

שבוע פרשת אמור - בארץ הקודש

(5 - 11 May 19)

ל' ניסן - ו' אייר תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנִי וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלִוְמוֹ
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצוּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְּתִי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיַּחֲרֹךְ. וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבִהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְלַמְדֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרִאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיַּבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם חמוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חמוג - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיחַ.

בו יסופר גדול הכתחן שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־חֲמִצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֵב יְהוָה:
המשך מזמור קיח נדפס בעמוד 80

קִיט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא חכמה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיִי־דֶרֶךְ תְּהִלָּתְךָ בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדָתִי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעִלוּ
עוֹלָה בְּדִרְכֵי הַלְכוֹ: ד אֶתֶּה צוֹיִתָּה פִקְדֵיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֹד: ה אֲחֲלִי וּכְנֹו דְרָכֶי לְשֹׁמֵר חֲקִיד: ו אֲזִ לֹא־אֲבוֹשׁ
המשך מזמור קיט נדפס בעמוד 80

נקודות משיחות קודש – מזמור קיח מתוך "תהילות מנחם"

א-כט – הודו להוי' כי טוב כי לעולם חסדו . . ימין הוי' רוממה ימין הוי' עושה חיל . . אנא הוי' הושיעה נא אנא הוי' הצליחה נא . . הודו להוי' כי טוב כי לעולם חסדו

מעלת "יאמר נא ישראל"

א. אדמו"ר הזקן מפרש¹⁰ פסוקים אלו בפנימיות הענינים: "הודו להוי'" – יהודי מודה להקב"ה, "כי טוב" – שנתן לנו את התורה שנקראת¹¹ "תורה אור", ו"אין טוב אלא אור", כמ"ש¹² "וירא אלקים את האור כי טוב" (וא"כ גם האור נקרא בשם "טוב"), "ואין טוב אלא תורה"¹³. (ויש להוסיף בזה, שמצינו גם שהתורה עצמה נקראת טוב, כמ"ש¹⁴ "כי לקח טוב נתתי לכם תורתִי גו'").

המשך בעמוד 10

(10) מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' לה ואילך. וראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' א (התחלת המאמר).

(11) משלי ו, כג.

(12) בראשית א, ד.

(13) אבות פ"ו מ"ג.

(14) שם ד, ב. אבות שם.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹא חָסַר
בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבְרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם וְאֵינוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא בַּפֶּה
ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תחילת זמן קידוש לבנה:
מוצאי שבת קודש, ו' אייר

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מסכת בכורות עם ביאורים	ב
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	מז' יח עד דף כד	קצח
ג) מאמר ד"ה ונקדשתי בתוך בני ישראל		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה ש"פ אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה	ה	בב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	בב
ד) שיחת ש"פ אמור י"ג אייר, ה'תשכ"ה	יג	אדמו"ר הזקן	רכח
ה) משיחות שבת פרשת תזריע-מצורע,		כג) שולחן ערוך הלכות תפילין	כג
ו' אייר ה'תשנ"א	טז	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רכח
ו) לקוטי-שיחות פרשת אמור כרך יז	כו	כד) לקוטי תורה ד"ה ביאור הנ"ל	כד
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר הזקן	רלא
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לא	כה) שערי תשובה	כה
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור	לה	אדמו"ר האמצעי	רמ
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אמור	לו	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	כו
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור	סה	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רמא
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כז) תורת שמואל תרל"ב	כז
לשבוע פרשת אמור	סז	אדמו"ר מוהר"ש	רמג
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אמור	עז	כח) קונטרס עץ החיים	כח
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פ	אדמו"ר מוהרש"ב	רמד
שיעורי רמב"ם			
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אמור	פג	כט) ספר המאמרים – קונטרסים	כט
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור	קמ	אדמו"ר מוהרי"צ	רמו
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור	קנה	ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	ל
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		אדמו"ר מוהרי"צ	רנא
מדף טו עד דף כא	קנח	לא) אגרות קודש	לא
		אדמו"ר מוהרי"צ	רנא
יח) נביאים וכתובים		לב) חומש לקריאה בציבור	רנב
ירמיה פרק יג, קהלת פרק ב-ג	קפו	לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רס
יט) משניות – מסכת מכות		לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ב	רסא
ביאור קהתי	קפח	לה) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור	רסב
כ) עין יעקב מסכת מגילה	קצז	לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁכֶם¹, וּמִבְּאֵר
2 אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה² בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת דְּבוּר־הַמִּתְחִיל
3 זֶה³, הַפּוֹתָה בַּפֶּסוּק זֶה "וְנִקְדַּשְׁתִּי..." וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
4 (צִיּוּי שְׁלֹפִי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים מִשְׁמַעוֹתוֹ גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ
5 הַלֵּב³ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד דִּישָׁאָל
6 מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן
7 דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
8 הַקְדוּשָׁה הָאֱלֹקִית בְּתוֹךְ הַלֵּב הַיְּהוּדִי
9 הִיא תּוֹצֵאָה שֶׁל פְּעוּלַת הָאָדָם
10 וְהַתְעוּרָרוֹת שֶׁלוֹ לַהֲתַקְרֵב אֶל ה' שֶׁהִיא
11 הַפּוֹעֵלַת אֶת הַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה, כִּי
12 שֶׁהִדְבָּר הוּא בְּדֶרֶךְ מִלְמָטָה לְמַעְלָה, כִּי
13 הַהֲתַחֲלָה הִיא פְּעוּלַת הָאָדָם מִלְמָטָה
14 שֶׁהִיא הַגּוֹרֵמַת אֶת הַהֲתַעוּרָרוֹת
15 וְהַהֲתַגְלוֹת מִלְמַטָּה שֶׁלָּפָם שֶׁל
16 יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ
17 לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הַלֵּב
18 הַיְּהוּדִי צָמָא לַהֲתַקְרֵב לְאֱלֹקִוֹת,
19 וְהַצִּיּוּמָאן חוֹק וְגִדּוּל מֵאֵד כְּמוֹ אֵשׁ
20 בּוֹעֵרַת וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי הוּא לְהִיּוֹת
21 נִכָּל בְּאֱלֹקִוֹת, הֵינִי שֶׁהֲרַצוֹן שֶׁלוֹ
22 לְדִבּוֹק בְּאֱלֹקִוֹת הוּא גַם אִם לֹשֶׁם כִּי
23 עָלִיו לֵאבֹד אֶת הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלוֹ
24 (וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בִּסְפֶּר הַתְּנַיִן, פֶּרֶק
25 יט: "... נִרְ ה' נִשְׁמַת אָדָם, פִּירוּשׁ
26 שִׁישְׂרָאֵל הַקְרוּיִים אָדָם נִשְׁמַתִּים הִיא
27 לְמַשֵּׁל כְּאוֹר הַנֵּר שֶׁמִּתְנַעֵנַע תָּמִיד
28 לְמַעְלָה בְּטַבְעוֹ מִפְּנֵי שְׁאוֹר הָאֵשׁ חֲפִץ
29 בְּטַבְעוֹ לִיפְרֹד מִהַפְתִּילָה וְלִידִבֶּק
30 בְּשׁוּרָשׁוֹ לְמַעְלָה בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי...
31 וְאִף שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִכְבֶּה וְלֹא יֵאִיר כֻּלּוֹם
32 לְמַטָּה וְגַם לְמַעְלָה בְּשׁוּרָשׁוֹ, אִף-עַל-
33 פִּיכֵן בִּכְךָ הוּא חֲפִץ בְּטַבְעוֹ, כִּי נִשְׁמַת
34 הָאָדָם ... חֲפָצָה וְחֻזְקָה בְּטַבְעוֹ לִיפְרֹד וּלְצֵאת מִן הַגּוֹף וְלִידִבֶּק בְּשִׁרְשָׁה
35 וּמִקּוֹרָה בַּה' ... הֵגֶם שֶׁתְּהִיָּה אֵין וּאִפֶּס וְתִתְבַּטֵּל שֶׁם בְּמִצִּיאוֹת לִגְמָרִי...")
36 וְעַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּצָא מִהַצִּיּוּמָאן וְהַהֲתַעוּרָרוֹת שֶׁל הָאָדָם מִלְמָטָה נִמְלֶשֶׁן
37 אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הַזֶּקֶן מְקַדְּשֵׁכֶם, הַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלּוֹת קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל
38 ה' יִתְבָּרַךְ אֶל תּוֹךְ לִיבֵי שֶׁל הָאָדָם מִלְמַטָּה לְמַטָּה.

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

1 וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁכֶם¹,
2 וּמִבְּאֵר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן בְּלִקְוֵי תוֹרָה², וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
3 יִשְׂרָאֵל (גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹךְ הַלֵּב³
4 דִּישָׁאָל) הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְמָטָה לְמַעְלָה, שֶׁלָּפָם
5 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ לִיפְלֹל בְּקְדוּשָׁתוֹ
6 יִתְבָּרַךְ, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְלֶשֶׁן אַחֲרֵי-כֵן אֲנִי הַזֶּקֶן
7 מְקַדְּשֵׁכֶם, הַמְּשַׁכֵּת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ מִלְמַטָּה
8 לְמַטָּה. וּבְזֶה עֲצָמוֹ (בְּהִמְשָׁכָה מִלְמַטָּה
9 לְמַטָּה) שְׁנֵי עֲנִינִים, הַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי תוֹרָה
10 וְהַהֲמָשָׁכָה עַל-יְדֵי מִצְוֹת⁴. דִּהֲמָשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
11 תוֹרָה הִיא בְּפְנִימִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוֹת),
12 וּבִכְנֵי שְׁתֵּהִיָּה הַהֲמָשָׁכָה בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת
13 (בְּגִשְׁמִיּוֹת), הוּא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת⁵. וְזֶה
14 מֵה שְׁאוּמָרִים ג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה⁶, דְּקְדוּשָׁה הָא'
15 הוּא הָעֵלְאָה מִלְמָטָה לְמַעְלָה, וְקְדוּשָׁה הַב' וְהַג'
16 הֵם הַמְּשַׁכֵּת מִלְמַטָּה לְמַטָּה, עַל-יְדֵי תוֹרָה
17 וְעַל-יְדֵי מִצְוֹת⁵.

18 וּמִמְשִׁיף (בְּהִיּוּרָא לְ) הַמְּאָמֵר⁷, שְׁג'
19 פְּעָמִים קְדוּשָׁה הֵם ג' מִדְּרָגוֹת.
20 (בְּהִיּוּרָא לְ) הַמְּאָמֵר⁷, (לְאַחֲרֵי הַמְּאָמֵר עֲצָמוֹ, מוֹפִיעַ בְּלִקְוֵי תוֹרָה'
21 'בִּיאוּר' לְמֵאמֶר בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל "לְבָאֵר הַדְּבָרִים עַל פֶּסוּק וּנְקֻדָּתוֹ", שֶׁם
22 מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת עֲנִין "קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה" וְנִתְבָּאֵר) שְׁג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה
23 הֵם ג' מִדְּרָגוֹת. קְדוּשָׁה הָא' הוּא כְּתוּרָה בְּחִינַת כְּתָר עֲלִיּוֹן
24 (שְׁלִמְעֵלָה מִחֻקְהָה שֶׁהִיא רֹאשִׁית הַסְּפִירוֹת, כִּשְׁם שֶׁהַכְּתָר נִתָּן מֵעַל
25 וְהַהֲמָשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי מִצְוֹת שֶׁמִּתְגַּלִּית
26 בְּחִיצוֹנִיּוֹת (נִשְׁמִיּוֹת).
27 (ב) וּמִמְשִׁיף בְּלִקְוֵי תוֹרָה'
28 (לְאַחֲרֵי הַמְּאָמֵר⁷, (לְאַחֲרֵי הַמְּאָמֵר עֲצָמוֹ, מוֹפִיעַ בְּלִקְוֵי תוֹרָה'
29 מְבֹאֵר בְּאִרְכּוֹת עֲנִין "קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה, קְדוּשָׁה" וְנִתְבָּאֵר) שְׁג' פְּעָמִים קְדוּשָׁה
30 הֵם ג' מִדְּרָגוֹת. קְדוּשָׁה הָא' הוּא כְּתוּרָה בְּחִינַת כְּתָר עֲלִיּוֹן
31 (שְׁלִמְעֵלָה מִחֻקְהָה שֶׁהִיא רֹאשִׁית הַסְּפִירוֹת, כִּשְׁם שֶׁהַכְּתָר נִתָּן מֵעַל

(*) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר - תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום היאצרייט של הו"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של - יבדל לחיים טובים - כ"ק אדמו"ר שליט"א, - לפני מלחה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק ב"ג אייר ה'תשי"ב, בליווערפול, אנגלי', ומנ"כ בעיה"ק צפת תובכ"א* .. יום ג, יג אייר, שנת ה'תשי"ג. (1) פרשטנו כב, לב. (2) סעיף ט (לג, ב). (3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב. (4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד). (5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים). (6) ישע"י ו, ג. (7) לג, סע"ב ואילך.

(*) תולדותיו - ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב). תו"מ - רשימת היומן ע' קמט].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ראשו של האדם), קדוש הב' הוא פְּתֵר דְּזַעֲרֵי־אֲנָפִין המידות של
2 הספירות העליונות הנקראות "זעיר אנפין" (פנים זעירות) כי לעומת המוחין
3 העליונים יש בהם מעט אור וחיות, וקדוש הג' הוא פְּתֵר דְּמַלְכוּת
4 הספירה האחרונה מעשר הספירות. כלומר, "קדוש" שמשמעותו נעלה ונבדל

5 הוא עניין הכתר שלמעלה מהספירות

6 אלא שבכתר עצמו יש דרגות שונות –
7 למעלה מספירות, בתור כתר למידות
8 ובתור כתר למלכות ולכן נאמר שלוש
9 פעמים "קדוש", כפי שהולך ומבאר.
10 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבִּיאֹר פְּזָה עַל־פִּי
11 הַיְדוּעַ⁸ בתורת החסידות שְׁקָדוּשׁ
12 (בְּכָל־ל באופן כללי, מבלי להיכנס
13 לדרגות השונות שבדרב) קָאִי מכוון
14 עַל 'אֹר הַסּוֹכֵב', כמבואר
15 בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא
16 לעולם בשני אופנים הנקראים "אור
17 הסוכב כל עלמין" ו"אור הממלא כל
18 עלמין". אור הסוכב הוא התגלות האור
19 האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל
20 העולמות והנבראים בשווה, בדרך
21 'מקיף', ונקרא 'סוכב' על שם שמאיר
22 על העולמות 'מלמעלה' מבלי
23 להתלבש בתוכם, ואור ה'ממלא' הוא
24 התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום
25 בהתאמה לכל עולם ולכל נברא לפי
26 עניינו ומתלבש בכל אחד מהם
27 בפנימיות, ובדרך כלל "קדוש" מכוון
28 ל"אור הסוכב כל עלמין" שְׁהוּא
29 קָדוֹשׁ וּמוֹבְדֵל מֵהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת
30 מהאור האלוקי ה"ממלא כל עלמין"

31 שבא ויורד מדרגה לדרגה ב"סדר השתלשלות" שבו ההמשכה וההארה
32 ממדרגה לדרגה היא בצורה הדרגתית כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות
33 זו בזו. וְלִכְן עִיָּקֵר הַעֲנִיָּן דְּקָדוֹשׁ במובן של "סוכב" שקדוש ומובדל
34 מהאור המדוד והמוגבל (קדוש הא') הוא בְּתֵר שְׁלִמְעָלָה
35 מִהַחֲכָמָה (כִּי חֲכָמָה הִיא רֵאשִׁית הַהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת⁹ ולכן היא
36 הראשונה בעשר הספירות העליונות). וְזֶה שְׁגֵם הַבֵּת דְּזַעֲרֵי־אֲנָפִין
37 וְכֵתֵר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ, והם, כאמור, הבחינה השנייה
38 והשלישית ב"קדוש", ולכאורה לא מובן איך יתכן "קדוש" ו"כתר" שלמעלה
39 מהשתלשלות (ולכן עיקרו למעלה מהחכמה) במידות ובספירות המלכות שהם
40 דרגות שבתוך סדר ההשתלשלות? והביאור הוא כִּי הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת

הַכְּתָרִים הִיא לֹא כְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת עֲלֵה וְעֲלֹל, סיבה ותוצאה
שְׁהַעֲלֹל הוּא מֵהוּת אַחֵר מִהַעֲלֵה, למשל, השכל הוא 'עילה'
להתהוות המידות שבאות כתוצאה מהשכל, כי רגש נולד מתוך התבוננות
שכלית, אבל אין דמיון בין מהות השכל למהות המדות, והמהות והתכונות
ואופן הפעולה וההשפעה של השכל

שונים לחלוטין מאלה של המידות
אבל בין הכתרים שבכל עולם ובכל
בחינה יש דמיון מהותי כי גם הכתרים
שבתוך סדר השתלשלות לא מתהווים
בסדר והדרגה כִּי־אֵם שְׁכָל
הַכְּתָרִים הֵם מֵהוּת אַחֵד¹⁰,
ולא רק כתר עליון שלמעלה מהחכמה
הוא 'כתר' ונקרא 'קדוש' וְגַם
לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַכְּתֵר לְהוּיָה
כְּתֵר לְזַעֲרֵי־אֲנָפִין המידות או
לְמַלְכוּת שהיא הדרגה האחרונה
בסדר השתלשלות הספירות, הוא
בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם
(כְּתֵר שְׁלִמְעָלָה מִחֲכָמָה)
כלומר, ב'סדר השתלשלות' המסודר
וההדרגתי כל דרגה וכל בחינה היא
למטה מזו שמעליה כי היא באה
ישירות ממנה (הבינה מהחכמה,
הגבורה מהחסד, וכן בעולמות –
בריאה מאצילות, יצירה מבריאה וכו')
אבל לבחי' הכתר יש, כביכול, 'סדר'
השתלשלות' מיוחד לה כמבואר
בחסידות מספרי קבלה ש"השתלשלות
הכתרים זה מזה" וכאילו נאמר שכתר
דבריא משתלשל ובה ישירות מכתר

דאצילות מבלי לעבור דרך הדרגות שביניהם ולכן אין להתפלא שגם כאשר
הכתר מתגלה בתוך עשר הספירות בתור כתר דו"א וכתר דמלכות הוא עדיין
נשאר 'קדוש' ונחשב 'מהות אחד' עם כתר עליון שלמעלה מהספירות.
וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּזֶה שְׁמִבְּאָר בְּהִמְאָמֵר שְׁג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם
חֲלֻקִּים בְּמִדְּרָגָתָם היינו שכל פעם מתייחסת לדרגה אחרת בכתר
(כאמור שְׁקָדוֹשׁ הא' הוא הַכְּתֵר שְׁלִמְעָלָה מִחֲכָמָה, וְקָדוֹשׁ
הַב' וְהָג' הֵם הַכְּתֵר דְּזַעֲרֵי־אֲנָפִין וְדְּמַלְכוּת), הוא גַּם
בִּיאֹר עַל חֲחִילוֹק בְּאֻפְּנָם בדרך שבה אותה בחינה מסוימת של כתר
נמשכת ובאה לידי גילוי (שְׁקָדוֹשׁ הא' הוא בְּאֻפְּנָם דְּמַלְמָטָה
לְמַעַלָה, באמצעות 'העלאה' שהיא התעוררות שמתחילה מצד האדם

וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] - ביאור בשמו
של בעל היאָרצייט, והשייכות דשמו לפ' אחרי־קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך].
[ש"פ אחרי־קדושים ה'תנש"א (התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך)]. (8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ. (9) שער היחוד
והאמונה רפ"ט. ובכ"מ. (10) ראה המשך תער"ב ח"א פ"ט. ח"ב פ"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם

ז

ביאור בדרך אפשר

44 כמבואר בחסידות שזעיר אנפין היא הירידה הגדולה ביותר של האור האלוקי
45 לעולמות והאור שירד לו"א דאצילות הוא הנמשך אחר כך להחיות את
46 העולמות בריאה יצירה עשייה, כשהוא יורד ונמשך באמצעות מידת
47 המלכות, וכיוון שמדובר בדרגה שהיא עדיין חלק מעולם האצילות הנעלה
48 (עליו נאמר שעם היותו "עולם", בכל
49 זאת הוא "אלוקות ממש")
50 המְשַׁכְּתוֹ היא (רק) בפנימיות
51 העולמות (על-ידי תורה) והוא
52 אינו יורד מעבר לכן, וקדוש הג',
53 שְׂיֻרְד לדרגה יותר נמוכה להיות
54 כְּתָר לְמַלְכוּת שלמטה מהמידות
55 של בחינת זעיר-אנפין (דְּמַלְכוּת)
56 היא שְׂרֵשׁ הַנְּבִיאִים¹¹ כי דרכה
57 עובר האור האלוקי מו"א להחיות את
58 הנבראים, המְשַׁכְּתוֹ היא (גם)
59 למטה יותר, לא רק בפנימיות העולמות
60 אלא גם בחיצוניות העולמות
61 (על-ידי מעשה המצות),
62 כמבואר לעיל.
63 ג) ומְמַשֵּׁיךְ בְּ(הַבְּיָאוֹר
64 לְ)הַמְּאָמֵר¹², דיבור-המתחיל
65 "ונקדשתי" ב'לקוטי תורה' דְּזִהוּ מָה
66 דְּאִיתָא מובא בַּמְדָּרֵשׁ¹³ (בְּעֵנִין
67 ג' פְּעָמִים קדוש), מְשַׁל לְבָנִי
68 מְדִינָה שְׁעָשׂוּ שְׁלֹשׁ עֶטְרוֹת
69 כְּתָרִים לְמִלָּךְ, מָה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ,
70 הַנִּיחַ בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם
71 בְּרָאשׁ בָּנָיו, כֶּךָ בְּכָל יוֹם
72 הָעֲלִיּוֹנִים המלאכים מְכַתִּירִים
73 לְפָנֵי הַקָּב"ה ומעטרים אותו
74 כביכול באמירת 'שְׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת,
75 מָה הַקָּב"ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן
76 בְּרָאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרָאשֵׁן
77 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵדָא הוּא
78 דְּכַתִּיב¹⁴ זֶהוּ שְׁכֹתוֹ בְּתוֹרָה שְׁלוֹשָׁה
79 בִּטּוּיִם שֶׁל קְדוּשָׁה שֶׁאֶחָד מֵהֶם
80 מְתִיחִים לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כִּי קְדוּשׁ
81 אֲנִי, וּשְׁנַיִם נוֹסְפִים מְתִיחִים לְבָנִי
82 יִשְׂרָאֵל וְהַתְּקַדְּשָׁתֶם וְהִיָּיתֶם
83 קְדוּשִׁים. הֵינִי דְ"כִי קְדוּשׁ אֲנִי" הקדושה האמורה על הקדוש-
84 ברוך-הוא הוּא הָעֶטְרָה הַכְּתָר וְהַתְּקַדְּשָׁתֶם
85 וְהִיָּיתֶם קְדוּשִׁים" הֵם שְׁתֵּי הָעֶטְרוֹת שְׁנֵי הַכְּתָרִים שְׁנוֹתֵן
86 הקדוש-ברוך-הוא בְּרָאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ביאור בדרך אפשר

1 וְקְדוּשׁ הַב' וְהַג' הֵם בְּאוֹפֵן דְּמַלְמַעְלָה לְמַטָּה וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁלָּהֶם
2 היא בדרך 'המשכה' שבאה מלמעלה למטה), כפי שהולך ומבאר מדוע
3 הבחינה העליונה בכתר באה בדרך מלמטה למעלה ושתי הבחינות הנוספות
4 באות בדרך מלמעלה למטה. דְּ[אוֹר] הַסּוֹכֵב כל עלמין שבעצם מהותו
5 הוא למעלה מהעולמות והנבראים
6 פְּתָר) עֲצָמוֹ, בִּינּוֹן שֶׁהוּא
7 קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל לְגַמְרֵי מ'סדר
8 הַשְּׁתַּלְשּׁוּת' שבו האור האלוקי יורד
9 בצורה הדרגתית ומהווה נבראים
10 מוגדרים ומוגבלים, הַגִּילּוֹי שְׁלֹ
11 בְּאֶדָם הוּא בְּאוֹפֵן כּוֹז שֶׁהוּא
12 הָאָדָם מְכִיר וּמַרְגִּישׁ שֶׁזֶהוּ הָאֹר
13 האלוקי שמתגלה בו הוא עֵנִין
14 שְׁמוֹפְלָא וּמוֹבְדֵל מִמֶּנּוּ ונעלה
15 ממנו לגמרי, וְלִכְּן הוּא הָאָדָם
16 מְשַׁתְּקָק לְצֵאת מְצִיאוֹתוֹ
17 לְצֵאת מִגְרֵי הַמְצִיאוֹת וְהַגְּבֻלוֹת
18 שְׁגוּרֹת לֹא לְהִיֹּת מְצִיאוֹת מוגבלת
19 וְלִפְלָל כְּמוֹ נֵר הַנִּכְלָל בִּבְרוּקָה
20 וּמֵאֲבָר אֶת מְצִיאוֹתוֹ כִּישׁוֹת נִפְרֶדֶת
21 בְּהֵעֲנִין הַמּוֹפְלָא, וְכֹאשֵׁר
22 [אוֹר] הַסּוֹכֵב יוֹרֵד לְהִיֹּת
23 כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין אוֹ
24 לְמַלְכוּת, שֶׁהֵם דְּרוֹגוֹת וּבְחִינֹת בְּתוֹךְ
25 'סדר השתלשלות' המדרד ומוגבל אֲז
26 הַגִּילּוֹי שְׁלֹ הוּא בְּאוֹפֵן
27 שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
28 כִּי ה'מַטָּה', הָאָדָם הַתַּחְתּוֹן, קוֹלֵט
29 וּמְכִיל בְּתוֹכוֹ אֶת הָאֹר הַזֶּה. וְעַל-
30 דְּרָךְ-זֶה כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעֵנִין הָאוֹפֵן
31 שבו נפעלת התגלות הכתרים, הוּא
32 בְּנוֹגֵעַ לְקְדוּשׁ הַב' וְהַג',
33 שֶׁהַחֲלוּק בְּאוֹפֵן הַמְשַׁכְּתֶם
34 שְׁבֹאוֹפֵן כְּלָלִי שְׁנֵיהֶם נִמְשָׁכִים עַל יְדֵי
35 הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, אֲבָל כְּאִמּוֹר
36 יֵשׁ בֵּינֵיהֶם עֲצָמִם הַבְּדִלִים לְגַבֵּי אוֹפֵן
37 הַהִמְשָׁכָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם
38 חֲלוּקִים בְּמִדְּרָגָתָם וְהַבְּדִלִים
39 בְּדְרוֹגוֹת הֵם הַיּוֹצִירִים אֶת הַהַבְּדִלִים
40 בְּצוּרַת הַהִמְשָׁכָה וְהַתְּגִלּוֹת. כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר.
41 דְּקְדוּשׁ הַב', בִּינּוֹן שֶׁהִירִידָה שְׁלֹ היא ירידה מכתר שלמעלה
42 מִסְּפִירוֹת הוּא יְרִידָה כּוֹז שְׁנַעְשָׂה כְּתָר לְזַעֲרֵי-אֲנָפִין הַמִּידוֹת
43 שְׁבַעשֶׁר הַסְּפִירוֹת, כְּנִ"ל (דְּזַעֲרֵי-אֲנָפִין הוּא סוֹף הָאֲצִילוֹת¹¹)

(11) תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. (12) סעיף ו (לה, א ואילך). (13) ויק"ר פכ"ד, ח. (14) קדושים יט, ב. כ, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 יהיו קדושים "כמוני" בדרגת הקדושה של הקדוש-ברוך-הוא, וכי ניתן
44 להידמות ולהשתוות לקדוש-ברוך-הוא, ולמה יש צורך בפסוק ובלימוד מיוחד
45 לומר שקדושת האדם היא פחות מקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא, ולכן אומר
46 ה'צמת צדק' שהדבר תמוה.

47 וב'לקוטי תורה' פרשת

48 נצבים¹⁸ מבואר, בפירוש מאמר

49 חכמינו ז"ל זה ד"קדושתכם"

50 קדושתם של בני ישראל שאין לה

51 דמיון לקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא

52 היא הקדושה העליונה

53 שנמשכת מלמעלה למטה ובאה

54 לידי גילוי על-ידי אתערותא

55 דלתתא התעוררות מלמטה, מצד

56 האדם דמעשה המצות שהיא

57 קדושה במידה מוגבלת, כיוון שמעשיו

58 של האדם, שהם המעוררים וממשיכים

59 את הקדושה הזו, הם מוגבלים,

60 "וקדושתו שלמעלה

61 מקדושתכם" הקדושה של

62 הקדוש-ברוך-הוא שאין לה דמיון

63 למעשה האדם היא קדושה

64 אלוקית נעלית ביותר שאין

65 אתערותא דלתתא דמעשה

66 המצות מגעת שם, למעשיו של

67 האדם בקיום המצוות בדרך 'אתערותא

68 דלתתא' אין כוח לעורר את המשכת

69 הקדושה הנעלית הזו ונמשכת

70 דווקא על-ידי התשובה שהיא

71 עבודה נעלית יותר מהעבודה הרגילה

72 של קיום המצוות. וזהו הטעם הפנימי

73 לכך מה שבעלי-תשובה שבעבר

74 היו רחוקים והתקרבו לאלוקות הם

75 למעלה נמצאים בדרגה יותר גבוהה

76 מצדיקים גמורים¹⁹ שמעולם לא

77 התרחקו, כי על-ידי התשובה

78 הם בעלי התשובה ממשיכים

79 מבחינת קדושתו שלמעלה

80 מקדושתכם, שהיא דרגה שלא ניתן להמשיך ולגלות על ידי מעשה

81 המצוות אלא רק בכוח עבודת התשובה כמבואר ב'לקוטי תורה' שם

82 שעל ידי עבודת התשובה מגלים וממשיכים אור אלוקי ממקור ושורש נעלה

83 כזה שבדרך כלל 'אתערותא דלתתא' מצד האדם (מעשה המצוות) לא מסוגלת

84 להגיע לשם.

1 ויהי עיר, דכמדרש רבה שלפנינו הנוסח המצוי בידינו איתא מובא
2 הדיא הוא דכתיב זהו שכתוב דבר אל כל עדת בני ישראל
3 קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים, דלכאורה מזה
4 משמע דשתי העטרות הכתרים שנותן הקדוש-ברוך-הוא בראשן
5 של ישראל הם האחד -

6 "קדושים תהיו" (שבסמיכות

7 ל"כי קדוש אני") והשני -

8 והתקדשתם והייתם

9 קדושים¹⁵ (שנחשבים שניהם

10 "והתקדשתם" ו"הייתם קדושים"

11 לעטרה אחת ולא שני כתרים

12 שנים). אבל ב'לקוטי תורה'

13 מפרש, דשתי העטרות שנותן

14 בראשן של ישראל הם

15 והתקדשתם והייתם קדושים,

16 שלפי המדרש נחשבים לכתר אחד

17 וקדושים תהיו (שבסמיכות

18 ל"כי קדוש אני" למרות

19 הסמיכות) אינה נמנית

20 בהעטרות בין שלושת הכתרים אלא

21 שלושת הכתרים הם: הכתר של

22 הקדוש-ברוך-הוא - "כי קדוש אני"

23 ושני הכתרים בראשם של בני ישראל

24 - "והתקדשתם", ו"הייתם קדושים".

25 (ד) ויש לכאור זה את שני

26 האופנים בדרשות הפוסקים, האחד לפי

27 נוסח המדרש, והשני לפי המבואר

28 ב'לקוטי תורה', על-פי עניין נוסף

29 מה דאיתא במדרש שם¹⁶,

30 המוסיף ומביא דרשה נוספת על פסוק

31 זה קדושים תהיו, יכול

32 כמוני? האם הכתוב מתכוין לומר

33 שעל היהודי להיות קדוש כמו הקדוש-

34 ברוך-הוא תלמוד לומר, הפסוק

35 ממשין ואומר ומלמדנו כי קדוש

36 אני, קדושתו למעלה

37 מקדושתכם והאדם אכן לא מסוגל

38 להגיע לקדושתו של הקדוש-ברוך-הוא. וכתב על דברי המדרש הללו,

39 אדמו"ר ה'צמח צדק' (ב'אור התורה' ריש ראש והתחלת פרשת

40 קדושים¹⁷) שזה תמוה דרש חכמינו ז"ל זו תמוהה. והפונה בזה

41 בדברי הצמח-צדק (בפשוטות) היא, שהתמיהה היא כי איך שייך

42 אפילו קסלקא דעתא איך ייתכן אפילו להעלות על הדעת שישאל

ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 כמובא לעיל, שְׁאֶפִּילוּ קִסְלָקָא-דְּעֵתָא שְׂיֵהִיו "כְּמוֹנִי" הוּא
 43 תְּמוּהָ, שֶׁאֶפִּילוּ מִחֻשְׁבָּה שְׁמַעְלָה עַל הַדַּעַת שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל, נִבְרָאִים, יֵהִיו
 44 קְדוּשִׁים בְּדִרְגַּת הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַבּוֹרָא הִיא תְּמוּהָ וּבִ'לְקוּטִי תוֹרָה'
 45 אֵיתָא (גַּם לְהַמְסַקְנָא לֹא רַק בְּתוֹר אֲפִשְׁרוּת שְׁנִיתָן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת),
 46 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְמַשִּׁיכִים
 47 הַקְדוּשָׁה דִּ"קְדוּשׁ אֲנִי", הֵינּוּ
 48 שֵׁשׁ סוּג שֶׁל עֲבוּדָה בְּעִבּוּרָה הָאֲדָם
 49 שְׁכָן בִּיכּוּלָתוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת
 50 דְּלִכְאוּרָה הֵם סְכָרוֹת הַפּוֹכוֹת
 51 לְחִלוּטִין וְאִךְ תִּתְּנָן כּוֹז מִחֻלּוּקָתָן מִן
 52 הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה?
 53 וַיֵּשׁ לִזְמַר הַבִּיאוֹר בְּזָה,
 54 שְׁבַעֲסָם אֵין כָּאֵן מִחֻלּוּקָתָא אֵלָא דְּמָה
 55 שְׁכֻתָּב הִצְמַח צִדְקָ' שְׁזָה
 56 תְּמוּהָ, הַכּוֹנֵה בְּזָה הִיא,
 57 שְׁאֵין לְזָה מְקוֹם בְּשָׁכַל
 58 הָאֲנוּשִׁי, וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּא אֵלָא שְׁאֵין לְזָה
 59 מְקוֹם בְּשָׁכַל הָאֲנוּשִׁי שְׁאֵין לְזָה מְקוֹם
 60 גַּם לֹא בְּחֻקְמָה שְׁלִמְעָלָה
 61 הַחֻקְמָה הָאֲלוּקִית הָעֲלִיוֹנָה. דְּכִינֵן
 62 שְׁעַל-פִּי סֵדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 63 [שְׁנִקְבַּע כְּפִי שְׁנִזְרָה חֻקְמָתוֹ
 64 יְתַבְּרָן וְהוּא מִתְּנַהֵל כְּמִתְחַיֵּיב
 65 מִהַחֻקְמָה הָאֲלוּקִית הָעֲלִיוֹנָה]
 66 'נִבְרָא' הוּא בְּאֵין-עֲרוּף
 67 לְבוֹרָא, וְאֵין כָּל מְקוֹם לְדַמִּינֵן
 68 וְהַשְׁוָאָה בֵּין נִבְרָא וְבוֹרָא, לְכֹן כָּל עוֹד
 69 הַדְּבָרִים מִתְּנַהֲלִים עַל פִּי הַשְׁכַּל
 70 וְהַחֻקְמָה אֵין שְׁיָךְ אֶפִּילוּ
 71 קִסְלָקָא-דְּעֵתָא לֹא יִתְּכֵן אֶפִּילוּ
 72 לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת (וּבוֹדָא שְׁאֵין
 73 מְקוֹם לְמַסְקָנָה כּוֹז) שְׂיֵהִיו
 74 "כְּמוֹנִי" וְלִזְמַר שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים
 75 לְהִיטֵן קְדוּשִׁים בְּקְדוּשָׁה דּוּמָה
 76 לְקְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֲכַל
 77 לְגַבִּי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף
 78 שְׁלִמְעָלָה מַעֲלָה מִבְּחִינַת הַחֻקְמָה וְהַמּוֹחִין אֵין שְׁיָךְ שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי
 79 יֹאמַר לוֹ מָה תַּעֲשֶׂה²¹ וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ לֹא נִתָּן בְּשׁוּם
 80 הַגְּדוּרוֹת. וְכִינֵן שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מְגִיעִים 'נִזְעִיעִים' בְּעֲצָמוֹת
 81 אוֹר-אֵין-סוּף שְׁלִמְעָלָה מְחַכְמָה [בְּפִדּוּעַ מֵאִמֵּר חֻקְמִינוּ ז"ל
 82 בְּמִדְרַשׁ בְּעִנְיָן שְׁאֵלָה מָה תִּהְיֶה הַתְּקֵנָה שֶׁל מִי שְׁחָטָא לְתוֹרָה כּו']

1 וְלִכְאוּרָה צָרִיךְ לִזְמַר, דְּהַמְעָלָה וְהִיתְרוֹן שְׁבַבְעָלִי-תְּשׁוּבָה עַל
 2 צִדְיָקִים גְּמוּרִים, לְגַבִּי הַדְּרָגָה שְׁמַמְנָה נִשְׁפַּעַת וְנִמְשַׁכַּת הַקְדוּשָׁה אֵף
 3 שְׁגַם בְּצִדְיָקִים יִשְׁנָה הַעֲבוּדָה דְּג' פְּעָמִים קְדוּשׁ, וְקְדוּשׁ
 4 הָא' הוּא קְדוּשׁ אֲנִי (קְדוּשְׁתִּי שְׁלִמְעָלָה מְקוּדְשִׁתְּכֶם), וְאִם
 5 כֵּן לִכְאוּרָה גַּם עֲבוּרָת הַצִּדְיָקִים
 6 מִמְשִׁיכָה הַתְּגִלּוֹת מִקְדוּשְׁתוֹ שֶׁל
 7 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ, וְלִמָּה
 8 אוֹמְרִים שֶׁהַדְּבָר הוּא רַק בְּכוּחַם שֶׁל
 9 בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה? אֵלָא הַבִּיאוֹר הוּא,
 10 שְׁהַגְלוֹי דְּקְדוּשׁ הָא'
 11 בְּצִדְיָקִים הוּא אֲמַנָם הַמְשַׁכָּה
 12 וְהַתְּגִלּוֹת מִקְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 13 הוּא בְּאֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעְלָה,
 14 כְּמִבּוֹרָא לְעֵיל לְגַבִּי אֹפֶן הַמְשַׁכַּת
 15 הַכְּתָר שְׁלִמְעָלָה מִהַסְפִּירוֹת שְׁהִיא
 16 בְּהַתְּעוּרוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה בְּדִרְךְ
 17 הָעֲלָאָה, הֵינּוּ שְׁמִשְׁתַּוְּקִים
 18 הַצִּדְיָקִים שְׁעוֹבְדִים אֶת ה' בְּדִרְךְ זֶה
 19 לְצֵאת מִמְּצִיאוֹתָם לְצֵאת מִגְּדֵר
 20 מִצִּיאוֹתָם, וּמוֹכֵנִים לְזוֹתָר עַל כָּל
 21 הַמְצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם וְלִפְלָל
 22 בְּקְדוּשְׁתוֹ יְתַבְּרָן כְּהַתְּכִלּוֹת נֹר
 23 בְּאִבּוּקָה (וְזָה שְׁנִמְשָׁךְ לָהֶם
 24 כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, מְבַלִּי לְצֵאת
 25 מִגְּדֵר מִצִּיאוֹתָם, הוּא רַק קְדוּשׁ
 26 הַב' וְהַג' הַכְּתָר שֶׁל הַמִּידוֹת וְהַכְּתָר
 27 שֶׁל סְפִירַת הַמַּלְכוּת שְׁגַם הֵם כְּתוּרִים
 28 שְׁקִשׁוּרִים בְּאוֹר אֵין-סוּף, אֲבָל הַדְּבָר
 29 הוּא כְּפִי שְׁנִמְשָׁכּוֹ לְתוֹךְ הַגְּדָרִים
 30 וְהַהֲבִלּוֹת, כְּמִבּוֹרָא (לְעֵיל),
 31 וּבְכַבְעָלִי-תְּשׁוּבָה, גַּם קְדוּשׁ
 32 הָא' הַמְשַׁכַּת הַכְּתָר שְׁלִמְעָלָה
 33 מִהַסְפִּירוֹת שְׁהוּא עֲנִין קְדוּשְׁתוֹ שֶׁל
 34 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵין לָהּ דַּמִּינֵן
 35 לִ"קְדוּשַׁתְּכֶם" הוּא בְּאֹפֶן
 36 דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה בְּאֹפֶן שֶׁהַדְּבָר
 37 כָּכָל לֹא תְּלִי בְּעִבּוּרָת הָאֲדָם.
 38 וְצָרִיךְ לְהַבִּין, אֵיךְ אֶפְשָׁר כִּיצַד יִתְּכֵן שְׁתוּמְשָׁךְ הַקְדוּשָׁה
 39 דִּ"קְדוּשׁ אֲנִי" לְמַטָּה²⁰ וְהִי זֶה קְדוּשְׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 40 שְׁלִמְעָלָה מִהַנְּבִרָאִים וְקְדוּשׁ וּמוֹבִיל מֵהֶם לְגִמְרִי?
 41 וְכִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן, דְּכ'אוֹר הַתּוֹרָה' לְאֲדַמּוּר הַצְמַח-צִדְקָא אֵיתָא,

(20) וְלִהְיוֹת, שְׁבִלְקוּת נִצְבִים בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר מִבְּלָקוּת בְּפִרְשָׁנוֹ. דְּבִלְקוּת בְּפִרְשָׁנוֹ שְׁקְדוּשׁ הָא' הוּא כְּתָר (דְּבִפְשֻׁטוֹת הוּא אֵרִיךְ), וְבִלְקוּת נִצְבִים (נב, ג) שְׁקְדוּשַׁתְּכֶם שְׁנִמְשָׁךְ ע"י הַמְצוּוֹת הוּא אֵרִיךְ, וְקְדוּשְׁתִּי שְׁלִמְעָלָה מִקְדוּשַׁתְּכֶם הוּא עֲתִיק. וְאֶעֱכ"כ מִבּוֹרָא שֶׁ שְׁגַם קְדוּשְׁתִּי נִמְשַׁכַּת לְמַטָּה. (21) ע"פ לְשׁוֹן הַכְּתוּב - אִיּוֹב ט, יב.

שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והמענה היה שאין לו תקנה **שְׁאֵלוּ לְהִקָּבֵה כו' אָמַר יַעֲשֶׂה**
 2 **תְּשׁוּבָה וַיִּתְפַּכֵּר לוֹ²²**, דְּהִמְצָנָה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כו' בָּא דְּוָקָא
 3 מִהִקָּבֵה שְׁלֹמְעֵלָה מִחֻמְקָה דְּתוֹרָה שִׁמְכַחֲנִיהָ אֵין לְחוּטָא
 4 תְּקֵנָה], לָכֵן עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, "יָכוֹל כְּמוֹנִי" וְהָאִדָּם יָכוֹל לְהִגִּיעַ
 5 לְקִדּוּשָׁה בְּרָמָה כּוֹתֵת שְׁבִדְרָן כָּל כָּל אֵין
 6 לֹא יִתְכֵּן לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת שְׁהִיא
 7 קִדּוּשָׁה שֶׁנִּבְרָא מִסּוּגָל לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ,
 8 וְנִמְצָא שֶׁלֹּמְעֵשָׁה דְּבָרֵי הַצִּמְחָצֻדָּק
 9 שֶׁעֲצָם הִסְבִּירָא שֶׁל קִדּוּשָׁה "כְּמוֹנִי" הִיא
 10 דְּבַר תְּמוּהָ לֹא סוֹתֵרִים לְדַבְּרֵי אֲדָמוֹר
 11 הִזְקֵן שֶׁבַעכּוֹדֵת הַתְּשׁוּבָה הִדְבֵּר כֵּן
 12 אֲפֻשְׁרֵי כִי אִמְנָם לִפִּי הִשְׁכַּל הִדְבֵּר
 13 תְּמוּהָ אֲבָל בְּכוּחָה שֶׁל עֲבוּדָת הַתְּשׁוּבָה
 14 לְפַעּוּל וְלִהְיוֹת שִׁיךְ גַּם אֵת מָה שֶׁלֹּמְעֵלָה
 15 מֵהִשְׁכַּל.
 16 וְעַל-פִּי-זֶה יִמְתָּק וַיּוֹבֵן יוֹתֵר דְּבַר
 17 נּוֹסֵף שֶׁלִּכְאוּרָה דּוֹרֵשׁ בִּיאור מָה
 18 שֶׁמִּפְשָׁטוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב
 19 קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ כִּי קְדוֹשׁ אָנִי
 20 (וּלְפִי פִשּׁוּטוֹ פִּירוּשׁ הַפִּסּוּק הוּא
 21 שֶׁ"קְדוֹשׁ אָנִי" הוּא הַטַּעַם
 22 וְהַהִסְבָּרָה עַל "קְדוּשִׁים
 23 תְּהִיּוּ" כְּלוּמָר שֶׁהִצְיִיר לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל
 24 "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" נּוֹבֵעַ מִכֵּן שֶׁהִקְדוּשָׁה
 25 בְּרוּךְ-הוּא (קְדוֹשׁ) וְזוּמָה מִשְׁמַע
 26 שֶׁהִצְיִיר "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" הוּא
 27 שֶׁקְדוּשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה
 28 לְהִיּוֹת בְּדוּמָה לְקְדוּשָׁתוֹ
 29 יִתְבָּרֵךְ, וְלִכְאוּרָה אֵיךְ זֶה יִתְכֵּן וְהִרִי
 30 כְּאִמּוֹר הִפְעֵר בֵּין בּוֹרָא וְנִבְרָא הוּא
 31 בֵּין-עֵירוֹן וְלֹא כָל דִּמְיוֹן וְהִשְׁוֹאָה,
 32 אֲבָל לִפִּי הָאִמּוֹר לְעִיל הִדְבֵּר מוֹכֵן כִּי
 33 עַל-יְדֵי עֲבוּדָת הַתְּשׁוּבָה
 34 מְגִיעִים לְקְדוּשָׁה זֶה וְאֵין יֵשׁ
 35 בְּכוּחוֹ שֶׁל יְהוּדִי לְהִגִּיעַ לְקְדוּשָׁה
 36 הַדּוּמָה לְקְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-
 37 הוּא בַּעֲצָמוֹ (כְּבִיכּוֹל), וְלִהְיוֹת
 38 מִהִפְרוּשׁ²³ בִּיְכוֹל כְּמוֹנִי –
 39 אֲשֶׁר בְּנוֹסֵף לְמִשְׁמַעוֹת הַפִּשּׁוּטָה שֶׁל
 40 דְּבָרֵי הַמְדַּרְשׁ "יָכוֹל כְּמוֹנִי" בְּתַמִּיחָה, יֵשׁ גַּם פִּירוּשׁ חֲסִידִי, "יָכוֹל כְּמוֹנִי"
 41 בְּנִיחוּתָא הֵינּוּ שֶׁאֵין יֵשׁ בְּכוּחוֹ שֶׁל יְהוּדִי לְהִגִּיעַ לְקְדוּשָׁה שֶׁתְּהִיָּה דּוּמָה
 42 לְקְדוּשָׁה הַעֲלִיוֹנָה.
- (ה) וַיֵּשׁ לֹאמַר, דְּשִׁנֵּי הַבְּאוּרִים הָאִמּוֹרִים לְעִיל בְּנוֹגַע לְהַפְסוּקִים
 שֶׁבֵּהֶם נִרְמְזוֹת שְׁתֵּי הָעֲטוּרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנֵי (אִם נִכְלָל
 בְּזֶה גַם הַפְסוּק קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ כִּי שִׁמְשַׁמַּע מִהַמְדַּרְשׁ שֶׁלֹּמְעֵלָה או
 שֶׁפִּסּוּק זֶה לֹא נִמְנָה בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָרִים הַלָּלוּ, כִּי שִׁמְכַבָּר בִּלְקוּטֵי תוֹרָה)
 וְשִׁנֵּי הַפִּירוּשִׁים בִּיְכוֹל
 כְּמוֹנִי" (הָאִם הַכּוּוֹנָה בְּתַמִּיחָה או
 בְּנִיחוּתָא), תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה.
 דְּלִהְיוֹת שֶׁל פִּירוּשׁ לְפִי הַפִּירוּשׁ שֶׁ"יָכוֹל
 כְּמוֹנִי" הוּא בְּלִשׁוֹן תְּמִיחָה
 וְהַמְדַּרְשׁ בֹּא לֹאמַר שֶׁהָאִדָּם לֹא יָכוֹל
 לְהִיּוֹת קְדוֹשׁ בְּקִדּוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה
 בְּרוּךְ-הוּא — הַקְדוּשָׁה
 דְּ"קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" נִכְלָלָת
 בְּקְדוּשָׁתָם
 מְקְדוּשָׁתִי, כִּי פִירוּשׁ זֶה מְדַגֵּשׁ אֵת
 הַפִּעֵר וְרִיחּוֹק הָעֵרֶךְ הַגָּדוֹל בֵּין
 "קְדוּשָׁתָם" שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לִ"קְדוּשָׁתִי" שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
 וְלָכֵן "קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ" הוּא
 בְּכָלִל הָעֲטוּרוֹת וְהוּא אֶחָד מִשְׁנֵי
 הַכְּתָרִים שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנֵי, וְלִהְיוֹת
 אֲבָל לִפִּי הַפִּירוּשׁ
 "יָכוֹל כְּמוֹנִי" בְּנִיחוּתָא
 הַמְדַּגֵּשׁ שֶׁכֵּן יָכוֹל לְהִיּוֹת דִּמְיוֹן בֵּין
 הַקְדוּשָׁה שֶׁל הַנִּבְרָא לְקְדוּשָׁה שֶׁל
 הַבּוֹרָא (כִּי בְּאִמְצָעוֹת עֲבוּדָת הַתְּשׁוּבָה
 עֲבוּדָת הָאִדָּם מִגַּעַת וְנוֹגַעַת עַד
 עֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא) —
 הַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוּשִׁים תְּהִיּוּ"
 הִיא הַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי"
 (שֶׁהִיא הָעֲטָרָה שֶׁנִּטְלָה
 לְעֶצְמָו) וְשִׁנֵּיהֶם שִׁיכִים לְאוֹתָהּ
 בַּחֲנִינָה עֲלִיוֹנָה בְּכַתֵּר, וְשְׁתֵּי
 הָעֲטוּרוֹת שֶׁנֶּתַן בְּרֹאשׁ בְּנֵי
 הֵם "וְהִתְקַדְּשָׁתֶם וְהִיִּיתֶם
 קְדוּשִׁים" שֶׁהֵם שְׁתֵּי בַּחֲנִינוֹת יוֹתֵר
 נִמּוּכּוֹת בְּכַתֵּר (כְּמִבּוֹרָא לְעִיל
 בְּפִרְטִיּוֹת).
 וְזֶה שֶׁכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ
 שֶׁהַקְדוּשָׁה דְּ"קְדוֹשׁ אָנִי" הִיא הָעֲטָרָה שֶׁנִּטְלָה לְעֶצְמָו, אֵף
 שֶׁגַּם קְדוּשָׁה זֶה נִמְשָׁכֶת לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵם כֵּן לִכְאוּרָה אֵיךְ אֲפֻשֵׁר לֹאמַר
 שֶׁלִּפִּי אֶחָד הַפִּירוּשִׁים הַקְדוּשָׁה שֶׁל "קְדוֹשׁ אָנִי" וְהַקְדוּשָׁה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(22) יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך [בהוצאת תשנ"ד - ע' קא ואילך]). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' לב). ועוד. (23) מאור עינים עה"פ (מז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ("קדושים תהיו" האמור בסמוך ל"קדוש אני") מחוברות וכלולות יחד? כדי
 2 לענות על שאלה זו יש לומר, שאכן לאמיתו של דבר אין המשכה של
 3 "קדוש אני" ממש בתוך בני ישראל כי המִשְׁכַּת הַקְדוּשָׁה ד"קדוּשׁ
 4 אֲנִי" בַּעֲלֵי-תְשׁוּבָה הִיא (לא מַצֵּד הַמַּצִּיאוֹת שֶׁלָּהֶם²⁴ ואין
 5 הכוונה שהמציאות שלהם היא
 6 המעוררת את ההמשכה הנעלית הזו, כי
 7 אכן אילו ההמשכה של "קדוש אני"
 8 הייתה באה ונקלטת בתוך גדרי
 9 המציאות שלהם היא הייתה הופכת
 10 לעניין אחר עם "קדוש אני" ונכללת
 11 עימו באותה עטרה אֶלָּא) הסיבה
 12 לכך שבעלי תשובה זוכים שתומשך
 13 בהם בחינת "קדוש אני" היא לפי
 14 שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתְגַּלֶּה
 15 שְׂרָשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁהוא 'חד' עם
 16 ה'עֲצָמוֹת' ומכאן נובעת
 17 ההתאחדות של הקדושה שלהם עם
 18 הקדושה העליונה. ונמצא, דָּגֶם
 19 לְאַחֲרֵי שֶׁהַעֲטָרָה של "קדוש
 20 אֲנִי" יִשְׁנָה בִּישְׂרָאֵל, ונמשכה
 21 אליהם (על ידי עבודת התשובה) הִיא
 22 עדיין בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (ולא
 23 נִתְּנָה לְאַחֵר, גַּם לֹא לְבָנָיו)
 24 וצדקו דברי המדרש שאת העטרה הזו
 25 "נטל לעצמו", כי כאמור ההמשכה
 26 היא באופן כזה שלא חל שינוי בגדרי
 27 המציאות שלהם עצמם, והם מצידם
 28 עדיין לא שייכים אליה.
 29 וְיֵשׁ לומר, דָּזָה שֶׁעֲנִנָּן
 30 הַהַמִּשְׁכָּה דִּקְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 31 מִקְדוּשֶׁתְּכֶם, מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 32 במפורש בַּהֲדָרוּשִׁים מאמרי
 33 החסידות דְּפִרְשַׁת נֶצְבִּים, מֵה־
 34 שְׂאִין בֶּן בַּהֲדָרוּשִׁים
 35 דְּפִרְשַׁתְנִי, פרשת אמור על הפסוק
 36 "ונקדשתי", בָּא עֲנִין זֶה רַק
 37 בְּרִמְזוֹ (ומה שֶׁנִּתְּבַר לְהִדְיָא
 38 במפורש בְּדָרוּשִׁים אֵלָּה הוּא
 39 שֶׁהַגִּילּוֹי דִּקְדוּשָׁה הָא' בדרגה
 40 הראשונה והנעלית (כתר שלמעלה מהספירות) בָּאָדָם הוּא בְּאֹפֶן
 41 דִּהְעֵלָא מְלֻמָּטָה לְמַעֲלָה, שְׂרֹצָה לְצֵאת מִמַּצִּיאוֹתוֹ
- וְלִיכַלל בְּקִדּוּשׁ שׁוֹהֵי עֲבוֹדַת הַצִּדִּיקִים), הוּא, כִּי בְּפִרְשַׁת אֲתָם
 נֶצְבִּים הַיּוֹם, שְׁקוּרִין בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה קוֹדֶם רֹאש־הַשָּׁנָה²⁵,
 הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה וְלֹכֵן בְּמֵאמְרֵים שֶׁל פֶּרֶשׁת נִצְבִּים מְדוּבָר עַל הַמַּעֲלָה
 הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁאֲפֶשֶׁר לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ דְּרוּקָא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וּבִפְרָט לְפִי
 הַמְּבֹאֵר ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'²⁶
 שֶׁהַתְּשׁוּבָה ד'אֲתָם נֶצְבִּים
 הַיּוֹם כּוֹלְכֶם לְפָנֵי ה' הוּי' גו'
 הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה הוּוּ
 הוּא שֶׁכָּל הַנִּשְׁמּוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל ("כולכם") מִתְעַלּוֹת
 לְמַעֲלָה בְּמִקּוֹר חוּצָבִים הַשּׁוֹרֵשׁ
 וְהַמִּקּוֹר הָאֱלּוּקִי שֶׁמִּמֶּנּוּ נִחְצְבוּ
 הַנִּשְׁמּוֹת.
 וְלֹכֵן בַּהֲדָרוּשִׁים מֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת
 דְּפִרְשַׁת נֶצְבִּים מְבֹאֵר לְהִדְיָא
 בַּמְּפֹרֶשׁ עֲנִינָה שֶׁל הַהַמִּשְׁכָּה
 דִּקְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 מִקְדוּשֶׁתְּכֶם²⁷, וכיצד גַּם הִיא
 נִמְשַׁכֶּת וּמִתְגַּלֶּה בָּאָדָם כִּי עַל-יְדֵי
 שְׂנִשְׁמּוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלּוֹת
 לְמִקּוֹר חוּצָבִים וּמִגִּיעוֹת לְשִׁרְשָׁם
 הָאֱלּוּקִי לְמַעֲלָה נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם
 הַעֲטָרָה שֶׁנִּטַּל לְעַצְמוֹ (כְּנ"ל
 סְעִיף ה) וְהַקְדוּשָׁה שֶׁלָּהֶם הִיא חֵלֶק
 מִכְתּוֹר וְהַעֲטָרָה שֶׁל "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי".
 וּבַהֲדָרוּשִׁים וְאִילוּ בְּמֵאמְרֵי
 הַחֲסִידוֹת דְּהַפְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוּרִין
 בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֶר, פֶּרֶשׁת
 אֲמֹר בַּה מוֹפִיעַ הַפֶּסֶק "ונקדשתי",
 וּפֶרֶשׁת קְדוּשִׁים בַּה מוֹפִיעַ הַצִּיּוּר
 "קדושים תהיו", הֵנָּה כִּיּוּן
 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּסְפִירַת הָעוֹמֶר
 הִיא (לֹא בְּאֹפֶן דִּדְלִילוֹג
 תְּשׁוּבָה²⁸ שֶׁהִיא הַתְּעַלּוֹת שֶׁלֹּא
 בְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה אֲלָא בְּמַעֲבֵר קִיצוּנִי)
 אֶלָּא אֲדִרְבָּא) סְפִירַת הָעוֹמֶר הִיא
 עֲבוּדָה בְּסִדֵּר וְהִדְרָגָה (יּוֹם
 אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכו')
 וְהַתְּעַלּוֹת הִיא שֶׁלֵּב אַחֵר שֶׁלֵּב וְלֹא
 מַעֲבֵר וְדִילּוֹג קִיצוּנִי), בָּא עֲנִין זֶה דִּהַמִּשְׁכָּת קְדוּשָׁתִּי שֶׁלְמַעֲלָה
 מִקְדוּשֶׁתְּכֶם רַק בְּרִמְזוֹ.

(24) כי הגילוי דקדושה הא' (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה.
 (25) תוס' - מגילה לא, סע"ב. טושו"ע אר"ח סתכ"ח ס"ה. לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א). (26) שם. (27) ואולי י"ל, דזהו גם מהביאורים ע"ז שבלקו"ת נצבים גם הדרגא דקדושתכם שע"י המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל הערה 20) - כי ע"י התשובה, התומ"צ הם באופן נעלה יותר. (28) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד"ה שובה ישראל ה'תשל"ו (תורת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דָּוָה שְׁמוּבָא בְּדְרוּשִׁים אֱלֹה עֲנִין זֶה בְּרָמָז
2 עַל-פְּלִפְנִים, לַמִּזְרָה שֶׁאֵם הַכּוֹנֵה הִיא אֶלְדִּישׁ אֶת סֹדֶר הָעֲבוּדָה כִּפִּי
3 שְׁהוּא בִּימֵי סְפִירַת הָעוֹמֵר לַכּוֹרֶה לֹא הִיא צִירָה לְהוֹכִיר אֶת סֹדֶר הָעֲבוּדָה
4 הַזֶּה כֻּלָּל הוּא כִּי סְפִירַת הָעוֹמֵר הוּא עֲנִין בְּרִירוֹ נֶפֶשׁ
5 הַבְּהֵמִית²⁹, כַּמְבוּאָר בְּהִרְחָבָה
6 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁלֹּכֵן קֶרֶבן הָעוֹמֵר
7 הִיא מִשְׁעוּרִים, מֵאֵל כֻּלָּהּ, וְלֹכֵן
8 הָעֲבוּדָה הַרוֹחֵנִית שֶׁל יְמֵי סְפִירַת
9 הָעוֹמֵר קְשׁוּרָה לְבִירוֹר כֹּל פֶּרֶט וּפֶרֶט
10 מִהַמִּידוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (מ"חֲסֹד
11 שֶׁבַחֲסֹד" עַד "מַלְכוּת שֶׁבַחֲמַלְכוּת")
12 וְהַעֲלָאָה לְקֹדֶשׁ וְיִבְרֹר נֶפֶשׁ
13 הַבְּהֵמִית הוּא כְּעֲנִין
14 הַתְּשׁוּבָה³⁰ שֶׁגַּם הִיא עֲבוּדָה שֶׁל
15 בִּירוֹר וְהַעֲלָאָה שֶׁל עֲנִינִים בִּלְתִּי
16 רְצוּיִים.
17 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּפִרְשָׁתָא אֲמֹר
18 שֶׁבָּה נֶאֱמַר "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
19 יִשְׂרָאֵל" קוֹרִין בְּרֹב הַשָּׁנִים
20 בְּשִׁשְׁתָּ שְׁבַסְמִיכוֹת לְפָסַח שְׁנִי, י"ד בִּאִיר דְּפָסַח שְׁנִי שְׁהוּא יוֹם
21 שֶׁנִּקְבַּע לְהַקְרִיב קֶרֶבן פֶּסַח בְּמִיּוֹד עֹבֵר מִי שֶׁלֹּא הִקְרִיב בְּפֶסַח רֹאשׁוֹן בִּי"ד
- בניסן בתור תיקון והשלמת החסר הוא ענין התשובה. וכמבואר
בארוכה במקום אחר³¹ דפסח ראשון הוא ענין עבודת
הצדיקים, בהתאם למבואר בתורת החסידות בהרחבה שבחודש ניסן עיקר
העבודה היא בדרך 'המשכה' שהיא עבודת הצדיקים (וכפי שהיה ביציאת
מצרים עצמה כאשר 'נגלה עליהם מלך
מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא
וגאלם' בהתעוררות מלמעלה למטה,
ובחודשי אלול ותשרי עיקר העבודה
היא עבודת התשובה מצד האדם בדרך
העלאה מלמטה למעלה) ופסח שני
הוא ענין עבודת התשובה.
ולכן גם בהדרושים דפרשת
אמור מרומז הענין דהמשכה
קדושתו שלמעלה
מקדושתכם, "יכול פמוני"
בניחוחות שהיא המשכה והתגלות
שאפשרית רק בכוחה של עבודת
התשובה, אלא שבמאמרי החסידות
של פרשת אמור הדבר נזכר רק ברמז
ואילו במאמרים לפרשת ניצבים העניין מבואר בצורה מפורשת, כמבואר
לעיל.

מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך). (29) לקו"ת ויקרא ג, א. פרשתנו לה, ד. הנסמן בתורת מנחם - ספר המאמרים
אייר ע' רסד הערה 4. (30) תו"א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע"י בירור נה"ב נמשך הגילוי דקדושתו שלמעלה מקדושתכם.
וראה שם לר, ריש ע"ג בענין ספירת העומר. (31) לקו"ש חלק ח"י ע' 119 ואילך. ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום תשעה עשר לעומר עמ' ב

- 1 שאמר רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא
2 בדוקה ועומדת, מדובר באופן דקדוק דא ביה מַחְמַת בְּרִיּוּתָא - מתוך
3 בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. וְהָכִי קֶאָמֵר רַבִּי
4 עֲקִיבָא, כָּל מַחְמַת בְּרִיּוּתָא - אם סירבה לשתות מתוך בריאותה,
5 שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, כָּלָל כָּלָל לֹא שְׁתִּיָּא - אינה
6 שותה כלל. שהאומרת איני שותה שלא מתוך פחד, יֵשׁ לְהַנִּיחַ שֶׁגַּם
7 מתחילה כשאמרה שתשתה, לֹא הִתְכוּנָה לְשִׁתּוֹת בְּאִמָּה, אֵלָּא
8 סִמְכָה עַל כֶּךָ שֶׁכִּשְׁבּוּאוֹ לְהַשְׁקוּתָהּ תִּסְרֵב, לְפִיכָךְ כִּשְׁמִסְרֵבָהּ,
9 נִחְשַׁבֵּת כְּמוּדָה בְּטוּמָאָה. אֲבָל הַמְסַרְבָּה לְשִׁתּוֹת מַחְמַת רְתִיבָא -
- שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותתת, אות הוא כי מתחילה
התכוונה לשתות וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת
וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש
חילוק, אם חזרה בה עַד שֶׁלֹּא קֶרֶב הַקּוֹמִין, דְּאִבְתִּי לֹא אִמְחוּק
מִגִּילָהּ, אִי נִמְי אִם אִמְחוּק מִגִּילָהּ לִפְנֵי שֶׁקֶרֶב הַקּוֹמִין, דְּשִׁלָּא בְּדִין
עֲבִיד בְּהִנֵּם דְּמַחְמִין, מִצִּי הִדְרָא בָּהּ וְאִין מִשְׁקִין אוֹתָהּ בַּעַל כּוֹרְחָה,
אך מִשְׁקֶרֶב הַקּוֹמִין, דְּבִדִּין עֲבִיד בְּהִנֵּם דְּמַחְמִין, לֹא מִצִּי הִדְרָא
בָּהּ.

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, י"ג אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "אמור אל הכהנים", "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" - דכיון שנאמר "אמור¹ אל הכהנים", אי אפשר לפרש שהכפל ד"אמור ואמרת" הוא "להזהיר בית-דין על הכהנים", ועל-כן צריך לומר, שגם האמירה השניה היא אל הכהנים - "להזהיר גדולים על הקטנים"²; ומה שמשה הזהיר בית-דין על הכהנים, היה זה מדעת עצמו, והיינו, שאף שמצד ציווי הקדוש-ברוך-הוא אין צורך להזהיר בית-דין על הכהנים ש"זריזין הן"³, מכל-מקום, הוסיף משה סייג לזרזם גם בנוגע לענינים שאינם שייכים לעבודת הכהונה⁴. והענין בעבודה: מצד ניצוץ בורא המלוכש ביחידה, אין צורך בזירוזו, אבל מצד בחינת החכמה שבנפש, ששם שייך ענין השינה, יש צורך בזירוז; לא פעולה בדרך חידוש, אלא רק להעירו משנתו, ובלשון כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁵: "ניט פארשלאפן" קודם אור היום⁶ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 61 ואילך.

* * *

- ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ונקדשתי בתוך בני ישראל גו' (הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א).

* * *

- ג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷ "ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן", "שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה כו" - דלכאורה, אף שזהו שבחן של כלל ישראל, יש בזה משום גנותה של בת ישראל, והרי אין לוותר על הפרט בשביל הכלל⁸, ועל-כן צריך לומר, שזהו גם

אף שבלאה"כ כולם טמאי מתים (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ. לקו"ש חכ"ח ע' 137. וש"נ); וכן בעבודת כל אחד מישראל - "ממלכת כהנים" (יתרו יט, ו) - שבכל מעמד ומצב צריכים להזהר גם בדקדוק קל של דברי סופרים והידור מצוה (וגם אם אין רצונו בכך - "על כרחם יקדישום ב"ד לכך", כיון שלא יכול להיות מעמד ומצב ש"ככלל הגוים בית ישראל") - כיון שענין הטהרה אינו באופן של חידוש, אלא כמו יקיצה משינה בלבד (כדלקמן בפנים), שאז מתבטלת הטומאה בדרך ממילא.

וכן דובר אודות מי שכבר נטמא, שמשה רבינו פועל אצלו ענין הטהרה, ועד"ז בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא, ובדורנו הרי זה רבינו נשיאינו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששולח שלוחים לטהר כו' (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 39 ואילך. וש"נ).

(5) סה"ש תרצ"ט ס"ע 316 ואילך.

(6) כמשנ"ת בארוכה בהמכתב - בקשר עם מלאות עשר שנים להתיסדות צעירי אגודת חב"ד (אג"ק חכ"ג ע' שעח ואילך).

(7) פרשתנו כד, יא.

(8) ואף ש"יחיד ורבים הלכה כרבים" (ברכות ט, א. וש"נ) - הרי התכלית היא (לא לבטל את דעת היחיד**), אלא אדרבה לפעול שגם דעת היחיד תשתנה ותסכים לדעת הרבים (ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 112 ובהערה 33). ולהעיר, שענין זה יכול להיות

(1) דובר גם אודות הלשון "אמור", אמירה בלשון רכה, ולא דיבור בלשון קשה (כמו "דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" (מקץ מב, ל), ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ריש פרשתנו (ח"ג פח, ב)) "אמור על הכהנים, בלחישו" - אף שלכאורה יש צורך בלשון קשה דוקא, לפי שמדובר אודות ענין הטומאה*, שזהר"ע שאינו מובן ע"פ שכל (ראה רמב"ם סוף הלכות מקוואות) - דכיון שכהן הוא איש החסד (ובהתאם לכך גם עבודת הכהנים היא בחשאי, לא כמו עבודת הלויים בשירה וזמרה (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ריש ע' 289. וש"נ)), אין צורך בלשון קשה כדי לפעול עליו, אלא יכולים לפעול גם בקו הטוב כו'.

(2) בענין זה נאמר גם שאין לטעון: מה רוצים מילד קטן?! - יש להמתין עד שיגדל בחכמה בינה ודעת, ואז יתבונן בעצמו בגדלות הא"ל ושפלות האדם (כמ"ש רבינו הזקן בשו"ע (או"ח רסצ"ח. וש"נ) שלפני כל תפלה צריך להתבונן בגדלות הא"ל ושפלות האדם), אלא צריך לידע שזוהי האחריות של הגדולים, שעליהם מוטל החיוב להזהיר גם את הקטנים, ודוקא ע"י שמזהירים את הקטנים - מקבלים הגדולים עצמם את הציווי. וכמו במ"ת, שנתנית התורה לבנ"י היתה ע"י שאמרו "בנינו ערבים בעדנו" (ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א)).

(3) שבת כא, א. וש"נ.

(4) דובר גם אודות הזהירות דכהנים מטומאה גם בזמן הזה,

(*) נתבאר גם שהציווי "לנפש לא יטמא גו' כי אם לשארו הקרוב גו'", הוא לכאורה היפך הטבע כפי שצריך להיות ע"פ תורה - דכיון שישנו הציווי (קדושים יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' משיחותיו, שצערנו של הזולת צריך להיות כמו הצער שלו (ראה סה"ש תש"ה ע' 73), א"כ, למה ירי' חילוק בין "שארו הקרוב אליו" לשאר בני", שמתור להיטמא רק למי שהוא קרוב אליו מצד הגוף - היפך ההנהגה דנפשם עיקר וגופם טפל, שריא המביאה לידי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" (ראה תניא פל"ב).

(**) ולהעיר שברכת "זכנס הריים" היא דוקא על ששים ריבוא מישראל, לפי "שאיין דעתם דומה זה לזה" (ברכות נח, א).

1 שבחה של שלומית בת דברי, כי נוסף לכך שגם היא (היחידה מכל בנות ישראל⁹) נכשלה רק באונס,
2 הנה ממנה¹⁰ למדים כל ישראל¹¹ גודל הזהירות בענין הצניעות¹², אפילו אם אין זה ענין של פריצות,
3 אלא הנהגה בסבר פנים יפות כלפי כל אחד ("שואלת בשלום הכל"), שגם זה יכול להשפיע לרעה¹³ על
4 זרעה¹⁴ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵ ב'לקוטי שיחות' שם עמוד 67 ואילך.

* * *

5 ד. על הפסוק "ויניחוהו במשמר גו"¹⁶, איתא בתרגום ירושלמי, שענין זה הוא אחד מד' הדינים
6 שמשה לא ידע, והוצרך לשאול מהקדוש-ברוך-הוא: שנים דיני נפשות - מקלל (בפרשתנו) ומקושש
7 עצים, ושנים דיני ממונות - בנות צלפחד ופסח שני.

8 וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שכאשר כמה ענינים באים ביחד, בודאי יש קשר
9 ושייכות ביניהם.

10 ובכן: אודות השייכות שבין בנות צלפחד ופסח שני - ידובר בעזרת ה' יתברך מחר¹⁷.

* * *

12 שהרי ענין הצניעות שייך לא רק לנשים, אלא גם
לאנשים. ושייך במיוחד עתה - כשמתקברים לימי הקיץ (ראה גם
תורת מנחם ח"מ ע' 218 ואילך. וש"נ).

13 ועד"ז לאידך גיסא, בנוגע להנהגה בתכלית הצניעות -
כמסופר בגמרא (יומא מז, א) "שבעה בנים היו לה לקמחית,
וכולן שמשו בכהונה גדולה, אמרו לה חכמים מה עשית שזכית
לכן, אמרה להם, מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי".

14 ועפ"ז יש לבאר מ"ש "ושם אמו גו" רק לאחר
ש"ויביאו אותו אל משה", ולא מיד בהתחלת הסיפור (כאשר
"ויצא גו", "מעולמו יצא" (פרשתנו כד, י"ד ובפרש"י)) - כי
כאשר הביאו אותו אל משה שישפט אותו על החטא, ה' משה
תמה: איך יתכן שאיש ישראל יכשל בחטא כזה? - ובגלל זה
עלה בדעתו שצריך לברר מי הם הוריו... ואכן נתברר ש"שם אמו
שלומית בת דברי", וממנה יצא בן כזה כו'.

ולהעיר, שכאשר מביאים אותו אל משה, הנה להיותו נשיא
ישראל, לא מסתפק משה בכך שפוסק את דינו של המקלל, אלא
מעמדו ומצבו של המקלל נוגע לו, ומרחם עליו*** - כפי שאומר
בתורה שבע"פ (ויק"ר סוף פרשתנו (ובפי' מהר"ו)) שעז"נ
(קהלת ד, א) "ושבתי אני ואראה .. דמעת העשוקים .. מיד
עושקיהם כח .. ואין להם מנחם", "אביו של זה בא על הערוה,
זה מה חטא ומה איכפת לו" (מה לו לסבול ולחוש על חטא
אביו), ואעפ"כ, "מיד עושקיהם כח, מיד סנהדרי גדולה .. שבאה
עליהם מכחה של תורה ומרחקתן .. לא יבוא ממזר בקהל ה'",
ומסיים, "ואין להם מנחם, אמר הקב"ה עלי לנחמן .. לעתיד לבוא
כו'" (שאו יהיו טהורים).

15 בשילוב שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו.

16 פרשתנו כד, יב.

17 שיחת יום א' פ' בהר, י"ד אייר - בכינוס של נשי ובנות
חב"ד ס"ז ואילך (לקמן ס"ע 300 ואילך).

גם עי"ז שמתעלים לדרגא נעלית יותר שבה אין חילוקי דעות,
וכמו בנוגע לב"ש ובי"ה, שאף שחילוקי הדעות שביניהם הם מצד
שרש נשמתם ממדת החסד או ממדת הגבורה, מ"מ, בהיותם
בדרגת שמעי' ואבטליון שמהם קיבלו שמאי והלל, אין חילוקי
דעות ביניהם (ראה גם תורת מנחם חכ"ב ע' 33. וש"נ). ולהעיר
גם ממארוז"ל (במדב"ר פי"ב, ח. וש"נ) על הפסוק (איוב כה, ב)
"עושה שלום במרומיו", בנוגע ל"מיכאל שר של מים וגבריאל
שר של אש", בגלל ביטולם* לדרגא שלמעלה משניהם (ראה
תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת פרשתנו לח, א. ובכ"מ).

9 כפי שהקב"ה בעצמו שולל את טענת האומות "אם בגופם
היו (המצריים) מושלים, קל וחומר בנשותיהם" - עי"ז ש"הטיל
הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה (היינו, לא רק
ו"ה שבשם, אלא ו"ה שבשם), לומר, מעיד אני עליהם שהם בני
אבותיהם" (פרש"י פינחס כו, ה).

אך על זה טוען הס"מ, שבאופן כזה נוטלים מבני את ענין
הבחירה? - ולכן, בהכרח שתהי' לו איזו אחיזה כו** - עכ"פ
בנוגע לשלומית בת דברי למטה דן, מהירודין שבשבטים, וגם
אצלה - רק באונס כו', כדלקמן בפנים.

10 וכיון שלמדים זאת ממנה, הרי יש לה חלק בדבר. -
ולהעיר גם מהמבואר בקונטרס לימוד החסידות (פי"ב) בענין
"שנים אוהזין בטלית" (ב"מ בתחלתה), בנוגע למצוה ששנים
טוענים שיש להם חלק בה.

11 להעיר גם ממה שמצינו בנוגע למקושש עצים, ש"לשם
שמים נתכוין", "כדי שיהרג ויראו אחרים" (תוד"ה אפי' - ב"ב
קט, סע"ב) - דכיון שעל ידו "כל ישראל ישמעו ויראו", יש לו
זכות כו'. אלא, שהמקושש עשה זאת במלאכת שבת, כי מלאכת
מחשבת אסרה תורה, וכיון שבנדו"ד הרי זו מלאכה שאינה צריכה
לגופה, נמצא, שלא חילל שבת כלל (חדא"ג מהרש"א סע"א.
וראה לקו"ש חכ"ח ע' 94 ואילך. וש"נ).

(*) ובפרטיות יענם ד' מדריגות באופן הביטול: (א) שנותן מקום לזולתו (שזורי גם מדריגה נעלית), (ב) שמקבל מהזולת, (ג) שמרגיש שלולי הזולת
חסר בשלימותו, (ד) שאינו מציאות של זולת כלל, כיון שמתאחדים יחדיו (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 260 ואילך. וש"נ).

(**) ועד"ז שמצינו בנוגע להתגלות תורת הבעש"ט ע"י רבינו הזקן, שהס"מ טען שע"י תורת החסידות תתבטל מציאותו, ובמילא גם התכלית
שבשבילה נברא, ולכן ה' צורך ליתן לו איזו אחיזה - בענין הקטרוגים וההתנגדות כו' (ראה גם סי' בעש"ט עה"ת פ' קרח אות ו, ובהערות שם.
וש"נ).

(***) להעיר גם מפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - נשיא בישראל - בנוגע למארוז"ל (ברכות לג, א) "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו":
עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו (ראה גם לעיל ע' 225. וש"נ).

- ה. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ובני ישראל עשו", "כל המצוה האמורה בסקילה במקום אחר, דחיה רגימה ותליה" - שממה שנאמר "ובני ישראל עשו", מוכח, שבתחילת הפסוק מדובר רק אודות "כל השומעים", וכאן מוסיף שכל העדה עשו "כל המצוה האמורה בסקילה"¹⁸ במקום אחר: "דחיה ותליה (מה שאין כן סמיכה שצריכה להיות על-ידי השומעים), וגם רגימה - דכיון שלא מת מהאבן הראשונה ("וירגמו אותו אבן"¹⁹, לשון יחיד²⁰) דהשומעים, רגמוהו גם כל ישראל. ורש"י משמיט "לא תלין"²¹, כיון שאין זה גדר בסקילה, אלא שמירת כבודו של מלך ("כי²² קללת אלקים תלוי"²², "וזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו"²³) - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 158 ואילך.

על (חטא) עץ הדעת: לזכות - שאין זו אשמתו, אלא אשמת אדה"ר - בעטיו של נחש (ראה לקו"ש שבפנים הערה 38), או להיפך - שנכשל כמו אדה"ר: לזכות - שגם לאחר החטא יש בו צלם אלקים, או להיפך - שזוהו רק מצד כבודו של מלך, ולא מצד האדם, שלא איכפת ממנו כלל.
(23) פרש"י שם. ויתירה מזה - כהמשך דברי רש"י: "משל לשני אחים תאומים כו", שזהו"ע נעלה יותר מאשר בן סתם. וכל זה - אפילו לאחר החטא!
וטעם הדבר - לפי שענין החטא הוא רק בחיצוניות ובגלוי (בחי' יעקב), אבל מצד הפנימיות והעצם** (בחי' ישראל) הרי הוא נשאר כמקודם, אלא "שהיא בבחי' שינה", וראי' לדבר - ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה" (שאז אינו יכול לרמות את עצמו ש"בעבירה זו עודנו ביהדותו ואין נשמתו מובדלת מאלקי ישראל" - תניא פי"ד), אזי אפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת ה' (ראה תניא פי"ח"ט).

- (18) דובר גם אודות ענין הסקילה בעבודה הרוחנית - שהו"ע טמטום הלב שנעשה כאבן, ולכן צ"ל הסקילה באבנים, מדה כנגד מדה (ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חט"ו ע' 30. וש"נ).
(19) ואין לפרש מ"ש "וירגמו אותו אבן", לפי שהאבן היתה משוי של שני בני אדם, ו"מדלי' לה בהדי חברי", "ושדי לה איהו" (ז"ח מנייהו), כדי שתהי' "מכח גדול, דשנים אין יכולין לכוין כחם להשליך כאחד, כשזה משליך זה מעכבו, אבל היחיד משליך בכח" (סנהדרין מה, ריש ע"ב ובפרש"י) - כי פשטות הלשון "וירגמו" קאי על השלכת האבן עצמה, ולא על ההגבהה לצורך ההשלכה.
(20) אף ש"ל שגם הרבה אבנים נקראים "אבן", ע"ש כללות המין, וכפרש"י עה"פ "ויהי לי שור" (וישלח לב, ו), "דרך ארץ לומר על הרבה שוורים שור".
(21) תצא כא, כג.
(22) נתבאר שענין זה יש לפרשו בב' אופנים (בהתאם לב' האופנים בפירוש הפסוק (שם, כב) "ותלית אותו על עץ", דקאי

(*) ע"ד מארז"ל (ויק"ר פכ"ה, ב - הובא בלקו"ת ר"פ קדושים) "מי יגלה עפר מעיניך אדה"ר שלא יכולת לעמוד על ציוויך שענה אחת, והרי בניך ממתניין לערלה ג' שנים".
(**) שקשור עם העצם דלמעלה, שבבחי' זו לא נוגע כלל מעשה התחתונים, כמ"ש (איוב לה, ו) "אם חטאת מה תפעל בו וגו'".

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

- 1 של המשנה שחילופיו ביד כהן פטר רבי יוסי מן המתנות, אבל
2 כאן שאין חילופיו ביד כהן, חייב במתנות. וקשה, פשיטא - הלא
3 פשוט הוא דין זה, ומה הוצרך רבי אלעזר להשיענו, שהרי ער
4 כהן לא קא פטר רבי יוסי ה"ם - בדין משנתינו שנולדו שני
5 זכרים כאחד, אלא דחליפין ביד כהן - שתמורת הבהמה שביד
6 הישראל, קבל הכהן בהמה אחרת, דעשו חכמים את הכהן
7 שאינו זוכה ממש בבכור, כזוה"ב - כמו שזכה בו ומכרו
8 לישראל. אכל אין חליפין ביד כהן - אבל כאשר הכהן לא
9 קבל בהמה אחרת תמורת הבהמה שביד הישראל, לא - בודאי
10 שלא עשוהו כמו שזכה בבכור ומכרו לישראל, וצריך הישראל
11 להתחייב במתנות, ומה הוצרך רבי אלעזר להשיענו שחייב
12 במתנות. מתרצת הגמרא: מהו דתימא, מעמא דרבי יוסי שפטר
13 מן המתנות אינו משום שעשו את שאינו זוכה כזוה"ב, אלא
14 משום דקפרי דאי מתייבית ליה את ספק הבכור שביד
- 15 הישראל במתנות, אחי ליה - יבוא הישראל על ידי כך ליד
16 ניהו נעבירה, שיהא סבור שהוא חולין גמורים, והרי הוא אסור
17 בכך, משום שהוא ספק בכור, ואם זה הוא טעמו של רבי יוסי,
18 נמצא שאף על גב דאין חליפין ביד כהן גם כן פטור הוא
19 מן המתנות, קא משמע לן רבי אלעזר שטעמו של רבי יוסי
20 הוא משום שעשו את שאינו זוכה כזוה"ב, ואינו פטור מן
21 המתנות, רק כשחליפיו ביד כהן.
22 הגמרא רוצה לדחות את התירוץ. מקשה הגמרא: ופי' מציית
23 אמרת חכמי שטעמו של רבי יוסי הוא משום שלא יבוא לידי גזיה
24 ועבודה, ויהינן סיפא (להלן ע"ב) לגבי שני זכרים שנולדו, אחד
25 ממבכרת, ואחד משאינה מבכרת, שהדין הוא שהכהן מקבל
26 אחד מהם, והישראל מקבל את השני, ונחלקו לגבי חיוב המתנות
27 בבהמה שביד הישראל, ורבי יוסי פטר, ומבארת המשנה את
28 טעמו של רבי יוסי, שיהי' רבי יוסי אומר,

בס"ד. משיחות ש"פ תזריע-מצורע, ו' אייר ה'תשנ"א.

26 "לידת (התגלות) נשמת משיח שהיא ממדריגה היותר
עליונה.. מעלמא דדכורא"¹⁰.

28 ובפרטיות יותר: "אשה כי תזריע" – קאי על
29 כללות העבודה דכנסת ישראל ("אשה") בזמן
30 הגלות שנמשלה ל"זריעה"¹¹ ("תזריע"), כמ"ש
31 "וזרעתי" לי בארץ"¹², "הבאים ישרש יעקב גר"¹³; ו
32 וע"י הזריעה ד"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך
33 הגלות"¹⁴ נעשית (תיכף ומיד, ללא הפסק כלל)
34 הצמיחה ("יציץ ופרח ישראל"¹³) דהגאולה
35 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו שאין אחרי
36 גלות – "וילדה זכר".

37 "ומצורע" – כדאיתא בגמרא¹⁵ "מה שמו (של
משיח).. חיורא דבי רבי שמו (מצורע של בית
רבי¹⁶), שנאמר¹⁷ אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו
סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלקים
ומעונה", "מאי סימני' יתיב ביני' עניי סובלי
חלאים"¹⁸, "מנוגעים, והוא נמי מנוגע, דכתיב¹⁹
והוא מחולל מפשעינו וכתוב חלינו הוא נשא"²⁰.

44 ובפרטיות יותר – כהמשך הכתוב "זאת תהי'
45 תורת המצורע ביום טהרתו"²¹, ועד שנוהגין לקרוא
46 פרשה זו בשם "פרשת טהרה"²² – ש"מצורע" הוא
47 שמו של משיח בזמן הגלות, שאף שמצד עצמו הוא
48 בתכלית השלימות, כמ"ש²³ "ישכיל עבדי ירום
ונשא וגבה מאד", מ"מ, סובל וכואב בעצמו צער
50 ומכאובי הגלות; ו'ביום טהרתו' (ש"נרפא נגע

1 א. בהמשך להמדובר ומודגש ביותר בזמן
2 האחרון ממש ע"ד הצורך בפעולתו של כאו"א
3 מישראל לעשות כל התלוי בו להביא את משיח
4 צדקנו בפועל ממש תיכף ומיד ממש¹,
5 – כיון שבימינו אלה ממש (עם סיומו של
6 חודש ניסן דהי' תהא שנת אראנו נפלאות) "כלו כל
7 הקיצין" ("קץ הימים" ו"קץ הימין"²) כפשוטו ממש³,
8 ובודאי שתיכף ומיד בא משיח צדקנו, וכאו"א
9 מראה באצבעו ואומר "הנה זה (מלך המשיח) בא"⁴,
10 שכבר בא (בלשון עבר) ברגע שלפני רגע זה –

11 יש לבאר הדגשת ענין הגאולה ופעולת כאו"א
12 מישראל בהבאת הגאולה בעניני יום הש"ק זה⁵:
13 לכל לראש – בעניני התורה השייכים במיוחד ליום
14 הש"ק זה – בפרשת השבוע (כולל גם הפרשה
15 שמתחילין לקרוא במנחה), וכן בפרקי אבות דיום
16 הש"ק זה⁶, וגם בתוכנו של הזמן – הן בנוגע
17 לכללות החודש, והן בנוגע לימי הספירה, כדלקמן.

18 ב. בפרשת השבוע – תזריע-מצורע – מודגש
19 ביותר ענין הגאולה:

20 "תזריע" – "אשה כי תזריע וילדה זכר" –
21 כידוע⁷ שלידה ("וילדה") רומזת על גאולה (כמ"ש⁸
22 "ילדה ציון את בני"), ולידת זכר רומזת על החזון
23 והתקוה (זכר) דגאולה האמיתית והשלימה, גאולה
24 נצחית שאין אחרי' גלות ("שיר חדש" לשון זכר)⁹
25 ע"י משיח צדקנו, היינו, ש"וילדה זכר" רומז על

(10) אוה"ת ריש פרשתנו (כרך ב) ע' תצא – בשם האוה"ח
ר"פ תזריע (וראה גם הגהות הצ"צ לפי' האוה"ח – באוה"ת ריש
פרשתנו (כרך ג') ע' תתט ואילך). ובאוה"ת שבעה ע"7: "וילדה
זכר קאי על משיח .. מבחינה ומדריגה עליונה מבחי' עתיק".

(11) ראה תור"א שמות נג, ג ואילך. שם ר"פ בשלח. ובכ"מ.

(12) הושע ב, כה.

(13) ישעי' כז, ו.

(14) תניא רפ"ז.

(15) סנהדרין צח, ב.

(16) פרש"י שם. וראה לקמן ס"ח.

(17) ישעי' נג, ד.

(18) סנהדרין שם, א.

(19) ישעי' שם, ה.

(20) פרש"י סנהדרין שם.

(21) ראה בארוכה אוה"ח ר"פ מצורע – פרטי הרמזים
בהשייכות דטהרת מצורע לביאת המשיח.

(22) ראה לקו"ש ח"ז ע' 100 הערה 5.

(23) ישעי' נב, יג. תרגום עה"פ. זח"א קפא, ב.

(1) שיחת כ"ח ניסן. קונטרס משיחות ש"פ שמיני.

(2) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. וש"נ.

(3) נוסף לכך שבזמן הגמרא כבר "כלו כל הקיצין" (סנהדרין
צז, ב).

(4) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

(5) נוסף על הדגשת השייכות הכללית דגאולה ליום השבת
בשירו של יום – "מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד
לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה).
(6) ובפרט בהלימוד בפעם הראשון והעיקרי (בשנה זו) –
בשבתות שבין פסח לעצרת, כהכנה למתן-תורה (אף שהמשך
הלימוד הוא גם בכל שבתות הקיץ), ובאופן דפעולה נמשכת על
ובכל שבתות השנה כולה (גם בימות הגשמים).

(7) אוה"ת פרשתנו (כרך א) ע' ע. וראה גם תור"א ר"פ וארא.
תור"ח שם צו, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות ק"פ פ"ב (דרמ"צ
עז, סע"ב ואילך)). ועוד.

(8) ישעי' סו, ח.

(9) תהלים צו, א. ישעי' מב, יו"ד. וראה מכילתא בשלח טו,

א. הובא בתור"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

בדיני נגעים (ענין הגלות) תקרא בשם "מצורע",³⁰
והפרשה שמדברת בדיני הטהרה (ענין הגאולה)³¹
תקרא בשם "תזריע"?³²

ד) ועד"ז בנוגע לשמו של משיח: כיון שמשיח
הוא גואלם של ישראל – למה מדגישים בשמו
(שהשם מתאר מהותו וענינו) ענין הגלות ע"י
קריאתו בשם "מצורע"?!

ד. ויובן בהקדם הביאור בענין הנגעים²⁸:
על הפסוק "אדם כי יהי בעור בשרו גו",³³
מבואר בלקו"ת²⁹ ש"אדם הוא במדרגה גדולה לפי
שהוא שלימו דכולא³⁰.. אדם הזה כשמוכשרין
מעשיו ותיקן כל הדברים.. יוכל להיות עדיין בעור
בשרו בחי' התחתונה שבו לא נתברר הרע והפסולת
ממנו ונולדים סימנים בגשמיות בבשרו.. והם
הנגעים.. מפני שברוחניות בעבודת ה' תיקן
במעשיו וביור הרע מן הטוב בכל הדברים (ביור
הרע מן הגוף ומן הנפש), רק פסולת שבסוף לבושו
עדיין לא נתברר, לכן נולדו בבשרו.. רק
בחיצוניות".

ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב "אדם כי יהי"
בעור בשרו גו' לנגע צרעת": "בעור בשרו" – שלא
זו בלבד שאינו שייך לה"עצם" (העצמיות) דהאדם
וגידים שלו, אלא שאינו שייך אפילו לה"בשר"
(וגידים) דהאדם, דבר המשתנה וניתוסף בו ע"י
אכילה ושת' שנעשים דם ובשר כבשרו, כי אם
לה"עור" שמסביב (חיצוניות ומקיף) לה"בשר".
ו"בעור בשרו" (החיצוניות דהבשר) גופא – "אדם
כי יהי בעור בשרו", היינו, שאין זה דבר הרגיל,
אלא מקרה ("מקרה נקרי'") היוצא מגדר הרגיל³¹.
וגם אז (כש"והי בעור בשרו") ה"ז רק "נגע צרעת"
– "נגע" גם מלשון נגיעה, היינו, שהענין הבלתי-
רצוי אינו שייך (אליו, אפילו לא) לחיצוניותו
("עור בשרו"), אלא רק נוגע בו.

ועוד ועיקר – כפי שמוסיף בלקו"ת³² – "וגם
נגעים דברים גבוהים הן, שאינו נק' טמא עד

1 הצרעת מן הצרוע" קאי על מעמדו ומצבו של
2 משיח כשמתגלה וגואל את בני בגאולה האמיתית
3 והשלימה²⁴.

4 ג. וצריך להבין²⁵:

5 (א) הקשר והשייכות דב' הפרשיות תזריע-מצורע
6 (שבכו"כ השנים קורין שניהם יחדיו) – דלכאורה,
7 השם "תזריע" (שמצד עצמו קשור עם ההולדה,
8 כמפורש בכתוב "אשה כי תזריע וילדה", שכאשר
9 "תזריע" אזי בא ההמשך ד"וילדה") מורה על
10 הגאולה, ואילו השם "מצורע" (שמצד עצמו הוא
11 הדין הטהרה, ויש צורך בפעולה מיוחדת כדי לפעול
12 המעמד ומצב ד"ביום טהרתו") מורה על (צער
13 ומכאובי) הגלות, ואיך יתחברו שניהם יחדיו?

14 (ב) ועיקר: בנוגע להמשך הפרשיות – תזריע
15 (ואח"כ) מצורע – דלכאורה, לאחר ש"אשה כי
16 תזריע וילדה זכר", גאולה נצחית שאין אחרי' גלות,
17 לא שייך עוד מעמד ומצב ד"מצורע" שקשור עם
18 ענין הגלות?

19 (ג) ועד"ז בכל א' מב' הפרשיות בפ"ע – שם
20 הפרשה ביחס לתוכנה:

21 בפרשת "תזריע" – שם הפרשה מורה על
22 הגאולה ("אשה כי תזריע וילדה"), והמשך ועיקר
23 הפרשה הוא בדיני נגעים²⁶ שמורה על הגלות²⁷;
24 ובפרשת "מצורע" – שם הפרשה (כפי שנקראת
25 בתורה) מורה על הגלות, והמשך הפרשה הוא בדיני
26 טהרת המצורע ("זאת תהי תורת המצורע ביום
27 טהרתו") שמורה על הגאולה.

28 ולכאורה, כיון ששם הפרשה מבטא ומדגיש
29 תוכן הפרשה, הי' מתאים יותר שהפרשה שמדברת

(24) ועד"ז בנוגע לביהמ"ק – כדאיתא במדרש (איכ"ר
פתיחתא כא. הובא ביל"ש פרשתנו רמז תקנא בסופו) על הפסוק
(פרשתנו יג, מה) "והצרוע אשר בו הנגע וגו'", "והצרוע זה בית
המקדש כו" – שנקרא "צרוע" ("מצורע") בחזונו (כההמשך
שם: "וטמא טמא יקרא חורבן ראשון וחורבן שני"), וטהרתו
רומזת על בנין ביהמ"ק. – ועד"ז בויק"ר פרשתנו ספ"ז (בנגעי
בתים): ("ונתתי נגע צרעת) בבית ארץ אחוזתכם, זה ביהמ"ק ..
ונתן את הבית, וביתא דנא סתרי' .. יכול לעולם ת"ל ולקחו
אבנים אחרות, שנאמר (ישעי' כח, טז) לכן כה אמר ה' אלקים
הנני יסד בציון אבן אבן בחן פנת יקרת גר".

(25) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 70 ואילך.

(26) נגעי אדם – "אדם כי יהי בעור בשרו שאת וגו'" (יג, ב),
ונגעי בגדים – "והבגד כי יהי בו נגע צרעת וגו'" (שם, מז).

(27) ראה ויק"ר פרשתנו ספט"ו: "שאת זו בבל .. ספחת זו
מדי .. בהרת זו יין .. נגע צרעת זו אדום".

(28) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש השבועי (תזריע). וש"נ.

(29) פרשתנו כב, ב.

(30) ראה זהר פרשתנו מה, א.

(31) ראה לקו"ת שם (מדברי הרמב"ם), שהנגעים הם "שלא
כדרך הטבע .. שאינם מליחות המצויים .. אך מעשה נסים הם"
(ראה לקו"ש חכ"ב ע' 65 הערה 9).

(32) שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת מצורע
בתחתו.

32 ה"אורות עליונים" שאינם מתלבשים ב"כלים"
 33 פועלים תנועה של "רצוא" – שהו"ע כלות הנפש,
 34 "שכלה תכלה אור הנפש ותסתלק מן הכלים..
 35 מיעוט הכלים שלא יהי' בחי' התפשטות למטה,
 36 אלא להסתלק למעלה וליכלל באור ה"צ"י³⁹. ומזה
 37 יכול להיות יניקת החיצונים – "מחמת שאין נמשך
 38 בחי' שוב בכלים ואותיות דקדושה, אזי מבחי'
 39 הרצוא לבד יוכל להסתעף יניקת החיצונים, כמו
 40 שאחר ההתלהבות בתפלה אם אינו עוסק בתורה
 41 יוכל להתהוות מההתלהבות בחי' דינים קפידא
 42 וכעס, ומזה נסתעף ג"כ יש וגסות כו"י⁴⁰.

43 והעצה לזה – כמארז"ל⁴¹ "אם רץ לבך שוב
 44 לאחד", שלאחרי ה"רצוא" צ"ל "שוב", שהו"ע
 45 הביטול, עד ל"ביטול במציאות.. (ש)אין לו כח
 46 כלל להתפעל ברשפי אש בבחי' יש ודבר, אלא הוא
 47 כאבן דומם.. כמו שאנו רואים בבוא העבד לפני
 48 המלך.. כשבא מקרוב מאד לעמוד לפני המלך אז
 49 לא נשאר בו כח ועוז.. מפני שנתבטל ממציותו
 50 לגמרי.. ומצד הביטול.. יבוא ההשבה להתפשט
 51 בכלים מכלים שונים למטה דוקא", ועי"ז נשלמת
 52 הכוונה העליונה שנתאוה הקב"ה להיות לו ית'
 53 דירה בתחתונים דוקא⁴².

54 ונמצא, שפעולת ה"שוב" שלאחרי ה"רצוא",
 55 היא, שגם ה"אורות עליונים" שלמעלה מהתלבשות
 56 בכלים (תנועת הרצוא) יומשכו ויתגלו ב"כלים"
 57 (תנועת השוב).

58 וכדי שיוכל להיות חיבור ב' התנועות דרצוא
 59 ושוב, העלאה והמשכה, חסד וגבורה, צ"ל התגלות
 60 בחי' שלמעלה משניהם – בחי' התפארת, ששרשה
 61 בבחי' הכתר שלמעלה מסדר השתלשלות, שעל
 62 ידה נעשה חיבור ב' הקוין דחסד וגבורה⁴³, העלאה
 63 והמשכה, רצוא ושוב, שגם ה"אורות עליונים"
 64 שלמעלה מכלים יומשכו ויתגלו ב"כלים"⁴⁴.

65 וזהו"ע טהרת המצורע – "זאת תהי' תורת
 66 המצורע ביום טהרתו" – "תורת המצורע" (ולא
 67 "טהרת המצורע" וכיו"ב), ש"תיקונו (של

1 שיקראנו הכהן טמא, וכשעדיין לא קרא לו שם
 2 טמא אין הנגעים בכלל טומאה³³, אלא אדרבה, הם
 3 אורות עליונים³⁴, רק שהם דינא קשיא דקדושה".

4 ה. ויש לומר, שב' ענינים אלו [שהנגעים הם
 5 "רק פסולת שבסוף לבושי (בחיצוניות) שנעדיין לא
 6 נתברר", והם "דברים גבוהים.. אורות עליונים"
 7 (ענינים הפכיים לכאורה)] – תלויים זה בזה:

8 כיון ש"נגעים" הם בעצם "דברים גבוהים..
 9 אורות עליונים", לכן, גם כשנשתלשל מהם ענין
 10 בלתי-רצוי ע"י יניקת החיצונים, ה"ז רק ענין
 11 חיצוני שנוגע (נגיעה בלבד) בבחי' התחתונה
 12 ("בסוף לבושי") בלבד.

13 ולכן, גם התיקון על זה (טהרת המצורע) הוא
 14 (לא ע"י ענין חדש לגמרי, אלא) ע"י גילוי ענינים
 15 האמיתיים של הנגעים שהם "אורות עליונים" – כמרומז
 16 בלשון הכתוב "זאת תהי' תורת המצורע ביום
 17 טהרתו", ש"טהרתו" היא ע"י "יום", שענינו אור
 18 וגילוי, כמ"ש³⁵ "ויקרא אלקים לאור יום", היינו,
 19 גילוי האורות עליונים (ענינים האמיתיים) של הנגעים
 20 (ועי"ז מתבטלת יניקת החיצונים עד להיפך הטהרה
 21 אפילו בחיצוניות בלבד³⁶).

22 ו. וביאור הענין³⁷:

23 סיבת האפשרות ליניקת החיצונים עד להיפך
 24 הטהרה (בגלוי ובחיצוניות) מה"אורות עליונים"
 25 דנגעים (לאמיתתם), היא, מפני גודל מעלת
 26 ה"אורות עליונים" שאינם יכולים להתלבש
 27 ב"כלים". ובלשון הקבלה והחסידות – "אורות
 28 דתוהו"³⁸ שלמעלה מהתלבשות ב"כלים דתיקון",
 29 שמהם נשתלשלו (לאחרי השבירה כו') כל הענינים
 30 הבלתי-רצויים.

31 והענין בעבודת האדם:

(33) משנה נגעים רפ"ג. רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"ט ה"ב.
 וראה תו"כ ופרש"י פרשתנו יג, ב. תו"כ ר"פ מצורע.

(34) להעיר, ש"נגע" אותיות "ענג" (זהר ח"א כו, רע"ב. ח"ב
 רסה, ב. ח"ג רעג, א. ועוד), ועפ"ז י"ל שה"אורות עליונים"
 ד"נגעים" קאי על בחי' עונג העליון (וראה לקמן הערה 65).

(35) בראשית א, ה.

(36) וכדי לבטל היפך הטהרה בחיצוניות עכ"פ שנעשית כבר
 (לפני התגלות האורות עליונים) – צ"ל כל פרטי הענינים דטהרת
 המצורע שבהמשך הפרשה.

(37) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ר"פ מצורע. סהמ"צ להצ"צ
 שם.

(38) להעיר מהשייכות ד"מצורע" ל"תוהו" – "המצורע
 בגימטריא תוהו" (תורת לוי"צ ע' קסט).

(39) סהמ"צ להצ"צ שם פ"א.

(40) לקו"ת שם.

(41) ספר יצירה פ"א מ"ח. תקו"ז בהקדמה (ז, א). וראה סה"מ

תרנ"ט ע' ריא בהערה.

(42) לקו"ת וסהמ"צ להצ"צ שם. וראה גם תניא ספ"ג.

(43) ראה לקו"ת פרשתנו כג, ג ואילך.

(44) ראה גם דרושים שבהערה 60.

בחיצוניות ובדרגא התחתונה ובאופן של נגיעה
בלבד.

ולכן, גם התיקון שע"י "מעשינו ועבודתנו כל
זמן משך הגלות" הוא (לא ע"י ענין חדש לגמרי,
אלא) ע"י התגלות ענינו האמיתי של הגלות [כמודגש
גם שהתיקון הוא (לא ע"י ביטול הגלות, אלא) ע"י
הפיכת הגלות לגאולה, כידוע⁵² שע"י המשכת וגילוי
האל"ף (אלופו של עולם) נעשה מ"גולה"
"גאולה"⁵³] – אורות עליונים שלמעלה מגילוי
("ישת חושך סתרו"), אשר, ע"י "מעשינו
ועבודתנו כל זמן משך הגלות" פועלים שגם
האורות העליונים שלמעלה מגילוי יומשכו ויתגלו
למטה⁵⁴ (ועי"ז תתבטל בדרך ממילא האפשרות
להעלם והסתר כו' עד להיפך הטהרה אפילו
בחיצוניות בלבד).

ויש לומר, שהיתרון ב"מעשינו ועבודתנו כל
זמן משך הגלות" (שעי"ז פועלים שהאורות
העליונים יומשכו ויתגלו למטה) הוא מצד הביטול
והמסירת נפש שמודגשת ביותר (ובעיקר) בזמן
הגלות, וע"י הביטול והמס"נ שמצד בחי' היחידה,
הקשורה ומקבלת מבחי' "יחיד" שלמעלה מכל סדר
ההשתלשלות, נעשה חיבור ב' התנועות דרצוא
ושוב, שהאורות העליונים נמשכים ומתגלים
בכלים.

ח. עפ"ז מובן הקשר והשייכות והמשך
הפרשיות תזריע-מצורע (גאולה וגלות), ענין
הנגעים בפרשת תזריע, וטהרתם בפרשת מצורע
(כנ"ל ס"ג):

כיון שהגאולה היא (לא ענין בפ"ע, אלא)
התגלות ענינו האמיתי של הגלות (בדוגמת טהרת
המצורע ע"י התגלות ענינם האמיתי של הנגעים)

1 (המצורע).. ע"י עסק התורה.. כי עיקר עסק התורה
2 צ"ל בבחי' ביטול⁴⁵, וכמ"ש "ונפשי כנפרי⁴⁶ לכל
3 תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך", שע"י הביטול
4 כעפר נעשה "כלי" לתורה, שהיא מבחי' נעלית
5 ביותר שלמעלה מסדר השתלשלות – בחי'
6 התפארת, כמארז⁴⁷ "תפארת זו מתן תורה", ולכן
7 בכחה לחבר ב' התנועות דרצוא ושוב, שגם
8 האורות עליונים יומשכו ויתגלו בכלים, ועי"ז
9 מתבטלת האפשרות דיניקת החיצונים עד להיפך
10 הטהרה דנגעים, כיון שהאורות עליונים (ענינם
11 האמיתי של הנגעים) נמשכים ומתגלים למטה.

12 ז. ומזה מובן גם בנוגע לכללות הענין דגלות
13 וגאולה – נגעי המצורע (גלות) וטהרתם (גאולה):
14 גלות – שענינו העלם והסתר האור האלקי,
15 כמ"ש⁴⁸ "אותותינו לא ראינו גו'", ועד לחושך,
16 ובפרט החושך כפול ומכופל דסוף זמן הגלות –
17 מצד שרשו ומקורו הו"ע נעלה ביותר⁴⁹, "אורות
18 עליונים" שלמעלה מהתגלות בכלים, ועד לבחי'
19 שלמעלה מגילוי לגמרי ("לא ראינו⁵⁰"), בחי' "ישת
20 חושך סתרו"⁵¹, ומפני גודל מעלת והפלאות האורות
21 שלמעלה מגילוי, נשתלשל למטה העלם והסתר
22 וחושך כפשוטו, שמזה באים כל הענינים הבלתי-
23 רצויים שבזמן הגלות.

24 וכיון שבשרשו ומקורו הו"ע נעלה ביותר,
25 אורות עליונים שלמעלה מגילוי, לכן, גם לאחר
26 שנשתלשל למטה להעלם והסתר וחושך כפשוטו,
27 עד לענינים דהיפך הטהרה וכו', אין זה אלא

(45) לקו"ת פרשתנו כה, א.

(46) "כעפר" דייקא – ש"הכל הי' מן העפר" (קהלת ג, כ),
ולכן, ע"י הביטול כעפר נעשה "כלי" לכל הענינים הטובים, ועד
לענין הכי טוב – תורה, כדלקמן בפנים.

(47) ברכות נח, סע"א.

(48) תהלים עד, ט.

(49) להעיר ש"קוב"ה בגלותא סליק לעילא ולעילא" (זח"כ ג,
ב. ועוד), "למעלה מעלה מכל ההשתל", "בבחי' העצמי ממש"
(אוה"ת שה"ש ע' תרפו). וראה לקמן ס"י.

(50) "לא ראינו דייקא, שאינו נראה ונגלה לעיני בשר .. אבל
מ"מ אותותינו קיימות" .. ועד"נ לעושה נפלאות גדולות לבדו,
שממשיך נפלאות גדולות תמיד אלא שהן בבחי' לבדו (הוא לבדו
יודע שהוא נס), דהיינו בבחי' העלם" (לקו"ת שה"ש לד, א.
אוה"ת שם ע' תקכד).

(51) תהלים יח, יב.

(*) "שהן אותיותינו, דהיינו אותיות התורה כו" (שם) – ונפ"ז י"ל שע"י
התורה נעשה המשכת וגילוי ה"אותיותינו" דזמן הגלות ("נפלאות
גדולות לבדו") באופן הנראה ונגלה לעיני בשר (וראה לקמן הערה 54).

(52) ראה ויק"ר ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

(53) ראה אוה"ת בא ע' רעג: "ההפרש בין גולה ובין גאולה
הוא ע"י אות אל"ף .. שהוא פלא, בחי' אראנו נפלאות". ושם:
"ולכן נק' ר"ח ניסן חודש של גאולה, כי הוא ראש חדשים ובו
נמשך ראשון הוא לכס, בחי' אני ראשון כו' אלופו של עולם". –
ועפ"ז תומתק הדגשת ענין הגאולה בימים האחרונים ממש, עם
סיומו של חודש ניסן דשנת אראנו נפלאות.

(54) ראה אוה"ת שבהערה 49: "כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו נפלאות, פי' נפלאות הוא מה שמוסתר ומופלא בבחי'
ההסתלקות בעילוי אחר עילוי .. קוב"ה בגלותא סליק לעילא
ולעילא .. ואראנו נפלאות הללו שיבוא ויתגלה למטה מטה",
היינו, שענין הגאולה ("אראנו נפלאות") הוא גילוי ענינו האמיתי
של הגלות, "מה שמוסתר ומופלא .. לעילא ולעילא", שנמשך
ומתגלה למטה.

שהנשמה ניוזנית מן הגוף⁵⁹], שזהו"ע דחיבור
הרצוא ושוב, שהאורות העליונים נמשכים
ומתגלים בכלים⁶⁰;

וענין זה נעשה מצד דרגא נעלית שלמעלה
מסניהם⁶¹ – פרשת קדושים, שבה נאמר הציווי
(ונתנית-כח) "קדושים תהיו כי קדוש אני",
שבהיות בני" בעוה"ז הגשמי (שאו שייך הציווי
ד"קדושים תהיו", "הווי פרושים"⁶²), ה"ה במעמד
ומצב של קדושה ("קדושים תהיו"), ועד לקדושה
הכי נעלית דקדושתו של הקב"ה, כדרשת חז"ל⁶³
"יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני", כפירוש
החסידות⁶⁴ "יכול כמוני" בניחותא, שכאו"א
מישראל "יכול" להיות "כמוני" (כביכול), דרגת
הקדושה ד"קדוש אני".

ומודגש עוד יותר בשמו של משיח (הגואל)
שנקרא בשם מצורע⁶⁵ – "מצורע של בית רבי",
ש"יתב ביני עניי סובלי חלאים", "מנוגעים, והוא
נמי מנוגע" – שמש"ח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות,
ובמצב של גלות, שסובל תחלואי הגלות [כהמשך
הגמרא 15א "אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו
הקדוש", "אם משיח מאותן שחיין עכשיו"⁶⁶ ודאי
היינו רבינו הקדוש⁶⁷, דסובל תחלואים וחסיד גמור

1 – לכן, לאחר ההקדמה הכללית (לב' הפרשיות)
2 "אשה כי תזריע וילדה זכר" שרומז על כללות
3 העבודה בזמן הגלות ("תזריע") שעי"ז באים
4 לגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות
5 ("וילדה זכר") – באים פרטי הענינים בהמשך
6 הפרשיות:

7 בפרשת תזריע (גאולה) מדובר בענין הנגעים
8 (גלות) – כיון שהנגעים הם אורות עליונים (שלכן,
9 גם לאחר הירידה למטה ה"ז רק "בעור בשרו"),
10 שיומשכו ויתגלו למטה בהגאולה;

11 ובפרשת מצורע (גלות) מדובר אודות טהרת
12 הנגעים (גאולה) – כיון שטהרת הנגעים היא ע"י
13 התגלות ענינם האמיתי של הנגעים (ענינו האמיתי
14 של הגלות), היינו, שתוכנה של הגאולה הו"ע
15 ד"מצורע" למעלותא⁶⁵, ובאופן שנשללת האפשרות
16 לענין הפכי (כיון שהאורות העליונים נמשכים
17 ומתגלים למטה), גאולה נצחית שאין אחרי' גלות
18 ("וילדה זכר").

19 ויש להוסיף ולבאר גם הקשר וההמשך
20 להפרשה שמתחילין לקרוא במנחת שבת זו –
21 אחרי-קדושים⁶⁶:

22 פרשת אחרי – שבה נאמר הציווי והאזהרה
23 שלא יהי' "רצוא" בלי "שוב" (כלות הנפש ד"שני
24 בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימותו"⁶⁷), אלא רצוא
25 ושוב דוקא, נשמות (שמצ"ע הם בתנועת הרצוא)
26 בגופים (שמצ"ע הם בתנועת השוב) דוקא [ועד
27 לחיים נצחיים דלעתיד לבוא (ובנוגע לדורנו זה –
28 ללא הפסק בינתיים)⁶⁸, חיי הגוף דוקא, ובאופן

(59) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך. המשך תרס"ו ע'
תקכח. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד.

(60) ראה ד"ה כתוב באוה"ח – במאמרי אדה"ז אתהלך
לאזניא (ע' לג). ד"ה וכל הלבבות באוה"ח אחרי (כרך ב) ע'
תקלח ואילך. ד"ה אחרי מות תרמ"ט. לקו"ש ח"ג ע' 988 ואילך.
חכ"ז ע' 119. אחרי תשמ"ז.

(61) ע"י הקדמת הביטול דשוב, כנ"ל ס"ו.

(62) פרש"י ר"פ קדושים.

(63) ויק"ר פכ"ד, ט.

(64) ראה מאור עינים ר"פ קדושים (מז, ב). אוה"ת עה"פ.

(65) ראה אוה"ת נ"ך (ע' צג) שהטעם שמש"ח נקרא "חיוורא
דבי רבי", הוא, לפי ש"בהרת עזה כשלג .. (היא) הלעו"ז דענג
העלין לבושי' כתלג חיוור, וע"כ משיח שהוא גילוי פנימיות עונג
העלין טובל הנגע בכדי שעי"ז יומשך העונג כתלג חיוור".

(66) וע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספ"א) "ואם יעמוד
מלך מבית דוד כו'" – היינו שהוא כבר מלך.

(67) ושם (בהתחלת הסוגיא): "דבי רבי שילא אמרי שילה
שמו, שנאמר עד כי יבוא שילה, דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו
(כמו ינאי, כל אחד הי' דורש אחר שמו*)", שנאמר יהי שמו
לעולם לפני שמש ינון שמו, דבי רבי חנינה אמרי חנינה שמו,
שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה, ויש אומרים מנחם בן

(55) להעיר, שבשניהם (במצורע ובגלות) נאמר "בדד"
[במצורע – "בדד ישב" (פרשתנו יג, מו), ובגלות – "איכה ישבה
בדד" (איכה א, א)] – "בדד" למעלותא, שמורה על דרגא נעלית
ביותר שמוכדלת לגמרי ("בדד") משאר הדרגות. – ולהעיר, שגם
המשיח (שנקרא "מצורע") הוא מוכדל לגמרי מכל העם, כמ"ש
"הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", למעלה מהאבות,
ולמעלה ממשה כו' (ראה תנחומא תולדות יד).

(56) להעיר שהקשר בין הפרשיות תזריע-מצורע ואחרי-
קדושים הוא בהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שיום הש"ק זה
הוא שבת פרשת תזריע-מצורע בחוץ לארץ, ושבת פרשת
אחרי-קדושים בארץ הקודש.

(57) ראה אוה"ח ר"פ אחרי. נת' בדרושים שבהערה 60.

(58) והעילוי ד"אל עפר תשוב" הוא (ברוחניות) ע"י הביטול*
ד"ונפשי כעפר לכל תהי" (וראה הערה 61).

(**) פרש"י שם. – ולהעיר מדיק לשון רש"י "כל אחד הי' דורש אחר
שמו" (ולא שהתלמידים חידשו ששמו כשם רבם).

(*) ולהעיר שגם העילוי ד"אל עפר תשוב" הוא הויכוח מהגשמי
לגמרי שנעשה ע"י הביטול דהגוף (ראה סה"מ עטרת ע' תסו).

23 "חסיד גמור", שגמר עבודתו⁷³, אעפ"כ הי' סובל
24 תחלואים, תחלואי הגלות, כמו משיח (ששמו
25 "חיוורא דבי רבי", "מצורע של בית רבי"), שעם
26 היותו בתכלית השלימות, סובל וכואב תחלואי
27 הגלות (כנ"ל ס"ב).

28 ותוכן מאמרו – "רבי אומר איזו היא דרך ישרה
29 שיבור לו האדם":

30 "האדם" – קאי על "אדם הזה (ש"הוא במדרגה
31 גדולה.. שלימו דכולא)" כשמוכשרין מעשיו ותיקן
32 כל הדברים.. רק פסולת שבסוף לבושו עדיין לא
33 נתברר כו" מצד ענין הגלות – כמו רבי; ובדורנו
34 זה – דור האחרון של הגלות, עקבא דמשיחא,
35 שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה שהיו
36 צריכים להעשות במשך זמן הגלות – י"ל שכל
37 בנ"י הם בדרגא זו.

38 והשאלה היא: כיון שכבר נסתיימו "מעשיו
39 ועבודתו כל זמן משך הגלות" – מהי ה"דרך
40 ישרה" (הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי
41 התורה) שיבור לו האדם (כללות בנ"י) שגמר עניני
42 העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח⁷⁴?

43 והמענה לזה – "כל שהיא תפארת לעושי'
44 ותפארת לו מן האדם":

45 "תפארת" – קאי על התורה ("תפארת זו מתן
46 תורה"), שמצד גודל מעלתה בכחה לחבר ב'
47 התנועות דרצוא (קירוב ודביקות להקב"ה, "תפארת
48 לעושי") ושוב (המשכה למטה, "תפארת לו מן
49 האדם"), שהאורות העליונים יומשכו ויתגלו
50 בכלים (כנ"ל ס"ו), שעיי"ז מתגלה ענינו האמיתי
51 של הגלות (אורות עליונים), באופן שמושלל ענין
52 הגלות כפשוטו, גאולה שאין אחרי' גלות (כנ"ל
53 ס"ז-ח).

54 ויש להוסיף בביאור הטעם שהתורה (תפארת)
55 היא "דרך ישרה" להתגלות והבאת המשיח – ע"פ
56 הידוע⁷⁵ שבמשיח צדקנו ישנם ב' ענינים: מלך

1 הוה⁶⁸], ומצפה בקוצר רוח ובכליון עינים⁶⁹
2 להתגלות (מההעלם בזמן ומצב הגלות), דמלך
3 המשיח גואל את ישראל בגאולה האמיתית
4 והשלימה שאין אחרי' גלות, כפס"ד הרמב"ם⁷⁰
5 "יעמוד מלך מבית דוד וכו'".

6 ט. האמור לעיל קשור גם עם פרק שני דאבות
7 (שלומדים ביום הש"ק זה) – שהתחלתו "רבי
8 אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל
9 שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם":

10 ובהקדם הדיוקים במשנה זו – ומהם⁷¹: (א)
11 "איזו היא דרך ישרה" – הרי מקרא מלא דיבר
12 הכתוב⁷² "ישרים דרכי ה'", (ב) "שיבור לו)
13 האדם" – "אדם" דייקא, ש"אדם הוא במדרגה
14 גדולה.. שלימו דכולא" (כנ"ל ס"ד), (ג) הקשר
15 לבצל המאמר – "רבי אומר" – רבינו הקדוש, ולא
16 בשמו ("רבי יהודה הנשיא", כפי שנזכר תיכף
17 במשנה שלאח"ז), אלא בתואר "רבי".

18 ויש לומר הביאור בזה – בהמשך להאמור לעיל
19 בנוגע להתגלות וביאת המשיח:

20 רבי (רבינו הקדוש) – עליו נאמר (בזמנו) "אם
21 משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש,
22 דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה", דאף שהי'

חזקי* שמו, שנאמר כי רחוק ממני מנחם משיב נפשי". וראה גם
ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא. וראה לקוטי לוי"צ על
מאד"ל ע' קו ש"כל הדעות אמת הם ואלו ואלו דא"ח", עיי"ש.
ואנן (חסידים) נעני' אבתרייהו (בנוגע לרבותינו נשיאינו,
ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) – יוסף שמו, שנאמר
"יוסף אדני שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", יצחק שמו,
שנאמר "אז ימלא שחוק פינ".

(68) פרש"י שם. – וע"ש זה נקרא "חיוורא (מצורע) דבי רבי",
ע"ש רבינו הקדוש שנקרא רבי .. שהי' סובל תחלואים ויסורים
כמוהו" (חדא"ג מהרש"א שם).

(69) שלכן "שרי חד ואסיר חד (מתיר נגע ומקנחו וקושרו
מתיר האחר ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד (כשאר הסובלי
חלאים שיושב ביניהם)), אמר דילמא מבעינא דלא איעכב (אי בעי
לי לצאת ולגאול את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים)
– סנהדרין שם ובפרש"י.

(70) שבהערה 66.

(71) בהבא לקמן – ראה גם קונטרס משיחות ש"פ תז"מ
תש"נ (ס"ה ואילך). ועוד.

(72) הושע יד, יו"ד.

(73) ע"ד הפירוש ב"צדיק גמור" – "מלשון כלי שנגמר
מלאכתו" (לקו"ת דרושי סוכות פא, א).

(74) ומתחיל מהתגלות וביאת המשיח שבכא"א מישראל,
כידוע שהפסוק "דרך כוכב מיעקב גו'" שקאי על מלך המשיח
(ירושלמי תענית פ"ד ה"ה), קאי גם על כאו"א מישראל (ירושלמי
מע"ש פ"ד ה"ו), כיון שיש בו ניצוץ מנשמת משיח (מאור עינים
ס"פ פינחס).

(75) אוה"ת פרשתנו (כרך ג) ע' תתטז. ובארוכה – סהמ"צ
להצ"צ מצות מינוי מלך.

(*) כ"ה (בן חזקיה) בדפוסים שלפנינו, ובירושלמי ואיכ"ר: "מנחם"
סותם. – ולהעיר שרש"י מעתיק תיבת "מנחם". ומוסיף "בן חזקיה".
וכנראה שצ"ל בפרש"י "ה"ג בן חזקיה", אלא שהבחור-הנעצר "תיקן"
והשמיט "ה"ג" ועצ"ע.

זאת ועוד :

34

35 "אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל, ד' רגלי
36 המרכבה⁸². והענין בזה – שג' האבות (כנגד ג'
37 רגלי המרכבה), חסד גבורה ותפארת, הם בחי'
38 האורות, ורחל (רגל הרביעי שעל ידו נעשית
39 שלימות המרכבה), בחי' המלכות (כנסת ישראל),
40 היא בחי' הכלים⁸³. וי"ל שחיבורם יחד (בר"ת
41 ד"אייר) מורה על המשכת וגילוי האורות (גם)
42 האורות עליונים) בכלים.

43 ויש להוסיף, ש"רחל" מורה על העילוי
44 ד"מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" להביא
45 את הגאולה – כמ"ש⁸⁴ "רחל מבכה על בני" גו' כי
46 איננו", "איננו" דייקא (ולא "אינם"), כיון ש"קוב"ה
47 בגלותא סליק ("איננו") לעילא ולעילא⁸⁵, וע"י
48 פעולתה של רחל (מעשינו ועבודתנו דכנסת
49 ישראל) בזמן הגלות ("מבכה גו' כי איננו") באה
50 הגאולה (כהמשך הכתוב⁸⁶ "יש שכר לפעולתך גו'
51 ושרו בנים לגבולם"), והאורות העליונים שהיו
52 בבחי' הסתלקות לעילא ולעילא (ענינו האמיתי של
53 הגלות) נמשכים ומתגלים למטה, ועי"ז מתבטלת
54 האפשרות ליניקת החיצונים ("כרחל לפני גוזזי"
55 נאלמה"⁸⁷) ועד להיפך הטהרה דזמן הגלות (ענין
56 הנגעים⁸⁸) – כ"א אדרבא, שבאה גאולה שאין
57 אחרי' גלות.

58 יא. ויש להוסיף ולקשר זה גם עם היום המיוחד
59 בספירת העומר – מלכות שבתפארת:
60 ובהקדים – שבספירת העומר (מחסד שבחסד
61 עד מלכות שבמלכות) נכללים כל עיני העבודה
62 ("מעשינו ועבודתנו"), הן בנוגע לנפש האדם –
63 "לתקן את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו כו'
64 ולטהרנו ולקדשנו", והן בנוגע לכללות העולם –
65 "יושפע שפע רב בכל העולמות", שע"ז באה
66 הגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות.

1 (המלך המשיח) ורב (שילמד תורה את כל העם),
2 והחילוק שביניהם, שענין ה"מלך" שבמשיח מורה
3 על ההשפעה באופן מקיף שנעשית ע"י הביטול
4 דקבלת עול מלכותו, וענין ה"רב" שבמשיח מורה
5 על ההשפעה באופן פנימי שנעשית ע"י לימוד
6 התורה עד שחשיב "כאילו ילדו"⁷⁶, ויש לומר,
7 שצירוף שניהם (מלך ורב, מקיף ופנימי) יחדיו
8 מורה שגם האורות עליונים שלמעלה מהתלבשות
9 בכלים (כ"א באופן מקיף בלבד) נמשכים ומתגלים
10 בכלים (באופן פנימי), בכח התורה ("תפארת").

11 י. ויש לקשר זה גם עם תוכנו של הזמן – חודש
12 אייר:

13 חודש אייר הוא החודש השני, שבו נעשית
14 העבודה מלמטה למעלה – לאחר הקדמת הגילוי
15 מלמעלה למטה בחודש ניסן, ש"בו נעשו נסים
16 לישראל"⁷⁷, עד ל"נסי נסים"⁷⁸, ש"נגלה עליהם
17 מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"⁷⁹, "חודש של
18 גאולה"⁸⁰, עד לגאולה מכל עיני מיצר וגבול.

19 ויש לומר, שבהמשך החדשים (ניסן ואייר)
20 מודגש הקשר והשייכות והחיבור שביניהם –
21 שהגילויים הנעלים (אורות עליונים) דחודש ניסן
22 נמשכים ומתגלים בפנימיות (בכלים) ע"י עבודת
23 האדם מלמטה למעלה.

24 והכח לחברם יחד הוא מצד דרגא הכי נעלית
25 שלמעלה משניהם – כמודגש בהספירה דב' אייר
26 (היום הראשון מהימים הפרטיים דחודש אייר,
27 לאחר ראש חודש שכולל כל ימי החודש) –
28 "תפארת שבתפארת"⁸¹, שעל ידה נעשה חיבור ב'
29 התנועות דרצוא (אורות עליונים) ושוב (בכלים).

30 וכיון שהגילויים הנעלים דחודש ניסן, "חודש
31 של גאולה", נמשכים ומתגלים למטה ע"י עבודת
32 האדם – מתבטלת האפשרות לענין של גלות, כ"א
33 באה גאולה נצחית שאין אחרי' גלות.

(76) סנהדרין יט, סע"ב. פרש"י במדבר ג, א.

(77) מדרש לקח טוב בא יב, ב.

(78) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(79) נוסח הגש"פ.

(80) שמו"ר פט"ו, יא.

(81) ומודגש גם בדרכו של אדמו"ר מהר"ש – שב' אייר ("תפארת שבתפארת") הוא יום הולדתו, ש"מזלו גובר", ופועל ומשפיע על כל ההולכים בדרכיו – "לכתחילה אריבער", שעבודת האדם למטה (בכלים) היא "לכתחילה אריבער" (למעלה מכלי, מהגבלה).

(82) מאו"א א, פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו ס"כ. מג"ע אופן קכא.

(83) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 46. וש"נ.

(84) ירמ' לא, יד.

(85) זהר שבהערה 49.

(86) שם, טר"ז.

(87) ישע"י נג, ז.

(88) להעיר, ש"ספחת" ו"בהרת" הם כנגד רחל (ו"שאת" כנגד לאה), ותיקונם ע"י עשיית ה"כלים" (ע"י הדיבור והמעשה בתורה ומצוות) שבהם יומשכו האורות עליונים, בחי' שוב שלאחרי הרצוא (לקו"ת וסהמ"צ להצ"צ שבהערה 37).

להיות מנגד להגאולה, כיון שכל מציאות העולם³¹
 תלוי' בענין הגאולה (מלכות), כדאיתא בגמרא³²
 "לא איברי עלמא אלא.. למשיח"⁹⁹, ולכן, ה"ניגוד"³³
 דהעולם (גלות) להגאולה אינו אלא ענין חיצוני³⁴
 בלבד, וביטולו הוא ע"י התגלות ענינו האמיתי של³⁵
 העולם – מלכות¹⁰⁰.³⁶

ובהתגלות המלכות (מלכותו של הקב"ה ע"י³⁷
 מלך המשיח) ישנם כמה אופנים ודרכים – מלכות³⁸
 כפי שהיא בשבעת המדות: מלכות שבחסד, מלכות³⁹
 שבגבורה, מלכות שבתפארת, מלכות שבנצח,⁴⁰
 מלכות שבהוד, מלכות שביסוד, ומלכות⁴¹
 שבמלכות.⁴²

וע"פ מאמרו של רבי שה"דך ישרה" להתגלות⁴³
 וביאת המשיח היא "תפארת" (כנ"ל ס"ט), מובן⁴⁴
 גודל העילוי ב"מלכות" דשבוע (ושבת) זה –⁴⁵
 מלכות שבתפארת.⁴⁶

ועוד ועיקר – שאין צורך להמתין להמשך⁴⁷
 השבתות דספה"ע, כיון שע"י תפארת שבמלכות⁴⁸
 ("דרך ישרה", בריח התיכון המבריק מן הקצה אל⁴⁹
 הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל⁵⁰
 דרגין¹⁰¹), נמשכים ומתגלים גם פרטי עניני⁵¹
 המלכות שלאח"כ¹⁰²: מלכות שבנצח – נצחון המלך⁵²
 (על עניני העולם שמעלימים בחיצוניותם), מלכות⁵³
 שבהוד – יופי המלך, "מלך ביפיו תחזינה⁵⁴
 עיניך"¹⁰³, מלכות שביסוד – חיזוק המלכות באופן⁵⁵
 יסודי ונצחי, ומלכות שבמלכות – הגילוי⁵⁶
 ד"מלכותך¹⁰⁴ מלכות כל עולמים"¹⁰⁵ ("מלכותך"⁵⁷

1 "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש
 2 למקומה במהרה בימינו אמן סלה"⁸⁹.

3 ומעלה יתירה בקביעות שנה זו – שראש הפסח
 4 חל בשבת, והתחלת הספירה היא "ממחרת
 5 השבת"⁹⁰ גם כפשוטו (נוסף על דרשת חז"ל⁹¹
 6 שפירושו "ממחרת היו"ט"), שאז השבתות הן
 7 תמימות כימי בראשית, שמתחילות באחד בשבת
 8 ומסיימות בשבת⁹² – שכיון שהסיום דכל שבוע
 9 ב"מלכות" (מלכות שבחסד, מלכות שבגבורה,
 10 מלכות שבתפארת כו') הוא ביום השבת שקשור עם
 11 הגאולה, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
 12 העולמים"⁹³, מודגש ביותר ענין הגאולה ב"מלכות"
 13 – מלכות בית דוד בתקפה ובשלמותה ע"י מלך
 14 המשיח, שעל ידו תתגלה מלכותו של הקב"ה בכל
 15 העולם, כמ"ש "והיתה לה' המלוכה"⁹⁴, "והי' ה'
 16 למלך על כל הארץ"⁹⁵.

17 והענין בזה:

18 מלכות (בשייכות לגאולה) – מלך המשיח –
 19 מורה על החוזק והתוקף דענין הגאולה ללא
 20 התחשבות במניעות ועיכובים, ובלשון חז"ל⁹⁶
 21 "אמר מלכא עקר טורא", שאפילו "הר" ("טורא"),
 22 תוקף המנגד, נעקר (ממקומו למקום אחר⁹⁷) ע"י
 23 המלך.

24 ובעומק יותר: כיון שהחיות והמציאות של כל
 25 בני המדינה וכל עניני המדינה תלוי' בהמלך⁹⁸,
 26 מובן, שלאמיתו של דבר לא שייך מציאות של
 27 מנגד להמלך, שהרי כל מציאותו של ה"מנגד"
 28 (כפי שנראה בחיצוניות) תלוי' בהמלך. ועד"ז
 29 בנוגע להגאולה – שענין המלכות (מלך המשיח)
 30 מדגיש שלאמיתו של דבר אין העולם (גלות) יכול

(89) כמחז"ל "כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק" (עירובין נד, א).

(90) אמור כג, טו.

(91) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ.

(92) פסדר"כ פ"ח. פס"ר פי"ח. ראב"ן ספ"ו. ראב"ה פסחים סתק"ו. ועוד.

(93) כנ"ל הערה 5.

(94) עובדי' בסופו.

(95) זכרי' יד, ט.

(96) ב"ב ג, סע"ב.

(97) כדיוק הלשון "עקר טורא" – שאינו מתבטל ממצאותו, אלא נעקר ממקום למקום (רוחניים), שהוא"ע דאתהפכא חשוכא לנהורא.

(98) ראה לקו"ש ח"ח ע' 25. וש"נ.

(99) וגם לשאר הדעות (שם) – "לדוד", מלכות בית דוד ("המלכות שניתן לו היא לעולם לו ולזרעו" – חדא"ג מהרש"א שם), שמלך המשיח הוא מזרעו; ו"למשה" – "גואל ראשון הוא גואל אחרון" (ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ).

(100) ולהעיר, שהמשכת וגילוי אלופו של עולם (שעי"ז נעשה מ"גולה" "גאולה", כנ"ל ס"ז) הו"ע ד"אחד", "אמליכתי למעלה ולמטה ולד' רוחות" (ברכות יג, ב), "מלכות הוא ענינו" (רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט).

(101) ראה תניא פי"ג. אגה"ק ס"ו. ובכ"מ.

(102) ע"ד גמר ושלמות העבודה דספה"ע (הכנה למ"ת) ברי"ח סיון, "בשבוע הז' ביום ג' בו" (תו"א יתרו סז, ג) – תפארת שבמלכות.

(103) ישעי' לג, יז.

(104) תהלים קמה, יג.

(105) ובלשון הרמב"ם בנוגע למלך המשיח – יש לומר: "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה" – הו"ע מלכות שבתפארת, כי "תפארת" הו"ע התורה (ראה גם לקמן ס"ב), "ילחם מלחמות ה' וינצח" – מלכות שבנצח, "ובנה מקדש במקומו" – מלכות

ברחמים" (113), ובפרט בתורת החסידות (שע"י 30
הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא מלכא 31
משיחא" (114), בתורת רבותינו נשיאנו, ובפרט 32
בתורתו (מאמרים ולקוטי שיחות) של נשיא דורנו 33
— מעין ודוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח, 34
"תורה חדשה מאתי תצא" (115), שילמד לכל העם 35
פנימיות התורה (טעמי תורה), ידיעת אלקות ("דע 36
את אלקי אביך" (116), כפס"ד הרמב"ם" 117 ש"באותו 37
הזמן.. יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים 38
הסתומים וישיגו דעת בוראם כו" — 39

וההוספה בלימוד התורה בעניני משיח 40
והגאולה ("מלכות שבתפארת") היא ה"דרך ישרה" 41
לפעול התגלות וביאת המשיח והגאולה בפועל 42
ממש. 43

יג. ועל של פועל באתי — ובודאי יעוררו 44
ויפרסמו בכל מקום ומקום: 45

כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תיכף ומיד 46
— על כאו"א מישראל (האנשים — הן יושבי אוהל 47
(ישכר) והן בעלי עסק (זבולון), וכן הנשים והטף, 48
כל חד וחד לפום שיעורא דילי) להוסיף בלימוד 49
התורה (במיוחד) בעניני משיח וגאולה. 50

ומה טוב — שהלימוד יהי' (ברבים) בעשרה, כי, 51
נוסף על המעלה ד"עשרה שיושבים ועוסקים 52
בתורה שכינה שריו' ביניהם" (118, יש מעלה מיוחדת 53
כשלומדים עניני משיח והגאולה ברבים בנוגע 54
להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שע"ז הולכת 55
וגדלה ההשתוקקות והצפי' לביאת המשיח" (119. 56

ועוד ועיקר כפשוט — להוסיף בקיום המצוות 57
בהידור, ובמיוחד בההידור במצות הצדקה (כללות 58
כל המצוות) (120) ש"מקרכת את הגאולה" (121. 59

דייקא — מלכות דא"ס שלפני הצמצום" (הקשורה 1
עם כתר ופנימיות הכתר, "כתר עליון איהו כתר 2
מלכות" (107), שנמשכת ומתגלה ונעשית "מלכות כל 3
עולמים", "מלכות" דייקא, שאין צורך ב"ממשלה" 4
בעל כרחם, כיון ש"מלכותו ברצון" 108 קיבלו 5
עליהם" (109). 6

יב. וביאור ה"דרך ישרה" להתגלות וביאת 7
המשיח ע"י "מלכות שבתפארת" — בנוגע למעשה 8
בפועל: 9

ובהקדמה — שכיון שמשיח צדקנו עומד לבוא 10
תיכף ומיד, אבל עדיין לא בא בפועל, שלכן 11
דרושה ההשתדלות האחרונה ("סוף לבושיו") של 12
כאו"א מישראל להביא את המשיח, צריכה להיות 13
הפעולה (לא ע"י מלכות בטהרה, ענינו של מלך 14
המשיח עצמו, אלא) ע"י "מלכות שבתפארת", 15
כלומר, ענינו של המשיח (מלכות) כפי שהוא 16
בתורה (תפארת), כאמור לעיל (ס"ט) שע"י התורה 17
(ענינו של משיח בתור "רב") נמשכים ומתגלים 18
האורות עליונים והגאולה (ענינו של משיח בתור 19
"מלך") באופן פנימי. 20

ובפשטות: "תפארת" — הו"ע לימוד התורה, 21
ו"מלכות שבתפארת" — הוא לימוד התורה בעניני מלך 22
המשיח ובעניני הגאולה שנבארו בריבוי מקומות" (110, 23
— בתורה שבכתב (ובפרט "בדברי הנביאים.. 24
שכל הספרים מלאים בדבר זה" (111) ובתורה שבעל 25
פה, בגמרא (ובפרט במסכת סנהדרין ובסוף מסכת 26
סוטה" (112) ובמדרשים, וגם — ובמיוחד — בפנימיות 27
התורה, החל מספר הזהר (ש"בהאי חיבורא דילך 28
דאיהו ספר הזהר כו' יפקון בי' מן גלותא 29

שבהוד, כמאד"ל (ברכות שבהערה 47) "ההוד זו בית המקדש",
"וקבץ נדחי ישראל" — מלכות שביסוד, שנקרא "כל", ע"ש
שאוסף ומקבץ האורות דכל הספירות, ו"אהפוך אל עמים גוי'
לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד" — מלכות שבמלכות.

(106) ראה לקו"ת ש"ש יד, ד. ובכ"מ.

(107) תקי"ז בהקדמה (יז, א).

(108) להעיר, שרצון הוא כתר, וכתר קשור עם מלכות, כנ"ל

בפנים.

(109) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, סע"ב ואילך. סידור (עם

דא"ח) נג, ג. יהל אור עה"פ (ע' תרפה). ועוד.

(110) ונקל למוצאם — ע"י ספרי המפתחות (שרבו בדורנו זה)

על סדר הא"ב, בערכים המתאימים: גאולה, משיח, וכיו"ב.

(111) רמב"ם ה' מלכים פי"א ה"ב.

(112) וע"פ האמור לעיל (ס"ז) שהגאולה באה ע"י התגלות

ענינו האמיתי של הגלות — יומתק ססימי הגאולה הם בסוף

(סיום וגמר) מסכת סוטה הקשורה עם הגלות.

(113) זח"ג קכד, ב — ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק רסכ"ו.

(114) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו.

(115) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(116) דה"א כח, ט.

(117) בסיום וחזרתם ספרו "משנה תורה".

(118) אבות פ"ג מ"ו. וראה אגה"ק סכ"ג.

(119) ולכן, גם אלה שרוצים ללמוד בעיון ושקו"ט (ועד לחדש

חידושי תורה בעניני משיח וגאולה), מתוך מנוחה וישוב הדעת,

ע"י הלימוד לעצמו או בחברותא — ישתדלו (מזמן לזמן)

להשתתף גם בהלימוד בעשרה, כדי שיהי' אצלם גם המעלה שע"י

הלימוד בעשרה (כבפנים).

(120) ראה תניא פל"ו.

(121) ב"ב יו"ד, א.

וביחד עם כל בני, "בנערנו ובזקנינו גו" 23
בבנינו ובבנותינו" 125, "עוד אקבץ עליו 24
לנקבציו" 126, "מאשור וממצרים כו' ומאיי הים" 127
— באים "עם ענני שמיא" 128, לארצנו הקדושה, 26
לירושלים עיר הקודש, לבית המקדש (ש"בית 27
תפלה יקרא לכל העמים" 129), ולקדש הקדשים — 28
כמ"ש בהפרשה שקורין תיכף במנחה: "בזאת יבוא 29
אהרן אל הקודש" 130, כניסת כהן גדול ביוהכ"פ 30
לקדש הקדשים" 131, ולעתיד לבוא — לא רק אהרן, 31
אלא גם כאו"א מישאל שיהי' בדרגת כה"ג 32
("ממלכת כהנים", כהנים גדולים" 132), ולא רק 33
ביוהכ"פ, אלא גם "בכל שעה שהוא רוצה 34
ליכנס" 133.

ועוד והוא העיקר — שכל זה נעשה בפועל 36
ממש, למטה מעשרה טפחים, כך שיכולים להודות 37
ולברך על לידת והתגלות המשיח: "שהיינו" 134
וקיימנו והגיענו" 135 לזמן הזה". 39

(126) ישעי' נז, ח.

(127) שם יא, א.

(128) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין שבהערה 18.

(129) לשון הכתוב — ישעי' נג, ז. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קנב.
תש"ר ע' 84. ועוד.

(130) אחרי טז, ג.

(131) להעיר ששיעור היומי ברמב"ם הוא בהלכות עבודת יום
הכיפורים (פרקים א-ג).

(132) יתרו יט, ו ובבעה"ט עה"פ.

(133) ויק"ר פכ"א, ו. וראה רד"ל שם. שמו"ר פל"ח, י"ד
ובמפרשים שם.

(134) להעיר, שברכת שהיינו מברכים על שמחה הנרגשת
בלב — דוקא על דבר שישנו בפועל עתה.

(135) וי"ל גם מלשון נגיעה, שיכולים (לא רק להראות, אלא
גם) לגעת (אָנרירען — לקר"ת ר"פ שמיני).

1 וכדאי ונכון לקשר ההוספה בצדקה עם ההוספה
2 בתורה בעניני משיח והגאולה — עי"ז שההוספה
3 לצדקה היא מתוך כוונה לקרב ולזרז את הגאולה,
4 כיון שכוונה זו כשלעצמה היא חלק מלימוד התורה
5 בעניני הגאולה — הלימוד (במחשבה — מזמן לזמן)
6 דמאמר חז"ל "גדולה צדקה שמקרכת את
7 הגאולה" 122.

8 יד. ויה"ר שההחלטה בכהנ"ל תמהר ותזרז
9 ותביא תיכף ומיד את התכלית והמכוון — התגלות
10 וביאת המשיח בפועל ממש, תיכף ומיד ממש.

11 ובפשטות — שביום הש"ק פרשת "אשה כי
12 תזריע וילדה זכר", "זאת תהי' תורת המצורע ביום
13 טהרתו" (לפני הקריאה בתורה ועאכו"כ לפני
14 לימוד פרקי אבות במנחה), תהי' לידת והתגלות
15 משיח צדקו ("חיורא דבי רבי" כפי שהוא "ביום
16 טהרתו") — שזוכים לשמוע ההכרזה (בכל העולם
17 ובכל סדר ההשתלשלות) ש"הנה זה (מראה באצבעו
18 ואומר זה) מלך המשיח בא", והנה זה כ"ק מו"ח
19 אדמו"ר נשיא דורנו בא (כיון ש"הקיצו ורננו שוכני
20 עפר" 123, וצדיקים קמים לתחי' מיד" 124), וכל
21 רבותינו נשיאינו, וכל צדיקי ונשיאי ישראל, ומשה
22 ואהרן עמהם.

(122) ובסגנון האמור לעיל — מלכות שבתפארת — יש לומר:
תפארת הו"ע התורה, ומלכות — שעיקרה קיום מצוות המלך —
הו"ע (המצוות, ובפרט מצות) הצדקה. ובמלכות שבתפארת
(שהמלכות עצמה היא במדת התפארת) — גם הצדקה (מלכות)
היא חלק מהתורה (תפארת).

(123) ישעי' כז, יט.

(124) ראה זח"א קמ, א.

(125) בא יו"ד, ט.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' א

12 סובר את סברת זעירי ששלושים יום אחר הטינוף אינה
13 מקבלת זכר, ולפיכך יש לחוש אף לטינוף של החודש
14 השביעי, שהרי אין הלידה של סוף השנה מוכיחה שהטינוף
15 של החודש השביעי לא היה טינוף גמור, ולכן הולד ספק
16 בכור.
17 ביאור נוסף: וְאִיִּפְעִית אִימָא — ואם תרצה תוכל לומר, דְּבִלְיָ
18 עֲלֵמָא — לדעת כולם, בין לפי גמריה ובין לפי סבריה, אִית לָהּ
19 דְּזַעֲרִי — סוברים כדעת זעירי, שבהמה שטינפה אינה מקבלת
20 זכר שלושים יום אחר הטינוף, וְהָכָא — וכאן, 'גמריה' ו'סבריה',
21 בְּיִלְדָּתָא לְמִקְוָפֵין קְמִיפְלָנִי — נחלקו האם לפעמים בהמה
22 יולדת קודם שנשלם החודש החמישי להריונה,

1 והמחלוקת בניהם היא בדברי זעירי, דְּאִמָּר זַעֲרִי אִין טִינּוּף
2 פְּחִית מְשֻׁלָּשִׁים יוֹם — בהמה שטינפה אינה מקבלת זכר
3 עד שחולפים שלושים יום מהטינוף, לְגַמְרִיהָ אִית לָהּ
4 דְּזַעֲרִי — לפי הסברא ששמע רבי יהושע מרבתי, יש את
5 סברת זעירי, ואילו טינפה טינוף גמור אחר מלאת לה ששה
6 חדשים לא יכלה ללדת בתוך שנתה, כי מלבד השלושים
7 יום נמשך זמן ההריון בעז חמשה חדשים שלמים, ואם בכל
8 זאת ילדה בתוך שנתה, הדבר מוכיח שהטינוף לא היה טינוף
9 גמור, ואין לחשוש לו, ולפי זה לגמריה יש לחשוש לטינוף
10 רק עד סוף החודש השישי, אבל אם תטנף לאחר מכן, אין
11 לחשוש לאותו טינוף, וְלִסְבְּרִיהָ אִית לָהּ דְּזַעֲרִי — אינו

לקוטי-שיחות פרשת אמור כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

פסוקנו, וברובן אין רש"י מפרשן⁷. מדוע, אפוא, מפרש
רש"י מילים אלו?

באופן כללי מובנת התשובה לשאלה זו: על
המילים "בכל מושבותיכם" הכתובות לפני כן, בפרשת
צו⁸, באיסור אכילת דם, אומר רש"י: לפי שהיא חובת
הגוף ואינה חובת קרקע, נוהגת בכל המושבות. וכיון
שאיסור 'חדש' אינו חובת הגוף אלא חובת קרקע,
ויותר מזה: בפשטות קשור איסור 'חדש' לעומר שהוא
"ראשית קצירכם" מ"קצירה"⁹ של "הארץ", וצריך
להיות לכאורה שלא ינהג "בכל מושבותיכם".
לכן אומר רש"י, שלמרות זאת "יש שלמדו מכאן

א.

פירוש רש"י על "בכל מושבותיכם"

1 בפירושו על הפסוק¹ "ולחם וקלי וכרמל לא
2 תאכלו... עד הביאכם את קרבן... בכל מושבותיכם"
3 אומר רש"י: בכל מושבותיכם, נחלקו בו חכמי ישראל.
4 יש² שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ, ויש
5 אומרים³ לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא
6 לאחר ירושה וישיבה, משכבשו וחלקו⁴.
7 ולכאורה, משמעות המילים "בכל מושבותיכם"
8 ברורה: בכל מקום שבו אתם מתיישבים⁵. ויתר על כן:
9 מילים אלו כתובות במספר מצוות אחרות⁶, ואף לפני

(6) בא יב, כ (מצה). ויקהל לה, ג ("לא תבערו אש גו' ביום השבת").
ויקרא ג, יז (איסור אכילת חלב ודם). צו ז, כו (דם). פרשתנו כג, ג (שבת).
שם, כא (איסור מלאכה בחגה"ש). שם, לא (איסור מלאכה ביוהכ"פ).
מסעי לה, כט (רוצח ועיר מקלט).
(7) וגם במקומות שמפרש "בכל מושבותיכם" (בא וצו שם***) –
הרי אינו כדי לפרש ש"בכל מושבותיכם" פירושו שנוהג בכל מושבות גם
בחו"ל (כי מאי קמ"ל? וכמו שלא פירש"י "בכל מושבותיכם" בשאר
מקומות שבהערה הקודמת. וראה שוה"ג הב' להערה זון, כ"א לתרץ
קושיא בהכתובים שם:
בפ' בא: קשה לרש"י "דאי קרא אתא שיאכל בכל מושבותיכם..
(ו)הו"ל לכתוב בכל מושבותיכם בקרא של בערב תאכלו מצות" (גו"א
שם)****, ולכן מפרש שהוא דין פרטי ונוסף, שצ"ל מצה כזו ש"ראוי"
ליאכל בכל מושבותיכם":
בפ' צו: א) לא כתב ש"בכל מושבותיכם" פירושו "בכל מושבות",
כ"א לתת טעם וביאור "לפי שהיא חובת הגוף כו". (ב) כוונת רש"י היא
בעיקר לתרץ "למה הוצרך לומר" בכל מושבותיכם (כהמשך דברי
רש"י)*****.
(8) שם.
(9) פרשתנו שם, יוד. וראה (ע"ד ההלכה) מנ"ח מצוה שב.

(1) פרשתנו כג, יד.

(2) תו"כ עה"פ. קידושין לו, א. ועוד.

(3) קידושין שם.

(4) הוספת רש"י "משכבשו וחלקו" [על לשון הגמרא (קידושין שם)
"לאחר ירושה וישיבה"] – י"ל [נוסף על – שמפרש מהי "ישיבה"],
שהוא לתרץ הלשון "בכל מושבותיכם" גם לפירוש זה (ראה הערה
הבאה). והביאור:

"לאחרי ירושה וישיבה" ע"ד הפשט אפ"ל גם לאחרי ירושה וישיבה
דשבת אחד (ואולי י"ל דמספיקה ישיבה דעשרה מישראל – דכוכ"ב
ענינים ציבור הוא. ואכ"מ), משא"כ "משכבשו וחלקו" היינו לאחרי י"ד
שנה דכיבוש וחילוק דכל א"י (כמשנ"ת בארוכה – לקו"ש [המתורגם]
ח"ט ע' 160 ואילך [בביאור פרש"י ר"פ תבוא עיי"ש]): ולכן נאמר "בכל
מושבותיכם", כלומר: לא ב"מושבותיכם" סתם, "לאחר ירושה וישיבה"
(שאפ"ל גם בנוגע דשבת אחד*), כ"א "בכל מושבותיכם" דכל ישראל –
"משכבשו וחלקו".

(5) לקמן בפסוק יז פרש"י (מתו"כ עה"פ. מנחות פג, סע"ב)
"ממושבותיכם, ולא מחוצה לארץ" – אבל "יש לומר הטעם דבכל
מושבותיכם הוא דמשמע אפילו ח"ל, אבל ממושבותיכם לא משמע רק
א"י" (שו"ת הצ"צ יו"ד סרי"ח בתחילתו. וראה רמב"ן כאן פסוק טז
בסופו**).

(*) ואף שהעומד חובת ציבור – ראה לקמן הערה 17.

(**) וצ"ע שלא הוזכרו בצ"צ שם. וכן מ"ש בצ"צ שם "ואפשר גם ר"י בר"י במנחות כו' לא פליג רק על פ' מושבותיכם דגבי חדש ולא על פ' ממושבותיכם דגבי
שתי הלחם" – הוא ברמב"ן שם.

(***) וזה שפירש בפ' מסעי הוא מפני שדבר חידוש הוא שטנהדרין (קטנה) נוהגת גם בחו"ל (ובפרט שזוהו רק "כל זמן שנוהגת בא"י – רש"י שם).

בפ' ויקרא – ראה שוה"ג הג' להערה זו.

(****) ברא"ם ופ"ח שם, שקושיות רש"י היא, דמכיון שמצוה היא חובת הגוף הרי פשיטא שנוהגת בכל מושבותיכם, ולמה הוצרך לומר (וכקושיות הש"ס קידושין לו,
ב. וראה ר"ם שם)

– אבל נוסף על מה שהקשה עליו בגו"א שם, הרי מזה שבשאר מקומות שבהערה הקודמת [לבד דפ' צו (כפנים ההערה ושה"ג שלאח"י) ופ' מסעי (כבשוה"ג הקודם)]
לא פרש"י למה נאמר, אף שמצות הג' הן חובות הגוף (וכמו שהקשה בש"ס שם – על כמה מהנ"ל. והאריך גם ברמב"ן פרשתנו כג, סז),
מוכת, דלרש"י – ע"ד הפשט מצינו בכ"מ בתורה שבכל ציווי בפ"ע מפרט כל פרטיו אף אלה שיש ללמדם מצינום הדומים לו (ומהם – שגם סברא הם) – ראה פרש"י
לעיל כ ט בסופו: ופשוטו (דדמי בו) כ' שהוא גרס כ' – ותננה זה כ"כ פנמיים בהציויים שלאחרי (וביניהם כמה שלא נשנו עוה"פ) זה אחר זה באותה הפרשה,
עאכ"כ בנדוד שבאים בהפסק דינים שאינם "בכל מושבותיכם".

(*****) ומפני שהוכפל "בכל מושבותיכם" באותו האיסור (דם), שהרי כבר נאמר לעיל בפ' ויקרא, וכדמוכח ג"כ מזה שעה"פ בפ' ויקרא (שקדם לפ' צו) לא פרש"י למה
הוצרך לומר (אף שהוא חובת הגוף).

[וברא"ם וגו"א ויקרא שם, שכונות רש"י שם במש"כ "יפה מפרש בת"כ כל הפסוק הזה" – היא לתרץ (גם) למה הוצרך לומר "לדורותיכם בכל מושבותיכם" (מכיון
שהוא חובת הגוף), וכבש"ס קידושין שם.

– ועדיין צריך ביאור שביקרא ציין רק לתו"כ ולא כתב "שהיא חובת הגוף כו". ובפ' צו ציין רק לקידושין וכתב "שהוא חובת כו' למה הוצרך לומר". ואכ"מ.

ג.

הפירוש השני אינו סותר לכלל, לגבי חובת קרקע

ההסבר לכך הוא:

29

באיסור "לסרס שום בהמה וחייה", הכתוב
בפרשתנו לפני כן¹², נאמר "ובארצכם לא תעשו". ורש"י
מפרש: "לכך נאמר בארצכם – לרבות כל אשר
בארצכם, שאי אפשר לימר לא נצטוו על הסירוס אלא
בארץ, שהרי סירוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף
נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ".

מכך רואים, שהכלל "כל חובת הגוף נהגת בין
בארץ בין בחוצה לארץ" הוא חזק כל כך, שגם בפשוט
של מקרא, מוציאים את המילה "בארצכם" מפירושה
הפשוט, כדי שלא תהיה סתירה לכלל זה¹³.

[כאן אין זה מקרה, שבו מביא רש"י דרש ומיישב
דברי המקרא דבר דבור על אופניו!¹⁴ עקב קושי
בפשט, כי רש"י אינו מציין שהפירוש "כל אשר
בארצכם" הוא דרש, ואף אינו מזכיר שהפירוש נלקח
מדברי חז"ל¹⁵, אלא הוא אומר זאת כפשוט: לפי דרך
הפשט משתנה המשמעות של "בארצכם", כדי שלא
תהיה סתירה לכלל של "כל חובת הגוף..."].

מזה מובן שגם החלק השני של הכלל, ש"חובת
קרקע אינה נהגת אלא בארץ"¹⁶, צריך להתאים בכל
מקום, גם כאשר צריך בדרך הפשט לשנות לשם כך
משמעות של מילה.

וכך גם בעניינו: רש"י אינו יכול להסתפק בפירוש
ש"חדש נוהג בחוצה לארץ", שהוא ההיפך מן הכלל
ש"חובת קרקע אינה נהגת אלא בארץ". ולכן הוא
מביא פירוש נוסף למילים "בכל מושבותיכם" ("לאחר
ירושה וישיבה"), שהוא איננו סותר לכלל זה, גם אם

1 שהחדש נוהג בחוצה לארץ: המשמעות של "בכל
2 מושבותיכם" היא כפשוטה, והפסוק בא ללמדנו
3 שאיסור 'חדש' הוא יוצא מן הכלל¹⁰, שהוא נוהג "בכל
4 מושבותיכם" וגם "בחוצה לארץ", למרות שהוא חובת
5 קרקע.

ב.

השאלה על התאמת הפירוש השני לפשט

6 אך צריך להבין: הפירוש הפשוט של "בכל
7 מושבותיכם" הוא כפירוש הראשון, של "יש שלמדו"
8 (גם "חוצה לארץ"), ומדוע מביא רש"י גם את הפירוש
9 השני, שמשמעות "בכל מושבותיכם" היא "לאחר
10 ירושה וישיבה", שאין לו מקום לפי פשט הפסוקים?

11 הקושי מתחזק יותר: כבר נאמר פעמים רבות,
12 שכאשר רש"י מוסיף ומציין לפני פירוש הפסוק,
13 שישנם שנים או יותר פירושים, הוא מתכוון להדגיש,
14 שלפי הפשט, פירושים אלו הם "שקולים". והוא
15 מקדים פירוש אחד לפירוש השני, רק מפני שאי אפשר
16 לכותבם בבת אחת.

17 וכך גם בענינו: בהקדמתו "ונחלקו בו חכמי
18 ישראל" מתכוון רש"י לומר, שהפירוש השני "ללמד
19 שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה",
20 איננו "רחוק" יותר מדרך הפשט מאשר הפירוש
21 הראשון – גם "בחוצה לארץ".

22 ולכאורה: אף אם נאמר, שרש"י צריך להביא את
23 הפירוש השני, מפני שלפי הפירוש הראשון לא מובן
24 מדוע נוהג איסור 'חדש', שהוא חובת קרקע, גם בחוץ
25 לארץ, הרי אי אפשר לומר שפירוש זה ("לאחר ירושה
26 וישיבה") מתאים לדרך הפשט בדיוק כמו הפירוש
27 הפשוט הנ"ל של "בכל מושבותיכם", (שהוא פירוש
28 מילים אלו בכל מקום¹¹)?

ליאכל בכל מושבותיכם.

(12) כב, כד.

(13) ולכאורה בנוגע לשילוח עבדים ביובל שהוא חובת הגוף
(קידושין לח, ב) ונאמר (בהר כה, י) "יקראתם דרוור בארץ לכל יושבי"
[ובקידושין שם, שמטעם זה צריך לימוד מיוחד שנוהג בחו"ל] – ומ"מ
לא פירש רש"י כלום. וי"ל בפשטות שהרי זו מצוה שהזמן (יובל) גרמא
– (ושמיטה) יובל אינו אלא בארץ.

(14) לשון רש"י בראשית ג, ח.

(15) חגיגה יד, סע"ב. שאלת דר"א פרשתנו סק"ה בסופו (הובא

בתוד"ה ת"ל שבת קי, ב). וראה ת"כ עה"פ.

(16) לשון הגמרא קידושין לו, א.

(10) ועפ"ז תומתק הוספת רש"י "שלמדו מכאן שהחדש*", ולא חב
בקצור (כתבו"כ) – ("י"א) שנוהג (בארץ) בחוצה לארץ", דלכאורה הרי
זהו פירוש הפשוט ד"בכל מושבותיכם" (כפנים), ולא לימוד מכאן.

ולחידושי י"ל עוד: מקום לפרש שקאי על תבואה שגדלה בא"י
שהוציאה לחו"ל (כבירושלמי קידושין פ"א סה"ח. הובא במג"א או"ח
סו"ס תפט) – ועפ"ז גם הרווחנו שאינו בסתירה להכלל דחובת קרקע
נוהגת רק בארץ – ולכן מדייק רש"י ד"ש שלמדו מכאן שהחדש נוהג
בחוצה לארץ, כלומר: למדים שהחדש (ההתחדשות) הייתה בחו"ל
ונוהג בחו"ל (משא"כ בהנ"ל – שהתחדשות הייתה בא"י).

(11) וגם בפ' בא שם שפרש"י "זה בא ללמד שתהא ראוי ליאכל בכל
מושבותיכם" – הרי חיוב מצה הוא בכל מושבותיכם כפשוטו, אלא שמצד
הקושיא בהכתוב שם (כנ"ל הערה 7) נלמד עוד דין שהמצה צ"ל "ראוי

(*) לשון רש"י בפ' הב' "לא בא אלא ללמד" – ראה לקמן שוה"ג להערה 26.

23 מושבותיכם" ש'חדש' נוהג בחוץ לארץ. ולפי האחר –
24 רק בארץ "לאחר ירושה וישיבה"?

25 רש"י רומז להסבר על כך, באמצעות הביטוי
26 "ונחלקו בו חכמי ישראל", שאינו כביטוי הרגיל
27 "ונחלקו בו רבותינו". בכך הוא רומז¹⁸, שהמחלוקת
28 אינה רק בלימוד פשט הפסוקים ("רבותינו"), אלא
29 קשורה לשתי שיטות בהבנת והערכת תכונות ורגשות
30 של יהודים – "חכמי ישראל", כדלהלן.

31 ההסבר לכך הוא: כל קרבן צריך לעורר בנפש
32 האדם הרגשה המתאימה למשמעות הקרבן. לדוגמא:
33 אצל קרבן חטאת ואשם – רגש של חרטה ותשובה¹⁹,
34 בקרבן תודה – הודיה לה', וכדומה. ולכן נדרש
35 בהקרבת קרבן גם, כלשון רש"י²⁰, ש"יכוין את לבו
36 לשמים", בנוסף להקרבה הגשמית.

37 וזאת לא רק בקרבן יחיד. גם קרבן ציבור צריך
38 לעורר אצל כל יחיד, שהוא חלק מן הציבור, את הרגש
39 בהתאם לקרבן. לדוגמא: בקרבנות ציבור המכפרים על
40 היחיד²¹, צריך היחיד להתחרט על חטאו.

41 מזה מובן גם בעניננו: האיסור לאכול 'חדש',
42 שהטעם הפשוט שלו הוא כדי ש"ראשית קצירכם"
43 יהיה קרבן (עומר), צריך לעורר אצל היהודי הכרה
44 והרגשה, שאת ה"ראשית" של כל עניניו הוא צריך
45 להביא לה', ורק אחר כך "תאכלו".

46 אך כיון שהעומר מובא רק מ"קצירה" – הקציר של
47 ארץ ישראל, וממילא מעורר רק את היהודים שבארץ
48 ישראל²², במקומות²³ שמהם מובא העומר, מתעוררת
49 השאלה: כיצד תתעורר הכרה זו, ש"ראשית קצירכם"

1 הוא אינו מתאים כל כך למילים אלו (בדומה לפירושו
2 על "בארצכם לא תעשו").

ד.

שני הפירושים "שקולים"

3 אבל גם פירוש זה איננו "חלק"¹⁷, ולפיכך מביא
4 רש"י גם את הפירוש "מכאן שהחדש נוהג בחוצה
5 לארץ", כי המילים "בכל מושבותיכם" כתובות במספר
6 מצוות, ובכל מקום¹¹ הכוונה היא שהחובה חלה גם
7 בחוצה לארץ.

8 ויוצא, שפירוש המילים "בכל מושבותיכם" כאן,
9 שהוא "לאחר ירושה וישיבה", הוא יוצא מן הכלל מכל
10 שאר המקומות שבהם כתובות מילים אלו! ולכן מביא
11 רש"י גם את הפירוש הראשון.

12 בכך מובן כיצד שני הפירושים של רש"י "שקולים"
13 בדרך הפשט: בשניהם קיים אותו קושי, ש"בכל
14 מושבותיכם" כאן הוא יוצא מן הכלל: לפי הפירוש
15 הראשון, חובת 'חדש' בחוץ לארץ יוצאת דופן, גם לפי
16 פשוטו של מקרא, מן הכלל "חובת קרקע אינה נוהגת
17 אלא בארץ". ולפי הפירוש השני, הרי משמעות המילים
18 "בכל מושבותיכם" יוצאת דופן ממשמעותם בכל שאר
19 המקומות בתורה, שבהם הכוונה גם לחוץ לארץ.

ה.

איסור 'חדש' צריך לעורר רגש מתאים

20 אך כיון ששני הפירושים "שקולים" לפי הפשט,
21 יכול תלמיד ממולח לשאול: מהן סברותיהם של בעלי
22 המחלוקת, אשר לפי אחד מהם מלמדות המילים "בכל

(18) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 208 ואילך. לקו"ש
[המתורגם] חט"ז ע' 424.

(19) ראה פרש"י בחטאת הנשיא – ויקרא ד, כב.

(20) ויקרא א, יז. משנה סוף מנחות. וש"נ.

(21) לדוגמא (לעיל) – שני שעירי חטאת דיוהכ"פ (אחרי טז, ה).

(22) ע"ד ההלכה י"א דכיון שחדש בחו"ל דאורייתא היא אקרוי נמי
מקריבין (מנחות פד, א. וראה מנ"ח מצוה שב) – אבל בפשוטו של מקרא,
קרבן עומר הוא "וקצרתם את קצירה (דהארץ) והבאתם את עומר
ראשית קצירכם גר".

(23) אף שמביאים בכל פעם רק ממקום אחד – הרי עד הרגע
דהתחלה (ההכנה) להקציר כל השדות שבא"י אפשר שיביאו מהן העומר
וגם – בפועל.

והרי מביאים אותו לביהמ"ק לכן הברכה שע"ז וכן זו שע"י כל
קרבנות ציבור – נמשכות בכל ישראל, גם הדרים בחו"ל ואפילו (ע"י פרי
החג) לכל האומות שבעולם (סוכה נה, ב).

וי"ל שזהו ע"י נתינת מחצית השקל שזהו גם מחו"ל, ולא"ה

(17) לפי זה קשה לכאורה: בפרש"י שלח (טו, יח) הביא הכלל ד"כל
ביאות שבתורה.. אינה אלא לאחר ירושה וישיבה" (כ"אידך תנא דבי ר"י"
– קידושין שם, ב), ומכיון שנאמר כאן (פסוק יוד) "כי תבוא אל הארץ",
הרי גם ב"י "בכל מושבותיכם" ידעין שנוהג "לאחר ירושה וישיבה"
(והו"ל לתרץ זה ב'פ' שלח, עכ"פ).

וי"ל: (א) עפ"מ"כ לעיל (הערה שני' בשוה"ג להערה 7) דכו"כ
פעמים חוזר בקרא פרטים שיש ללמד מציורים דומים. (ב) שבא להוסיף
"משכבשו וחלקו" שנלמד מ"בכל מושבותיכם", כנ"ל הערה 4. [ואף
שהעומר הוא חובת צבור (ולכאורה פשוט שלאחר ירושה וישיבה בנדרו
היינו לאחר כיבוש וחילוק) – ראה לקו"ש ח"ט שם הערה 15 לענין מצות
מינוי מלך] – מ"מ ה"י קס"ד ששייך גם לאחר כיבוש דשבת אחד וחלוקה
(וקצירה) דעשרה מישאל, כי מכיון שכבר יש להם "קצירה", חל עליהם
חוב להביא "ראשית קצירכם אל הכהן". (ג) מכיון ד"כי תבוא אל
הארץ" נאמר כמה פסוקים לפני, ולענין עומר – לכן חוזר ואומר "בכל
מושבותיכם" (לאחר ירושה וישיבה) עוה"פ אצל חדש (אף שגם בלי זה
לא ה"י מקום לטעות. וק"ל).

(*) וראה פנ"י קידושין שם. דלמ"ד זה "בכל מושבותיכם" מרבה חז"ל (אף שנוהג רק לאחר ירושה וישיבה) וראה לקמן הערה 30 ובשוה"ג הב' שם.

27 רש"י את הפירוש הראשון לפני הפירוש השני:
 28 ההבדל בין שני האופנים דלעיל, ובין דרכי
 29 השפעתם על היהודי, הוא:
 30 הדרך הראשונה, האוסרת אכילת 'חדש' מעוררת
 31 את האוכל, את הגוף והנפש הבהמית²⁷. כי האיסור על
 32 אכילת מאכל מסויים מורגש בעיקר על ידי הגוף.
 33 הדרך השנייה, השוללת מן האדם את הקרבת
 34 העומר ואת איסור 'חדש', מעוררת את התשוקה
 35 להתרוממות ולהשגת הרגש הקיים אצל בני ארץ
 36 ישראל, ומשפיעה בעיקר על הנפש האלקית²⁸, שדוקא
 37 אצלה מתעוררת התשוקה להתעלות – "רוח... האדם
 38 העולה היא למעלה"²⁹.
 39 ולפי זה, מובן הסדר בפירושי רש"י: הפירוש
 40 הראשון – התחלת העבודה, כאשר הגוף והנפש
 41 הבהמית הם במלוא תקפם, צריכה להיעשות על-ידי
 42 פעולות שישפיעו על הגוף והנפש הבהמית. ורק אחר
 43 כך אפשר להגיע לפירוש השני – להשפעה על הנפש
 44 האלקית.

ז.

ההבדל בין הפירושים - גם לגבי ארץ ישראל

45 ההבדל בין שני הפירושים איננו רק לגבי חוץ
 46 לארץ, אלא גם לגבי ארץ ישראל עצמה: האם איסור
 47 'חדש' בארץ ישראל חל רק "לאחר ירושה וישיבה",
 48 כפירוש השני, או לפני ירושה וישיבה, כפירוש
 49 הראשון³⁰.
 50 לפי ההסבר שלפנינו ניתן להבין, ששני ההבדלים
 51 קשורים זה בזה, כי גם ההבדל בעבודה הרוחנית שבין

1 שייך לה', אצל יהודי הנמצא בחוץ לארץ²⁴, שמהקציר
 2 שלו אין מביאים את קרבן העומר?
 3 בכך ישנן שתי שיטות אצל "חכמי ישראל":
 4 שיטה אחת סוברת, שגם הם אסורים ב'חדש', וכיון
 5 שאסור להם לאכול 'חדש' עד היום שבו מביאים את
 6 העומר בארץ ישראל, הם יזכרו, ותתעורר בהם הכרה
 7 זו, ש"ראשית" שייך לה', למרות שאין מביאים את
 8 העומר מקצירם.
 9 השיטה השנייה סוברת, שאדרבה: הדרך לעורר בהם
 10 הרגשה זו איננה באמצעות איסור 'חדש', אלא להיפך,
 11 עצם העובדה ששדותיהם של היהודים בחוץ-לארץ
 12 אינם נכללים בחובת הבאת העומר, ובאיסור 'חדש',
 13 מעוררת בהם את ההכרה בשפל מצבם, שאינם ראויים
 14 להקרבת העומר ולאיסור 'חדש'. וההכרה בשפל המצב
 15 תעורר בם את התשוקה, שצריכה להיות אצלם ביתר
 16 שאת ההרגשה שמעורר העומר אצל היהודים בארץ
 17 ישראל.

ו.

ההסבר לסדר שבפירושי רש"י

18 לפי האמור לעיל, אפשר להסביר, בפנימיות²⁵
 19 הענינים, מדוע מקדים רש"י את הפירוש האומר
 20 ש'חדש' חל גם בחוץ-לארץ לפני הפירוש ש'חדש' חל
 21 רק בארץ.
 22 אמנם, שני הפירושים שקולים בדרך הפשט, ורש"י
 23 מקדים את הפירוש הראשון לפירוש השני, רק מפני
 24 שאי אפשר לכתוב את שניהם בבת אחת, אך בכל זאת,
 25 כל ענין שבתורה הוא מדויק. ומובן, שיש איזשהו
 26 טעם, לפחות בפנימיות הענינים²⁶, שבגללו מקדים

(26) ובנדר"ד י"ל גם בפשטות*, שמקדים הפירוש: (א) שהוא כפירוש הפשוט בהתייבות "בכל מושבותיכם" בכל מקום. (ב) מתאים עם פשטות הכונה בהיתור ד"בכל מושבותיכם" שבא לרבות בהחיות (ולא למעט*) – שהוא רק "לאחר ירושה וישיבה". (ג) נמצא בתו"כ על אתר.
 (27) להעיר ממחז"ל (חגיגה טז, א): שלשה כבהמה – אוכלין ושותין כבהמה כו'.

(28) ע"ד ב' עניני התבוננות שצ"ל קודם התפלה כדי לפעול מצב הנפש מתאים לתפלה – רוממות האל ושפלות האדם (רמ"א או"ח רסצ"ח) – ד"רוממות האל" פועלת על נפח"א העולה למעלה, והיא חלק ד"האל" דבזה עסקינן: "שפלות האדם" פועלת על נפש הבהמית היורדת למטה.
 (29) לשון הכתוב קהלת ג, כא.

(30) ראה קידושין לז, סע"ב ואילך. תו"כ ר"פ בהר. ועוד. וע"פ

(כדלעיל) – כיון שנכללים ב"בראשית" שבביל ישראל שנקראים ראשית. וראה ר"ה (טז, א): בד' פרקים העולם נידון כו' מפני מה אמרה תורה הביאו עומר כו'.

ולהעיר דביהמ"ק בא"י דוקא – ובכ"ז כל התפלות עולות דרו – ראה תפלת שלמה (מ"א ח, מד. מח) – ועד שתכנה"י נצטוו לפנות לצדו (טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס צד).

(24) דפשיטא שאף שהברכה מלמעלה נמשכת גם עליהם (כדלעיל הערה 22) – בכדי שתה"י פעולה והרגשה בנפוש צ"ל מעשה שלהם שיעורר.

ורוחק גדול לומר שתספיק ספה"ע שבדיבור, ועאכו"כ שאין די בהפרשת מחצית השקל.

(25) ראה הערה הבאה – ביאור גם בפשטות.

(*) וראה לקמן הערה 30.

(**) ויזמק ע"ז אריכות לשון רש"י (ויש אומרים) לא בא אלא ללמד כו'.

הכניסה לארץ ישראל, לפני ההתיישבות הקבועה
 (ירושלם וישיבה) בארץ הקודש, שזהו סדר של הנהגה
 קדושה, של קדושת הנפש האלקית, כי הדרך להגיע
 להכרה זו אפשרית גם בתחילת העבודה לפני "ירושלם"
 וישיבה".
 ואילו לפי השיטה השנייה, שהדבר העיקרי המעורר
 את היהודי להכרה זו הוא הקרבת העומר, המשפיעה
 על הנפש האלקית, הרי פעולה זו אפשרית רק "לאחר
 ירושלם וישיבה".

(משיחות ש"פ אמור תשל"ז)

שתי הדרכים דלעיל, איננו רק לגבי יהודי חוץ לארץ,
 אלא גם לגבי יהודי ארץ ישראל:
 השיטה הראשונה, המדגישה בעיקר את העבודה
 המעוררת את הגוף והנפש הבהמית של היהודי,
 סוברת, שגם בארץ ישראל לא באה ההכרה ש"ראשית
 קצירכם" שייך לה, מצד העומר (ההקדבה לה), אלא
 מצד איסור אכילת "חדש" המעורר את הגוף והנפש
 הבהמית.
 ולכן חל איסור זה, לפי שיטה זו, מיד לאחר

לפי' הבי' שברש"י כאן).

(2) כיון שתיקף לאחר "כי תבואו" נאמר "וקצרתם" – ה"ז ע"ד פ'
 שלח שם שנאמר "והי' באכלכם", שלכן "בבואכם משנכנסו בה ואכלו
 מלחמה (תיקף) נתחייבו בחלה" [ועפ"ז תומתק הוספת (ויתור) רש"י שם
 (על לשון הספרי) "ואכלו מלחמה"].
 (3) שאני "כי (תבואו)" הנאמר בעומר שאפילו "אם" הנאמר בו פרש"י
 (וקרא ב, יד) שכוונתו חובה.

משנ"ת בפנים דיש קדימה לפירוש הא' – יובן פרש"י ביהושע ה, יא*
 שמפרש רק אליבי' דפירוש זה.

ואף שבפ' שלח (טו, יח) פרש"י דכל ביאות שבתורה שנאמר בהן
 כי (תבא וכו') הכוונה ל"לאחר ירושלם וישיבה" וכאן (פסוק יוד) הרי נאמר
 "כי תבואו גו'" – י"ל:

(1) כמדובר כמ"פ – שבכ"מ מפרש רש"י אליבא דפי' אחד שהובא
 במק"א בפירושו (ראה לעיל הערה 17 שפרש"י דשלח הנ"ל אתי גם)

(*) זה (שבט"ז ניסן הקריבו עומר) מפורש גם בפרש"י עה"ת לעיל – בשלח טו, לה סד"ה אל קצה ארץ כנען (והוא הכתוב שהובא בקידושין שם) – אבל אינו ראי'
 לכאן: א) שם עיקר כוונת רש"י לשלול מדבר, ולא שבע שירשו כו'. ב) לשלול מן, ולא חדש. ג) פשטות ה'י' "עד בואם אל קצה" הוא רק תומ"י. ולפרש אחרת מוכרח
 להקדים כו"כ ענינים שנלמדים לאח"ז – בכתוב ובחז"ל. ד) דרך רש"י לתרגם סתירה כשבאה, ולא – בכתוב הא' להודיע שלאח"ז תהי' סתירה ותירוצה. ועוד.
 (** וראה פנ"י שהובא לעיל שוה"ג להערה 17.

בהמקנה קידושין שם כתב, ד"כי תבואו" קאי רק על עומר שנאמר ברישא דקרא. ולא על חדש שנאמר בסיפא דקרא (והעומר נהג רק לאחר ירושלם וישיבה, וחדש
 נהג מיד בכניסתן לארץ דהאיר המזרח מיתר) – אבל ע"ד הפשט, חדש ועומר תלויים זה בזה, כנ"ל בתחילת השיחה.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוהר"ש שי

שלום וברכה!

... מ"ש אודות השתתפות בספר וויטעבסק שמתכוננים להו"ל באה"ק ת"ו ואחיו ברצונו
 להשתתף במאמר אודות פעולת חב"ד שמה.

הנה לדעתי נכון הדבר, אלא שבהתאם לשאר המשתתפים ואופי הכללי של הספר – תלוי אם
 השתתפותו תהי' בגלוי (ביחד עם מי מעסקני אנ"ש שם ומהחסידיים) או לא. ואם ספק בדבר, והרי
 לפי המצב שם, אי אפשר להיות בטוח שיהי' הספר כדבעי עד שיודעים שמות אנשי חברי המערכת, אז
 האחריות קטנה יותר כשבא על החתום איש שאינו מעסקני חב"ד, ולכן הצעתי שיכתוב לאנ"ש באה"ק
 ת"ו היודעים אודות תולדות וויטעבסק בהנוגע לחב"ד, שהם יעמדו שם בקישור עם אחיו שי, ויסדרו
 הדברים בהתאם להנ"ל. מובן שיכול לכתוב לאנ"ש שעושה זה ע"פ הצעתי.

נוסף על זה – יעורר את אחיו שישגיחו שידפיסו את הדברים בלי סילוף, כי, בכללות, הדבר
 נכון הוא, וכנ"ל...

המחכה לבשו"ט וחותרם בברכת הצלחה בגו"ר.

מ. שניאורסאהן

בראשית ל"ב, ב - ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי

ל
=

מפרש דיוקן לשון הזהר עה"פ "ויהי ה' את יוסף"
דהשכינה היתה עמו, ומ"ש "ויברך את בית המצרי בגלל"
יוסף" דהקב"ה שומר הצדיקים, ובגנייהם הוא שומר גם
את הרשעים וכו'

ויהי' יהו"ה את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו וגו', רבי יוסי פתח (תהלים לז, כח) כי יהו"ה אוהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו, האי קרא אוקמוה באברהם, את חסידיו, חסידו כתיב, והא אתמר.

תא' חזי בכל אתר דצדיקא אזלי, קדשא בריך הוא נטיר לון ולא שביק לון, דוד אמר (שם כג, ד) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו', בכל אתר דצדיקא אזלי שכינתא אזלא עמהון ולא שביק לון, יוסף אזל בגיא צלמות ונחתו ל' למצרים, שכינתא הות עמי', הדא הוא דכתיב ויהי יהו"ה את יוסף, ובגין דהות עמי' שכינתא, בכל מה

(1) [תרגום ללה"ק] ויהי יהו"ה את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו וגו' (כדי לפרש זה), רבי יוסי פתח (הקדים לפרש מש"כ) כי יהו"ה אוהב משפט (שלם לאיש כגמולו, לכן) ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו, (ואמר) האי קרא אוקמוה באברהם (פסוק זה פירשו במדרש על אברהם שהקב"ה לא עזבו ובכל עת שמרו, כי הקרי הוא) את חסידיו (אבל) חסידו כתיב (חסר אות י', המורה על לשון יחיד, והיינו אברהם שהוא איש החסד), והא אתמר (וכבר למדנו כך במדרש, ולהלן מפרשו על יוסף).

(2) [תרגום ללה"ק] תא חזי (בא וראה כי לא רק את אברהם שמר הקב"ה, אלא) בכל אתר דצדיקא אזלי קדשא בריך הוא נטיר לון (בכל מקום שהצדיקים הולכים הקב"ה שומר אותם), ולא שביק לון (ואין הקב"ה עוזבם, וראי' לדבר) דוד אמר, גם כי אלך בגיא צלמות (אפילו אם אלך במקום חשך וסכנה), לא אירא (ממקרה) רע, (והטעם) כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו' (ושומר אותי. ומפרש כי) בכל אתר דצדיקא אזלי שכינתא אזלא עמהון ולא שביק לון (בכל מקום שהצדיקים הולכים השכינה הולכת עמהם ולא עוזבת אותם, וראי' לדבר כי) יוסף אזל בגיא צלמות ונחתו ל' למצרים שכינתא הות עמי' (יוסף הלך בגיא צלמות והורידוהו למצרים והשכינה היתה עמו), הדא הוא דכתיב ויהי יהו"ה את יוסף (והיינו השכינה), ובגין דהות עמי' שכינתא (ולפי שהשכינה היתה עמו), בכל מה דהוה עביד הוה מצליח בידו' (לכן כל מה שהי' עושה הי' מצליח בידו), דאפילו מאי דהוה בידו' והוה תבע ל' מארי' בגוונא אחרא (שאפילו מה שכבר הי' בידו וביקש אותו רבו באופן אחר), הוה מתהפך בידו' להווא גוונא דרעותא דמארי' הוה רעי ב' (הי' הדבר מתהפך בידו' לאופן ההוא שרבו חפץ בו), כמה דאת אמר וירא אדוניו כי יהו"ה אתו וכל אשר הוא עושה יהו"ה מצליח בידו, (ומפרש) מצליח בידו ודאי (פירוש שבידו הי' מצליח כי נהפך הדבר בידו כרצון רבו, והטעם) כי יהו"ה אתו. (רמ"ק ורא"ג ומפרשים)

דהוה עביד הוה מצליח בידו', דאפילו מאי דהוה בידו', והוה תבע ל' מארי' בגוונא אחרא, הוה מתהפך בידו' להווא גוונא דרעותא דמארי' הוה רעי ב', כמה דאת אמר וירא אדוניו כי יהו"ה אתו, וכל אשר הוא עושה יהו"ה מצליח בידו, מצליח בידו ודאי, כי יהו"ה אתו.

תא' חזי, וידע אדניו כי יהו"ה אתו לא כתיב, אלא וירא אדניו, דהא בעיניו הוה חמי עובדא דנסיך בכל יומא דקדשא בריך הוא עביד בידו', ועל דא ויברך יהו"ה את בית המצרי בגלל יוסף, קדשא בריך הוא נטיר לון לצדיקא, ובגניהון נטר לון לרשיעא, דהא רשיעא מתברכין בגניהון דצדיקא, כגוונא דא כתיב (שמואל ב' ו, יב) ויברך יהו"ה את בית עובד אדום הגתי בעבור ארון האלהים.

צדיקא', אחרנין מתברכין בגנייהו, ואינון לא יכלי לאתזנא (ס"א לאשתזבא) בזכותיהו והא אוקמוה, יוסף אתברך מארי' בגיני', ואיהו לא יכלי לאשתזבא בזכותי' מני' ולנפקא לחירו, ולבתר אעיל ל' בבית הסהר, כמה

(3) [תרגום ללה"ק] (ואמר עוד) תא חזי (בא וראה) וידע אדניו כי יהו"ה אתו לא כתיב, אלא וירא אדניו (שבא להורות) דהא בעיניו הוה חמי עובדא דנסיך בכל יומא דקדשא בידו' (כי פוטיפר ראה בעיניו מעשה נסים שעשה הקב"ה בידו של יוסף), ועל דא (ועל זה כתוב) ויברך יהו"ה את בית המצרי בגלל יוסף, (ומפרש כי) קדשא בריך הוא נטיר לון לצדיקא (הקב"ה שומר את הצדיקים), ובגניהון נטר לון לרשיעא (ואגב שמירתם הוא שומר גם את הרשעים), דהא רשיעא מתברכין בגניהון דצדיקא (כי הרשעים מתברכים בזכות הצדיקים), כגוונא דא כתיב (כעין זה כתוב) ויברך יהו"ה את בית עובד אדום הגתי בעבור ארון האלהים (הרי שנתברך בעבור הארון שהוא כדוגמת הצדיק).

(4) [תרגום ללה"ק] (ואמר עוד כי) צדיקא, אחרנין מתברכין בגנייהו (הצדיקים, אחרים מתברכים בשבילם), ואינון לא יכלי לאתזנא בזכותיהו והא אוקמוה (והם בעצמם לא יכולים לקבל שפע מזון בזכותם, כמו שאמרו חז"ל (ברכות יז, ב) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת, כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרוכין מערב שבת לערב שבת, וכן מצאנו ביוסף כי) יוסף אתברך מארי' בגיני' (יוסף, נתברך רבו בשבילו), ואיהו לא יכלי לאשתזבא בזכותי' מני' ולנפקא לחירו (והוא בעצמו לא הי' יכול להנצל בזכותו ממנו ולצאת לחירות, ולא עוד אלא) ולבתר אעיל ל' בבית הסהר (ואח"כ הכניסו לבית הסהר), כמה דאת אמר ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו (פירוש ענו את יוסף כמה ששמו שלשלאות של ברזל על רגליו), עד דלבתר קדשא בריך הוא אפיק ל' לחירו ושלטי' על כל ארעא דמצרים (עד שאח"כ הקב"ה הוציא לחירות והשליט על כל ארץ מצרים), ובגין כך כתיב (ובשביל זה כתוב) ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו (ואמרנו לעיל) חסידו כתיב (חסר יו"ד) ואתמר (ולמדנו במדרש (ב"ר פ' פו, ג) שזה רומז על יוסף הצדיק, וקדשא בריך הוא אגין עלייהו דצדיקא בעלמא דין ובעלמא דאחי' (והקב"ה מגין על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא) דכתיב וישמחו כל חוסי בך לעולם ידננו ותסך עלימו (ואתה תסך ותגן עליהם ותשמרם מכל רע) ויעלצו בך אוהבי שמך. (מפרשים)

דאת אמר (תהלים קה, יח) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, עד דלבתר קדשא בריך הוא אפיק ל' לחירו, ושלטי' על כל ארעא דמצרים, ובגין כך כתיב ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו, חסידו כתיב ואתמר, וקדשא בריך הוא אגין עלייהו דצדיקא בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב (תהלים ה, יב) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך.

ספר הזהר חלק א' דף קפט, ע"א

שבתך ומשענתך וגו' דבכל אתר דצדיקא אזלי שכינתא אזלא עמהון ולא שביק לון. מתחלה נקט קב"ה נטיר לון, וכאן נקט שכינתא אזלא עמהון.

והיינו, כי מתחלה מיירי באברהם שהי' מרכבה למדת החסד דז"א, שזהו שנקרא חסידו, לכן קב"ה דהיינו ז"א נטיר לון, ובז"א לא שייך לומר שאזיל עמהון, כי מל' דוקא נק"א אבן האזל שאזלא מאצי'

(5) מבאר כאן כמה דיוקים בלשון הזהר, דמתחלה (בסעיף ב') נקט הלשון "קדשא בריך הוא נטיר לון", ואח"כ הלשון "שכינתא אזלא עמהון", דהחילוק הוא בשתיים:

א) מתחלה נקט "קדשא בריך הוא", ואח"כ נקט "שכינתא" ?
ב) מתחלה הלשון "נטיר לון" (שהקב"ה שומר אותם), ואח"כ "אזלא עמהון" (שהשכינה הולך עמהם), ומשמע דיש קשר בין "קדשא בריך הוא" להלשון "נטיר לון", ובין "שכינתא" להלשון "אזלא עמהון" ?
ג) וכן מבאר לקמן עוד דיוק בזה, דביוסף נקט ב' הלשונות ביחד, מתחלה נקט "דהות עמי" שכינתא, (נקט "שכינתא", וכן "דהות עמי" ולא דהשכינתא נטיר לון כנ"ל), ואח"כ מסיים "קדשא בריך הוא נטיר לון", (נקט "קדשא בריך הוא", וכן "נטיר לון") ?
ד) מהו הפירוש בזהר, דכשנקט ומפרש הפסוק בשייכות ל"יוסף" "יהי ה' את יוסף" כתב "דהות עמי" שכינתא (דהשכינה עמו, ומשמע "עמית" בפנימיות), וכשמפרש הפסוק "ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף" כתב הלשון "קדשא בריך הוא נטיר לון" (בחי' שמירה דמשמע באופן מקיף) ?

ה) בזהר מפרש, מה שכתוב "חסידו" לשון יחיד, וקאי על אברהם ויוסף, מהו הקשר ביניהם ?

ו) בזהר מפרש דמ"ש בפסוק "ולא יעזוב את חסידו" היינו אברהם ויוסף, הנה בשלמא אברהם ניהא, דהרי הוא בחי' חסד כידוע, אבל יוסף הוא בחי' יסוד, ואח"כ מה הקשר דיסוד (יוסף) לבחי' חסד דוקא ? ועי' מבאר (כפנים).

(6) מבאר, דחילוק הלשונות הוא:

א) "קב"ה נטיר לון" כנגד אברהם, בחי' מדת החסד דז"א.
ב) "שכינתא אזלא עמהון" כנגד דוד, בחי' מלכות.
ג) וכנגד יוסף, בחי' יסוד, המחבר ז"א ומלכות ביחד. ולכן נקט ב' לשונות: (1) "שכינתא הות עמי", (2) "קדשא בריך הוא נטיר לון".
ד) ספר הבהיר סקצ"א. הובא בפרדס שער כג (שער הכינויים) פ"ה. ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 90 ואילך. תרח"ץ עמוד קכט ואילך.
ה) תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד תצב.
ו) שמואל א כ, יט. ראה קהלת יעקב ערך אבן האזל בשם הפרדס

לבי"ע, משא"כ ז"א הוא באצי' רק שומר אותם בבחי' מקיף מלמעלה, כי שמירה היא בחי' אור מקיף.

וכאן מיירי בדוד שהי' מרכבה למדת המל', נקט שכינתא אזלא, שכינה¹⁰ הוא מל'. והיינו אתה עמדי, אתה הוא בחי' מל'¹¹ כידוע. ובשכינתא שייך לומר אזלא כנ"ל.

ויוסף שהוא בחי'¹² יסוד המחבר ז"א ומל', דאחיד¹³

(שער ערכי הכינויים פרק א' אות אול). אור התורה בראשית עמוד 48 וז"ל: וישבת אצל האבן האזל (שמואל א כ, יט) האזל הוא מל' דעשי' (עי' קהלת יעקב אות א' בשם הפרדס) בחי' אבן בחי' דומם, כי הנה ד' עולמות אבי"ע הן נגד ד' אותיות שם הוי' שהם ג"כ נגד ד' יסודות ארמ"ע וד' בחי' דצח"מ ולכן מל' דעשי' נק' האבן שהיא בחי' דומם שהיא בחי' האחרונה מד' בחי' דצח"מ והוא תכלית הבריור שבוה תלוי ביאת המשיח.... ולכן נק' האזל ויגרשוהו וילך שמגרש החיצונים.... והרי שנעשה בחי' מהלך ע"י התלבשותה בעשי' דוקא ששם עיקר כח הבריור כי היום לעשותם.... ולכן נק' מל' דעשי' האבן האזל כו'. ע"ש.

(9) ראה פרדס שער כג (הכינויים) ערך דוד. לקוטי תורה פרשת חקת סא, ד. שיר השירים לט, ד. אור התורה פרשת שמות סוף עמוד מו. משפטים עמוד א' קצח ואילך. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סוף סימן קמב.

(10) ראה תורה אור עמוד יב, ד וז"ל: הקב"ה הוא בחי' ז"א, כמו פ' קוב"ה ושכינתו, שכינתו היינו מה ששוכן ומתלבש בתחתונים, וקדוש הוא מובדל, כך בחי' מלכות אין מלך בלא עם הוא בחי' השוכן ומתלבש בעם, ע"ש. וראה לקמן הערה 30. לקוטי שיחות חלק י' עמוד 169.

(11) ראה זהר ריש פרשת ויגש (דף רה). אור התורה ויחי עמוד 728. (אותיות "אתה" הוא הכ"ב אותיות א-ת ועם ה מוצאות הפה מקור האותיות שבהם נבראו כל הנבראים. ראה תניא - שער היחוד והאמונה פרק ב).

(12) ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש". ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדויות ה' תש"ז ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש". תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד רז ואילך. רטז. חלק ד' עמוד קז ואילך.

(13) דברי הימים-א כט, יא. דכתוב "לך ה' הגדולה (חסד) והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ" ופירש הזהר (שם) "דאחיד בשמים ובארעא". תיבת "כל" מרמז על מדת היסוד ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן י' "היסוד ממשיך מכל הגוף שלכן נקרא כל שכולל הכל", דהוא מקשר ומאחד הספירות למעלה ממנו, חסד גבורה תפארת נצח הוד, עם "ארץ" בחי' מלכות. ראה לקמן סימן קעג הערה 7. 6.

שהם בחי' 21 משפט גבורות ודינים, (ומ"ש 22 אוהב, הוא עדמ"ש ביצחק 23 ויאהבה, ועיין לעיל 24 [בוהר] דף קל"ג ע"א).

ולא יעזוב את חסידיו, הוא, את מי שמקיים מצות עשה שהם 25 בחי' חסדים, ומה שמקיים אותם נקרא חסיד.

לעולם נשמרו, הוא, מי שלומד ועוסק תמיד בתורה, הוא נשמר מהקב"ה כי 26 אורייתא מגינה ומצלאת בכל עת, ועיין בלקוטי תורה 27 בד"ה אחרי הוי' אלקיכם תלכו ובהביאור בפירוש 28 ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו שהשמירה הוא ע"י תורה ע"ש.

וזהו מה שמקודם לזה כתיב 29 סור מרע ועשה טוב

בשמיא ובארעא, בי' שייך לומר שכינתא מל' הות' 14 עמי'. ובי' שייך לומר קב"ה שהוא ז"א נטיר לון לצדיקי' ובגינהון נטר לון לרשיעיא כמ"ש 15 ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף.

ומסיים 16 שחסידו קאי ג"כ על יוסף, כי חסד 17 דאברהם אתגלי בפומא דאמה ביסוד, וכן בקר 18 דאברהם נמשך בבקר אור דיוסף בזהר חלק ג' 19 דף ר"ד ע"ש.

* * *

ועצם 20 פירוש הפסוק כי ה' אוהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו, הוא:
אוהב משפט, שאוהב מי שמקיים מצות לא תעשה

14 וזהו מ"ש בזהר עה"פ "ויהי ה' את יוסף" שה' הי' עמו, ולכן נקט שכינתא וד"ל.

15 בראשית לט, ה. וכאן הוא בבחי' מקיף "נטיר לון", וכמובן דעל הרשעים הוא רק שומר אותם (בבחי' מקיף) והוא בזכות ובגלל הצדיקים, ולכן נקט "קב"ה", וד"ל.

16 מתוך כאן שאלה ה. ו (דלעיל הערה 5) מה הקשר בין אברהם ויוסף.

17 זהר חלק ג' - אדרא רבא - דף קמב, א. (חסד מתגלה בפי ובראש אבר הברית - היסוד). תורה אור פרשת לך לך יא, א. תורת חיים שם פ, ג. ספר המאמרים תרמ"ג עמוד יד. ראה הביאור הערה 18, 19.

18 פירוש: (ראה הערה הבאה מ"ש בזהר) אברהם הוא בחי' חסד וזהו דאברהם "וישכם אברהם בבוקר", בקר אור, אור הוא בחי' חסד - שאור נברא ביום ראשון כנגד מדת החסד, ומדת "החסד" הוא התחלת ההשפעה, ויוסף הוא מדות "היסוד" סוף ההשפעה - ההתחלה והסוף דהששה מדות שנעשה "אחת". עיין בכל זה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת בלק דף רד, ע"א. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה סימן א. וע"ש הערה 30.

19 זהר פרשת בלק דף רד עמוד א. וז"ל: מה שכתוב (תהלים ה, ד) יהו"ה בקר תשמע קולי בקר אעור לך ואצפה. שואל תרי בקר אמאי (למה כתוב בי' פעמים מלת "בקר", ומשיב) אלא חד בקר דאברהם (אלא אחד הוא החסד של אברהם, כמ"ש [בראשית יט, כז] וישכם אברהם בבקר), וחד בקר דיוסף (ואחד הוא החסד של יוסף שהוא ביסוד), דכתיב (בראשית מד, ג) הבקר אור, ומתרגמינן צפרא נהיר (פי' התרגום על אור נהיר, הבקר האיר מצד החסד, נהיר ודאי אור ודאי, ור"ל כי בין בחסד ובין ביסוד כלולים כל החסדים והשפעות, כי מהחסד נמשכים החסדים ליסוד, בסוד חסד דשריא בפום אמה - היינו החסד (פי' ההשפעה) מתגלה ושווה בראש ובפום אבר היסוד, לכן האור שלהם גדול מאד וכל אחד נקרא בקר). (שע"ר ומפרשים).

ראה תורת מנחם התועדויות ה'תשט"ז ח"ג עמוד 93. לקמן סימן פד. פה. פז. פח.

20 אחר שנזכר פסוק זה בזהר, הנה הרב המחבר מפרש עצם פירוש הפסוק.

21 ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רז, דחסד הוא מצות עשה, גבורה מצות לא תעשה. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קכב מ"ש (וירא יח, יט) למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה (חסד) משפט (גבורה) ע"ש.

22 מקשה דיותר הי' ראוי לומר "שומר משפט" דבמצות לא תעשה שייך לשון שמירה, ע"ד שכתוב (ישעי' נו, א) "שמרו משפט ועשו צדקה". וע"ז מבאר, דהוא ע"ד שכתוב אצל יצחק בחי' גבורה, הלשון "ויאהבה", אהבה - חסד, דהשמאל - הגבורה מעורר האהבה, דבקדושה חסד וגבורה שניהם הם טובים ומקריבים. וראה ילקוט לוי יצחק על התורה חלק א' סימן קיז.

23 בראשית כד, סז. "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה".

24 זהר חלק א' וז"ל: רבי שמעון אמר מאי שנא דכתיב בי' ביצחק (מהו השניוני שכתוב ביצחק) ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה (בראשית כד, סז. למה צריך לכתוב ויאהבה), כיון דאמר ותהי לו לאשה לא ידענא דהוא רחמים לה (כיון שהיתה לו לאשה ודאי שאהב אותה), דהא כל בני עלמא רחמי לנשייהו (כי הרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם), מאי שנא ביצחק דכתיב בי' ויאהבה (מה) אשמעינן התורה בזה, אלא (הטעם הוא כי) ודאי אתערותא דרחימו דדכורא לגבי אתתא לאו איהו אלא שמאלא (ודאי התעוררות של האהבה של האיש אל אשתו אינה אלא מצד הגבורה שבשמאל), דכתיב (שיר השירים ב, ו) שמאלו תחת לדאשי (וימינו תחבקני, הרי תחילת התעוררות החיבוק המורה על האהבה היא מהשמאל), וחשך וליילה כחד אינון (וחשך של הגבורה עם לילה שהיא הנקבא הם תמיד יחד, כי עיקר בנין המלכות הוא מהגבורות), ושמאלא אתער רחמו תדיר לגבי נוקבא ואחיד בה (והשמאל והגבורה מעוררת תמיד את האהבה אל הנקבה ואוחזת בה), ועל דא אף על גב דאברהם רחמים לה לשרה לא כתיב בי' ויאהבה (ועל כן אעפ"י שאברהם אהב את שרה לא כתוב בו ויאהבה), אלא ביצחק (לפי שהי' מצד הגבורה שבשמאל שהיא המעוררת את האהבה אל המלכות). ע"ש.

25 ראה תניא פרק ד.

26 סוטה כא, א.

27 לקוטי תורה פרשת ראה עמוד כ, א. ב.

28 שם כא, ד.

29 תהלים לו, כז. ומבאר דהשלשה דברים בפסוק כח: א) "אוהב משפט", ב) "ולא יעזוב את חסידיו", ג) "לעולם נשמרו", הם כנגד השלשה דברים - שהוא המשך - שבפסוק כז: א) "סור מרע" - לא תעשה, ב) "עשה טוב" - מצות עשה, ב) "ושכן לעולם" - תורה.

ושכן לעולם.

סור מרע, מצות לא תעשה.

ועשה טוב, מצות עשה.

ושכן לעולם, תורה, כמו³⁰ משכנותיך ישראל שקאי

על תורה. ועיין בלקוטי תורה בד"ה³¹ מה טובו בענין

הג' תשובות ע"ש.

והטעם על כל זה הוא, כי³² ה'.

(30) במדבר כד, ה. "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".
ובלקוטי תורה (המצויין כאן) עמוד עד, ג וז"ל: משכנותיך ישראל,
פירוש שבבחינת ישראל הוא שוכן בבחי' פנימיות ממש ולא בבחי'
אהל ומקיף לבד. והיינו ע"י עסק התורה וכמארוז"ל משחרב בהמ"ק
אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, נמצא שהתורה היא
בחי' הראה פנימיות כמו ושכנתי בתוכם, ע"ש.

(31) לקוטי תורה פרשת בלק ד"ה מה טובו עמוד עב, א ואילך.

(32) פירוש: תיבת "כי ה'" בהתחלת הפסוק קאי על כל אחד
מהשלשה בחי', סור מרע, עשה טוב, ושכן לעולם – תורה.

על סור מרע, הוא, כי ה' אוהב משפט.

על ועשה טוב, הוא, כי ולא יעזוב את חסידיו.

על ושכן לעולם, הוא, כי לעולם נשמרו.

גם יתפרש:

אוהב משפט, הוא, בעשי"ת מראש השנה עד יום

הכפורים שאז נקרא³³ המלך המשפט.

ולא יעזוב את חסידיו, הוא, בסוכות שאז הוא

המשכת³⁴ החסדים.

לעולם נשמרו, הוא, בשמיני עצרת ושמחת³⁵ תורה.

לקוטי לוי יצחק, העדות לזה בראשית עמוד קנז

(33) תפלת העמידה דר"ה. רמב"ם הלכות תפילה פרק ב הלכה יח.

(34) פרי עץ חיים שער חג הסוכות פרק א. ראה גם לקמן סימן נא.

(35) ראה רמ"א אורח חיים סימן תרט"ו "שמחין... לגמרה של תורה",
וכנ"ל שהשמירה "נשמרו" הוא ע"י תורה.

המשך מעמוד רכו

ותמורתו קיבל הכהן ספק בכור אחר, פטור מן המִתְנָה, משום
שהחשיבו חכמים את הכהן כאילו זכה בבכור, ולאחר שנפל בו
מום חזר ונתנו לבעלים, שדינו שהוא פטור מהמתנות. ורבי
מאיר מתייב את הספק בכור שביד הבעלים במתנות, וחולק על
סברת רבי יוסי שהחשיבו את הכהן כאילו זכה בבכור, אלא
אדרבה, רבי מאיר סובר שהכהן בא עליו משני צדין, כמו
שנתבאר לעיל.
מת אחד מהן – משני הזכרים, רבי טרפון אומר, יחלוקו בזכר
החי, שחזר בו רבי טרפון ממה שאמר לעיל שהיפה הוא הבכור,
וסובר שיד הכהן והבעלים שוים בו. רבי עקיבא אומר, המוציא
מחבירו עליו הראיה – הכהן צריך להביא ראיה שהחי הוא
הבכור, וכיון שאין לו ראיה, הוא נשאר ביד הבעלים, כי הם
מוזקקים בו. וְנִקְבָּה – אם שתי הרחלות, שאחת מהן ביכרה
ואחת לא ביכרה, ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום, שמא
נולד הזכר לזו שביכרה, והנקבה נולדה לזו שלא ביכרה.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע חזרה ונשנתה מחלוקתם של רבי טרפון
ורבי עקיבא במשנתינו, אחר שכבר נשנתה במשנה הקודמת (ז).
ברחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים. אומרת הגמרא: צריכא –
צריכה המשנה להשמיענו שרבי עקיבא חולק על רבי טרפון גם
ברחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, וגם בשתי רחלים שילדו

שני זכרים ונקבה, וגם באחת שביכרה ואחת שלא ביכרה. דא'
אשמועינן קמייתא – אם היה משמיענו את מחלוקתם רק ברחל
שלא ביכרה וילדה שני זכרים, הייתי אומר, בְּהֵיאָה קְאָמֵר רַבִּי
עֲקִיבָא שהכהן נוטל את הכחוש, משום דְּתֵרֵי מַחְדָּא – ששניהם
נולדו מרחל אחת, ויש להסתפק אם זה שנולד ראשון הוא
הבריא, או זה שנולד שני הוא הבריא, והמוציא מחבירו עליו
הראיה. אָבֵל [שְׁתֵּי] רַחֲלֵיו שְׁלֹא בִיכְרוּ, וילדו שני זכרים
ונקבה, דְּתֵרֵי מַחְדָּא – ששנים נולדו מרחל אחת, וְחַד מַחְדָּא –
ואחד נולד מרחל אחרת, אֵימָא – שמא יש לומר, מוֹדֵי לִיה –
מודה לו רבי עקיבא לרבי טרפון, דְּתֵרֵי דִּילֵידָא חַד – שזו
שילדה את היחיד, שהוא ודאי בכור, שְׁבִיחַ מַפִּי – הוא משובח
יותר, כי לא נדחק על ידי חבירו, והכחוש הוא זה שנולד עם
הנקבה, ויש ליתן את המשובח לכהן.
וְאִי אֲשָׁמוּעִינָן הָא – ואם היה משמיענו בשני זכרים ונקבה,
הייתי אומר, בְּהֵיאָה קְאָמֵר רַבִּי עֲקִיבָא שהכהן נוטל את הכחוש,
משום דְּתֵרֵי נִיחָא [ששתייהן] לֹא בִיכְרוּ, ששונות הן בדבר זה,
שאף על פי שדרכה של בהמה שלא ביכרה ללדת שמן, אבל
כאן בהכרח שנולד הכחוש ממבכרת, ויש להסתפק אם הוא מזו
שילדה גם נקבה, או מזו שילדה זכר לחוד, אָבֵל אַחַת בִּיכְרָה
וְאַחַת שְׁלֹא בִיכְרָה וילדו שני זכרים, אֵימָא – שמא יש לומר,
מוֹדֵי לִיה – מודה לו רבי עקיבא לרבי טרפון

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה
את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח
אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד ז'ו", שכהן
דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו,
שמל' ירדה פלאים, כמ"ש² ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א
בגלותא סליק לעילא לעילא³, הנה שיהי' הגאולה מהגלות,
שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא
את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג
להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור⁴, פניני לוי יצחק על
התורה

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת⁵
מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות
תמימות תהינה

ג. [מצות עשה מן התורה שישפור כל אחד מישראל
שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר
וספרתם לכם וגו']

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש
כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין
בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור
לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים
תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית
המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט טע"ף י"א

ד. ידוע⁶ החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת
העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר
בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת
המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה
ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור
בברכה מן התורה, כיון שישנה המציאות (אף שאינה
דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהינה"⁷, והרי
זה שבוע תמים.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל
הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא
טמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת
מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים
שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך
אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן
יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם
נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה
בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו
לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם
ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן
שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא
פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האר"י ז"ל שזה שאמר
הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוה וכמוצא מים
אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך
יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה
הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על
ידי שהייתם כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו
מצד לחלוותי, כן אתה כל זמן שהלחלוותי בתוכך מקום
בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי
דגרמי דאשתייר בבי קברי.

ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו
החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מת, אבל
עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום
בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן
להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכן אין מטמא העכו"ם.
עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר
מעט נשמה, לא ישתיר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש
אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד
יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע
מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל,
הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלואה עד זמן שיקצוב לו
הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו
ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן
צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית-דין לשייר לו כדי
חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכן נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה
במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר
מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל
לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת – תוספות חול על הקודש סימן ג

(2) איכה א, ט.

(3) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

(4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

(5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמות סימן קסד: ביאור הענין דע"י
ההשתקקות והגעגועים של בני' לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, וזוהי
הוצאתם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות הקיווי
והציפי' להגאולה, שבוה נכלל הכוסף והתשוקה לתורתו של משיח – תורה חדשה
מאתי תצא.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

(7) אמור כג, טו.

(1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

♦ יום ראשון ל' ניסן ♦

א ואמר יי למשה אמר לכהניא בני אהרן
ותימר להון על מית לא יסתאב בעמיה :

כא (א) ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־הכהנים
בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא־יטמא בעמיו:

אף בעלי מומין במשמע. בני אהרן • ולא בנות
אהרן • לא־יטמא בעמיו • (ת"כ) בעוד שהמת בתוך
עמיו, יצא מת מצוה.

כ"א • אמר אל־הכהנים • (יבמות פ"ה, ת"כ) : אמר ואמרת,
להזהיר גדולים על הקטנים. בני אהרן • (קידושין לה)
יכול חללים? תלמוד לומר: הכהנים. בני אהרן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות כרך 1 עמוד 151, חלק כו עמוד 165 - מתוך 'לקראת שבת')

להזהיר ולהאיר על הקטנים

הכהנים . . ואמרת אליהם", וכידוע שאמירה היא לשון רפה
(מכילתא ופירש"י יתרו יט, ג. ועוד), בניגוד לדיבור שהוא לשון
קשה (מכות יא, א וברש"י שם).
עוד יש להוסיף בזה, שמרמז שהלימוד וההשפעה על
הקטנים, מוסיפים אור וזהר גם אצל הגדולים, ד"ש ללמוד
הלשון "להזהיר גדולים על הקטנים", שהוא אזהרת
הגדולים על־ידי הקטנים, וכדברי חכמינו ז"ל (תמורה טז, א):
"בשעה שתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה, אם
מלמדו - מאיר עיני שניהם ה'".

בתחילת פרשתנו, נאמר "אמר אל הכהנים גו' ואמרת
אליהם". ופירש רש"י "אמר ואמרת, להזהיר גדולים על
הקטנים".
ויש לפרש בדרך הרמז, דהא דנקט רש"י הלשון אזהרה
דוקא, שאזהרה היא גם מלשון זוהר ואור (עיין בספר
המאמרים תש"ח לאדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ע' 240). ובזה מרמז
שאופן ההשפעה והלימוד שמלמדים הגדולים את
הקטנים, צריך להיות בדרך של קירוב והארת פנים.
וענין זה מרמז גם בכך שלשון הכתוב הוא - "אמר אל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 61)

בית־דין על הכהנים". ולפי זה קשה: למה אין לפרש
ש"ואמרת אליהם" קאי על בית־דין? אבל כיון שנאמר "אל
הכהנים", מובן ש"אליהם" מתחזקת להם: הכהנים
הגדולים מזכירים לשמור על הכהנים הקטנים.

להזהיר גדולים על הקטנים (רש"י כא, א)
התבונן "אל הכהנים" בדבור־המתחיל נראות כמיתרות
לכאורה. ויש לבאר, דהנה להלן נאמר "וידבר משה אל
אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל", ורש"י מפרש "להזהיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות, כרך כו, עמוד 158)

טו) שלשון הרע "קטיל תליתאי" (המספר, השומע והאדם
שעליו מדברים) - על־אחת־כמה וכמה שהדבור בשבחו
של הזולת מגלה את הטוב שבו.

ההוראה משם פרשתנו - אמר - בעבודת ה': אמר, תרבה
באמירת דברי שבח ולימוד זכות על כל יהודי באשר הוא.
והרי הדברים קל־וחומר: אם הדבור בגנותו של הזולת
מעורר ומגלה את הרע שבו, שלכן אמרו רבותינו ז"ל (ערכין

בעל הטורים

כא בני אהרן. בגימטריא: זהו גם בעלי
מומין.
למה אמר "בני אהרן" ולא בנות
אהרן? - לפי שהם גרמו מיתה
לדורות.
ואמרת. בגימטריא: לדורות.
ואמרת. הם אותיות "אמרות טהורות"
(תהלים יב, ז).
אמר ואמרת. אמירה ראשונה - שלא
ליטמא במת; ואמירה שנייה - ליטמא
למת מצוה.
לנפש לא. בגימטריא: בדם
המת. תורה ב

בהם אוב או ידעוני, זה שאול ואשה
בעלת אוב, וסמך לו "אמר אל
הכהנים". אמר רבי לוי: יפה היה לו
לשאול לשאול באורים ותומים
האמורים למטה, ולא באוב האמור
למעלה.
לעיל מיניה (ב, כז) כתיב "דמיהם בם",
וסמך ליה "לא יטמא". שאם יטמא,
דמיו בו. והיינו דאמרין (סנהדרין פא, א)
כהן ששימש בטומאה אחיו הכהנים
מפצעים את מוחו.
אל הכהנים. בגימטריא: זה לא
חללים.

כא (א) אמר אל הכהנים. סמך
אזהרת כהנים שלא יטמאו - לאוב,
שגם בו נאמר אזהרה שלא לטמא
בו. אי נמי שלא יטמא הכהן למת
בשירצה לשאול באוב, שצריכין
להטמאות בפשוטאלין בו. אי נמי להכי
סמך "אמר אל הכהנים" לאוב
וידעוני, שאם תאמר: ממי נדע
העמידות? הרי לא נדרש באוב
וידעוני! לך סמך לו "אמר אל
הכהנים", הרי לך כהן שישאל לך
באורים ותומים. והכי איתא
ביתנחומא: "ואיש או אשה פי יהיה

לז שיעור יומי ליום ראשון ל' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – כא – פרשת אמור

(ב) **כִּי אִם-לְשֹׂארוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאָמֹוּ וּלְאָבִיו וּלְבָנֹו וּלְבִתּוֹ וּלְאֶחָיו:**
ב אֵלֶיךָ לְקִרְבָּה דְּקָרִיב לָהּ לְאִמָּהּ וּלְאָבוּהִי וּלְבָרָהּ וּלְכַרְתָּהּ וּלְאֶחָיו:

כש"י • **כִּי אִם-לְשֹׂארוֹ** • (ת"כ) אין "שאר" אלא אשתו.

(ג) **וּלְאֶחָתָו הִבְתּוּלָהּ הַקְרֹובָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:**
ג וּלְאֶחָתָהּ בְּתוּלָמָה דְּקָרִיבָא לָהּ דִּי לֹא הָיְתָה לְגִבּוֹר לָהּ יִטְמָא:

כש"י • **הַקְרֹובָה** • לרבות את הארוסה (ת"כ, יבמות ס). **אֲשֶׁר לֹא-הָיְתָה לְאִישׁ** • למשכב. **לָהּ יִטְמָא** • מצוה (ת"כ, יבמות צז).

(ד) **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹי לְהַחֲלוֹ:**
ד לֹא יִטְמָא רַבָּא בְּעַמָּה לְאֶחָתָהּ:

כש"י • **לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹי לְהַחֲלוֹ** • (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסולה, שהוא מחלל בה בעונה עמו. וכן פשוטו של מקרא: לא יטמא בעל בשאר, בעוד שהוא בתוך עמיו, שיש לה קורבין, שאינה מת מצוה. ובאינה 'שאר' אמרתי? באותו שהיא 'להחלו', להתחלל הוא מכהנתו.

(ה) **לֹא-יִקְרָחוּ קִרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפָאֵת וְקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְבִשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָטָת:**
ה לֹא יִמְרְטוּן מִרְט בְּרִישָׁהוֹן וּפָאֵת דְּדִקְנָהוֹן לֹא יִגְלָחוּן וּבְבִשְׂרָהוֹן לֹא יִחַפְּלוּן חָבּוּל:

כש"י • **לֹא-יִקְרָחוּ קִרְחָה** • (ת"כ) על מת. והלא אף ישראל הוזָהרו על כך? אלא (קדושין לו. מכות כ) לפי שנאמר בִּישְׂרָאֵל (דברים יד א): "בין עיניכם". יכול לא יהא חייב על כל הראש? תלמוד לומר: "בראשם". וילמדו ישראל מהפניהם בגזרה שוה: נאמר כאן "קרח" ונאמר להלן בִּישְׂרָאֵל "קרח", מה כאן כל הראש, אף להלן כל הראש במשמע, כל מקום שיקרח בראש, ומה להלן על מת, אף כאן על מת. ופאת וקנם לא יגלחו • לפי שנאמר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט): "ולא תשחית". יכול לקטו במלקט וברייטני? לכך נאמר: "לא יגלחו", שאינו חייב אלא על דבר הקרוי "גלוח" ויש בו השחתה, וזהו תער. ובבשרם לא ישרטו שרטת • לפי שנאמר בִּישְׂרָאֵל (לעיל יט כח): "וְיִשְׂרָט לְנַפְשׁוֹ לֹא תִתְּנוּ". יכול שרט חמש שריטות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "לא ישרטו שרטת" – לחייב על כל שריטה ושריטה; שתבה זו תרה היא לדרש, שהיה לו לכתב: "לא ישרטו" – ואני יודע שהיא שרטת.

(ו) **קִדְשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלֹוּ שָׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִם וְהָיוּ קִדָּשׁ:**
ו קִדְשִׁין יִהְיוּ קִדְשִׁין וְלֹא יַחֲלֹוּן שָׁם אֱלֹהֵיהֶם וְהָיוּ קִדְשִׁין אֲשֵׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מִקְרִיבִין וְהָיוּ קִדְשִׁין:

כש"י • **קִדְשִׁים יִהְיוּ** • (ת"כ) על-פניהם יקדישום בית-דין בכך.

(ז) **אִשָּׁה זִנְיָה וְחִלְלָהּ לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ כִּי-קִדָּשׁ הִיא לְאֱלֹהֵיוֹ:**
ז אִתְּתָא מְטַעֲנָא וּמַחֲלֵלָא לֹא יִסְבּוּן וְאִתְּתָא דְּמִתְרַבָּא מִבְּעִלָּהּ לֹא יִסְבּוּן אֲרִי קִדִּישׁ הוּא קִדָּם אֱלֹהֵיהּ:

בעל הטורים

(ה) **לֹא יִקְרָחוּ**. כתיב בה"א, לחייב על ה' קרחות, אפילו קרח חמשותף בפעם אחת. ופאת וקנם. בגימטריא: זה בתער. תורה ו

מכֹּהֵן גָּדוֹל, אוּ בֵּת גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה מִכֹּהֵן הַדְּיוּט,
(קידושין עז) וְכֵן שְׁנִתְחַלְלָה מִן הַפְּהִנָּה עַל־יְדֵי בִּיאַת אֶחָד
מִן הַפְּסוּלִים לִכְהֻנָּה.

כִּי־זֶה • שְׁנִבְעָלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאֶסּוּר לָהּ, כְּגוֹן
חִיבֵי כְּרִתוֹת, אוּ נְתִין, אוּ מְזוֹר (יבמות סא) • חִלְלָה •
שְׁנוּלָדָה מִן הַפְּסוּלִים שְׁבֻכָּהנָה, כְּגוֹן בֵּת אֶלְמָנָה

ח וְתִקְדָּשָׁה אֲרִי יֵת קָרְבֵּן אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרָב
קָדִישׁ יֵהִי לָךְ אֲרִי קָדִישׁ אָנָּה יְיָ מְקֻדָּשׁכּוֹן:

(ח) וְקִדְשָׁתוֹ כִּי־אֵת־לָחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרָב קָדֵשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקֻדָּשְׁכֶם:

נִהְגוּ בּוֹ קִדְשָׁה, לִפְתּוֹחַ רֹאשׁוֹן בְּכָל דְּבַר וּלְכַרְךָ רֹאשׁוֹן
בְּסַעֲדָה (ת"כ) •

כִּי־זֶה • עַל־כְּרָחוּ, שְׂאֵם לֹא רָצָה לְגַרְשׁ,
הִלָּקְהוּ וַיִּסְרְהוּ עַד שֶׁיִּגְרַשׁ (יבמות פח) • קָדֵשׁ יִהְיֶה־לָּךְ •

ט וּבֵת אִישׁ פֶּהֶן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת־אִבִּיהָ הִיא
מִחֻלָּלָה הִיא מִתְחַלָּלָה בְּנוֹרָא תַתּוּקָד:

(ט) וּבֵת אִישׁ פֶּהֶן כִּי תַחַל לְזִנוּת אֶת־אִבִּיהָ הִיא
מִחֻלָּלָה בְּאֵשׁ תִּשְׁרָף: ׀

מוֹדִים שְׂלֹא דְבַר הַפְּתוּב בְּפִנוּיָהּ. אֶת־אִבִּיהָ הִיא
מִחֻלָּלָה • (סנהדרין נב) חִלְלָה וּבִזְזָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שְׂאוּמֵרִים
עָלָיו: אָרוּר שֶׁזָּז יֶלֶד, אָרוּר שֶׁזָּז גִּדָּל! •

כִּי־זֶה • כִּי תַחַל לְזִנוּת • כְּשֶׁתַּחֲחַלל עַל־יְדֵי זִנוּת,
שֶׁהִיתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזִנְתָהּ, אוּ מִן הָאֲרוּסִין אוּ מִן
הַנְּשׂוּאִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (סנהדרין נא) נִחְלְקוּ בְּדִבְרֵי, וְהַפֵּל

י וְכֵהֵנָּה דְּאִתְרַבָּא מֵאֲחֻזֵּי דִי יִתְרִיק עַל
רִישָׁהּ מִשְׁחָא דְּרַבּוּתָא וְדִי קָרִיב יֵת קָרְבָּנָהּ
לְמַלְבָּשׁ יֵת לְבוּשָׁיָא יֵת רִישָׁהּ לֹא יִרְבִּי
פְּרוּעַ וּלְבוּשׁוּהִי לֹא יִכְזַע:

(י) וְהִפְחֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחֻזֵּי אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ שְׁמֵן
הַמְּשֻׁחָה וּמִלֹּא אֶת־יָדוֹ לְלִבָּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־
רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:

כִּי־זֶה • לֹא יִפְרַע • (ת"כ) לֹא יִגְדֵּל פָּרַע עַל אֶבֶל, וְאִיזְהוּ גָדוֹל פָּרַע? יוֹתֵר מִשְׁלָשִׁים יוֹם.

יא וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵתָא לֹא יִיעוֹל לְאַבּוּהִי
וּלְאִמָּהּ לֹא יִסְתַּאֲב:

(יא) וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת לֹא יִבֵּא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטְמָא:

לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא • (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא
לְהִתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

כִּי־זֶה • וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מֵת • בְּאֵהָל הַמֵּת. נִפְשֹׁת מֵת •
לְהִבִּיא רַבִּיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שְׁמִטְמָא בְּאֵהָל.

יב וּמִן־הַמְּקֻדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִיל אֶת מְקֻדָּשׁ
מְקֻדָּשָׁא דְּאֱלֹהִי אֲרִי כְּלִיל מִשְׁחָ רַבּוּתָא
דְּאֱלֹהִי עֲלוּהִי אָנָּה יְיָ:

(יב) וּמִן־הַמְּקֻדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִיל אֶת מְקֻדָּשׁ
אֱלֹהֵיוֹ כִּי גֵזֶר שְׁמֹן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיוֹ עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

בעל הטורים

כְּדִרְשֵׁינֵן (יומא יח א), "גִּדְלָהּ מִשְׁלֵ
אֲחִיו". וְזֶה, כִּינּוֹן שֶׁ"מִלֹּא אֶת יָדוֹ
לְלִבָּשׁ אֶת הַבְּגָדִים", אוּ "וְנָתַן לִי לְחֶם
לְאָכַל וּבִגְדֵי לְלִבָּשׁ". תוֹרָה יא
(יא) וְעַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת וּגו'. כָּל
הַפְּסוּק הָאוֹתוּתִית שֶׁל סוּפֵי תִיבוֹת
כְּפֹלּוֹת, רָמְזוּ לְרַבִּיעִית דָּם הַבָּא מִשְׁנֵי
מֵתִים שְׁמִטְמָא. תוֹרָה יב

יֹצֵק. ב' בְּמִסוּרָה. "אֲשֶׁר יֹצֵק עַל
רֹאשׁוֹ", וְ"נִהְרָ יֹצֵק יְסוּדֶם" (איוב כב, טז).
מִלְמַד שֶׁשְּׁמֵן הַמְּשֻׁחָה אֲשֶׁר עָשָׂה
מִשָּׁה הָיָה מוֹשָׁף כְּנֶהֱרָ, וּמִמֶּנּוּ הָיוּ
מוֹשְׁחִין כָּל הַמַּלְכִּים.
לְלִבָּשׁ. ב' בְּמִסוּרָה. "וּמִלֹּא אֶת יָדוֹ
לְלִבָּשׁ אֶת הַבְּגָדִים", "וְנָתַן לִי לְחֶם
לְאָכַל וּבִגְדֵי לְלִבָּשׁ" (בראשית כח, כ).

(ח) וְקִדְשָׁתוֹ. שְׁלֹשׁ קִדּוּשׁוֹת בְּפִסּוּק:
לִפְתּוֹחַ רֹאשׁוֹן, וּלְכַרְךָ רֹאשׁוֹן, וְלִיתֵן
לוֹ מִנְּהָ יָפָה רֹאשׁוֹן. תוֹרָה ט
(ט) בְּאֵשׁ תִּשְׁרָף. לְפִי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי
הַכְּהֻנִּים בְּאֵשׁ, לְפִיכָר מִיתְתָּהּ
בְּאֵשׁ. תוֹרָה י
(י) וְהִפְחֵן הַגָּדוֹל. ה' גָּדוֹל מֵאֲחֻזֵּי, בְּנוֹי
בְּכֵחַ בְּעוֹשֶׁר בְּחֻקָּמָה וּבְשָׁנִים.

שיעור יומי ליום שני א' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כא - פרשת אמור

לט

וְלֹא יַחֲלֵל אֶת מִקְדָּשׁ. שְׁאִינוּ מַחֲלֵל בְּכָף אֶת
הַעֲבוּדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב; הֵא פֶהֱן הִדְיוּט שֶׁעָבַד
אוֹנָן, חָלָל.

כִּי־וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא • (ת"כ, נזיר לו) אִינוּ הוֹלֵךְ
אַחַר הַמִּשְׁחָה. וְעוֹד, מִכָּאן לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֵּהֶן גְּדוֹל
מִקְרִיב אוֹנָן. וְכֵן מִשְׁמַעוֹ: אִף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ,
אִינוּ צָרִיךְ לְצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֲלָא עוֹבֵד עֲבוּדָה.

יג וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהָ יִקַּח:

יג וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהָ יִקַּח:

יז אֲרַמְלָא וּמִתְרַכָּא וְחִלְיָא מִטְעִיָא זִת
אֲלִין לֹא יִסָּב אֲלֵהֶן בְּתִלְתָּא מַעֲמָה יִסָּב
אַתְתָּא:

(יד) אֲלִמְנָה וְגִרְוֶשָׁה וְחִלְלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקַּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה:

כִּי־וּחִלְלָה • שְׁנוּלָדָה מִפְסוּלֵי כְהֻנָּה.

טו וְלֹא נָחַל זִרְעָה בְּעַמָּה אֲרִי אָנָּה יִי
מִקְדָּשָׁה:

(טו) וְלֹא־יַחֲלֵל זִרְעוֹ בְּעַמּוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: ׀

כִּי־וְלֹא־יַחֲלֵל זִרְעוֹ • הֵא אִם נִשָּׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זִרְעוֹ הֵימְנָה חָלָל מִדִּין קִדְשָׁת כְּהֻנָּה.

♦ יום שני א' אייר ♦

טז וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימָר:

(טז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה לֵאמֹר:

יז מִלֵּל עִם אֶהְרֹן לְמִימָר גִּבֹּר מִבְּנֵיךְ
לְדִרְיָהוֹן דִּי יְהִי בֵּה מוֹמָא לֹא יִקְרֵב לְקִרְבָּא
קִרְבָּנָא קֳדָם אֱלֹהֵי:

(יז) דִּבֶּר אֶל־אֶהְרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזִּרְעֲךָ לְדֹרֹתֶם אֲשֶׁר
יְהִיָּה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב לְהִקְרִיב לַחֵם אֱלֹהֵיוֹ:

כִּי־לַחֵם אֱלֹהֵיוֹ • מֵאֵכֵל אֱלֹהֵיוֹ; כָּל סַעֲדָה קְרוּיָה "לַחֵם", כִּמּוֹ (דניאל ה א): "עָבַד לַחֵם רַב".

יח אֲרִי כָל גִּבֹּר דִּי בֵּה מוֹמָא לֹא יִקְרֵב גִּבֹּר
עוֹיֵר אוֹ חֲגִיר אוֹ חֲרִים אוֹ שְׂרִיעַ:

(יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב אִישׁ עוֹר
אוֹ פֶּסֶח אוֹ חֲרָם אוֹ שְׂרוּעַ:

שְׂכוּחַל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. אוֹ שְׂרוּעַ • שְׂאָחַד מֵאֲבָרֵיו
גְּדוֹל מִחֲבָרֵיו: עֵינָיו אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינָיו אַחַת קְטַנָּה,
אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרָכָה מִחֲבָרְתָּהּ.

כִּי־כִי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב • אִינוּ
דִּין שִׁיקְרָב, כִּמּוֹ (מלאכי א ח): "הִקְרִיבֵהוּ נָא לְפָנֶיךָ".
חֲרָם • (בכורות מד) שְׁחֵטְמוֹ שְׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם,

יט אוֹ גִבֹּר דִּי יְהִי בֵּה תִבֵּר רִגְלָא אוֹ תִבֵּר
יָדָא:

(יט) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יְהִיָּה בּוֹ שֶׁבֶר רֵגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד:

כ אוֹ גִבִּין אוֹ דָּקָא אוֹ חֲלִיז בְּעֵינָה אוֹ גִּרְבִּין
אוֹ חֲזָזִין אוֹ מֵרַס פְּחָדִין:

(כ) אוֹ־גִבִּין אוֹ־דָק אוֹ תִבְלָל בְּעֵינָיו אוֹ גִּרְבִּין אוֹ יִלְפֶּת
אוֹ מְרוֹחַ אֲשָׁד:

דִּק שְׁקוּרִין טִיל"א, כִּמּוֹ (ישעיה מ): "הַנּוֹטָה כְּדִק". אוֹ
תִבְלָל • דָּבָר הַמְּבַלְבֵּל אֶת הָעֵין, כְּגוֹן: חוּט לָבָן

כִּי־אוֹ־גִבִּין • שׁוֹרִיצֵלִיו"ש בְּלַע"ז, שְׁגִבְיָנִי עֵינָיו
שְׁעָרֵן אֲרִף וְשׁוּכֵב. אוֹ־דִק • (בכורות לט) שֵׁשׁ לוֹ בְּעֵינָיו

בעל הטורים

לְמִיכַתֵּב "בְּתוּלָה", רָמְזוֹ: עַד י"ב שָׁנִים
בְּתוּלָהָ שְׁלָמִים. תוֹרָה יִד

"וְהוּא בְּחֵתֵן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ" (תהלים יט, ו).
בְּתוּלָהָ. בִּי"ת וַיִּד' יְהִינִין, דְּהִינִי מִצִּי

(יג) וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָהָ. וְהוּא עוֹלָה
י"ח, רָמְזוֹ: בֵּן י"ח שָׁנָה לְחוּפָּה. וְכֵן

מבפנים; ובמקום אחר קורא לגרב "שחין", הלח מבחוץ ויבש מבפנים, שנאמר (דברים כח): "ויבגר ובחרס" – כשסמוך גרב אצל חרס, קורא לילפת "גרב", וכשהוא סמוך אצל ילפת, קורא לחרס "גרב"; כך מפרש ב'כורות' (מ"ד). מרות אשף. לפי התרגום: "מרס פחדין" שפחדיו מרססין, שביצים שלו כותותיו. "פחדין" כמו (איוב מ): "גיד פחדיו ישגו".

הנמשך מן הלכן ופוסק בסירא, שהוא עגל המקיף את השחור, שקוראים פרוניל"א, והחוט הזה פוסק את העגל ונכנס בשחור. ותרגום "תבלול", "חליז", לשון חלזון, שהוא דומה לתולעת אותו החוט; וכן כנוהו חכמי ישראל במומי הבכור: 'חלזון', 'נחש' 'ענב' (בבורות לח). גרב וילפת. מיני שחין הם: גרב, זו החרס, שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת, היא חזוית המצרית. ולמה נקראת "ילפת"? שמלפפת והולכת עד יום המיתה, והוא לח מבחוץ ויבש

(כא) כַּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אֲהֲרֵן הַכֹּהֵן לֹא יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב אֶת-אֲשֵׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֵת לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ לֹא יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב:

כא כל גבר די בה מומא מזרעא דאֲהֲרֵן פִּתְנָא לֹא יִקְרַב לְקַרְבָּא יְת קִרְבָּנִיא דַּיָּי מוֹמָא בַּה יְת קִרְבֵּן אֱלֹהִי לֹא יִקְרַב לְקַרְבָּא:

עבר מומו – כָּשֶׁר. לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ. כָּל מֵאֵכֶל קְרוֹי "לֶחֶם".

כ"י כַּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם. (ת"י) לרבות שאר מומין. מום בו. בעוד מומו בו – פסול; הא אם

(כב) לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְשִׁים וּמִן-הַקִּדְשִׁים יֵאָכֵל:

כב קרבן אלהה מקדש קודשִׁיא ומן קודשִׁיא ייכל:

יאכל בעל מום, שמצינו שהתרו לזר, שאכל משה בשר המלואים, אבל בזהו ושוך של קדשים קלים לא יאכל, שלא מצינו זר חולק בהן, לכן נאמרו קדשים קלים. כך מפרש ב'זבחים'.

כ"י מִקְדָּשֵׁי הַקִּדְשִׁים. אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואם נאמרו קדשי הקדשים, למה נאמרו קדשים קלים? (ת"י. זבחים קא) אם לא נאמרו, הייתי אומר: בקדשי הקדשים

(כג) אֵךְ אֶל-הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי-מוֹם בּוֹ וְלֹא יַחֲלִיל אֶת-מִקְדָּשֵׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשִׁים:

כג ברם לפרכתא לא ייעול ולמדבחא לא יקרב ארי מומא בה ולא יחל ית מקדשי ארי אנא יי מקדשהון:

כ"י אֵךְ אֶל-הַפִּרְכָּת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת. ואל המזבח. החיצון; ושניהם הצרכו

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וְאֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כד ומליל משה עם אהרן ועם בניהו ועם כל בני ישראל:

כ"י וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה. המצוה הזאת. אל-אהרן וגו' ואל-כל בני ישראל. על הכהנים

כ"י וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה. המצוה הזאת. אל-אהרן וגו' ואל-כל בני ישראל. להזהיר בית-דין על הכהנים

• (ת"י)

בעל הטורים

אין כהנים נכנסין לזים. אם אין טהורין נכנסין טמאין. אם אין טמאין נכנסין בעלי מומין. תורה כד

(כג) אֵךְ אֶל הַפִּרְכָּת לֹא יָבֹא. "אך" מיעוטא הוא, שלפעמים יבא, כהדיא דאמרינן (תורת כהנים. ועין עירובין קה' א) אם

(כב) לֶחֶם אֱלֹהֵיוֹ. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד. רמז לששים מומין באדם. תורה כג

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 64)

שצריכה להיות בכל מקום (גם בחוץ לארץ) ובכל זמן (גם כשאין בית המקדש קיים), ואין כאן זריזות הבאה מעבודת הפקנה - ולכן יש צורך לזרוזם.

להזהיר בית-דין על הפקנים (רש"י כא, כד) יש לשאל, הרי "פקנים זריזין הן". ויש לבאר, שרק כשעסוקים בעבודת הפקנה זריזים הם, פי יראת עבודת הקדש עליהם. אך פסוקנו מדבר בהזירות מטמאה ואסורי חתון, והירות

א ומליל יי עם משה למימר:

כב (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם אהרן ועם בנוהי ויפרשון מקודשניא דבני ישראל ולא יחלון ית שמא דקודשי די אנון מקדשין קדמי אנא יי:

(ב) דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את-שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני יהוה:

וינזרו מקדשי בני-ישראל אשר הם מקדשים לי, ולא יחללו את-שם קדשי, סרס המקרא ודרשהו. אשר הם מקדשים לי. לרבות קדשי פקנים עצמן.

כ"י • וינזרו • אין 'נזירה' אלא פרישה; וכן הוא אומר (יחזקאל יד ז): "וינזרו מאחרי"; (ישעיה א ד): "נזרו אחור", ופרשו מן הקדשים בימי טמאתן. דבר אחר:

ג אמר להון לדריכון כל גבר די קרב מפל בניכון לקודשניא די קדשון בני ישראל קדם יי וסאכתה עלוהי וישתיצי אנשא ההיא מן קדמי אנא יי:

(ג) אמר אלהם לדתיתכם כל-איש אשר-יקרב מפל-זרעכם אל-הקדשים אשר יקדישו בני-ישראל ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מפני אני יהוה:

קרבו מתיריו. ואם תאמר, שלש פרות בטמאת פקנים, למה? כבר נדרשו במסכת 'שבועות' אחת לכלל ואחת לפרט וכו' (שבועות ז). וטמאתו עליו • וטמאת האדם עליו. יכול בכשר הכתוב מדבר, וטמאתו של בשר עליו, ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר? על-פרך ממשמעו אתה למד, במי שטמאתו פורחת ממנו - הכתוב מדבר. וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה. ונכרתה וגו' • יכול מצד זה לצד זה, יפרת ממקומו ויתישב במקום אחר? תלמוד לומר: "אני ה'" – בכל מקום אני.

כ"י • כל-איש אשר-יקרב • אין 'קריבה' זו אלא אכילה. וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטמאה בלשון 'נגיעה': "בכל קדש לא-תגע" (לעיל יב ד) – אזהרה לאוכל; ולמדוה רבותינו מ'נזרה שוה' (ובחים מח). ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה, שהרי נאמר פרת על האכילה ב"צו את אהרן", שתי פרות זו אצל זו, ואם על הנגיעה חייב, לא הצרך לחיבו על האכילה; וכן נדרש ב'תורת פקנים': וכי יש נוגע חייב? אם-כן, מה תלמוד לומר "יקרב"? משיכשר להקרב, שאין חייבין עליו משום טמאה אלא-אם-כן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנ"א ב עמ' 852)

ומצד גדל מעלת הגוף, שבו פחר הקב"ה, עקר השכר הוא בתחית המתים, נשמה בגוף. ויש לומר, שמעלה זו מדגשת בענש פרת: גם כאשר "ונכרתה הנפש" – אין זה שיך לגוף.

ונכרתה הנפש ההיא מפני (כב, ג) מבאר בתנ"א, שבמתנותיה פחר הקב"ה בגוף: "ובנו בחרת". הוא הגוף החמרי, הנדמה בחמיותו לגופי אמות העולם" (פי בחירה אמתית, היינו על-שכלית, היא בין שני דברים דומים).

ד גבר גבר מזרעא דאהרן והוא סגיר או דאיב בקודשניא לא ייכול עד די ידבי ודיקרב בכל טמא נפשא או גבר די תפוק מנה שכבת זרעא:

(ד) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בפקדשים לא יאכל עד אשר יטהר והנגע בכל-טמא-נפש או איש אשר-תצא ממנו שכבת-זרע:

כ"י • בכל-טמא-נפש • במי שנטמא במת.

(ה) אוֹ-אִישׁ אֲשֶׁר יַגַּע בְּכָל-שָׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ אוֹ בְּאֶדָם אֲשֶׁר יִטְמָא-לוֹ לְכָל טִמְאָתוֹ:

ה או גבר די יקרב בכל רחשא די יסתאב
לה או באנשא די יסתאב לה לכל סאבתה:

כ"י • בְּכָל-שָׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ • בשעור הראוי לטמא, בכעדרשה (ח"ט). או באדם • במת. אשר יטמא-לו • בשעורו לטמא, וזהו כזית. לכל טמאתו • לרבות נוגע בזב וזבה, נדה ויולדת.

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע-בּוֹ וְטִמְאָה עַד-הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן-הַקִּדְשִׁים כִּי אִם-רָחַץ בְּשֵׁרֵי בָמִים:

ו אנש די יקרב בה ויהי מסאב עד רמשא ולא ייכול מן קודששא אלהו אסחי בשרה במיא:

כ"י • נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע-בּוֹ • באחד מן הטמאים הללו.

(ז) וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְהָחַר וְאֶחָד מִן-הַקִּדְשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא:

ז ובמעל שמשא וידידי ובתר בן ייכול מן קודששא ארי להמה הוא:

כ"י • וְאֶחָד מִן-הַקִּדְשִׁים • (יבמות עד) נדרש ב'יבמות', בתרומה, שמתר לאכלה בהערב השמש. מן הקדשים • ולא כל הקדשים.

(ח) נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה-בָּהּ אֲנִי יְהוָה:

ח נבילא ותרפה לא ייכול לאסתאבא בה אנא יי:

כ"י • נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָה-בָּהּ • לענין הטמאה הזהיר כאן, שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טמאת מגע ומשא, אלא טמאת אכילה

בבית הבליעה, אסור לאכל בקדשים. וצריך לומר "וטירפה", מי שיש במינו טרפה, יצא נבלת עוף טמא, שאין במינו טרפה.

(ט) וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתִּי וְלֹא-יִשְׁאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוֹ בּוֹ כִּי יַחֲלָהוּ אֲנִי יְהוָה מִקִּדְשִׁם:

ט וישטרו ית מטרת מימרי ולא יקבלו עלוהי חובא וימותו בה ארי יחלנה אנא יי מקדשהו:

כ"י • וְשִׁמְרוּ אֶת-מִשְׁמֶרְתִּי • מלאכל תרומה בטמאת הגוף. ומתו בו • (סנהדרין פג) למדנו, שהיא מיתה בידי שמים.

(י) וְכִלְיֹר לֹא-יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר לֹא-יֹאכַל קֹדֶשׁ:

י וכל חלוני לא ייכול קודשא תותבא דכהנא ואגירא לא ייכול קודשא:

כ"י • לֹא-יֹאכַל קֹדֶשׁ • (סנהדרין פג) בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין דבר בה. תושב בהן ושכיר • תושבו של בהן ושכירו, לפיכך "תושב" זה נקוד פתח, לפי שהוא דבוק. ואיזהו "תושב"? זה נרצע,

שהוא קנוי לו עד היובל. ואיזהו "שכיר"? זה קנוי קנין שנים, שיוצא בשש. בא הכתוב ולמדך כאן, שאין גופו קנוי לאדוניו לאכל בתרומתו.

בעל הטורים

כב (י) תושב בהן ושכיר. בגימטריא: קנוי קנין עולם קנוי קנין שנים. תורה יא

(יא) ובהן. ב' במסורה. "ובהן כי יקנה נפש קנין כספו", "וינאץ בועם אפו מלך ובהן" (איכה ב. ח). וזה שאמרנו בפרק 'מקום שנהגו' (פסחים נו, א) ד' צנחות

צוחה העזרה, 'שאו שערים ראשיכם ויבנס ישמעאל בן פאבי וישמש בכהונה גדולה; שהיה צדיק ורבים אוכלי שלחנו, ולא נמצא נותר ביקמו. וזהו "ובהן כי יקנה", שהיה לו הרבה קניני נפשות. ולכך הוא ראש פסוק, שהיה צדיק. אבל "וינאץ בועם אפו"

הוא ינאי המלך שהיה רשע, לכך הוא סוף פסוק.

דבר אחר:

לפי שהיה מהם כהנים רשעים לקנות כהונה מאשר לא להם, על בן "וינאץ בועם אפו מלך ובהן".

בלחמו. ג' במסורה. "הם יאכלו

(יא) וְכֵן כִּי־יִקְנֶה נַפֶּשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ יֵילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְּלַחְמוֹ:
יא וְכֵן אֲרִי יִקְנֶה נַפֶּשׁ קִנְיָן כִּסְפָּהּ הוּא יֵיכּוֹל בָּהּ וְיֵילִיד בֵּיתָהּ אֲנֹנִי יֵיכּוֹלוּ בְּלַחְמָהּ:

כ"י וְכֵן כִּי־יִקְנֶה נַפֶּשׁ • עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוֹי לְגִיפּוֹ • וְיֵילִיד בֵּיתוֹ • אֵלּוּ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וְאַשֶּׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בְּתֵרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שְׂאֵף הִיא קִנְיָן כִּסְפוֹ. וְעוֹד לְמַד מִמִּקְרָא אַחֵר: "כֹּל־טָהוֹר בְּבִיתְךָ וְגו'", בִּסְפָּרִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי ספר השיחות תנש"א כרך ב. עמוד 847 – מוֹדֵד 'לקראת שבת')

איך הברכה מתירה להנות מקדשי שמים

וְכֵן כִּי־יִקְנֶה נַפֶּשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ (כב, יא)
אֵיתָא בְּגִמְרָא (ברכות לה, א): "כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְרָכָה כְּאִילוֹ מַעַל בְּקִדְשֵׁי שָׁמַיִם, שְׁנֵאמַר לֵה' הָאָרֶץ וּמִלּוֹאָהּ".
וְצָרִיךְ בִּיאוֹר, הֵיאֵף תוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מִהַמְעִילָה בְּקִדְשֵׁי שָׁמַיִם; וְכִי בְּכָף שֶׁמִּבְרָךְ הוּא מַפְקִיעַ אֶת הַקְדוּשָׁה מִהַדְבָּר שֶׁנֶּהֱנֶה הֵימֶנּוּ?

(יב) וּבִתְכֵּהֶן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זֶר הוּא בְּתֵרוּמָת הַקִּדְשִׁים לֹא תֹאכַל:
כ"י לְאִישׁ זֶר • לְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל.

(יג) וּבִתְכֵּהֶן כִּי תִהְיֶה אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ וְשָׂכָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹאכַל וְכֹל־זֶר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:
יג וּבִת כֹּהֵן אֲרִי תִהִי אֶרְמֵלָא וּמִתְרַכָּא וּבִר לִית לָהּ וּתְתוּב לְבֵית אַבּוּהָא כְּרִבּוּיִתְהָא מִלַּחְמָא דְאַבּוּהָא תֵיכּוֹל וְכָל חִלּוּנִי לֹא יֵיכּוֹל בָּהּ:

כ"י אֶלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה • מִן הָאִישׁ הַזֶּר. וְזָרַע אִין לָהּ • מִמֶּנּוּ (יבמות פז). וְשָׂכָה • הֵא אִם יֵשׁ לָהּ זָרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה בְּתֵרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהָזָרַע קַיָּם. וְכֹל־זֶר

(יד) וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ:
יד וְגִבֵּר אֲרִי יֵיכּוֹל קוֹדֶשׁא בְּשִׁלוֹ וַיִּסַּף חוּמָשָׁה עֲלוּהִי וַיִּתֵּן לְכֹהֵנָא יְת קוֹדֶשׁא:

כ"י כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ • תְּרוּמָה. וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ • (ת"כ) דְּבִר הָרֵאשִׁי לְהִיּוֹת קֹדֶשׁ, שְׂאִינוּ פּוֹרֵעַ לוֹ מַעוֹת אֲלֹא פְרוֹת שֶׁל חֲלִין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה:
כ"י לֹא יִחַלְלוּ וְגו' • לְהַעֲכִילָם לְזָרִים.

בעל הטורים

בְּלַחְמוֹ, וְאִידֶךָ: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ" (ירמיה יא, יט), "בְּלַחְמוֹ קִדְּמוּ נִדְרִי" (ישעיה כא, ד). פִּירוּשׁ, עֲבָדֶיךָ שֶׁל כֹּהֵן יֹאכְלוּ בְּתֵרוּמָה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ, וְיִרְמֶיָה כֹהֵן הָיָה וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ, אֲלֹא אֲדָרְבָּה "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ" עַל כֵּן "בְּלַחְמוֹ קִדְּמוּ נִדְרִי", שֶׁהִלְכוּ בְּגוֹלָה מִפְּנֵי חֶרֶב דִּירוּכָה וְקִשְׁת נְטוּשָׁה. תוֹרָה יב

(יג) בְּנִעוּרֶיהָ. מֵלֵא וִי"ו. לֹא מֵר שֶׁאִין בֵּין נַעֲרִית לְבָגְרוֹת אֲלֹא ו' חֲדָשִׁים בְּלֶכֶד. תוֹרָה יד

(טז) וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם עֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֶכְלָם אֶת־קִדְשֵׁיהֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:
טז וַיִּקְבְּלוּן עָלֵיהוֹן עֹנָן חֹבִיִן בְּמִיכָלְהוֹן
בְּסוֹאֲבָא יֵת קִידְשֵׁיהוֹן אֲרִי אֲנִי יי
מְקַדְּשֵׁהוֹן:

שְׁמִדְבָּרִים בְּאֶדָם עֲצָמוֹ. וְכֵן (במדבר ו יג): "בְּיוֹם מְלֹאֵת
יָמֵי נַזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ", הוּא יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְכֵן (דברים
לד ח): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי" – הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, כִּף
נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי".

כ"י וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם • אֶת עֲצָמָם יִטְעֲנוּ עֹן בְּאֶכְלָם
אֶת קִדְשֵׁיהֶם – שֶׁהִבְדִּילוּ לָשֵׁם תְּרוּמָה וְקִדְשׁוֹ וְנֶאֱסְרוּ
עֲלֵיהֶם. וְאוֹנְקְלוֹס שֶׁתָּרַגַּם: "בְּמִיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא",
שֶׁלֹּא לְצַדֵּף תְּרֻמָּה כֵּן. וְהִשְׁיֵאוּ אוֹתָם • זֶה אֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה "אֶת" יִם שֶׁהֵיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה,

♦ יום שלישי ב' אייר ♦

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

יז וַיִּמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

יח מִלֵּל עִם אֶהְרֹן וְעִם כְּנֹזְחֵי וְעִם כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גָּבֵר גָּבֵר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִקְרֵב קִרְבָּנָה לְכָל
נְדָרֵיהוֹן וּלְכָל נְדָבָתְהוֹן דִּי יִקְרִיבוּן קָדָם יי
לַעֲלֹתָא:

(יח) דַּבֵּר אֶל־אֶהְרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ לְכָל־נְדָרֵיהֶם וּלְכָל־
נְדָבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹתָ:

כ"י וְנְדָרֵיהֶם • (חולין ב) הָרִי עָלֵי. נְדָבוֹתָם • הָרִי זו.

יט לְרַעְנָא לְכוּן שְׁלִים דְּכוּרָא בְּתוֹרֵי
בְּאִמְרֵיָא וּבְעֵזְרָא:

(יט) לְרַעְנָנְכֶם תָּמִים זָכָר בִּפְקָר בִּפְשָׁכִים וּבְעֵזִים:

אָבֵל בְּעוֹלַת הָעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזָכוּת וְאֵינוֹ
נִפְסָל בְּמוֹם, אֵלֹא בְּחֶסְרוֹן אָבֵר.

כ"י לְרַעְנָנְכֶם • הִבִּיאוּ דָבָר הָרְאוּי לְרִצּוֹת אֶתְכֶם
לְפָנַי, שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם לְרִצּוֹן, אַפִּישֵׁמֶנֶ"ט בְּלַע"ז; וְאֵינְהוּ
הָרְאוּי לְרִצּוֹן? תָּמִים זָכָר בִּפְקָר בִּפְשָׁכִים וּבְעֵזִים •

כ כל דִּי בֵּה מוּמָא לֹא תִקְרִיבוּן אֲרִי לֹא
לְרַעְנָא יְהִי לְכוּן:

(כ) כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ בִּי־לֹא לְרִצּוֹן יְהוָה
לָכֶם:

כא וּגְבֵר אֲרִי יִקְרֵב נִקְסָת קוּדְשֵׁיָא קָדָם יי
לְפָרְשָׁא נִדְרָא אוֹ לְנִדְבָתָא בְּתוֹרֵי אוֹ בְּעֵנָא
שְׁלִים יְהִי לְרַעְנָא כָּל מוּמָא לֹא יְהִי בֵּה:

(כא) וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפִלֵּא־נִדֵּר
אוֹ לְנִדְבָה בִּפְקָר אוֹ בְּצֵאן תָּמִים יְהִי לְרִצּוֹן
כָּל־מוֹם לֹא יְהִי־בּוֹ:

כ"י לְפִלֵּא־נִדֵּר • לְהַפְרִישׁ בְּדַבּוּרוֹ.

בעל הטורים

"מַעֲבֹר הָאֶרֶץ", וְאוֹכֵל תְּרוּמָה
בְּטוֹמָאֵת הַגּוֹף בְּמִיתָה.
י"א פְּעֻמִּים הַזְכִּיר 'קִדְשֵׁיהֶם' בְּזֹאת
הַפָּרָשָׁה, כְּגֹד י"א דְּבָרִים שֶׁבִּין תְּרוּמָה
לְקִדְשׁ. תּוֹרָה יז

אוֹתָם עֹן אֲשֶׁמָּה".
בְּאֶכְלָם. ב' בְּמִסְוֶרָה. "בְּאֶכְלָם אֶת
קִדְשֵׁיהֶם", וְאִידָף: "בְּאֶכְלָם מַעֲבֹר
הָאֶרֶץ" (יחשע ה' יב). לֹמַר דְּהָךְ
'קִדְשֵׁיהֶם' אִי־רִי נִמִּי בְּתִרּוּמָה, כְּדִכְתִּיב

(טז) וְהִשְׁיֵאוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְהִשְׁיֵאוּ
אוֹתָם עֹן אֲשֶׁמָּה", וְאִידָף: "וְהִשְׁיֵאוּ כָּל
יִשְׂרָאֵל אֶל הָעִיר" בְּעֵצַת אֲבִשְׁלוּם
(שְׁמוּאֵל ב' יז יג). בְּעֵצָה שֶׁנָּתַן לוֹ חוֹשִׁי
הָאֲרִכִּי שֶׁיַּעֲזֹ לוֹ לְרַעְתּוֹ. וְהוּא "וְהִשְׁיֵאוּ

מה
(כב) עֹרֶת או שָׁבוֹר או־חֲרוֹץ או־יִבֶּלֶת או גָּרֵב או יִלְפֶת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָה לַיהוָה וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנֶנּוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה:

כ"י - עֹרֶת • שם דבר של מום, עורון בלשון נקבה, שלא יהא בו מום של עֹרֶת. או שָׁבוֹר • לא יִהְיֶה. חרוץ • (בכורות לה) ריס של עין שנסדק או שנספג, וכן שפתו שנסדקה או נספגה. יִבֶּלֶת • ורוא"ה בלע"ז. גָּרֵב • מין חזונית, וכן ילפת; וילשון "ילפת", כמו (שופטים טו כט): "וילפת שמשון", שאחונה בו עד יום מיתה, שאין לה רפואה. לֹא־תִקְרִיבוּ • שלש פעמים, להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן (תמורה ו). וְאִשָּׁה לֹא־תִתְּנֶנּוּ • אזהרת הקטרת.

(כג) וְשׂוֹר וְשָׁה שְׂרוּעַ וקָלוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְגֵדָר לֹא יִרְצָה:

כ"י - שְׂרוּעַ • אבר גדול מחברו. וקָלוֹט • פרסותיו קלוטות. נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ • לבדק הבית. וּלְגֵדָר • (כ"ב) לִמְזַבֵּחַ. לֹא יִרְצָה • איזה הקדש בא לרצות? הרי אומר: זה הקדש המזבח.

(כד) וּמִעֹד וּכְתוּת וּנְתוּק וּכְרוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצֵכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:

כ"י - וּמִעֹד וּכְתוּת וּנְתוּק וּכְרוֹת • בביצים או בגיד. מִעֹד • ביציו מעוכין ביד. כְּתוּת • כתושים יותר ממעוד (בכורות לה). נְתוּק • תלושין ביד, עד שנספסו חוטים שתלויים בהן, אבל נתונים הם בתוף הכיס, והכיס לא נתלש. וּכְרוֹת • כרותין בפלי ועודן בכיס. וּמִעֹד • תרגומו: "ודי מריס", זהו לשונו בארמית לשון 'כתישה'. וּכְתוּת • תרגומו: "ודי רסיס", כמו (עמוס ו): "הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות", וכן (שבת פ ב) קנה המרסס. וּבְאַרְצֵכֶם לֹא תַעֲשׂוּ • דבר זה, לסרס שום בהמה וחייה, ואפלו טמאה; לכה נאמר: "בארצכם", לרבות כל אשר בארצכם; שאי אפשר לומר: לא נצטוו על הסרוס אלא בארץ, שהרי סרוס חובת הגוף הוא, וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

(כה) וּמִיַּד בֶּן־נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלָה כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם:

כ"י - וּמִיַּד בֶּן־נָכָר • נכרי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים, לא תקריבו לו בעל מום; ואף־על־פי שלא נאסרו בעלי מומים לקרבן בני נח אלא־אם־כן מחסרי אבר, זאת נוהגת בבמה שבשדות (תמורה ו), אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה, אבל תמימה תקבלו מהם, (חולין יג) לכה נאמר למעלה: "איש איש", לרבות את הנכרים, שנודרים נדרים ונדבות בישראל. מִשְׁחָתָם • חבולתו. לֹא יִרְצוּ לָכֶם • לכפר עליכם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 72)

איש איש, לרבות את הגוים (רש"י כב, כה) וקשה, הרי אין מקבלי מוגי נדר או נדבה לחזק בדק הבית, ומדוע מתר לקבל ממונו קרבן. יש לומר, דהנה **בית המקדש** נועד להשראת השכינה בישראל, ואין לשפתו גוי בבגיתו. אף

בעל הטורים

(כד) וּבְאַרְצֵכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. וסמיק ליה ומיד בן נכר. לומר שאסור לסרס אפילו על ידי גוי. תורה כה

(כו) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כו ומליל יי עם משה למימר:

(כו) שׁוּר אוֹכֵשֵׁב אוֹעֵז כִּי יוֹלֵד וְהִיָּה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אִשָּׁה לַיהוָה:

כו תור או אמר או עזא ארי יתיליד ויהי שבעא יומין בתר אמה ומימא תמינא ויהלא יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי:

כ"י • כי יולד • פרט ליוצא דפן (חולין לח ב).

(כח) וְשׁוּר אוֹשֶׁה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד:

כח ותורתא או שיתא לה ולברה לא תפסון ביומא חד:

כ"י • אתו ואת־בנו • (ת"כ, חולין עח) נוהג בנקבה, שאסור לשחט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים ומתיר לשחט האב והבן. אתו ואת־בנו • (שם פב) אף בנו ואותו במשמע.

(כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹרָה לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: כֹּס וְאֵרִי תִפְסֹן נִכְסֵת תּוֹדֶתָא קָדָם יי לרעוא לכון תפסנה:

כ"י • לרצונכם תזבחו • תחלת זביחתכם, הנהירו שתהא לרצון לכם. ומהו הרצון? • ביום ההוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על־מנת כן, אל תשחטוהו על־מנת לאכלו למחר, שאם תחשבו בו מחשבת פסול, לא יהא לכם לרצון. דבר אחר: "לרצונכם", לדעתכם; מפאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים. ואף על־פי שפרט בנאכלים לשני ימים, חזר ופרט בנאכלין ליום אחד, שתהא זביחתן על־מנת לאכלן בזמן.

(ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה:

ל ביומא ההוא יתאכל לא תשארונו מנה עד צפרא אנא יי:

כ"י • ביום ההוא יאכל • לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על־מנת כן, שאם לקבע לה זמן אכילה, כבר כתיב (לעיל ז טו): "ויבשר זבח תודת שלמיו וגו'". אֲנִי ה' • דע, מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך.

בעל הטורים

"אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", והוא לא עשה כן אלא שחט בני צדקהו לעיניו, על פן נאמר בו "ועבדו אתו וגו' ואת בנו עד בא עת ארצו גם הוא ועבדו בו גוים רבים", שנהרג בלשצר ונטלה ממנו המלכות. תורה כט (כט) וכי תזבחו. סמך לאתו ואת בנו. רמז למה שאמרו (חולין פג, א) ד' פרקים בשנה צריך להודיעו 'אמו מברתי היום לשחוט', והם הפרקים ברגלים, לכה סמך אותו לרגלים. תורה ל (ל) לא תותירו ממנו עד בקר. וסמך ליה אני ה' ושמתם מצות. לומר שאין מעבירין על המצות, כלומר לא תותירו המצות. תורה לא

ושור. ג' ראשי פסוקים. "ושור או שה אתו ואת בנו", "ושור ואיל לשלמים" (לעיל ט, ד), "ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו" (פסוק כג). זה שאמרו (חולין עח, א) שאותו ואת בנו נוהג במקדשים. "ושור ושה וגו' נדבה תעשה אתו", היינו קדשי בדק הבית. "ושור ואיל לשלמים", היינו קדשי מזבח. ובשניהם נוהג. סמך אותו ואת בנו לשור או כשב, לומר שנוהג במקדשין. תורה כח (כח) אתו ואת בנו. ב' במסורה. "אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ואידך: "ועבדו אתו וגו' ואת בנו" גבי נבוכדנצר (ירמיה כו, ט). בשביל שנאמר

(כו) שׁוּר אוֹכֵשֵׁב אוֹעֵז סמוך ל"בן נבר". לומר שאין מקבלין קרבן חובה אלא מישקאל. ויהי שבעת ימים וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא: אם ישחוט ביום ראשון, יהא נראה כשוחט לשם שמים וארץ שנבראו ביום ראשון. ואם שוחט ביום שני, יהא נראה כאלו שוחט לרקיע שנעשה ביום שני. וביום שלישי, לים ויבשה. וביום רביעי, לשם מאורות. וביום חמישי, לשם שרצים. וביום ששי, לשם אדם. אלא ימתין עד שבעה ימים וידע שבראתי העולם בששה ימים ונחתו ביום השביעי, וישחט לשמי.

(לא) וְשִׁמְרֶתֶם מִצְוֹתַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:

לא ותשרון פקודי ומעבדון יהוה אֲנִי יי:

כ"א וְשִׁמְרֶתֶם • (ת"ס) זו המִשְׁנָה • וְעֲשִׂיתֶם • זה המַעֲשֶׂה.

(לב) וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

לב וְלֹא תַחֲלֹל ית שְׁמִי קִדְּוִשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יי מְקַדְּשִׁכֶּן:

על-מִנַּת הַנֶּסֶס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֶס; שְׁכֵן מְצִינוּ בַּחֲנֻנְיָהּ, מִישָׁאֵל וְעֲזָרְיָה, שְׁלֹא מְסָרוּ עֶצְמָן עַל־מִנַּת הַנֶּסֶס, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ג יח): "וְהֵן לֹא יָדִיעַ לְהוֹאֵלָהּ מִלְכָּא וְגו'"; מְצִיל וְלֹא מְצִיל: "יָדִיעַ לְהוֹי־לָהּ וְגו'".

כ"א וְלֹא תַחֲלֹל • לעבר על דְּבָרֵי מִזִּידִין. מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחֲלֹל", מֵה תִלְמוּד לומר "וְנִקְדַּשְׁתִּי"? מִסֵּר עֶצְמָךְ וְקִדְּשׁ שְׁמִי. יָכוֹל בְּיָחִיד? תִּלְמוּד לומר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וְכִשְׁהוּא מוֹסֵר עֶצְמוֹ יְמָסֵר עֶצְמוֹ עַל־מִנַּת לְמוֹת, שֶׁכָּל הַמוֹסֵר עֶצְמוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ תשא תשמ"ט)

מְשַׁקִּים אִשָּׁה סוּטָה "הַשֵּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ". הַרִי שֶׁהַקֶּבֶ"ה מוֹתֵר עַל שְׁמוֹ הַקְדוֹשׁ מִתּוֹךְ 'מְסִירַת נֶפֶשׁ', כְּכִיכּוֹל, כְּדִי לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם.

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב) עַל הַפְסוּק "מִגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל" אֲמָרוּ חֲז"ל "מֵה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, אֲמָר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת". וְאֵף בְּצוּזֵי זֶה, הַחֵיִב שֶׁל מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, כִּךְ: מְצִינוּ, שֶׁכֹּאֲשֶׁר

(לג) הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ

לג דְּאִפִּיק יְתִכּוֹן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְמַהוּ לְכוֹן לְאֱלֹהֵא אֲנִי יי:

כ"א הַמוֹצִיא אֶתְכֶם • עַל־מִנַּת בֶּן. אֲנִי ה' • נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שְׁכָר.

♦ יום רביעי ג' אייר ♦

כג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קִדְּשׁ אֱלֹהֵי הֵם מוֹעֲדֵי:

ב מליל עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לְהוֹן מוֹעֲדֵי־אֵין דִּי תַעֲרַעֲוִן יְתִהוֹן מְעַרְעֵי קִדְּשׁ אֵלִין אֲנֹן מוֹעֲדֵי:

כ"א דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' מוֹעֲדֵי ה' • עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת, שִׁיחִיו יִשְׂרָאֵל מְלַמְּדִין בָּהֶם; שְׁמַעְבְּרִים אֶת

הַשָּׁנָה עַל גְּלִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לְרִגְלָהּ, וְעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַם.

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קִדְּשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לִיהוָה בְּכָל מוֹשְׁבֵיתֵכֶם: פ

ג שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּתְּעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת שַׁבְתָא מְעַרַע קִדְּשׁ כָּל עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוֹן שַׁבְתָא הִיא קָדֶם יי בְּכָל מוֹתְבִיכּוֹן:

כ"א שֵׁשֶׁת יָמִים • מֵה עֲנִין שַׁבַּת אֲצֵל מוֹעֲדוֹת? לְלַמֶּדךָ שֶׁכָּל הַמַּחֲלֵל אֶת הַמוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו

כָּאֵלוּ חָלַל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת, וְכָל הַמְקִיִּם אֶת הַמוֹעֲדוֹת - מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלוּ קָם אֶת הַשַּׁבָּתוֹת.

בעל הטורים

(לב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּגִימָטְרִיא: זֶהוּ אֵין אֲמָרִים קִדְּוִשָּׁה בְּפִחוֹת מַעֲשֵׂהָ. בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְסִמְיָךְ לִיָּה (כג, ב) מוֹעֲדֵי, שְׁבִימּוֹעֲדִים הַעֲדָה מִתְקַבְּצִים לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלָּל לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁבִיבָה עִם הַדָּרַת מֶלֶךְ (מַשְׁלִי יד, כח). מְקַדְּשְׁכֶם. וְסִמְיָךְ לִיָּה (כג, ב) מוֹעֲדֵי ה'. כִּיבִי אָדָם לְטַהֵר אֶת עֶצְמוֹ בְּרִגְלָהּ. מוֹעֲדֵי ה'. מִלָּא וְיִי, עַל ו' חֲדָשִׁים הַשְׁלוּחִים יוֹצְאִים. תוֹרָה לֵג. כג (ג) מִקְרָא קִדְּשׁ. בְּגִימָטְרִיא:

(ד) אֱלֹהִים מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אתם בְּמוֹעֲדָם:

כ"י אֱלֹהִים מוֹעֲדֵי ה' • לְמַעַלְהָ מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה, וְכֵאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אִתְּם בְּמוֹעֲדָם (כג, ד) וְל' דָּרָשׁוּ: "אתם, אֶפְלוּ מוֹטְעִין". וְנֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הֵיכָן נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן ה'יָרֵחַ לְמַעַלְהָ, וְקִבִּיעַת יוֹם הַמוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיא בְּעֶקֶר מִצַּד ה'מוֹלָד' לְמַעַלְהָ; אֲלֵא שְׂאֵנוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמוֹלָד לְמַטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שְׂאֵז הוּא ה'מוֹלָד' לְמַעַלְהָ. מוֹבֵן אַפּוֹא, שְׂכַאֲשֶׁר בֵּית־דִּין קִבְּעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שְׂזָהוּ יוֹם ה'מוֹלָד' לְמַעַלְהָ; אֲלֵא שְׂאֵין הָעוֹלָם רְאוּי שֶׁהַדָּבָר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעֲרִבִים פֶּסַח לַיהוָה:

כ"י בֵּין הָעֲרִבִים • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעַלְהָ. פֶּסַח לַה' • הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבֶן שְׂשֻׁמוֹ "פֶּסַח".

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:

וּבַחֲמִשָּׁת עָשָׂר יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין חֲמָא
דְּפִטְרִינָא קֳדָם יִי שְׂכַעָא יוֹמִין פִּטְרִי
תִּיכְלוּן:

(ז) בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ יְהוָה לָכֶם כָּל־מִלָּאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ז בְּיוֹמָא קְדָמָא מְעַרַע קֳדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ כָּל־מִלָּאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: פ

ח וְהִתְקַרְבוּן קֳרַבְנָא קֳדָם יִי שְׂכַעָא יוֹמִין
בְּיוֹמָא שְׂבִיעָאָה מְעַרַע קֳדִישׁ כָּל עֲבִידַת
פְּלִחָן לֹא תַעֲבֹדוּן:

כ"י וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה וְגו' • הֵם הַמוֹסְפִין הָאֻמִּירִים
בְּפִרְשֵׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמָרוּ כֵּאן? לֹאֲמַר לָהּ, שְׂאֵין
הַמוֹסְפִין מְעַבְּדִין זֶה אֶת זֶה. וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַה' •
מִכָּל־מְקוֹם. אִם אֵין פָּרִים, הֵבֵא אֵילִים. וְאִם אֵין
פָּרִים וְאֵילִים, הֵבֵא כִבְשִׁים. שִׁבְעַת יָמִים • כָּל מְקוֹם
שְׂנֵאָמֵר "שִׁבְעַת", שֵׁם דָּבָר הוּא, שְׂבִיעַ שֶׁל יָמִים;

שְׂטִינִינָא בְּלַע"ז, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "שְׂמוֹנֶת", "שִׁשָּׁת",
"חֲמִשָּׁת", "שְׁלֹשָׁת". מִלָּאכֶת עֲבֹדָה • אֶפְלוּ
מִלָּאכֹת הַחֲשׁוֹבוֹת לָכֶם עֲבֹדָה וְצִרְיָ, שְׂיֵשׁ חֲסִירוֹן
פִּיס בְּבִטְלָה שְׁלֵהָן, כְּגוֹן דָּבָר הָאֵבֶד, כְּוֵן הַבְּנֵי
מִתּוֹרַת כְּהֻנִּים, דְּקִתְּנִי: יָכוֹל אִף חֵלוּ שֶׁל מוֹעֵד יְהִי
אֲסוּר בְּמִלָּאכֶת עֲבֹדָה וְכו'.

ט וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תֵבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְקִצְרְתֶּם אֶת־קִצְרֶיהָ
וְהִבֵּאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְרְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן:

י מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי
תַעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יְהִב לְכוֹן וְתִחַצְדוּן
יֵת חֲצִידָה וְתִתְנוּן יֵת עוֹמֶרָא רֵישׁ חֲצִידְכוֹן
לְוֵת כְּהֵנָא:

כ"י • ראשית קצירכם • שתהא ראשונה לקציר. עמר • עשירית האִיפה, כֶּף הִיתָה שְׁמָה, כְּמוֹ (שמות טז יח) :
 "וימדו בעמר".

(יא) והניף את העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת
 השבת יניפנו הפהן:
 יא וירים ית עומרא קדם יי לרעוא לכו
 מבתר יומא טבא ירימנה פהנא :

כ"י • והניף • (מנחות סא) כל תנופה : - מוליך ומביא, מעלה ומוריד; מוליך ומביא – לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד – לעצור טללים רעים. לרצונכם • אם
 תקריבו כמשפט הזה, יהיה לרצון לכם. ממחרת
 השבת • (שם סו) ממחרת יום טוב הראשון של פסח,
 שאם אתה אומר שבת בראשית, אי אתה יודע איזהו.

(יב) ועשיתם ביום הניפכם את העמר בבש תמים
 בן שנתו לעלה ליהוה:
 יב ונתעדון ביומא דאמיתכון ית עומרא
 אמר שלים בר שתה לעלתא קדם יי :

כ"י • ועשיתם. בבש • חובה לעמר הוא בא.

(יג) ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה
 ליהוה ריח ניחח ונספו יין רביעת ההין:
 יג ומנחתה תרין עשרונים סלתא דפילא
 במשח קרבנא קדם יי לאתקבלא ברעוא
 ונספה חמרא רבעות הינא :

כ"י • ומנחתו • מנחת נסכיו. שני עשרונים • כפולה היתה. ונספו יין רביעת ההין • (מנחות פט) אף-על-פי
 שמנחתו כפולה, אין נסכיו כפולים.

(יד) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום
 הזה עד הביאכם את-קרבן אלהיכם חקת עולם
 לדרתיכם בכל משבתיכם :ם
 יד ולחם וקלי ופרוכן לא תיכלון עד פרו
 יומא דדין עד איתואיכון ית קרבן אלהיכון
 קנס עלם לדריכון בכל מותבניכון :

כ"י • וקלי • קמח עשוי מכרמל בן שמן בשין אותו
 בתנור. וכרמל • הן קליות שקורין גרניילי"ש. בכל
 משבתיכם • (קידושין לו) נחלקו בו חכמי ישראל: יש
 שלמדו מכאן שה' חדש' נוהג בחוצה לארץ, ויש
 אומרים: לא בא אלא ללמד, שלא נצטוו על ה' חדש'
 אלא לאחר ירשה וישיבה, משכבשו וחלקו.

(טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם
 את-עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה:
 טו ונתמנון לכו מבתר יומא טבא מיום
 איתואיכון ית עומרא דארמותא שבעא
 שבועין שלמין יהוין :

כ"י • ממחרת השבת • ממחרת יום טוב. תמימות תהיינה • מלמד שמתחיל ומונה מבשרב, שאם לא-כן
 אינן תמימות.

בעל הטורים

העומר שבא מצה, וזהו "ולחם מצות".
 "ולחם" משמים נתתה להם" בנכות
 העומר, בדרבניב בפסיקתא (דרב כהנא
 פסא ח' העומר): אני נתתי עומר לכל אחד
 ואחד, ומכלכם איני מבקש אלא עומר
 אחד. תורה טו

וחלת מצת בלולת בשמן" (שמות כט, ב),
 "ולחם משמים נתתה להם לרעבם"
 (נחמיה ט, טו). וזה כמאן דאמר (קידושין לו, א)
 שהחדש אסור בחוץ לארץ, וזהו "ולחם
 וקלי וכרמל לא תאכלו", "ולחם אין
 בכל הארץ". עד מתי? עד שיקריבו

שאם תביאו העומר – "וקצרתם את
 קצירה"; ואם לאו – "ביבש"
 קצירה". תורה יא
 (יד) ולחם. ד' ראשי פסוקים: "ולחם
 וקלי וכרמל לא תאכלו", "ולחם אין
 בכל הארץ" (בראשית מז, ג), "ולחם מצות

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין לקוטרשיחות כרך א, עמוד 270. ושם נטמן – מתוך 'לקראת שבת')

ספירת העמר: מצוה אחת או כל יום מצוה חדשה

לספר, כל ברכותיו עד עתה היו 'ברכה לבטלה', ומחשש זה היה לחכמים לתקן הברכה בסוף כל הימים! ועל כן צריך לומר, דודאי אף לשיטה זו כל יום הני מצוה בפני עצמה, ועל כן קובעת ברכה לעצמה, ומוכן שאם חסר יום אחד באמצע, לא נהיו הימים שלפניו מצוה לבטלה. אלא, דזה שלא יוכל להמשיך ולספר בברכה, הוא משום דהנך ראשונים סבירא להו דאם חסר איזה יום, הרי בפעל לא יוכל ביום שלמחרת לקיים המצוה (הנוספת) של אותו היום, כיון שתלויה היא ובאה בהמשך למצות היום שקדם לה. והטעם לזה הוא, שלא תתכן ספירה של "יום שלישי" (לדגמא) כשה"יום שני" נחסר מהספירה, כי בלעדי ספירת ה'שני' אינו אוחד ב'שלישי'. ודו"ק.

וספרתם לכם . . שבע שבתות תמימות תהינה: (כג, טו)

מהנאמר "תמימות תהינה" לומדים חלק מהראשונים, כי מי ששכח יום אחד מהספירה, שוב לא יוכל להמשיך ולספר. ולהלכה נפסק בשלחן-ערוך (אורח-חיים סימן תפט) לספר בלא ברכה.

ומבארים האחרונים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דשיטה זו סבירא לה דכל ימי הספירה "הם מצוה אחת . . ובאם לא מנה יום אחד הפסיד המנין".

אף לכאורה אי-אפשר לומר כן: א) אם היא מצוה אחת, היא תקנו לברך בכל יום ויום ברכה בפני עצמה? ב) אם היא מצוה אחת, נמצא שאדם ששכח באמצע ימי הספירה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות כרך א, עמוד 265 – מתוך 'לקראת שבת')

"ממחרת השבת" – דרגה שלמעלה מהעולם

אחר מדה משבעת המדות דנפש-הבהמית, וכפי שאומרים בנסח התפלה שאחר הברכה "ותקן מה שפגמתי בספירה". והנה, בכדי לברר מדה המשקעת בקלפות ובסטרוא-אחרא ולהפכה לקדושה, דרוש כח עליון ומיוחד שביכולתו לרדת למטה ולהשפיע אפילו על הרע.

וזהו מדרגת "ממחרת השבת". דהנה, שבת היא הדרגה הנעלית ביותר בשבעת ימי השבוע, אף היא עדין בבחינה של זמן מדוד ומגבל. אף "ממחרת השבת" קאי על דרגה נעלית שלמעלה ("ממחרת") מהשבת, האור האלקי שלמעלה מגדרי העולם, זמן ומקום.

וזהו "וספרתם לכם ממחרת השבת" – שבכדי לקחת את שבעת המדות של נפש הבהמית ולספרן ולזכרן, יש הכרח ב"ממחרת השבת", דרגה שלמעלה מעלה מהעולם.

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה: (כג, טו).

על לשון "ממחרת השבת" איתא בגמרא (מנחות סה, א) כי הביתוסים טעו ודרשו "ממחרת שבת בראשית", וחכמי ישראל הצרכו להתנופה עמם ולהוכיח שאכן הפונה לממחרת הפסח.

ואינו מוכן: מדוע כתבה התורה בלשון כזו הנותנת מקום לטעות, ולא כתבה לכתחלה בלשון שאינו מוכן לשני פנים – "ממחרת הפסח"?

והבאור בזה בדרך עבודת האדם לקונו:

ענינה של 'ספירת העמר' בעבודת ה' הוא ברור וזכור המדות, לזכרן ולהעלותן לקדושה – 'ספירה' מלשון ספירות, בהירות. וכך בשבעת השבועות מתקנים אנו מדה

~ נקודות משיחות קודש ~

"וספרתם לכם ממחרת השבת" – הכוח לברר את השפל ביותר, המידות המושחתות של הנפש הבהמית, בא דוקא מהגבוה ביותר, "למעלה מסדר השתלשלות". כי כן היא המדה: כל הגבוה-גבוה יותר, יורד למטה-מטה יותר.

"וספרתם לכם" – זו העבודה של ברור הנפש הבהמית, הארת ה'לכם'.

"ממחרת השבת" – זו בחינה שלמעלה מהזמן, למעלה מ'שבעת ימי ההיקף' של בריאת העולם. ובלשון החסידות: "למעלה מסדר ההשתלשלות".

טז עד מבתר שבועתא שביעתא תמנון
תמשין יומין ותקרבון מנחתא תדא קדם
י:

(טז) **עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה:**

ממחרת השבת השביעית, שהוא יום חמשים, תספרו; ומקרא מסרס הוא. מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה, שהובאה מן החדש. ואם תאמר: הרי קרבה מנחת העמר! אינה כשאר כל המנחות, שהיא באה מן השעורים.

י"ז **השבת השביעית.** כתרגומו: שבועתא שביעתא. עד ממחרת השבת השביעית תספרו. ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום. חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ביום החמשים תקריבנה, ואומר אני: זהו מדרשו, אבל פשוטו: עד

שער החמשים - תחלת עבודה חדשה

חמשים הדרגות.

וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה בְּהַקְדִּים הַסֵּבֶר נֹסֵף לַעֲנִין "שֶׁעַר הַחֲמִשִּׁים" הַמּוֹבָא בַּסֵּפֶר הַקְדוּשׁ "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" (פרשת דברים) בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַקְדוּשׁ: "שֶׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא חוֹזֵר וּמִתְחִיל נ' שְׁעָרִים לַמַּעֲלָה מִזֶּה, וְכֵן לַמַּעֲלָה מַעֲלָה עַד אֵין סוֹף".

וְעַל-פִּי בָאוּ זֶה נִרְאָה, שֶׁלְאַחַר שֶׁהָאָדָם הִתְעַלָּה בַּעֲבוּדָתוֹ וְקִבַּל מִלַּמַּעֲלָה אֶת דְּרָגַת "שֶׁעַר הַחֲמִשִּׁים", וְאִזִּי הָרִי הוּא צָרִיף לְהִתְחִיל "נ' שְׁעָרִים לַמַּעֲלָה מִזֶּה", נִמְצָא דָשֶׁעַר הַנּוֹן שֶׁקִּבַּל הוּא הוּא הַשֶּׁעַר הָרָאשׁוֹן שֶׁל עֲבוּדָתוֹ הַחֲדָשָׁה, וְשֶׁפִּיר נִחָשֵׁב בְּכָל עֲבוּדַת הָאָדָם - "תַּסְפְּרוֹ".

תַּסְפְּרוֹ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טז)

אִוְדוֹת הַקּוּשִׁיָּא הִידוּעָה (עֵינִי תוֹסֵפוֹת דְּבוּר-הַמִּתְחִיל כְּתוּב, מִנְחוֹת סה, ב) מְדוּעַ נֶאֱמָר "תַּסְפְּרוֹ חֲמִשִּׁים יוֹם", בְּעוֹד הַסִּפְרָה בַּפֶּעַל הִיא רַק אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים, מִבָּאָר בַּסִּפְרִים (לְקוּטֵי-תוֹרָה בַּמְדַּבֵּר י, ד. שִׁיר-הַשִּׁירִים לָהּ, ג), אֲשֶׁר אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה הַיָּמִים הַנִּסְפָּרִים הֵם כְּנֶגֶד מ"ט דְּרָגוֹת (שְׁעָרֵי בִינָה) שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לְהַשִּׁיג בַּעֲבוּדַת ה'. וְכֹאשֶׁר מְשַׁלִּים אֶת עֲבוּדָתוֹ בְּהַשְׁגַּת מ"ט הַשְּׁעָרִים, הוּא מְקַבֵּל מִלַּמַּעֲלָה, בְּאִפְּן שֶׁל מִתְנָה, אֶת "שֶׁעַר הַחֲמִשִּׁים" ("תַּסְפְּרוֹ חֲמִישִׁים"), שֶׁאֵין נֶתָן לְהַשִּׁיגוֹ בְּכַחוֹת עֲצָמוֹ.

אִף עַדִּין צָרִיר-עֵינִי בְּזֶה, שֶׁהָרִי מְשַׁמְעוֹת הַלָּשׁוֹן "תַּסְפְּרוֹ חֲמִשִּׁים יוֹם" הִיא, שֶׁעֲבוּדַת הָאָדָם עֲצָמוֹ מְשִׁיגָה אֶת

י' מִמּוֹשְׁבַּתִּיכֶם תִּתֵּן לָחֶם אֲרָמוֹתָא תִּרְחִין (גריצו) תִּרְחִין עֲשָׂרוֹנִין סְלֵתָא יְהוֹנָן חֲמִיעַ יְתַאֲמֵן בְּפִירִין קָדָם יי:

(י) מִמּוֹשְׁבַּתִּיכֶם תִּבְיָאוּ לָחֶם תִּנּוּפָה שְׁתִּים שְׁנֵי עֲשָׂרִים סְלֵת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תִּאֲפִינָה בְּפִירִים לִיהוּה:

לְכָל הַמִּנְחוֹת, אִף לַמִּנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִים, לֹא תִקְרַב מִן הַחֲדָשׁ קָדָם לְשִׁתִּי הַלֶּחֶם.

י' מִמּוֹשְׁבַּתִּיכֶם • וְלֹא מִחוּצָה לְאַרְץ. לָחֶם תִּנּוּפָה • לָחֶם תִּרְחִימָה הַמּוֹרֵם לְשֵׁם גְּבוּהָ, וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לַמַּעֲלָה. בְּפִירִים • רִאשׁוֹנָה

יח וְתִקְרְבוּן עַל לָחֶמָא שְׁבַעָא אֲמִרִין שְׁלִמִין בְּנֵי שָׁנָא וְחוּר בַּר תּוֹרִי חַד וְדָרְכִין תִּרְחִין יְהוֹנָן עֲלֵתָא קָדָם יי וּמִנְחָתוֹן וְנִסְפִּיהוֹן קִרְבּוֹן דִּמְתַּקְבֵּל פְּרַעְוָא קָדָם יי:

(יח) וְהִקְרַבְתֶּם עַל-הַלֶּחֶם שְׁבַעַת כִּבְשִׁים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן-בָּקָר אֶחָד וְאֵילָם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לִיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם אִשָּׁה רִיחֵ-נִיחֹחַ לִיהוָה:

"שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרוֹנִים לָפָר, וּשְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים לְאֵיל וְעֲשָׂרוֹן לְכֶבֶשׂ", זֶה הִיא הַמִּנְחָה; וְהַנִּסְכִּים: חֲצִי הַחֵיִן לָפָר, וְשְׁלִישִׁית הַחֵיִן לְאֵיל וּרְבִיעִית הַחֵיִן לְכֶבֶשׂ.

י' עַל-הַלֶּחֶם • בְּגִלֵּל הַלֶּחֶם, חוּבָה לְלֶחֶם. וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם • כְּמִשְׁפֹּט מִנְחָה וְנִסְכִּים הַמִּפְרָשִׁים בְּכָל בְּהֶמְהָ בַּפְּרָשָׁה נִסְכִּים (בַּמְדַּבֵּר טז):

יט וְתַעֲבִידוֹן צִפִּיר בַּר עֲזִי חַד לְחִטָּאתָא וְתִרְחִין אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא לְנִכְסַת קוּדְשָׁא:

(יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחִטָּאת וּשְׁנֵי כִבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה לְזִבְחַ שְׁלָמִים:

אֲצֵל פָּרִים וְאֵילִים, אֵינֶן הֵם. אֲמַר מַעֲתָה: אֱלוֹ לַעֲצָמָן וְאֱלוֹ לַעֲצָמָן; אֱלוֹ קִרְבּוֹ בְּגִלֵּל הַלֶּחֶם וְאֱלוֹ לַמּוֹסָפִין.

י' וַעֲשִׂיתֶם שְׁעִיר-עִזִּים • (ת"כ. מִנְחוֹת מוה) יָכוֹל שְׁבַעַת הַכִּבְשִׁים וְהַשְּׁעִיר הָאֲמוּרִים כָּאֵן, הֵם שְׁבַעַת הַכִּבְשִׁים וְהַשְּׁעִיר הָאֲמוּרִים ב' חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים? כִּשְׂאֵתָהּ מְגִיעַ

(יח) עַל הַלֶּחֶם. ב' בַּמִּסְוֶרָה. (דברים ח, ב). עַל כֵּן "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שְׁבַעַת כִּבְשִׁים", כִּי אֲכִילַת מִזְבֵּחַ מַעֲיִן אֲכִילַת אָדָם, כְּדָאֲמַרִּין (מְגִילָה יב, א) גְּבִי (יח) עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִהְיֶה הָאָדָם "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִהְיֶה הָאָדָם".

(כ) וְהִנֵּי הִכְהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוֹרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לִכְהֵן:

כ"י וְהִנֵּי הִכְהֵן אֹתָם. תְּנוּפָה • (מנחות סב) מַלְמֹד שְׁטָעוּנֵין תְּנוּפָה מַחֲיִים. יָכוֹל כָּלָם? תַּלְמוּד לומר: עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים. קֹדֶשׁ יִהְיוּ. לְפִי שְׁשִׁלְמִי־יָחִיד

(כא) וּקְרֹאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרֹא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כַּל־מִלֹּאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֵיתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

(כב) וּבִקְצֹרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא־תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ בִּקְצֹרְךָ וְלִקְטַת קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֹט לַעֲנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כ"י וּבִקְצֹרְכֶם. חֲזֹר וְשִׁנָּה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן. אָמַר רַבִּי אֲבָדִימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף: מָה רָאָה הַתָּנוּכַת לַתָּנִים בְּאֻמָּצַע הַרְגָּלִים: פֶּסַח וְעֶצֶרֶת מִבָּאֵן, וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה יוֹם־הַכַּפּוּרִים וְחַג מִבָּאֵן? לְלַמֶּדֶךָ שֶׁכָּל הַנוֹתֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י' עמ' 256)

הַנוֹתֵן לִקְטַת שְׂכָחָה וּפֶאֶה. . . כָּאֵלוּ בְּנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (רש"י כג, כב) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ קִנְיַת מַעֲלָה זוֹ בְּמִצְוֹת אֵלוּ דִּנְקָא, וְלֹא בְּמִצְוֹת צִדְקָה בְּכָלֵל. וְיֵשׁ לומר, שֶׁכָּן לִקְטַת שְׂכָחָה וּפֶאֶה צוּמְחִים כְּתוּצָאָה מִיָּגִיעַ כְּפִיו שֶׁל בַּעַל הַשְּׂדֶה;

♦ יום חמישי ד' אייר ♦

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כד) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחֲרֵי לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרֹא־קֹדֶשׁ:

כ"י זָכְרוֹן תְּרוּעָה • (ר"ה לב) זָכְרוֹן פֶּסוּקִי וְזָכְרוֹנוֹת וּפֶסוּקִי שׁוּפְרוֹת, לְזַכֵּר לָכֶם עֲקָדַת יִצְחָק, שֶׁקָּרַב תַּחֲתָיו אֵיל.

בעל הטורים

(כד) שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה. שְׁבִשְׁבַת אֵין תּוֹקְעִין, שְׂאִין תְּקִיעַת שׁוּפָר דּוֹחָה שְׁבַת וְאֵין בּוֹ אֵלָּא זָכְרוֹן תְּרוּעָה, אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ תּוֹקְעִין. תִּקְעוּ שׁוּפָר בְּצִיּוֹן (ויאל ב, א) רֹאשִׁי תִּיבּוֹת: שַׁבָּת, שְׁבִצִּיּוֹן תּוֹקְעִין אֲפִילוּ בְּשַׁבָּת. זָכְרוֹן. ג' בְּמִסּוּרָה. "זָכְרוֹן תְּרוּעָה", וַאֲיִדְךָ: "אֵין זָכְרוֹן לְרֹאשְׁנֵים" נִקְחָלַת א.

יא, וַאֲיִדְךָ: "כִּי אֵין זָכְרוֹן לְחֻכֶּם עִם הַכְּסִיל" (שם ב, טז). כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה סְפָרִים שֶׁנִּפְתָּחִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. עַל כֵּן בְּשָׁנִים כְּתִיב "אֵין זָכְרוֹן", דִּהְיִינוּ צִדִּיקִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נרדך לד עמ' 186)

. . . נמשך עתה בראש השנה באמירת (פסוקי) שופרות".
ונש להעיר מהשקלא-וטרקא בלשון הש"ס "אמר הקב"ה
אמרו לפני מלכות כו". וברמב"ן כאן: "כל זה אסמכתא
מדבריהם". וראה מפרשי רש"י.

זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות (רש"י כג, כד) אף
שאמירת הפסוקים היא רק מדרבנן, היא פועלת יותר
מהתקיעה עצמה, וזאת - מצד מעלת דברי תורה על קיום
מצוה. וכמבאר בחסידות, ש"אמיתית הגלוי שיהיה לעתיד

(כה) כל-מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה
ליהוה:

נ"י • והקרבתם אשה • המוספים האמורים ב'חמש הפקודים'.

(כו) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(כו) אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים
הוא מקרא-קדש יהיה לכם וענייתם את-נפשתיכם
והקרבתם אשה ליהוה:

נ"י • אך • כל "אכ"י ו"ר"ק"יין שבתורה מעוטין – מכפר הוא לשבים, ואינו מכפר לשאינם שבים.

(כח) וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי
יום פרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם:

(כט) כי כל-הנפש אשר לא-תענה בעצם היום הזה
ונכרתה מעמיה:

(ל) וכל-הנפש אשר תעשה כל-מלאכה בעצם היום
הזה והאבדת את-הנפש ההוא מקרב עמה:

נ"י • והאבדתי • לפי שהוא אומר 'כרת' בכל מקום, ואיני יודע מה הוא? כשהוא אומר "והאבדתי", למד
על הכרת, שאינו אלא אבדן.

(לא) כל-מלאכה לא תעשו חקת עולם לדרתיכם
בכל משבתיכם:

נ"י • כל מלאכה וגו' • לעבר עליו בלאוין הרבה, או להזהיר על מלאכת לילה פמלאכת יום.

בעל הטורים

ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל
ותשמיש המטה, כנגד ה' פעמים נפש
דכתיב בפרשה, ונגד ה' שמות שיש
לנפש, וחמשה טבילות לכהן גדול,
וחמשה תפלות. תורה כח

שתלויין ועומדין וצריף להזכירם עוד
ביום הכפורים. תורה כח
(כו) אך בעשור לחדש. 'אך' מיעוטא
הוא, שמכפר לשבים ואינו מכפר
לשאינן שבים.
וחמשה עיניי: הן: אכילה ושתיה

ורשעים, שאין צריכין להזכירם יותר
אלא אלו נחתמין מיד לחיים ואלו
למיתה, והיינו "אין זכרון לחכם". וגם
בפסוק השני כתיב "אין זכרון", שהוא
כנגד הרשעים. אבל בפסוק שלישי
כתיב "זכרון", שהוא כנגד הבינוניים

(לג) שִׁבְתָּ שְׁבִתוֹן הוּא לָכֶם וְעֵינֵיכֶם אֶת־נִפְשֵׁיכֶם
בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב מִעָרֵב עַד־עָרֵב תִּשְׁבְּתוּ
שְׁבִיתְכֶם: פ

(לג) וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(לד) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחַמְשָׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חֹג הַסַּפּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
לַיהוָה:

חג הסופות שבעת ימים (כג, לד)
שם החג נקבע על שם מצות קֶהָ דִּקְוָא, לא על שם מצות
נְטִילַת אֲרֵבַע הַמַּיִנִּים. וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שֶׁהַדָּבָר נִזְבָּע מִמַּעֲלָתָהּ
הַמִּזְבֵּחַת שֶׁל מִצְוֶה 12.

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ:

(לו) שְׁבַעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אִשָּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשָּׁה לַיהוָה
עֲצֶרֶת הִוא כֹּל־מִלֹּאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְעַצֶּרֶת הוּא • עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי בְּמֶלֶךְ שְׂזֻמָּן
אֶת בְּנֵי לִסְעֵדָה לָכֶּךָ וְכֶכָּה יָמִים. בֵּינוֹן שְׁהִיגֵעַ זְמַנָּן
לְהַפְטֹר, אָמַר: בְּנִי, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, עֲכָבוּ עִמִּי עוֹד
יוֹם אֶחָד, קִשָּׁה עָלִי פִּרְדַּתְכֶּם. כָּל־מְלֹאכֶת עֲבֹדָה •

ביום השמיני . . עֲצַרְתָּ הָיָא (כג, לו)
עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֲצִלִּי . . בְּנִי, עֲקְבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד,
קֹשֶׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם (רש"י)
 לְכַאוֹרָה מֵהוּ הַלְשׁוֹן "פְּרִידַתְכֶם", הִיָּה צ"ל "פְּרִידַתְנוּ"? וְיֵשׁ
 לומר, שֶׁהַקֵּב"ה אֵף פֻּעַם לֹא נִפְרַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתִמְיֵד נִמְצָא
 עִמָּם. וְ"פְרִידַתְכֶם" הַכּוֹנֶנָה פְּרִידַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד מֵהֶשְׁנִי,

וְאֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשָּׁה לַיהוָה עֲלֶיהָ וּמִנְחָה זָבַח וְנִסְכִּים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

כ"ט - <עלה ומנחה> (מנחות מד) מנחת נסכים הקרבה עם העולה. דבר יום ביומו - חק הקצוב ב'חמש הפקודים'. דבר יום-ביומו - הא אם עבר יומו, בטל קרבנו.

לח פר שבאי דיין ובר מתנתיכון ובר כל נדריכון ובר כל נדבתיכון די תתנון קדם יי:

וְאֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשָּׁה לַיהוָה עֲלֶיהָ וּמִנְחָה זָבַח וְנִסְכִּים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

כ"ט - <אף בחמשה עשר יום לחודש השביעי באספקם את-תבואת הארץ תחגוגו את-יהוה שבועת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון> (מנחות מד) תחגוגו - קרבן שלמים לחגיגה. יכול תדחה את השבת? תלמוד לומר: "אף", הואיל ויש לה תשלומין כל שבועה. באספקם את-תבואת הארץ - שיהא חודש שביעי זה בא בזמן אסיפה. מאין שנצטוו לעבר את השנים, שאם אין

מ ותסבון לכון ביומא קדמא פרי אילנא אחרונין וללפין וחדסין וערבין דנחל ותחידון קדם יי אלהכון שבועת יומין:

כ"ט - <פרי עץ הדר - (סוכה לה) עץ שטעם צדו ופריו שוה. הדר - הדר באילנו משנה לשנה, וזהו אחרוג. כפת תמרים - חסר ו'י; למד שאינה אלא אחת.>

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ו כרך א ע' 165. ע"פ ביאורי החומש)

ולקחתם לכם ביום הראשון (כג, מ) בשכר שלשה ראשון וכו' לשלשה ראשון.. ולשמו של משיח, דכתיב 'ראשון לציון הנה הנם' (פסחים ה, א) ידוע, שסבת הגלות היא שנאת חנם, ואלו הגאולה תבוא על ידי אהבת ואחדות ישראל,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יט עמ' 350)

יש לומר, דהנה ארבעת המינים מסמלים ארבעה סוגים בבני ישראל, שקלם מתאחדים במצוה זו; אף הם נשארים

בעל הטורים

(מ) פרי עץ הדר. בגימטריא: אשירה, עיר הנדחת, נקמם ראשו, ושל עבודה זרה. כפת תמרים. היינו לולב. לולב בגימטריא חיים, לכך רב פסול. "עץ עבותי" (משלי ג, יח) היינו לולב שעולה כמגן חיים. וכן "תודיעני ארח חיים" (תהלים טו, יא). תורה מא

מיינים שונים, והינה שהאחדות היא חיצונית ואינה הופכת אותם לגוף אחד. ואלו הספה מאחדת את כל ישראל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך כב, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

כל הערבות בשרות לברכה

והנה, התאחדות האתרוג הלולב וההדס אחד עם השני, הרי היא קשורה עם מעלותיהם הגלויות המשיכות ומקשרות ביניהם. מה שאין-כן זה שנמשל לערבה הנה הקשר עמו הוא רק מצד עצמיותו, מצד עצם היותו מעם ישראל, ללא כל מעלה מגדרת וגלויה. ומזה נשתלשל להלכה: בשלש המינים הראשונים, הנה סימני התורה בהם צריכים להיות בגלוי, דהסמנים הם אלו העושים אותם לקשרים ומיוחדים, ובלעדיהם האתרוג אינו אתרוג והלולב אינו לולב. מה שאין-כן בערבה – הרי עצם זה שהיא ממין הפקר "ערבי נחל" (שמבית ישראל היא), על אף שמעלתה זו אינה בגלוי, ובפעל לא גדלה אצל נחל – "תינוק שנשבה לבין העכו"ם" – הרי היא קשרה וראויה להצטרף ל"ארבעת המינים".

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדל כפת תמרים וענף עז-עבת וערבי-נחל (כג, מז).
הנה, הגמרא (סוכה, לא – לד) מדיקת במלות הפסוק, ודורשת מהם פרטים רבים בנוגע לד' המינים היאף צריכים להיות: האתרוג – "פרי עץ" ו"הדר" דוקא, הלולב – "הראוי לאוגדן" דוקא וכו'.
אמנם לגבי הערבה, לא מצינו בגמרא דיוק שצריכים להיות דוקא "ערבי נחל", ואין אפילו שום הדור בקר. וטעמא בעי. ויובן זה על-פי פנימיות הענינים:
ידועים דברי המדרש (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שבד' המינים רמזים ד' הסוגים שבבני ישראל, המוקלקים לבעלי-תורה ובעלי מעשים טובים. והערבה רומזת ליהודי שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים.

מא ותתחגון יתה חגא קדם יי שבעת יומין
בשפתא קנים עלם לדריכוון פירחא שביעא
תתחגון יתה:

(מא) וחגגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה
חקת עולם לדוריכם בחדש השביעי תחגו אותו:

מב במטליא תיתבון שבעת יומין כל יציבא
בישראל יתבון במטליא:

(מב) בספת תשבו שבעת ימים בל-האזרח בישראל
ישבו בספת:

כ"י • האזרח • זה אזרח • בישראל • (ת"י) לרבות את הגרים.

מג בדיל דידיעון דריכוון ארי במטליות ענני
אותבית ית בני ישראל באפקותי יתהון
מארעא דמצרים אנא יי אלהכון:

(מג) למען ידעו דרתיכם כי בספות הושבתי את-בני
ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה
אלהיהם:

כ"י • כי בספות הושבתי • (סוכה יא) ענני כבוד.

מד ומליל משה ית סדר מועדיא דיי
ואלפנון לבני ישראל:

(מד) וידבר משה את-מעדי יהוה אל-בני ישראל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 355)

ישראל ככל אשר צוה ה' את משה, ורש"י מבאר את
החדוש בכתוב; מה שאין-כן כאן. ויש לומר, שקאן החדוש

וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (מד, בסוף
פרשת המועדים בפרשת פנחס כתיב ו"יאמר משה אל בני

בעל הטורים

(מג) למען ידעו דרתיכם כי בספות
הושבתי. תגין על כ"ף ד'בספות; דעד
כ' אמה אדם יודע שיושב בצל
סוכה. תורה מד

כבוד שכינה, וספת לויתן. וצוה
לעשות סוכה בתחילת החורף, שאם היו
עושים אותם בקיץ לא היה ניכר אלא
היה נראה שעושים אותן לצל. תורה מג

(מב) בספת תשבו שבעת ימים. נגד
שבעת ענני כבוד, ונגד שבעת הימים
שישראל יושבין בספות וזכין לו חופות,
ואלו הן: ענן, עשן, נגה, אש, להבה,

מובן מאליו: אף שפרשת אמור נאמרה זמן קצר לאחר התלויות בארץ. אך בפרשת פנחס, שנאמרה זמן קצר לפני חזרת המשכן, מסר משה מיד גם את הלכות הפרשה

♦ שבת קודש ו' אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כד (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל ויסבון לה משה זיתא דכיא פתישא לאנהרא לאדלקא בוציניא תדירא:

(ב) צו את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך בתית למאור להעלות נר תמיד:

זית זך • שלשה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי "זך", והן מפרשים ב'מנחות' (דף כו) וב'תורת כהנים'. תמיד • מלילה ללילה, כמו "עולת תמיד" שאינה אלא מיום ליום.

ז"ל צו את־בני ישראל • זו פרשת מצות הנרות; ופרשת "ואתה תצנה" לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן, לפרש צדק המנוחה, וכן משמע: ואתה, סופך לצוות את בני ישראל על כך. שמן

ג מבאר לפרקמא דסודותא במשכן זמנא יסדר יתה אהרן מרמשא עד צפרא קדם יי תדירא קנים עלם לדריכון:

(ג) מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערוף אתו אהרן מערב עד־בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדורתיכם:

ובה היה מסים. יערוף אתו אהרן מערב עד בקר • (ת"כ) יערוף אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה, וישערו חכמים: חצי לג לכל גר וגר, והן פדאי אף לילי תקופת טבת, ומדה זו הקבצה להם.

ז"ל לפרכת העדת • שלפני הארון שהוא קרוי "עדות". (שבת כב. ת"כ) ורבותינו דרשו על גר מערבי, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה ב'ישראל, שנותן בה שמן כמדת חבורתה, וממנה היה מתחיל

ד על מנרתא דכיתא יסדר ית בוציניא קדם יי תדירא:

(ד) על המנרה הטהרה יערוף את־הנרות לפני יהוה תמיד: פ

ז"ל המנרה הטהרה • שהיא זהב טהור. דבר אחר: על טהרה של מנוחה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר.

ה ותסב סלמא ותיפי יתה תרמא עשרי גריצן תריני עסרונין תהי גריצמא חדא:

(ה) ולקחת סלת ואפית אתה שתיים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת:

בעל הטורים

היה פורש בשעת הקטרה. תורה ד (ה) ואפית אותה. בגימטריא: כמין תבה פרוצה. ובגימטריא: ספינה רקרת. בלחם הפנים כ"ד עשרונים, והם י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שחורין חלילה בכ"ד שעות שביום, והם שש מערכות כנגד ששת ימי בראשית שבהן נברא העולם, שהכל מתקיים בזכות ישראל. תורה ו

מערבי הוא עדות ששכינה שורה בישראל. מחוץ לפרכת. הפסוק מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם, שההיכל היה ארכו מ' אמה. יערוף אתו אהרן. וב'אתה תצנה' (שמות כו, כא) כתיב "אהרן ובניו". לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהפנסם להיכל לא הניח אהרן לבניו להפנס לבדם אלא היה נכנס עמם, ומכל מקום

כד (ב) ויקחו אליך שמן זית. סמך שמן זית לסוכה, לומר שגומרין להלל כל שמונה ימי חנוכה בדרך שגומרין אותו כל שמונה ימי החג. להעלות נר. ואחר כך כתיב (פסוק ד) 'נרות', והיינו בבית הלל, שבליל ראשון גר אחד ומוסיף וחולף. תורה ג (ג) מחוץ לפרכת העדות. וכן ב'אתה תצנה' (שמות כו, כא) "אשר על העדות". וזהו שאמרו חז"ל (שבת כב, ב) שגר

(ו) וַשְׁמַת אֹתָם שְׁתֵּים מֵעֶרְכֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשְּׁלֶחַן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י • שש המערכות • שש חלות המערכה האחת. השלחן הטָהוֹר • של זהב טהור. דָּבָר אַחֵר: על טָהוֹר

(ז) וַנִּתֵּן עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לִבְנֵה זָכָה וְהִיתָה לֶלֶחֶם לְאֻזְפָּרָה אִשָּׁה לַיהוָה:

כ"י • וַנִּתֵּן עַל־הַמַּעֲרֶכֶת • על כל אחת משתי המערכות היו שני בדיכי לבונה, מלא קמץ לכל אחת. וְהִיתָה • הלבונה הזאת. לֶלֶחֶם לְאֻזְפָּרָה • שאין מן הלחם לגבה כלום, אלא הלבונה נקטרת

(ח) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁית בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁית יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

(ט) וְהִיתָה לְאֹהֲרָן וּלְבָנָיו וְאָכְלָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֻק־עוֹלָם: ׀

כ"י • וְהִיתָה • המנחה הזאת, שָׁפַל דָּבָר הָבָא מִן הַתְּבוּאָה, בְּכָל־ל מִנְחָה הִיא. וְאָכְלָהּ • מוסב על הלחם, שהיא לשון זָכָר.

(י) וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנְצֹו בַּמַּחֲנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי:

כ"י • וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית • (ת"ס) מהיכן יצא? רבי לוי אומר: מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר: מפרשה שלמעלה יצא; לגלג ואמר: "ביום השבת יערכנו", דרך המלך לאכל פת חמה בכל יום, שָׁמָּה פת צוננת של תשעה ימים? בתמיהה. ומתניתא אַמְרָה: מבית דינו של משה יצא מחיב: בֹּא לטע אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֶה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן?

(יא) וַיִּקָּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיִּקָּלֵל וַיָּבִיאוּ אוֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמְרוּ שְׁלֹמִית בַּת־דָּבָר לַמַּהֲדָן:

בעל הטורים
(י) וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית. סמך וְלֹאֹמַר שֶׁהִמְחִלֵּל שָׁבַת כְּכּוֹפֵר בְּעִיקְרָהּ. וַיִּנְצֹו שְׁנֵיהֶם בַּשָּׁדָה" (שמואל ב' י, ט). רמז
וַיִּנְצֹו. ב' במסורה. וַיִּנְצֹו בַּמַּחֲנֶה,

פת-דברי • דברנית היתה, מדברת עם כל אדם, לפיכך קלקלה. למטה-דן • מגיד שהרשע גורם גנאי לו, גנאי לאביו, גנאי לשבטו. פיוצא בו (שמות לא): "אהליאב בן אחיסמך למטה-דן", שבח לו, שבח לאביו, שבח לשבטו.

כ"י • ויקב • פתרגומו: "ופרש", (סנהדרין פז) שנקב שם המיחד וגדף, והוא שם המפרש ששמע מסיני. ושם אמו שלמית פת-דברי • שבחן של ישראל שפרסמה הפתוב לזו, לומר שהיא לבדה היתה זונה. שלמית • דהנת פטפטת: 'שלם עלך', 'שלם עלך', 'שלם עליכון'! מפטפטת בדברים, שואלת בשלום הכל.

(יב) ויניחהו במשמר לפרש להם עלפי יהוה: פ יב ואסרוהי בבית מטרא עד דיתפרש להון על גזרת מימרא דני:

(במדבר טו לד): "כי לא פרש מה יעשה לו"; אכל במקלל הוא אומר: "לפרש להם", שלא היו יודעים אם חיב מיתה אם לאו.

כ"י • ויניחהו • לבדו ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד; (סנהדרין עח) ויודעים היו שהמקושש במיתה, שנאמר (שמות לא): "מחלליה מות יומת", אכל לא פרש להם באיזו מיתה, לכך נאמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת קרח, מברכים החדוש תמוז, ה'תשכ"ז)

שהתורה היא תורת חסד, בשביל התיקון כו', וכיון שבמאסר לא יכול להיות ענין של הליכה, שזהו תכלית המקוון, לכן לא נמצא בתורה עונש של מאסר.

לא מצינו בעונשי התורה ענין של מאסר [ומה שכתוב "ויניחהו במשמר", הרי זה רק עד שיתברר דינו, ולא בתור עונש] - כי גם עונשי התורה הם ענין של חסד (פשם)

יג ומליל יי עם משה למימר:

(יג) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יד אפקינא דארגו למברא למשריתא ויסמכוני כל די שמעו נא ידיהון על רישה וירגמוני תיה כל כנשתא:

(יד) הוצא את-המקלל אל-מחויץ למחנה וסמכו כל-השמעים את-ידיהם על-ראשו ורגמו אותו כל-העדה:

אנוניצנשים במיתתך, שאתה גרמת לך! • כל-העדה • (ח"ט) במצמד כל העדה, מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

כ"י • השמעים • אלו העדים. כל • להביא את הדגינים. את-ידיהם • אומרים לו: 'דמך בראשך, ואין

טו ועם בני ישראל תמלל למימר גבר גבר די נרגז קדם אלהי ויקבל חובה:

(טו) ואל-בני ישראל תדבר לאמר איש איש כייקלל אלהיו ונשא חטאו:

כ"י • ונשא חטאו • בכרת, כשאין התראה.

בעל הטורים

המקום" (בראשית יט, יב) בלוט. "הוצא את בנך וימת" (שופטים ו, ל) בגדעון. "הוצא את האיש אשר בא" (שם יט, כב) בפלגש בגבעה. "הוצא לבוש לכל עבדי הבעל" (מלכים ב' י, כב). זה הוא שאמר (סנהדרין מב, ב) בית הסקילה חוץ לג' מחנות, שנאמר: "הוצא את המקלל", "הוצא מן המקום". ואתקש מברך את השם לעובר עבודה זרה, היינו "הוצא לבוש לכל עבדי הבעל". וכן "הוצא האיש אשר בא אל ביתך ונדעננו". ודרשו (עץ בראשית רבה ג, ט) 'נדעננו' - במשכב זכור, והוא בסקילה כמו

באיוב (ג, א). דאתקש קללת נשיא לקללת השם, כדכתיב (שמות כב, כז) "אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר", על בן נהרג שמעי והפלשתי. אבל איוב שלא רצה לקלל, כדכתיב (איוב ב, ט) "כדבר אחת הנבלות תדברי", ולא קלל רק את יומו, על בן "ויסוף ה' וגו' לאיוב למשנה" (שם מב, ט). תורה יב (יב) ויניחהו. ב' במסורה. "ויניחהו במשמר", ויניחהו מחוץ לעיר" (בראשית יט, טז) גבי לוט. למד "ויניחהו" - במשמר. כדי לשמרו. תורה יג (יד) הוצא את המקלל. "הוצא מן

למאן דאמר (תורת כהנים) שיצא חייב מבית דינו של משה על שרצה ליטע אהלו במחנה דן. וזהו "ויניצו [וגו'] בשדה", על עסקי שדה. תורה יא (יא) ויקב. ב' במסורה מתרי לישני. "ויקב וגו' את השם", ויקב חר בדלתו" (מלכים ב' יב, ט). והיינו דאיתא בסנהדרין (נא, א) ואימא דברויה מברו, מלמד ששתיים רעות עשה. ויקלל. ד' במסורה. "ויקב וגו' ויקלל", "ושמעי חלק בצלע הקר וגו' ויקלל" (שמואל ב' טז, יג), "ויקלל הפלשתי את דוד" (שמואל א' יז, מג), "ויקלל את יומו"

ענש המגדף - הוראת שעה

רש"י בפ' שנתנו (כד טו) גבי מקלל, שדינו "בכרת קשצין התרצה", מפ' שגם מגדף צריך התרצה. והטעם על-פי הפשט, שצריך התרצה אף במקלל, כי בלא התרצה אין ודאות גמורה שהוא מזיד, ואיך יחייבו הכתוב מיתה (מה-שאינן בנוגע למגדף שבמדבר, דכלפי שמיא גליא, והיתה הוראה מיוחדת אודות זה).

והנה מצינו חלוק בין המקושש למגדף, שבמקושש היתה התרצה, מה-שאינן במגדף (דמאחר שלא היו יודעים אם חייב מיתה, לא יכלו להתרותו), ואם כן לפי השיטות שבמגדף צריך התרצה, זה שהענישו את המקלל במדבר היתה בגדר הוראת שעה, ולכן התורה צריכה לכפל שוב את הציווי בנוגע לדורות - "ואל בני ישראל תדבר לאמור".

אִישׁ אִישׁ כִּי־יִקְלַל וְגו' וַיִּדְבֹּר מִשְׁה' . . וַיִּזְצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל . . וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אֲבָן וּבִגְדֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צֻוְּהוּ וְגו' (כד, טו-כג)

וצריך באור, מפני מה התורה צריכה לכפל ולכתוב את הציווי לבני ישראל, הרי אנו למדים זאת כבר מהענש שנאמר למקלל עצמו, וכמו שמצינו במקושש, שהתורה כתבה את ענשו של המקושש, ולא כפלה שוב לבני ישראל?

ויש לומר, שהנה מצינו מחלקת בין ה'כסף משנה' להרדב"ז בדעת הרמב"ם, האם מגדף צריך התרצה או לא, ה'כסף משנה' למד ברמב"ם שמגדף אין צריך התרצה, ואילו הרדב"ז למד שצריך התרצה, וכן דעת הראב"ד. ומדברי

טו ודי פרש שמא דיי יתקטלא יתקטל מרגם ירגמון בה כל כנשתא כגיורא כנציבא בפ' שותה שמא יתקטל :

(טו) וַיִּנָּקְבּוּ שְׁמֵי־יְהוָה מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בּוֹ כָּל־הָעֵדָה בְּגֵר בְּאֻזָּח בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת:

כ"י - וַיִּנָּקְבּוּ שֵׁם . אינו חייב עד שיפרש את השם, ולא המקלל בכנוי. וַיִּנָּקְבּוּ . לשון קללה, כמו (במדבר כג ח) : "מה אקב".

יוגבר ארי יקטול כל נפשא דאנשא יתקטלא יתקטל :

(יז) וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת:

כ"י - וְאִישׁ כִּי יִכֶּה . לפי שנגמר (שמות כא יב) : "מכה איש וגו'", אין לי אלא שהרג את האיש, אשה וקטן מניין? תלמוד לומר: "כל-נפש אדם".

יח ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפשא חלף נפשא :

(יח) וּמִכָּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:

יט ויגבר ארי יתן מוקא בבכרה קמא די עבד כן יתעבד לה :

(יט) וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בּוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ:

כ תברא חלף תברא עינא חלף עינא שנא חלף שנא קמא די יתן מוקא באנשא כן יתיב בה :

(כ) שֹׁכֵר תַּחַת שֹׁכֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ:

כ"י - כן ינתן בו . פ' שו רבותינו שאינו נתינת מום ממש, אלא תשלומי ממון; שמיין אותו בעבד, לכך כתיב בו לשון 'נתינה' - דבר הנתון מיד ליד.

בעל הטורים

שהמקלל קלל השם ששמע בסיני. ועוד, **כַּאֲשֶׁר צֻוְּהוּ ה' אֵת מִשְׁה** (פסוק כג) וסמיק ליה **בְּהַר סִינִי**, לומר: כַּאֲשֶׁר צֻוְּהוּ לְמִשְׁה בְּסִינִי "סקול וסקל או ירה ייח"ד" (שמות יט, א), כן יעשה לו. תורה יז

יוסי את יוסי. **דָּבָר אַחֵר: שם. וְאִישׁ כִּי יִכֶּה**, לומר, כל הסוטר על לועו של ישראל, כאלו סוטר לועו של שכינה. סמך מקלל **לְפָרֶשֶׁת בְּהַר סִינִי**, לומר

מברך. וכן "הוצא את בנך וימת", על שהרס מזבח הבעל, והוא ככופר בעיקר לדעתם. תורה טו **(טז) בְּנִקְבוֹ שֵׁם**. וסמיק ליה **וְאִישׁ כִּי יִכֶּה**. רמז למה שאמר (סנהדרין נא, א) יכה

(כא) וּמִכָּה בְּהֵמָּה יִשְׁלַמְנָה וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת: כא וּדִיקְטוּל פְּעִירָא יִשְׁלַמְנָה וּדִיקְטוּל אֲנָשָׁא יִתְקַטֵּל:

זש"י וּמִכָּה בְּהֵמָּה יִשְׁלַמְנָה • לְמַעַלָּה דְּבַר בְּהוּרָג בְּהֵמָּה, וְכַאן דְּבַר פְּעוּשָׁה בַּה חֲבוּרָה. וּמִכָּה אָדָם יוֹמֵת • אֶפְלוּ לֹא תִּרְגּוּ אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ חֲבוּרָה, שְׁלֹא נֶאֱמַר כֹּאן "נִפְשׁ". וּבְמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ דְּבַר הַכְּתוּב, וּבֵא לְהִקְשִׁיוֹ לְמִכָּה בְּהֵמָּה: מַה מִּכָּה בְּהֵמָּה - מַחֲיִים, אֲפִי מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מַחֲיִים, פֶּרֶט לְמִכָּה אַחֵר מִיָּתָה: לְפִי שְׁמִצְנוּ שֶׁהִמְקַלְלוּ לְאַחֵר מִיָּתָה חֵיב, הִצְרֹךְ לִזְכֹּר בַּמִּכָּה, שְׁפָטוֹר; וְיָמָה בְּבִהֵמָה בְּחִבְלָה, שָׁאם אֵין חִבְלָה אֵין תְּשֻׁלוּמִין, אֲפִי מִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה.

(כב) מִשְׁפָּט אַחֵר יִהְיֶה לָכֶם כִּנֹּר כְּאִזְכֹּר יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כב דִּינָא חֲדָא יְהִי לְכוּן כְּגִיּוּרָא כְּעִיבָא יְהִי אֲרִי אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

זש"י אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֵי כָלֶם; כִּשְׁם שְׁאֲנִי מִיחַד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כִּךְ אֲנִי מִיחַד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת־הַמִּקְלָל אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

זש"י וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ • כָּל הַמַּצּוֹה הָאֲמוּרָה בְּסִקְלָה בְּמִקּוֹם אַחֵר: דְּחִיקָה, רְגִימָה וְתִלְפָּה:

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן. חסלת פרשת אמור

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רנט

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

- 1 לפנינו, כגון במשנתנו, שאין הדין נקבע לפי רוב מנין הבהמות
- 2 הנמצאות לפנינו עתה בעולם, אלא לפי טבע הבהמות שהיו מאז
- 3 ומעולם, וברוב כזה לא אולי רבנן בְּתַר רִיבָא. ולפי זה גם כאן
- 4 יש לחשוש למיעוט שאינן יולדות בשנתן הראשונה, ולכן ולד
- 5 הנולד ראשון אצל הלוקח, אף שכבר מלאה שנה לאמו, נחשב
- 6 עדיין כספק בכור, שמא לא ילדה קודם לכן.
- 7 מקשה הגמרא: וְהָא קָטָן וְקַטְנָה - והלא לגבי דין יבום בקטן
- 8 ובקטנה, דְּרִיבָא דְּלִיתָיה קָטָן - שהגידון שם נחשב רוב שאינו
- 9 לפנינו וכמבואר להלן, ומכל מקום קָטָן רַבָּנָן בְּתַר רִיבָא -
- 10 הכריעו בו חכמים כפי הרוב. (דתנן) [דְּתִנְיָא], יבם קָטָן שנפלה
- 11 לפניו יבמה גדולה לייבום, וכן יבמה קָטְנָה שנפלה לפני יבם
- 12 גדול לייבום, לא חולצין ולא מייבמין, דְּבַר רַבִּי מֵאִיר. אִמְרוּ
- 13 לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר, יָפָה אִמְרָתָא שְׁאֵין חוֹלְצִין, שהרי 'איש'
- 14 כְּתוּב בַּפָּרָשָׁה הַעוֹסֶקֶת בַּעֲנִין חֲלִיצָה, וְאִישׁ הֵינִי גָדוֹל,
- 15 וּמִקְשִׁינָא אִשָּׁה לְאִישׁ - ולמדים בהיקש שגם האשה צריכה
- 16 להיות גדולה כדי שתוכל לחלוץ, הרי שדין היבמה שוה ליבם,
- 17 אבל במה שאמרת שאין מייבמין אנו חולקים עליך, שכן מה

- 18 הַפָּעֵם לומר שאין מייבמין, והלא המיעוט שנאמר בפסוק (דברים
- 19 כה ז) 'ואם לא יחפוץ האיש', משמעו למעט קטן רק ממצוות
- 20 חליצה ולא ממצוות יבום. אִמְרוּ לָהֶם רַבִּי מֵאִיר לְחֲכָמִים, הֵטַעַם
- 21 שֶׁקָּטָן אֵינוֹ מֵיִבָּם, הוּא מְשׁוּם שֵׁשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׁמָא כְּשִׁיגָדֵל
- 22 יִמָּצֵא סָרִיס - אדם שאינו יכול ללדת, ומצות יבום היא רק
- 23 בראוי להוליד, וכן קָטְנָה אינה מתייבמת, שְׁמָא כְּשִׁתְּגַדֵּל
- 24 תִּמָּצֵא אֵיילוֹנִית - אשה שאינה ראויה ללדת, ומצות יבום היא
- 25 רק באשה הראויה ללדת, וְנִמְצְאוּ פּוֹגְעִין בַּעֲרֹהָ - עוֹבְרִים
- 26 באיסור עריות של אשת אח שאינה עומדת ליבום, שכן לא
- 27 הותר איסור אשת אח אלא במקום שמתקיימת מצוות יבום.
- 28 וְרַבָּנָן סָבְרוּ שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא אֵינָם רְאוּיִים לְהוֹלִיד, שְׁהֵרִי זֵיל
- 29 בְּתַר [רִיב] קָטְנִים, וְרִיב קָטְנִים כְּשֶׁהֵם גְּדֻלִּים מִתְּבַרֵּר דְּלָאוּ
- 30 סָרִיסִים נִינְהוּ, וְכֵן זֵיל בְּתַר [רִיב] קָטְנִים, וְרִיב קָטְנִים כְּשֶׁהֵם
- 31 גְּדֻלִּים מִתְּבַרֵּר דְּלָאוּ אֵיילוֹנִית נִינְהוּ - הן, ולפיכך גם בקטנותם
- 32 הם ראויים ליבום. והרי רוב זה הוא רובא דליתא קמן, ובכל זאת
- 33 רבנן הכריעו על פיו.
- 34 אֶלָּא אִמְרוּ רַבָּא,

ו יהוה לי לא אירא מהיעשה לי אדם: ז יהוה לי בעזרי ואני אראה בשנאי: ח טוב לחסות ביהוה
מבטח באדם: ט טוב לחסות ביהוה מבטח בנדיבים: י כל־גוים סבבוני בשם יהוה פי אמילם: יא סבוני
גם־סבבוני בשם יהוה פי אמילם: יב סבוני כדברים דעכו פאש קוצים בשם יהוה פי אמילם: יג דחה
דחיתני לנפל ויהוה עזרני: יד עני וזמרת יה ויהי־לי לישועה: טו קול רנה וישועה באהלי צדיקים
ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל: יז לא־אמות פ־אחיה ואספר מעשי
יה: יח יפר ופרני יה ולמות לא נתנני: יט פתח־לי שערי־צדק אבא־בם אודה יה: כ זה־השער ליהוה
צדיקים יבאו בו: כא אודך פי עניתני ותהי־לי לישועה: כב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה:
כג מאת יהוה היתה זאת היא נפלאות בעינינו: כד זה־היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו: כה אנא
יהוה הושיעה נא אנא יהוה הצליחה נא: כו ברוך הבא בשם יהוה ברכנוכם מבית יהוה: כז אל
יהוה ויאיר לנו אסרו־חג בעבתים עד־קננות המזבח: כח אלי אתה ואודך אלהי ארוממך: כט חודו
ליהוה פ־טוב פי לעולם חסדו:

כהביטי אל־כל־מצותיך: ז אודך בִּישַׁר לִבִּי בלמדי משפטי צדקך: ח את־חקיך אשמור אל־תעזבני
עד־מֶאֱד: ב ט במה יזכה־נער את־ארחו לשמור בדברך: י בכל־לבי דרשתיך אל־תשגני ממצותיך:
יא בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא־לך: יב ברוך אתה יהוה למדני חקיך: יג בשפתי ספרתי כל
משפטי־פיך: יד בדרך עדותיך ששתי פעל כל־היון: טו בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך: טז בחקתיך
אשתעשע לא אשכח דברך: ג זי גמל על־עבדך אחיה ואשמרה דברך: יח גל־עיני ואביטה נפלאות
מתורתך: יט גר אנכי בארץ אל־תסתור מִפְּנֵי מצותיך: כ גרסה נפשי לתאבה אל־משפטיך בכל־עת:
כא גערתי ודים ארורים השגים ממצותיך: כב גל מעלי חרפה ובוז פי עדתיך נצחתי: כג גם ישבו שרים
פי נדברו עבדך ישיח בחקיך: כד גם־עדתיך שעשעני אנשי עצתי: ד כה דבקה לעפר נפשי חיוני
בדברך: כו דרכי ספרתי ותענני למדני חקיך: כז דרך־פקודיך הבינני ואשיחה בנפלאותיך: כח דלפה
נפשי מתונה לִימִי בדברך: כט דרך־שקר הסר ממני ותורתך חנני: ל דרך־אמונה בחרתי משפטיך
שויתי: לא דבקתי בעדותיך יהוה אל־תבישני: לב דרך־מצותיך ארוץ פי תרחיב לבי: ה לג הורני יהוה
דרך חִפְּיך וּאֲצַרְנָה עֵקֶב: לד הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל־לב: לה הדריכני בנתיב מצותיך
פ־יִבֹּ כִּפְצָתִי: לו הט־לבי אל־עדותיך ואל אל־בצע: לז העבר עיני מראות שוא בדרךך חניני: לח תקם
לעבדך אמרתך אשר ליראתך: לט העבר חרפתי אשר יגדתי פי משפטיך טובים: מ הנה תאבותי
לפקודיך בצדקתך חניני: ו מא ויבאני חסדך יהוה תשועתך באמרתך: מב ואענה חרפי דבר פ־כְּטִחָתִי
בדברך: מג ואל־תצל מפי דבר־אמת עד־מֶאֱד פי למשפטיך יחלתי: מד ואשמרה תורתך תמיד לעולם
ועד: מה ואתהלכה ברחבה פי פקודיך דרשתי: מז ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש:

מז ואֲשַׁתְּעֶשׂע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח ואֲשֶׁא־כִפִּי אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי ואֲשִׁיחָה בְּחֻקֶּיךָ:
 זו מט זכר־דְּבַר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתָּנִי: נ זאת נַחֲמַתִּי בַעֲנִי כִּי אִמְרַתְךָ חִיתָנִי: נא וְזִידִים הִלְצִנִּי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם | יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג וְלַעֲפָה אֲחוֹזַתִּי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תוֹרַתְךָ: נד וּמְרוֹת הַיּוֹלֵל חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי כִּלְיָה שִׁמְךָ יְהוָה וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ:
 נו זאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פִקְדֶיךָ נִצַּרְתִּי: ח נו חֲלָקִי יְהוָה אִמְרַתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ: נז חֲלִיתִי פִּנְיֹךְ בְּכָל־לֵב
 חֲזִנִּי פֶאֱמַרְתָּ: נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֲשִׁיכָה רִגְלִי אֶל־עֲדֹתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עֹוֲדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 סג חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי פְקוּדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לְמִדְנִי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה כְּדַבְּרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז מֵרֵם אֲעִנָּה אֲנִי
 שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרַתְךָ שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אַתָּה וּמְטִיב לְמִדְנִי חֻקֶּיךָ: טט טַפְּלוּ עָלַי שָׁקֶר וְזִידִים אֲנִי בְּכָל־לֵב |
 אֲצַר פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ בַּחֲלֵב לִבִּם אֲנִי תּוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא מוֹב־לִי כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֻקֶּיךָ:
 עב מוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּקֹּד מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף: י עג יָדֶיךָ עֲשׂוּנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִכְנִינוּ וְאַלְמֹדָה מִצְוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ
 יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרְךָ יִחַלְתִּי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמוּנָה עֲנִיתָנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדְךָ
 לְנַחֲמִנִי פֶאֱמַרְתָּ לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: עח יִבְשׁוּ וְזִידִים כִּי־שָׁקֶר עֹוֲתוּנִי
 אֲנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקְדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ וַיִּדְעִי עֲדֹתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אִבּוֹשׁ:
 כ פֶּאֱלֵתָה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרְךָ יִחַלְתִּי: פב פָּלוּ עֵינִי לְאַמְרַתְךָ לֵאמֹר מָתִי תִנַּחֲמִנִי: פג כִּי־הֵייתִי
 פְּנֹאֵד בְּקִיטּוֹר חֻקֶּיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: פד פִּמּוֹה יִמִּי־עַבְדְּךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי מִשְׁפָּט: פה פְּרוּ־לִי וְזִידִים
 שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרַתְךָ: פו פֶּל־מִצְוֹתֶיךָ אָמוּנָה שָׁקֶר וְרַדְפוּנִי עֲזָרְנִי: פז בַּמַּעַט פִּלּוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי
 לֹא־עֹזְבֹתִי פִקְדֶיךָ: פח פֶּחֲסִדְךָ חֲזִנִּי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ: ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בְּשָׂמִים: צ לָדָר
 וְדָר אָמוּנָתְךָ פּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ: צב לוּלִי תּוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי
 אֲזִ אֲבִדְתִּי בַעֲנִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיתָנִי: צד לָךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פְקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 צה לִי קוֹו רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי עֲדֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תְּכַלָּה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתְךָ מְאֹד:
 צז מה־אֶהְבֵּתִי תּוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיִּבִי תַחֲפִמְנִי מִצְוֹתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 צט מִפֶּל־מִלְמַדִּי הִשְׁפַּלְתִּי כִּי עֲדוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: קא מִפֶּל־אֶרֶח
 רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אַתָּה תּוֹרַתִּי: קג מה־נִּמְלָצוּ לְחַפִּי
 אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֵאתִי | פֶּל־אֶרֶח שָׁקֶר: נ קה גִּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתִּיבָתִי: קו נִשְׁפַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חֲזִנִּי כְּדַבְּרְךָ: קח נִדְּבֹת
 כִּי רִצְהֵנָּה יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: קט נִפְשִׁי בְּכַפִּי תִמְיֹד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁוֹן לִבִּי הֵמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ

לְעוֹלָם עֶקֶב: ס קִיג סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סַתְרִי וּמִגְנִי אַתָּה לְדַבְּרֶךָ יַחֲלֹתִי:
 קטו סוֹרוּ מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרֵה מִצּוֹת אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֹמְרֶתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי מִשִּׁבְרִי: קיז סַעֲדֵנִי
 וְאַוְשָׁעַה וְאַשְׁעֵה בְּחֶקֶדְךָ תְּמִיד: קיח סִלֵּית פֶּלֶא־שׁוֹנִים מִחֶקֶדְךָ בִּי־שֶׁקֶר תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ
 כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמְר מִפֶּחַדְךָ בְּשָׁרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קֵא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט
 וְצִדֵּק כֹּל־תִּנְחֵנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עֲרַב עֲבֹדְךָ לְטוֹב אֲלִיעֲשֶׂקֵנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־מֵרַת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבֹדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וְחֶקֶדְךָ לְמִדָּנִי: קכה עֲבֹדְךָ־אֲנִי הִבֵּנִי וְאַדְלָה עֲדֹתֶיךָ: קכו עַת
 לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּה־בִּ: קכח עַל־כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ לְאִיר מִבֵּין פְּתִיִם:
 קכט עַל־אֲרֶחַ שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי: פ קֵבט פְּלֹאוֹת עֲדוּתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נִפְשֵׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פְּתִיִם:
 קלא פִּי־פָעַרְתִּי וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֶאֱהָבִי: קלב פִּנְה־אֵלִי וְחֲנִנִי כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שְׁמֶךָ: קלג פֶּעַמִּי הִכֵּן
 בְּאֹמְרֶתְךָ וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אָנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשֶׂק אָדָם וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶךָ הָאֵר בְּעֲבֹדְךָ
 וְלִמְדֵנִי אֶת־חֶקֶדְךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינַי עַל לֹא־שִׁמְרוּ תוֹרַתְךָ: צ קלז צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשְׁרָ
 מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צוּיֵת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוּנָה מְאֹד: קלט צִמְתִּנִּי קִנְיָתִי בִּי־שִׁכְחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: קמ צְרוּפָה
 אֹמְרֶתְךָ מְאֹד וְעֲבֹדְךָ אֶהְבֵּה: קמא צִעִיר אֲנִכִּי וְנִבּוֹה פִּקְדֶיךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי: קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם
 וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צִר־וּמִצּוֹק מִצְאוֹנִי מִצְוֹתֶיךָ שִׁעֲשָׁעִי: קמד צִדֵּק עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם הִבֵּנִי וְאַחִיָּה:
 ק כֵּה קִרְאתִי בְּכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֶקֶדְךָ אֲצַרֵּה: קכו קִרְאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קכז קִדְמָתִי
 בִּנְשָׁף וְאַשְׁוּעָה לְדַבְּרֶךָ יַחֲלֹתִי: קכח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאֹמְרֶתְךָ: קכט קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחֶסֶדְךָ
 יְהוָה כְּמִשְׁפָּטְךָ חֲנִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזֶה מִתּוֹרַתְךָ רַחֲמוֹ: קנא קָרוֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קֶדֶם יִדְעֵתִי מִעֲדוּתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֶה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי בִּי־תוֹרַתְךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי: קנד רִיבָה
 רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאֹמְרֶתְךָ חֲנִי: קנה רַחוּק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּי־חֶקֶדְךָ לֹא דָרָשׁוּ: קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים אֶהְבֵּה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: קנז רַבִּים רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קנח רֵאִיתִי בְּגָדִים וְאַתְקוּטְמָה אֲשֶׁר אֹמְרֶתְךָ
 לֹא שָׁמְרוּ: קנט רֵאֶה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲנִי: קס רֵאש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט
 צִדְקָךָ: ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּחַד לִבִּי: קסב שֶׁשׁ אֲנִכִּי עַל־אֹמְרֶתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קסד שִׁבְעַ בְּיוֹם הַלֵּלְתֶיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קסה שְׁלוֹם רֵב
 לְאַהֲבִי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל: קסו שִׁבְרֵתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי: קסז שְׁמְרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ
 וְאַהֲבֵם מְאֹד: קסח שְׁמֵרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶיךָ נִגְדָּד: ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ
 הִבֵּנִי: קע תִּבּוֹא תַחְנֹתִי לְפָנֶיךָ בְּאֹמְרֶתְךָ חֲצִילֵנִי: קעא תִּבְעֵנָה שְׁפָתִי תְהַלֵּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֶקֶדְךָ: קעב תַּעֲזֹן
 לְשׁוֹנִי אֹמְרֶתְךָ כִּי כָל־מִצְוֹתֶיךָ צִדֵּק: קעג תְּהִי־יִדְךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בְּחִרְתִּי: קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ
 יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שִׁעֲשָׁעִי: קעה תַחֲנִיפֵשִׁי וְתַהַלֵּלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעז תַּעֲזִיתִי בְשֵׁה אֲבֹד בִּקְשׁ עֲבֹדְךָ
 כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ל' ניסן פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום רביעי - ג' אייר מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שני - א' אייר פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום חמישי - ד' אייר מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שלישי - ב' אייר מפרק י עד סוף פרק יז	יום שישי - ה' אייר מפרק כט עד סוף פרק לד
שבת קודש - ו' אייר פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

וע"ז נאמר "הודו להוי'" – שההודאה היא להוי', כי התורה והמצוות (שנקראים "טוב") ניתנו לנו ממנו מעצמותו ית'. וגם כאשר הגיע זמן שלא ראו גילוי אלקות, כמו בימי בית שני, הוצרכו חכמי ישראל להוסיף עוד ז' מצוות דרבנן, לפי העת והזמן, כמו: קריאת המגילה ונר חנוכה, ונטילת ידיים וכו'¹⁵, שענינם להתקשר להוי' גם כשיש העלם והסתור. וע"ז נאמר בפסוק שלאח"ז "יאמר נא ישראל" – שקאי על ההוספה של ישראל בז' מצוות דרבנן, בשביל לפעול "כי לעולם חסדו" – שחסד הוי' העליון יאיר גם למטה מטה, "לעולם".

ובפרטיות יותר, ג' הפסוקים: "יאמר נא ישראל גו'. יאמרו נא בית אהרן גו'. יאמרו נא יראי הוי' גו'", (מרמזים על: א) ג' הסוגים שבבנ"י: כהן, לוי, ישראל. "יאמר נא ישראל" – ישראל (תפארת). "יאמרו נא בית אהרן" – כהן (חסד). "יאמרו נא יראי הוי'" – לוי, שעבודתו בקו היראה (גבורה)¹⁶. (ב) ג' הקוין שיש בז' מצוות דרבנן: תורה (תפארת) עבודה (גבורה) גמ"ח (חסד)¹⁷.

ב. והענין בזה, מבואר בחסידות¹⁸ שהמשכה שע"ז מצוות דרבנן היא גבוהה יותר מהמשכה שע"י תרי"ג מצוות דאורייתא, ומצד זה בכוחם לרדת ולפעול למטה יותר, לפעול בעניני חול שיהיו בקדושה (ולדוגמא, נרות חנוכה הם מדרבנן, זכר לנרות המקדש שהיו מן התורה, ואעפ"כ פעולתם היא לא רק בתוך המקדש (בהיכל הפנימי, כהמנורה), אלא "על פתח ביתו מבחוץ"¹⁹, ועד שפועלים "כליאת רגלי דתרמודאי", דתרמודאי הם הקליפות שמורדים במלכות שמים²⁰, שגם בהם נפעל ביטול והתכללות במלכות שמים).

ויש להוסיף בפירוש הפסוקים "יאמר נא ישראל וכו'" בעומק יותר, וכדלקמן. על ידי ז' מצוות דרבנן, נפעל שגם עניני העולם השייכים לקיום המצוה נהפכו לחפצא של מצוה וקדושה, וא"כ פעולתם אינה בתוך ההעלם והסתור גופא. משא"כ על ידי העבודה ד"בכל דרכיך דעהו"²¹, שהיא בתוך עניני הרשות, מאכל ומשקה כו', פועלים בהם באופן ד"דעהו", דעת והתקשרות²², ע"ד מ"ש²³ "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם", שאור הקדושה יומשך בתוך העלם והסתור.

ג. וי"ל שזהו מה שאמרו חז"ל²⁴ "איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה", בכל דרכיך דעהו". דעם היות ש"בכל דרכיך דעהו" היא "פרשה קטנה", שאינה ממצוות דאורייתא ומדרבנן, כ"אם בעניני הרשות בלבד. מ"מ כל "גופי תורה תלויין בה", לא רק אברים פרטים אלא גוף ועצם התורה תלוי בה, כי על ידי דוקא נעשה הענין ד"לאשתאבא בגופא דמלכא"²⁵. ועוד ענין בזה, על ידי תוספות האור שנמשך בעולם כנ"ל, נפעל שגם באדם גופא יהי יתרון גדול, שעצם נשמתו תאיר בגילוי יותר מע"י העבודה של קיום מצוות (דאורייתא ודרבנן)²⁶.

המשך בעמוד סו

(15) ראה לקו"ת מטות פד, ד. מאמרי אדה"ז הקצרים ע' צג. תרס"ו ע' פט.

(16) ראה תניא פ"ג. לקו"ת קרח מד, ב ואילך. ובכ"מ.

(17) אבות פ"א מ"ב.

(18) ראה אוה"ת שה"ש שם ע' תסד ואילך. סה"מ פר"ת ע' רו ואילך. ועוד.

(19) שבת כא, ב.

(20) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך תרמוד.

(21) משלי ג, ו. רמב"ם הלי' דעות ספ"ג. שו"ע או"ח סרל"א.

(22) תניא ספ"ג.

(23) דברי הימים-א כח, ט.

(24) ברכות סג, א.

(25) זח"א ריו, ב.

(26) נתבאר בהרחבה בשיחה (דש"פ וארא תשכ"ב) שנאמרה לאחר מאמר זה.

יום ראשון ל' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, ואף אם נדמה לו... עד עמ' 126, מצרפה כו':

ליקוטי אמרים

המוח בלבד, באופן שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, 45
מצד עצמה, שום שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו 46
שעליו לעשות דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה 47
לאותו דבר, הרי הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה 48
החיות, כי המחשבה 49
מנותקת מאד מלתת חיות 50
באותו מעשה) – ולכן, על 51
הקב"ה לצרף ולאחד את 52
ה"מחשבה טובה" 53
למעשה, וזה פועל 54
שה"מחשבה טובה", 55
האהבה 56
שבמחשבה, תעלה את 57
התורה והמצוות (הבאות 58
בסיבתה), לעולם 59
ולמדריגה של ה"מחשבה 60
טובה". וְהַנִּחַת רוּחַ – 61
שהוא גורם להקב"ה 62
בלימוד התורה ובקיום 63
המצוות, הוא, כְּמִשְׁלַל שְׂמִיחַת הַמֶּלֶךְ מִכְּנֹס שָׂבָא אֱלֹי 64
בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים בְּנוֹכַר לְעִילָּה, – שכן, בהיותה 65
לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא 66
בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא 67
יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה 68
להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שכן המלך משתחרר מכלאו ושם 69
אל אביו המלך. או לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים בְּנוֹכַר לְעִילָּה. 70
– הַנִּחַת רוּחַ בָּאָה מִכָּךְ, שעל ידי לימודו תורה וקיומו מצוות, 71
מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה 72
בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה 73
דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה ומצוות – 74
וכשאדם מבצע כוונה זו – הוא גורם נחת רוח למעלה. הרי 75
למדנו, שהאהבה בבחינת "כבדא דאשתדל" (רגש אהבה 76
להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא לידי גילוי על ידי 77
התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב 78
והמוח, ולגלות את האהבה לאביו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר 79
עתה, שגם האהבה של "נפשי אויתך", שעליה דובר בתחלת 80
הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה 81
להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב 82
ירגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": 83
וְהֵנָּה, גַּם – בִּיחֹס לְבַחֲנִית – האהבה האמורה, של "נִפְשִׁי 84
אויתך" הַנוֹכַר לְעִילָּה – קְרוֹב הַדָּבָר מֵאֵד לְהוֹצִיאָהּ מִתַּחְתּוֹנִים 85
אֶל הַגָּלוּי, עַל־יְדֵי הַתְּהַרְגֵל תְּמִיד בְּפִי וּלְבֹ שְׁוִי. – שגם הלב 86
ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חיו 87
האמיתיים¹². אֲךָ אִם אֵינִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ – את האהבה, אֶל 88

1 וְאִם אִם נִדְמָה לוֹ לְכַאוּרָה שֶׁהוּא בֶּחַ דְּמִיּוֹנִי – שבאמת
2 אין בו אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ה' יש
3 להתרחק מדמיונות, בכל זאת – לֹא יְחוּשׁ, – אל יחשוש מכך,
4 מֵאַחֵר שֶׁהוּא אֵמֶת לְאֵמֶתוֹ מִצֵּד עֲצָמוֹ – בלעדי עבודתו,
5 בְּבַחֲנִית "אֵהָבָה
6 מִסְתַּתֶּר". – מבחינת
7 הנשמה הרי טבועה בה
8 אהבה זו באמת לאמיתיה,
9 רַק שְׁתוּעָלָה – עבודתו
10 המביאה את יְצִיאָתָה אֶל
11 הַגָּלוּי – הרי זה, כְּדִי
12 לְהַבִּיאָה לְיָדֵי מַעֲשֵׂה, –
13 להביא לידי כך שהאהבה
14 תעורר את המעשים
15 שבאדם, שבהיותה
16 מוסתרת ונעלמת אין
17 בכוחה להביא לידי
18 מעשה, שֶׁהוּא – המעשה
19 הוא עֵסֶק הַתּוֹרָה
20 וְהַמִּצְוֹת שְׁלֹמֶד וּמְקִיָּם עַל־יְדֵי, – על־ידי התגלות
21 האהבה, וזאת כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו וְיִתְקַדֵּךְ בִּבְנֵי
22 הָעוֹבֵד אֶת אֲבִיו. – כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה
23 גלויה זו, ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח
24 להקב"ה שהוא אבינו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה,
25 האהבה היא באמת, הרי גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת
26 לאמיתיה, והיא נראית כדמיונית בלבד – אין הוא צריך לחשוש
27 מכך, מכיוון שגם היא, הרי מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום
28 המצוות מתוך אותה כוונה. וְעַל זֶה אֵמְרוּ – חכמינו ז"ל:
29 "מִחֲשָׁבָה טוֹבָה – הַקְדוֹשׁ־יְבָרֵךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה", –
30 הוא מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, לְהִיּוֹת גִּדְּפִין
31 לְפִרְחָה – להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה
32 והמצוות למעלה, בְּנוֹכַר לְעִילָּה. – בפרק ט"ז. כלומר: אם
33 המשמעות של "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" היא
34 כמו שמפרשים בפשטות – שכשאחד חשב לעשות מצוה, ובגלל
35 סיבה (שאין הוא אשם בה) לא היה בידו לעשותה – נחשב
36 הדבר, כלפי הקב"ה, כאילו עשה את המצוה, היו חכמינו ז"ל
37 צריכים לומר "מעלה עליו הכתוב כאילו עשה". מהלשון
38 "מצרפה למעשה" משמע שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה
39 הטובה בעצם שום שייכות למעשה – והקב"ה מצרף ומאחד את
40 המחשבה הטובה למעשה. בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא
41 גלויה בלב, יש לה בעצם שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה
42 נותנת חיות במעשה המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד
43 עושה דבר מתוך אהבה – הוא עושה זאת בחיות. ואילו,
44 כשהאהבה איננה בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון

הבריאה" מאירה ספירת הבינה) – עולות אז התורה והמצוות
לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן, שהאבה
של "נפשי אויתך" והאבה של "כברא דאשתדל" (כבן
המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי
(כפי שלמדנו שהן באות
בירושא מן האבות),
ולכאורה היה צריך
להיות שהתורה והמצוות
שמקיים מתוך האבה
והיראה (הכלולה
באבה) – תעלנה

ליקוטי אמרים

להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה
ומצות לשמן ע"י ציור ענין אבה זו במחשבה שבמוחו
ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

1 הגילוי בלבו, אף-על-פי-כן – מצד האבה הוא יכול לעסוק
2 בתורה ומצות לשמן, על-ידי ציור ענין אבה זו
3 במחשבה שבמוחו, – כשבמחשבתו ישנו ציור מענין האבה
4 – ו"מחשבה טובה הקדושה-פרוה הוא מצרפה כו": –
5 למעשה, ועל-ידי-זה
6 יכולות תורתו ומצוותיו
7 לעלות למעלה בספירות
8 העליונות, כמו שהן
9 עולות כשהוא מקיים
10 תורה ומצוות מתוך
11 אבה גלויה בלב.
12 בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאבה
13 והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה
14 והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים
15 הבדל: אם היראה והאבה הן "טבעיות", ולא נוצרות
16 מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אבה
17 ויראה – הרי כשם שמקומה של מדרגת יראה ואבה
18 "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות – כך
19 מעלות היראה והאבה את התורה והמצוות לספירות
20 שב"עולם היצירה", ואם היראה והאבה הן "שכליות",
21 שנוצרות מהשכל וההבנה בגדולת ה', באופן שיש להן שייכות
22 ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם

יום שני א' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, והנה ב' בחי'... עד עמ' סד, אהבת עולם.

כמו "טבע" אצלנו – אף-על-פי-כן אינן נקראות בשם
"דחילו ורחימו טבעיים", – יראה ואבה טבעיות, אלא
בשם במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו, – בטרם באו
לידי גילוי, ואז – רק אז כשהן בהעלם הלב, מקומן בעשר
ספירות היצירה, – שם
המקום והמדרגה, אליהן
שייכות המדות הטבעיות,
ולשם – לעשר ספירות
"עולם היצירה", הן
מעלות עמקן התורה
והמצות הנאות מהמקום
ובמקומן. – כלומר: כאשר
האהבות האמורות מהוות
סיבה לקיום התורה
והמצוות, שמכיוון שקיים
במוחו "ציור" של אבה – הביא הדבר לכך שיקיים את התורה
והמצוות, אז גם התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות
ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, אבל
בשם – שתי האהבות, בהתגלות לבו – שהתבוננות

45 והנה, ב' בחינות אהבות אלו, – אהבת "נפשי אויתך" – מה
46 שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חייו
47 האמיתיים, ואהבת "כברא דאשתדל" – מה שיהודי אוהב את
48 הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא אביו האמיתי, אף שהן ירשה
49 לנו מאבותינו, וכמו
50 טבע בנפשותינו, וכן
51 היראה הכלולה בהן, –
52 היא גם כן ירושה לנו
53 מאבותינו וכמו טבע בנו,
54 שהיא לירא מלפני
55 הסגולה מקור חיינו
56 ואבינו האמיתי פרוה
57 הוא – מתוך הרגש
58 שהקב"ה הוא מקור חיינו
59 – קיים מורא, המונע את
60 האדם מלעשות עבירות, כדי שלא יהיה נבדל מהקב"ה, מקור
61 חיינו. ומתוך הרגש שהקב"ה הוא אבינו האמיתי – קיים המורא,
62 שלא לעשות עבירה, כדי שלא יכרת מהקב"ה שהוא אבינו
63 האמיתי – הרי למרות שתי האהבות והיראה האמורות, הן

ליקוטי אמרים

והנה ב' בחי' אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע
בנפשותינו וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא
מלפני ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה אעפ"כ
אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן
במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו ואז מקומן בי"ס
דיצירה ולשם הן מעלות עמקן התורה והמצות הבאות
מחמתן ובסיבתן. אבל כשהן בהתגלות לבו נק' רעותא

בהן גם מעלת האהבה הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה",
 היות שגם הן הן כמו דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות,
 כאמור, אלינו בירושה מן האבות. — לכאורה, הרי יהודי יכול
 להסתפק בשני סוגי האהבות האמורות, המכילות את שתי
 המעלות (גם זו שבאה על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה מלמעלה) — בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן: ולא עוד, האהבות, "נפשי איתך" ו"כברא דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה מהתבוננות, אלא — יתירה מזו, שפתינות אהבות אלו הנזכרות לעיל — הן כלולות מן פתינות "אהבה רבה", ונדולה ומעלה מ"דחילו ורחימו שכליים", — מיראה ואהבה שכליות הבאות משכל והתבוננות בגדלות ה', אשר האהבה מהתבוננות, נקראת לעיל בשם "אהבת עולם". — כלומר — לשתי האהבות האמורות ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת עולם" — ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת עולם"; וזוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" — שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, אלא יש בה ענין נעלה בהרבה, שמחמתו, מקומה היא ב"עולם האצילות". — ובכל זאת, יסביר רבנו חזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה הנוצרת מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

מערורת בו את האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, נקרא — אז,
 "רעותא דלפא" בזה, — לא אהבה טבעית, אלא "רצון הלב" —
 דרגה נעלה של אהבה ורצון הלב, ומקומן בעשר ספירות
 דבריא, — ששם מקום המדות השכליות, ולשם הן מעלות
 עמהן התורה והמצוות
 הבאות מתחתן, — שקיים
 אותן מתוך אהבה זו. טעמו
 של דבר, מדוע אכן הדבר
 כך, למרות שכאמור, הן
 בעצם כמו "טבע"
 בנשמתם של בני ישראל;
 — מפני שיציאתן
 מהעולם והסתר הלב
 אל פתינת גילוי היא על-
 ידי הדעת והתקיעת
 המחשבה
 והתבוננות
 מעמקא דלבא יתיר
 ותדיר — מתוך עומק הלב
 במדה מרובה ותדירה
 באינסוף ברוך-הוא איך הוא — הקב"ה, תנינו ממש ואבינו
 האמתי ברוך-הוא. — ומכיוון שזה בא על ידי התבוננות עמוקה
 וחזקה כזו — ומדעת זאת — והרי ידוע, מה שכתוב
 ב'תיקונים': כי בעולם הבריאה מקנא תמן אימא עלאה,
 — שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה" שהוא ספירת
 ה"בינה" של "עולם האצילות", שהיא — בעבודת ה', התתבוננות
 באור אינסוף חיי החיים ברוך-הוא, וכמאמר אליהו: —
 ב"פתח אליהו" שב'תיקוני זוהר':¹⁴ "בינה — לפא, ובה הלב
 מבין". — "בינה" היא לב, ובה הלב מבין. כלומר: ההתבוננות
 והשגת המוח מאירות בלב, הרי שההשגה וההתבוננות באור
 אינסוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם הבריאה", בו מאירה
 ספירת הבינה של "עולם האצילות" — ולכן מקומן של אהבות אלו
 — המתגלות על ידי התבוננות כזו — הוא ב"עולם הבריאה", ולשם
 הן מעלות את התורה והמצוות. להלן מסביר רבנו חזקן, שלא זו
 בלבד שבאהבות "נפשי איתך" ו"כברא דאשתדל" (כבן
 המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש

ליקוטי אמרים

דלכא בזהר ומקומן בי"ם דבריא ולשם הן מעלות
 עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן. מפני שיציאתן
 מהעולם והסתר הלב אל בחי' גילוי היא ע"י הדעת
 ותקיעת המחשבה בחזק והתבוננות עצומה מעומקא
 דלבא יתיר ותדיר בא"ם ב"ה איך הוא חיינו ממש
 ואבינו האמיתי ב"ה ומדעת זאת מ"ש בתיקונים כי
 בעולם הבריאה מקנא תמן אימא עילאה שהיא
 ההתבוננות באור א"ם חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו
 בינה לבא ובה הלב מבין. ולא עוד אלא שב' בחי'
 אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה
 ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נק' לעיל
 בשם אהבת עולם

יום שלישי ב' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, רק שאעפ"כ... עד עמ' סד, וכנודע:

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו
 להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה
 מהתבונה ודעת בגדלות ה' כדי להגדיל מדורת אש
 מהתבונה ודעת בגדלות

שאף-על-פי-כן
 צריך למרח בשכלו
 להשיג ולהגיע גם
 לבחינת "אהבת עולם"
 מהתבונה ודעת בגדלות

ה', — אהבה זו נוצרת
 כולה מהתבוננותו של
 יהודי בגדלות ה', ולא כמו
 בשתי האהבות האמורות
 הבאות בעצם בירושה מן
 האבות, ורק התגלותן היא

בעצם בירושה מן האבות – אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה
הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם
נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות
המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה,

שכן בכך מתבצעת כוונת

הקב"ה בבריאת העולמות,

שהנבראים ישיגו ויכירו

בגדלותו של הקב"ה.

ובלשון ה"תניא": וְגַם בִּי

זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ,

- כל תכלית בריאתו של

אדם, הרי היא, לְמַעַן

דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וְיִקָּר

תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ

אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל

שָׂאת, - להבין את גדלות

ה', כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּרַעֲיָא

מְהִימָנָא פְּרָשֶׁת בּא:

"בְּגִין דִּישְׁתַּמּוּדְעוֹן לִיה וְכוּ", וְכַנּוּדָּע: - תכלית בריאתו של

האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי

שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות

בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה

מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התערורות שתי האהבות

האמורות; שכן, להתערורות שתי האהבות האמורות נדרשת רק

ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים – או

(באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי.

ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת התבוננות

גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך

מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בְּגִין דִּישְׁתַּמּוּדְעוֹן לִיה" –

שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף,

מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא

לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

1 על ידי התבוננות, וזאת – כְּדִי לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאֱהָבָה
2 כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ וְשִׁלְהֶבֶת עֶזָה וְלֶהֱב הָעוֹלָה הַשְּׁמִימָה, עַד
3 שְׁמַיִם רַבִּים – העומדים כנגד אהבה זו, לֹא יוּכַלוּ לְכַפּוֹת וְכוּ'
4 – את האהבה, וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁמָפוּהָ וְכוּ" 15. – וכשהאהבה

5 נוצרת כולה מהתבוננות

6 בגדלות ה' – יש בה יותר

7 להב שלהבת ורשפי אש

8 מאשר לאהבה הבאה

9 בעצם בירושה, למרות

10 שגם התגלותה באה על

11 ידי התבוננות; כִּי יֵשׁ

12 יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לְבַחֲנִית

13 אֱהָבָה כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ

14 וְשִׁלְהֶבֶת עֶזָה וְכוּ',

15 הַבָּאָה מִהַתְּבוֹנָנָה וְדַעַת

16 בְּגִדְלָת אֵין־סוּף בְּרוּךְ

17 הוּא, - כלומר: בהפלאה

18 גדלות ה', עַל שְׁתֵּי

19 בַּחֲנִינוֹת אֱהָבָה הַנּוֹצֵרוֹת לְעִיל, כְּאֲשֶׁר אֵין כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ

20 וְשִׁלְהֶבֶת כּוּ', - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של

21 קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ר"אבינו האמיתי" 16,

22 ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: בְּיִתְרוֹן וּמַעֲלָה הֶהָבָה עַל

23 הַכֶּסֶף וְכוּ', כְּמוֹ שִׁיתַּפְאֵר לְקַמּוֹן 17. – מעלת הזהב כנגד הכסף

24 אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה

25 היא בעצם תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את

26 נפש האדם – כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה

27 מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה – אין זה אומר

28 שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה – שהרי, להיפך, האהבה

29 הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" – אלא, עצם

30 ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת

31 עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – והו טעם אחד,

32 מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן

יום רביעי ג' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, פרק מה עוד יש... עד עמ' 128, כמ"ש במ"א:

69 מתדבק בהקב"ה – נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה";

70 הדבר נעשה מתוך הרגש נשמת־יפנימי, הנותן חיות בלימודו תורה

71 ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה

72 להקב"ה באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות,

65 פֶּרֶק מַה בִּפְרָקִים הַקּוֹדְמִים הַסְּבִיר רַבִּינוּ הַזֶּקֶן, כִּיצַד אֲפֹשֶׁר לֹ לִיהוּדִי

66 לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת "בְּלִבְבָּךְ", מִתּוֹךְ רַגֵּשׁ מְדוּת הַלֵּב – יֵרֵאת ה' וְאֶהֱבָת

67 ה'; וְכִשְׁנֵנָה לִיהוּדִי אֶהֱבָת לְהַקְב"ה וְיֵשׁ בְּרִצּוֹנוֹ לְהִתְדַבֵּק בְּהַקְב"ה וְזֶה

68 מֵבִיא אוֹתוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִיִּים מִצְוֹת, מִפְּנֵי שְׁעִל־יָדָיו הוּא אֵכָן

15. שיר השירים ח, ז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" 1 ו-2 – נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אין כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאין כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדלות אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, ככלל: א) בהפלאה – ומביאה – גילוי או הולדה – דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ מהתבוננות – בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) – מביאתה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי – תוצאותי ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקו' עה"ח פ"ב". 17. בפרק נ.

1 כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר
2 ביכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד
3 וגבורה, מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא
4 "אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו —

5 "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו

6 אנו עומדים ללמוד, יסביר

7 רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף

8 באפשרותו של יהודי לקיים

9 תורה ומצוות לשמן, — מתוך

10 רגש נשמת־פנימי — והוא, על

11 ידי התעוררות המדה

12 השלישית הראשית של

13 הנפש, מדת הרחמים (שהיא

14 מדת התפארת, מדתו של

15 יעקב אבינו). כלומר, לפני

16 קיומו תורה ומצוות, עליו

17 לעורר ברעיונו את מדת

18 הרחמנות על הניצוץ האלקי

19 של נשמתו, שירד ממקורו

20 במדרגה הגבוהה ביותר —

21 לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה"

22 ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על

23 די מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים, שאז הרחמנות על נשמתו —

24 גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים

25 מצוות. שכן, על ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה

26 אותה, למקורה באור אינסוף ברוך־הוא.

27 **עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסוק בתורה ומצוות לשמן,**

28 — מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, על־ידי מדתו של יעקב

29 אבינו על־ידי השלום, שהיא מדת הרחמים, — והדרך היא:

30 לעורר במחשבתו תחלה — לפני שהוא מקיים תורה ומצוות,

31 רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו, —

32 האלקית, אשר — הניצוץ האלקי של נשמתו ירד ממקורו —

33 שהוא, חיי החיים אינסוף ברוך־הוא, הממלא כל עלמין,

34 — הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה

35 בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, וסובב כל עלמין, —

36 מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן

37 הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, וכלל קמיה

38 כלל חשיב, — הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אינסוף

39 ברוך־הוא, נחשב הכל לכולם — הרי במדרגה נעלה זו של

40 אינסוף ברוך־הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל העולמות

41 והנבראים, ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכולם — שם

42 הוא מקור הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ,

43 ונתלבש ב"משכא דחויא", — בגוף, הנקרא² "משכא דחויא"

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצוות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמים לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק כי העו"ה הוא תכלית הקליפו' הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהמים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב

— עור הנחש, כי הגוף נקרא "משכא" עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; ו("משכא) דחויא" היינו, שזהו לבוש המורכב מ"חויא", מנחש, כי הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה, הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א³ —

ובגוף כזה התלבש הניצוץ

האלקי, הרחוק מאור פני

המלך בתכלית ההרחק,

כי העולם הזה הוא

תכלית הקלפות הגסות

— העולם הזה הוא הרבה

יותר גס מאשר כל

הקליפות הגסות של

העולמות הרוחניים, כו',

— "אולי. הכוונה למש"כ

בפל"ר" — הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א —

שבמלה "כו" מתכוון רבנו

הזקן למדובר בפרק ל"ו

ב"תניא", שם נאמר

שהעולם הזה הוא "תחתון

במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך

וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא־אחרא שהן

נגד ה' ממש כו". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של

העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה

בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה

משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של

הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ודיבור,

ואפילו לא במחשבה. ובפרט, — יתמלא ברגש של רחמנות

גדולה על נשמתו, כשיזכר על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו

מיום היותו, אשר לא טובים המה, ו"מלך — העולם, אסור

ברחמים"⁴ — "ברחיטי מחא"⁵, — ברצף המחשבות שבמותו, והם

המחשבות וההרהורים הלא־טובים העוברים במוח, הרי בהם

"קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. כי "יעקב חבל

נחלתו"⁶, — נשמות ישראל הן "חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל"

מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו

השני — למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל — נמשך

ממילא גם הקצה העליון — כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של

יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של

הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באינסוף

ברוך הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף — הרי

כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים

ומחשבות רעים — יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה,

על מקור הנשמה הקשורה למעלה, וכמשל המושך בחבל —

1. "אהבה — הפנימיות, חסד — החיצוניות. וכן ביראה וגבורה — כמבואר באגה"ק טו. קכג, א —" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2.
כנ"ל פל"א — מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו
— דנק' משכא — ע"ש שהגוף לבוש להנשמה — איוב י' יא — ודחויא — מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא",
למעלייתא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". 4. שיר השירים ז, ו. 5. "תקנ"ז בהוספות ת"י" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
6. דברים לב, ט.

1 שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון –
2 כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, וכו', – "אולי כוונתו
3 לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" – הערת כ"ק אדמו"ר
4 שליט"א.. וְהוּא סוֹד גְּלוּת הַשְּׁכִינָה. – שעל ידי מעשיו,

5 דיבוריו ומחשבותיו

6 הרעים של יהודי,

7 המורידים את נשמתו

8 בגלות הקליפות – משפיע

9 הדבר שגם השכינה (מקור

10 הנשמה) היא כביכול

11 בגלות. – הרי, כשאדם

12 ייזכר על כך ויזהרה בזה,

13 זה יעורר בו רגש גדול

14 ביותר של רחמנות על

15 נשמתו ועל מקור נשמתו,

16 ומתוך רגש זה של

17 רחמנות, ילמד תורה

18 ויקיים מצוות, כדי

19 להעלות על-ידו את

20 נשמתו ולאחדה באי"סוף

21 ברוך-הוא. וְעַל זֶה – מה

22 שלמדנו, שגם מקור

23 הנשמה נמצא בגלות,

24 ואשר לכן רחמנות גדולה עליה, נִאמַר: "וַיָּשׁוּב אֶל ה'

25 וַיִּרְחַמְהוּ", – שמשמעותו וירחם על ה' – לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים

26 עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתּוֹ, בְּדַכְתִּיבִי: – כמו שכתוב: "הַשֹּׁכֵן

27 אִתָּם בְּתוֹךְ מְטַמְּאֵתָם". – שאפילו כשבני ישראל נמצאים

28 חס-ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם,

29 ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי', זהו פירוש הפסוק:

30 "וַיָּשׁוּב אֶל הוי' וַיִּרְחַמְהוּ" – שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על

31 ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות

32 ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק משם הוי'.

33 להלן יסיבר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי,

34 רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל

35 מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד

36 תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אי"סוף ברוך-הוא: וְהוּא שֹׁאֵמֵר

37 הַתְּבוּיָה: "וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל, וַיֵּשֶׂא אֶת קִלּוֹ וַיִּבְכֶּה", כִּי רַחֵל

38 הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת, – "מלכות דאצילות",

39 מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", וַיַּעֲקֹב בְּמִדְתּוֹ

40 הָעֵלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת הַרַחֲמִים שֶׁבְּאַצִּילוֹת, הוּא הַמְעוֹרֵר

41 רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ, – יעקב, שהוא מדת הרחמים ד"אצילות",

42 מעורר רחמים רבים על רחל – מקור נשמות ישראל. "וַיֵּשֶׂא אֶת

43 קִלּוֹ" – לְמַעַלְהָ לְמְקוֹר הַרַחֲמִים הָעֵלְיוֹנִים, – הרחמים של י"ג

44 מדות הרחמים, שהם למעלה בהרבה ממדת הרחמים

ליקוטי אמרים

אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן
אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם. וזש"ה
וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא
כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב במדתו
העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר
רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור
הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך
לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות
ועל מקור כנסת ישראל להעלותן מגלותן ולייחדן
ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא
אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו
דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן
מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה
המצוות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא
ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני.

רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל, להעלותן
מגלותן, ולייחדן ביחוד העליון אור אי"סוף ברוך-הוא,
בבחינת נשיקין, שְׁהִיא – בחינת "נשיקין", אֲתִדְבָּקוֹת רִוְחָא
בְּרִוְחָא, – דבקות רוח ברוח, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּשָּׁקֵנִי מְנִשְׁקִיּוֹת
פִּיהוּ", – כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"חוד" של בני
ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו"
(מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה, אלא
גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה
של זולתו. – כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה להקב"ה,
על ידי תורה ומצוות – דְּהֵינּוּ, הַתְּקַשְׁרוֹת דְּבוּר הָאָדָם בְּדְבַר
ה' – זו הַלְכָה, – שזוהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו הדביקות
של "נשיקין מפה לפה", וְכֵן – אותו דבר גם בהתאחדות
מְחַשְׁבָה – של האדם, בְּמַחְשָׁבָה, – של הקב"ה, על ידי
ההרהור בתורה, וכן גם וּמַעֲשֵׂה – של האדם בְּמַעֲשֵׂה, – של
הקב"ה, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, – על ידי עשיית מצוות,
מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה.
ובפרט מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה וְחֶסֶד, – שעל ידי שיהודי נותן צדקה
ועושה חסד, נעשית התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין
בחינת המעשה של הקב"ה. דְּחֶסֶד דְּרֹעָא יְמִינָא, – שכן, מדת
החסד היא כביכול למעלה "הורע הימנית", והחסד של האדם
– הוא "כלי" ל"דרועא ימינא" של הקב"ה¹¹. וְהוּא בְּחִינַת חֲבֻק

7. ישע"י נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא. 10. "לקו"ת דברים סב, ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מ'ז' – מעתיק 'להעלות מירידתו'". 12. שיר השירים א, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין – אגה"ק סליב – כי למש"כ ובפרט".

17 בחינת "נשיקין" ממש¹⁶. וְהָנָה, עַל־יְדֵי־זֶה — שיחודי יעורר
18 רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד
19 תורה ולקיום מצוות — הרי על ידי התעוררות רחמים זו — יָבֹל
20 לְבָא לְבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהַתְגַּלּוּת לְבָא, — שירגיש בלבו
21 את האהבה הגדולה
22 להקב"ה, בְּדִבְרֵי־יָבֵא —
23 כמו שכתוב: "לִיעֲקֹב
24 אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרָהּ",
25 — משמעות פסוק זה
26 ברוחניות נפשו של יהודי,
27 היא: בשעה שמדתו של
28 אברהם, מדת האהבה,
29 בהעלם, וצריכים "לפדותה" ולגלותה — הרי יעקב, שהוא מדת
30 הרחמים, הוא הפועל פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות
31 רחמים — מגלים את האהבה — מדתו של אברהם, כְּמוֹ שְׁנֵתִיבָא
32 בְּמָקוֹם אַחֵר:

ליקוטי אמרים

ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין
ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה
בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם
כמ"ש במ"א:

1 מְשִׁיחַ¹⁴, — כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא
2 "חיבוק", האהבה מחבק את הנאהב — כך כביכול מחבק החסד
3 שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, כְּמוֹ שְׁכָתוּב¹⁵:
4 "וַיִּמְיֶנּוּ הַתַּחֲבָנִי", — "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין
5 וחסד שלמעלה, מחבקת
6 אותי, וְעַסְק הַתּוֹרָה
7 בְּדִבּוּר וּמַחֲשַׁבַת הָעֵינָן —
8 בשכל שבתורה, הֵן¹ ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין
9 בְּחִינַת נְשִׁיקִין מְשִׁיחַ. —² ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה
10 שכן, כאן היחוד הוא בשני³
11 האפנים: האופן שבו⁴
12 דיבורו של האדם מתאחד
13 בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי הדיבור
14 בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) — מחשבתו
15 ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה, על ידי
16 הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזוהי

יום חמישי ד' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, פרק מז ויש דרך... עד עמ' סה, חבירו אליו.

59 מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מז, הפנה מחבר הספר את
60 השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק
61 בפרק מז"ה — בעבודה מצד מדת התפארת — בין אופני עבודה שמצד
62 אהבה? — כי הלא גם האהבה ד"כמים הפנים" (דפרק מז) הוא אופן
63 דהתעוררות אהבה. והאם יש
64 מקום לומר אשר מפני שעד
65 כאן דיבר באופנים שאמר
66 עליהם שהם "קרוב מאד",
67 וכאן מדבר באופן שהוא קרוב

ליקוטי אמרים

פרק מז ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש
וקרוב הדבר מאד מאד לעורר

33 פָּרָק מו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה
34 ומצוות "כלבבר", מתוך רגש הלב — במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו:
35 לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה
36 ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה
37 מגלות, שהוגלה לשם, עקב
38 מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו
39 הלא־טובים.
40 בפרק מז, אותו אנו מתחילים⁶
41 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
42 שקיימת דרך נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) — לעורר את
43 אהבתו המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת הלב—
44 שלהבת להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד
45 ולנצח את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת
46 ה'. זאת, על ידי התבוננותו — שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה
47 לולת אהבה חזקה — הרי זה מומין, ממילא, אהבה חזרת מהזולת אליו;
48 ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו
49 מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו
50 אהבה חזרת עמוקה לאדם הגדול — על־דרך־זה, ובמדה מרובה בהרבה,
51 צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה,
52 הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים
53 ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו
54 מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים — הרי שבדאי על אהבתו זו של
55 הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק
56 את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני
57 ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מט"ו) — כך על בני ישראל לסלק את
58 הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא"

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש — יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש — יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישעי' כט, כב.

- 1 מאירה בתקף אורה פאש בוערה בהתגלות לבו ומחו, -
 2 עד שהיא תפעל עליו למסר נפשו לה' וגופו ומאדו - ודבר
 3 זה ייעשה בקל לב ובכל נפש ומאד, - במסירות בלתי
 4 מוגבלת של עצם הנפש, מעמקא דלבא - מעומק הלב, באמת
 5 לאמתו, ובפטר - מסוגל
 6 האדם לעורר אהבה זו,
 7 בשעת קריאת שמע
 8 וברכותיה, כמו
 9 שיתפאר. - לקמן,
 10 השייכות המיוחדת של
 11 קריאת שמע וברכותיה
 12 להתגלות אהבה זו. והוא,
 13 - הדרך לגלות אהבה זו,
 14 היא: כאשר ישים אל
 15 לבו - כאשר יתעמק אדם
 16 ברצינות, מה שאמר
 17 הקדוש: "כמים הפנים
 18 לפני, בן לב האדם
 19 אל האדם"; פירוש,²
 20 כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה בפנים, בן
 21 נראה לו שם בפנים אותה צורה עצמה - כשאדם מסתכל
- במים, משתקפת במים אותה צורת-פנים של האדם המסתכל;
 ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם
 תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו
 שמחה, עצב וכדומה, ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו
 לאיש אחר, הרי
 האהבה זו מעוררת
 אהבה בלב חברו אליו
 גם-כן להיות אוהבים
 נאמנים זה לזה, - עצם
 קיום רגש האהבה בלבו
 של אחד לשני, מעורר
 אהבה חוזרת בנאהב,
 שבלבו משתקפת חזרה
 אהבה לאוהב הראשון;
 בפרט כשרואה אהבת
 חברו אליו. - כשאהבתו
 לשני אינה נשאר ברגשי
 הלב בלבד, אלא הוא
 מראה את אהבתו
 שתיראה גם לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני
 אליו.

יום שישי ה' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה זהו טבע... עד עמ' סה, לאהבת המלך:

- 43 והנה, זהו טבע הנהוג במדת כל אדם, אף אם שניהם
 44 שוים במעלה. - לא
 45 שהאחד הוא אדם גדול
 46 והשני אדם פשוט, אלא
 47 שניהם הם באותה מעלה
 48 ובאותו מעמד - גם אז
 49 טבעי הדבר שאהבתו של
 50 האחד מעוררת בשני
 51 אהבה חוזרת. ועל-אחת
 52 במה-יבמה, אם מלך -
 53 איזה מלך? גדול ורב -
 54 מלך על מדינות רבות מראה אהבה? - ואיזו אהבה?
 55 הגדולה והעצומה - ולמי הוא מראה אהבה גדולה ועצומה
- וזו - לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול הממל
 באשפה, - כיצד, ובאלו
 דרכים מראה המלך את
 אהבתו הגדולה? - ויורד
 אליו - אל אותו איש
 הדיוט ונבזה וכו', ממקום
 כבוד עם כל שריו
 יחדו, ומקימו ומדימו
 מאשפתו, ומכניסו
 להיכלו היכל המלך, -
 ובהיכל המלך עצמו, הוא
 מכניס אותו חדר לפניו מחדר, - בחדרו הפרטי והאישי,
 מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם, ומתייחד עמו שם

ליקוטי אמרים

1. משלי כז, יט. 2. מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושו? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות - "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת 'פירוש' (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. - כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' - ללמד מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' הוראה שכמים הפנים לפני, בן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי - מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין כל ראי' כלל לנדרו"ד. ומפרש - אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" - הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפני - וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "טבע הנהוג במדת כל אדם" (ואפי' לעבודה קלה אין זקוק - ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' וההוראה י"ל בדא"פ: כיון שבטבע כמים גו' כן לב גו' - עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונא - ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב"י.

20 שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן, שנפשו תשתפר בכלות
21 הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים
22 האמורים במשל, של מלך בשר ודם, ישנם, ובמדה נעלה
23 ביותר, בנמשל, של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, המלך הגדול
24 של כל העולם, שהראה
25 אהבה גדולה כזו לעם
26 ישראל, בשעה שהיו
27 במצב הנחות ביותר,
28 בהיותם במצרים,
29 והוציאם משם והעלה
30 אותם למדרגות הנעלות
31 ביותר בשעת מתן תורה,
32 שעל ידי תורה ומצוות
33 מתאחדים בני ישראל
34 במדה הנעלה ביותר של
35 התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה
36 בין הקב"ה לבין בני ישראל – ולפיכך ההתעמקות בכל האמור,
37 באופן של "כמים הפנים לפנים" – מעוררת בבני ישראל, אהבה
38 גדולה ביותר להקב"ה.

1 בַּחוּד וְקִרְיֹב אֲמִיתִי וְחִיּוּבִי וְנִשְׁוֹק – המלך מחבק אותו
2 ומנשקו, והוא מחבק את המלך ומנשקו, וְאֲתִדְבָּקוֹת רֹחָא
3 בְּרוּחָא – והם מתדבקים ומתאחדים רוח ברוח, כָּכָל לֵב וְנִפְשׁ
4 – וכשמוֹלךְ גָּדוֹל כֹּזֵה מֵרָאָה אֲהָבָה גְּדוֹלָה כֹּזֵה וְקִרְיֹב גָּדוֹל כֹּזֵה
5 לָאִדָּם נַחוּת כֹּזֵה, הִרִי –
6 עַל־אֲחֵת־כַּפְּחֵי־זִכְמָה
7 שֶׁתִּתְעוֹרֵר מִמִּילָא
8 הָאֲהָבָה בְּפֹלָה
9 וּמִכְפָּלֵת בְּלֵב הַחֲדִיטִּים
10 וּשְׁפֵל אֲנָשִׁים הָיָה אֵל
11 נִפְשׁ הַמֶּלֶךְ
12 בְּהִתְקַשְׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ
13 מֶלֶךְ וְנִפְשׁ מִעֲמֻקָּא
14 דְּלֵבָא – מעומק הלב,
15 לְאִין קִין. וְאֵף אִם לֵב
16 – של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוּא כָּלֵב
17 הָאֲבֵן – ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת
18 – בכל זאת: הֵמָּה יָמָם – לבו, וְהָיָה לַמִּים, וְתִשְׁתַּפֵּף נִפְשׁוֹ
19 בְּמִים בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ לְאֲהָבַת הַמֶּלֶךְ: – האהבה

ליקוטי אמרים

וקירוב אמיתי וחיוּבִי וְנִשְׁוֹק ואתדבקות רוחא ברוחא
בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה
ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך
בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא
לאין קין. ואף אם לבו כלב האבן המם ימם והיה למים
ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת
המלך:

16 – של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוּא כָּלֵב
17 הָאֲבֵן – ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת
18 – בכל זאת: הֵמָּה יָמָם – לבו, וְהָיָה לַמִּים, וְתִשְׁתַּפֵּף נִפְשׁוֹ
19 בְּמִים בְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ לְאֲהָבַת הַמֶּלֶךְ: – האהבה

יום שבת קודש ו' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, כנ"ל באריכות:

49 גדולתו של הקב"ה היא למעלה מחקר והבנת השכל, כך –
50 שהדברים הם כמו שהם במשל מלך גדול ורב, אלא שבנמשל,
51 גדלותו של המלך, הקב"ה, היא למעלה באי־ערוך מאשר
52 גדלותו של המלך בשר־ודם הגדול; ובהשוואה למשל, שמדובר
53 במלך שהוא לא רק
54 "גדול" אלא גם "ורב",
55 שהוא מולך בהרבה
56 מדינות – גם בנמשל כך,
57 אלא שם זה במדה גדולה
58 ורבה יותר באי־ערוך,

39 ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – שפורטו במשל
40 המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, וְכָכָל הַחֲדִיטִּים הָיָה, –
41 באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, וְגָדוֹל יֵתֵר מְאֹד
42 בְּכַפְלִי בְּפָלִים לְאִין קִין, – מכפי שהדברים מופיעים במשל
43 המלך, עֲשֶׂה לָנוּ אֲלֵהִינוּ.
44 – הקב"ה הראה לבני
45 ישראל, אהבה גדולה
46 בהרבה, בלי גבול, מאשר
47 אופן האהבה שבמשל. כִּי
48 לְגִדְלוֹתָי אֵין חֶקֶר, –

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה
וגדול יתר מאד בכפליים לאין קין עשה לנו
אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב

3. בהתאם לכך – לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו – "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבנו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה).
היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים. שכן, הרי זה טבע בכל אחד, שאהבה שמראים לו – מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמוֹלךְ גָּדוֹל ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "מאד" בנוסף ל"מאד" הראשון – שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שכלל שבמדרגתו והבנתו של האדם נחותה יותר – קרוב הדבר יותר לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו – לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" – כשמעורר האהבה הוא מלך – בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול – עוד יותר, ורב – עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל – הוא "הדיוט", יתר על כן – "נבזה", ויתירה מזו – "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדרגתו ובהשגתו – עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם – אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר – בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר שאפילו אם מדרגתו והשגתו של האדם נחותות, בכל זאת יש בכוחו לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שכלל שמדרגתו והשגתו של האדם נחותות יותר – בכוחו יותר לעורר את האהבה. שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כִּי־אם ל"שימת

25 מִשְׁשׁ חֲשִׁיבִי, - וכל אלה האמורים, נחשבים לכלום לגבי
 26 הקב"ה, ובטלים במציאות מִשְׁשׁ, כְּבִטּוּל דְּבוּר אֶחָד מִשְׁשׁ
 27 לְגַבִּי מַהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְדַּבֶּרֶת וְעֲצֻמוּתָהּ, - הנפש כוללת את
 28 כוח הדיבור, בְּעוֹד שֶׁהִיא דְּבוּרָה - של הנפש, עֲדִין
 29 בְּמַחְשַׁבְתָּהּ אוּ בְּרָצוֹן
 30 וְחִמְדַּת הַלֵּב, כְּנֻכָּר
 31 לְעֵיל בְּאֲדִיכוּת: - כפי
 32 שנתבאר באריכות
 33 בפרקים ב' וכו', עד כמה
 34 אין לדיבור אחד ויחיד
 35 ערך כלל לגבי הנפש
 36 המדברת, גם לאחר
 37 שהאדם כבר ביטא את
 38 המלה (שאו היא נראית
 39 כמציאות לעצמה), וכל
 40 שכן כשהדיבור נמצא
 41 עדיין בתוך הנפש
 42 המדברת, ויותר מכך, - כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה, ויותר
 43 מכך - כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה נובע
 44 הדיבור. שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפניו במחשבה
 45 ומה שהוא רוצה וחומד לפניו בלבד לדבר) ושם - דיבור יחיד
 46 ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם למעלה,
 47 הדיבור, ממנו נוצרים וחיים המלאכים, העולמות והנבראים -
 48 כלול תמיד במקורו, וממילא הוא בטל במציאות לגמרי;

1 שכן - וְאִיהוּ מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין וְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין, - הקב"ה
 2 ממלא ומקיף את כל העולמות; וְנִדְעַ מוֹחֵר הַקָּדוֹשׁ וְהָאֵרֶךְ
 3 וְלֵל - אודות, רְבוֹי הַחֵיכָלֹת - "היכלות" הם מדריגות כלליות
 4 בכל עולם מהעולמות העליונים, וְהַעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר,
 5 וְכָכָל עוֹלָם וְהֵיכָל רְבוּא
 6 רְבִיבוֹת מִלְּאָכִים לְאֵין
 7 קֵץ וְתַכְלִית, וְכִמּוֹ
 8 שְׁכָתוֹב בְּנִמְרָא: כְּתִיב
 9 - כתוב: "הִישׁ מִסְפָּר
 10 לְגִדּוּדֵיו", - היש מספר
 11 לגדודי המלאכים שלו?
 12 וְכָתִיב - ופסוק אחר
 13 אומר: "אֵלֶּה אֲלֵפִין
 14 יִשְׁמְשׁוּנִיהָ, וְרָבּוּ רַבָּן
 15 קְדָמוֹהִי כו", - אלף
 16 אלפים משמשים אותו,
 17 וריבוא רבבות עומדים
 18 לפניו; הרי, מוכח מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא
 19 שהמספר הוא גדול ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב
 20 שאין להם מספר כלל: וְיִשְׁשִׁי - והגמרא מתרצת: "אֵלֶּה אֲלֵפִין
 21 וְכו'" - מִסְפָּר גִּדּוּד אֶחָד, - מה שכתוב בפסוק השני "אלף
 22 אלפין וכו'" המדובר במספר הפרטים שבמחנה מלאכים אחד,
 23 אֶבֶל לְגִדּוּדֵיו - אֵין מִסְפָּר, - בפסוק הראשון מדובר על
 24 "גדודיו" - מחנות, ולדם אין מספר כלל. וְכָלֶם קָמִיהָ כָּלָא

לב' לענין של "כמים הפנים", וזה - כאמור - הרי מחייב, שכלל שהוא נחות יותר - יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה. 4. חגיגה יג, ב. 5. איוב כה, ג. 6. דניאל ז, י.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

17 אֲלֵעֲזֹר בֶּן יַעֲקֹב אִמֶּר, בְּהִמָּה נֶסֶח שֶׁשִּׁפְעָה חֲרַרַת דָּם -
 18 שהפילה חתיכת דם, והוא סימן שהיה ולד ברחם הבהמה
 19 שנימוח בדם, ונעשתה ממנו חררה זו, הָרִי זוּ תִקְבֵּר - קוברים
 20 את החררה, אף שאין בה שום קדושה, כדי לפרסם שהבהמה
 21 הפילה וידעו שנפטרה מן הבכורה, וְפִטְמֹרָה מִן הַכְּבוֹרָה - אם
 22 לאחר מכאן תלד זכר, אינו קדוש.

גמרא

23 הגמרא דנה בדיני הטומאה של החררה, ובטעם שהיא טעונה
 24 קבורה: תָּנִי רַבִּי חִיָּא בשם רבי אליעזר בן יעקב, שהחררה אִינָה
 25 מִטְּמֵאָה לֹא בְּמִנְעָה וְלֹא בְּמִשְׁא, כלומר, אף שהנפל מטמא במגע
 26 ובמשא כמו נבילה, מכל מקום חררה זו אינה מטמאה, מקשה
 27 הגמרא: וּמֵאַחַר דְּאִינָה מִטְּמֵאָה לֹא בְּמִנְעָה וְלֹא בְּמִשְׁא, ומשמע
 28 מכך, שאין בה ולד שנימוח, אם כן אִמָּא תִקְבֵּר - מדוע שנינו
 30 במשנה שצריך לקבור אותה.

1 שואלת הגמרא: לִימָא תִּיהִי תִּיּוֹבָתָא דְּרַב וְשִׁמְוָאֵל - האם
 2 נאמר שמברייטא זאת תהיה פירכא על רב הסובר שהוא ודאי
 3 בכור, ועל שמואל הסובר שהוא ספק בכור, ולא הוכיחו
 4 משתיקת המוכר שבודאי אין איסור לקונה. מתרצת הגמרא: רב
 5 ושמואל סברו שאין לדמות את חיוב המוכר להזהיר מפני איסור
 6 'אותו ואת בנו', לבין חיובו להזהיר שהולד שיוולד מבהמתו
 7 יהא בכור, משום דְּהָתָם - שם לגבי איסור 'אותו ואת בנו',
 8 בְּמוֹכֵר תִּלְיָא מִלְּתָא - חובת האזהרה מוטלת על המוכר, וכיון
 9 שלא הזהיר, מוכח שלא מכר את אמה או בנה של בהמה זו,
 10 ואילו הָכָא - כאן, לגבי הוולד הנולד מבהמה שלקחה מישראל,
 11 בְּלוֹקֶחַ תִּלְיָא מִלְּתָא - חיוב הפרשת הבכור מוטל על הקונה,
 12 ועליו מוטל לברר האם בהמתו חייבת בבכורה, ואין דין המוחיב
 13 את המוכר להודיע לקונה את מצב הבהמה, ולכן אי אפשר
 14 להוכיח שאינו בכור ממה שלא הודיעו המוכר על כך.

משנה

15 המשנה מבררת את הדין של בהמה שהפילה חתיכת דם: רַבִּי

יום ראשון

יום רביעי

ל ניסן, ר"ח, טו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה"קנ.

תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו'.

ההתועדות דסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא - בראשי חודשים ומועדי אנ"ש - צריכים להתקיים בבית הכנסת. ההתועדות דמלגה מלכה - אצל אנ"ש שיחיו בבתיהם הפרטיים.

יום שני

יום חמישי

א אייר, ב דר"ח, טז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האט געזאגט אמאל פאר'ן טאטען - אין א פארבריינגען ספירה-צייט אין די יאהרען תרנ"א-ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאל ציילען. דער ווארט איז דעם טאטען זייער געפעלען געווארען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די שעות דארפען זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א טאג, דארף מען וויסען וואס מ'האט אויפגעטאן און וואס מ'דארף ווייטער טאן . . . בכלל דארף מען זעהן אז דער מארגען זאל זיין א סך שענער ווי דער היינט.

פעם אמרו בנוכחות אבא - בהתועדות של ימי הספירה בשנים תרנ"א-ג - חסידי אדמו"ר הזקן היו תמיד סופרים. הפתגם מאד מצא חן בעיני אבא, ואמר: זוהי ענינה של "עבודה"; השעות צריכות להיות ספורות, ואז הימים ספורים. כשעובר יום, צריך לדעת מה פעלו ומה יש לפעל בעתיד.. יש להשתדל תמיד שה'מחר' יהיה הרבה יותר "יפה" מאשר 'היום'.

יום שלישי

יום ששי

ב אייר, יז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

יום הולדת את אדמו"ר - בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאהר האט עם אמאל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האט געמאכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געווארען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאגט דעם צ"צ: הא, וואס זאגט איהר, ער מאכט גוט. דער צ"צ האט איהם געענטפערט: וואס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

יום הולדת את אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] - בשנת תקצ"ג.

בגיל שבע, אדמו"ר ה"צמח צדק" בחנו פעם. הסבא כל כך הצליח, שהמלמד שלו התפעל מאד, לא היה מסוגל להתאפק, ואמר ל"צמח צדק": הא, מה אתם אומרים? הוא מצליח! ענה לו ה"צמח צדק": מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" מצליחה?

יום
רביעי

שבת

ג אייר, יח לעומר

ה'תש"ג

הפטרה: ויהי דבר גו' ה'לדרש אתי.

שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.

אין שותים מים קדם הבדלה.

כל המדות, אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תארום ושמותיהם, אפשר להשתמש בהם לעבודת ה' על פי התורה, וכמו שהרב הצדיק רבי משולם זוסיא זצ"ל מהאניפאליא למד פמה דרכים בדרכי העבודה מגנב: (א) הצנע לכת (ב) מעמיד עצמו בספנה (ג) דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול (ד) עמל בטרחא גדולה, (ה) זריזות (ו) בוטח ומקנה (ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים.

יום
חמישי

יום ראשון

ד אייר, יט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כג-כח.

תניא: פרק מו. ויש . . . סה חבירו אליו.

מנהג ישראל שלא לגלח ושלל לספר שערות ראש תינוק עד מלאות לו שלש שנים.

גזירות השערות – אפשרענעש [=תספרת] (של תינוק) – הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועקרו הוא בהחנוך דהשאר פאות הראש. ומיום הגזירה והנחת פאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת טלית קטן וברכות השחר וברכת המזון וקריאת שמע שעל המטה.

יום
שישי

יום שני

ה אייר, כ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: עס קומט אראפ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אפ זיבעציג אכציג יאהר, צוליב טאן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רבנו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעל-שם-טוב:

יורדת נשמה לעולם וחהי שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות.

שבת
קודש

יום שלישי

ו אייר, כא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.

תהלים: להלל.

תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואס מאכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעלי' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹנוֹם-לְבָרְכָהּ: "אֵל יִפְטָר אָדָם מִחֻבְרוֹ אֲלָא מִתּוֹךְ דְּבַר הַלָּכָה", וּפְרָשׁוּ הוּד כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, דְּבַר תּוֹרָה כְּזֶה, שְׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ – אֶת הַמַּאֲזִין – ל'מַהֲלָךְ'. עֲנִין הַהִלּוּךְ הוּא לַעֲלוֹת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא בְּעִלּוּי אַחֵר עִלּוּי, מַעֲלַת הַנְּשָׁמוֹת עַל מַעֲלוֹת הַמַּלְאָכִים, דְּעִלְיָה זוּ הִיא בְּיֹתֵר עַל יְדֵי עֲבוּדָה בְּפִעֵל טוֹב, לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לַיהוּדֵי בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּכָלֵל וּבְרוּחָנִיּוֹת בְּפָרֵט.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שיש עמ' ב

הגמרא: אין לומר כן, שהרי מַפְלֵג פְּלִיג – נחלק הוא בדין זה על
 28 חכמים בְּבְרִייתָא להלן (כד). ואם כן לא על דין זה אמר רב שכך
 29 היא ההלכה, שהרי אמר חוץ מדין שנחלקו בו.
 30 ממשיכה הגמרא: אֲלָא נפרש, שרב אמר כן אֲדַרְבֵּי יוֹסִי בֶן
 31 הַמְּשׁוּלָם, שאמר במשנה להלן (כד) שמותר לתלוש משערו
 32 הבכור, במקום השחיטה. יש לדחות שגם לדין זה לא הוצרך רב
 33 לומר את הכלל שהלכה כן, דְּהָא אָמַר רַב חֲדָא זִמְנָא – שהרי
 34 כבר אמר כן רב, דְּאָמַר רַב (להלן שם) הַלְּבָתָא בְּרַבִּי יוֹסִי בֶן
 35 הַמְּשׁוּלָם. ומדוע הוצרך לחזור על זה שוב בכלל זה. אלא ודאי
 36 לא על דין זה הוצרך רב לומר כן.
 37 ממשיכה הגמרא: אֲלָא נפרש שרב אמר כן אֲשַׁעֵר בְּעַל מוֹם –
 38 על מה ששנינו להלן (כד). בדין שער של בכור בעל מום שנשר,
 39 ואחר כך נשחט הבכור או מות, אם מותר ליהנות מהשער. דוחה
 40 הגמרא: אי אפשר לומר כן, לפי שמיפְּלֵג פְּלִיג בדין זה עֲקִיבָא
 41 בֶן מַחְלָאֵל וְרַבִּנָּן במשנה שם. שעקביא מן מהללאל מתייר את
 42 השער בהנאה, וחכמים אוסרים. ואם כן לא על דין זה אמר רב
 43 שכן הלכה, שהרי אמר חוץ מדבר שיש בו מחלוקת.
 44 מסיקה הגמרא: לְעוֹלָם – באמת מוכרחים אנו לפרש שדברי רב
 45 שאמר שכן ההלכה, אֲדַרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל שבמשנתנו
 46 הוא שאמר כן. ולענין מה שהקשו על כך מהברייתא להלן
 47 שנחלקו חכמים על דבריו, מיישבת הגמרא, וְהָא קָא מְשַׁמַּע לֵן
 48 – והשמיע לנו רב בזה, דְּבְרִייתָא – שמחלוקת שהובאה רק
 49 בברייתא ולא במשנה, לֹא פְּלוּגְתָא הִיא – אינה חשובה
 50 כמחלוקת, ולכן אין זה בכלל מה שאמר רב חוץ מדבר שיש בו
 51 מחלוקת, אלא הלכה כדברי רבן שמעון בן גמליאל.
 52 מקשה הגמרא: וְכִינָן דְּאָמַר רַב הַלְּבָתָא בְּבִלְיָה פִּירְקִין בְּר
 53 מַפְּלִיגְתָא,
 54

1 הלכה הם. בין אם מוזכרים הם בשם תנא מסוים, ובין אם מובאים
 2 הם בסתם, ללא שם תנא. בְּר – חוץ מַפְּלִיגְתָא – מדינים שיש
 3 בהם מחלוקת.
 4 הגמרא מבררת לענין איזה דין מהדינים השנויים בפרק זה,
 5 הוצרך רב לומר כלל זה. אומרת הגמרא: אָמַר רַב שְׁשֵׁת,
 6 אָמִינָא – סבור אני לומר, כִּי נִיִּים וְשָׂכִיב רַב אָמַר לְהָא
 7 שְׁמַעְתָּא – שרב אמר שמועה זו, בשעה שנמנם ונשכב לישון.
 8 לפי שיש לתמוה על דבריו, אֲהִיָּא – לענין איזה דין הוצרך
 9 לומר כלל זה שהלכה כמשנה שאין בה מחלוקת. אִילִימָא
 10 אֲרִישָׁא – שעל הדין הראשון המוזכר בפרק זה (לעיל יט) שאמר
 11 רבי ישמעאל שיש גיל מסוים, שודאי הוא שעדיין לא ילדה
 12 הבהמה, והולד הראשון שנולד אחר גיל זה ודאי בכור הוא. ועל
 13 זה אמר רב שהלכה כמשנה זו. הרי (מפליג) [מַפְּלֵג פְּלִיג] רַבִּי
 14 יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי עֲקִיבָא בדין זה, שלדעת רבי עקיבא, גם אם לא
 15 ילדה הבהמה ולד ממש, אלא הפילה חתיכה, הולד הבא אחריו
 16 אינו בכור. וזה יכול להיות גם בתוך גיל זה. ואם כן לא על זה
 17 אמר רב שכן הלכה, שהרי אמר חוץ מדין שיש בו מחלוקת.
 18 ממשיכה הגמרא: אֲלָא נפרש את דברי רב אֲדַרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
 19 יַעֲקֹב – על דינו של רבי אליעזר בן יעקב שאמר במשנה השניה
 20 (לעיל בא), שבהמה שהפילה חתיכת דם, הולד הבא לאחר מכן
 21 אינו בכור, והחתיכה תיקבר. ועל זה אמר רב שהלכה כדבריו.
 22 דוחה הגמרא: אין לפרש כן, מאחר שיש כלל שְׁמַשְׁנָת – שדבריו
 23 של רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הם קָב – דברים מועטים, וְנִקְי –
 24 שכל מה שאמר הלכה כמותו, ולא היה רב צריך להשמיענו
 25 שהלכה כדבריו.
 26 ממשיכה הגמרא: אֲלָא נפרש שרב אמר כן אֲדַרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 27 נְמִלְיָאֵל שאמר במשנתנו שבהמה המינקת ודאי בנה הוא. דוחה

מתי אומרים 'עקירה צורך הנחה'?

יום ראשון ל' ניסן ה'תשע"ט

ומשעה שהחץ נעקר ממקומו, התחיל המעשה שמביאו לחיוב מיתה, וחיוב הממון הוא על קריעת הבגד בין 'עקירת' החץ ל'הנחתו' – והרי הם באים כאחד.

ואם כן, מדוע כאן פטור מתשלומין רק אם הגנב הקנה את הבהמה לאחר 'שתנוח בחצר הלוקח', הרי גם אם תחול המכירה כשנכנסה לאויר החצר, יהא פטור מתשלומין, כי תחילת חיוב המיתה היתה בשעת ה'עקירה' ('עקירה צורך הנחה') ואיסורי שבת וגניבה באים כאחד?

ומבאר ה'דברי יחזקאל' (ס"ו כו סק"ח):

כתב ה'מאירי' (בבא קמא ע, ב) שרק בנזקין אמרו 'עקירה צורך הנחה'. והביאור: ניתן לומר 'קים ליה בדרכה מיניה' או בתחילת זריקת החץ שהיא המביאה לידי חיוב שבת או בטוף הגעתו שזהו זמן החיוב, אבל באמצע, בעת מעופו, אין לפטור מטעם 'קים ליה בדרכה מיניה'. ולכן אף שקריעת הבגד היא באמצע מעוף החץ, הרי היא תוצאה מזריקת החץ ומשעה זו מתחיל עיקר חיוב התשלום, וזו גם תחילת חיוב המלאכה בשבת, וכיון שבאים כאחד פטור מתשלום, אבל בגנב שמכר בשבת, המכירה איננה תוצאה מעקירת הבהמה מרשות המוכר, אלא מעצם הימצאות החפץ באויר חצר הקונה, ואם כן עיקר החיוב על המכירה חל בין ה'עקירה' ל'הנחה' ואז אין דין 'קים ליה בדרכה מיניה'.

הלכות גניבה פרק ג, הלכה ה: **גִּנֵּב שֶׁמָכַר בְּשֶׁבֶת... חַיב לְשֵׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה; שְׁאִין בְּמִכְרָה מִיתָה. וְאִם נִעְשֶׂת מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת בְּעֵת הַמִּכְרָה, פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה. בִּיֶּצֶד? כִּגוֹן שְׁלֹא הִקְנָה לוֹ עַד שֶׁתִּנּוּחַ בַּחֲצֵר הַלּוֹקֵחַ, שֶׁנִּמְצָא בְּשֹׁהוּצֵי מְרֻשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת - אִסּוּר שֶׁבֶת וּמִכְרָה בְּאֵין בְּאֶחָת.**

גנב ומכר בשבת, פטור מתשלומי ד' וה' מדין 'קים ליה בדרכה מיניה' רק אם חיוב מיתה וחיוב תשלומין באו כאחת (לעיל ה"א). ולכן גנב שמכר בשבת וזרק את הגניבה לחצר הקונה, חייב לשלם כי הקנין חל כשהגיעה לאויר החצר, וחיוב שבת חל רק לאחר שתנוח בקרקע החצר. ורק אם הגנב קנה את הבהמה לאחר שתנוח על קרקע החצר, פטור מתשלומין, כי אז "איסור שבת ומכירה באין כאחת".

והקשו אחרונים (ים של שלמה כתובות פ"ג, ג, שער המלך כאן):

לעיל (ה"ב) כתב הרמב"ם שהזורק חץ בשבת מתחילת ארבע אמות לסוף (והמעביר ארבע אמות ברה"ד חייב מיתה) וקרע בגד חברו, "פטור מן התשלומין שאיסור שבת ואיסור גניבה והזיק באין כאחת", כשיטת רבי אבין (כתובות לא, א) שאף שחיוב התשלומין על קריעת הבגד הוא בשעה שהחץ פגע בו תוך כדי מעופו, ואילו חיוב המיתה בא רק לאחר שהחץ הגיע לסוף ארבע אמות, פטור 'שעקירה צורך הנחה' היא

הפקר בעל כורחו

יום שני א' אייר ה'תשע"ט

מיוחד לגבי פועל שרשאי ליטול את השאריות כאשר המנהג הוא לא להקפיד על כך, כי על דעת מנהג זה נשכר מלכתחילה והרי זה כתנאי מתנאי השכירות. ולכן אף אם בעל הבית מקפיד אין הוא רשאי לבטל את תנאי השכירות. ובאופן אחר יש לבאר:

במקור של הלכה זו בגמרא (ב"ק קט, א) נאמר כי דברים שאין דרך להקפיד עליהם 'אין בהן משום גזל' ומשמעות הלשון היא שמפאת ערכם המועט הם מופקרים מצד עצמם, ואף אם מאן דהו מקפיד עליהם, אין מתחשבים בו כי מחמת חוסר חשיבותם אין עליהם בעלות כלל, ולכן לגביהם אין צורך בפעולת הפקר מצד האדם כי החפץ מופקר ועומד מצד עצמו (ראה לקוטי שיחות יט עמ' 109 ואילך, ובהערה 42).

ולפי זה, אין הנידון כאן דומה לדברי הרמב"ם בהלכות אישות, כי שם מדובר בחפץ שיש לו שווי מסוים והנידון הוא האם בעל הבית מקפיד עליו או לא, אך כאן מדובר בחפץ שאין לו שוויות כלל במקום זה, ולכן אין צורך בהסכמת בעל הבית.

הלכות גניבה פרק ו, הלכה ח: **נִמְכַּרְתָּ שֶׁהִתְרַשׁ מוֹצֵיא בְּמַעֲצָה, שָׁלוּ; וּבְכַשִּׁיל, שָׁל בְּעַל הַבֵּית... וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֵּיו וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹלֵכִין בָּהֶן אַחֵר מִנֶּהֱגַת הַמְּדִינָה.**

מדברי הרמב"ם משמע שמנהג המקום הוא הקובע לעניינים אלו, ודבר שאין דרך אנשי המקום להקפיד עליו, אפילו אם בעל הבית מקפיד עליו, מותר לפועל לקחתו. וכן פסק אדמו"ר הזקן (הל' גזילה סכ"ב) וכתב שהטעם הוא משום שהמקפיד 'בטלה דעתו'.

אך בהלכות אישות (פ"ה ה"ח) כתב הרמב"ם שהנכנס לבית חברו ולקח משם חפץ שאין בעל הבית מקפיד עליו וקידש בו אשה – מקודשת 900. ואין הקידושין חלים בוודאות כי יש לחשוש שמא בכל זאת בעל הבית הקפיד. ומכך מבואר שאם מקפיד על החפץ אי אפשר ליטול אותו בעל כורחו, למרות שאין דרך אחרים להקפיד עליו!

ומבאר ה'דברי נחמיה' (אהע"ז יב):

בדרך כלל, אי אפשר ליטול חפץ בעל-כרחו של הבעלים אף כשאחרים אינם מקפידים עליו, אך בהלכה זו נאמר דין

מדוע אסור להשהות משקל חסר?

יום שלישי ב' אייר ה'תשע"ט

ואפילו לעשות המדה עִבְיָה שֶׁל מִימֵי רִנָּלִים, אִסּוּר; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין זֶה לִזְקָת וּמוֹכֵר בָּהּ, שְׁמָא יָבוֹא מִי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא

הלכות גניבה פרק ז, הלכה ג: **כָּל מִי שֶׁשְּׁמָשָׁה בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּתוֹנוֹ מִדֶּה חֲסֵדָה, אוֹ מִשְׁקָל חֲסֵד - עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשָׂה...**

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

חפירה, וימדר פה.

כתב ה'מנחת חינוך' (מצוה תרב סק"ב):

משמעות לשון הרמב"ם היא שעובר ב'לא תעשה' רק אם משהה בביתו מידה חסרה כדי לרמות בה (אף אם בפועל לא השתמש בה), אבל אם משהה אותה לא כדי לרמות, אינו עובר ב'לא תעשה', והאיסור להשהותה אפילו כעביט של מי רגלים (אף שאינו משמש למדידה) הוא מדרבנן, שמא ירחץ אותו ויבוא למדוד בו. וכן כתב הרשב"ם (בבא בתרא פט, ב ד"ה שישהה) שהתורה הזהירה רק "כשיתקנה לו על מנת למדוד בהן" אבל לדעת אדמו"ר הזקן (הל' אונאה ס"י ק"א הל' גולה ואברה סק"ב) הדבר אסור מן התורה אף אם אינו משהה כדי לרמות במדידה. וכך כתב: "אסרה התורה להשהות מדה חסרה בביתו... שלא יבואו לרמות בה". ולפי זה, גם מה שכתב הרמב"ם שהאיסור לעשות מידה שמשמשת כעביט של מי רגלים (ואין ברעתו להשתמש בה למדידה) הוא משום "שמא יבא מי

שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה", כוונתו לאיסור מן התורה, כי דרכו של הרמב"ם לפרש 'טעמא דקרא'.

ויש לומר שאף לשיטת הרשב"ם השהיית מידה חסרה, גם לא כדי לרמות, אסורה מן התורה. ומה שכתב שהתורה הזהירה על עשיית מידה חסרה "כשיתקנה לו על מנת למדוד בהן" – הוא משום שהאיסור הוא כאשר יש על הכלי שם 'מידה', ולכן עביט מטונף איסורו מדרבנן (כי אין עליו שם 'מידה') שמא ירחץ אותו ויבוא למדוד בו.

והטעם הוא כי השהיית מידה חסרה בבית אינה רק משום שמביאה הפסד ממון לחברו, אלא עצם מציאותה מבטאת את תכונת הערמוניות – כי המדידה מראה לכאורה הנהגה הוגנת המונעת הפסד לחברו, ובאותה פעולה הוא גונב ממנו. ולכן אסרה תורה גם השהיית מידה חסרה בבית (אף שבפועל לא ייגרם עוול לזולת) כי מהותה של מצווה זו היא שלילת הערמוניות של האדם כלפי עצמו.

(לקוטי שיחות כו, עמ' 151 ובהערות שם)

מתי מנתק ה'עשה' את ה'לאו'?

יום רביעי ג' אייר ה'תשע"ט

אך צריך להבין:

'לאו' שאינו שווה ל'עשה' – דהיינו שב'לאו' כולם מזהירים ובי'עשה' אין הכל מצווים – אין ה'עשה' מנתק (תמורה ד, ב. רמב"ם הל' תמורה פ"א ה"א), ומטעם זה הממיר שעבר על 'לא יחליפנו ולא ימיר' לזקן, אף שנאמר בו 'עשה' – 'הוא ותמורתו יהיה קודש', כי כולם אסורים להמיר. ואילו ה'עשה' אינו קיים בצבור או שותפים, שאם המירו אינה תמורה, ולכן אין ה'עשה' מנתק את הלאו. ואם כן לענין גזילה, איך מנתק ה'עשה' ('והשיב את הגולה') את הלאו 'לא תחמוד', הרי אין הלאו שווה ל'עשה' כי 'לא תחמוד' ישנו גם אם לקח את החפץ בהסכמת הבעלים ואז אין 'עשה' ('והשיב...')?

ויש לבאר כמו שכתב ה'תומים' (סי' צו סק"ז) על יסוד דברי התוספות הנ"ל, ש'עשה' המתקיים על ידי מעשה בידים מנתק גם שני לאוים. וכך גם בכוחו של 'עשה' זה לנתק גם אם ה'לאו' אינו שווה ל'עשה' (הלאו קיים גם כאשר אין 'עשה').

(מנחת חינוך מצוה לח סק"ג)

הלכות גזלה ואבדה פרק א הלכה א: כל הגזול את חברו שנה פרושה – עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגזל". ואין לזקן על לאו זה, שהרי כתוב נתקן לעשה, שאם גזל – חיב לתחור, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל", זו מצות עשה. יש להקשות: מדוע אין לוקים על הלאו, הרי בכל גזילה עובר גם על 'לא תחמוד' (להלן ה"ב), ואמרו בגמרא (תמורה ו, ב. וכ"כ הרמב"ם הל' תמורה פ"א ה"א) ש'עשה' אחד אינו מנתק שני 'לאוים'?

ויש לומר על פי דברי התוספות (חולין פ, ב ד"ה הנח), ש'עשה' אחד אינו מנתק שני 'לאוים' רק כאשר ה'עשה' מתקיים מאליו בלי מעשה בידים וכמו בתמורה, שממיר בהמת חולין בבמהת קרבן שיש בה שני לאוים ('לא יחליפנו ולא ימיר') וה'עשה' – 'הוא ותמורתו יהיה קודש' – אינו על ידי מעשה כי התמורה נעשית קודש מאליו. אבל בגזילה ה'עשה' "והשיב את הגזלה", פעולת ההשבה היא מעשה בידים ולכן יכולה לנתק שני לאוים.

'דין המלך דין'

יום חמישי ד' אייר ה'תשע"ט

אך לדעת הרמב"ם "דין המלך דין... בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל". ולפי זה, טעם ההלכה הוא כמו שכתב הרשב"ם (בבא בתרא נד, ב ד"ה מ"י) "שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטי. והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חברו על פי חוקי המלך הנהוג בעיר, משום גזל". וגם מלך ישראל, אף שאין הארץ שלו, מקבלים עליהם מרצונם את חוקיו והנהגותיו (ראה שו"ת חתם סופר חו"מ סי' מוד).

וה'בית יוסף' (חו"מ סי' שסט) הביא ראיה לשיטת הרמב"ם: הגמרא (בבא קמא ק"ג, א) שואלת מדוע מותר להבריח את המכס "והאמר שמואל, דינא דמלכותא דינא" (ומתרת שמואל במכס

הלכות גזלה ואבדה פרק ה, הלכה יא: מִכָּס שֶׁמֶקְסוּ הַמֶּלֶךְ, וְאִם שֶׁלֹּקֶח שְׁלִישׁ אוֹ רִבְעֵי אוֹ דָּבָר קָצוּב, וְהַעֲמִיד מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹת חֶלֶק זֶה לְמֶלֶךְ... אֵינוֹ בְּחֻקֵּי גִזְלָה, לְפִי שְׁדִין הַמֶּלֶךְ דִּין הוּא... בֵּין שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ גּוֹי, בֵּין שֶׁהָיָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

'דינא דמלכותא דינא' (נדרים כח, א). ובטעם הדבר כתב הר"ן (שם ד"ה במוכס, בשם התוס'): לפי שכל הארץ של המלך ויכול לומר לאנשים אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם מן הארץ. ולפי זה, מלך ישראל בארץ ישראל אין דינו דין, כיון שאינו יכול לומר להם זאת, כי הארץ אינה של המלך אלא כל ישראל שותפים בה.

שאינו לו קצבה כאמור בהלכה כאן) ואם מלך ישראל אינו דין, היתה הגמרא מתרצת שמדובר במלך ישראל.
וכתב ה'חתם סופר' (שם) כי גם לשיטת הר"ן, שבמלכי ישראל אין אומרים 'דינא דמלכותא דינא' הרי זה רק לענין

מסים שמטיל על כרחם ובני המדינה אין רצונם בכך (וגם אינו יכול לומר להם: אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם), אבל במנהגים ונימוסים שהם לטובת בני המדינה, גם לדעתו אין לחלק בין מלך ישראל למלך גוי.

מתי צריך הגזלן לחפש אחר הבעלים להשיב את הגזילה? יום שישי ה' אייר ה'תשע"ט

התייאר. לפי טעם הרמב"ם יכול הגזלן להשאיר את הגזילה בידו עד שיבואו הבעלים ויטלו את שלהם, שהרי לא התייאר. ואילו לפי טעם הגמרא, עדיין צריך הגזלן ללכת אחר הנגזל כי רק כך יכפר על חטאו.
וה'קצות החושן' (ס' שסז סק"ג) מבאר:

התוספות (ב"ק שם ד"ה אחר) חידשו שהגזלן שנשבע לשקר והודה צריך לחפש אחר הנגזל ולהחזיר לידו את הגזילה רק אם הודה שלא בפני הנגזל (אלא בפני עדים), אבל אם הודה בפני הנגזל – מכיוון שהנגזל לא לקח ממנו את הגזילה אלא הסכים להשאירה ביד הגזלן כפיקדון אינו צריך להוליכה ליד הנגזל, ומביא קרבן וחטאו מתכפר אף שהגזילה עדיין בידו (בתורת פיקדון). אבל הרמב"ם הכין ממשמעות הגמרא (ב"ק שם) שגם אם הגזלן הודה בפני הנגזל והלה הסכים להשאירה ביד הגזלן בתורת פיקדון – עדיין צריך הגזלן לחפש אחריו ולהחזיר לו את הגזילה. ולכן הוכרח לפרש שצריך 'לרדוף אחר הבעלים' מפני שנתייארש הבעלים, כי אף שהגזלן הודה בפניו אין הוא מאמין לו, וממילא אין כאן כפרה עד שישב את הגזילה לידו בפועל.

הלכות גזלה ואבדה פרק ז, הלכה ט: הגזלן את חברו... אם חזר והודה... אם נשבע על שוה פרוטה ומעלה - חייב לרדוף אחר הבעלים עד שיחזיר להם, אפילו חזר פאני תנן; מפני שכבר נתייארש אחר שנשבע, ואינו פאני עוד לתבעו. גזלן שכפר בחיובו ונשבע לשקר ואחר כך הודה, חייב להשיב לנגזל את הקרן בתוספת חומש ולהביא אשם (ויקרא ה, כא"כ). ועליו "לרדוף אחר הבעלים עד שמחזיר להם". והרמב"ם נותן טעם - כיון שהגזלן נשבע לשקר אין לנגזל אימון בו, ולא ישוב לתבוע ממנו את הגזילה ולכן על הגזלן לחפש אחר הנגזל ולהשיב לו את הגזילה (בבא קמא קג"א).

ומקשה הש"ך (ח"מ ס' שס"ז סק"ו):

בגמרא (שם קד, א) מבואר שגזלן שנשבע לשקר והודה צריך ללכת אחר הנגזל ולהשיב את הגזילה משום שהגזלן צריך כפרה ואינו מתכפר עד שישב את הגזילה ליד הנגזל. ומדוע כתב הרמב"ם והביא טעם אחר, שצריך "לרדוף אחר הבעלים... מפני שכבר נתייארש מאחר שנשבע ואינו באין עוד לתבעו"?
ו'נפקא מינה' בין הטעמים, כאשר ידוע שהנגזל לא

השבת אבידה לגוי

שבת קודש ו' אייר ה'תשע"ט

הרמב"ם שהאיסור הוא משום סיוע לרשעים, אם-כן לגוי הגון מותר להחזיר.
ובשולחן ערוך (ח"מ רסו, א) נפסק כדברי הרמב"ם, ולפי זה כתב ה'באר הגולה' (שם) שבזמן הזה שאין הגויים עובדי עבודה-זרה מותר להחזיר להם, ויש שכתבו שאף חובה להחזיר להם (מנחת פתים ח"מ רסו, א).
והשלכה נוספת בין שני הטעמים, במקרה שיש לגוי ביטוח על האבדה ואם לא ימצא אותה הוא יקבל את שוויה מחברת הביטוח: לפי טעמו של הרמב"ם נראה שבמקרה כזה אין איסור להחזיר, שהרי אין בכך סיוע לגוי כי בלא-הכי היה מקבל את שווי האבדה, אך לדעת רש"י גם במקרה כזה אסור, כי כל השבה שאין בה מצווה מהווה זלזול בערך קיום המצווה (אורחות משפט ע' קסט).

הלכות גזלה ואבדה פרק יא, הלכה ג: אבדת הגוי - מתרת... והמחזירה - הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם.

בטעם האיסור להשיב אבדה לגוי נאמרו שני ביאורים:
רש"י (סנהדרין עו, ב) מפרש, שהשבה לגוי מהווה זלזול בערך קיום מצוות השבת אבדה, כי בכך הוא מראה שגם כאשר הוא משיב ליהודי אין הוא עושה זאת מחמת ציווי הבורא, שהרי הוא נוהג כך גם אילו לא המצווה.
ואילו הרמב"ם מסביר שהאיסור הוא משום שמסייע ומחזק בכך את ידי הרשעים.
ה'נפקא מינה' בין שני הטעמים: לדעת רש"י אין להחזיר אבדה אפילו לגוי שאינו רשע, ואף אם מקיים את שבע מצוות בני נח, שהרי מכל-מקום אין זה בכלל 'אבדת ארץ', ומאחר ואין בכך מצווה ממילא יש בזה גם איסור, אך לדעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ל' ניסן אייר תשע"ט

יום ראשון ל' ניסן ה'תשע"ט

הלכות גניבה

- 1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֻמַּשׁ
- 2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִגְנוֹב
- 3 מִמּוֹן. (ב) דִּין הַגֵּנֵב. (ג) לְצַדִּיק הַמֵּאֲזִינִים עִם
- 4 הַמְשַׁקְלָלוֹת. (ד) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה עוֹל בַּמִּדּוֹת וּבַמְשַׁקְלָלוֹת.
- 5 (ה) שְׁלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶכָּן וְאֶכָּן אִיפֹה וְאִיפֹה, אָף
- 6 עַל פִּי שְׂאִינוֹ לֹקֵחַ וְנוֹתֵן בִּהֶן. (ו) שְׁלֹא יִסִּיג גְּבוּל.
- 7 (ז) שְׁלֹא לִגְנוֹב נַפְשׁוֹת.
- 8 וּבְאִוֵּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רִאשׁוֹן

(1) ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים, אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה בגונב שור ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדיוט אחר וכיוצא בזה.

- 9 א. כָּל הַגֵּנוֹב² מִמּוֹן³ מַשְׁוֶה פְּרוּטָה⁴ וּלְמַעֲלָה⁵ -
- 10 עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמָר⁶: לֹא תִגְנוֹב. וְאֵין לֹקֵחַן
- 11 עַל לֹאוֹ⁷ זֶה, שֶׁהֵרִי נִתֵּן לְתַשְׁלוּמִין⁸, שֶׁהַגֵּנֵב חֵיבֵתוֹ
- 12 תּוֹרָה לְשִׁלֹּם⁹. וְאַחַד¹⁰ הַגֵּנוֹב מִמּוֹן יִשְׁרָאֵל אוֹ הַגֵּנוֹב
- 13 מִמּוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים¹¹, וְאַחַד הַגֵּנוֹב אֶת הַגְּדוֹל אוֹ
- 14 אֶת הַקָּטָן¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"לא תגנוב"

הציווי "לא תגנוב" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות, ואילו "לא תגנובו" שבפרשת קדושים מדבר בגניבת ממון. וצריך עיון מדוע בריש הלכות גניבה (בדפוסים שלנו) הביא הכתוב לא תגנוב. אבל בחינוך מצוה רכ"ד מעתיק לשון הרמב"ם לא תגנובו. וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות מל"ת רמד, ובמניין המצוות בסוף ספר היד - לא תגנובו. (על פי לקו"ש חז"י עמוד 205 הערה 4)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הגונב ממון ישראל או גונב ממון גוי כו"

ובנוגע לגזילה, ראה רמב"ם ריש הלכות גזילה ואבידה. טוש"ע שם ריש סימן שנט (ראה ש"ך שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא מדאורייתא).

(על פי לקו"ש חז"י עמוד 115 הערה 7)

(2) הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. (3) רכוש (ולאו דווקא כסף). (4) מטבע קטנה של נחושת, אחד

ממאה תשעים ושניים בדניר של כסף. (5) פחות משווה פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נז. ורש"י שם). (6) ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר בגונב ממון, אבל "לא תגנובו" שבעשרת הדיברות מדבר בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט הלכה א). (7) על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז.). (8) ו"כיוון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם". (9) "אם המצא ... שניים ישלם" (שמות כב, ג). (10) ואחד ... ואחד = בין ובין. (11) "גזול גוי אסור" - בבא קמא קג א-ב, והוא הדין לגניבה. (12) כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב אם גנב מגדול או גנב מקטן.

- 15 ב. אִסוּר לִגְנוֹב כָּל שֶׁהוּא¹³ דִּין תּוֹרָה¹⁴. וְאִסוּר לִגְנוֹב
- 16 דֶּרֶךְ שְׁחֹק אוֹ לִגְנוֹב עַל מְנַת לְהַחְזִיר¹⁵ אוֹ עַל מְנַת
- 17 לְשִׁלֹּם¹⁶; הַכֹּל אִסוּר¹⁷, שְׁלֹא יִרְגִּיל עַצְמוֹ בְּכָךְ.

(13) אפילו פחות משווה פרוטה. (14) אף על פי שהשיעור לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.). (15) את החפץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו. (16) תשלומי כפל משום "שרוצה להחנותו ויודע בו שלא יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). (17) [בגמרא בבא מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון].

- 18 ג. אִי זֶהוּ גֵנֵב? זֶה הַלּוֹקֵחַ מִמּוֹן אָדָם בְּסִתְרָא¹⁸ וְאֵין
- 19 הַבְּעָלִים יוֹדְעִים, כְּגוֹן הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְתוֹף פִּיִּם חִבְרֵי
- 20 וְלִקַּח מַעוֹתָיו וְאֵין הַבְּעָלִים רּוֹאִים, וְכֵן כָּל פִּיִּיצָא
- 21 בְּזֵה. אֲבָל אִם לָקַח בְּגָלוֹי¹⁹ וּבְפִרְהָסָא²⁰ בְּהֹזֵק יָד²¹
- 22 - אֵין זֶה גֵנֵב, אֲלֵא גִזְלָן²². לְפִיכָךְ, לְסֻטִּים מְזִיזִין
- 23 שְׁגָנֵב²³ - אֵינוֹ גִזְלָן, אֲלֵא גֵנֵב, אָף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים
- 24 יוֹדְעִים²⁴ בְּשַׁעָה שְׁגָנֵב.

(18) ולא לעיני הבעלים. (19) שהבעלים רואים. (20) לעיני הכול. (21) נגד רצון הבעלים. (22) הגדרה זו של גזלן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן יהרידע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "יגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). (23) הבא בסתר ומפחד מפני אנשים. (24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו: ונו.).

- 25 ד. גֵנֵב שֶׁהֵעִידוֹ עָלָיו יְעִידִים²⁵ בְּשִׁרִּים²⁶ שְׁגָנֵב - חֵיב
- 26 לְשִׁלֹּם שְׁנִים²⁷ לְבַעַל הַגֵּנֵבָה. אִם גֵנֵב דִּינָר - מְשַׁלֵּם
- 27 שְׁנַיִם²⁸; גֵנֵב חֲמוֹר אוֹ כֶּסֶת אוֹ גָמֶל - מְשַׁלֵּם שְׁנִים

1 בְּדִמְיָהּ²⁹. וְנִמְצָא מִפְסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבֶקֶשׁ לְחַסֵּר אֶת
2 חֲבֵרֹוֹ³⁰.

25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). 26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ח הלכה משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות". 27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). 28) דינר אחד שגנב ודינר נוסף כקנס על מעשה הגניבה. 29) כדי שלא תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד כל חפץ שגנב, מדייק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש - הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי הגניבה. 30) "עונש כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממונו כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיוצא בו" (מורה נבוכים, חלק ג פרק מא).

3 ה. גִּנֵּב שֶׁהוֹדָה מַעֲצָמוֹ³¹ שֶׁגִּנֵּב - מְשַׁלֵּם אֶת הֶקְרָן³²
4 וּפְטוֹר מִן הַפֶּפֶל³³; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוֹן אֱלֹהִים³⁴
5 יִשְׁלַם שְׁנַיִם - וְלֹא הַפְּרִשְׁיָע אֶת עַצְמוֹ³⁵ מְשַׁלֵּם
6 שְׁנַיִם. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקִּנְסוֹת³⁶, שֶׁהַמֹּדָה פָּהֵן
7 פְּטוֹר³⁷.

31) בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן, כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. 32) הדבר שגנב. 33) אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן פרק ג, הלכה ח. 34) שירשיע אותו השופט על פי עדים. 35) על ידי הודאתו. 36) כגון חצי נזק ועוד. המושג "קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:). 37) כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מוותרים לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.

8 ו. תְּשַׁלּוּמֵי כֶּפֶל נֹזֶהֶגֶן כֶּפֶל, חוץ מִשֶּׁה וְשׁוֹר;
9 שֶׁהַגֹּנֵב אֶת הַשׁוֹר אוֹ אֶת הַשֶּׁה וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁸ -
10 מְשַׁלֵּם עַל הַשֶּׁה תְּשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה, וְעַל הַשׁוֹר
11 תְּשַׁלּוּמֵי חֲמִשָּׁה.

38) "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה" (שמות כא, לו), והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד, ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור,

אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

12 ז. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁגִּנְבוּ - חֲבִיבִין⁴⁰
13 לְשֵׁלֶם תְּשַׁלּוּמֵי כֶּפֶל וְתְשַׁלּוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה⁴¹.
14 הֵיתִיהָ אִשָּׁת אִישׁ שֶׁאֵין לָהּ לְשֵׁלֶם⁴² - הֵרִי הַכֶּפֶל⁴³
15 עָלֶיהָ חֹב עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ יָמוּת בְּעָלָהּ, וּבֵית דִּין
16 נִפְרָעִים מִמֶּנָּה⁴⁴.

39) בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. 40) השווה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. 41) או תשלומי ארבעה וחמישה. 42) שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. 43) אבל הגניבה עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה. 44) מהנכסים שלה.

17 ח. קִטְוִן⁴⁵ שֶׁגִּנֵּב - פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל⁴⁶, וּמִחֲזִירֵין לֹא⁴⁷
18 דָּבָר הַגִּנּוֹב מִמֶּנּוּ. וְאִם אֶבְדּוּ - אֵינוֹ חַיֵּב לְשֵׁלֶם אֶף
19 הַקֶּרֶן, וְאֶפְּלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִּיל⁴⁸.

45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי שערות במקומות ידועים בגופו. 46) שקטן איננו בר עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם לט.). 47) לבעל הגניבה. 48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל, מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבד שנשתחרר, ראה הלכה ט.

20 ט. הָעֶבֶד שֶׁגִּנֵּב - פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל⁴⁹, וּבְעָלֹו פְּטוֹרִין.
21 שֶׁאֵין אָדָם חַיֵּב עַל נִזְקֵי עֲבָדָיו, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן
22 מְמוֹנָו⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמְרָן;
23 שְׁאֵם יִכְעִיסֵנוּ רְבוֹ, יִלָּךְ וְיִדְּלִיק גְּדִישׁ⁵¹ בְּאֶלֶף דִּינָר
24 וּכְיֹוצָא בְּזָה מִשְׁאָר נִזְקֵין. נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - חַיֵּב
25 לְשֵׁלֶם⁵² אֶת הַכֶּפֶל.

49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו. 50) ואדם אחראי לנזקי ממנו. 51) כדי לחייב את רבו לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. 52) כדין אשה שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו נכסים, משנה שם פז.

26 י. רְאוּי לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת אֶת הַקִּטְנִים⁵³ כְּפִי כֹחַ
27 הַקִּטְוִן עַל הַגִּנְבָה, כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיוּ רִגְלִין בָּהּ. וְכֵן אִם
28 הִזְיקוּ שְׂאָר נִזְקִין. וְכֵן מִכֵּין אֶת הָעֲבָדִים שֶׁגִּנְבוּ אוֹ
29 שֶׁהִזְיקוּ מִכָּה רְבָה⁵⁴, כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיוּ רִגְלִין לְהִזְיק.

53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. 54) מפני שהם גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם

ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך כוונת דודן. [ואפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין להרחיק את הקטנים מלהיזק לאחרים (מגיד משנה)].

1 יא. הִיָּתָה הַגִּנְבָה בְּיַד הַגִּנֵּב וְהַשְׂבִּיחַ מֵאֲלֵיהָ, כְּגוֹן
2 כְּבִשָּׁה שִׁילְדָה⁵⁵ וְגִזְזָה - מִשְׁלָם אוֹתָהּ וְאֵת גִּזְזוֹתֶיהָ
3 וְאֵת וְלִדְוֹתֶיהָ⁵⁶. וְאִם אַחֵר יֵאוּשׁ⁵⁷ יִלְדָהּ וְגִזְזָה -
4 מִשְׁלָם כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה⁵⁸. הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצֵאָה
5 וְהַשְׂבִּיחַ, כְּגוֹן שֶׁפִּטְמָה - הָרִי הַשֶּׁבַח שֶׁל גִּנֵּב⁵⁹
6 אֶפְלוּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ. וְכִשְׁמַחֲזִיר הַגִּנְבָה עִם הַכֶּפֶל -
7 נוֹטֵל הַשֶּׁבַח⁶⁰ מִן הַבְּעָלִים, אוֹ מִחֻשְׁבִּים לוֹ מִן
8 הַכֶּפֶל⁶¹.

(55) משנה שם צג: בדין הגזול, וגנב דינו כגזול לעניין זה. (56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה, ולא את הוולד ולא את הצמר. (57) הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הדבר הגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו, האומר: "כל הגולנים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר לאחר ייאוש. (58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה וגזזה מחזירה כמו שהיא עכשיו. (59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת"? פירוש: אני אפטם ואתה תקחי?! (שם). (60) תוספת מחיר הבהמה לאחר הפיטום. (61) מנכים לו דמי השבח מן הכפל ומשלם את המתר.

9 יב. הַגִּנְבָה עֲצָמָה שֶׁהִיא בְּיַד הַגִּנֵּב⁶² וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית -
10 חוֹזֶרֶת לְבַעְלֶיהָ⁶³ בֵּין לִפְנֵי יֵאוּשׁ בֵּין לְאַחֵר יֵאוּשׁ⁶⁴;
11 אֲלֹא שְׁאֵחֵר יֵאוּשׁ הַשֶּׁבַח לַגִּנֵּב⁶⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁶⁶.
12 נִשְׁתַּנֵּית הַגִּנְבָה בְּיַד הַגִּנֵּב⁶⁷ - קִנְיָנָה⁶⁸ וְקָנָה שְׂבִיחָה
13 אֶפְלוּ לִפְנֵי יֵאוּשׁ, וְאִינוּ מִשְׁלָם אֶלָּא דָּמִים⁶⁹.

(62) ולא העבירה לרשות אחר. (63) כמו שכתוב "והשיב את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם כעין שגול (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו.). ודין הגניבה כדין הגזילה. (64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאוש אינו קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה עצמה. (65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח. (66) בהלכה הקודמת. (67) כגון הגזול עצים ועשאו כלים, צמר ועשאו בגדים. (68) כדעת רבה, ששינוי קונה (שם). (69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

14 יג. גִּנֵּב כְּחוֹשֶׁה⁷⁰ וְהַשְׂמִינָה⁷¹, אוֹ שִׁמְנָה וְהַכְחִישָׁה⁷²
15 - מִשְׁלָם תְּשִׁלוּמֵי כֶּפֶל אוֹ תְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה⁷³
16 כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה⁷⁴. גִּנֵּב טֹלָה⁷⁵ וְנִעְשָׂה אֵיל, עֵגֶל וְנִעְשָׂה
17 שׁוֹר - מִשְׁלָם תְּשִׁלוּמֵי כֶּפֶל כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה⁷⁶. טִבְחוֹ
18 אוֹ מִכְרוֹ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל - נִעְשָׂה שְׁנוּי⁷⁷ בְּיָדוֹ וְקָנָהוּ,
19 וְשִׁלּוֹ הוּא טוֹבָח וְשִׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר, וְאִינוּ מִשְׁלָם
20 תְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה.

(70) בהמה כחושה, ברייתא שם סה. (71) הגנב פטמה. (72) הגנב הכחישה על ידי עבודה יתירה (שם). (73) אם שחטה או מכרה. (74) במקרה שהגנב פטמה יכול הוא לטעון: "אני פטמתי ואתה תקחי"?! שם. ובמקרה שהכחישה, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא פלגא"? פירוש: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה במקצת, כלומר הכחישה, וכשם כשהרגה ממש משלם כשעת הגניבה, כך גם בהכחישה. (75) כבשה צעירה. (76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה, ובשעת הגניבה היה זה טלה. (77) אף על פי שזה בא מאליו ולא על ידי מעשה.

21 יד. גִּנֵּב בְּהֵמָה אוֹ כְּלִי⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בִּהְיוֹ, וְכִשְׁעָת הַגִּנְבָה
22 הָיָה שְׁוֹה אַרְבָּעָה, וְעָכְשׁוּ כְּשֶׁעָת הַעֲמָדָה בְּדִין שְׁוֹה
23 שְׁנַיִם - מִשְׁלָם קֶרֶן כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה⁷⁹, וְתְשִׁלוּמֵי כֶּפֶל
24 אוֹ אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה כְּשֶׁעָת הַעֲמָדָה בְּדִין⁸⁰. הָיָה שְׁוֹה
25 כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה שְׁנַיִם, וְכִשְׁעָת הַעֲמָדָה בְּדִין אַרְבָּעָה:
26 אִם שָׁחַט אוֹ מָכַר אוֹ שָׁבַר הַכְּלִי⁸¹ אוֹ אֶבְדּוֹ - מִשְׁלָם
27 תְּשִׁלוּמֵי כֶּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחִמְשָׁה כְּשֶׁעָת הַעֲמָדָה
28 בְּדִין⁸²; וְאִם מָתָה הַבְּהֵמָה אוֹ אֶבַד הַכְּלִי מֵאֲלִיו -
29 מִשְׁלָם תְּשִׁלוּמֵי כֶּפֶל כְּשֶׁעָת הַגִּנְבָה⁸³.

(78) שאין בו תשלומי ארבעה וחמישה. (79) ואינו יכול להחזיר את הבהמה עצמה ולהגיד: "הרי שלך לפניך" (דעת רב שם). וטעמו, שהתורה אמרה בגניבה "חיים ... ישלם" (שמות כב, ג) "אחייה לקרן כעין שגנב", כלומר אם מחיר הקרן ירד, ישלם הגנב כעין שגנב. (80) דעתו של רב שם, בשעה שביד הדין מחייב אותו לשלם כפל או ד' וה' יש לחשב לפי מחיר הגניבה באותה שעה, כי הריהי הוזלה ברשות הבעלים. (81) מקביל לשחט בבעל חי. (82) זה כולל גם את הקרן, שמשלם כשעת העמדה בדין, כי הגניבה שייכת לבעלים, ואם נתיקרה, הרווח לבעלים. זה דומה להשביחה מאליה, שהרווח לבעלים, ראה למעלה הלכה יא. (83) החיוב בא רק על הגניבה, לכן מחייבים אותו לשלם כשעת הגניבה, מה שאין כן במקרה הקודם, שחייב על שעה שמכר או שבר הכלי.

30 טו. מִי שֶׁגִּנֵּב כְּלִי וְשָׁבְרוֹ אוֹ פָּתְחוֹ⁸⁴, אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ
31 נִפְתַּח מֵאֲלִיו - אֵין שְׁמִין לוֹ הַפְּתָח⁸⁵, אֲלֹא רוֹאִין
32 בָּמָה הָיָה שְׁוֹה אוֹתוֹ הַכְּלִי וּמִשְׁלָם לְבַעְלִים שְׁנַיִם
33 בְּדָמָיו, וְהַכְּלִי הַשְּׁבוּר יֵהִי לַגִּנֵּב. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא
34 בָּזָה. וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים לְטַל הַכְּלִי הַשְּׁבוּר וְיִשְׁלָם
35 לָהֶם הַפְּתָח⁸⁶ וְהַכֶּפֶל - שׁוּמְעִין לָהֶם⁸⁷.

(84) קלקלו. (85) אין מוסרים את הכלי השבור או הנפתח לבעלים ומשלמים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.), שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב, כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד כאן, וראה ירושלמי שם). (86) הפרש בין מחיר כלי שלם לבין מחיר הכלי השבור. (87) כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שיישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. (102) כי הלוקח לא קנה.

פרק שני

(1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש, ומהות הטביחה והמכירה וכיצדא בזה.

א. הגונב את העובד פוככים או שגנב נכסי הקדש²²
 - אינו משלם אלא הקרן בלבד³; שגנאמר: ישלם
 שנים לרעהו. לרעהו - ולא להקדש⁴, לרעהו - ולא
 לעובד פוככים⁵. וכן הגונב קדשים מבית בעליהן,
 בין קדשי קדשים⁶ בין קדשים קלים⁷, בין קדשים
 שאין הבעלים חייבין פאתרייתן⁸ בין קדשים
 שהבעלים חייבין פאתרייתן⁹ - הרי זה פטור מן
 הפסל ומתשלומי ארבעה וחמשה; שגנאמר: וגנב
 מבית האיש - ולא מבית הקדש¹⁰.

(2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית.
 (3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרבן האשם. ראה ראב"ד. (4) בבא-מציעא נו: (5) במכילתא משפטים פרשה טו סימן קנ: "ולא לאחרים". (6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין חזר אוכל מהם. (7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. (8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. (9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא-קמא ע:). (10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

ב. וכן הגונב עבדים¹¹ ושטרות וקרקעות¹² - אינו משלם תשלומי כפל. שלא חייבה התורה הפסל אלא במטלטלין שגופן ממוין¹³, שגנאמר: על שור על חמור על שיה על שלמה¹⁴; אבל העבדים הקשו לקרקעות, שגנאמר: והתנחלתם אתם לבגיתכם¹⁵, והשטרות אין גופן ממוין.

(11) בבא-קמא סב: בבא-מציעא נו: (12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. (13) מה-שאיין-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממוין אלא משמש עדות לממון. (14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. (15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.

ג. הגונב פטור חמור¹⁶ של חברו קדם שיפדה¹⁷ -

טז. הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים,
 אף על פי שלא קנה לוקח⁸⁸ והרי הגנבה חוזרת
 בעצמה⁸⁹ מיד הלוקח - הרי זה משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה⁹⁰. ואין צריך לומר אם טבח או מכר
 לאחר יאושו⁹¹ שהוא משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה, שהרי הועיל במעשיו⁹² וקנה הלוקח⁹³.

(88) כי שינוי רשות בלי יאוש אינו קונה. (89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. (90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמשה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). (91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי יאוש בלבד אינו קונה. (92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה ביד הקונה. (93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר יאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידושו - החיוב לפני יאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני יאוש משתייך איפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

ז. הגונב מגנב אחר⁹⁴, אף על פי שנתנאשו
 הבעלים⁹⁵ - אינו משלם תשלומי כפל, ואם טבח
 ומכר - אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב
 הראשון; שהרי דין הבהמה הזאת לחזר בעיניה⁹⁶
 לבעלים ולא קנאה הגנב⁹⁷. ולבעלים אינו משלם⁹⁸
 הכפל או ארבעה וחמשה, מפני שלא גנבה
 מרשותו⁹⁹.

(94) גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. (95) וכל שכן כשלא נתיאשו הבעלים. (96) היא עצמה ולא דמיה. (97) כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם יאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. (98) אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. (99) והתורה אמרה: "וגונב מבית האיש" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא סז).

יח. גנב וטבח, ויבא גנב אחר וגנב - הגנב האחרון
 משלם תשלומי כפל לגנב הראשון, שהרי קנה
 בשנוי מעשה¹⁰⁰, וגנב הראשון משלם תשלומי
 ארבעה וחמשה. גנב ומכר, ויבא אחר וגנב מן
 הלוקח: אם נתנאשו הבעלים - הרי הראשון משלם
 תשלומי ארבעה וחמשה, והגנב השני משלם
 תשלומי כפל¹⁰¹; ואם לא נתנאשו הבעלים - אין
 האחרון משלם אלא קרן בלבד¹⁰².

(100) על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי יאוש קונה, שם. (101) לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הברל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפַל לְבַעֲלֵים; וְשָׂאף עַל פִּי שְׁאִינוּ
- 2 עֲכָשׁוּ שְׁלוֹ¹⁸, רָאוּי לְהִיטוֹ לוֹ¹⁹ אַחֵר שְׁיִפְדָּה.
- 16 הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא.).
- 17 בשעה שצריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטר חמור תפדה בשעה. 18 שאסור לו להשתמש בפטר חמור לפני שנפדה. 19 על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.
- 3 ד. הגונב²⁰ טבל²¹ שֶׁל חֵבְרוֹ וְאֶכְלוּ²² - מְשַׁלֵּם לוֹ
- 4 דְּמֵי טַבְלוֹ²³. וְכֵן אִם גִּנֵּב חֶלְבוֹ²⁴ וְאֶכְלוּ²⁵ - מְשַׁלֵּם
- 5 לוֹ דְּמֵי חֶלְבוֹ²⁶.
- 20 קידושין נח: 21 תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. 22 ומתחייב בנפשו. 23 כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתה בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכתר (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל.), שמיתה בידי שמים וכתר אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן "אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. 24 כתובות ל: 25 שחייב כרת. 26 "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזקוקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא.) ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).
- 6 ה. גִּנֵּב תְּרוּמָה²⁷ מִבְּעֻלֶיהָ הִשְׁרָאִים שֶׁהִפְרִישָׁה²⁸
- 7 - אִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפַל; שְׁאִין לָהֶם כֶּה אֱלָא
- 8 טוֹבֶת הַנָּא²⁹, וְטוֹבֶת הַנָּא אִינוּ מְמוֹן³⁰.
- 27 חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. 28 ועדיין לא מסרוה לכהן. 29 שרשאים למסור לכל כהן שירצו. 30 כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור מתשלומי הכפל.
- 9 ו. הגונב מֶשֶׁל אֲבִיו³¹ וְטַבַּח אוֹ מֶכֶר וְאַחֵר כֶּף מֵת
- 10 אֲבִיו - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה³²; וְאִם מֵת
- 11 אֲבִיו³³ וְאַחֵר כֶּף טַבַּח אוֹ מֶכֶר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי
- 12 כָּפַל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה³⁴. גִּנֵּב
- 13 וְטַבַּח אוֹ מֶכֶר וְאַחֵר כֶּף הִקְדִּישׁ³⁵ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי
- 14 אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה; וְאִם הִקְדִּישׁ וְאַחֵר כֶּף טַבַּח אוֹ
- 15 מֶכֶר³⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהִקְדִּישׁוּ קִדְּשִׁים קָלִים³⁷ -
- 16 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפַל, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה
- 17 וְחֲמִשָּׁה³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹ כִּשֶׁהִקְדִּישׁ אַחֵר
- 18 יָאוּשׁ⁴⁰; אֲכָל אִם הִקְדִּישׁ לִפְנֵי יָאוּשׁ - אִינוּ קִדְּשׁ⁴¹,
- 19 וְאִם טַבַּח אוֹ מֶכֶר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה
- 20 וְחֲמִשָּׁה.
- 31 (32) משנה בבא-קמא ע. משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר ניכוי חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עא:). 32 (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: 34 כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב.). 35 משנה שם ע. 36 משנה שם עד: 37 כגון לקרבן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. 38 כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. 39 שאינו משלם תשלומי ד' וה'. 40 שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. 41 שם סח:
- ז. הִקְדִּישׁוּ הַבְּעֻלִים⁴² וְהָיָה בְּבֵית הַגִּנֵּב⁴³ - אִינוּ
- קִדְּשׁ⁴⁴, לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתָן⁴⁵, וְאָף עַל פִּי שְׁלָא
- נְתִיבָא⁴⁶; וְאִם טַבַּח אוֹ מֶכֶר⁴⁶ אֶפְלוּ אַחֵר הִקְדִּישׁ -
- מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁷.
- 42 גמרא שם. 43 החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. 44 אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. 45 כדעת רבי יוחנן שאמר: "גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. 46 הגנב. 47 לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.
- ח. הַשּׁוֹחֵט⁴⁸ וְנִתְּנָבְלָה⁴⁹ בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר⁵⁰ וְהַמַּעֲקָר⁵¹
- מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כָּפַל בְּלִבְדוֹ⁵²; אֲכָל אִם שְׁחַט
- לְרִפּוּאָה אוֹ לְכָלִּים⁵³, אוֹ שֶׁנִּמְצְאָה טְרֵפָה⁵⁴, אוֹ
- שֶׁשָּׁחַטוּ בַּעֲזָרָה⁵⁵ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה.
- אָף עַל פִּי שֶׁחָלִין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בַּעֲזָרָה אֲסוּרִין בַּהֲנָא⁵⁶,
- הוֹאִיל וְאֲסוּרִין מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁶ - הָרִי זֶה חֵבֵב לְשֵׁלֶם
- תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה⁵⁷.
- 48 משנה שם, עח: 49 נפסלה השחיטה. 50 ממיתה במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד לבר". 51 עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. 52 כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבחור". 53 ואינו מתכוון (משנה שם ע.). 54 לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. 55 בבית המקדש, ונאסר בהנאה. 56 מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נז:). 57 כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (בבא-קמא עב.)].
- ט. וְכֵן הַגִּנֵּב בְּלֵאִים⁵⁸ הֵבֵא מִן הַשָּׂה וּמִמֵּין אַחֵר⁵⁹,
- אוֹ שֶׁגִּנֵּב טְרֵפָה⁶⁰ אוֹ קִטְעָתָה⁶¹ אוֹ חֲגֶרֶת⁶² אוֹ סוּמָא⁶³,
- אוֹ בְּהֵמַת הַשְּׁתֵּפִין⁶³, וְטַבַּח וּמֶכֶר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי
- אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה⁶⁴.
- 58 שם עז: 59 כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה', אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שְׁמִכְרָה חוץ מִמְלָאכְתָּהּ⁸⁵, או שְׁמִכְרָה חוץ
16 מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁸⁷ תְּשֻׁלוּמִי
17 אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה; וְאִם תִּפְשֶׁה הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין
18 מִיָּדוֹ⁸⁸.

(83) שם עז: (84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דין הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לשויר ופטור או לא. (86) שיותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לשויר או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

19 יג. מִכְרָה וְהִיתָה לוֹ בֶּה שְׁתַּפּוֹת⁸⁹ - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִי
20 אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁹⁰.

(89) הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עז:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

21 יד. שְׁתַּפּוּן שְׁגֻבָּיו⁹¹: אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן או מִכָּר
22 מִדַּעַת חֲבֵרָיו⁹² - מִשְׁלָמִין תְּשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה
23 וְחֲמִשָּׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרָיו - פְּטוּרִים
24 מִתְּשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁹⁴, וְחֲבִירֵין בְּכַפְּלָא⁹⁵.

(91) שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדין טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

25 טו. גֻּבַּב וְעִמַּד בִּידֵין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תָן לוֹ
26 מֵה שְׁגֻבָּתְךָ, וְיֵצֵא וְאַחַר כֶּף טָבַח או מִכָּר - פְּטוּר
27 מִתְּשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה
28 לִיתֵן לוֹ, וְטָבַח או מִכָּר אַחֵר כֶּף - הֲרִי זֶה חֵיב
29 בְּתְשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין
30 עָלָיו וְעָדִין עוֹמֵד הוּא בְּגֻבָּתוֹ⁹⁸.

(96) מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גזלן, וגזלן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

31 טז. הַגֻּבָּב⁹⁹ בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהַגֻּבָּב עֲדִין

וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם עז:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם עז: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה י').

1 י. גֻּבַּב⁶⁵ וְנָתַן לְאַחַר בְּמִתְנָה⁶⁶, או שְׁנָתַן לְאַחַר
2 לְטַבַּח⁶⁷ וְטָבַח, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמִכָּר וּמִכְרָה לְאַחַר;
3 גֻּבַּב וְהִקְיָה⁶⁸, גֻּבַּב וְהִחְלִיף⁶⁹, גֻּבַּב וּפָרַע בְּהֶקְפוֹ⁷⁰, או
4 שִׁשְׁלָחוּ סִבְלוֹנוֹת⁷¹ לְבֵית חֲמִיו - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמִי
5 אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁷².

(65) שם עט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדין המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבו השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינים כמכירה.

6 יא. גֻּבַּב וּמִכָּר⁷³, וְהִקְנָה לְמוֹכְרָה⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים
7 יוֹם⁷⁵, וּבִתּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם הֵכַר הַגֻּבָּב⁷⁶ - אֵינוֹ מִשְׁלֵם
8 אֶלָּא כַּפָּל⁷⁷. מִכָּרוּ חוץ מֵאֶחָד מִמֶּנּוּ שְׁבוּ⁷⁸ או חוץ
9 מִיָּדוֹ או רִגְלוֹ⁷⁹, כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: שִׁשְׁיָר בּוֹ דָּבָר הַנֶּתֶר
10 עֲמוֹ בְּשִׁחִיטָה⁸⁰ - פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה
11 וְחֲמִשָּׁה⁸¹; וְאִם מִכָּרוּ חוץ מִגֻּבָּתוֹ או חוץ מִקְרָנָיו -
12 חֵיב בְּתְשֻׁלוּמִי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, שִׁאֵלוּ אֵינָם נִתְּרִים
13 עֲמוֹ בְּשִׁחִיטָה⁸².

(73) שם סח. (74) כך בדפוסים ובכ"י, ברם, לפי העניין, תיבת "למוכר" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדין, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עז:). (79) הדוגמא בבביתא שם. (80) כגון בשרו. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב שיויר גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבחו או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה שיויר לגבי מכירה.

14 יב. גֻּבַּב וְקָטַע⁸³ מִמֶּנּוּ אֶבֶר וְאַחַר כֶּף מִכְרָה⁸⁴, או

והוציא חוץ מרשותו, וטבח או מכר ברשותו¹²⁷ - 19
משלם תשלומי ארבעה וחמשה. 20

(124) משנה שם, עט. (125) הבעלים. ואם לא נודע לבעלים לפני שהוציאה מרשותו, הרי קנאה הגנב כשהוציאה מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים. (126) כשהוציאה מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'. (127) חייב ד' וה', אע"פ שמכר בשעה שנמצאה ברשות הבעלים, כי משעה שהוציא אותה קנאה.

פרק שלישי

(1) נתבאר בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

א. כבר בארנו בהלכות נערה², שכל העושה עברה שיש בה עון מיתת בית דין³ ותשלומין⁴ - אינו משלם⁵, אף על פי שהיה שוגג⁶. והעושה עברה שנתחייב בה מלקות ותשלומין - לוקה ואינו משלם, שאין אדם לוקה ומשלם⁷. לפיכך, אם היה שוגג⁸ או לא התרו בו⁹ - משלם ואינו לוקה¹⁰. במה דברים אמורים¹¹? שנתחייב בתשלומין עם עון מיתת בית דין פאחת¹², או שנתחייב תשלומין ומלקות פבת אחת; אבל אם נתחייב בתשלומין ואחר כך נתחייב במיתת בית דין או במלקות, או שנתחייב מלקות או מיתת בית דין ואחר כך נתחייב בתשלומין¹³ - הרי זה לוקה ומשלם ומת¹⁴. 21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

(2) פרק א, הלכה יג. (3) שאם עשה את העבירה במזיד חייב עליה מיתה בבית דין. (4) כגון שגנב וטבח בשבת, פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על הטביחה בשבת. (5) שהמחייב מיתה פטור מן התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יעוש" (שמות כא, כב), ופירוש חכמים שמשלם דמי הוולדות. משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות (כתובות לה.). (6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה" "ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון (גמרא שם). (7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות, וסמך ליה "ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעות, מחייבים אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב. והל' נערה פרק א, הלכה יא). (8) שפטור ממלקות. (9) שני עדים, שעל עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. (10) כדעת רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה", ולא חייבי מלקות (כתובות שם). (11) שפטור מתשלומים. (12) שחייב מיתה וחייב ממון באים יחד. (13) כגון היוצא ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). (14) לוקה ומשלם, או משלם ומת (כתובות לא.).

ב. כיצד¹⁵ זרק חץ בשבת¹⁶ מתחלת ארבע לסוף¹⁷ 33

היא ברשותם¹⁰¹ - פטור מן הפסול¹⁰². וכן אם טבח ומכר שם ברשותו - פטור¹⁰³. ואם הגביה הגנבה¹⁰⁴ - נתחייב משום גונב אף על פי שעדיין לא הוציאה מרשות הבעלים¹⁰⁵. כיצד? גנב טלה מן הדיר, והיה מושכו ויוצא, ומת ברשות הבעלים¹⁰⁶ - פטור; הגביהו או הוציאו מרשות הבעלים¹⁰⁷ ומת - חייב¹⁰⁸. נתנו שם¹⁰⁹ בבית הבעלים לככורת בנו¹¹⁰ או לבצל חובו או לשומר חנם ולשואל¹¹¹ לנושא שכר¹¹² ולשוכר¹¹³, והיה מושכו זה שנתן לו ומת - פטור השומר¹¹⁴; הגביהו¹¹⁵ או שהוציאו מרשות בעלים ומת - חייב השומר¹¹⁶ או בעל החוב שנתן לו, מפני שעדיין לא הוציאו הגנב¹¹⁷ מרשות בעליו. 1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

(99) משנה שם עט. (100) בבית או בחצר הבעלים. (101) של הבעלים. (102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה גמרא שם). (103) מתשלומי ד' וה', כי אין חייב טביחה ומכירה במקום שאין חייב גניבה. (104) קנאה הגנב לחייב עליה משום גניבה. (105) כי הגבהה קונה בכל מקום (קידושין כה.). (106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו. (107) לרשותו, או לסמטה. (108) בכפל. (109) הגנב, לפני שהגביהו (המשך המשנה שם). (110) לכהן בחמשה סלעים של פדיון הבן הבכור. (111) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (112) המקבל שכר על השמירה. (113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום. (114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרים" (שם), כלומר השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין החיובים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר. (115) השומר. (116) לשלם לבעלים. (117) והטלה עדיין ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומובן שהמדובר כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש אחרת.

יז. היה העדר פיעור¹¹⁸ - בין שהפיש את הפהמה¹¹⁹ וטמנה¹²⁰ בתוך האילנות והעצים חייב בתשלומי פסול¹²¹; ואם טבחה או מכרה שם¹²² - משלם תשלומי ארבעה וחמשה¹²³. 13
14
15
16

(118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: (119) במקל והלכה מחמתו, והרי זה כמשיכה. (120) לשם גניבה. (121) אף-על-פי שלא גנב אותה במו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. (122) ולא העביר אותה לרשותו לפני המכירה. (123) כשם שנתחייב על הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

יח. גנב ברשות הבעלים¹²⁴, ואחר שידעו¹²⁵ שנגנבה הוציאה וטבחה או מכרה חוץ מרשותו¹²⁶; או שגנב 17
18

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. היתה פרה שאולה אצל⁴⁴, וטבחה בשבת דרך¹⁹
גנבה⁴⁵ - פטור אף מן הכפל; שהרי אסור שבת²⁰
ואסור גנבה באין באחת⁴⁶. ואם אין גנבה⁴⁷ - אין²¹
טביחה ואין מכירה⁴⁸.²²

(44 כתובות לד: (45 בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. (46 בשעה שטבחה, גנבה. (47) ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. (48) אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרכה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרכה מיניה" אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].

ה. גנב⁴⁹ ומכר בשבת⁵⁰ או שמכר לעבודה זרה -
חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה; שאין במכירה²³
מיתה⁵¹. ואם נעשית מלאכה בשבת בעת המכירה -
פטור מתשלומי ארבעה וחמשה⁵². כיצד? כגון²⁴
שלא הקנה לו⁵³ עד שתפנית בחצר הלוקח⁵⁴;
שנמצא, בשהוציא מרשות לרשות, אסור שבת²⁵
ומכירה באין באחת⁵⁵.²⁹

(49) בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50) בבא-קמא ע. (51) כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52) כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53) הגנב ללוקח. (54) מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55) החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

ו. עשה שליח לשחט לו⁵⁶, ושחט לו השליח בשבת³⁰
- הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי³¹
זה הגנב לא עשה עון מיתת בית דין⁵⁷. וכבר³²
בארנו⁵⁸, שהשוחט על ידי שליח⁵⁹ חייב בתשלומין.³³

(56) שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. (57) כי הוא לא שחט בשבת. (58) למעלה פרק ב, הלכה י. (59) אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקק על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

ז. היו שנים מעידים⁶⁰ שגנב, בין שהעידו הן עצמן³⁴
שטבח או מכר⁶¹ בין שהעידו אחרים שטבח⁶² או³⁵
מכר - משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁶³. היו שנים³⁶
מעידים שגנב, ועד אחד מעיד שטבח או מכר, או³⁷
שהודה מעצמו שטבח⁶⁴ או מכר - משלם תשלומי³⁸

ארבע¹⁷, וקרע בגד חברו¹⁸ בהליכתו¹⁹; או שהדליק²⁰
גדיש חברו בשבת²⁰; או שגנב כיס בשבת²¹, והיה²²
מגררו²² עד שהוציאו מרשות הבעלים²³, שהיה²⁴
רשות היחיד, לרשות הרבים, ואבדו²⁴ שם - הרי זה²⁵
פטור מן התשלומין, שאסור שבת ואסור גנבה²⁶
והזק²⁵ באין באחד. אבל אם גנב כיס בשבת,
והגביהו שם ברשות היחיד²⁶, ואחר כך הוציאו²⁷
לרשות הרבים והשליכו לנהר²⁷ - חייב לשלם²⁸
תשלומי כפל; שהרי נתחייב באסור גנבה קדם²⁹
שיתחייב באסור סקילה²⁸. וכן כל פיוצא בזה. וכן³⁰
אם קצץ אילן חברו ביום טוב²⁹, והתרו בו; או³¹
שהדליק את הגדיש³⁰ ביום הכפורים³¹, והתרו בו³²;
או גנב וטבח ביום הכפורים³³, והתרו בו - פטור³⁴
מן התשלומין³⁴. אבל אם לא התרו בו³⁵ - חייב³⁶
בתשלומין³⁶, ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה³⁷.

(15) הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת. (16) שם. (17) אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב מיתה. (18) וחייב ממון. (19) אף-על-פי שחיוב מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקרעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק נוסף: מכיוון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. (20) שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:). (21) כתובות לא. (22) ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגניבה. (23) ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. (24) השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. (25) כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. (26) והגביהו קונה בכל מקום, אף ברשות הבעלים. (27) סנהדרין עב. (28) החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. (29) וחייב מלקות על מלאכה ביום טוב, אם התרו בו. (30) של חברו. (31) שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). (32) על חיוב מלקות. (33) בבא-קמא ע. (34) בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלם". (35) ואינו לוקה. (36) אם קצץ אילן חברו (ביום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. (37) אם גנב וטבח שור או שה.

ג. גנב³⁸ וטבח בשבת³⁹ או לעבודה זרה⁴⁰, אפלו¹⁶
בשגגה⁴¹ - פטור מתשלומי ארבעה וחמשה⁴², כמו¹⁷
שבארנו⁴³.¹⁸

(38) בין בחול בין בשבת. (39) ונתחייב סקילה על הטביחה (שם עד:). (40) עבירה שיש בה מיתת בית-דין. (41) שאין בית-דין ממתים אותו. (42) כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. (43) בהלכה א.

- 1 כָּפֶל, וְאִינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה;
2 שְׁהַמּוּדָה בִּקְנָס⁶⁵ - פְּטוּר⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁷.

וְהוּדָה בְּבֵית דִּין לְאַחַד מֵהֶן⁸² וְכִפְּרָ בְּאַחֶר⁸³, וְאַחֶר⁸⁴
17 כֶּן בָּאוּ עֲדִים שְׁגָב וְטָבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלְּם לָהּ
18 שֶׁכֶּפֶר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בָקָר⁸⁴ וְאַרְבָּעָה חֲצָאֵי צֹאן⁸⁵.

(81 שם עא: (82 ועל-ידי-זה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83 בחלקו של השותף השני. (84 אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לד), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85 במקרה שגנב כבש.

- 19 יא. דִּין הַגֵּנֵב⁸⁶ לְשַׁלֵּם הַקָּרֶן וְהַכֶּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי
20 אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה מִן הַמִּטְלָטְלִין שְׁלוֹ⁸⁷. אִם לֹא
21 נִמְצְאוּ לוֹ מִטְלָטְלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסֵיו וְגוֹבִין
22 הַכֶּל⁸⁸ מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו⁸⁹, כִּשְׁאָר הַנִּזְקִין, שְׁנֵאֲמַר
23 בְּהֵן: מִיֵּטֵב שְׁדֵּהוּ⁹⁰. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קָרָקַע וְלֹא
24 מִטְלָטְלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ⁹¹ וְנוֹתְנִין דָּמָיו
25 לְנִזֵּק; שְׁנֵאֲמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגֻנְבָתוֹ.

(86 שם ד: ה. (87 כדין מזיק, שגובים מן המטלטלין תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו מזה חכמים: לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (שם ז). וראה הלכות נזקי ממון פרק ח, הלכה י. (88 גם את הקרן וגם את הקנס. (89 מן הקרקע הטוב שבנכסיו. (90 וגומר "ומיטב כרמו ישלם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב "ישלם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה). ומטלטלין דינם כמיטב, כי הם נוחים למכירה. (91 כעבד.

- 26 יב. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגֻנְבָתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר
27 זֶה מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁹³. וְאִין הַגֵּנֵב נִמְכָּר אֲלֵא בִּקְרִין⁹⁴,
28 אֲבָל בִּכְפֶּל⁹⁵ אוֹ בְּתְשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה - אִינוּ
29 נִמְכָּר⁹⁶, אֲלֵא הָרִי זֶה עָלָיו חוֹב עַד שְׁיַעֲשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האיש נמכר בגנבתו אבל לא האשה".

מכאן רואים גודל העילוי והכבוד הניתן לבת ישראל, שהרי הגנב שאין לו מה לשלם נמכר בגנבתו ללא כל תנאי, וגם אם נמכרת על-ידי אביה אינו יכול לעשות זאת אם לא יוכל ליעדה או לפדותה. כי בבית ישראל צריך שיהיה ניכר בגלוי תכליתה ויעודה - הקמת בית בישראל.

ובפנימיות העניינים, אמה עבריה היא הנשמה "וכי ימכור איש את בתו לאמה" מדבר בירידת הנשמה למטה שאינה מתבצעת אם לא שהובטחה מראש תכליתה של הירידה שהיא לצורך העליה - יעוד (או פדיון האמה) שהוא יחוד קוב"ה וכנסת ישראל - שלימות הדירה בתחתונים לעצמותו ית'.

(על פי לקו"ש חכ"ו עמוד 372)

(92 משנה סוטה כג. (93 דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא

(60 משנה שם ע. (61 והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. (62 אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים... יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. (63 כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). (64 לאחר שבאו עדי הגניבה. (65 המורה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי הקרן או יותר. (66 מלשלם את הקנס. (67 הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

- 3 ח. מִי שְׁהוּדָה בִּקְנָס⁶⁸ וְאַחֶר כֶּן בָּאוּ עֲדִים: אִם
4 הוּדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבְבֵית דִּין⁷¹ -
5 פְּטוּר⁷²; אֲבָל אִם הוּדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוֹ שְׁהוּדָה
6 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבָּד⁷⁴, וְאַחֶר כֶּן בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה
7 מְשַׁלְּם קְנָס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

(68 שם עד: עה. (69 לפני שבאו העדים. (70 בפני שלשה דיינים. (71 במקום ישיבת בית-דין. (72 מתשלום הקנס. וזהו דעת רב שם. (73 כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74 הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75 כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

- 8 ט. כִּיצַד⁷⁶ הוּדָה בְּבֵית דִּין שְׁגָב, וְאַחֶר כֶּן בָּאוּ
9 עֲדִים שְׁגָב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ
10 בִּקְרִין⁷⁷ קָרִים שִׁיבֹאוּ עֲדִים. אֲבָל אִם אָמַר 'לֹא גִנְבְּתִי',
11 שֶׁפְּטַר עֲצָמוֹ מִן הַכֶּל, וּבָאוּ עֲדִים שְׁגָב, וְחָזַר וְאָמַר⁷⁸
12 בְּבֵית דִּין 'טָבַחְתִּי אוֹ מָכַרְתִּי⁷⁹', אִם בָּאוּ עֲדִים אַחֶר
13 כֶּן שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה,
14 לְפִי שֶׁפְּטַר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכָּלֵים⁸⁰ עַד שֶׁבָּאוּ הָעֲדִים.

(76 דוגמא למודה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור. (77 מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78 לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79 את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80 וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטור מארבעה וחמשה, אם יבוא אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

- 15 י. הַגֵּנֵב שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיָן⁸¹ וְטָבַחוֹ אוֹ מָכְרוֹ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

בגניבתה (שם כג:). (94) אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95) אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96) "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח:).

יום שני א' אייר ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) נתבאר בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

- א. הטוען² שנגנב מביתו הפקדון: אם נשבע³ ואחר כך באו עדים ששקר טען ושהפקדון הזה אצלו - הרי זה משלם תשלומי כפל, שהרי הוא עצמו הגנב⁴. ואם טבח ומכר אחר שנשבע - משלם תשלומי ארבעה וחמשה⁵. ואינו מביא אשם על פי עדים על שבועתו⁶. ואינו מביא חמש⁷, שאין החמש משלם עם הכפל⁸. ואם באו עדים קדם שישבע - אינו משלם אלא הקרן בלבד⁹.

(2) שומר חנם, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגנב ופטר עצמו מלשלם, שהרי שומר חנם פטור מגניבה ואבידה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגנב. (4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען טענת גנב כדין גנב גם לענין כפל וגם לענין ארבעה וחמישה, זוהי דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:). (7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

- ב. במה דברים אמורים¹⁰? שנשבע קדם שישלח בפקדון יד¹¹; אבל אם שלח בו יד, וטען טענת גנב ונשבע, ובאו עדים - פטור מן הכפל, שבין שישלח יד נתחייב בו¹² וקנהו¹³.

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה ואבידה, מכיוון שדינו כגזול. (13) לענין חיוב תשלומים ומכיוון שטענת גנב אינה פוטרתו מלשלם דמיו אינו חייב כפל, ודינו כגזול שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

- ג. וכן הטוען טענת אבדה בפקדון¹⁴ ונשבע, וחרוץ וטען טענת גנב ונשבע, ואחר כך באו עדים - פטור מן הכפל, שפכר יצא הפקדון מידי הבעלים¹⁵ משבועה ראשונה¹⁶.

(14) שומר חנם שטוען שהפיקדון אבד ופטר עצמו מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם).

- יג. גנב את העובד בוכבים או הקדש⁹⁷ - אינו נמכר על הקרן⁹⁸, אלא הרי זה עליו חוב עד שיצטיר.

(97) שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98) כי הפסוק "ונמכר בגנבתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה . . . שנים ישלם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

- יד. היה קרן הגנבה⁹⁹ שוה מאה, ואין הגנב שוה אלא חמשים - הרי זה נמכר¹⁰⁰, ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב עד שצא בשביעית¹⁰¹ ויצטיר וישלם. היה הגנב שוה מאה ואחד - אינו נמכר; שנאמר: ונמכר בגנבתו - עד שיהיו דמיו כלן מבלעין בגנבתו¹⁰².

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בברייתא שם. הגירסא שם "וחזור ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם". (102) מה שאין-כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

- טו. גנב ונמכר¹⁰³, וחרוץ ונגנב: אם לשני גנב - הרי זה נמכר פעם שניה, ואפלו גנב למאה אנשים - נמכר מאה פעמים; ואם לראשון גנב פעם שניה - אינו נמכר שניה¹⁰⁴, אלא ישאר עליו הכל חוב.

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

- טז. גנב לזה, וחרוץ ונגנב לזה, וחרוץ ונגנב לזה - כלם שתפין בו¹⁰⁵. אם היו דמיו פנגד הקרן של שלשתן או פחות מן הקרן - נמכר, ומחלקין ביניהן¹⁰⁶, ושאר הכפלות¹⁰⁷ חוב עליו; ואם היו דמיו יתר¹⁰⁸ - אינו נמכר¹⁰⁹, והכל חוב¹¹⁰ עליו עד שיצטיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב. (106) שלושת הגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב. (107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, וצריך להיות "ושאר הקרן והכפלות"]. (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

- יז. שתפין שגנבו פאחד¹¹¹ - משלשין ביניהן¹¹², וכל אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן¹¹³. וכל מי שדמיו יתר על חלק הקרן שנתחייב בו - אינו נמכר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב

הַפֶּסֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁵; וְזֶה שְׁהוּדָה³⁶ מְשַׁלֵּם
חֻמֶּשׁ, כְּשֶׁאֵר הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַפֶּקֶדוֹן שְׁהוּדוֹ
מַעֲצָמֶן.

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, זוהי בעיני
בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש
זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם,
ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה
הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל
כן גם בדין שלפנינו יהי פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון
כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין
לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה,
מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהודה עדיין לא באו עדים
על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה,
ועל כן הוא משלם חומש.

ח. בַּעַל הַפֶּקֶדוֹן שֶׁתָּבַע אֶת הַשּׁוֹמֵר³⁷, וְנִשְׁבָּע
שֶׁנֶּגְבַּח³⁸, וְאַחֲרֵי כֵן הִפְר הַגֶּבֶה, וְתָבַע הַשּׁוֹמֵר אֶת
הַגֶּבֶה, וְהוּדָה לוֹ הַגֶּבֶה שֶׁנֶּגְבַּח, וְתָבַע בַּעַל הַפֶּקֶדוֹן
אֶת הַגֶּבֶה, וְכִפֵּר, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁנֶּגְבַּח: אִם בְּאֵמֶת
נִשְׁבָּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כְּשֶׁטָּעַן שֶׁנֶּגְבַּח - נִפְטָר הַגֶּבֶה מִן
הַפֶּסֶל בְּהוֹדָאתוֹ לַשּׁוֹמֵר⁴⁰; וְאִם כְּשֶׁקָּרַן נִשְׁבָּע⁴¹ -
אֵין מוֹצִיאִין הַפֶּסֶל מִן הַגֶּבֶה⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ
הַבְּעָלִים הַפֶּסֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. תָּבַעוּ
הַבְּעָלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְּם⁴³, וְאַחֲרֵי כֵן הִפְר
הַגֶּבֶה, וְתִבְעוּהוּ הַבְּעָלִים וְהוּדָה לָהֶן שֶׁנֶּגְבַּח, וְאַחֲרֵי
כֵן תָּבַעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכִפֵּר בּוֹ, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁנֶּגְבַּח -
אֵין מוֹצִיאִין הַפֶּסֶל מִן הַגֶּבֶה⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר
אֶת הַפֶּסֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן הִדִּין
בְּתִשְׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה⁴⁵, אִם טָבַח הַגֶּבֶה אוֹ
מָכַר.

(37) שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור
מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה
נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס.
(40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים
גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון ימצא.
ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו
הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא,
ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב
שלא באונס. (42) זוהי בעיני (שם), אם אימון הבעלים
בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה,
וחייב בכפל, או לא. בעיני זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין
מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם בגניבה.
(44) גם זו בעיני שלא נפתרה (שם), אם נאמר שהבעלים
שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב בפניהם
הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוח לשומר שהבעלים
יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב בפניהם הודאה
היא, ופטורת אותו מתשלומי כפל. (45) אין מוציאין מיד
הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס השומר אין מוציאין
מיד השומר. רבינו משמיענו, שלא יעלה על דעתך לפטור

(15) אף על פי שבשעה שטען גנב על החפץ עדיין לא
השתמש בו, בכל זאת לא היה עור הפיקדון של הבעלים.
(16) שנשבע שאבד, ועל שבועה זו עצמה, אינו חייב כפל
אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען
טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

ד. הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גֶּבֶה בְּאֶבְדָּה¹⁷ וְנִשְׁבָּע, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ
עֲדִים שֶׁהָאֶבְדָּה בְּרִשּׁוֹתוֹ וְשֶׁקָּרַן טָעַן - מְשַׁלֵּם
תִּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל¹⁸; שֶׁנֶּאֱמָר: עַל כָּל אֶבְדָּה¹⁹. וְהוּא,
שֶׁיִּטָּעַן שֶׁנֶּגְבַּח בְּלִסְטִים מִזֵּין²⁰, שֶׁהוּא אָנוּס²¹
וּפְטוּר²²; אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנֶּגְבַּח בְּלֹא אָנוּס - פְּטוּר
מִן הַפֶּסֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלֵּם²³ עַל פִּי טַעֲנָתוֹ,
שֶׁשּׁוֹמֵר אֶבְדָּה כְּשׁוֹמֵר שֶׁקָּרַן הוּא²⁴, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּרַר.

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב
(דברים כב, א) "השב תשיבם לאחריך", וטען שהאבידה
נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין
גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב
שנשמר שלא יראוהו בני אדם, אבל איים בנשק על מוצא
האבידה - ולקחה (שם נז:). (21) שאין בכוחו למנוע את
הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבידה פטור מלשלם.
(23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבידה, כדעת רבי יוסף
(שם נו:).

ה. הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גֶּבֶה בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבָּע, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ
עֲדִים שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְחָזַר וְטָעַן בּוֹ טַעֲנַת גֶּבֶה
וְנִשְׁבָּע²⁵, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדִים שֶׁעֲדִין בְּרִשּׁוֹתוֹ הוּא,
אֲפִלּוּ מֵאֵה פְּעָמִים - חֵיב כֶּפֶל עַל כָּל טַעֲנָה
וְטַעֲנָה²⁶. וְאִם נִשְׁבָּע חֻמֶּשׁ פְּעָמִים - נִמְצָא מְשַׁלֵּם
שִׁשָּׁה: הִקְרָן שֶׁהִפְקִיד אֲצָלוֹ, וַחֲמִשָּׁה בִּקְרָן מִשּׁוּם
חֲמִשָּׁה כְּפֻלֹּת שֶׁל חֻמֶּשׁ שְׁבוּעוֹת.

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא
ישיבעוהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו
פיקדון (שם קח:).

ו. טָעַן טַעֲנַת גֶּבֶה²⁷ וְנִשְׁבָּע, וְחָזַר וְטָעַן²⁸ טַעֲנַת
אֶבְדָּה וְנִשְׁבָּע, וּבָאוּ עֲדִים²⁹ שֶׁלֹּא נֶגְבַּח, וְהוּדָה הוּא
שֶׁלֹּא אֶבֶד - הוּאִיל וּמְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל עַל פִּי
עֲדִים, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֻמֶּשׁ עַל שְׁבוּעָה אַחֲרֻנָּה³⁰ אֶף
עַל פִּי שְׁהוּדָה³¹; שֶׁהַמִּמּוֹן הַמְּחִיבֻ כֶּפֶל פּוֹטְרוֹ מִן
הַחֻמֶּשׁ³².

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל.
(30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם
נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה
"פוטור" משמעותה "אינו מחייב" אף על פי שהשבועה
שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש,
מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

ז. מְסַר שוֹרוֹ לְשָׁנִים³³, וְטָעַן טַעֲנַת גֶּבֶה וְנִשְׁבָּעוּ,
וְהוּדָה אֶחָד מֵהֶם, וְהִשְׁנִי בָּאוּ עֲלָיו עֲדִים - שְׁנִיָּהּ
מְשַׁלְּמִין אֶת הַקְּרָן³⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ בַּעַל הַפֶּקֶדוֹן אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 וְלֹא בַחֲזִירָתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁמָנוֹ אֶת הַצֶּאֱן וְהִיא
26 שְׁלֵמָה - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ עַד שִׂוְדִיעַ אֶת הַבְּעָלִים⁶³,
27 כְּדֵי שִׂישְׁמָרוֹ אֶת הַטֹּלָה הַגָּנוּב; שֶׁהָרִי לְמָדוֹ⁶⁴ דָּרָךְ
28 אַחֲרֵת חוּץ מִדָּרָךְ שְׁאָר הַצֶּאֱן⁶⁵ שֶׁבַעֲדָר זֶה.

(60) שהגונב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו כדין הגונב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פטור. (63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה לעדר, להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול הטלה לברוח מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן יוצא: הגונב מרשות חבירו: (א) אם ידעו הבעלים בגניבתו ולא ידעו בחזירתו, פטור המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב) אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר שאין בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופטור, ואם הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין פטור אלא אם כן יודיע לבעלים.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל הנמשך אחר זה בשלימות.

29 א. אֲסוּר לְקַנּוֹת מִן הַגָּנוּב² הַחֲפֶץ שֶׁגָּנוּב. וְעוֹן גָּדוֹל
30 הוּא, שֶׁהָרִי מִחֲזִיק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְגוֹרֵם לוֹ לִגְנוֹב³
31 גָּבוֹת אַחֲרָיו; שֶׁאִם לֹא יִמָּצֵא לֹקֵחַ - אֵינוֹ גּוֹנֵב.
32 וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴: חוֹלֵק עִם גָּנוּב⁵ שׁוֹנֵא נִפְשׁוֹ⁶.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) עוון כפול הוא: (א) על-ידי הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, (ב) הוא מעודד אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.). (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט. (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד את נפשו.

33 ב. הַגּוֹנֵב וּמְכַר⁷, וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁸, וְאַחֲרֵי כֵן
34 הָפַר הַגָּנוּב⁹, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁזֶה הַחֲפֶץ שֶׁמְכָרוּ פְּלוּגֵי
35 הוּא גָּנוּב בְּפָנֵינוּ¹⁰ - חוֹזֵר הַחֲפֶץ לְבַעֲלָיו¹¹,
36 וְהַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְלוֹקֵחַ דָּמִים¹² שֶׁשָּׁקֵל¹³ לַגָּנוּב, מִפְּנֵי
37 תַּקְנַת הַשּׁוּק¹⁴, וְהַבְּעָלִים חוֹזְרִין וְעוֹשִׂים דִּין עִם
38 הַגָּנוּב¹⁵. וְאִם גָּנוּב מִפְּרָסָם הוּא¹⁶ - לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקְנַת
39 הַשּׁוּק¹⁷, וְאִין הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְלוֹקֵחַ פְּלוּס; אֲלֵא
40 חוֹזֵר הַלוֹקֵחַ וְעוֹשֶׂה דִּין עִם הַגָּנוּב, וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ
41 דָּמִים שֶׁשָּׁקֵל לוֹ.

(7) בבא-קמא קטו. (8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את

לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה' ואפילו אם תפס השומר מוציאים מידו, מפני שלא נתחייב לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'" (למעלה פרק ג, הלכה ה.).

1 ט. הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גָּנוּב בְּפִקְדוֹן שֶׁל קָטָן, אִף עַל פִּי
2 שְׁתֵּן לוֹ כִּשְׁהוּא קָטָן וְתִבְעוּ כִּשְׁהוּא גָּדוֹל, וְנִשְׁפָּע⁴⁶,
3 וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַפֶּסֶל;
4 שְׁנֵאמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאִין נִתְּנָה קָטָן פְּלוּס⁴⁸.
5 וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה נִתְּנָה וְתִבְעֶה שׁוּין בְּגָדוֹל⁴⁹.

(46) שגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

6 י. שׁוֹמֵר שֶׁגָּנוּב מִרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁגָּנוּב טֹלָה מֵעֵדָר
7 שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ וְסָלַע מִפִּסִּים שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ, אִם יֵשׁ
8 עָלָיו עֲדִים - חֵיב בְּכִפְּסוֹ⁵⁰. וְאִף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיר
9 הַסָּלַע לְמִקְוָמוֹ וְהַטֹּלָה לְעֵדָרוֹ - הָרִי זֶה חֵיב
10 בְּאַחֲרֵיתוֹ⁵¹ עַד שִׂוְדִיעַ הַבְּעָלִים; שֶׁהָרִי כָּלְתָה
11 שְׁמִירָתוֹ⁵², וּכְאֵלוֹ לֹא הִחֲזִיר פְּלוּס⁵³ עַד שִׂוְדִיעַ
12 בְּעָלָיו⁵⁴. אֲבָל הַגּוֹנֵב סָלַע מִפִּסִּים חֲבֵרוֹ אוֹ כְּלִי
13 מִבֵּיתוֹ, וְהִחֲזִיר דָּבָר הַגָּנוּב מִבֵּיתוֹ לְמִקְוָמוֹ, אִם יָדָעוּ
14 הַבְּעָלִים בְּגִנְבָתוֹ וְלֹא יָדָעוּ בַּחֲזִירָתוֹ - עֲדִין הַגָּנוּב
15 חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ⁵⁵ עַד שִׁימְנָה אֶת מְעוֹתָיו⁵⁶.

(50) כדין כל גנב. (51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייורדע לו, שהכסף שגנב הוחזר. דין זה הוא לפי סברת שמואל, רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע, "מניין פטור", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם והרגישו בהחזרת הגניבה, דיו, ואין צורך בהודעה ישירה לבעלים.

16 יא. מִנְהָ⁵⁷ אֶת פִּיסוֹ וּמִצֵּאוֹ שְׁלֹם הַמִּנְיָן - פֶּטוּר⁵⁸.
17 וְאִם לֹא יָדָעוּ הַבְּעָלִים לֹא בְּגִנְבָתוֹ וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ -
18 אֶפְלוּ מִנְיָן אֵינוֹ צָרִיף⁵⁹, אֲלֵא בִּין שֶׁהִחֲזִירוֹ לְמִקְוָמוֹ
19 נִפְטָר מֵאַחֲרֵיתוֹ.

(57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י. (59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בבעל חי. ראה לקמן הלכה יב.

20 יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁰? בְּדָבָר שֶׁאִין בּוֹ רוּחַ
21 חַיִּים⁶¹. אֲבָל הַגּוֹנֵב טֹלָה מֵעֵדָר חֲבֵרוֹ, וְיָדָעוּ בּוֹ
22 הַבְּעָלִים, וְהִחֲזִירוֹ לְעֵדָר שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים⁶², וּמֵת
23 אוֹ גָּנוּב - חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ. וְאִם מִנּוּ אֶת הַצֶּאֱן וְהִיא
24 שְׁלֵמָה - פֶּטוּר. וְאִם לֹא יָדָעוּ הַבְּעָלִים לֹא בְּגִנְבָתוֹ

- 18 ו. גִּנְבֵּי וּפְרַע בְּחֻבּוֹ³⁵, גִּנְבֵּי וּפְרַע בְּהֶקְפּוֹ³⁶ - אֵין בְּזָה
19 תִּקְנַת הַשּׁוֹק³⁷; אֵלֶּא הַבְּעָלִים נוֹטְלִים הַגִּנְבָּה בְּלֹא
20 דְּמִים, וְיִשְׁאָר חֹב אֶלּוֹ³⁸ עַל הַגִּנְבֵּי בְּשִׁיחָה³⁹. מִשְׁכָּן
21 הַגִּנְבָּה⁴⁰, בֵּין שְׁמִשְׁפָּנָה בִּתְּרָה עַל דְּמִיָּה⁴¹ אוֹ בְּפָחוֹת
22 מִדְּמִיָּה⁴² - הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְבַעַל הַמִּשְׁפּוֹן, וְחוֹזְרִין
23 וְעוֹשִׂין דִּין עִם הַגִּנְבֵּי; אֵלֶּא אִם כֵּן הִיא הַגִּנְבָּה
24 מִפְּרָסָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴³.

(35) שלוהו כסף מאחר, ושילם לו בחפץ הגנוב (בבא-קמא קטו.). (36) בסחורה שקנה בהקפה. (37) אפילו אם אינו ידוע כגנוב. (38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. (39) לפני שפרע הגנוב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלוה המלוה לגנוב או מכר לו החנוני בהקפה (גמרא שם). (40) אצל מלוה, וקיבל עליה הלוואה (שם). (41) אפילו כשדמי ההלוואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. (42) שדמי ההלוואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבכולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנוב ופרע בחובו, וגנוב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאמים, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) [נהראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאמים. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה]. (43) בהלכה ב.

- 25 ז. הַלּוֹקֵחַ מִגִּנְבֵּי שְׂאִינוּ מִפְּרָסָם, בֵּין שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ
26 שְׁוֹה מֶאֱהָ בְּמֵאֵה מֵאֵתִים⁴⁴ אוֹ שְׁוֹה מֵאֵתִים בְּמֵאֶה - הֲרִי
27 זֶה נוֹטֵל הַדְּמִים מִבְּעַל הַבִּית⁴⁵ וְאַחֵר כֶּךָ מִחֲזִיר
28 הַגִּנְבָּה⁴⁶, מִפְּנֵי תִּקְנַת הַשּׁוֹק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁷.

(44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (45) נוטל מאתים, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. (46) אם לא ישלמו לו את כל המאתיים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתייאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). (47) למעלה הלכה ב.

- 29 ח. הִיא נוֹשָׂה בַּגִּנְבֵּי מֵאֶה זוֹזוֹ⁴⁸, וְגִנְבֵּי וְהִבִּיא לְבַעַל
30 חֻבּוֹ⁴⁹, וְנָתַן לוֹ⁵⁰ מֵאֶה אַחֶרֶת - הֲרִי הַגִּנְבָּה חוֹזֶרֶת
31 לְבַעֲלֶיהָ⁵², וְאוֹמְרִין לָזֶה⁵³: לָךְ וַתִּבַּע הַגִּנְבָּה
32 בְּמֵאֵתִים⁵⁴; שְׁלֹא נִתְּנָה⁵⁵ לוֹ הַמֵּאָה הָאַחֶרֶת מִפְּנֵי
33 הַחֲפֵץ שֶׁהִבִּיא לָךְ בְּלִבְדָּה, כְּשֶׁשֶׁ הֵאָמַנְתָּ
34 בְּרֹאשׁוֹנָה⁵⁶ הָאָמְנָתוֹ בְּאַחֲרוֹנָה⁵⁷.

(48) שם. (49) שהלוה לו. (50) למלוה. (51) המלוה. (52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנוב את המאה השניה על סמך המשכון. (53) למלוה. (54) שלא

החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף, ויתבע את כספו מן הגנוב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק - בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנוב, עשו לו תקנה שישלמו לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מחבירו כלום, כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו, שזה חפץ גנוב. (17) דעת רבא שם.

- 1 ג. נִתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִן הַגִּנְבָּה, בֵּין שֶׁנִּתְּיָאֲשׁוּ וְאַחֵר
2 כֶּךָ מְכַר הַגִּנְבֵּי בֵּין שֶׁנִּתְּיָאֲשׁוּ אַחֵר שֶׁמְכַר¹⁸ - קָנָה
3 הַלּוֹקֵחַ¹⁹ בִּיאֹשׁ וְשְׁנוֹי רְשׁוּת²⁰, וְאִינוּ מִחֲזִיר הַגִּנְבָּה
4 עֲצָמָה לְבַעֲלֶיהָ; אֵלֶּא נוֹתֵן לָהֶם הַדְּמִים²¹ - אִם לָקַח
5 מִגִּנְבֵּי מִפְּרָסָם²², אוֹ אִינוּ נוֹתֵן כָּלָל לֹא חֲפֵץ וְלֹא
6 דְּמִים, מִפְּנֵי תִּקְנַת הַשּׁוֹק²³ - אִם לֹא הִיא זֶה הַמוֹכֵר
7 גִּנְבֵּי מִפְּרָסָם.

(18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. (19) בשעה שהתייאשו הבעלים, ולא כרב זביד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו.). (20) מרשות הגנוב לרשות הקונה. (21) והקונה יתבע את כספו מן הגנוב. (22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. (23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנוב.

- 8 ד. בְּזִמְנִי שֶׁהַלּוֹקֵחַ עוֹשֶׂה דִּין עִם בְּעַל הַבִּית²⁴, אִם
9 אֵין עֲדִים כְּכֶמָה לָקַח - הֲרִי הַתִּגְרָר²⁵ נִשְׁבָּע²⁶ בְּנִקִּיטָה
10 חֲפִץ²⁷ כְּכֶמָה לָקַח, וְנוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וְכָל הַנִּשְׁבָּע
11 וְנוֹטֵל²⁸ - שְׁבוּעָתוֹ מִדְּבָרֵיהֶם²⁹, וְנִשְׁבָּע בְּנִקִּיטָה
12 חֲפֵץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ³⁰.

(24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב). (25) שקנה מן הגנוב. (26) שם קיד: (27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה-שאי-כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. (28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: (29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. (30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

- 13 ה. בְּזִמְנִי שֶׁהַלּוֹקֵחַ עוֹשֶׂה דִּין עִם הַגִּנְבֵּי³¹, וְהוּא
14 אוֹמֵר: כֶּךָ וְכָךְ לָקַחְתִּי מִמֶּךָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא
15 מְכַרְתִּי לָךְ אֵלֶּא בְּפָחוֹת מִזֶּה - הַתִּגְרָר נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטָה
16 חֲפִץ³², וְנוֹטֵל מִן הַגִּנְבֵּי; שְׂאִין הַגִּנְבֵּי יָכוֹל לִישְׁבָּע³³,
17 מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה³⁴.

(31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנוב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). (32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד). (33) אפילו אם ירצה. (34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנוב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. לולא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שער ל. ראה אצור הגאונים עמוד 108 (ורשי" פירש אחרת).
 (68) לאחר שהיה מחזור אחריהם ולא התייאש מהם.
 (69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים.
 (70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאל או להשכיר וליטול שכרם, כגון היורות הגדולות שמבשלים בהן בחתונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח וט).
 כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. (71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. (72) כדין כל הנשבע ונטל (כלמעה בהלכה ד). (73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. (74) מכיון שהבעלים עוד לא נתיאשו.

יא. הִיהָ בַּעַל הַבֵּית עֹשֵׂי לְמַכּוֹר אֶת פְּלִיטָתוֹ, וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים הַעֲשׂוֹיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר, אֶף עַל פִּי שִׁיּוֹצֵא לוֹ שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר וְהִכְרֹז פְּלִיטָתוֹ - אֵינוֹ מְחֻזָּר מִיַּד הַלְקוּחוֹת, שֶׁמָּא הוּא מְכַר לְאַחֲרִים.⁷⁵
 אֲבָל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְלָנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,⁷⁶ עֲמֵד וְזַעַק בְּלִילָה: נִגְנְבוּ פְּלִי וּסְפָרִי, וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמָצְאוּ מִחֲתַרְתַּת חֲתוּדָה⁸⁰ וּבְנֵי אָדָם שָׁלְנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יוֹצֵאִין וּצְרוּרוֹת שֶׁל פָּלִים עַל פְּתֵיָהֶם, וְהַכֵּל אוֹמְרִים: הִלְלוּ פְּלִי וּסְפָרִי שֶׁל פְּלוֹנִי⁸¹ - הֲרִי זֶה נֶאֱמָן.⁸²
 וְיִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַפָּלִים בְּיָדוֹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ בְּמָה הוֹצִיאָה⁸³, וְיִטֵּל מִבְּעַל הַגִּנְבָה, וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִיטָתוֹ.⁸⁴

(75) שם קיד: (76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית מכר אותם. (77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל הבית. (78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית).
 (79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. (80) חפורה מתחת לקיר הבית. (81) שאם לא כן, יתכן לומר שנגנבו כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את כליו. (82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. (83) כמה שילם.

יב. גִּנְבָה שֶׁהִחֲזִק וְנִתְפָּרְסָם⁸⁴ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בֵּית חֲבֵרוֹ, וְעֵדִים מְעִידִים שִׁיּוֹצֵא וְכָלִים טְמוּנִים לוֹ תַּחַת פְּנִיּוֹתָיו⁸⁵, אֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה שֵׁם בַּעַל הַבֵּית⁸⁶, וְטַעַן⁸⁷ וְאָמַר: לְקוֹחִין הֵן בְּיָדִי, וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר: גִּנְבוּבִים הֵם, אִם הָיָה בַּעַל הַבֵּית שֹׂאֵין דְּרָכּוֹ לְמַכּוֹר אֶת פְּלִיטָתוֹ, וְאוֹתָם פָּלִים אֵין דְּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַטְמִינָן, וְאֵין דְּרָךְ אוֹתוֹ הַמְּחֻזָּק לְהַצְנִיעַ פְּלִיטָתוֹ תַּחַת פְּנִיּוֹתָיו - הֲרִי בַּעַל הַבֵּית נֶאֱמָן⁸⁸, וְיִשָּׁבַע⁸⁹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁹⁰ וְנִטֵּל פְּלִיטָתוֹ. וְאִם אֵין אָדָם זֶה מְחֻזָּק בַּגִּנְבָה - אֵין בַּעַל הַבֵּית נֶאֱמָן⁹¹; אֲלֹא נִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַפָּלִים בְּיָדוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹² שֶׁהַפָּלִים הָאֵלּוּ לְקוֹחִים בְּיָדוֹ, וְהוֹלֵךְ⁹³.

(84) שבועות מו: (85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. (86) בזמן שהגנב נכנס,

תיקנו לו תקנת השוק. (55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלווה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. (56) והלווה לו את המאה הראשונה בלי משכון. (57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. כמה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זו, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלוה את המאה זו כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ט. לְקַח מִגִּנְבָה⁵⁸ שֹׂאֵינוֹ מְפָרְסָם בְּמָאָה, וּמְכַר לְאַחֲרֵי בְּמָאָה וְעֹשְׂרִים, וְהִכְרֹז הַגִּנְבָה נוֹתֵן לְזֶה הָאֲחֵרוֹן⁵⁹ מָאָה וְעֹשְׂרִים וְנִטֵּל גִּנְבָתוֹ, וְהוֹזִיר הַבַּעַל וְנִטֵּל עֹשְׂרִים שֶׁל שָׂכָר מִן הַמוֹכֵר⁶⁰, וְנִטֵּל הַמָּאָה מִן הַגִּנְבָה. וְאִם גִּנְבָה מְפָרְסָם הוּא - נִטֵּל הַמָּאָה וְעֹשְׂרִים מִן הַתַּגָּר⁶¹ שֶׁלָּקַח מִן הַגִּנְבָה, וְהוֹלֵךְ הַתַּגָּר וְתוֹבֵעַ הַגִּנְבָה בְּמָאָה שֶׁל קָרָן⁶². וְהוּא הַדִּין אִם מְכַר הַשְּׂנִי לְשִׁלְשִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי לְרִבְעִי, אֶפְלוּ מָאָה - שֶׁהוּא נִטֵּל מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַשְּׁנֵשֶׁפֶר, וְנִטֵּל הַקָּרָן מִן הַגִּנְבָה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ⁶³ לְפָנֵי יְאוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה⁶⁴.

(58) שם קטו. (59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. (60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים וזו שהריות. (61) [פירוש: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. (62) הגנב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהריות. (63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. (64) למעלה הלכה ב.

י. בַּעַל הַבֵּית⁶⁵ שֹׂאֵינוֹ עֹשֵׂי⁶⁶ לְמַכּוֹר אֶת פְּלִיטָתוֹ, וְיִצֵּא לוֹ שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר⁶⁷, וְהִכְרֹז פְּלִיטָתוֹ⁶⁸ וּסְפָרִי בְּיָד אַחֲרִים⁶⁹, אוֹ שֶׁהָיָה עֹשֵׂי לְמַכּוֹר, וְהָיוּ פָּלִים אֵלּוּ שֶׁהִכְרִיז מִפְּלִים הַעֲשׂוֹיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר⁷⁰, אִם בָּאוּ עֵדִים שֶׁהָיָה פְּלִיטָתוֹ שֶׁל זֶה⁷¹ - יִשָּׁבַע זֶה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁷² בְּכִמָּה לְקַח, וְיִטֵּל מִבְּעַל הַבֵּית⁷³, וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִיטָתוֹ⁷⁴.

(65) שם קיד: קטו. (66) שאין דרכו. (67) שנגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שנגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר

ג. אין לוקחין משומרי פרות¹⁸ עצים או פרות¹⁹,
אלא בזמן שהן יושבין²⁰ ומוכרים²¹ והסלים²²
והפלים²³ לפניהם; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול²⁴,
ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה²⁵, אבל לא
מאחורי הגנה²⁶. וכל²⁷ שאמר²⁸ 'הטמן' - אסור²⁹
לקחת מהן³⁰. ומתוך לקחת³¹ מן הארים³², שהרי יש
לו חלק בפרות ובעצים³³.

(18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם קיח: קיט.
(19) חוששים שמא גנבום. (20) במקום המיועד לכך.
(21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים.
(24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל.
(26) רגלים לדבר שזהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר
מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שמתוך לקחת מהם.
(28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות
ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק
מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו). (33) לארים
יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה
בבא-מציעא קג. במשנה).

ד. אין לוקחין³⁴ מן הנשים ומן העבדים ומן
הקטנים³⁵ אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת
הבעלים³⁶, כגון³⁷ נשים שמכרו כלי פשתן³⁸ בגליל³⁹
או עגלים בשרון⁴⁰. וכל⁴¹ שאמר⁴² 'הטמן' - אסור⁴³
ליקח מהן⁴⁴, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים
ביצים ותרנגולים⁴⁵ בכל מקום⁴⁶. ואם
אמר 'הטמן' - אסור⁴⁷.

(34) משנה וברייתא בבא-קמא קיח: קיט. (35) כי הדברים
בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים.
(37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן.
(39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים
לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת
בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ-ישראל,
לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן
המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים
ומכרום בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם.
(42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם.
(45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו
במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים
וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם
מועטים.

ה. לוקחין מן הפדדין⁴⁷ זיתים במדה ושמן במדה⁴⁸,
אבל לא זיתים מועטים ולא שמן מועט; שחזקתו
גנבה הם. וכן כל פיוצא בהם⁴⁹.

(47) בעלי בית הבד, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים
לעשות מהן שמן (שם קיט.). (48) שזוהי דרך מכירה
בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה
יודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה
מבעל טחנת קמח.

וזה מקטין את חשש הגניבה. (87) הגנב. (88) מכיון
שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת
התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת
בעל הבית. ואלה הם התנאים: (א) אין דרכו של בעל הבית
למכור כליו, (ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים
אלה אין דרך בני אדם להטמינם, (ג) אין דרכו של זה
להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא
שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה
במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "והשער השמיני".
(89) שלא מכר את הכלים. (90) כדין הנשבע ונוטל.
(91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש
בגנבי לא מחזקינן", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל
זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. (92) שתיקנו חכמי
הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה-שאין-כן
בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו
בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

פרק עשירי

(1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים
ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם.
ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב
לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים
שמותר לקנות מהם, כנזכר שם.

א. כל דבר שחזקתו שהוא גנוב² - אסור ליקח³
אותו. וכן אם רב אותו הדבר⁴ שהוא גנוב⁵ - אין
לוקחין אותו⁶. לפיכך אין לוקחים מן הרועים⁷ צמר
או חלב או גדיים⁸; אבל לוקחין מהן⁹ חלב וגבינה
במדבר¹⁰, אבל לא בישוב¹¹. ומתוך ליקח מן הרועים
ארבע צאן או ארבע גזות של צמר מעדר קטן¹², או
חמש מעדר גדול¹³; שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר
זה¹⁴.

(2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. (3) לקנות.
(4) שהמוכר מציע למכירה. (5) בחזקת שהוא גנוב.
(6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. (7) משנה
בבא-קמא קיח: (8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנבום
מצאנו של בעל הבית שבידם. (9) ברייתא שם.
(10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת
שם ולטלם. (11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת
הגבינה לבית בעל הבית. (12) גמרא שם, ולדעת היש
אומרים' בשם רב חסדא. (13) הרועה יפחד לגנוב אותם,
כי חסרונם ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם.
פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן
שגנובים הם.

ב. כללו של דבר¹⁴: כל שהרועה מוכרו, אם היה
בעל הבית מרגיש בו¹⁵ - מתוך ללקחו¹⁶ מן הרועה,
ואם אין בעל הבית מרגיש בו - אסור ללקחו¹⁷.

(14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו,
היה בעל הבית מרגיש בו. (15) מבחין בהעדרו. (16) כי
הרועה יפחד לגנובו. (17) שמא גנוב הוא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חילוק הדינים.

בבבל "אין אבנים מפני שהוא בקעה" (רש"י נח י"א, ג.) ומכיון שכן אין שימוש לאבנים בבבל ולכן אמרה הברייטא שמסתתי אבנים אין בהם משום גזל. אבל התוספתא נכתבה בארץ ישראל "אשר אבניה ברזל כו" והיתה משופעת באבנים ולכן נעשה בהם שימוש לבניה, ובעל הבית מקפיד עליהם, משום כך כתבה התוספתא (שנכתבה בארץ ישראל) שסתם פסולת של אבנים היא של בעל הבית.

ומכיון שדין מסתתי אבנים משתנה ממדינה למדינה לפי הצורך ותכונות המדינה, השמיטו הרמב"ם והשו"ע, משא"כ נסורת שהחרש מוציא כו' מילתא דקביעא בכל המקומות.

(על פי לקו"ש חז"ט עמוד 111 והערה 42)

63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. 64) חרש עצים, נגר. 65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. 66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. 67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. 68) כי חשובים הם. 69) כשכיר יום. 70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).

ט. פל אמן שפּמכר דְּכָר מִן הַדְּבָרִים שְׁאִינוּ שְׁלוֹ 15
בְּהִלְכוֹת הַמִּדְּיָנָה, כְּגוֹן מוֹכִינ שְׁמִכְרֵן הַסּוֹרֵק⁷¹ 16
בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְיָ שְׁיָהוּ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - אֲסוּר לָקֵחַ 17
מִמֶּנּוּ⁷², מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת גְּנוּבָה⁷³; אֲבָל לֹקְחִין 18
מִמֶּנּוּ בְּרַמְלָא מוֹכִינ⁷⁴. וְאִם מִכָּר הָאֵמֶן דְּבָרִים שֶׁהוּא 19
שְׁלוֹ בְּהִלְכוֹת מִדְּיָנָה - לֹקְחִין מִמֶּנּוּ. וְאִם אָמַר 20
'הֵטְמֵן' - אֲסוּר⁷⁵. 21

71) ראה למעלה הלכה ו. 72) שם. 73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. 74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשאוהו כר. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). 75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמין, אסור" (שם קיח:).

יום שלישי ב' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) ביאר בו רבינו ז"ל איסור המשקלות והמדות החסרות. ומה שאסור לקיים מהם בבית. ואי אלו מדות אינו רשאי לעשותן מחמת חשש טענה ואונאה וטעות, וכן ביאר איסור מדידת הקרקע שלא כדין. ונסתיים הפרק בביאור עונש המדות החסרות.

1. מוֹכִינ⁵⁰ שֶׁהַפּוֹכֵס מוֹצִיא⁵¹ - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ⁵²; 2
וְשֶׁהַסּוֹרֵק מוֹצִיא⁵³ - הָרִי אֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַבֵּית⁵⁴. 3
הַפּוֹכֵס נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חוּטִין⁵⁵ וְהֵן שְׁלוֹ; יִתֵּר מִכֵּן - 4
שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. אִם הָיָה שָׁחַר עַל גְּבִי לִבָּן⁵⁶ - נוֹטֵל 5
אֶת הַכָּל⁵⁷ וְהֵם שְׁלוֹ.

50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). 51) בשעת כיבוס הצמר. 52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית מקפיד על כך. 53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת הסריקה. 54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר עליהם. 55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. 56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. 57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

2. הַחֵיט⁵⁸ שֶׁשִּׁיר מִן הַחוּט⁵⁹ פָּדִי מְשִׁיכַת מַחֲט⁶⁰, 6
וְשִׁיר מִן הַבָּגַד מְטִילִית שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת⁶¹ עַל 7
שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - חַיִּב לְהַחֲזִירָן לְבָעָלִים⁶²; פְּחוֹת מִכֵּן 8
- שְׁלוֹ. 9

58) משנה שם. 59) שנתן לו בעל הבית. 60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמעה. שיעור זה הוא "מלא מחט וחתיך למחט כמלא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי-אפשר לתחוב את המחט בבגד ולתפור בו. 61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. 62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.

3. נִסְרֵת⁶³ שֶׁהַחֲרָשׁ⁶⁴ מוֹצִיא בְּמַעֲצָד⁶⁵ - שְׁלוֹ⁶⁶, 10
בְּכִשְׁלִיל⁶⁷ - שֶׁל בַּעַל הַבֵּית⁶⁸. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֶצֶל 11
בַּעַל הַבֵּית⁶⁹ - אֵף הַנִּסְרֵת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית. וְכָל 12
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּיךָ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הוֹלְכִין בָּהֶן אַחֵר מִנֶּהֱגָה 13
הַמִּדְּיָנָה⁷⁰. 14

~ נקודות משיחות קודש ~

"נסורת שהחרש מוציא במעצד שלו ובכשיל של בעל הבית" הדין הנ"ל מובא בסיום מסכת בבא קמא, ובהמשך לו הובאה בברייטא הדין "מסתתי אבנים אין בהם משום גזל" וצריך להבין מדוע השמיטו הרמב"ם והשו"ע דין זה. ויובן על-פי ביאור המחלוקת שבין הברייטא והתוספתא שם, שבתוספתא נאמר מסתתי אבנים, בזמן שבעל הבית מקפיד יש בהם משום גזל ואם אין בעל הבית מקפיד אין בהם משום גזל, כי התוספתות הם שסידר רבי חייא בפני רבי והיה אומר לו כתוב כך וכך, וזהו שאנו אומרים "רבי לא שנאה, רבי חייא מניין". אבל הברייטא (מלשון ברא) נכתבה מחוץ לבית מדרשו של רבי, ומן הסתם נלמדה בבבל שהיה אז מרכז תורה גדול יותר כי באותה תקופה היו "ישראל מתגלגלין והולכין לקצוות כו'", ומכאן בא

- 1 א. השוקל לחברו ממשקלות חסרות מן המשקל
- 2 שהסכימו עליו בני אותה המדינה², או המודד
- 3 במדה³ חסרה מהמדה שהסכימו עליה - הרי זה
- 4 עובר בלא תעשה; שנאמר: לא תעשו עול במשפט,
- 5 במדה במשקל ובמאזניים⁴.

- 6 הבית. פיוצא בזה¹⁴: סלע¹⁵ שנפגמה מן הצד¹⁶ - לא
- 7 יעשנה משקל בין משקלותיו, ולא יזקנה בין
- 8 גרוטותיו¹⁷, ולא יקבנה¹⁸ ויתלנה בצואר בנו, שפא
- 9 יבוא אחר¹⁹ ויעשנה משקל²⁰; אלא או ישחק²¹, או
- 10 יחתך, או יקץ²², או ישליף לים המלח²³.

(12) של השלטונות הבודקים את המידות והמשקלות (בבא בתרא פט:). (13) כי אין לחשוש שמה ישתמשו בהם למידה ולמשקל, כי איש לא יקנה במידה ובמשקל, שאין בהם חותם. (14) נמשך להלכה ג, שאסור להשוות משקל חסר, שמה אחר יעשנו משקל. (15) בתקופת המשנה מטבע של שני שקלים, ארבעה דינרי כסף. (16) חסרה מן הצד. דין הסלע שנפגמה באמצע ראה לקמן הלכה ו. אם נפגמה מן הצד יכול הרמאי, שתגיע לידו המטבע, לנסר אותה וליישר אותה מסביב עד שלא ירגישו בפגימה, וירמה בה (ראה בבא מציעא נב:). (17) שברי כלי כסף. (18) יעשה בה חור במקום הפגימה. (19) ויחתוך סביב עד שיציא את החור. (20) כי השתמשו במטבעות למשקל. (21) ויעשנה לאבק. (22) ישבור. (23) מקום שלא ימצאנה איש.

- 11 ה. חסרה ועמדה על מחצה - יקנים²⁴. עמדה על
- 12 פחות ממחצה²⁵ או על יתר ממחצה²⁶ - יקץ עד
- 13 שיעמידנה על מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות
- 14 משתות²⁷ - יקנים לשאת ולתת²⁸ בה, אכל לא
- 15 למשקל²⁹; שפך פחות משתות רב פני אדם מוחלין
- 16 בו במשא ובמתן³⁰.

(24) כי אין חשש שיחליפנה בסלע, מפני שחסרונה ניכר (שם נב:). (25) יש חשש שיחליפנה בחצי סלע, דהיינו בשקל. (26) יש חשש שיחשבוהו לסלע. (27) הסלע נשחקה וחסרה פחות מחלק השישי שבה, או במקרה שעמדה על פחות ממחצה, חסר לה למחצה פחות משתות. (28) כי במשא ומתן דין המטבע כדין חפץ אחר, שאונאה בפחות משתות אדם מוחל. זוהי דעת רבא, הפוסק כרבי שמעון במשנה שם מט: נב. כך פוסק גם הר"ף, שם. (29) אסור להשתמש בסלע חסרה כלשהי בתור משקל סלע, מהטעם שנוכר בהלכות הקודמות. (30) אבל במשקל אין אדם מוחל אפילו כלשהו (הלכות מכירה פרק טו הלכה א). ראה קידושין מב:

- 17 ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכרה להרג³¹ או
- 18 להרם³², מפני שמתמין בה את אחרים³³; אכל
- 19 נוקבה³⁴ ותולה אותה בצואר הקטן³⁵.

(31) לרוצח. (32) לגזול. (33) ומתוך פחד מפניהם יקבלו אותה מידם כסלע שלא נפגמה. (34) במקום הפגימה באמצע. (35) ואף אם יאבדנה ותגיע ליד רמאי אין כל אפשרות לרמות בה את הבריות ואם באת לחשוש שהגזול יכריח לקבלה, אף על פי שהיא נקובה, הרי יכול גם לגזול את החפץ ולא לתת כלום.

- 20 ז. עושה אדם מדותיו³⁶ סאה וחצי סאה ורבע³⁴

(2) כגון שהסכימו לשקול במשקלות של קילו, והמוכר שקל לו במשקלות קילו חסירות, משום שנפחתו או שהעלו חלודה (ראה לקמן פרק ח, הלכה ז). (3) כגון מידת חבל בקרקע או בכד, או מידת קב וסאה בתבואה, או מידה בנוולים, ראה לקמן הלכה ז, ט. (4) כלומר, במשפט המידה, במשפט המשקל או במשפט המשורה (מידת הלח), כלומר, במשפט הידוע והמוסכם במדינה ביחס למידה, למשקל ולמשורה, ראה לקמן הלכה ט וראה אבן עזרא לויקרא יט, לד, וגמרא בבא מציעא סא: בבא בתרא פח. במשנה.

- 6 ב. אף על פי שהמודד או השוקל חסר גונב, אינו
- 7 משלם לו תשלומי כפל⁵, אלא משלם לו המדה או
- 8 המשקל. ואין לוקין על לאו זה, מפני שהוא חיב
- 9 בתשלומין⁶.

(5) על מה שהחסיר לו מן המידה או מן המשקל. בבבא מציעא שם, מגדירים את ההונאה במשקלות כגזול ממש - ואין כפל בגזול אלא בגניבה. (6) לשלם לקונה את מה שהחסיר לו כדין גזילה, שכתוב בה "והשיב את הגזילה אשר גזל". ויקרא ה, כג. וכל לאו שניתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ראה למעלה פרק א, הלכה א.

- 10 ג. כל מי שמשהה⁷ בביתו או פחנותו מדה חסרה
- 11 או משקל חסר - עובר בלא תעשה; שנאמר: לא
- 12 יהיה לך בכיסך וגומר⁸. ואפילו לעשות המדה עביט
- 13 של מימי רגלים - אסור⁹; שאף על פי שאין זה
- 14 לוקח ומוכר בה, שפא יבוא מי שאינו יודע שהיא
- 15 חסרה¹⁰ וימדד בה. ואין לוקין על לאו זה, שהרי
- 16 אין בו מעשה¹¹.

(7) אף על פי שאינו משתמש בהם. (8) אבן ואבן, גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה. (9) אסור לעשות מידה חסירה לכתחילה, ואפילו אין בדעתו להשתמש בה למדידה אלא למי רגליים (בבא בתרא פט:). (10) ואף במידה חסירה שהשתמש בה כבר למי רגליים והיא מלוכלכת יש לחשוש, שבשעת הדחק, כשלא ימצא מידה אחרת, ינקה את העביט וישתמש בו לשם מידה. (11) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכות טו. [השהייה אין בה מעשה, ואף על פי שדרשו (בבא מציעא שם) "לעבור עליו משעת עשייה", אינו לוקה, כי התורה כתבה לא יהיה לך וכו' היינו לא העשייה כשהיא לעצמה אסורה רק ההשהייה אלא שהעבירה היא משעת עשייה].

- 17 ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות
- 18 בחותם ידוע¹², וזו המדה או המשקל החסרים בלא
- 19 חותם - הרי זה מתר לשהותם¹³ לשאר תשמישי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקרקע. וכן הוא ענין פסוק זה⁵⁸: לא תעשו עול במשפט, לא במשפט המשקל ולא במשפט המדה, אפלו מדה קטנה כמשורה⁵⁹.

(55) לפני כן דובר על מידה בכלי. (56) במידת הקרקע בחבל. (57) זו מידת הקרקע, כי מידה בכלי נאמרה בסוף אותו הפסוק (בבא בתרא פט:). (58) המלה במשפט מוסבה גם על מידה וגם על משקל וגם על משורה, המפורטים בפסוק זה (ראה למעלה הלכה א). (59) שהיא אחד משלושים ושלושה בלוג (ראה לקמן פרק ח הלכה ז).

י. גני חבורה⁶⁰ המקפידים זה על זה⁶¹ שהחליפו חלק בחלק, או לזה ממשו מאכל והחזיר לו - עוברין משום מדה⁶², ומשום משקל, ומשום מנין, ומשום לזוין ופורעין ביום טוב⁶³.

(60) שהולכים בדרך או יושבים בבית אחד (בבא מציעא עה.). (61) שמדקדים זה עם זה ואינם מוחלים על דבר מועט ומקפידים להלוות זה לזה במידה במשקל ובמניין. [התלמוד וגם רבינו משתמשים בלשון "הלוואה" גם בחפצים, אם מוסרם לזמן ארוך]. (62) אם לא החזיר בדיוק אותה מידה שקיבל, הריחו עובר על "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה". (63) שאסור לכל אחד לומר לחבירו בשבת או ביום טוב "הלווני" כך וכך פירות, שמא מתוך שהוא מקפיד יבוא לכתוב, כי "הלוואה" בדרך כלל לזמן ארוך היא, אבל אומר השאילני, פירוש - לזמן קצר (שבת קמח:).

יא. המסיג גבול רעהו⁶⁴ והכניס⁶⁵ מתחום חברו בתוך תחומו אפלו מלא אצבע: אם בחזקה עשה - הרי זה גזל⁶⁶, ואם הסיג בסתר - הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול - הרי זה עובר בשני לאוין: בלאו גנבה⁶⁷ או בלאו גזלה⁶⁸, ובלאו לא תסיג⁶⁹. ואין חייב בלאו זה⁷⁰ אלא בארץ⁷¹, שנאמר: בנחלתך אשר תנחל.

(64) המעתיק [=מזיז] סימן גבולות הקרקע לתוך שדה חבירו, כדי להגדיל את שטח השדה שלו. (65) קרקע. (66) זוהי הגדרת גזלן למעלה פרק א הלכה ג. (67) אם השיג בסתר. (68) אם בחזקה עשה. (69) וגומר "גבול רעך ... בנחלתך אשר תנחל בארץ", דברים יט, יד. (70) בלאו "לא תסיג". (71) אבל בחוץ לארץ עובר משום לא תגזול בלבד. כל ההלכה הזאת מקורה בספרי פרשת שופטים.

יב. קשה ענישן של מדות⁷² יתר מענישן של עריות⁷³; שזה בינו לבין המקום⁷⁴, וזה בינו לבין חברו⁷⁵. וכל הפוסק במצות מדות - כפופר ביציאת מצרים⁷⁶, שהיא תחלת הצווי⁷⁷; וכל המקבל עליו מצות מדות - הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצוויין⁷⁸.

סאה³⁷, וקב וחצי קב ורבע הקב וחצי הרבע ושמינית הרבע; אבל לא יעשה קבים³⁸, שלא תתחלף ברבע הסאה³⁹, שהוא קב ומחצה. וכן במדות הלח⁴⁰, עושה הין⁴¹ וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין, ולג וחצי לג ורביעית ושמינית⁴² ואחד בשמונה בשמינית⁴³. ולא אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין⁴⁴, אף על פי שמתחלפין זה בזה⁴⁵, הואיל והיו במקדש מימות משה רבנו⁴⁶.

(36) למדוד תבואה ופירות (בבא בתרא פט: ז). סאה = שישה קבים, 13 ליטר בערך. (37) כל המידות האלה אדם עושה ואין לחשוש שמא יחליף מידה קטנה במידה גדולה, כי ההבדל ביניהן ניכר לעין. (38) שני קבים. (39) כי ההפרש בין שני קבים לרובע הסאה הוא חצי קב בלבד, דהיינו רבע משני קבים, וברבע עלול אדם לטעות (שם). (40) הנוזלים. (41) שנים עשר לוג, בערך שישה ליטר וחצי. (42) של לוג. (43) לח דרכו למדוד גם במידות קטנות אלה, אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן אלא נמכר באומד, או במשקל, אם דבר יקר הוא. ראה רש"י שם ז. דיבור המתחיל ושמינית. (44) כלומר, לאחר שעשה שלישית למה לא אסרו רביעית, או להיפך, כדרך שאסרו לעשות שליש סאה ורובע סאה, והתירו רובע בלבד. (45) כי ההפרש ביניהם הוא לוג אחד, דהיינו רבע של שלישית ההין. (46) שכתוב בתורת משה (במדבר כח, יד): "ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין".

ח. אחד הנושא והנותן⁴⁷ עם ישראל או עם עובד פוכבים, אם מדד או שקל בחסר - עובר על לא תעשה⁴⁸, וחייב להחזיר. וכן אסור להטעות את העובד פוכבים⁴⁹ בחשבון, אלא ידקדק עמו; שנאמר: וחשב עם קנהו⁵⁰. אף על פי שהוא פכוש תחת ידך⁵¹, קל וחמור לעובד פוכבים שאינו פכוש תחת ידך. והרי הוא⁵² בכלל: פי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה⁵³, כל עשה עול - מפל מקום⁵⁴.

(47) קונה ומוכר. (48) לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה - למעלה הלכה א. איסור זה קיים גם לגבי גוי, כי משקל חסר דינו כגזל (בבא מציעא סא:), וגזל הגוי אסור (בבא קמא קיג. קיג:). (49) יכול יגלום עליו? תלמוד לומר וחישיב עם קונהו, ידקדק עם קונהו" (שם קיג:). רבינו מפרש "יגלום עליו" יטעה אותו, וכן פירש הערוך, שלא כרש"י שם. וראה שם תוספות דיבור המתחיל יכול יגלום עליו. (50) ומדובר שם על גוי שקנה. (51) כי מדובר שם בתורה על גוי שקנה עבד עברי בארץ ישראל תחת שלטון ישראל. (52) המטעה את הגוי בחשבון. (53) איפה ואיפה, אבן ואבן. (54) בין ישראל ובין גוי. ראה אבן עזרא ואור החיים לפסוק הזה.

ט. וכן במדת הקרקע⁵⁵, אם הטעה את חברו במשיחת הקרקע⁵⁶ - עובר בלא תעשה; שנאמר: לא תעשו עול במשפט במדה⁵⁷. במדה - זו מדת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ב' אייר – ספר נזיקין – הלכות גניבה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכל הכופר במצות מדות ככופר ביציאת מצרים"

צריך להבין מהי השייכות המיוחדת של מצות מדות ליציאת מצרים, ומדוע דווקא הכופר במצוה זו כופר ביציאת מצרים, עניין שלא נאמר לא בגנב ולא בגזלן. ידועה השאלה מדוע לקה פרעה על שיעבוד בני ישראל הרי זו היתה הגזירה מאת הקב"ה "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", והתשובה היא שפרעה לא שיעבד את ישראל בגלל ציווי הקב"ה אלא מצד רוע בחירתו ועל כך נענש.

הגמרא אומרת שהחידוש באיסור מדות הוא "לעבור עליו משעת עשיה" ובזה מתבטא ההבדל שבין איסור מדות לגזל, כי במדות עוד טרם שגזל עובר על איסור כפי שכתב הרמב"ם (פ"ה ה"ג) "כל המשהה בביתו . . מדה חסרה . . עובר בל"ת" כי ברגע שעשאו והביאו אל ביתו הרי שבחר לרמות ומעתה הוא ממתין לשעת הכושר לביצוע הרמאות. לכן, כל הכופר במצות מדות וחושב שעל הבחירה וההחלטה לרמות אין הקב"ה מעניש, כופר גם ביציאת מצרים ובזה שכל המכות והעונשים שבאו על פרעה היו בגלל רוע בחירתו.

(על פי לקו"ש חזק כ"ז ע' 149)

72) אם עושה בהן עול, מימרא של רבי לוי בבא בתרא פח: 73) בעילות שאסרה תורה, כגון קרובות, אשת איש וכדומה. 74) ואפשר לחזור בתשובה. 75) ולא תועיל תשובה אלא אם כן החזיר את הגזילה לנגזל, והוא גזל מרבים ואינו יודע למי יחזיר. 76) התורה מקשרת את מצוות מידות עם יציאת מצרים. הלא כך כתוב: "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והיין צדק יהיה לכם אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (ויקרא יט, לו). והספרא מעיר לפסוק זה: על תנאי זה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים. 77) עשרת הדברות פותחים ביציאת מצרים (שמות כ, ב). 78) בזה שהוציא אותנו ממצרים מבית עבדים נעשינו לעבדי ה', המחוייבים במצוותיו, כמו שכתוב (שם ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוהים על ההר הזה".

פרק שמיני

1) ביאר בו רבינו ז"ל מצות עשה במדות ובמשקלות, וכיצד תיעשה המדידה וממה עושין המשקלות, ומהות המאזנים, ומהות המשקל, ומהות המדידה. ומה שבית דין חייבין לחקור ולבדוק מאלו הדברים.

- 1 א. מצות עשה² לצדק המאזנים והמשקלות והמדות
- 2 יפה יפה ולדקדק בהשבונון בשעת עשייתן³, שנאמר:
- 3 מאזני צדק וגומר⁴. וכן במדת הקרקע צריך לדקדק
- 4 בהשבונון משיחת הקרקע⁵ על פי העקרים
- 5 המתבארים בכתבי הגימטריא⁶. שאפילו מלא אצבע
- 6 מן הקרקע רואין אותה כאלו היא מלאה פרכם⁷.

2) בפרק הקודם דובר על מצות "לא-תעשה" שיש במשקל ובמדה, ובפרק הזה - על מצות "עשה" שבהם. 3) שמשקל המשקלות יהיה מדויק, וגם מבנה המאזנים מכיוון ומותאם לתפקידם, השווה הלכה ה וכו'. 4) "אבני צדק, איפת צדק והיין צדק", דהיינו המשקלות והמדות. 5) מדידת הקרקע. 6) ההגדרה, העוסקת במדידת שטחים. 7) פרחי בושם יקרי ערך (בבא-מציעא קז:).

7 ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ⁸ - מן הזלזל⁹ במשיחתן. והסמוכים לשפת הנהר¹⁰ - אין מושהין אותן כלל¹¹, מפני שהן של בני רשות הרבים¹².

8) החריץ מוביל מים מן הנהר אל השדות על פני הבקעה כולה, וארבע אמות רוחב סמוך לחריץ אין מעבדים, שלא תתקלקל שפת החריץ (שם). 9) אין מדקדקים, כי בעלי השדות יחידים הם, ויש בידם למחול ומוחלים. 10) שמשאירים פנוי, כדי להקל על תנועת הספנים (שם). 11) אלא משאירים שטח פנוי נרחב לפי אומדן הדעת. 12) שצרכי הרבים תלויים בהן (שם).

10 ג. והמודד את הקרקע¹³ לא ימדד¹⁴ לאחד¹⁵ בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל מתקצר בימות החמה¹⁶. לפיכך, אם מדד בקנה¹⁷ או בשלשלת של פרזל וכיוצא בהם - אין בקך כלום¹⁸.

13) שם סא: 14) באותו החבל. 15) כגון לאחר השותפים, או לאחר משני אחים שחלקו. 16) מפני היובש. 17) של עץ. 18) כי אורכם נשאר יציב. זוהי מסקנה, שרבינו מסיק מדעתו, מתוך ההלכה הנ"ל שבגמרא.

14 ד. אין עושין משקלות¹⁹ לא של פרזל ולא של עופרת ולא של שאר מיני מתכות כאלו²⁰, מפני שמעלין חלדה ומתחסרין; אבל עושין של צהיח סלע²¹ ושל זכוכית ושל אבן שהם²² וכיוצא בהן.

19) ברייתא בבא-בתרא פט: 20) שמחלירות. 21) אבן קשה ויבשה. 22) מין אבן יקרה, הנזכרת בין אבני החושן.

18 ה. אין עושין²³ את המחק²⁴ לא של דלעת²⁵, מפני שהוא מקל²⁶, ולא של מתכת, מפני שהוא מכביד²⁷; אבל עושהו של זית ושל אגוזים ושל שקמה²⁸ ושל אשפרוע²⁹ וכיוצא בהן.

23) שם. 24) לוח קטן וחלק, בו מוחקים את המדות, מעבירים אותו על פני מדה גדושה, ומסירים בו את העודף. 25) פרי אדמה גדול וצהוב ממשפחת הקישואים. 26) ואינו נכנס היטב במדה, ואינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר. 27) ונכנס לעומק ומוחק יותר מדי, ומפסיד הקונה. 28) מין עץ המאריך ימים. 29) אילן שגון עצו צהוב כהה. כל העצים האלה אינם לא קלים מדי ולא כבדים מדי.

22 ו. אין עושין³⁰ את המחק צדו אחד קצר וצדו אחד עבה³¹. ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו

- 1 **לְמוֹכְרִי³²; וְלֹא יִמְחַק בְּבֵת אַחַת³³, מִפְּנֵי שְׂמִפְחִיתוֹ לְלוֹקֶחַ³⁴.**
2

- 16 **וּגְבוּהֵי מִן הָאֶרֶץ שְׁנֵי טַפְחִים, וְהִקְנָה וְהַחוּטִין**
17 **אֶרְכָן תִּשְׁעָה טַפְחִים⁴⁹.**

(47) במאזנים אלה שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי ברזל ונחושת שבהלכה הקודמת, משום כך מספיקות כאן מדות קטנות יותר. (48) במקום שלושה טפחים בהלכה הקודמת. (49) במקום י"ב טפח בהלכה הקודמת.

- 18 **י. מֵאֲזִנִּים שֶׁל חֲנוּנִי וְשֶׁל בַּעַל הַבֵּית⁵⁰ - יִהְיֶה אֶרְכָּן**
19 **הַחוּט שֶׁהֵן תְּלוּיִים בּוֹ טַפַּח, וּגְבוּהֵי מִן הָאֶרֶץ**
20 **טַפַּח, וְהִקְנָה וְהַחוּטִין אֶרְכָן שְׁשֶׁה טַפְחִים⁵¹.**

(50) בהם שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכית. (51) שיעור זה מספיק, שיכריעו המאזנים למקום הראוי להכריע. מדת האורך היא לפי כובד המשקל. כאשר המשקל כבר יותר, דרוש אורך מדה גדול יותר.

- 21 **י.א. הַחוּט שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ הַפֶּלֶס⁵², וְכֵן חוּט מֵאֲזִנִּים שֶׁל**
22 **זֶהָב וְשֶׁל מוֹכְרֵי אֶרְכָּמָן טוֹב⁵³ - אֶרְכָּפוֹ שֶׁלש**
23 **אַצְבָּעוֹת⁵⁴, וּגְבוּהֵי מִן הָאֶרֶץ שֶׁלש אַצְבָּעוֹת, וְאֶרְכָּן**
24 **הַפֶּלֶס וְאֶרְכָּן הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת⁵⁵ שְׁלוֹ - כְּפִי מָה שֶׁהוּא**
25 **רוֹצֶה⁵⁶.**

(52) הקנה, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. (53) כך מפרש רבינו את המלה "טורטני" שם פט. (54) רוחב שלוש אצבעות, דהיינו שלושה אגודלים, שהם שלושת רבעי טפח (ראה בכורות לט: ורש"י שם). (55) שבהן תלויות כפות המאזנים. (56) זהו פירוש "איני יודע" שבגמרא בבא-בבא פט.

- 26 **י.ב. מִנִּין⁵⁷ שֶׁחֵיב הַמוֹכֵר לְהַכְרִיעַ לְלוֹקֶחַ⁵⁸ בְּעֵת**
27 **שֶׁשׁוֹקֵל לוֹ? שְׁנֵאמַר: אֶכֶן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה לָּהּ.**
28 **אִמְרָה תוֹרָה: צִדֵּק מִשְׁלָךְ וְתֵן לוֹ⁵⁹.**

(57) שם פח: (58) להוסיף לו קצת על המשקל. (59) המלה "וצדק" מיותרת. ועל כן היא באה לדרש, שלאחר שנתת "אבן שלמה", דהיינו משקל מלא, עליך עוד להוסיף משלך.

- 29 **י.ג. וְכַמָּה⁶⁰ בִּלָּח - אֶחָד לְמֵאָה, וּבִיבֶשׁ - אֶחָד**
30 **לְאַרְבַּע מֵאוֹת.⁶¹ בִּיצֵד? מִכָּר לוֹ עֶשְׂרֵי לְטָרָא לַח⁶² -**
31 **נֹתֵן לוֹ גִּרְוּמִין⁶³ אֶחָד מִעֶשְׂרֵה בִּלְטָרָא⁶⁴, וְאִם מִכָּר**
32 **לוֹ עֶשְׂרִים לְטָרִין יִבֶּשׁ - נֹתֵן לוֹ גִּרְוּמִין אֶחָד**
33 **מִעֶשְׂרִים בִּלְטָרָא⁶⁵. וְכֵן לְפִי חֲשׁוֹן זֶה בֵּין רַב בֵּין**
34 **מְעַט⁶⁶.**

(60) שם. ראה הלכה יד. (61) בגמרא קיימת בעיא, אם אחד ממאתיים או אחד מארבע מאות, ובעיא זו לא נפתרה, ועל כן מספק אינו חייב אלא באחד מארבע מאות. בלח ההכרע מרובה על היבש, מפני שמן הלח נשאר מעט בכלי, מה-שאינ-כן ביבש. (62) דוגמה זו היא של רבי אבא בר ממל בשם רב שם. (63) תוספת משקל. (64) משקל מנה, שהוא מאה זוזים או דינרים. (65) דהיינו אחד לארבע

(30) שם פט: (31) מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעבה אינו נכנס כל כך, ואינו מוחק יפה, וכשהוא קונה מוחק בעבה, וכשהוא מוכר מוחק בקצר. על כן יעשה שניהם עבים או שניהם קצרים, כפי המנהג. (32) כי אינו מוחק דיו, ומפסיד המוכר. (33) במשיכה אחת, כי הוא מוחק יותר מדי. (34) הקונה יקבל פחות מדי. בגמרא שלנו הגירסא היא: "לא ימחקו בבת אחת, שהמוחק בבת אחת, רע למוכר ויפה ללוקח. ולא ימחק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר". אולם בהלכות גדולות וברי"ף הגירסא הפוכה, והיא: "ולא ימחקו מעט מעט מפני שמפחיתו למוכר, ולא ימחקו בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח". וגירסת רבינו היא מלה במלה כגירסת הרי"ף.

- 3 **ז. אֵין טוֹמְנִין³⁵ אֶת הַמִּשְׁקָלוֹת בְּמִלַּח כְּדִי**
4 **שִׁפְחָתוֹ³⁶. וְלֹא יִרְתִּיחַ בְּמִדַּת הַלֶּח³⁷ בְּעֵת שֶׁמוֹדֵר,**
5 **וְאִפְלוּ הֵיתָה הַמִּדָּה קִטְנָה בְּיֹתֵר; שֶׁהִרִי תוֹרָה**
6 **הַקְפִּידָה עַל הַמִּדּוֹת בְּכָל שָׁהוּא³⁸, שְׁנֵאמַר:**
7 **וּבַמִּשְׁוֹרָה, וְהִיא מִדָּה אֶחָת קִטְנָה מְשֻׁלָּשִׁים וּשְׁלֹשָׁה**
8 **בִּלְגִּי³⁹.**

(35) שם פט: (36) ויפסיד הקונה. בגמרא שם, מובא הדין "שלא יטמין משקלותיו במלח" ללא טעם. רש"י מבאר, שהמלח מכבדו. ורבינו מפרש שהמלח מפחית את המשקל. וכדבריו שנינו בתוספתא בבא-בבא פרק ה: "ולא יהיה נותן מידותיו ומשקלותיו במלח, מפני שהן חסירות". כך מפרש גם הירושלמי. וראה תוספות ד"ה שלא יטמין. (37) שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגובה לתוך המדה, כדי שיעלה קצף ותראה המדה כאילו מלאה. (38) בכל מדה שהיא. (39) בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: "והיא מדה קטנה, אחת מלג' בלוג". בגמרא שלנו שם הגירסא היא: "ומה משורה שהיא אחד משלושים וששה בלוג". גירסת הרי"ף היא: אחת משלושים וג' בלוג. וכן היא גם גירסת רבינו.

- 9 **ח. מוֹכְרֵי⁴⁰ עֲשָׂשִׁיּוֹת שֶׁל בִּרְזֵל⁴¹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁴² -**
10 **צִרִיף לְהִיּוֹת חוּטֵי הַמֵּאֲזִנִּים שְׂאוּחֵי הַשּׁוֹקֵל בִּירוֹ**
11 **תְּלוּי בְּאֵוִיר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁴³, וּגְבוּהֵי מִן הָאֶרֶץ**
12 **שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁴⁴, וְאֶרְכָּן קָנִי הַמֵּאֲזִנִּים⁴⁵ וְאֶרְכָּן**
13 **הַחוּטִים⁴⁶ שְׁנֵים עֶשְׂרֵי טַפַּח.**

(40) שם פט. פט: (41) חתיכות עבות של ברזל. (42) מינים אחרים כבדי משקל. (43) כדי לאפשר הטייה חפשית לצד הראוי. טפח היא מדת הרוחב של כף היד. (44) כדי שכף המאזנים, שבה המשקולת, לא תקבל מכה מן הארץ ותתרומם מיד למעלה, והכף השניה עם הברזל או הנחושת תכריע למטה, ובזה יטעה במשקל. (45) מוט הברזל הארוך, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. (46) הרצועות שהכפות תלויות בהן.

- 14 **ט. מֵאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי צֶמֶר וְשֶׁל מוֹכְרֵי זְכוּכִית⁴⁷ -**
15 **יִהְיֶה אֶרְכָּן הַחוּטִים שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ שְׁנֵי טַפְחִים⁴⁸,**

חשבון אחד. מימרא של שמואל (שם ז.). (82) חלק ששי. ההוספה תהיה חלק ששי מן המדה לאחר שהוסיפו עליה, דהיינו "שתות מלבר". (83) בגמרא שם למדו דין זה מהמקרא.

מאות. (66) על המוכר לתת תוספת משקל לא בעשר ליטרות בלבד, אלא אף בפחות מכך, לפי חשבון של אחד למאה בלב, ואחד לארבע מאות ביבש. נובגהגות מיימוניות בשם רשב"ם כותב, שבפחות מעשרה ליטרין אין חיוב גירומין מן התורה].

15 יח. הסיטון⁸⁴ מקנח את מדותיו⁸⁵ אחת לשלשים יום, ובעל הבית⁸⁶ אחת לשנים עשר חדש. והחנני⁸⁷ מקנחן פעמים בשבת⁸⁸, וממחה משקלו⁸⁹ פעם אחת בשבת, ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל⁹⁰, כדי שלא יחלידו⁹¹.

1 יד. במה דברים אמורים? במקום שנהגו למכור עין בעין⁶⁸; אבל במקום שנהגו להכריע - חיב להכריע לו טפח⁶⁹.

(67) שחייב המוכר לתת תוספת משקל לפי החשבון הנזכר בהלכה הקודמת. (68) בצמצום בלי להכריע את כף המאזנים, שבה הסחורה. ביטוי זה "עין בעין" נמצא במקרא במדבר יד, יד, ודברים כ, כא. (69) להכריע, לטובת הקונה, את כף המאזנים עם הסחורה בשיעור של טפח. ההכרע במשקל תלוי במנהג, כי מן התורה אין הכרח שיוסיף על המשקל מיד עם המשקל, אלא מותר גם לשקול בצמצום ולהוסיף לאחר ששקלו (בבא-בתרא פח:).

4 טו. היה שוקל לו עשר לטרים⁷⁰ - לא יאמר⁷¹ לו: שקל אחת אחת⁷² והכרע⁷³; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת, והכרע אחד לכלן.

(70) ברייתא שם פט. (71) הלוקח. (72) כדי להרבות בהכרעות. (73) בשיעור של טפח במקום שנהגו להכריע, אבל במקום ששוקלים עין בעין והתוספת היא אחת ממאה בלב ואחד מארבע מאות ביבש, אין הבדל בין שוקל אחת אחת לשוקל בבת אחת.

7 טז. מקום שנהגו למד בדקה⁷⁵ - לא ימד בגסה⁷⁶; בגסה - לא ימד בדקה⁷⁷. למחוק⁷⁸ - לא יגדש ויוסיף בדמים⁷⁹; וכן אם נהגו לגדש - לא ימחק ויפחות מן הדמים⁸⁰. אלא מודד במנהג המדינה.

(74) משנה שם פח: (75) במדה קטנה, כגון בקב. (76) כגון בסאה, שהיא ששה קבים. הטעם הוא, משום שיפסיד הקונה, שבמקום שש תוספות יקבל תוספת אחת בלבד. (77) משום שיפסיד המוכר. (78) את המדה, ולהסיר את העודף. (79) לא ימכור לו מדה גדושה, שהיא בשליש יותר ממדה מחוקה (שבת לה.), ויוסיף לו שליש על המחיר. הטעם הוא, שמעשה זה עלול להעלות את מחיר המדה המחוקה, כי אנשים ישמעו שהקונה שילם יותר, ולא ידעו שזה משום שהוסיפו לו על המדה (שם פט.). (80) במקום שנוהגים למכור מדה גדושה, אל ימכור מדה מחוקה, אפילו כשהוא מנכה לו מן המחיר, שגם זה יביא לשינוי המחירים על-ידי אנשים ששמעו שמכרו בזול, ולא ידעו שמכרו מדה מחוקה.

11 יז. בני מדינה שרצו להוסיף על המדות⁸¹ או על המשקלות - לא יוסיפו יתר על שתות⁸². שאם היה הקב מכיל חמשה, ויעשאוהו מכיל ששה - הרשות בידו; יתר על ששה - לא יעשו⁸³.

(81) להגדיל את כל המדות בין קטנות בין גדולות לפי

(84) הקונה ומוכר בכמויות גדולות (משנה שם פח.). (85) מנקה את מדותיו מן השמן הנקשר בתוכן, המקטין את נפחן. (86) שאינו מוכר תדיר כסיטון. (87) הקונה מן הסיטון ומוכר בכמויות קטנות, אולם יותר תדיר מסיטון. (88) פעמים בשבוע. (89) ורוחץ את אבני המאזנים מן השמן ומהדומה לו, הנדבק בהן. (90) בכל פעם ופעם ששוקל בהן. (91) כי המאזנים עשויות ברזל ועלולות להחליד. על כן מנקה אותן ומנגבן על כל משקל ומשקל, מה שאין-כן במשקולות שאסור לעשותן מחומר מחליד (ראה למעלה הלכה ד), ומנקה אותן מהנוזל הנדבק בהן, על כן מספיק פעם אחת בשבוע (ראה רשב"ם ונימוקי-יוסף שפירשו אחרת).

20 יט. המבקש⁹² לשקל שלשה רביעי לטרא - נותן לטרא בכף מאזנים⁹³ והבשר ורביעי לטרא בכף שניה; שאם אתה אומר נותן חצי לטרא ורביעי לטרא בכף אחת, שמא יפל רביעי הלטרא ואין הלוקח רואה⁹⁴.

(92) ברייתא שם פט. (93) ואל ישים שתי משקלות, חצי ליטרא ורבע ליטרא. בגמרא שלנו הגירסא: "לא יאמר לו: שקול לי שלשה רבעי הליטרא אחת אחת", ורבינו אינו גורס "אחת אחת", וכנראה שאינו גורס את המלים: לא יאמר לו שקול, אלא "לא ישקול". לפי גירסתו, פירוש הגמרא פשוטה כמשמעה: "שקול לי שלושה רבעי ליטרא" ממש, דהיינו בשתיים או בשלוש משקלות. (94) ויפסיד רבע ליטרא (ולא כריטב"א מובא בנימוקי-יוסף לסוגיא זו, המתיר לשקול שלושת רבעי ליטרא בשתי משקולות, של חצי ליטרא ושל רבע ליטרא).

25 כ. חייבין בית דין⁹⁵ להעמיד שוטרין⁹⁶ בכל מדינה⁹⁷ ומדינה ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזירין על החניות ומצדקין את המאזנים⁹⁸ ואת המדות ופוסקין השערים⁹⁹. וכל מי שנמצא עמו משקל חסר או מדה חסרה או מאזנים מקלקלין¹⁰⁰ - יש להם רשות להכותו¹⁰¹ כפי פחו¹⁰² ולקנסו¹⁰³ כפי ראות בית דין¹⁰⁴ לחזק הדבר¹⁰⁵. וכל מי שמפקיע את השער ומוכר ביקר - מפין אותו וכופין אותו ומוכר בשער השוק¹⁰⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

- 4 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שָׁזָה בְּכֶלֶל: לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֵת עֶבֶד.⁷
5 וְאֵין לִזְקִין עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן אֶלֶּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא
6 שְׁנֵתָן לְאַזְהָרָת מִיתַת בֵּית דִּין,⁹ שְׁנֵאָמַר: פִּי יִמְצָא
7 אִישׁ גִּנֵּב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו¹⁰ וְגוֹמֵר. וּמִיתָתוֹ בְּחֻקָּךְ.¹¹

(2) בפרקים הקודמים דובר על גונב ממון, ובפרק זה - על גונב נפש. (3) במשנה (סנהדרין פה:) כתוב: "נפש מישראל", וכך גם ברפוס רומי ר"מ. (4) לא-תעשה. (5) למסקנה זו מגיע התלמוד על ידי המידה "דבר הלמד מענינו", שהיא אחת משלוש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. כל העניין בעשרת הדברות מדבר בנפשות, כגון לא תרצח, לא תנאף, שהם חייבי מיתות בית-דין. מכאן ש"לא תגנוב" האמור כאן מדבר גם כן בגניבה שיש בה מיתת בית-דין, דהיינו גונב נפש (סנהדרין פו.). (6) כעבד. (7) עיקר לאו זה בא לאסור מכירת בן ישראל דרך בזיון על-ידי הכרזה והעמדה על מקום מיוחד למכירת עבדים ('תורת כהנים', וכן כתב רבינו בהלכות עבדים פרק א, הלכה ד). ראה מלבי"ם שם. וסובר רבינו, שגונב ישראל ומכרו, נכלל בלאו זה. ונראה, שאפילו אם מכרו רק לשש שנים, עובר בלאו זה. (8) לא-תעשה של גניבה ולא-תעשה של מכירה. (9) הלאו לא בא להזהיר שהעובר עליו יענש במלקות, אלא שיענש עליו במיתה על-ידי בית-דין, כי אין עונשין - לא מיתה ולא מלקות - אלא-אם-כן מזהירין (שם פו.). (10) "מבני ישראל, והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". בפסוק זה נזכרים שני הדברים. גניבה ומכירה, שאם עבר עליהם חייב מיתה. (11) כי סתם מיתה האמורה בתורה - בחנק (ספרי, פרשת תצא, קלט).

- 8 ב. אֵין הַגִּנֵּב חַיֵּב מִיתַת חֻקְךָ עַד שְׁיִגְנֹב אֶת
9 הַיִּשְׂרָאֵל¹², וְיִכְנִסְנוּ לְרִשְׁתוֹ¹³, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ¹⁴,
10 וְיִמְכְּרוּ לְאַחֲרִים¹⁵; שְׁנֵאָמַר: וְהַתְעַמֵּר בּוֹ וּמְכָרוֹ¹⁶.
11 וְאִפְּלוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא בְּפָחוֹת מְשֻׁה פְּרוּטָה¹⁷,
12 כְּגוֹן שְׁנִשְׁעַן עָלָיו¹⁸ אוֹ נִסְמָךְ בּוֹ¹⁹, אָף עַל פִּי
13 שְׁהִגְנֹב יִשָּׁן²⁰ - הֲרִי זֶה נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²¹.

(12) משנה סנהדרין פה: ובספרי (שם) נאמר: "גונב נפש מאחיו", ולא מעכו"ם. (13) דין זה לומדים מן הפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). לכתוב זה מעיר המכילתא פרשת משפטים: "בידו - אין בידו בכל מקום אלא רשותו". (14) לפני המכירה. (15) ולא לקרוביו של הגנב (ראה לקמן הלכה ג). (16) השתמש בו הגנב ואחר-כך מכרו (משנה שם). (17) שם. כחכמים במשנה, לפי פירושו של רב אחא בריה דרבא. (18) דוגמא המובאת בגמרא שם. (19) השתמש בעובי הגוף (לשם הגנה בפני הרוח), שם. השווה "סומכא דארעא" (סוכה גג.). (20) בשעה שהשתמש בו. (21) ואם מכרו, לאחר שהגנב התעורר משנתו, חייב (סנהדרין שם). [דעת רבינו שרב ירמיה מסתפק רק במכרו כשהוא ישן, אבל אם נתעורר ואחר-כך מכרו חייב. אולם מלשון הגמרא (סנהדרין שם): "דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך", משמע שלא כדברי רבינו, וצריך עיון].

- 14 ג. גִּנְבוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ²² וּמְכָרוּ, וְעַדִּין הַגִּנֵּב בְּרִשְׁתוֹ

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה בית דין לחזק הדבר.. כו."

עניינם של השוטרים שמזכיר כאן הוא על-דרך מה שכתב בהלכות סנהדרין (פ"א ה"א) "...העומדים לפני הדיינים המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים כו" וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית דין ודנין אותו כפי רשעו" היינו שמפקחים ברחובות ובשווקין ומודיעים לשופטים על כל עיוות שרואים.

על פי זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצות מינוי שוטרים בפני עצמה אלא עם מצות מינוי שופטים כאחת. כי אילו תפקיד השוטרים היה להוציא לפועל את דין השופטים היה מקום לומר שהן שתי מצוות שונות ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על ידי הדיינים, וביצועו על ידי השוטרים. אבל מאחר ששופט האמור בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה "אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו" (במדבר כה, ה) וכן לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב). נאמר "הפילו השופט והכהו וגו'" נמצא שהשוטרים הם אלו המסייעים לשופטים, ולכן לא מנה הרמב"ם את מינויים כמצוה בפני עצמה: א. כי זהו פרט בהוצאת המשפט לפועל על ידי השופטים. ב. אינו עניין הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציאו לפועל גם בלי השוטרים כשאין צריך לסיועם.

(על פי זק"ש חלק ל"ד ע' 103 והע' 37)

(95) מימרא של רמי בר חמא (שם פט.). (96) "אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינים, המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות, ולהכות על מעוות, וכל מעשיהם על-פי הדיינים" (הל' סנהדרין פרק א, הלכה א). (97) עיר. (98) משגיחים שיהיו מאזני צדק. (99) וקובעים מחירים. (100) כגון מאזנים שאינן בנויות בהתאם להוראות הנ"ל בפרק זה הל' ח"א. (101) על-פי הוראות הדיינים. (102) שלא ימות מן המכות. (103) להטיל עליו עונש כסף. (104) בית-דין קובעים את העונש לפי הבנתם, והשוטרים מוציאים אותו לפועל. (105) במדה שחטא משקל חסר נפוץ יותר, מטילים עונשים כבדים יותר, כדי לבער את הרע. (106) ולא כשמואל, הסובר (גמרא שם) ש"אין מעמידין אגרדמין (שוטרים) לשערים", מכיון שממילא יאלץ המייקר להוריד את המחיר, כי אחרת לא יבואו אליו קונים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגונב נפש ודיני הבא במחתרת על השלמות. ונכללו בפרק אחד לפי ששניהם יש בהם צד מיתה לפעמים.

- 1 א. פֶּל הַגִּנֵּב² נֶפֶשׁ אָדָם³ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה,
2 שְׁנֵאָמַר: לֹא תִגְנֹב. פֶּסוּק זֶה הָאָמֹר פַּעֲשֶׁרֶת הַדְּבָרִים
3 הִיא אֲזָהָרָה⁴ לְגִנֵּב נֶפֶשׁוֹ⁵. וְכֵן הַמּוֹכְרוֹ⁶ - עוֹבֵר

25 אָבֵל הַגֹּנֵב אֶת הָעֶבֶד אוֹ מִי שֶׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן
26 חוֹרֵין⁴⁸ - פֶּטוּר⁴⁹.

(40) "אחד - או", פירוש: בין - בין. (41) בן שלוש-עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות. (42) בו ביום שנולד. (43) נגמרו חדשי עיבורו, תשעה או שבעה, פרט לבן ח חדשים או פחות משבעה שאינו בן קיימא. (44) כי השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. (45) "נפש" משמע בין גדול בין קטן, בין זכר בין נקבה. טעם זה מוסב לפרטי הנגנב, אבל לא לדין הנגנב, כי "הקשה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", ואין אנו צריכים ללימוד מיוחד. כל הדינים הנ"ל מקורם בברייתא סנהדרין פה: (46) שקיבלו עליהם עול מצוות. (47) אף-על-פי שאינם מבני ישראל (שם פו.). (48) כגון עבד של שני שותפים, ששחררו אחד מהם. (49) כי כתוב: "גונב נפש מאחיו מבני ישראל". מן המלים הנוספות "מבני ישראל" ממעטים עבד, וחציו עבד וחציו בן חורין (גמרא שם).

ז. הָבֵא בְּמַחְתֶּרֶת⁵⁰, בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלֵילָה⁵¹ - אֵין לוֹ דְּמִים⁵²; אֵלֹא אִם הִרְגוּ בַעַל הַבֵּית אוֹ שְׁאֵר הָאָדָם⁵³ - פֶּטוּרִין. וְרִשּׁוֹת יֵשׁ לַפֶּלֶל⁵⁴ לְהִרְגוֹ⁵⁵, בֵּין בַּחֵל בֵּין בְּשִׁפְתָּ⁵⁶, בְּכָל מִיתָה שִׁיכּוּלִין לְהַמִּיתוֹ; שְׁנֵאֲמַר: אֵין לוֹ דְּמִים.

(50) שחפר הגנב מתחת לקירות הבית, סנהדרין עב. (51) בתורה כתוב: "אם זרחה השמש עליו דמים לו" (שמות כב, ב), ולפי פשוטו משמע שביום דינו כחי, וההורגו חייב. ומשמיענו רבינו, שאין הבדל בין יום ללילה, ובשניהם פטור. המקור לדבריו במכילתא משפטים פרשה יג. שם נאמר: "או אינו בא אלא לחלק בין יום ללילה, לומר אם הרגו ביום חייב ובלילה יהא פטור, תלמוד לומר: ולנערה לא תעשה דבר, מה להלן לא חלק בין יום ללילה, אף כאן לא תחלוק בין יום ללילה". בזה מיושבת השגת הראב"ד כאן. וראה מגיד-משנה כאן, והגהות מיימוניות. (52) כמי שאין לו דם וחיות, כלומר דינו כמת - וההורגו פטור. הטעם: גנב זה עלול להרוג את בעל הבית, אם יתנגד לו. על כן דינו כרודף אחרי אדם להרגו, שנאמר בו: "הבא להרגך השכם להורגו" (שם). (53) מכיון שדין הגנב הבא במחתרת כדין רודף אחר אדם להרוג, שלכל אדם מותר להציל את חיי הנרדף על-ידי המתת הרודף (שם עב:). (54) לא לבעל הבית בלבד. (55) לא רק פטור אם הרגו, אלא מותר לכתחילה להרגו. (56) אף-על-פי שחייבי מיתת בית-דין אין הורגין בשבת, אבל את הגנב הבא במחתרת מותר להרוג בשבת, כדי להציל את בעל הבית (שם).

ח. וְאֶחָד הָבֵא בְּמַחְתֶּרֶת אוֹ גֵּנֵב שְׁנֵאֲמַר בְּתוֹךְ גֵּנּוּ שֶׁל אָדָם⁵⁷ אוֹ בְּתוֹךְ הָצִיר אוֹ בְּתוֹךְ קֶרְפִּיפוֹ⁵⁸, בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלֵילָה. וְלָמָּה נֶאֱמַר מַחְתֶּרֶת? לְפִי⁵⁹ שְׁדִרְךָ רַב הַגֵּנְבִים לְבֹא בְּמַחְתֶּרֶת בְּלֵילָה.

(57) ברייתא סנהדרין עב: (58) שטח נרחב מוקף גדר בקרבת העיר. (59) לשון הברייתא. [דעת רש"י שאם נכנס דרך הפתח אסור להורגו, אולם רבינו כאן לא חילק. אבל

1 עֲצָמוּ וְלֹא הִכְנִיסוּ הַגֵּנֵב לְרִשּׁוֹתוֹ - פֶּטוּר²³. גֵּנְבוּ
2 וְהוֹצִיאוּ לְרִשּׁוֹתוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ וְלֹא מָכְרוּ, אוֹ מָכְרוּ
3 קֹדֶם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ²⁴, אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ וּמָכְרוּ לְאַחַד
4 מִקְרֹבָיו שֶׁל גֵּנֵב, כְּגוֹן שֶׁמָּכְרוּ לְאָבִיו אוֹ לְאָחִיו -
5 הֲרִי זֶה פֶּטוּר²⁵; שְׁנֵאֲמַר: גֵּנֵב נִפְשׁ מֵאָחִיו - עַד
6 שִׁיכּוּלֵנוּ מֵאָחִיו וּמִקְרֹבָיו בְּמִכְרָה. וְכֵן אִם גֵּנְבוּ
7 וְהָיָה יָשׁוּן, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ כְּשֶׁהָיָה יָשׁוּן, וּמָכְרוּ וְעָדִין
8 הָיָה יָשׁוּן²⁶ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר²⁷.

(22) ברייתא שם. (23) הברייתא אומרת: "מכרו ועדיין ישנו ברשותו - פטור". ורבינו מפרש כפירוש רש"י, ש"ברשותו" היינו ברשות הגנב עצמו. (24) והתורה אמרה "והתעמר בו ומכרו" - בתחלה עימור ואחר-כך מכירה, כלומר קודם השתמש הגנב בנגנב ואחר-כך מכרו. (25) סנהדרין פו. "מאחיו" עד שיכדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. האות מ"ם במלה "מאחיו", להורות באה על הרחקה מן אחיו, ו"אחיו" במובנו הרחב מתכוון לכל הקרובים של הגנב. בהלכה הקודמת כתב רבינו: וימכרנו לאחרים, פירוש - לרחוקים (גמרא שם). (26) בניגוד למקרה שבהלכה הקודמת, שהשימוש בלבד היה כשהנגנב ישן, ולא המכירה. (27) כי זוהי בעיא בגמרא (שם), שלא נפתרה, וספק נפשות להקל.

ד. וְכֵן אִם גֵּנֵב אִשָּׁה וּמָכְרָה לְעַבְרִיָּה בְּלֶבֶד²⁸, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עַל הַלּוּקָח: שִׁזּוּ הַשְּׁפָחָה²⁹ לִי, וְאֵין לָךְ אֵלֹא הַיּוֹלָדוֹת - הֲרִי זֶה פֶּטוּר³⁰.

(28) כגון שגנב אשה מעוברת, גמרא ורש"י שם. (29) לא שפחה ממש, אלא בת ישראל והוא מוכרה כשפחה. (30) זוהי בעיית רב ירמיה (שם), ולא נפתרה, וספק נפשות להקל.

ה. הַגֹּנֵב אֶת פְּנֵי³¹ אוֹ אֶת אָחִיו הַקָּטָן, וְכֵן הָאֶפֶסְרוֹפִין³² שֶׁגֵּנְבוּ אֶת הַיְתוּמִים שֶׁהֵן סְמוּכִין אֲצֵלָם³³, וּבַעַל הַבֵּית שֶׁגֵּנֵב אֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ³⁴ הַסְּמוּכִין עַל שִׁלְחָנוֹ, וּמִלְמַד תִּינוּקוֹת³⁵ שֶׁגֵּנֵב אֶחָד מִן הַקְּטָנִים הַלּוּמְדִים אֲצֵלוֹ³⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ וּמָכְרוּ - פֶּטוּר³⁷; שְׁנֵאֲמַר: וְנִמְצָא בִידּוֹ³⁸ - פֶּטַר לְאֵלוֹ³⁹ שֶׁהֵן מְצוּיִין בִּידָם.

(31) מחלוקת במשנה שם, ופסק כחכמים. (32) ממונים על-ידי בית-דין להשגיח על יתומים קטנים ולפקח על נכסיהם. (33) שדאגת פרנסתם עליהם. (34) המשרותים. (35) קטנים. (36) מימרא של רבא (שם פו.). (37) ממיתה. (38) משמע שקודם הגניבה לא היו בידו. (39) כל אלו הנזכרים בהלכה זו.

ו. אֶחָד⁴⁰ הַגֹּנֵב אֶת הַגְּדוּלָּה⁴¹ אוֹ הַגֹּנֵב אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ⁴² שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו⁴³, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַגֵּנֵב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה⁴⁴ - הֲרִי אֵלּוֹ נִהְרָגִין; שְׁנֵאֲמַר: גֵּנֵב נִפְשׁ - מִכָּל מְקוֹם⁴⁵. וְאֶחָד הַגֹּנֵב אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ שְׁגֵנֵב גֵּר אוֹ עֶבֶד מִשְׁחָרְרָה⁴⁶; שְׁנֵאֲמַר: נִפְשׁ מֵאָחִיו, וְאֵלּוֹ בְּכָלל אֲחִינוּ הֵן בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת⁴⁷.

זרחה השמש עליו דמים לו" מפרש תרגום אונקלוס "אם עיני דסהדיא נפלה עלוהי..." (=אם עדים רואים אותו), כלומר אפילו אינם יכולים להושיע לו, אבל מכיון שיוכלו להעיד במקרה שהגנב יהרוג את בעל-הבית, ימנע הגנב ולא יהרוג, על כן יש לו דמים ואסור להרוג אותו (ראה מאירי לסנהדרין ע' 269).

יב. וכן הבא במחתרת לתוך גנתו או לתוך שדהו
או לתוך הדיר⁷⁸ והסהר⁷⁹ - יש לו דמים; שחזקתו
שפא על המזמן בלבר, לפי שאין רב הבעלים
מצויים במקומות אלו⁸⁰.

(78) גדרה לעדר צאן. (79) גדרה לבהמות בשדה.
(80) ולא ידע הגנב שהבעלים ימצאוהו שם. בניגוד לגנו, חצרו וקרפיו שהבעלים מצויים בהם, ראה למעלה הלכה ח.

יג. כל גנב שיש לו דמים⁸¹, אם נפל עליו גל⁸²
בשפת - מפקחים עליו⁸³, ואם שבר פלים בביתו⁸⁴
- חיב בתשלומין⁸⁵; אבל מי שאין לו דמים⁸⁶ ששבר
פלים בביתו - פטור⁸⁷, כמו שפארנו⁸⁸.

(81) שאסור להורגו. (82) של אבני מפולת בשעה שהיה במחתרת. (83) מפנים את האבנים כדי להצילו, כי דינו כדין כל אדם, ופיקוח נפש דוחה שבת (סנהדרין עב:).
(84) לרשות הבעלים. (85) כדין כל מזיק (סנהדרין עב:).
(86) למעלה הלכה ז והלכה ח. (87) מלשלם, כי חיוב מיתה וחייב ממון באים כאחד, ואפילו אם ניצל פטור מלשלם, והוא הדין שאין מפקחים עליו את הגל. (88) למעלה פרק ג, הלכה א.

סליקו להו הלכות גנבה בסיעתא דשמיא

יום רביעי ג' אייר ה'תשע"ט

הלכות גזילה ואבידה

יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, וחמש
מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן:
(א) שלא לגזל. (ב) שלא לעשוק. (ג) שלא לחמוד. (ד)
שלא להתאוות. (ה) להשיב את הגזלה. (ו) שלא
יתעלם מן האבדה. (ז) להשיב האבדה.
ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) כלל בו רבינו ענייני הגזילה, מהותם ושיעורם, ואיכות החזרה וענין התאווה והחימוד. ואלו החמש מצוות, ר"ל הגזילה, והאבידה, והעושק, והתאווה, והחימוד הן הכוללות ענין הלכות גזילה.

~ נקודות משיחות קודש ~

צריך להבין מדוע חיבר הרמב"ם הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הציווי - "השב תשיב" ומעתה יכול לגנבה ולא לגזלה) יובן

נראה שגם הוא לא אמר אלא בנכנס לרשות אחרים בכוונה לגנוב, אבל גנב סתם, התוחב ידו בכיסו של חבירו, או גונב מה שהוא מעל השולחן או הדולפק ברגע שבעל החפץ מעלים עין, גם רבינו מודה שאסור להורגו.

ט. ומפני מה⁶⁰ התיירה תורה דמו של גנב אף על
פי שפא על עסקי ממונו?⁶¹ לפי שחזקתו⁶², שאם
עמד בעל הבית לפניו ומנעו - יהרגנו, ונמצא זה
הנכנס לבית חברו לגנב פרודף אחר חברו להרגו⁶³,
ולפיקו יהרג⁶⁴. בין שהיה גדול בין שהיה קטן⁶⁵,
בין זכר בין נקבה⁶⁶.

(60) מימרא של רבא, שם עב. (61) לגנוב ממונו של בעל הבית. (62) הנחה ברורה לאור המציאות. (63) שם עב: דין הרודף אחר חבירו להרגו, משנה שם עג. ומפורט להלן בהלכות רוצח פרק א. (64) הגנב. (65) כי דינו של קטן הבא במחתרת הוא כקטן הרודף, שניתן להצילו בנפשו (שם). (66) כדין רודף.

י. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו
אינו הורגו⁶⁷, ואינו בא אלא על עסקי ממונו - אסור
להרגו, ואם הרגו - הרי זה הורג נפש⁶⁸; שנאמר:
אם זרחה השמש עליו - אם ברור לך הדבר
בשמש⁶⁹ שיש לו שלום עמך, אל תהרגהו. לפיקו,
אב הבא במחתרת על בנו⁷⁰ - אינו נהרג, שודאי
שאינו הורגו; אבל הן הבא על אביו - נהרג⁷¹.

(67) אפילו יעמוד נגדו להציל ממונו מידו. (68) וחייב עליו. (69) לשון הברייטא, שם עב. (70) סתם אב מרחם על בנו. דוגמא בגמרא שם. (71) כדין כל אדם סתם הבא במחתרת, שחזקתו שיהרוג את בעל הבית, אם יקום נגדו להציל את ממונו. דין זה בבן על האב נאמר בסתם בני אדם, אבל כשידוע שכן זה אוהב את אביו מאד ולא יהרגהו, אסור להרגו במחתרת. ולא רק בבן אמרו, אלא גם באדם שאינו קרובו של בעל הבית, אבל ידוע כאוהבו ביותר (מגיד-משנה).

יא. וכן הגנב שגנב ויצא⁷², או שלא גנב ומצאו
יוצא מן המחתרת - הואיל ופנה ערף⁷³ ואינו
רודף⁷⁴, יש לו דמים⁷⁵. וכן אם הקיפוהו בני אדם⁷⁶
או עדים⁷⁷, אף על פי שעדיין הוא ברשות זה שפא
עליו - אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא לבית
דין שאינו נהרג.

(72) "במחתרת אין לו דמים, חוץ למחתרת יש לו דמים" (ירושלמי סנהדרין פרק ח, הלכה ח). (73) אף-על-פי שנמצא עדיין במחתרת. (74) כי הרי לא גנב, אבל אם גנב ומצאו יוצא מן המחתרת והרגו - פטור. מימרא של רב הונא: "נטל הכיס והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו, אין ההורגו נהרג" (שם). (75) וההורגו חייב. (76) אסור להרוג את הגנב, כי יש לו מצילים לבעה"ב, אם יקום הגנב עליו להרגו. "היו לו מושיעים הימנו והרג - חייב" (מכילתא משפטים פרשה יג). (77) את הפסוק "אם

מרגע שקיים העשה התבטל הלאו. אבל גניבה וגזילה הם פעולה נמשכת כל זמן שלא השיב את החפץ, ולכן אינו לאו הניתק לעשה אלא לאו הניתן לתשלומין כי התשלומין אינם מבטלים את פעולתו הנמשכת של הלאו אלא רק שאינו עובר על איסור גזל מכאן ולהבא. וצ"ע לשונו כאן: "... שהרי ניתקו הכתוב לעשה".

(על פי לקו"ש חלק י"ז ע' 209 הע' 37.)

(2) הלוקח "בגלוי ובפרהסיא בחזק יד" (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ג ולקמן הלכה ג). (3) אף על פי שכל לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. (4) העביר אותו והעתיק למצוות עשה, ועל כן אין על לאו זה מלקות. "זה הכלל כל מצוות לא תעשה שיש בה קום ועשה, אין חייבין עליה" (מכות טז.). (5) הכתוב מתחיל: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה..." אין כוונת הכתוב לתאר מקרה, אם השיב את הגזילה, אלא בא לצוות על הגזול להשיב את הגזילה. (6) ואי אפשר לקיים שוב את מצוות-העשה ככתבה.

- ב. וְאִסּוּר לְגַזֵּל כֹּל שֶׁהוּא דִּין תּוֹרָה.⁸ אֶפְלוּ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים אִסּוּר לְגַזֵּל אוֹ לַעֲשֹׂק; וְאִם גָּזַל אוֹ עֲשָׂקוּ - יִתְּזֵיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לגזול כל שהוא דין תורה"

איסור גזל הוא בכל שהוא וגם בפחות משווה פרוטה, אבל החובל בחברו חייב רק אם חבל בו בשווה פרוטה. כי איסור הגזל הוא על הפקעת הבעלות על החפץ מיד חברו, ובעלות ישנה גם על פחות משווה פרוטה. אבל החובל בחבירו חייב על הנזק וההפסד שעשה לחבירו, ולכן אינו חייב על פחות משווה פרוטה. ומה שלכמה דעות מותר ליקח איסורי הנאה בעל-כורחו והוא לכאורה הפקעת בעלותו עליהם, הוא מצד שהם הפקר וממילא לא היו בבעלותו.

(על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 54 והערה 28)

(7) אפילו פחות משווה פרוטה (סנהדרין נז.). (8) לפי שאף פחות משיעור אסור מן התורה (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ב).

- ג. אִי זֶהוּ גּוֹזֵל?⁹ זֶה הַלּוֹקֵחַ מִמּוֹן הָאָדָם בְּחֻזְקָה.¹⁰ כְּגוֹן שֶׁחֲטָף מִיָּדוֹ¹¹ מִטְּלָטְלִין, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לְרִשְׁתּוֹ שְׁלֹא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים וְנִטַּל מִשָּׁם בְּלִים¹², אוֹ שֶׁתִּקַּח בְּעֶבְרָה¹³ וּבִכְהֻמָּתוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן¹⁴, אוֹ שֶׁיִּירֵד לְתוֹף שְׂדֵהוּ¹⁵ וְאָכַל פְּרוֹתֶיהָ, וְכָל פִּיּוּצָא בָּזָה - הוּא גּוֹזֵל. כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי.¹⁶

(9) זהו ביאור ל"כל הגוזל", בהלכה א. (10) בחזק יד, בניגוד לגנב הלוקח ממון האדם בסתר בלי ידיעת הבעלים. (11) זוהי הדוגמא הפשוטה ביותר המתאימה לדוגמה שבכתוב המובא בסוף הלכה זו. (12) דין הנוטל מרשותו

על פי פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם גזול החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה לרשות ה'לעומת זה'. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות", וסיבת כניסת הרוח שטות היא כמארז"ל: "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" וכשמאבד בחינת מ"ה מגיע למצב של גזילה שיונקים ממנו החיצונים.

ובכדי להשיב את הגזילה עליו לחפש את ה"אבידה" שזוהי עבודת התשובה כמו שכתוב "ובקשתם משם", ואחרי שמוצא את האבידה נעשה בדרגה גבוהה יותר מלפני החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט יחיד ב"עיר קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת זה' מתהפך לטוב.

גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח "כל הגוזל . . . עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך בה"ב "ואסור לגזול כל שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא ממון, מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת זה'. וממשיך "אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל זו מצות-עשה". וההוראה היא שגם כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה אין לאדם ליפול ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה, ולא עוד אלא שעל ידי זה מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה עליו לדעת שיכול להשיבה ועל ידי זה לבוא לידי עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 454. על פי יין מלכות' ספר נזיקין סימן ח)

- א. כֹּל הַגּוֹזֵל² אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּטָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִגְזֹל. וְאִין לּוֹקִין עַל לֹא זֶה³, שֶׁהֲרִי הַכֶּתִּיב נִתְּקוּ לַעֲשֶׂה⁴, שָׁאם גָּזַל - חֵיב לְהַחֲזִיר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹזֵל אֲשֶׁר גָּזַל - זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה⁵. וְאֶפְלוּ שֶׁרֶף הַגּוֹזֵל⁶ - אֵינּוּ לּוֹקֵה; שֶׁהֲרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם דְּמִיָּה, וְכָל לֹא שֶׁנֶּתַן לְתַשְׁלוּמִּין אֵין לּוֹקִין עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב ניתקו לעשה".

ובהלכות סנהדרין פ"ח ה"ב הפריד גניבה וגזילה משאר הלאוין הניתקין לעשה, וכתב שהם לאו הניתן לתשלומין. ודייק משם הגאון הרוגוצ'בי שבכל לאו הניתק לעשה,

ו. הגזול פחות משה פרוטה, אף על פי שעבר³³ -
 אינו בתורת השבת גזלה³⁴. גזל שלש אגדות³⁵ שוות
 שלש פרוטות, והזולו, והרי שלשתן שוות שתי
 פרוטות, והחזיר לו שתיים - חייב להחזיר
 השלישית³⁶, הואיל ובתחלה היתה שנה פרוטה³⁷.
 גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה אין
 כאן³⁸, מצות השבת גזלה אין כאן³⁹.

עבירה, כי "אסור לגזול כל שהוא דין תורה" (ראה
 למעלה הלכה ב). (34) כי פחות משווה פרוטה אינו ממון
 (בבא מציעא נה:). (35) דברים הנאגדים יחד, כגון ירק
 (בבא קמא קה:). (36) אף על פי שהיא פחות משווה
 פרוטה, והרי אמרנו שפחות משווה פרוטה אינו בתורת
 השבת הגזילה. (37) וחלה עליו משעת הגזילה חובת
 ההשבה. (38) כי מה שנשאר בידו הוא פחות משווה
 פרוטה. (39) לא קיים את מצוות השבת הגזילה, כי גזל
 שווה פרוטה, ועליו להחזיר הכול [כך פירש במגיד משנה.
 וראה כסף משנה שהביא גירסת הטור חושן משפט סימן
 שס בדברי רבינו: "גזילה יש כאן, השבה אין כאן" ולהלכה
 אין הבדל, כי גם הוא מפרש שהגזול מחוייב להחזיר מה
 שנשאר בידו].

ז. הגזול את חברו בישוב, והחזיר לו גזלתו במדבר
 - ה'שות ביד הגזול: אם רצה - נוטל; ואם לאו -
 אומר לו: איני נוטל אלא בישוב, שקמא תאנא ממני
 כאן⁴⁰. והרי היא ברשות הגזול ובאחריותו⁴¹ עד
 שיחזירנה לו בישוב. וכן בדמי הגזלה.

(40) שמא יקחו אותה ממני באונס, כגון על ידי שודדים
 מזוינים. (41) אם החזירה לו בעל כורחו במדבר וקרה
 אונס, הגזול חייב.

ח. הגזול את חברו והבליע לו בחשבון⁴² - יצא⁴³.
 ואם החזיר⁴⁴ לכיסו⁴⁵ שיש בו מעות - יצא; שאדם
 עשוי למשמש בכיסו⁴⁶ בכל שעה, והרי מנה המעות
 שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומננן שלא מדעת
 פוטר⁴⁷. ואם החזיר לכיס שאין בו כלום - לא
 יצא⁴⁸, וחייב באחריות הגזלה עד שיודיע⁴⁹ שהחזיר
 לכיס פלוני.

(42) לאחר זמן קנה ממנו חפץ, וכשנתן לו דמיו הוסיף
 עליהם דמי הגזילה והבליע בחשבון, כי התבייש לומר
 שגזל. (43) ידי חובתו, ואם נגנב הכסף מיד הגנול, פטור
 הגזול מאחריותו. (44) הגזול. (45) לארנקו של הגנול.
 (46) אדם רגיל לבדוק את ארנקו לפעמים קרובות, כדי
 לראות אם לא נגנב הכסף (דעת רבי יצחק בבא מציעא כא:
 שנתקבלה כדעת הכול בבא קמא קיח:). (47) אם הגזול
 מנה את הכסף שהוחזר לו, אף על פי שהגזול לא הודיע לו
 שהחזיר לו את הגזילה, פטור את הגזול מאחריותו, אם אבד
 לאחר כן. (48) מכיוון שאין בכיס כסף, אין דרכו למשמש
 בו, ומתוך כך לא ידע אם הוחזרה לו הגזילה. כך פירשו
 רבינו והרי"ף את ההבדל בגמרא בין כיס שיש בו מעות

כדין הנוטל מידו. (13) תפס את עבדו בכוח. (14) דוגמא
 זו שונה משתי הדוגמאות הקודמות. שם נטל לעצמו את
 המטלטלין ואת הכלים לחלוטין, אולם כאן בעבד או
 בבהמה לא לקח אותם לעצמו, אלא השתמש בהם בלבד
 (שם צו: צו:). (15) דוגמא זו משלימה את הדוגמאות
 הקודמות. שם דובר על מטלטלין, וכאן על קרקע (בבא
 בתרא לח:). (16) הכתוב הזה משמש בתלמוד דוגמא לגזול
 (בבא קמא עט:).

ד. אי זהו עושק¹⁷? זה שבא ממון חברו לתוף ידו
 ברצון הבעלים¹⁸, וכיון שתבעוהו פכשו¹⁹ הממון
 אצלו בחזקה ולא החזירו. כגון שהיה לו ביד חברו
 הלואה או שכירות²⁰, והוא תובעו, ואינו יכול
 להוציא ממנו מפני שהוא אלם²¹ וקשה. ועל זה
 נאמר: לא תעשק את רעך.

(17) זהו ביאור לעושק הנזכר בהלכה ב. (18) בניגוד לגזול
 שמתחילתו בא ממון חברו לידו שלא ברצון הבעלים.
 (19) עיכב. (20) שעבד אצלו כפועל שכיר (בבא מציעא
 סא:). (21) תקיף ועושה כחפצו.

ה. כל הגזול חייב להחזיר הגזלה עצמה²², שנאמר:
 והשיב את הגזלה אשר גזל. ואם אבדה או
 נשתנית²³ - משלם דמיה²⁴. בין שהודה מפי עצמו
 בין שבאו עליו עדים שגזל - הרי זה חייב לשלם
 הקרן בלבד²⁵. אפלו גזל קורה ובנאה פביה²⁶ -
 הואיל ולא נשתנית²⁷, דין תורה הוא²⁸ שיהירס את
 כל הפנן ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו חכמים
 מפני תקנת השבים²⁹, שיהיה נותן את דמיה ולא
 יפסיד הפנן³⁰. וכן כל פיוצא בזה. אפלו גזל קורה
 ועשאה בספת החג, ובא פעל הקורה לתבעה בתוף
 החג - נותן לו את דמיה³¹; אבל אחר החג - הואיל
 ולא נשתנית ולא בנאה בטיט³², מחזיר את הקורה
 עצמה.

(22) ואין הגזול יכול לפטור עצמו בתשלומים. (23) כגון,
 הגזול עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים (בבא קמא
 צג:). (24) "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד לומר
 אשר גזל? אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי
 שלומי" (שם סו. תוספתא שם פרק י). (25) ולא כנגב
 שמשלם פי שניים, אם העידו עליו שני עדים שנגב.
 (26) בניין גדול. (27) מברייתה, כי לאחר הריסת הבניין
 תישאר קורה כמו שהייתה. (28) והשיב את הגזילה אשר
 גזל. (29) כדי להקל על הגזול לחזור בתשובה. (30) שאם
 נכריחו להרוס את ביתו ולהחזיר את הקורה עצמה, יימנע
 מלעשות תשובה. (31) אף-על-פי שלא חיברה בטיט,
 והסוכה עומדת להריסה לאחר החג, תיקנו גם כאן תקנה,
 שלא יחזיר את הקורה עצמה, כי בתוך ימי החג דין הסוכה
 כדין בניין קבע (גמרא שם). (32) ואם בנאה בטיט, דין
 הסוכה כדין בניין, ואף לאחר החג אינו מחזיר את הקורה
 עצמה, אלא נותן לו את דמיה, מפני תקנת השבים (גמרא
 שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ג' אייר – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לבין כיס שאין בו מעות, שם (שלא כפירוש רש"י).
(49) כדי שישמור עליו הנגזל מכאן ואילך.

- ט. כל החומד⁵⁰ עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו⁵¹, והכביר עליו פרעים והפציר בו⁵² עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים⁵³ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תחמד. ואין לוקין על לאו זה, מפני שאין בו מעשה⁵⁴. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד⁵⁵, כענין שנאמר⁵⁶: לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך - חמוד שיש בו מעשה⁵⁷.

- (50) החפץ בכל לב להשיג. (51) "מה הפרט (עבדו ואמתו) מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף כל דבר שהוא קונה ומקנה" (מכילתא יתרו פרשה ח). (52) הרבה עליו דברים והתעקש. (53) "לא תחמוד, לאינשי בלא דמי משמע להו" (בבא מציעא ה:). מכאן שבאמת איסור "לא תחמוד" קיים, אף בנותן דמים. (54) כי עצם מעשה הקנייה אין בו עבירה, לאחר שנעשה בהסכמת הבעלים לאחר שידול מרובה, והעבירה היא רק השידול וההפצרה, ובזה אין מעשה. (55) אינו עובר על לאו "לא תחמוד" אלא אם כן השיג החומד את מטרותו, דהיינו קנה את החפץ שחמד. (56) דומה למה שנאמר. (57) "או אפילו חומד בדיבור? תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם וגומר, מה להלן עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה" (מכילתא יתרו, פרשה ח)..
- י. כל המתאנה⁵⁸ ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - פיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר⁵⁹ עבר בלא תעשה; שנאמר: לא תתאנה, ואין תאנה אלא בלב בלבד⁶⁰.

(58) בלי להוציא תשוקתו לפועל על ידי מעשה. (59) גמר בליבו להטריח על בעל החפץ שימכרנו לו. (60) בניגוד לחימוד שיש בו מעשה. "לא תחמוד ולהלן הוא אומר ולא תתאוה, לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם).

- יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל⁶¹; שאם לא רצו הבעלים למכר אף על פי שהרבה להם בדרמים והפציר פרעים - יבוא לידי גזל⁶²; שנאמר: וחקדו בתים⁶³ וגזלו. ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם⁶⁴ או מנעוהו⁶⁵ מלגזל - יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות⁶⁶.

(61) רבי אומר: ... ולומר לך שאם התאוה סופו לחמוד, שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד, ואם חמד סופו לאנוס ולגזול, שנאמר וחמדו שדות וגולו" (שם). (62) ויקח בחזקה. (63) במקרא: וחמדו שדות וגולו ובתים ונשאו. (64) לאחר שגולוהו מהם. (65) לפני שגזלו. (66) אחאב

- (61) רבי אומר: ... ולומר לך שאם התאוה סופו לחמוד, שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד, ואם חמד סופו לאנוס ולגזול, שנאמר וחמדו שדות וגולו" (שם). (62) ויקח בחזקה. (63) במקרא: וחמדו שדות וגולו ובתים ונשאו. (64) לאחר שגולוהו מהם. (65) לפני שגזלו. (66) אחאב

(67) ואינו מוציא חפצו לפועל. (68) לא תתאוה. (69) "לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם). (70) דבר לאחר שחמד אותו, והבעלים סרבו למכרו.

- יג. כל הגזל את חברו שוה פרוטה⁷¹ - כאלו נוטל נשמתו ממנו; שנאמר: כן ארחות כל בצע בצע⁷² את נפשו⁷³ וגומר. ואף על פי כן⁷⁴, אם לא היתה הגזלה קיימת⁷⁵, ורצה הגזלן לעשות תשובה⁷⁶, ובא מאליה⁷⁷ והחזיר דמי הגזלה - תקנת חכמים היא⁷⁸ שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו⁷⁹ ומוחלין לו, כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי הגזלה - אין רוח חכמים נוחה ממנו⁸⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הגזל את חברו שווה פרוטה כאילו נוטל את נשמתו ממנו".

מקורו של הדין הוא בגמרא (בבא קמא קט, א) אבל שם נאמר גם כאילו שופך דם בניו ובנותיו, ושהוא גם בחמסן וגם בגרמא, וצריך להבין מדוע לא הביא הרמב"ם את המשך בגמרא.

אלא שהרמב"ם סובר שפעולת לקיחת חפץ מאדם בעל יכרחו היא כנטילת נשמתו כיון שמבטל את בעלותו עליו. ונלמד זה מהפסוק "נפש בעליו יקח" שכיון שבעלותו מחפץ זה מופקעת על ידי הגזילה הרי זה כנטילת נשמתו. לכן לא הביא הרמב"ם את המשך הגמרא בנוגע לבניו ובנותיו וגם בחמסן ובגרמא כי כאן דיבר רק על גוף מעשה הגזילה וזה שייך רק כשגזל מהבעלים באופן ישיר.

בזה יובן גם המשך ההלכה, בה מדבר הרמב"ם על תקנת השבים, ומתחיל במילים "ואף על פי כן אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזלן לעשות תשובה... והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלים ממנו כו". כי רוצה לומר שאף על פי שבגזילה נוטל הגזל נשמתו של הנגזל, בכל זאת תקנו חכמים תקנה לשבים בשני תנאים.

האחד כשאין הגזילה קיימת אבל אם הגזילה קיימת חייב להחזיר את הגזילה אשר גזל כי השבת הגזילה עצמה יכולה לתקן את העוון מעיקרו משא"כ כשמחזיר את דמיה שמתקן רק את הפסד הממון של הנגזל. לכן אם אפשר

ק' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שינוי קונה" (שם סו.). הגדרת המושג "שינוי", ודוגמאות - ראה לקמן הלכה י ואילך. (10) אפילו השביחה ביד הגזול.

7 ב. וְדִין זֶה¹¹ דִּין תּוֹרָה הוּא¹², שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָשִׁיב אֶת
8 הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹³ לְמִדּוּרָה¹⁴: אִם הָיָה
9 בְּשֶׁגְגָה - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ¹⁵, וְאִם נִשְׁתַּנֵּית פִּידוֹ -
10 מְשַׁלֵּם דְּמִיָּה¹⁶. וְנִתְאַשּׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה וְלֹא
11 נִשְׁתַּנֵּית¹⁷ - קָנָה הַגְּזוֹלָן כָּל הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחֵר
12 יֵאָשׁ, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם אֲלָא פְשַׁעַת הַגְּזוּלָה¹⁸. וְדָבָר זֶה
13 מְדַבְּרִיהֶם¹⁹, מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׂבִימִים²⁰. וְכִשְׁמַחֲזִיר לֹ
14 הַגְּזוּלָה, שֶׁמִּין לֹ הַשֶּׁבַח²¹ וְנוֹטֵל מִן הַגְּזוּלָה²².

(11) שגזילה שלא נשתנית חוזרת בעינה, ואם נשתנית משלם דמיה. (12) שם. (13) תלמיד מרבו. (14) את הפירוש לפסוק הנ"ל. (15) מחזיר את הגזילה עצמה. (16) גמרא שם. (17) כגון גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה. (18) כלומר, הוא מחזיר את הפרה כמו שהיתה בשעת הגזילה בלי הולד. "גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה. . . משלם כשעת הגזילה" (משנה שם צג.). רבינו מפרש משנה זו בלאחר יאוש. ראה לקמן הלכה ו. (19) של החכמים. (20) כדי להקל על הגזול לחזור בתשובה. אם נדרוש ממנו גם את הוולדות שנוולדו אצלו, ימנע מלחזור בתשובה. דבר זה הוא תקנה, כי מצד הדין היה עליו להחזיר גם את השבח, כי יאוש אינו קונה. (21) מעריכים לו לגזול את דמי השבח, שהשביחה אצלו הגזילה. (22) ונוטל דמים, כגון שגול פרה ונתעברה אצלו והחזירה לפני שילדה (ראה לקמן שם).

15 ג. מְכַרָּה הַגְּזוֹלָן אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְנָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
16 נִשְׁתַּנֵּית הַגְּזוּלָה²³ - אֵינָה חוֹזֶרֶת בְּעֶצְמָהּ²⁴ מִיָּד
17 הַלּוֹקֵחַ; הוֹאִיל וְנִתְאַשּׁוּ הַבְּעָלִים, בֵּין לִפְנֵי מְכִירָהּ
18 וְנִתְּנָהּ²⁵ בֵּין לְאַחֵר מְכִירָהּ וְנִתְּנָה, קִנְיָאָה הַלּוֹקֵחַ
19 בְּיָאוֹשׁ וְשְׁנוּי רְשׁוּת²⁶.

(23) והגזול לא קנה אותה. (24) הגזילה גופה. (25) אין הבדל, אם היאוש קדם למכירה, או המכירה קדמה ליאוש (שם קטו.). (26) שעברה הגזילה בהיתר לרשות הקונה או המקבל מתנה (גמרא שם). השווה להלכות גניבה פרק ה הלכה ג.

20 ד. הַגְּזוּל וְהַשְּׂבִימִים, וּמְכַר²⁷ אוֹ הוֹרֵשׁ לִפְנֵי יָאוֹשׁ²⁸
21 - מֵה שֶׁהִשְׁבִּיחַ הוֹרֵשׁ²⁹ וּמֵה שֶׁהִשְׁבִּיחַ מְכַר, וְקָנָה
22 לֹקֵחַ אוֹ יוֹרֵשׁ אֶת הַשֶּׁבַח³⁰, וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשֶּׁבַח מִן
23 הַגְּזוֹל וּמִחֲזִיר לֹ הַגְּזוּלָה³¹, וְחוֹזֵר הַגְּזוֹל וְנוֹטֵל דְּמֵי
24 הַשֶּׁבַח מִן הַגְּזוֹל³², שֶׁהָיָה לֹא נִתְאַשׁ. וְכֵן אִם
25 הַשְּׂבִימִים הַלּוֹקֵחַ³³ אוֹ הַיּוֹרֵשׁ - נוֹטֵל הַשֶּׁבַח מִן
26 הַגְּזוּלָה³⁴.

(27) מימרא של רבא (שם צו.). (28) ויש כאן שינוי רשות בלי יאוש שאינו קונה מצד הדין, כשם שיאוש בלי שינוי רשות אינו קונה מצד הדין (ראה בית הבחירה לבבא-קמא עמוד 273). (29) לשון רבא, שם. (30) קנה אותו בשינוי רשות בלבד, כשם שגזול קונה אותו ביאוש בלבד, ראה

להחזיר הגזילה הרי הוא כאילו "מחזיר את נשמתו" כמו שהיתה לפני הגזילה.

והתנאי השני שרצה הגזול לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה כי בתיקון עוון הגזילה יש שני צדדים צד הנגזל וצד הגזול. לכן, אם עושה הגזול תשובה תיקן את עניינו, ומכיוון שבין כך אי אפשר לתקן את "נטילת נשמתו" כיון שהחפץ איננו, הרי אז "עוזרין לו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים".

מדין זה לומדים הוראה חשובה, שהרי אם כדי "לקרב הדרך הישרה על השבים" תקנו חכמים שאדם ימחול על ממונו, על-אחת-כמה-זוכמה שההתעסקות עם יהודי אחר לקרב את ישראל לאביהם שבשמים צריכה להיות באופן שברור אצלו שאין כאן כל כוונת ריווח אלא רק רצון "לקרב הדרך הישרה על השבים".

(נע פי לקו"ש חלק ל"ב ע' 112 ס"ה ש"ח ע' 15 הע' 67.)

(71) מימרא של רבי יוחנן בבא קמא קט. (72) כל הגזול. (73) בעליו יקח, כלומר נפשו של הנגזל. (74) שעבירת הגזילה כה חמורה. (75) כגון שאבדה או נשרפה. (76) "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה" (שם צד:). (77) בלי שתבע אותו הנגזל בבית-הדין. (78) אף על פי שדבר תורה חייב להחזיר את דמיה, ראה למעלה הלכה ה. (79) לעשות תשובה. (80) כי הוא מונע את הגולנים מלחזור בתשובה. סיכום: א. אם הגזילה קיימת מחזירה ומקבלים אותה ממנו, אפילו אם הוא בעל תשובה. ב. אם הגזילה קיימת ועל ידי ההחזרה ייגרם הפסד רב לגזול, כגון קורה שבנאה בבנין (למעלה הלכה ה), נותן דמיה, מפני תקנת השבים. ג. אין הגזילה קיימת, אפילו דמיה אין מקבלים ממנו, אם בא מאליו והחזיר. ד. כל מקום שנאמר בתלמוד, שהגזול משלם דמים, הכוונה לגזול שאינו שב מרצונו, אלא תובעים אותו בבית דין.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) ביאר בו רבינו דיני שינויי הגזילה, ר"ל שינוי רשות או שינוי שבח או שינוי ענין, ופרטי דברים אלו.

1 א. הַגְּזוּלָה שְׁלֹא נִשְׁתַּנֵּית² אֲלָא הָרִי הִיא פָּמוּ
2 שְׁהִיתָה³, אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְאַשּׁוּ הַבְּעָלִים⁴ מִמֶּנָּה, וְאָף
3 עַל פִּי שֶׁמָּת הַגְּזוֹל⁵ וְהָרִי הִיא פִּיד בְּנִיּוֹ⁶ - הָרִי זֶה
4 חוֹזֶרֶת לְבְּעָלֶיהָ⁷ בְּעֶצְמָהּ⁸. וְאִם נִשְׁתַּנֵּית פִּיד הַגְּזוֹל,
5 אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִתְאַשּׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה -
6 קִנְיָאָה בְּשְׁנוּי⁹, וּמְשַׁלֵּם דְּמִיָּה פְשַׁעַת הַגְּזוּלָה¹⁰.

(2) בבא-קמא סו. (3) בשעת הגזילה. (4) "כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (בבא-מציעא כג.). (5) בבא-קמא קיא: (6) אף-על-פי שהלוקח גזילה קונה אותה ביאוש ושינוי רשות, לקמן הלכה ג. (7) כי "רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי", כלומר שהגזילה ביד בנו של הגזול, דינה כאילו עדיין היתה ביד הגזול, ואין כאן שינוי רשות ועל כן חייב להחזירה, כי יאוש לבדו אינו קונה. (8) הגזילה גופה, ולא דמיה (שם סו. סח.). (9) "אמר רבה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. גִּזְלַת פְּרָה מְעַבְרָתָּהּ, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֲרָיָהּ
יִלְדָּהּ; רָחַל טְעוּנָהּ, וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, וְאַחֲרָיָהּ
גִּזְזָהּ - מִשְׁלָם דְּמֵי פְרָה הַעֹמֶדֶת לִילְדָּהּ⁵⁰ וְדְמֵי רָחַל
הַעֹמֶדֶת לִגְזוּ. וְאִם לִפְנֵי יָאוֹשׁ⁵¹ אִם קֹדֶם שְׁנִשְׁתַּנָּה
יִלְדָּהּ אוֹ גִּזְזָהּ - הֲרִי הַגְּזוֹת וְהַיִּלְדוֹת שֶׁל בְּעָלִים,
וְאִף עַל פִּי שְׁנִתְעַבְּרָה אוֹ נִטְעָנָה בֵּיד הַגִּזְלָן⁵²;
הַזֹּאִיל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁵³ וְלֹא נִשְׁתַּנָּת הַגִּזְלָה⁵⁴
- בְּרִשּׁוֹת בְּעָלֶיהָ הִיא עֲדִין⁵⁵, אִף עַל פִּי שְׁתִּגְזַל חֵיב
בְּאַנְסִיָּה⁵⁶.

(49) משנה שם צג: דוגמא זו משלימה את הדוגמא שבהלכה הקודמת. שם דובר, כשהוולד מראשית עיבורו היה ברשות הגזול. כאן מדובר, כשהוולד כעובר היה כבר קיים ברשות הנגזל, אלא שיצא לאויר העולם ברשות הגזול אחרי שנתייאשו הבעלים. (50) כשעת הגזילה, כלומר הגזול נוטל את הוולד ומחזיר את הפרה, ומשלים בדמים את הפרש בין דמי פרה העומדת לילד ובין דמי הפרה שהוא מחזיר בלי עובר. (51) עד כה דובר בשני מקרים, שהשביחה הגזילה לאחר יאוש. כעת מבאר רבינו דין אותם שני המקרים, כשהשביחה הגזילה לפני יאוש. (52) וכל-שכן אם כשגזל אותה כבר היתה מעוברת. (53) ולפני יאוש אין הגזול קונה אפילו את השבח, אף לא מטעם תקנת השבים. כלמעלה בהלכה ב. (54) כי השינוי שבעיבור ובלידה הוא שינוי קל, ואינו נחשב שינוי מעשה. ראה לקמן הלכה י. (55) לבעלים הזכות החוקית על הגזילה, אף-על-פי שהיא בבית הגזול. (56) אם הבהמה תאבד אפילו באונס, כגון שמתה מיתה טבעית, חייב הגזול לשלם, כלומר הוא מפסיד כאילו היתה שלו, בכל זאת אינו קונה את השבח.

ח. גִּנְבָּה⁵⁷ אוֹ גִּזְלָה⁵⁸, וְהַקְדִּישׁ וְטִבַּח אַחֲרֵי שְׁנִתְיָאֲשׁוּ
הַבְּעָלִים⁵⁹ - הֲרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַגִּזְלָן מִשְׁעָה
שֶׁהַקְדִּישָׁה בְּלִבָּד⁶⁰, פְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה חוּטָא נִשְׁכָּר⁶¹;
וְכָל וְלִדְוִתֶּיהָ וְגִזְוִתֶּיהָ מִשְׁעָה גִּנְבָּה עַד שְׁעַת הַקֹּדֶשׁ
- שֶׁל בְּעָלִים⁶².

(57) גיטין נה: (58) ובשניהם הקדישם הקדש (בבא-קמא זז.). (59) אם הקדיש לפני שנתייאשו הבעלים, אין הקדשו הקדש, מכיון שהגניבה או הגזילה אינה שלו (שם סח:). (60) שקנאה ביאוש ובשינוי השם [ראה לחם-משנה פרק יח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד]. כי קודם היתה חולין ועכשיו שם קודש עליה. אבל אינה ברשותו לענין שבח משעה שנתייאשו הבעלים, כמו בגזול שלא הקדיש, למעלה בהלכה ב, מכיון ששם עשו בו תקנת השבים, אבל בהקדיש אין בו תקנת השבים (ראה מגיד-משנה להלכה ט). (61) אלה דברי הגמרא, גיטין נה: כי מצד הדין לא קנה הגזול את השבח, אפילו לאחר יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ומפני תקנת השבים - השבח לגזול (ראה למעלה סוף הלכה א). (62) גם הגיזות והוולדות שלאחר יאוש. [קשה מאוד להבין דברי רבינו כאן על-פי פירושו של המגיד-משנה. רבינו אומר בפירוש הטעם "כדי שלא יהא חוטא נשכר", ומדברי המגיד-משנה יצא נימוק אחר לגמרי, היינו

למעלה הלכה ב. ולגבי הגזול אין דין קנין ע"י יאוש דומה לקנין של שינוי רשות. בדין ראשון, דמי השבח נשארים בידיו מפני תקנת השבים, מה-שאינ-כן במכר לפני יאוש, שחזור הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזול. (31) כי את הגזילה עצמה לא קנה בשינוי רשות בלי יאוש. (32) ולא קנה הגזול את השבח, כי תקנת השבים היתה לשבח שלאחר יאוש (ראה למעלה הלכה ב). (33) דברי רבא, שם. (34) כשם שאם השביח הגזול ואחר-כך מכר, השבח של הלוקח; כך אם השביח הקונה, השבח לקונה. [לא פירש רבינו בהשביח לוקח אם הנגזל גובה מהגזול את דמי השבח ששילם ללוקח. ויש פנים לכאן ולכאן].

ה. מְכַר הַגִּזְלָן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים³⁵, אִף עַל פִּי
שֶׁהִשְׁבִּית הַעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - חֻזְרָת לְבְּעָלֶיהָ³⁶. מְכָרָה
הַעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְיִשְׂרָאֵל³⁷ אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁבִּית - הַזֹּאִיל
וְהַגִּזְלָן יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁהִיא בְּיָדוֹ יִשְׂרָאֵל, קָנָה
הַשִּׁבְיָה³⁸; וְאִם תִּפְשׁ הַנִּגְזָל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁹.

(35) שם. (36) עם השבח, ואין הבעלים משלמים בעד השבח, כי הגוי לא קנה אותו. רק בלוקח ישראל שהשביח, אמרו חכמינו שנוטל את השבח מן הנגזל, אפילו אם קנה את הגזילה לפני יאוש, גמרא שם. (37) בעיית רבא שלא נפתרה, שם. (38) כדין ישראל שקנה ישר מן הגזול והשביח, ראה הלכה ד. (39) הבעיא לא נפתרה, ועל כן מספק אין מוציאים מידו. ראה הלכות נזקי ממון, פרק ב הלכה ה.

ו. כִּכָּר בְּאַרְנוֹ⁴⁰, שֶׁהַגִּזְלָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחֲרֵי יָאוֹשׁ אוֹ
אַחֲרֵי שְׁנִשְׁתַּנָּת - הַשִּׁבְחָה לִגְזָלָן, מִפְּנֵי תִקְנַת הַשִּׁבְיָה,
אִף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחָה מֵאִלְיָה⁴¹. יִצְדָּד? גִּזְלַת פְּרָה⁴²
וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ, בֵּין שִׁלְדָּה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בְּיָדָיו⁴³ בֵּין
שְׁעָדָן לֹא יִלְדָּהּ⁴⁴; גִּזְלַת רָחֵל⁴⁵ וְנִטְעָנָה⁴⁶ אֶצְלוֹ, בֵּין
שְׁגִזְזָה קֹדֶם שֶׁתִּבְעוּ בְּיָדָיו בֵּין שְׁעָדָן לֹא גִזְזָה -
הַזֹּאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, מִשְׁלָם פְּשַׁעַת הַגִּזְלָה⁴⁷.
וְאִם יִלְדָּהּ וְגִזְזָה - הַגְּזוֹת וְהַיִּלְדוֹת שֶׁל גִּזְלָן; וְאִם
עָדָן לֹא יִלְדָּהּ וְלֹא גִזְזָה - שְׁמִין לוֹ, וְנוֹטֵל הַשִּׁבְחָה
מִן הַנִּגְזָל, וּמַחְזִיר הַבְּהֵמָה עֲצָמָה⁴⁸.

(40) למעלה בהלכה ב. (41) וכל-שכן שבח שיש בו הוצאה, כגון כחווה ופיטמה (ראה לקמן הלכה ט). (42) שם צג: צה. (43) והשבח, בשעת הדין, כבר איננו על גבי הגזילה. (44) והשבח עדיין על גבי הגזילה (שם צה:). (45) שם. (46) נתכסתה בצמר. (47) את הדין הזה מחלק רבינו לשנים: א. "אם ילדה וגזזה" - כלומר שהשבח כבר אינו על גבי הגזילה, אז השבח גופו שייך לגזול, ו"משלם כשעת הגזילה", פירושו מחזיר את הגזילה ריקנית כבשעת הגזילה בלי ולדות ובלי גיזות. ב. "ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה" - כלומר שהשבח עדיין על גבי הגזילה, והנגזל מקבל את הפרה עם העובר או את הרחל עם הצמר שעליה, מקבל הגזול את דמי הולד או דמי הצמר. (48) כי יאוש אינו קונה, ראה למעלה סוף הלכה א. הלכה זו היא כדעת רבי יהודה ולפי פירושו של רב פפא, שמשלם כשעת הגזילה, ואין הבדל בין ילדה ובין לא ילדה. שם צה:

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 וְעֹשֶׂהָ עֶפְרָה⁸⁴, או אֶבְנִים וְסִתְתָּן⁸⁵, או מְעוֹת וְהִתְיָחָן
18 - הָרִי זֶה שְׁנוֹי בִּידוֹ; שָׁאֵם יַעֲשֶׂם מְעוֹת אַחֲרוֹת -
19 פָּנִים חֲדָשׁוֹת הֵן⁸⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(77) בכל הדוגמאות הבאות, אין השינוי חוזר לברייתו.
(78) שם צג: (79) זהו שינוי שאינו חוזר לברייתו.
(80) עשה בהם חלל ובית קיבול. (81) הפריד באצבעות את
שערות הצמר וניקה אותן. (82) הליבנו עלי-ידי כיבוס
וטיפול מיוחד. (83) צמר עשוי חוטים [קשה להסביר מה
בין טווי ועשאו בגד ובין עצים שעשאם תיבה, הרי גם הבגד
אפשר לפרק. ראה לחם-משנה וכסף-משנה]. (84) שם צו:
(85) תקנן והחליקן. (86) ואין אלה אותן המעות שגזל.

20 יג. הַגּוֹזֵל מְעוֹת⁸⁷ וְשָׁנוֹת⁸⁸ וְשָׁפָן⁸⁹ וְחֲדָשָׁן - לֹא
21 קָנָה; שֶׁהָרִי מְתִישְׁנֵן וְחוֹזְרִין בְּשִׁהֲיוֹ. גֹּזֵל מְעוֹת
22 חֲדָשִׁים וְשָׁנוֹת⁹⁰ - קָנָה; שָׁאֵם יְחֲדָשֵׁם - פָּנִים
23 חֲדָשׁוֹת הֵן⁹¹. גֹּזֵל דֶּקֶל⁹² מִחֶבְרָה⁹³ וְקָצְצוֹ - לֹא קָנָה⁹⁴,
24 וְאִפְלוּ פָּרְתוֹ חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת⁹⁵; עָשָׂהוּ קוֹרוֹת⁹⁶ -
25 קָנָה⁹⁷.

(87) שם. (88) משומשות והשחירו. (89) החליקן וניקן.
(90) עשה אותן ישנות. (91) מעות אלה אחרות הן, וניכרת
בהן ההתיישנות, ולעולם לא יחזרו להיות כמו שהיו בשעת
הגזילה. (92) שם צו. (93) לקרקע. (94) כי היה דקל,
ונשאר דקל גם לאחר שנקצץ, ולא נשתנה לא בשמו ולא
במראהו. על כן חייב הגוזל להשיב את הדקל עצמו.
(95) טבעות, טבעות. הטעם שלא קנה מפני שעדיין נקראות
חוליות של דקל. (96) לבנין. (97) בשינוי מעשה, וישלם
דמים בלבד. [זה הכלל, שינוי מעשה קונה רק כשהשינוי
גורם לשינוי השם, ואם לאו, אין זה שינוי ממש, המעביר
את הגזילה לרשותו של הגוזל. במה דברים אלה אמורים,
כשאין שינוי ממש בגוף הגזילה, כגון: דקל שנקצץ, אבל
שינוי ממשי בעצם הגזילה, קונה אפילו כשלא נשתנה השם,
כגון: עגל ונעשה שור או טלה ונעשה איל, אף-על-פי
שאמרו: שור בן יומו קרוי שור ואין כאן שינוי השם, קנה
מפני השינוי בעצמותו, כדרכי אילעא בבא-קמא לה:].

26 יד. גֹּזֵל קוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת⁹⁸ וְעֹשֶׂהָן קְטָנוֹת - לֹא קָנָה⁹⁹;
27 עֹשֶׂהָן לְחֻצוֹת¹⁰⁰ עַד שֶׁנִּשְׁתַּמְּנָה שְׁמֻמָּה¹⁰¹ - קָנָה. גֹּזֵל
28 לְחֹלֶב¹⁰² וְהִפְרִיד עֲלָיו - קָנָה¹⁰³ הָעֲלִים. גֹּזֵל עֲלִים
29 וְעֹשֶׂהָן חוֹפִיָּה¹⁰⁴ - קָנָה¹⁰⁵. גֹּזֵל טֶלֶה¹⁰⁶ וְנִעְשָׂה
30 אֵיל¹⁰⁷, עֶגֶל וְנִעְשָׂה שׁוֹר - הָרִי זֶה שְׁנוֹי בִּידוֹ¹⁰⁸;
31 וְקָנָהוּ¹⁰⁹, וּמִשְׁלֵם בְּשַׁעַת הַגְּזֵלָה¹¹⁰, וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא
32 נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים¹¹¹.

(98) שם. (99) כי עדיין שם "קורות" עליהן.
(100) קרשים. (101) ואין שם "קורה" נקרא עליהם.
(102) ענף הדקל. (103) בשינוי מעשה, כי נעשו "עלים"
ונקראים עלים ולא "חולב", ולעולם לא ישובו להיות
"חולב". (104) כעין מטאטא לכבד בו את הבית, לאחר
שחילק את העלים לשנים. (105) בשינוי מעשה, ואף פעם
לא ישובו להיות "עלים". (106) כבש צעיר עד בן שנה.
(107) כבש מבן שלושה-עשר חודש ויום אחד ומעלה, שם

שבהקדיש לא שייך תקנת השבים, מפני שהשבח לא יינתן
לגזול. ועוד יש לתמוה: מה החוטא נשכר? הלא הכל
להקדש? ראה ראב"ד כאן. וכדי לסלק את כל התמיהות
נראה לפרש, שמה שכתב רבינו כאן: "וטבח" הכוונה
לשחט בחורץ, ועבר על עוון שחיתת קדשים בחורץ (בגיטין
נח: ששם מקור הלכה זו, נאמר: תני עלה, בחורץ וכו') ענוש
(כרת), שאם לא תאמר כן, הרי המלה "וטבח" מיותרת,
שהלא אין אנו עוסקים כאן בדין ארבעה וחמשה אלא
בשבח גזילה; ואם תרצה לומר שרבינו נגרר אחר לשון
המשנה, קשה למה השמיט המלים "או מכר". אלא ודאי
התכוון להמובאה: "ותני עלה וכו'", ועל זה אמרו שם:
"שלא יהא חוטא נשכר", ומכאן נימוקו של רבינו. והפירוש
הוא, שהחוטא הזה שעבר על עוון כרת נוסף על עוון גזילה,
לא יהנה מתקנת השבים].

1 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶³? בְּשִׁבַּח הַבָּא מֵאֱלֹוִי⁶⁴,
2 כְּגוֹן גִּזּוֹת וּדְלוֹת⁶⁵; אֲבָל אִם הִיְתָה כְּחוּשָׁה
3 וּפְטֻמָּה⁶⁶ - אִפְלוּ לִפְנֵי יְאוֹשׁ נוֹטֵל מִן הַגּוֹזֵל שִׁבַּח
4 הַפְּטוּם⁶⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מְשִׁבַּח שְׂיִישׁ בּוֹ
5 הוֹצָאָה.

(63) שיש הבדל בשבח גזילה בין לפני יאוש ובין לאחר
יאוש. (64) שלא עלה לגזול בדמים. (65) שמדובר עליהם
במשנה ובגמרא שם צג: (66) שם סה. (67) את ההפרש
בין דמי הפרה לפני שפטמה לבין דמי הפרה לאחר שפטמה.
הוא יכול לטעון: "אנא פטימנא ואת שקלת?" פירוש "אני
אפטם ואוציא כסף, ואתה תקחי?" (שם, וראה הלכות גניבה
פרק א הלכה יא).

6 י. שְׁנוֹי⁶⁸ הַחוֹזֵר לְבִרְתּוֹ⁶⁹ - אֵינוֹ שְׁנוֹי⁷⁰. בִּיצֵד?
7 הַגּוֹזֵל עֲצִים וְדִבְקָן מִסְּמִקְרִים⁷¹ וְעָשָׂה מֵהֵן תְּכָה -
8 אֵינוֹ שְׁנוֹי; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לִפְרָקוֹ, וְחוֹזְרִין לְחֻצוֹת
9 בְּשִׁהֲיוֹ⁷².

(68) לאחר שבאר את הרישא שבהלכה הראשונה בפרק זה,
המדברת על גזילה שלא נשתנתה ביד הגוזל, מתחיל רבינו
לבאר את הסיפא, העוסקת בדין שינוי ביד הגוזל.
(69) שאפשר להחזיר את החפץ למצבו הקודם שמלפני
השינוי. (70) ואין הגוזל קונה את הגזילה, וחייב להחזיר
את הגזילה עצמה. (71) בלי לשנות את העצים. (72) שם
צג:

10 יא. גֹּזֵל עֶפְרָה⁷³ וְעֹשֶׂהָ לְבָנָה - לֹא קָנָה⁷⁴; שָׁאֵם
11 יִדְקֵל⁷⁵ הַלְּבָנָה, תַּחֲזֹר עֶפְרָה בְּשִׁהֲיוֹתָהּ. גֹּזֵל לְשׁוֹן שֵׁל
12 מִתְּכָת⁷⁶ וְעֹשֶׂהָ מִטְּבַע - לֹא קָנָה; שָׁאֵם יִתִּיף
13 הַמִּטְּבַע יַחֲזֹר לְשׁוֹן בְּשִׁהֲיוֹתָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(73) מימרות של רב פפא, שם צו: (74) ומחזיר את
הלבינה, ונוטל את השבח מן הנגזל. (75) יכתוש דק דק.
(76) גוש מתכת מאורך בצורת לשון.

14 יב. אֲבָל⁷⁷ הַגּוֹזֵל עֲצִים⁷⁸ וְשָׁפָן וְקָצְצוֹ⁷⁹ או חֶקֶק
15 בְּהֵן⁸⁰ וְעֹשֶׂהָ פִּלִּים, או שְׁגוֹל צֶמֶר וְצִבְעוֹ או נִפְצוֹ⁸¹
16 וְלִבְנוֹ⁸², או שְׁגוֹל טוֹיָן⁸³ וְעָשָׂהוּ בִּגְד, או שְׁגוֹל לְבָנָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ג' אייר – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוקרה בין ההוצאה מן העולם ובין העמדה בדין - אינו משלם (התוספת). (5) שלימה אצלו. (6) ושבת היוקר לבעלים, ראה למעלה פרק ב הלכה טז. על כן, כשהוא משבר את החבית, הריהו גזול שלושה דינרים נוספים, מלבד הדינר שבשעת הגזילה. משום כך משלם ארבעה דינרים. (7) ואין לחייב את הגזולן אלא על הגזילה בלבד. על כן משלם דינר כשעת הגזילה.

ב. היתה שוה⁸ בשעת הגזילה ארבעה, ובשעת הוצאה מן העולם דינר⁹ - משלם ארבעה, בשעת הגזילה¹⁰, בין ששברה או שתאה¹¹ בין שנשברה או אברה¹² מאליה. וכן כל פיוצא בזה.

(8) גמרא שם, ובבא-מציעא מג. (9) כי מחיר היין הוול. (10) "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה", גמרא שם. (11) בהלכה הקודמת, כשהוקרה החבית, משלם ארבעה דינרים, מכיון שנחשב כאילו גזל פעמיים, פעם דינר ופעם שלושה דינרים, שבח היוקר בשעה ששיבר את החבית. אבל בהלכה זו, כשהוולה החבית, הרי גזל מן הבעלים חבית שמחירה בשעה שגזלה, ארבעה דינרים, על כן הוא משלם ארבעה דינרים.

ג. הגזול¹² חותל¹³ שיש בו חמשים תמרים, וכשימכר החותל כלו פאחת ימכר בתשעה, וכשימכר אחת אחת ימכר בעשרה - אינו משלם אלא תשעה¹⁴, ואין הנגזל יכול לומר לו: אני אחת אחת הייתי מוכר. וכן הדין במזיק¹⁵, וכן כל פיוצא בזה, בנכסי הדיוט; אבל בהקדש¹⁶ אינו כן, אלא משלם עשרה¹⁷.

(12) בבא-מציעא צט: (13) כלי ששמים בו הפירות הלחים, השווה כלים פרק טז, משנה ה. (14) כי הוא גזל חותל של חמשים תמרים בבת אחת, ששווי הוא תשעה בלבד. (15) שאין מחמירים עליו לשלם לפי מחיר קמעוני. ראה הלכות נזקי ממון פרק ד, הלכה יד. (16) הגזול מן ההקדש או המזיק, גמרא שם. (17) כי בהקדש מחמירים.

ד. גזל בהמה¹⁸ והזקינה¹⁹ או פחשה²⁰ פחש שאינו יכול לחזור, כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה²¹, או שגזל מטבע ונסדק²² או פסלו המלך²³, או שגזל פרות והקריבו פלן²⁴, או שגזל יין והחמיץ²⁵ - הרי זה כמי שגזל פלי ושבירו²⁶, ומשלם כשעת הגזילה²⁷. אבל אם גזל בהמות וכחשו פחש שאפשר לחזור²⁸, או שגזל עבדים והזקיניו²⁹, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והקריבו מקצתם³⁰, או תרומה ונטמאת³¹, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח³², או בהמה ונעברה³³ בה עברה³³, או נפסלה מלקרב³⁴, או שהיתה יוצאה להסקל³⁵ - אומר לו³⁶: הרי שלך לפניך³⁷, ומחזיר אותה בעצמה³⁸.

(18) משנה בבא-קמא צו: (19) וזקנה היא שינוי שאינו

צו: (108) אף-על-פי ששינוי זה לא בא על-ידי מעשה הגזול. (109) כי נשתנה גופו (שם סה:). (110) ראה הלכה א. (111) כי שינוי מעשה קונה אף בלי יאוש, ושינוי בגוף מעגל לשור ומכבש לאיל - חשוב כשינוי מעשה.

טו. גזל פלי ושבירו - אין שמין לו הפחת¹¹²; אלא משלם דמיו¹¹³, והפלי השבירו של גזלן. ואם רצו הפעלים לטל הפלי השבירו - נוטלין¹¹⁴, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבעלים¹¹⁵, ואם לא רצו - הרשות בידן. וכן כל פיוצא בזה¹¹⁶.

(112) אין אומרים שיקבל הנגזל את שברי הכלי, והגזולן יוסיף לו את ההפרש בין דמי הכלי השבור לבין דמי הכלי השלם (שם יא.). וראה הלכות גניבה פרק א הלכה טו. (113) של כלי שלם. (114) בעל-כרחו של גזלן. (115) דין זה, שאין שמין לגזולן, תוקן לטובת הבעלים. (116) כגון גזל בהמה ומתה.

טז. גזלה שלא נשתנית¹¹⁷ והוקרה¹¹⁸, אף על פי שנתיאשו הבעלים ממנה¹¹⁹ - הרי זו חוזרת לבעלים, ואין לגזלן בה כלום¹²⁰. שלא תקנו¹²¹ לגזלן את השבח אחר יאוש אלא כגון גזות וולדות¹²²; אבל שבח היקר, אם היתה הגזלה חוזרת בעיניה¹²³, אינו זוכה בה.

(117) וחייב הגזולן להחזירה בעין. (118) שם סה. בבא-מציעא מג. (119) ואמרנו, למעלה הלכה ב, שמפני שתקנת השבים שייך השבח שלאחר יאוש לגזולן. (120) אף לא השבח שבעליית המחיר. (121) החכמים. (122) שאם יקחו מן הגזולן את הגיזות והוולדות, יש לחשוש, שימנע מלחזור בתשובה. (123) אבל אם הגזילה אינה קיימת, כגון נשבר הכלי מאליה, לא ישלם הגזולן את שבח היוקר, אלא דמי הכלי לפני שנתייקר (גמרא שם). ראה לקמן פרק ג הלכה א.

פרק שלישי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגזילה שנתייקרה או שהוולה או שנפחתה או שנפסלה, וכן מי שנשתמש בנכסי חבריו, והמשתמש בפקדון אשר הפקד אתו, ונמשך לזה השואל שלא מדעת, או החוטף משכון מיד לוח, ששניהם אינם מתכוונים לגזול.

א. הגזול חבית² של יין מחברו, והרי היא שוה דינר בשעת הגזילה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה: אם שבר החבית או שתה אותה³ או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה - משלם ארבעה, בשעת הוצאה מן העולם⁴; שאילו הניחיה⁵, היתה חוזרת בעצמה⁶. נשברה מאליה⁷ או אברה⁸ - משלם דינר, בשעת הגזילה.

(2) בבא-קמא סה. (3) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (4) בשעה ששבר את החבית או מכר אותה. [בגמרא שם אמרו: "כשעת העמדה בדין". מדברי רבינו נראה, שאם

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- חזור. (20) רותה, גמרא שם. (21) שאינם מעלים ארוכה. (22) ונבקע, ועל-ידיה יצא מן השימוש. (23) המלך ציוה להוציא מטבע זה מן השימוש, גמרא שם צז. (24) גמרא שם צח: (25) גם זה קלקול שאינו ניתן לתיקון. (26) שאינו מחזיר את הגזילה עצמה אלא דמיה. (27) משנה שם צו: (28) ולהבריא. (29) מחזיר את העבדים עצמם. זוהי דעת רבי מאיר שם, כי בדין תורה דין העבד כדין קרקע, וכשם שקרקע אינה נגזלת ואינה נקנית לגזול, אלא ברשות הבעלים קיימת, כך העבד אינו קנוי לגזול, אלא שייך לבעלים. על כן אומר הגזולן לנגזל: הרי שלך לפניך [פסק כרבי מאיר נגד רבנן], מפני שרב אמר שם: הלכה כרבי מאיר. (30) שם צח: (31) ואסורה באכילה, וגם היתר ההנאה מוגבל ודמיה מועטים. אבל התרומה גופה לא נשתנתה במאומה, וכן ביתר הדוגמאות הבאות - לא נשתנה גוף הגזילה. (32) ואסור בהנאה. (33) כגון שנרבעה, ואסור להקריבה למזבח. (34) נפסלה לקרבן על המזבח על-ידי מום בלתי ניכר, כגון בדוקין שבעין. [ואפילו אם הגזולן הטיל בידים את המום - פטור, כי לא כל השוורים עומדים להיקרב על המזבח, ולא הפסידו כלום]. (35) כגון שהמיתה אדם או רבעה או נרבעה על-פי עדים ונגמר דינה לסקילה. [בהלכות נזקי ממון פרק יא הלכה ט, פסק רבינו, שאם החזירו השומר אינו מוחזר, וזה סותר מה שכתב כאן. ראה לחם-משנה שטרח ליישב בדוחק, וצריך עיון]. (36) הגזולן לנגזל. (37) כי הגזילה לא נשתנתה. (38) אפילו אם אסורה בהנאה, ואינה שוה מאומה.
- ה. פְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁹ בְּשֶׁהֲחִזִּיר הַגְּזֻלָּה; ⁴⁰ אֲבָל אִם נִשְׁרָפָה הַגְּזֻלָּה אוֹ אֲבָדָה אַחֵר שֶׁנֶּאֱסָרָה בְּהִנָּאָה - חֵיב לְהַחֲזִיר לוֹ דְּמֶיהָ בְּשַׁעַת הַגְּזֻלָּה. ⁴¹ לְפִיכָּה, ⁴² אִם כָּפַר בּוֹ ⁴³ אַחֵר שֶׁנֶּאֱסָרָה בְּהִנָּאָה ⁴⁴ וְנִשְׁפַּע ⁴⁵ - חֵיב לְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאֶשֶׁם. ⁴⁶
- (39) שאומר לו: הרי שלך לפניך. (40) והריהי כעין שגזל, שהרי לא נשתנתה, אף-על-פי שאינה שוה כלום. "... יחזיר כעין שגזל, מכאן אמרו, גזל מטבע ונפסל. ... תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעברה בה עבירה. ... אומר לו הרי שלך לפניך", גמרא שם צח: (41) ואז הרי היתה מותרת ושוה כסף. שם קה. (42) שם קה. קה: (43) בדבר שגזל ואמר: לא גזלתי. (44) אף-על-פי שלא כפר ממון, כי בשעה זו לא היתה הגזילה שוה כלום. (45) לשקר. (46) בהתאם לדין המפורש בתורה (ויקרא א, כ"ו), מכיון שאילו נגנב או נאבד אחרי שנאסר בהנאה, היה הגזולן מחויב לשלם, הרי הוא ממון וחייב על כפירתו קרן וחומש ואשם. חומש - אחד מארבעה מדמי הגזילה, ואחרי שמצרפים את התוספת הזו לקרן, היא רק חמישית הסך הכולל. ובלשון התלמוד זה נקרא 'חומש מלבר'.
- ו. הַגְּזֻל בְּהִמָּה ⁴⁷ וְנִשָּׂא עָלֶיהָ מִשָּׂא אוֹ רֶכֶב עָלֶיהָ אוֹ חֶרֶשׁ אוֹ דָּשׁ בָּהּ וְכִינִיָּא בָּזָה, וְהַחֲזִיר לְבִעְלֶיהָ, אֶף עַל פִּי שֶׁעֲבָר בְּלֹא תַעֲשָׂה ⁴⁸ - אִינוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם פְּלוֹם, שֶׁהָרִי לֹא הִפְסִידָהּ ⁴⁹ וְלֹא הִכְחִישָׁהּ ⁵⁰. וְאִם הִחֲזִיק אָדָם זֶה לְגֻזְלוֹ ⁵¹ אוֹ לַעֲשֹׂק ⁵² אוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים אֲלוֹ ⁵³ פַּעַם אַחֵר פַּעַם - קוֹנְסִין אוֹתוֹ ⁵⁴, וְאִפְלוּ
- 12 בַּחוּצָה לְאַרְצָהּ ⁵⁵, וְשָׂמִין ⁵⁶ הַשֹּׂכֵר ⁵⁷ אוֹ הַשֹּׂכֵחַ ⁵⁸ וְנִשְׁלַם לְנִגְזָלוֹ. ⁵⁹ עֲבָדוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ וְעֵשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה, וְלֹא בְּטָלוֹ ⁶⁰ מִמְּלֹאכָה אַחֶרֶת - פְּטוּר; שְׁנוֹת לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא יִבְטַל עֲבָדוֹ ⁶¹. וְאִם בְּטָלוֹ מִמְּלֹאכָה אַחֶרֶת - מִשְׁלָם לוֹ ⁶² כְּפוּעָלוֹ.
- (47) בבא-קמא צו: (48) לא תגזול. (49) לא גרם לה נזק. (50) בגופה. לו הכחישה כחש שאינו יכול לחזור (ראה הלכה ד), היה משלם כשעת הגזילה. (51) ואם ידוע שאדם זה גזול. (52) ראה למעלה פרק א הלכה ד. (53) לחרוש, לדוש וכו' בבחמות שאינן שלו. (54) מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שמן הדין פטור מלשלם. (55) אף-על-פי שאין דינים קנסות בחוצה לארץ (השווה סנהדרין לא:). דין זה לומדים מרב נחמן (בבא-קמא צו:), שקנס את הגזולן, אף-על-פי שהיה בבבל, כדי לעשות סייג ולהפריש אדם מן העבירה. (56) ומעריכים. (57) במקרה שנשא עליה משא או רכב עליה. (58) במקרה שחרש. על הגזולן לשלם את השבח שבא כתוצאה מהחרישה (לא כל השבח, כי גם לקרקע יש חלק בשבח, עיין שם בגמרא).
- ז. הַתּוֹקֵף ⁵⁹ עֲבָדוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ וְעֵשָׂה בּוֹ מְלֹאכָה, וְלֹא בְּטָלוֹ ⁶⁰ מִמְּלֹאכָה אַחֶרֶת - פְּטוּר; שְׁנוֹת לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא יִבְטַל עֲבָדוֹ ⁶¹. וְאִם בְּטָלוֹ מִמְּלֹאכָה אַחֶרֶת - מִשְׁלָם לוֹ ⁶² כְּפוּעָלוֹ.
- (59) לוקח בחזקה, מימרא בשם רב, בבא-קמא צו. (60) על-ידי מלאכה זו. (61) שלא ילך בטל, כדי שלא יתרגל לבטלה. על כן פטור התוקף, כי זה כאילו הסכים בעל העבד לכך. גמרא שם. (62) לבעלים שכר מלאכת העבד. בהלכה הקודמת, בגזול בהמה ועשה בה מלאכה פטור, לא הבדיל רבינו בין בטלה ממלאכה אחרת ובין לא בטלה ממלאכה אחרת, ומשמע שבשני המקרים פטור הגזולן, כי משעת הגזילה קנויה לו הבהמה לשבחה, אבל עבד דינו כקרקע ואינו נגזל (ראה למעלה הלכה ד), וברשות הבעלים הוא עומד, על כן משלם לבעלים שכר מלאכתו, במקרה שגרם להם הפסד. [אבל קשה להבין, למה לא חילק רבינו בגזל בהמה בין נתיאשו הבעלים או לא נתיאשו, הרי דעתו שבלא נתיאשו הבעלים - השבח לנגזל (למעלה פרק ב הלכה ב, ז)].
- ח. הַתּוֹקֵף סְפִינָתוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ ⁶³ וְעֵשָׂה בָּהּ מְלֹאכָה: ⁶⁴ אִם אֵינָה עֹשִׂיָה לְשֹׂכֵר ⁶⁵ - שָׂמִין בָּמָה פְּחָתָהּ ⁶⁶ וְנִשְׁלַם; וְאִם הִיא עֹשִׂיָה לְשֹׂכֵר: ⁶⁷ אִם יָרַד לָהּ בְּתוֹרַת שְׂכִירוֹת ⁶⁸ - הוֹאִיל וְיָרַד שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת ⁶⁹, אִם רָצָה הַבֹּעֵל לְטַל שְׂכָרָהּ ⁷⁰ - נוֹטֵל, רָצָה לְטַל פְּחָתָהּ ⁷¹ - נוֹטֵל ⁷²; וְאִם יָרַד לָהּ בְּתוֹרַת גְּזֻל - נוֹתֵן הַפְּחָתָהּ ⁷³. וְכֵן כָּל כִּינִיָּא בָּזָה ⁷⁴.
- (63) מימרא שם. (64) אלא לשימושם הפרטי של הבעלים. (65) מעריכים בכמה ירד ערך הספינה לאחר השימוש. פחת זה משלם התוקף, בין אם הוא עולה על שכר השימוש, ובין אם הוא פחות משכר השימוש. מכיון שהספינה אינה עשויה לשכר, דין התוקף כדין גזולן, וגזולן במטלטלין אינו משלם שכר (ראה הלכה ו) אלא כשעת הגזילה. (66) לעשות מלאכתו ולשלם שכרה. (67) לו ירד ברשות הבעלים, היה משלם שכר הספינה בלבד, אף במקרה שהפחת עולה על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ג' אייר – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

השכר. (68) במקרה שהשכר עולה על הפחת. (69) במקרה שהפחת עולה על השכר. (70) ואי אפשר להכריח את בעל הספינה לקבל שכר, אף-על-פי שהספינה עשויה לשכר, מכיון שלא נטל ממנו רשות. (71) אפילו אם השכר עולה על הפחת, כדין גולן המשלם כשעת הגזילה. (72) כלים העשויים להשכיר. פסק כלשון אחרון בפירוש דברי רב ושמואל.

ט. הדר בחצר חבירו⁷³ שלא מדעתו: אם אותה חצר אינה עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר⁷⁴, אף על פי שדרוך זה הדר לשכר מקום לעצמו, שזה⁷⁵ נהנה וזה אינו חסר⁷⁶; ואם החצר עשויה לשכר, אף על פי שאין דרוך זה⁷⁷ לשכר - צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממונו⁷⁸.

יב. הגביה את החבית⁹⁶ לטל ממנה רביעית⁹⁷ - נתחייב באנסיה⁹⁸, אף על פי שלא נטל. אבל אם הגביה את הפיס⁹⁹ לטל ממנו דינר¹⁰⁰, וכיוצא בפיס מדברים שאינן גוף אחד¹⁰¹ - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הפיס¹⁰² או לא נתחייב אלא בדינר בלבד¹⁰³.

73) בבא-קמא כ: כא. (74) לשלם לו שכר. (75) הדר. (76) בעל החצר, משום כך פטור הדר. לא ההנאה של הדר היא הקובעת, אלא תלוי בזה, אם בעל החצר חסר או לא. זוהי דעת רב ורב כהנא בשם רבי יוחנן שם, ואם בעל החצר חסר, כגון שהיה בית חדש והשחיר הדייר את הקירות, ישלם את כל השכר, אפילו בחצר שאינה עשויה לשכר, ראה מגיד-משנה כאן. (77) של הדר. (78) שמנע ממנו מלהשכיר לאחרים, ועליו לשלם את דמי ההפסד. כך פסק הרי"ף.

י. מי שהיה לו⁷⁹ צמר⁸⁰ וסמנים⁸¹ שרויין⁸², ובא אחד וצבע הצמר בסמניו שלא מדעת חבירו - משלם לו דמי מה שהפסיד בצמרו⁸³, ואינו מחשב לו שבח סמניו שעל גבי הצמר⁸⁴. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין - אין מוציאין מידו⁸⁵.

79) בבא-קמא קא. (80) לבן. (81) צבעים. (82) ומוכנים לצביעה. (83) אם הצמר הצבוע בצבע זה שזה פחות מדמי צמר לבן, משלם לו את ההפסד בצמר, אבל את דמי הצבעים שחסרו אינו משלם, כי יכול לטעון: הרי הצבעים בצמר שלך. (84) [המגיד-משנה מקבל דבריו של הראב"ד האומר ששיבוש נפל בדברי רבינו, וצריך לתקן ולכתוב: "ומחשב לו שבח סמנים שעל גבי הצמר", כלומר, אומר לו: צבעים שלך נמצאים על הצמר]. (85) זוהי בעיא שלא נפתרה שם, ועל כן יד התובע על התחתונה, הצובע אינו חייב לשלם דמי הצבעים, כי יכול לטעון: הצבעים נמצאים בצמר שלך, אבל אם תפס הניק אין מוציאם מידו, כי יכול לטעון: לו היו הצבעים בעין, היו שווים כסף, עכשיו אבדתם ממני.

יג. היו פרות מפקדין אצלו ונטל מקצתן - אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל, ושאר הפקדון המנח במקומו¹⁰⁴ - ברשות בעליו הוא. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל - חייב בכל¹⁰⁵. כיצד? הטה את החבית במקומה¹⁰⁶ ונטל ממנה רביעית או יתר: אם נשברה אחר שנטל והיא במקומה¹⁰⁷ - אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה החבית¹⁰⁸; ואם התימיה¹⁰⁹ - משלם את דמי פלה¹¹⁰ בשעת הגזלה¹¹¹. וכן כל כיוצא בזה.

12) השולח יד בפקדון⁸⁶, בין ששלח יד בעצמו או על יד בן⁸⁷ ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן⁸⁸; ונתחייב באנסיה⁸⁹, ונעשית הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנים. חשב לשלח יד⁹⁰ בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח יד⁹¹. ומששלח יד נתחייב בו. אף על פי שלא חסר ממנו כלום⁹², אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו⁹³ כדי לשלח בו יד⁹⁴ - הרי זה חייב⁹⁵; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.

96) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. (97) הלוג, ואין כוונתו לחבית כולה. (98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה בדעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפיגה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. (99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. (100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. (101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד ליין שכל היין בחבית גוף אחד הוא. (102) כמו ביין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. (103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה ליין.

104) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. (97) הלוג, ואין כוונתו לחבית כולה. (98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה בדעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפיגה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. (99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. (100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. (101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד ליין שכל היין בחבית גוף אחד הוא. (102) כמו ביין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. (103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה ליין.

104) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. (97) הלוג, ואין כוונתו לחבית כולה. (98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה בדעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפיגה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. (99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. (100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. (101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד ליין שכל היין בחבית גוף אחד הוא. (102) כמו ביין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. (103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה ליין.

104) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. (97) הלוג, ואין כוונתו לחבית כולה. (98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה בדעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפיגה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. (99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. (100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. (101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד ליין שכל היין בחבית גוף אחד הוא. (102) כמו ביין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. (103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה ליין.

לביטו. (132) אין הוא רשאי לעשות זאת על דעת עצמו, אלא ברשות בית-דין, מכיון שהחפץ אינו שלו. (133) זה אסור אפילו לשליח בית-דין. (134) במשנה שבועות מד: שנינו: "הנגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות".

יום חמישי ד' אייר ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) נתבאר בו דיני תביעה והכחשה שיש בין הנגזל והגוזל, ומי שגזל ואינו יודע ממי גזל וכל הנמשך אחר זה.

- א. קנס קנסו חכמים² לגזלנין, שיהיה הנגזל נשבע¹⁴ על כל מה שישטען³ ונוטל מן הגזלן⁴. והוא⁵, שיהיה זה מחזק שגזלו בשני עדים⁶.

(2) כלומר, דין התורה אינו כך. (3) נגד הגזלן, (4) וזהו הקנס כי מן התורה נשבע הנתבע ופטור מלשלם "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שם), כי כתוב: "ולקח בעליו ולא ישלם" (שמות כב, י), "מי שעליו לשלם, לו שבועה", שם מה. (5) ודין זה הוא בתנאי. (6) שני עדים מעידים עליו שגזל מן הנגזל, אפילו כשאנים יודעים בדיוק מה גזל, גמרא שם מו.

- ב. כיצד? הרי שנקנס לתוף בית חבירו למשכנו⁷ בפני עדים, ולא היה כלום תחת פנפיו⁸, ויצא וכלים משלין לו תחת פנפיו, ולא ידעו העדים מה הן⁹, ובעל הבית אומר¹⁰: כך נכף גזלתיני - בין שאמר הגזלן: מעולם לא נכנסתי ולא נטלתי כלום¹¹, בין שאמר: נכנסתי למשכן כמו שראו העדים¹², אבל לא נטלתי¹³, ולא היה תחת פנפי אלא כלים שלי¹⁴, בין שאמר: נטלתי כלי זה¹⁵, ובעל הבית טוען שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע¹⁶ בנקיטת חפץ¹⁷, ונוטל כל מה שישטען.

(7) ודינו כדין גזלן, ראה למעלה פרק שלישי, הלכה טז. (8) כנפי בגדו. (9) מכיוון שהכלים היו טמונים תחת כנפי בגדו. (10) לאחר זמן, כשכבר אי אפשר לדעת מה הם הכלים שהוציא הגזלן. (11) והעדים מעידים אותו שנכנס ונטל כלים, במקרה זה וודאי שאין הגזלן נאמן בשבועה להכחיש את דברי העדים, וקנסו אותו שהנגזל יישבע ויטול. לו ידעו העדים בדיוק מה הם הכלים שהוציא הגזלן, היה הנגזל מקבלם אף בלא שבועה. (12) ואין בנקודה זו כל הכחשה מצידו. (13) משל חברי, כי חזרתי בי. (14) שהיו שאולים בידי התובע. במקרה זה אין העדים מכחישים אותו כלום, או שהוא טוען: כשנכנסתי היו כלים אלו תחת כנפי בגדי ובמקרה זה העדים מכחישים אותו בפרט אחד, שהם מעידים שנכנס "ולא היה כלום תחת כנפיו". (15) במקרה זה אין כל הכחשה על ידי העדים, כי ייתכן באמת שרק כלי אחד נטל. (16) כי דין הנכנס לבית חבירו ומשכנו כדין גזלן, ועל כן קנסו אותו. (17) כגון, ספר תורה, כמו בשבועת התורה.

- ג. במקרה דברים אומרים¹⁸? בשטען דברים שהוא

ממהרת להחמיץ, גמרא שם מד. (111) דמי חבית היין בשעה שנטל את הרביעית.

- יד. הכופר בפקדון¹¹² בבית דין¹¹³, אם היה ברשותו בשעה שפפר¹¹⁴ - נעשה עליו גזלן¹¹⁵, וחיבב באנסו.

(112) אפילו לא נשבע על כפירתו, מימרא של רב ששת, בבא-קמא קה: (113) אבל מחוץ לבית-דין אינה כפירה. (114) אם באו עדים והעידו שהפקדון היה ברשותו בשעה שכפר, אבל אם היה הפקדון במקום אחר בשעה שכפר, אין זה כופר אלא משתמט עד שילך ויביאו, גמרא שם. (115) משעת הכפירה, אף-על-פי שלא משך אותו ולא הגביהו לשם גזילה. בתחילת הפרק דן רבינו בגזלן ממש; מן הלכה יא על הלכה יד - בשולח יד בפקדון, שדינו כגזלן, בתנאי שמשלטל אותו או הגביהו כדי לשלוח בו יד. בהלכה זו דובר על הכופר בפקדון, שגם דינו כדין גזלן, אף-על-פי שלא נגע בפקדון שנשאר במקומו.

- טו. השואל שלא מדעת הבעלים¹¹⁶ - הרי זה גזלן¹¹⁷. היה¹¹⁸ כלי ביד בנו¹¹⁹ של בעל הבית או ביד עבדו¹²⁰, ולקחו אחד¹²¹ מהן ונשתמש בו¹²² - הרי זה שואל שלא מדעת; ונעשה ברשותו, ונתחייב באנסו¹²³, עד שיחזירנו לבעלים¹²⁴. לפיכך, אם החזירו לקטן שהיה בידו¹²⁵ או לעבד, ואבד מהן או נשבר¹²⁶ - חיבב לשלם¹²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(116) הוא נוטל את החפץ של הבעלים לא כדי לגזול ולקחתו לעצמו, אלא כדי להשתמש בו בלבד, בניגוד לכופר בפקדון שבהלכה הקודמת, שכוונתו לקחת את הפקדון לעצמו. (117) דעת רבא, ופסק חכמים לפי דעת רבא, בבא-בבא פח. בבא-מציעא מג: (118) משנה בבא-בבא פח: "השולח את בנו אצל חנווני". (119) הכוונה לקטן, כמו שמשמע מסוף הלכה זו. כך פירש רבינו את המשנה גם בפירוש המשנה. (120) והעבד דינו כקטן (מגיר-משנה). (121) כגון חנווני, גמרא פח. (122) למדור בו לאחרים, שם. (123) שואל מדעת בעלים חייב באונסין, אפילו עדיין לא נשתמש בו, כי הזכות להשתמש בו עושה אותו לשואל, אבל שלא מדעת בעלים אינו נעשה שואל להתחייב באונסין אלא לאחר שנשתמש בו (ראה לחם-משנה כאן). (124) ככתוב "והשיב את הגזילה". (125) לפני שנטל, ומידו נטל. (126) שזה אונס. (127) כדין גזלן, והשבה לידו של קטן אינה השבה.

- טז. החוטף משכנו¹²⁸ מיד הלוח¹²⁹ שלא ברשות בית דין¹³⁰ - הרי זה גזלן¹³¹, אף על פי שהוא חיבב לו¹³². ואין צריך לומר אם נכנס לתוף בית חבירו¹³³ ומשכנו שהוא גזלן¹³⁴, שנאמר: בחורץ תעמד.

(128) מלוח החוטף חפץ, כדי להבטיח את דמי ההלוואה. (129) מידו ממש, שהחזיקו בהיותו מחוץ לביתו. (130) כי לשליח בית-דין יש רשות לקחת בחזקה מיד הלוח משהוא נמצא מחוץ לביתו. וזהו דעת שמואל, שלשליח בית-דין מותר, אבל למלוח אסור, בבא-מציעא קיג. (131) מכיון שאסור לו למלוח לקחת בחזקה משכנו מיד הלוח, אף מחוץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אָמֹד בְּהֶן¹⁹ אוֹ שֶׁהוּא אָמֹד שְׁמִפְקִידִין אֶצְלוֹ²⁰ אוֹתָן
- 2 דְּבָרִים שְׁטָעֶן, וְטָעֵן בְּדָבָרִים שְׁאֵפְשָׁר שְׁיִנְטְלוּ תַּחַת
- 3 הַכְּנָפִים²¹ בָּמוֹ שֶׁהֶעִידוּ הָעֲדִים²².
- 18) שנשבע הנגזל ונוטל כל מה שיטעון. (19) שמעריכים אותו, שהיו לו כלים כאלו שהוא טוען, שבועות מו: (20) כי איש נאמן הוא והוא טוען שכלים אלה הופקדו אצלו, שם. (21) כגון, דברים לא גדולים. (22) שכלים מוטלין לו תחת כנפיו, ראה הלכה ב. אם יטען בדברים, שאי אפשר שיינטלו תחת הכנפיים, אינו נאמן, מכיוון שהעדים לא העידו על הוצאת כלים כאלה.
- 4 ד. ראוהו עדים שִׁנְכַּס לְמַשְׁכֵּן אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא רָאוּהוּ
- 5 בַּעַת שְׁיִצְאָ²³, אוֹ שְׁיִצְאָ וְאֵין נִרְאָה תַּחַת כְּנָפָיו
- 6 פְּלוֹם, וּבִעַל הַבֵּית טוֹעֵן וְאוֹמֵר: כֶּף וְכָף נָטַל, אֶפְלוֹ
- 7 אוֹמֵר: מַעוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי, שֶׁהָרִי מִכְחֵשׁ אֶת הָעֲדִים
- 8 - הָרִי זֶה פְּטוּר²⁴. שְׁאֵם אָמַר: נִכְנַסְתִּי וְלֹא נָטַלְתִּי²⁵
- 9 - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶ שְׁלֹא נָטַל פְּלוֹם, וְהוֹלֵךְ;
- 10 שְׁאֵפְשָׁר שְׁיִכְנַס לְגוֹל וְלֹא גִזַּל²⁷.
- 23) ראוהו שיצא, לאחר שנכנס למשכן את חברו. (24) מכיוון שאין לבעל הבית עדים שנטלו ממנו כלים. (25) בלשון התלמוד זה נקרא "מיגו", כלומר: מפני שיכול היה לטעון טענה אחרת שהייתה פוטרת אותו אנו מאמינים לו גם בטענה זו. ואף על פי שאין אומרים "מיגו" כשטענתו מוכחשת על ידי עדים - כאן פטור, כי אפשר ששכח את הכניסה לבית חברו, מאחר שלא היה בה כל דבר חשוב ראוי לזכרו. בלשון התלמוד: "מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולא אדעתיה". ראה בית יוסף חושן משפט סימן צ. (26) שבועה שתיקנו חכמי התלמוד לכופר הכול, והיא בלי נקיטת חפץ בניגוד לשבועת המשנה, שהיא בנקיטת חפץ, ראה למעלה סוף הלכה ב; שבועות מ: (27) זוהי דעת רב נחמן שבועות מו. והטעם: "עביד אינש דגזים ולא עביד" וראה רי"ף שם, "שלושה שערים בחוקי הממשכן ...".
- 11 ה. הָיָה עַד אֶחָד מַעֲיָדוֹ²⁸ שִׁנְכַּס וְנָטַל פְּלוֹם תַּחַת
- 12 כְּנָפָיו²⁹, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מָה הֵן, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גִזַּלְתִּי
- 13 פְּלוֹם³⁰, אוֹ שְׁאָמַר: בְּחוּבִי נָטַלְתִּי³¹ - הוֹאִיל וְאֵין
- 14 הָעֵד יוֹדֵעַ³² מָה הָיָה תַּחַת כְּנָפָיו, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
- 15 בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵי³³ שְׁלֹא גִזַּל; שְׁאֵינוֹ מַחְזֵק בְּגִזְלָנוֹת
- 16 אֲלֵא בִשְׁנֵי עֲדִים³⁴.
- 28) עד כה דובר על הנכנס למשכן בפני שני עדים, וכעת על הנכנס למשכן בפני עד אחד. (29) דוגמא זו מובאת בהלכה ב בשני עדים. (30) כי הכלים שתחת כנפי שלי הם. טענה זו מקבילה לטענתו בהלכה ב. (31) אף על פי שהורה שמשכנו, לא הוחזק גזלן, כי לא היו שני עדים. (32) כשהוא מכחיש את העד ואומר לא נטלתי כלום הוא נשבע שבועת התורה ונפטר אפילו כשהעד מעיד שיודע מה לקח. ומה שכתב רבינו "הואיל ואין העד יודע" התכוון למקרה שהוא מודה שלקח כלים של בעל הבית וטוען "שלי נטלתי", שחייב לשלם, כמו שיתבאר לקמן בהלכה יג (מגיד
- 38) בביתו. (39) פועל האוסף תבואה מן השדה. (40) פועל בשכר לזמן קבוע. ללקיט ושכיר לא מסר בעל-הבית שמירת הבית. (41) בעיית רב פפא שלא נפתרה, שם. על כן נוהגים לפי הכלל "המוציא מחבירו עליו הראייה". ואפילו אם תפס הנגזל מוציאים מידו, כי "נשבע ונוטל" תקנה היא, "ובמה שלא התקינו בפירוש, אפילו תפס מוציאין מידו" (מגיד משנה), והרי התקנה הייתה, שנגזל נשבע ונוטל. (42) אף בלי שבועת הנגזל. (43) כגון שאמר נטלתי כלי זה, ולקיטו או שכירו של בעל הבית טוען, שנטל כלי זה וכלי אחר, השווה סוף הלכה ב. (44) שיישבע שבועת שקר, כי הוחזק שגזל על ידי שני עדים.
- ח. וְכִיצַד עוֹשִׂים בְּדִין זֶה? מַחְרִים בַּעַל הַבֵּית⁴⁵
- חֶרֶם סָתָם⁴⁶ עַל מִי שֶׁנָּטַל מִבֵּיתוֹ פְּלוֹם⁴⁷ וְאֵינוֹ מוֹדֶה
- בְּבֵית דִּין. וְאֶפְלוֹ הוֹדָה הַגִּזְלָן שֶׁגִּזַּל קֶצֶת - מַחְזִיר
- הַמִּקְצֵת שֶׁהוֹדָה בָּהּ בְּלִבָּהּ, שֶׁהָרִי אֵין בַּעַל הַבֵּית
- טוֹעֵנוֹ טַעֲנַת וְדֹאֵי⁴⁸.
- 45) מכריז חרם. (46) באופן כללי בלי לפרט את שם הגזלן. (47) משהו. (48) לו היה בעל-הבית טוען טענת וודאי, היה נשבע ונוטל הכול. החרם שבהלכה זו תקנת הגאונים הוא (מגיד משנה).
- ט. הַגִּזְלָל אֶחָד מִמְּחֻמְשָׁה⁴⁹ וְאֵין יוֹדֵעַ מִי הוּא
- הַנִּגְזָל⁵⁰, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן תּוֹבְעוֹ וְאוֹמֵר: לִי
- גִּזְלָתִי, אָף עַל פִּי שְׁאֵין שָׁם עֲדִים שֶׁגִּזַּל⁵¹ - הָרִי פֶל
- אֶחָד מֵהֶן נִשְׁבַּע שֶׁזֶה גִּזְלוֹ, וּמִשְׁלֵם גִּזְלָה לְכָל אֶחָד

נִכְנָסִית בְּלִי רִשׁוֹת. (72) אִינִי חַיִּיב לָךְ כְּלוֹם וְהַכְּלִים
גְּזוּלִים בִּידֶךָ. (73) וְדִינוּ כְּגֹזֶל שֶׁנִּסּוּ אוֹתוֹ, שֶׁהִגְזֹל יִישַׁבַּע
וְיִטּוֹל, לַמַּעֲלָה הַלֵּכָה א. (74) עַל כֵּן לֹא הוֹחֵזק גְּזֹלָן, וְאִין
קוֹנְסִים אוֹתוֹ, רֹאֵה מִשְׁנֵה שְׁבוּעוֹת מִד: וְלַמַּעֲלָה הַלֵּכָה א.
(75) שְׁלַקָּה אֶת הַכְּלִים כַּמִּשְׁכּוֹן. (76) וְהוֹדָה שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ
שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת, וְנִטַּל מִשָּׁם כְּלִים. (77) וְאָמַר שֶׁנִּטַּל אֶת
הַכְּלִים בַּחוּבּוֹ, שִׁיכּוֹל הִיָּה לַהֲכַחֵשׁ בְּכָלִל שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ, כִּי
אִין לְבַעַל הַבֵּית עֲדִים. (78) כַּדִּין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.
(79) פֶּרֶק א. בִּשְׁנֵי הַמִּקְרִים בַּהֲלָכָה זֶה נֶאֱשַׁם הַנִּתְבַּע בְּגִזְלָה.
בַּמִּקְרָה רֹאשׁוֹן הוּא מוֹדָה חֲלִיקִית בְּגִזְלָה, וּבַמִּקְרָה שֵׁנִי הוּא
מוֹדָה שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת, שְׁדִינוּ כְּגִזְלָה. בִּשְׁנֵיהֶם אִין
עֲדִים. בִּשְׁנֵיהֶם הוּא נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ: בַּמִּקְרָה רֹאשׁוֹן
שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה כָּלִל מוֹדָה בַּמִּקְצָת, בַּמִּקְרָה שֵׁנִי כִּמִּי שְׁבִידוֹ
מִשְׁכּוֹן, שְׁגוּבָה חוּבּוֹ עַד כִּדִּי דְמִיו בִּשְׁבוּעָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ
כַּמוֹסֶכֶם מִן הַגְּאוּנִים. רֹאֵה מַגִּיד מִשְׁנֵה כֹּאן.

יב. רֹאֵהוּ עֲדִים שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בֵּית חֶבְרוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָי
בַּעַל הַבֵּית וְנִטַּל מִשָּׁם כְּלִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָן
מִגְּזִילִין⁸⁰ וְאָף עַל פִּי שֶׁבַעַל הַבֵּית הָיָה עֲשׂוֹי לְמַכּוֹר
אֶת כְּלָיו⁸¹, אִם טָעַן וְאָמַר: דֶּרֶךְ גְּזֹל לִקְחוֹ, וְהִלָּה
אוֹמֵר: בְּרִשׁוֹתָךְ פֹּאֲתִי, וְאֵתָה מִכְרָתָם לִי אוֹ נִתְתָּם
לִי⁸², אוֹ בַּחוּב שִׁישׁ לִי אֶצְלָךְ תִּפְשָׁתִים - אִינוּ נֶאֱמָן;
שֶׁכָּל הַנִּכְנָס לְבֵית חֶבְרוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו⁸³ וְנִטַּל כְּלִים
מִשָּׁם וְהוֹצִיאָן בְּפָנָי עֲדִים - הָרִי זֶה בְּחִזְקַת גְּזִילָה⁸⁴.
לְפִיכָךְ מַחְזִיר הַכְּלִים לְבַעַל הַבֵּית. וְאִין כֹּאן
שְׁבוּעָה⁸⁵, שֶׁהָרִי הָעֲדִים רָאוּ מֵה גְּזֹל. וְאַחֲרֵי
שִׁיחְזִיר⁸⁶ חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ אֶת בַּעַל הַבֵּית בְּכָל מָה
שִׁיטָּעֵן, וְהִדִּין בִּיגִיחָן⁸⁷.

(80) שֶׁלֹּא כַּדֶּרֶךְ הַגְּנֵבִים. (81) וְהַנִּכְנָס טוֹעֵן לְקוֹחִים הֵם
בִּידִי. (82) בַּמַּתְנֵה. (83) לֹא לִקַּח בְּפָנָיו, נֶאֱמָן הִיָּה לַטְעוֹן
לְקוֹחִים הֵם בִּידִי, אִם בַּעַל הַבֵּית עֲשׂוֹי לְמַכּוֹר כְּלָיו, רֹאֵה
שְׁבוּעוֹת מוֹ. וְרִי"ף שֶׁם. (84) שֶׁכָּל מָה שִׁישׁ בְּבִיתוֹ שֶׁל
אָדָם, הָרִי זֶה בְּרִשׁוֹתוֹ וּבְחִזְקוֹתוֹ, וְאִין אָדָם רִשְׁאִי לְהוֹצִיא
מִמֶּנּוּ דָּבָר בְּלִי רִאיוֹת, רֹאֵה רִי"ף שְׁבוּעוֹת כח. כח: דְּפוֹס
וִילְנָא. (85) אִין כֹּאן חַיִּיב שְׁבוּעָה עַל בַּעַל-הַבֵּית הַנּוֹטֵל.
(86) וְחֹזֵר הַמִּצַּב לְקַדְמוֹתוֹ. (87) יִתְקִיִּים בִּיגִיחָם דִּין עַל
בַּעֲלוֹת הַכְּלִים.

יג. וְכֵן⁸⁸ אִם הָיָה שָׁם עַד אַחֲדָה⁸⁹ בְּלִבָּד, וּבַעַל הַבֵּית
טוֹעֵן שֶׁגְּזוֹל הוּא כְּלִי זֶה בִּידִיו⁹⁰, וְהִלָּה אוֹמֵר: לְקוֹחַ
הוּא בִּידִי, אוֹ בַּחוּב גְּבִיתִיו, אוֹ שְׁלִי הָיָה וּפְקֻדוֹן
הוּא אֶצְלָךְ - הָרִי זֶה חַיִּיב לְהַחְזִיר הַכְּלִי לְבַעְלָיו בְּלֹא
שְׁבוּעָה. שְׁאֵלוּ הָיָה שָׁם שְׁנֵי עֲדִים, הָיָה חַיִּיב לְשַׁלֵּם;
וְעֲכָשׁוּ, שְׁאֵין שָׁם אֶלָּא עַד אַחֲדָה, חַיִּיב שְׁבוּעָה⁹¹;
וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, שֶׁהָרִי אִינוּ מִכְחִישׁ אֶת הָעֵד⁹²;
וְכָל הַמַּחְזִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע - מִשְׁלֵם.
לְפִיכָךְ, אִם פֶּפֶר וְאָמַר: לֹא נִכְנַסְתִּי לְבֵיתוֹ וְלֹא
נִטַּלְתִּי כְּלוֹם⁹³ - הוֹאִיל וְאִין שָׁם אֶלָּא עַד אַחֲדָה וְהוּא
מִכְחִישׁוֹ, הָרִי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁹⁴ שֶׁלֹּא לִקַּח
מִבֵּיתוֹ כְּלוֹם, וְנִפְטָר.

וְאַחֲדָה⁵². אָף דְּבָר זֶה קָנָס הוּא שֶׁקָּנְסוּהוּ חֲכָמִים,
מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עֲבָרָה וְגִזֵּל; אֲבָל דִּין תּוֹרָה⁵³ אִינוּ חַיִּב
לְשַׁלֵּם מִסְּפָק⁵⁴.

(49) כִּגוֹן שֶׁעֲמַדָּה קְבוּצָה שֶׁל חֲמִישֵׁה אַנְשִׁים, וְחִטָּף מֵאֶחָד
מֵהֶם אֹרֶנֶק כֶּסֶף, מִשְׁנֵה יְבָמוֹת קִיח: (50) שְׁאֵין לֹאף אַחַד
מֵהֶם עֲדִים. (51) וּלְפִי הַדִּין "הַמוֹצִיא מִחִבְרֵיו עָלָיו
הָרִאיוּהָ", וּבִאִין עֲדִים פֶּטוּר הַנִּתְבַּע מִשְׁלֵם. (52) כַּדַּעַת
רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁם. (53) "עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים ... יָקוּם דְּבָר"
(דְּבָרִים יט, טו). (54) כִּי אִין עֲדִים, וְלֹא יָדוּעַ מִיָּהוּ הַנִּגְזֹל.

י. אָמַר לְשָׁנִים⁵⁵: גְּזֻלְתִּי אַחַד מִכֶּם אוֹ אֶבְיוֹ שֶׁל
אַחַד מִכֶּם⁵⁶ וְאִינוּ יוֹדַע אִיזְהוּ, אִם כֹּא לְצֹאת יָדִי
שְׁמִים⁵⁷ - חַיִּיב לְשַׁלֵּם גְּזֻלָּה לְכָל אַחַד וְאַחֲדָה⁵⁸; אֲבָל
בְּדִין⁵⁹ אִינוּ נוֹתֵן אֶלָּא גְּזֻלָּה אַחַת, וְהֵן חוֹלְקִין אוֹתָהּ
בִּיגִיחָן. שֶׁהָרִי אִין אַחַד מִהֶן יוֹדַע שֶׁנִּגְזַל⁶⁰, אֶלָּא זֶה
כֹּא וְהוֹדִיעָם, וְלֹא קָנְסוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה⁶¹, מִפְּנֵי
שְׁאֵין לוֹ תוֹבֵעַ⁶².

(55) בְּנִיגוּד לַהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת, שֶׁהֵם תּוֹבְעִים אוֹתוֹ, מִשְׁנֵה בַּבֵּא
מִצִּיעָא לז. (56) וְהָאֲבוֹת מִתּוֹ, וְאִי אִפְשָׁר לְבַרֵּר, כִּי הַבְּנִים
אִינֶם יוֹדְעִים מֵאֲמֹמָה. (57) שֶׁלֹּא יִיעֲנֹשׁ בִּידִי שְׁמִים עַל שֶׁלֹּא
הִשִּׁיב אֶת הַגְּזִילָה לְנִגְזֹל, גִּמְרָא שֶׁם. (58) כִּי זוּהִי הַדֶּרֶךְ
הַיְּחִידָה, שִׁידַע בּוֹדָאוֹת שֶׁהִנְגֹּל קִיבַל בַּחֲזוּרָה אֶת הַגְּזִילָה.
(59) לְפִי הַדִּין. (60) וְאִין טַעַם לְהַנִּיחַ אֶת הַגְּזִילָה עַד שֶׁאֶחָד
מֵהֶם יוֹדָה. עַל כֵּן "הֵם חוֹלְקִין אוֹתָהּ בִּיגִיחָם". (61) אָף עַל
פִּי שֶׁגִּזֵּל. (62) בְּנִיגוּד לַהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת, כִּשֶּׁהֵם תּוֹבְעִים
אוֹתוֹ, שֶׁנִּסּוּ אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם מִסְּפָק.

יא. הַטּוֹעֵן אֶת חֶבְרוֹ וְאָמַר לוֹ: גְּזֻלְתִּי מֵאֵהָ, אִם
אָמַר: לֹא גְּזֻלְתִּי⁶³ - נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁶⁴, בְּדִין כָּל
נִתְבָּע⁶⁵; וְאִם הוֹדָה שֶׁגִּזֵּלוּ חֲמִשִּׁים - מִשְׁלֵם⁶⁶,
וְנִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁶⁷ עַל הַשָּׂאָר, בְּדִין כָּל מוֹדָה
בַּמִּקְצָת⁶⁸, שֶׁהָרִי לֹא הִחֲזֵק גְּזִילָה בְּעֲדִים⁶⁹. וְכֵן הַטּוֹעֵן
אֶת חֶבְרוֹ⁷⁰ שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ וְגִזֵּלוּ כְּלִים, וְהוּא אוֹמֵר:
דֶּרֶךְ מִשְׁכּוֹן לִקְחֹתִי בַּחוּבִי שִׁישׁ לִי אֶצְלָךְ⁷¹, וּבַעַל
הַבֵּית אוֹמֵר: אִין לָךְ בִּידִי כְּלוֹם⁷² - אָף עַל פִּי
שֶׁהוֹדָה שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת⁷³, הוֹאִיל וְאִין שָׁם
עֲדִים שֶׁמַּעֲדִים שֶׁגִּזֵּלוּ⁷⁴, הָרִי זֶה נִשְׁבָּע⁷⁵ וְגוֹבָה חוּבּוֹ
מִן הַמִּשְׁכּוֹן; שֶׁהִפָּה שְׁאֲסָר⁷⁶ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁷⁷.
וְהוֹאִיל וְהוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל, הָרִי זֶה נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת
חֶפֶץ⁷⁸, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן⁷⁹.

(63) כְּלוֹמֵר, הוּא כּוֹפֵר בְּכָל. (64) שֶׁתִּיקְנוּ חֲכָמֵי הַתְּלִמּוּד
לְכוֹפֵר בְּכָל, שְׁבוּעוֹת מ: בְּדָבָר הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁבוּעָה מִן
הַתּוֹרָה וּלְבִין שְׁבוּעַת הַסֵּת, רֹאֵה לַמַּעֲלָה הַלֵּכָה ד.
(65) כּוֹפֵר בְּכָל. כִּי "חִזְקָה אִין אָדָם תּוֹבַע, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ
לוֹ עָלָיו", גִּמְרָא שֶׁם. (66) מֵה שֶׁהוֹדָה. (67) בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ,
כִּגוֹן סֵפֶר תּוֹרָה. (68) שֶׁאִינוּ נֶאֱשַׁם בְּגִזְלָה, שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה
מִן הַתּוֹרָה, שְׁבוּעוֹת מִב: (69) וְהַקָּנָס שֶׁנִּסּוּ אֶת הַגְּזֹלָן,
שֶׁהִנְגֹּל נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, הוּא בַּהוֹחֵזק עַל יְדֵי שְׁנֵי עֲדִים, רֹאֵה
לַמַּעֲלָה הַלֵּכָה א. (70) וְאִין עֲדִים. (71) וְלֹא גְזֻלָּה, אָף אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השאר. (113) ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה, ראה למעלה הלכה יא. (114) כדן כופר בכל. (115) והחיוב לשלם בא בגלל העד.

יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו ונטל משם פלים בפני עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל, (הרי) בעל הבית אומר: עשרים פלים היו בביתי¹¹⁶, והגזול אומר: לא נטלתי אלא עשרה והם שלי - חיב להחזיר העשרה, מפני שהוא מחיב שבועה¹¹⁷ ואינו יכול לשבע. ואינו נשבע על השאר¹¹⁸ אפילו שבועת הסתם, מפני שאינו יכול לטעון על הגזולן שבועת ודאי¹¹⁹.

(116) אבל אינו טוען טענת וודאי, שהנכנס לקחם (בניגוד לטענת וודאי שבהלכה הקודמת, ובניגוד להלכה יג, שטוען שם טענת וודאי "שגזול הוא כלי זה בידו"). (117) להכחיש את דברי העד, אפילו אם בעל הבית טוען טענת שמה. (118) שלא כמו בהלכה הקודמת שחייב שבועה. (119) כי נכנס לביתו שלא בפניו, ואין הנתבע נשבע מחמת טענת התובע, אלא אם כן טענת וודאי היא.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו, שאסור ליהנות מן הגזילה, ודין הנהגה מן הגזילה, בין שהוא יורש מהגזול בין שהוא לוקח מהגזול, בין שהגזול מפקיר גזילתו או נותנה לאחר. ונכלל בזה דין מלך או שלטון המשים מס או חוק בארצו וכל כיצא בזה.

א. אסור לקנות דבר הגזול² מן הגזול³. ואסור לסעודו על שניו⁴ כדי שיקנהו⁵. שכל העושה דברים אלו⁶ וכיצא בהן - מחזיק יד עוברי עברה⁷, ועובר על ילפני עור לא תתן מקשל⁸.

(2) בבא-קמא קיח: קיט. (3) אבל אם הדבר הגזול עבר בינתיים לידי קונה, מותר לקנות ממנו, אחרי שנתייאשו הבעלים, כי הקונה הראשון קנה אותו ביאוש ושינוי רשות, ראה למעלה פרק ב, הלכה ג. (4) אסור לעזור לגזול לשנות את הגזילה. (5) כדי שהגזולן יקנה אותו בשינוי מעשה, ויוכל אחר-כך למכרו. (6) שקונה אותו בעצמו מן הגזולן, או שעזור לו, על-ידי שינוי הגזילה, למכור לאחרים. (7) על-יד הכסף שהם מקבלים תמורת הגזילה. (8) כל עזרה הניתנת לעבריין המקילה עליו עשיית העבירה, נכללת בלאו זה. משל הדיוט אומר: "לאו עכברא גנב, אלא חורא גנב" (=לא העכבר גנב אלא החור), כלומר אילו לא היה לעכבר מקום להטמין, לא היה גורר את המזון. והתלמוד משתמש בפתגם עממי זה לעניני סיוע לעבריין, לולא הסיוע ליהנות מן העבירה - אפשר שהיה פורש.

ב. אסור להנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש⁹. והוא, שיעד בודאי¹⁰ שדבר זה הוא הגזולה עצמה. כיצד? ידע בודאי שבהמה זו גזולה - אסור לרפב עליה או לחרש בה.

(9) כי יאוש בלבד אינו קונה, והדבר הגזול עדיין ברשות בעלים הוא עומד. ראה למעלה פרק ב הלכה א, וראה סוכה

(88) ר"ף שם. (89) שראהו נכנס לתוך בית חברו שלא בפני בעל-הבית ונטל משם כלי. (90) בעל הבית, שראה את הכלי בידו, טוען טענת ברי (וודאי), שכלי זה, שעליו מעיד העד, והנמצא כעת בידו של הנתבע, גזל הוא. הוא יכול לטעון טענת וודאי, אף על פי שלא היה בבית בשעה שהוציאו את הכלי (ראה ראב"ד). (91) להכחיש את דברי העד, כי בעל הבית טוען טענת ברי "שגזול הוא כלי זה בידו". [וראה מגיד משנה לקמן הלכה יז, שכתב לדעת רבינו, שעד אחד מחייב שבועה אף בטענת שמה של בעל הבית]. (92) הוא מודה שנטל כלי מבית חברו, אלא שהוא טוען, שכלי זה שייך לו. (93) או אמר נכנסתי, אבל לא נטלתי כלום. (94) כשם ששני עדים מחייבים ממון מן התורה, כך עד אחד מחייב שבועה מן התורה, שבועות מ. וראה למעלה הלכה ה.

יז. מעשה באחד⁹⁵ שחטף לשון של פספס⁹⁶ מיד חברו בפני עד אחד, ובא החוטף⁹⁷ ואמר: חטפתי⁹⁸ ושלי חטפתי, וחיברוהו חכמים⁹⁹ להחזיר, מפני שהוא מחיב שבועה¹⁰⁰ בעד זה, ואינו יכול לשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד. ואלו לא היה שם עד כלל, היה נשבע שבועת הסתם¹⁰¹ ששלו חטף¹⁰²; ואילו הכחיש העד¹⁰³ ואמר: מעולם לא חטפתי, היה נשבע שבועת התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל פיוצא בזה¹⁰⁴ בכל מקום¹⁰⁵.

(95) בבא בתרא לג: שבועות מז. (96) מוארך בצורת לשון. (97) בפני בית הדין. (98) ומאשר את דברי העד. (99) רבי אבא, שם. (100) להכחיש את דברי העד. (101) בכופר הכול, ונאמן במיגו שהרי יכול לטעון: לא חטפתי. ראה למעלה הלכה ד. (102) מכיוון שלא הוחזק גזול על פי עדים. (103) הכחיש את דברי העד. (104) כגון בהלכה הקודמת, שהנכנס לבית חברו שלא בפני בעל הבית דינו כחוטף. (105) בארץ ישראל ובחוצה לארץ.

טו. חטף¹⁰⁶ ממנו זהובים [בעד אחד], והוא אומר: שלי חטפתי ועשרים היו, אף על פי שאין העד יודע כמה חטף - הרי זה משלם העשרים. שהרי ידע בודאי שזהובים חטף, ואילו היו שנים¹⁰⁷ היה חיב לשלם¹⁰⁸, ונמצא בעד אחד מחיב שבועה¹⁰⁹ ואינו יכול לשבע¹¹⁰, כמו שבארנו¹¹¹.

(106) סברת עצמו. (107) עדים שחטף. (108) עשרים. ואף על פי שהעד אינו יודע כמה חטף. (109) שלא חטף. (110) כי הודה לדברי העד שחטף. (111) למעלה הלכה יג.

טז. אמר החוטף: עשרים חטפתי ושלי הן, והנגזל אומר: מאה חטף - הואיל ואין העד יודע¹¹² מנינו, הרי משלם העשרים שהודה בהן שחטפו, ונשבע שבועת התורה על השאר, שהרי נתחייב במקצת¹¹³. ודעתי נוטה בזה שישבע הסתם¹¹⁴, שהרי לא הודה כלום¹¹⁵, אלא אמר שלי חטפתי.

(112) לו ידע שהיו עשרים, היה החוטף פטור מלהישבע על

- לא. (10) כי אם אינו יודע בוודאי שדבר זה גזול, מותר ליהנות, אף אם בעל הדבר גזול, הוא, השווה להלן הלכה ח.
- ג. גזל בית או שדה¹¹ - אסור לעבד בתוכה¹² או לפגוע בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואם דר בתוכה¹³ - חיב להעלות שער לפעלים, כדין הדר בחצר חבירו שלא מדעתו¹⁴. גזל דקלים ועשה מהן גשור¹⁵ - אסור לעבד עליו¹⁶. וכן כל פיוצא בזה¹⁷.
- (11) קרקע אינה נגזלת ובחזקת בעליה היא עומדת, בבא-קמא ק"ז: (12) כדי לקצר את הדרך. בהלכה הקודמת דובר על הנאה מוחשית, כגון רכיבה וחרישה, וכאן מוסיף רבינו כל הנאה שהיא. (13) הגזול או אדם אחר. (14) שאם החצר עשויה לשכר, אף-על-פי שאין דרך הדר לשכור, צריך להעלות לו שכר, ראה למעלה פרק ג, הלכה ט, ובבא-קמא כא. (15) דוגמא בגמרא שם ק"ג: (16) הגמרא מתירה לעבור רק אם זה נעשה לפי פקודת המלך, כי דינא דמלכותא דינא. לולא זה אסור לעבור עליו, אפילו לאחר יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ועל-ידי השינוי מדקלים לגשור אינו קונה, כי זהו שינוי החזר לברייתו, ראה למעלה פרק ב, הלכה י. (17) אם לא היו יאוש ושינוי רשות, וגם לא שינוי מעשה, והגזול לא קנה, אסור ליהנות מן הדבר הגזול.
- ד. מי שעבד¹⁸ ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם¹⁹. ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבעלים לגבות מן האוכל - גובין, שעדין פרשותן היא²⁰; ואם רצו, גובין מן הגזול²¹.
- (18) על הדין "אסור ליהנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש", למעלה הלכה ב. (19) משנה בבא-קמא ק"א: ולפי פירוש רב חסדא שם. הטעם שפטור מלשלם לנגזל, מביאה הגמרא שם ק"ב. "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד-לומר אשר גזל? יחזיר כעין שגזל. מכאן אמרו, הגזול ומאכיל את בנו פטורין מלשלם". פירוש הדברים: "יחזיר כעין שגזל" - אם הגזילה היא בעין יחזירנה, אבל אין גזילה קיימת - פטור. ואין להעמיד דין זה בגזול עצמו, כי אין זה מתקבל על הדעת לפטור את הגזול כשאכל את הגזילה, ופירשו חכמים שזה נאמר רק בבנים או באחרים שאכלו את הגזילה, שפטורים מלשלם לנגזל, אבל הגזול עצמו נתחייב בתשלומין בשעה שגזל, ראה רש"י שם ק"א: דיבור-המתחיל כעין שגזל, ו'תוספות' דיבור-המתחיל גזל. בשעה שאכל, נמצאה הגזילה עדיין ברשות הבעלים, וכאילו גזל האוכל ישר מן הנגזל. טעם זה מביאה הגמרא שם. (21) שם, מימרא של רב חסדא: "רצה מזה גובה, רצה מזה גובה".
- ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזלה לבנים אחר יאוש²² בין שלא האכילם אלא מכרה או אבדה²³: ואם הניח קרקע - חיבין לשלם²⁴, אבל מן המטלטלין²⁵ - אינן חיבין לשלם; שדמי הגזלה²⁶
- חוב הן על הגזול, ואין המטלטלין משתעבדין¹⁵ לבעל חוב¹⁶.
- (22) אף-על-פי שפטורים מלשלם. (23) ולא היתה להם שום הנאה מן הגזילה. (24) מן הקרקע שהניח להם אביהם, כי בעודו בחיים נשתעבדה הקרקע שלו לנגזל לתשלום דמי הגזילה, שהאכילה לבנים או שמכרה, גמרא שם לפי דעת רבא. (25) שהניח להם אביהם. (26) במקרה שהגזילה אינה קיימת. (27) כי המלוה, בשעת ההלוואה, סמך על נכסי דלא נידי בלבד ולא על מטלטלין, שהלוה יכול להעלימם, ומשום כך אין המלוה יכול לגבות חובו ממטלטלין, שעברו לרשות הקונה או היורש, ומכיון שדין דמי הגזילה כדין חוב, אין גובים מן המטלטלין שבידי היורשים (ראה ברש"י שם יד: נימוק אחר לדין שאין גובים מן המטלטלין של יתומים).
- ו. כבר תקנו הגאונים²⁸ לגבות בעל חוב מן המטלטלין²⁹ ואפילו במלוה על פה³⁰. לפיכך חיבין לשלם³¹ בין אכלו בין לא אכלו, בין נתיאשו בין לא נתיאשו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח³².
- (28) ראה ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ז). והלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יב. (29) של היתומים שהניח אביהם, מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, ובעל חוב סומך על המטלטלין (מאירי). (30) שאינו גובה לפי הדין אלא מנכסים בני חורין, כלומר מן הנכסים שנמצאים ביד הלוה. (31) אף-על-פי שדמי הגזילה כמלוה על פה הם.
- ז. דין הלווקח מטלטלין³² מן הגזול פלוקח מן הגנב³³: אם גזל מפרסם הוא - לא עשו בו תקנת השוק³⁴; ואם אינו מפרסם³⁵ - עשו בו תקנת השוק³⁶, ונותן הנגזל דמים³⁷ שנתן³⁸ ולוקח גזלתו³⁹, וחוזר ותובע הגזול⁴⁰ בדמי הגזלה. ואם כבר נתיאשו הבעלים⁴¹ - קנה לוקח⁴² עצמה של גזלה⁴³. ואינו מחזירה⁴⁴.
- (32) פרט לקונה קרקע שאינה נגזלת, ותמיד בחזקת בעליה עומדת, ראה למעלה הלכה ג. (33) דין הלווקח מן הגנב, מפורט בהלכות גניבה פרק ה הלכה ב ואילך. (34) כי היה צריך להעלות על דעתו שהחפץ גזול, על כן יחזיר את הגזילה לנגזל בלי דמים, ויתבע את כספו מן הגזול. (35) ולא ידע שהוא קונה מגזול. (36) חכמינו תיקנו, שכל הלווקח בשוק, אף-על-פי שנודע אחר-כך שהחפץ היה גנוב, לא יחזירו לבעלים אלא-אם-כן שילמו לו את דמיו, הואיל ובפרהסיא קנה, יש להניח שלא ידע שהחפץ גנוב. (37) אף-על-פי שמן הדין חוזרת הגזילה אליו בלי דמים. (38) הלווקח לגזול. (39) אבל אם לא ישלם - לא יקבל את גזילתו, אפילו אם עדיין לא התייאש, והגזילה עדיין ברשותו עומדת. (40) ותובע הנגזל את הגזול. (41) בין שנתיאשו לפני שמכר הגזול ובין שנתיאשו אחר שמכר הגזול, ראה הלכות גניבה פרק ה, הלכה ג. (42) ביאוש ושינוי רשות. (43) גוף הגזילה, בניגוד למקרה הקודם שיש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היה לו לקחתה. (61) חסיד. (62) לאחר שנודע לו שזו גזילה, ואינו רוצה בממון אחרים, אף-על-פי שקנאה לפי דין המשנה. (63) ולא למוכס שקיבלה ממנו, גמרא שם.

יא. במה דברים אמורים? שהמוכס פלסטיים? בזמן שהמוכס עובד פוככים⁶⁴, או מוכס העומד מאליו⁶⁶, או מוכס העומד מחמת המלך⁶⁷ ואין לו קצבה⁶⁸, אלא לוקח מה שירצה ומניח מה שירצה; אבל מכס שפסקו המלך⁶⁹, ואמר שישקו שלישי⁷⁰ או רביע או דבר קצוב⁷¹, והעמיד מוכס ישראל⁷² לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן⁷³, לפי שדין המלך דין הוא⁷⁴. ולא עוד⁷⁵, אלא שהוא עובר⁷⁶ המבריח ממכס זה⁷⁷, מפני שהוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך עובד פוככים בין שהיה המלך ישראל.

(64) למעלה הלכה ט. (65) ומלאכתו מלאכת גזלנים, מפני שהוא נוטל מכס יותר ממה שמגיע לו, בבא-קמא ק"ג. (66) ולא מונה על-ידי המלך. כל המכס שהוא גובה, אפילו הפחות ביותר, דינו כגזילה. גמרא שם. (67) שמינהו המלך לגבות מכס שקבע. (68) אין שיעור המכס קבוע מראש לכל אדם בשוה, ובהתאם לסוג הסחורה ולכמותה. (69) שקבעו המלך. (70) מערך הסחורה או מהסחורה עצמה. (71) כגון סכום מסוים מכל יחידת משקל או מדה. (72) כי מוכס גוי לוקח יותר מן הקצבה שקצב המלך. (73) ואין אומרים שעצם המכס גזילה הוא. (74) כל חוק שחקקו המלך לכל תושבי המדינה - דין גמור הוא, דעת שמואל שם, וראה לקמן הלכה יד. (75) לא רק שאין המוכס בחזקת גזלן. (76) עבירה של גזל. (77) המשתמט מלשלם את המכס הקצוב הזה. דין זה שאסור להבריח מן המכס, נובע מדברי שמואל "דינא דמלכותא דינא" (שם).

יב. וכן מלך שמשלים מס על בני העיר⁷⁸ או על כל איש ואיש⁷⁹ דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה⁸⁰ דבר קצוב; או שגזר, שקל מי שיעבר⁸¹ על דבר זה - ילקחו כל נכסיו לבית המלך; או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן⁸² - הוא יתן המס שעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה⁸³; וכל פיוצא מדברים אלו - אינו גזל, וישראל שגבה אותן למלך - אינו בחזקת גזלן⁸⁴, והרי הוא פשוט⁸⁵. והוא⁸⁶, שלא יוסיף⁸⁷ ולא ישנה⁸⁸ ולא יקח לעצמו כלום.

(78) סכום כולל לכל בני העיר, ולא מס אישי. (79) דהיינו מס גולגולת, בבא-קמא ק"ג: (80) דהיינו מס קרקע הנזכר בגמרא שם. (81) מכיון שקנס זה נושא אופי כללי, על כן יש לו תוקף חוקי, ואין רואים בהחרמת הנכסים משום גזילה. (82) בשעת אסיפת התבואה. (83) שלא להטריח את גובה המס לחפש אחרי בעל השדה. הדוגמא בגמרא (שם) מדברת על שותף בשדה, כי חוק המלך אז חייב רק את השותף ולא אדם זר שנמצא בשדה, ואפילו לא את

לו זכות של דמי הגזילה בלבד. (44) אף אם הנגזל מוכן לשלם לו את כל הדמים שנתן לגזלן.

ח. אסור להנות מן הגזלן⁴⁵. ואם היה מעוט של⁴⁶, אף על פי שרוב ממנו גזול - מתר להנות ממנו, עד שידע בודאי שדבר זה⁴⁷ גזול בידו.

(45) כי חזקה, שכל מה שהוא מקבל את הגזלן, גזילה היא. למעלה בהלכה ב, דובר על האיסור ליהנות מן החפץ הגזול, וכאן על איסור הנאה מן הגזלן. (46) תולים שדבר זה משלו הוא, כדעת שמואל וכדעת רב יהודה, בבא-קמא ק"ט. (47) שהוא מקבל מן הגזלן. ואין דין זה דומה לדין שבהלכות גניבה פרק ו הלכה א, שפסק שם רבינו, שאם הרוב גנוב אסור לקנות, כי יש הבדל בין רוב הדבר עצמו שהוא קונה ובין רוב ממנו של הגזלן (מגיד-משנה).

ט. בני אדם שחזקתן גזלנין⁴⁸ וחזקת כל ממון מן הגזלן⁴⁹, מפני שמלאכתן מלאכת גזלנין⁵⁰, כגון המוכסין⁵¹ והלסטים⁵² - אסור להנות מהן; שחזקת מלאכה זו שהוא גזול⁵³. ואין מצרפים דינרים מן התכה שלהן⁵⁴, שהכל בחזקת גזלה⁵⁵.

(48) שידועים כגזלנים. (49) בניגוד לדין שבהלכה הקודמת, שרוב ממנו גזול. (50) וכל ממוןם בא ממלאכה זו. (51) הנוטלים מסחורות, בבא-קמא ק"ג. וראה לקמן הלכה יא. (52) שודד. (53) כי המכס שהמוכס נוטל, אינו לפי החוק, ראה לקמן הלכה יא. ומכיון שמלאכה אחרת אין לו, יוצא שכל ממנו גזילה הוא, ועל כן אסור ליהנות ממנו. (54) למוכסים יש תיבה מיוחדת, ששמים בה את המכס שנוטלים, אם יש בתיבה מעות קטנות המצטרפות לסך דינר, אין פורטים דינר שלם על אותן המעות. משנה בבא-קמא ק"ג. (55) כל המעות שבתוכה המיוחדת למכס - גזילה ממש הן, ועל כן אל יפרוט על מעות אלה, אף-על-פי שאינו נהנה הנאה ממשית, כי הרי הוא נותן תמורתו דינר, אין ראוי לעשות זאת, כי קצת הנאה יש בזה (ראה פירוש המשניות להבינו). אבל לפרוט על מעות שיש למוכס בביתו מותר (משנה שם), שהכסף שבביתו אינו בחזקת גזילה. [קשה להתאים דין זה לדברי רבינו בהלכה ח וט. מהלכות אלו יש ללמוד, שכל ממוןם של מוכסים - בחזקת גזילה הם].

י. נוטלי מוכסים פסותו⁵⁶ והחזירו לו אחרת⁵⁷, (נטלו תמורתו והחזירו לו תמורת אחר) - הרי אלו שלו; מפני שזו כמכירה היא⁵⁸, וחזקתה שנתיאשו הבעלים ממנה⁵⁹, ואינו יודע בודאי שזו גזלה⁶⁰. ואם היה ותיק⁶¹ ומחמיר על עצמו⁶² - מחזירין לבעלים הראשונים⁶³.

(56) משנה בבא-קמא ק"ד. (57) מתוך רחמנות עליו. (58) שהרי נתנה לו תמורת כסותו. (59) טעם זה מובא במשנה שם. דינו של בעל הכסות שהחזירו לו כסות אחרת - כדין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, שאם נתיאשו הבעלים "קנה לוקח עצמה של גזילה ואינו מחזירה", למעלה הלכה ו. (60) ועל כן אין לומר, שהגיעה לידו באיסור, וקנה אותה ביאוש ושינוי רשות. לו ידע בודאי שזו גזילה, אסור

האריס. אבל רבינו כאן מביא דוגמא של חוק המלך, המחייב גם את שאינו בעל השדה לשלם, בין שהוא שותף ובין שאינו שותף, בהתאם לדברי רבא (גירסת ה"ף - רב) בגמרא שם, שמותר ליהודי הגובה את מס הקרקע למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו. (84) כי "דינא דמלכותא דינא". (85) כי מותר לו לעשות זאת, גמרא שם. (86) בתנאי. (87) על המס. (88) את מספר יחידות המשקל הטעונות מס, שלא ירשום למשל עשר טונות יכול השדה במקום שמונה.

טו. מִלֶּךְ שֶׁהָיוּ דִּינָיו, שֶׁכָּל שְׂלָא יִתֵּן הַמָּס שֶׁעַל הַשָּׂדֶה - תִּהְיֶה הַשָּׂדֶה לְנוֹתֵן הַמָּס¹⁰⁷, וְכָרַח בְּעַל הַשָּׂדֶה מִפְּנֵי הַמָּס, וְכָא זֶה וְנָתַן מִסְּשַׁעְלֵיהָ לְמִלֶּךְ¹⁰⁸ וְאָכַל פְּרוּתֶיהָ - אֵין זֶה גִּזְלוֹ¹⁰⁹, אֲלֵא אוֹכַל פְּרוּת¹¹⁰ וְנוֹתֵן הַמָּס עַד שֶׁיַּחֲזֹרוּ הַבְּעָלִים¹¹¹; שְׂדֵין הַמֶּלֶךְ דִּין הוּא, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ¹¹².

(107) כל מי שישלם את המס, זכאי לאכול את פירות השדה. (108) בלי שמכרו לו גבאי המלך את השדה. (109) "ארעא לטסקא (מס הקרקע) משעבדא, ומלכא אמר: מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא", בבא-מציעא עג: (110) לא רק מה שכבר אכל אינו גזל, אלא אנו מתירים לו מלכתחילה לאכול. (111) וישלמו את המס והקרקע תחזור לרשותם, מכיון שגבאי המלך לא מכרו את הקרקע, וזה שנתן המס אכל את הפירות בתוקף החוק הכללי: "מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא" ולא קנה את הקרקע עצמה אלא הזכות לאכול פירותיה. (112) למעלה הלכה יא.

טז. וְכֵן מִלֶּךְ שֶׁגִּזְרוּ¹¹³, שֶׁכָּל מִי שִׁיתֵּן מִסְּהַצְבוֹב עַל הָאִישׁ¹¹⁴ יִשְׁתַּעֲבַד בְּזֶה שְׂלָא נָתַן¹¹⁵, וְכָא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן הַמָּס שֶׁעַל יִשְׂרָאֵל זֶה הָעֵנִי - הָרִי זֶה עוֹבֵד בּוֹ יוֹתֵר מִדִּין¹¹⁶, שְׂדֵין הַמֶּלֶךְ דִּין; אָכַל אֵינוֹ עוֹבֵד בּוֹ כְּעֶבֶד¹¹⁷.

(113) בבא-מציעא עג: (114) מס גולגולת. (115) יעביד אותו תמורת המס ששילם עבורו. (116) יותר ממה שהוא רגיל לעבוד (ראה הגהות הגר"א בגמרא שם). (117) כעבד כנעני, כי כל עבד עברי אסור להעבירו בדברים שהם מיוחדים לעבד, כגון שיולין אחריו כליו לבית המרחץ, או יחלוץ לו מנעליו, שנאמר: לא תעבד בו עבודת עבד. ראה הלכות עבדים פרק א, הלכה ז.

יז. מִלֶּךְ שֶׁכָּרַח אֵילָנוֹת¹¹⁸ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים וְעָשָׂה מֵהֶן גֶּשֶׁר - מִתֵּר לַעֲבֹר עָלֵיו¹¹⁹. וְכֵן אִם הָרַס בָּתִּים וְעָשָׂאן דֶּרֶךְ אוֹ חוֹמָה - מִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהּ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהּ. שְׂדֵין הַמֶּלֶךְ דִּין¹²⁰.

(118) בבא-קמא קיג: (119) בניגוד לגזל דקלים ועשה מהן גשר, שאסור לעבור עליו, למעלה הלכה ג. (120) ואף-על-פי שלא כרתו אילנות מכל בעלי הבתים, אין לראות בזה גזירה מיוחדת על חלק מנתני המלך, מכיוון שהמלך לא פרט בפירוש, לכרות אילנותיהם של אנשים מסויימים ואין שליחי המלך חייבים לטרוח ולאסוף אילנות בודדים מכל בעל-הבית ובעל-הבית, גמרא שם.

יח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?¹²¹ בְּמִלֶּךְ שֶׁמְטַבְּעוּ

1 יג. וְכֵן מִלֶּךְ שֶׁכָּעַס עַל אֶחָד מֵעַבְדָּיו וְשִׁמְשׁוֹ מִבְּנֵי הַמְּדִינָה, וְלָקַח שְׂדֵהוּ אוֹ חֲצֵרוֹ - אֵינָה גִּזְלוֹ⁸⁹, וּמִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהּ⁹⁰, וְהַלּוּקָה מִן הַמֶּלֶךְ - הָרִי הִיא שְׂלוֹ, וְאֵין הַבְּעָלִים מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִדִּין⁹¹; שְׂדֵה דִין הַמֶּלְכִּים כָּלָם⁹², לָקַח כָּל מָמוֹן שִׁמְשִׁיהֶם כְּשֶׁכּוֹעֵסִין עֲלֵיהֶם, וְהָרִי הַמֶּלֶךְ הַפְּקִיעַ שְׁעִבּוּדָן⁹³, וְנַעֲשֶׂת חֲצֵר זו אוֹ שְׂדֵה זוֹ כְּהַפְקָרָא⁹⁴, וְכָל הַקּוֹנֶה אוֹתָהּ מִן הַמֶּלֶךְ - זֶכֶה בָּהּ. אָכַל מִלֶּךְ שֶׁלָּקַח חֲצֵר אוֹ שְׂדֵה שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּדִינָה שְׂלָא בְּדִינָיו שִׁחָק - הָרִי זֶה גִּזְלוֹ⁹⁵; וְהַלּוּקָה מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאִין הַבְּעָלִים מִדִּין⁹⁶.

(89) אף-על-פי שלקח את השדה מאיש אחד בלבד כתוצאה מכעס, ומנתינים אחרים שכעס עליהם לא לקח, אין לראות במעשה זה שרירות לב, כי כן משפטי המלכים, ורשאי הוא לוותר כרצונו. (90) בקרקע גזולה אסור לשום איש ליהנות, כי קרקע אינה נגזלת וברשות בעליה היא עומדת, ראה למעלה הלכה ג. (91) בניגוד לקונה קרקע מן הגזול, שאפילו נתייאשו הבעלים, הרי זו חזרת לגזול בלא דמים, ראה לקמן פרק ח הלכה יד. (92) ועל כן יש להחרמה זו תוקף חוקי. (93) הוציא את השדה או את החצר מידי הבעלים. (94) כנכסים ללא בעלים. (95) מכיון שעשה מעשהו שלא לפי החוק. (96) כי קרקע אינה נגזלת, וחזרת לבעלים, אפילו מכרה הגזול ונתייאשו הבעלים.

11 יד. כָּלָלוֹ שֶׁל דְּכָר⁹⁷: כָּל דִּין שִׁיחָק אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ לִכְלֹל וְלֹא יִהְיֶה לְאָדָם אֶחָד בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ⁹⁸ - אֵינוֹ גִּזְלוֹ; וְכָל שִׁיחָק מֵאִישׁ זֶה בְּלִבְדֹּ שְׂלָא בְּדִתָּא⁹⁹ הִידוּעָה לִכְלֹל, אֲלֵא חֲמַס אֵת זֶה - הָרִי זֶה גִּזְלוֹ. לְפִיכָךְ, גִּבְּאֵי הַמֶּלֶךְ וְשׁוֹטְרֵיוֹ¹⁰⁰ שִׁמּוּכָרִים הַשָּׂדוֹת בְּמִסְּהַצְבוֹב עַל הַשָּׂדוֹת¹⁰¹ - מִמֶּכֶרֶן מִמֶּכֶר¹⁰²; אָכַל מִסְּשַׁעְלֹ כָּל אִישׁ וְאִישׁ¹⁰³ אֵינוֹ גּוֹבֶה אֲלֵא מִן הָאָדָם עֲצוּמוֹ¹⁰⁴, וְאִם מָכְרוּ הַשָּׂדֶה בְּמִסְּשַׁעְלֹ הָרֹאשׁ - הָרִי זֶה אֵינוֹ מִמֶּכֶר¹⁰⁵, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה דִּין הַמֶּלֶךְ כֶּן¹⁰⁶.

(97) זהו סיכום של שלוש ההלכות הקודמות. (98) אבל חוקים שיש בהם הפליה בין נתיני המלך, כגון שהטיל מסים מיוחדים על קבוצה מסוימת, עדה מסוימת או אומה מסוימת, וכן אם גזר עליהן גזירות מיוחדות, אין לחוקים אלה ולגזירות אלו תוקף חוקי. דין זה מוגדר בספרות הפוסקים במשפט קצר: "גזלנותא דמלכותא - לאו דינא". (99) שלא כחוק. (100) המגנים בכוח על גובי המלך. (101) מפני שבעל השדה לא שילם את מס הקרקע, בבא-

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לִסְטִים עֹבְדֵי כֹכָבִים אוֹ מוֹכְסֵי עֹבְדֵי כֹכָבִים¹⁷ - חֵיב²⁰
לְהַחְזִיר, שְׁסֵתָם הַדָּבָר שֶׁלֹּא נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים; וְאִם²¹
יָדַע בְּרֹדָאֵי שְׁנִיתָאֵשׁוּ - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ. וּמִפְּנֵי מָה²²
סֵתָם לִסְטִים יִשְׂרָאֵל נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים וְסֵתָם הָעֹבֵד²³
כֹּכָבִים לֹא נִתְּנָאֵשׁוּ? מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים יוֹדְעִים,²⁴
שֶׁהָעֹבְדֵי כֹכָבִים מַחְזִירִין מִיַּד הַגִּזְלָן אֶף עַל פִּי²⁵
שְׁאִין שֵׁם עֲדִים שְׁגֹל, אֲלֵא בְּרִאיוֹת רְעוּעוֹת¹⁸
וּבִאמֶד הַדַּעַת¹⁹.

(15) בבא-קמא קיד. (16) אם לא ידוע אם נתייאשו או לא.
(17) דינו כלִיסטים, ראה למעלה פרק ה, הלכה יא.
(18) בניגוד לדיני ישראל שאין מוציאים ממון אלא בעדות
וראיות ברורות, טעם זה מובא בגמרא שם. (19) בהשערה.

ד. שְׁחָלִים²⁰ הַצּוֹמְחִים בְּתוֹךְ הַפֶּשֶׁתָּן, הַמִּלְקָטָן²⁸
כְּשֶׁהֵן לַחִין - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּזְל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּסִידִין²⁹
הַפֶּשֶׁתָּן²¹ שֶׁל פֶּעַל הַשָּׂדֶה. וְאִם יָכֹשׁוּ - אֲסוּרִין³⁰
מִשּׁוּם גִּזְל, שֶׁכֹּכֵר הַפְּסִידוֹ מִהַ שֶׁהַפְּסִידוֹ²². וְאִם הָיוּ³¹
עַל הַגְּבוּל²³ - אֲסוּרִין אֲפִלּוּ כְּשֶׁהֵן לַחִין²⁴.

(20) מִין יֶרֶק שֶׁטַעְמוֹ חָרִיף, הַגִּדֵל בֵּין הַפֶּשֶׁתָּן, בְּבִא-מִצִּיעָא
קז. (21) שְׁדִמִּיו מְרֻבִּים מְדַמִּי הַשְּׁחָלִים. (22) וּמִכָּאֵן
וְלִהְבֵּא לֹא יִפְסִידוּ יוֹתֵר, מִכִּיּוֹן שֶׁכֹּכֵר יִבְשׁוּ, וְהַבְּעָלִים רוֹצִים
בְּקִיּוּמָם. (23) שֶׁל עֲרוּגַת הַפֶּשֶׁתָּן וְלֹא בְּתוֹךְ הַפֶּשֶׁתָּן.
(24) מִפְּנֵי שֶׁאִינֶם מִפְּסִידִים.

ה. כֹּכֵר בְּאַרְנוֹ בְּנִזְקֵי מָמוֹן²⁵, שֶׁהַמוֹצִיא תִּבְנוּ²⁶
וְקִשּׁוֹ²⁷ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים²⁸ - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם גִּזְל²⁹.
אֲבָל הַמוֹצִיא הַגִּלְגָּל³⁰ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, בֵּין בְּשַׁעַת
הַוָּצֵאת זָבָלִים³¹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַוָּצֵאת זָבָלִים -
חֵיבִין עֲלֵיהֶם³² מִשּׁוּם גִּזְל³³.

(25) פרק יג, הלכה יד. (26) זה שנשאר אחר הדישה.
(27) מה שנשאר בקרקע אחר הקצירה. (28) כדי שידוש
ויעשו לו זבל. (29) מותר לכל אדם לקחתם לעצמו, משום
שאסור לאדם להוציא תבנו וקשו לרשות הרבים. מכיון
שבני אדם מתחלקים בהם וניזוקים, ואם הוציא קנסוהו
חכמים שיהיו כהפקר, וכל הקודם בהם זכה. (30) צואת
הבקר, "כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם ורגלי בהמה", שם
הלכה טו. (31) שמותר לו להוציא את הגלל. (32) אם בא
אחר ונטל את הגללים. (33) כיון שאין בו שבח אם נדוש
לא קנסו בו, בניגוד לתבנו וקשו שמשבחים ונעשים זבל
ו"קנסו גופן משום שבחן".

ו. מִי שֶׁנִּתְחַלְפוּ לֵוִי³⁴ כְּלָיו³⁵ בְּכָלִים אַחֲרִים בְּבֵית
הָאָבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה³⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן³⁸
עַד שְׁיָבֹא הֵלָה³⁷ וְיַחְזִיר³⁸ וְיִטֵּל אֶת שְׁלוֹ. נִתְחַלְפוּ
לֹא בְּבֵית הָאֶמֶן³⁹: אִם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל אֶמֶן⁴⁰ נִתְּנוּ
לוֹ, אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ הָאֶמֶן וְאָמַר לוֹ: טַל כְּלָיו⁴¹ - הָרִי
זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שְׁיָבֹא הֵלָה וְיַחְזִיר וְיִטֵּל אֶת
שְׁלוֹ. אָמַר לוֹ הָאֶמֶן: טַל כְּלִי זֶה - הָרִי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ
בּוֹ עַד שְׁיָבֹא הֵלָה וְיַחְזִיר וְיִטֵּל אֶת שְׁלוֹ; שְׁמָא כְּלָיו

יֹוצֵא¹²² בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת¹²³; שֶׁהָרִי הִסְפִּימוּ עָלָיו בְּנֵי
אוֹתָהּ הָאָרֶץ, וְסִמְכָה דַּעְתָּן¹²⁴ שֶׁהוּא אֲדוֹנֵיהֶם וְהֵם
לוֹ עֲבָדִים. אֲבָל אִם אֵין מִטְּבַעוֹ יֹוצֵא - הָרִי הוּא
כְּגֻזְלָן פֶּעַל זְרוּעֵי¹²⁵, וְכִמּוֹ חֲבוּרַת לִסְטִים הַמְזִינִין¹²⁶
שְׁאִין דִּינֵיהֶם דִּין, וְכֵן מִלֵּךְ זֶה וְכָל עֲבָדָיו¹²⁷ גִּזְלָנִין
לְכָל דָּבָר.

(121) שְׁדִין הַמֶּלֶךְ דִּין. (122) עוֹבֵר לְסוּחָר. (123) שֶׁלִּיהֶן
הוּא מוֹלֵךְ. (124) בִּטְחוֹ בּוֹ. (125) הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכּוֹחַ פִּיִּסִּי.
(126) הַנוֹטִלִים בְּכּוֹחַ הַנִּשְׁקָ. (127) כְּגוֹן עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ הַגּוֹבִים
וְהַשּׁוֹטְרִים.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נִתְבָּאֵרוּ בּוֹ מִשְׁפָּטֵי הַדְּבָרִים שִׁישׁ בָּהֶם מִשּׁוּם גִּזְל, שֶׁהִיא
בִּאפְשָׁר לֹאִמַר שְׁאִין בָּהֶם מִשּׁוּם גִּזְל, וְנִמְשָׁךְ לִזֶּה מִהַ שֶׁאִסְרוּ
חֲכָמִים מִשּׁוּם גִּזְל.

א. קוֹרוֹת וְאֶבְנִים² וְעֵצִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁשִּׁטְפָם
הַנֶּהָר: אִם נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים³ מִהֵן - הָרִי אֵלָיו
מִתְּרִין⁴, וְהֵן שֶׁל מִצִּילָן; וְאִם אֵינּוּ יוֹדְעִים⁵ אִם נִתְּנָאֵשׁוּ
אִם לֹא נִתְּנָאֵשׁוּ - חֵיב לְהַחְזִיר; וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר⁶
אִם הָיוּ הַבְּעָלִים מְרֻדְפִין אַחֲרֵיהֶם⁷.

(2) בְּבִא-מִצִּיעָא כב. וְתוֹסַפְתָּא כְּתוּבָת פֶּרֶק ח. (3) אִם יָדוּעַ
שֶׁהַבְּעָלִים כִּבֵּר נִתְּנָאֵשׁוּ. זוּהִי הַגִּירָסָא בְּתוֹסַפְתָּא שֶׁם: "אִם
נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ", וְלֹא כִּגִּירָסָא רש"י בְּגִמְרָא
שֶׁם "מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים". (4) וְאִין בָּהֶם מִשּׁוּם
אִסּוּר גִּזְל. (5) כְּגוֹן שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים בְּמִקּוֹם אַחֵר, וִידְעוּ
אִמְנָם שֶׁשִּׁטְף נִהַר אֶת הַקּוֹרוֹת, אֲבָל הַמִּצִּיל אֵינּוּ יוֹדְעַם אִם
הִתְּנָאֵשׁוּ. רֹאה תוֹסַפְתָּא שֶׁם. (6) שֶׁחֵיב לְהַחְזִיר. (7) כְּדִי
לְהַצִּילָם. זֶה מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא נִתְּנָאֵשׁוּ. דּוּגְמָא זֹו מוֹכֵבֶת
בְּתוֹסַפְתָּא שֶׁם.

ב. לְפִיכָף, הַמִּצִּיל מִן הַנֶּהָר⁸ וּמִזִּטּוֹ שֶׁל יָם⁹
וּמִשְׁלֹלֵיתוֹ שֶׁל נֶהָר¹⁰ וּמִן הָעֹבֵד כֹּכָבִים¹¹ וּמִן
הַדִּלְקָה וּמִן הָאָרִי וּמִן הַדֵּב וּמִן הַנֶּמֶר וּמִן
הַבְּרָדָס¹²: אִם יָדַע בְּרֹדָאֵי שְׁנִיתָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים¹³ -
הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ, וְאִם לֹא יָדַע - יַחְזִיר¹⁴.

(8) מִשְׁנָה בְּבִא-קָמָא קיד. (9) מִקְרָעִית הֵים בְּמִקּוֹמוֹת
הַנִּשְׁטָפִים עַל-יְדֵי מִי הֵים כְּשֶׁהֵם עוֹלִים, בְּבִא-מִצִּיעָא כד.
(10) כְּשֶׁהַנֶּהָרוֹת גּוֹאִים ע"י גְּשָׁמִים מְרֻבִּים, הֵם עוֹבְרִים עַל
גְּדוֹתֵיהֶם וְשׁוֹלִלִים כָּל מָה שְׁמוּצָאִים בְּדִרְכָם, שֶׁם.
(11) מִקְבִּיל לְמִצִּיל מִן הַגִּיּוֹס. (12) בְּבִא-מִצִּיעָא כד.
(13) כְּגוֹן שֶׁשִּׁמְעַם מִפִּיהֶם, אוֹ שְׁאִין כָּל אִפְשָׁרוֹת לְהַצִּיל,
וּבִוּוּדָאֵי נִתְּנָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים (שֶׁם, וְרֹאה מְגִיד-מִשְׁנָה).
(14) כְּגוֹן שִׁישׁ אִפְשָׁרוֹת לְהַצִּיל, וְאִפִּילוֹ עַל-יְדֵי הַדַּחֲק. יַחְזִיר,
כִּי יִתְּנָן שֶׁהַבְּעָלִים לֹא נִתְּנָאֵשׁוּ וּמִקּוּוִים לְהַצִּיל כִּשֶׁם שֶׁזֶה
הַצִּיל.

ג. הַמִּצִּיל מִיַּד לִסְטִים¹⁵ יִשְׂרָאֵל - הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ,
מִפְּנֵי שְׁסֵתָם הַדָּבָר¹⁶ שְׁנִיתָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים; וְאִם יָדַע
שֶׁלֹּא נִתְּנָאֵשׁוּ - חֵיב לְהַחְזִיר. אֲבָל הַמִּצִּיל מִיַּד

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלו הן. (60) ואף-על-פי שגזל עכו"ם אסור - אין חוששים ליונים שבשובביהם, מכיון שמן התורה הן הפקר, ובישראל גזרו חכמים מפני דרכי שלום, אבל לא בשל עכו"ם. (61) כל הדוגמאות הללו בגמרא שם. (62) של היישוב. (63) ודרך השוכנים הן מגיעות למרחק גדול.

ט. מרחיקין⁶⁴ את השוכף⁶⁵ מן העיר⁶⁶ חמשים אמה⁶⁷. ולא יעשה אדם שוכף בתוך שדהו⁶⁸ אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח⁶⁹, כדי שלא ימשכו הגוזלות ויפסידו בשדות ויאכלו משל אחרים. ואם לקחו⁷⁰ מאחר, אפילו היה בינו ובין תחלת שדה חברו בית רבע בלבד⁷¹ - הרי הוא בחזקתו⁷², ואין מחזיקין אותו להרחיק⁷³.

(64) משנה בבא-בבא-בבא כג. (65) מגדל יונים. (66) כדי שלא יאכלו זרעוני גינות העיר. (67) אף-על-פי שהיונים מרחיקות לעוף עד ארבעה מילין (ראה הלכה ח), מסתפקים כאן במרחק חמשים אמה, כי כריסיהן מתמלאות בגרעינים שמוצאות תוך חמשים אמה, ולא יאכלו בגינות העיר המרוחקות מהן חמשים אמה ויותר, גמרא שם. (68) אפילו במרחק רב מן העיר. (69) אם חמשים אמה מן השוכן לכל רוח הן עדיין בשטח שדהו. (70) את השדה. (71) שטח שאפשר לזרוע בו רובע הקב, והוא עשר אמות וחמישית האמה בקירוב לכל רוח. (72) שהרי הוחזק כבר ביד המוכר. (73) משדהו של המוכר.

י. המשחקין בקביא⁷⁴ כיצד? אלו המשחקים בעצים או בצרורות⁷⁵ או בעצמות וכיוצא בהן⁷⁶, ועושים תנאי ביניהם, שכל הנוצח את חברו באותו שחק יקח ממנו כף וכף - הרי זה גזל מדבריהם⁷⁷. אף על פי שברצון הבעלים לקח⁷⁸, הואיל ולקח ממנו חברו בתנאי⁷⁹ דרך שחק והתול⁸⁰ - הרי זה גזל. וכן המשחקים בבבקה או בתיה או בעופות⁸¹, ועושים תנאי, שכל שתנצח בהמתו⁸² או תרוץ יותר יקח מחברו כף וכף. וכל כיוצא בדברים אלו. הכל אסור⁸³, וגזל מדבריהם הוא.

(74) למעלה הלכה ז, וסנהדרין כה: (75) אבנים קטנות. (76) "קליפי אגוזים", גמרא שם. (77) כדעת חכמים במשנה, לפי פירושו של רמי בר חמא, שם כד: (78) וסתם גזול זה הלוקח ממונו של אדם בחזקה, ראה למעלה פרק א, הלכה ג. (79) בלי שנתן לו מה שהוא תמורתו, כנהוג במקח וממכר. (80) ולא תתנה בלב שלם ומתוך גמירות הדעת. (81) תוספתא סנהדרין פרק ה הלכה ב, ובבלי שם כה: (82) במאבק נגד בהמת חברו. (83) בין אם נשוא המשחק הוא קוביות, ובין שהוא בעל חי, בין שזו התחרות בכוח או בריצה, ובין שזו התחרות בזריזות או גורל.

יא. והמשחק בקביא עם העובד פוככים - אין בו אסור גזל⁸⁴, אבל יש בו אסור עוסק בדברים בטלים; שאין ראוי לאדם שיעסק כל ימיו אלא בדברי חקמה ובישבוש של עולם⁸⁵.

1 של אמן הוא⁴², או בעל הפלי צוה את האמן למקרו
2 לו⁴³. וכן כל כיוצא בזה.

(34) בבא-בבא-בבא מו. (35) בגדיו. (36) שמרובים שם האנשים, ומחליפים בטעות את הבגדים. (37) זה שהחליף. (38) את הבגד שנטל בטעות. (39) מסר לו בגד לתיוקן וקיבל אחר במקומו. (40) יתכן שבטעות נתנו, ועל כן אסור להשתמש. (41) ומכיון שהכלי איננו שלו, משמע שטעה האומן, על כן אל ישתמש. (42) והוא מוסרם לו מדעת עד שיקבל בחזרה את כליו שמסר בטעות לאחר. (43) ובטעות מכר את של זה, ועל כן הוא מוסר לו בידועים את הכלי עד שיקבל חזרה את הכלי שמכר בטעות.

3 ז. דברים הרבה⁴⁴ אסרו חכמים משום גזל⁴⁵,
4 והעובר עליהן - הרי זה גזלן מדבריהם⁴⁶. בגוין⁴⁷
5 מפריתי יונים והמשחקים בקביא⁴⁸. מפריתי יונים
6 כיצד? לא יפריח אדם בתוך היישוב⁴⁹, שיהי לוקח
7 ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ונביא
8 נקבה משוכף אחר או נקבה ותביא זכר⁵⁰. ולא יונים
9 בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה
10 ובהמה⁵¹ - הרי זה גזלן מדבריהם.

(44) ועל אלה מדובר, החל מהלכה זו עד סוף הפרק. (45) אף-על-פי שאינם לוקחים את הממון בחזקה, ואינם גזל ממש, ראה למעלה פרק א, הלכה ג. (46) מדרבנן, בניגוד ללוקח בחזקה שהוא גזלן מדאורייתא. (47) משנה, סנהדרין כד: (48) ראה לקמן הלכה י. (49) שסתם יונים יש להן בעלים. (50) בגמרא שם כה. ישנם שני פירושים: (א) מירוצ יונים, וזה שיונתו מגיעה ראשונה למטרה - מקבל סכום כסף מחברו, (ב) זה שרבינו מביאו בהלכה זו. הפירוש השני נראה לרבינו יותר, מכיון שלפי הפירוש הראשון הרי זה נכלל בדין משחק בקביא, אף-על-פי שבעל פירוש זה קובע הבדל בין מפרחי יונים ובין משחק בקביא, נתקבל על דעת רבינו הפירוש השני. וראה מאיר לסנהדרין עמוד 86. (51) ברייתא שם כה:

11 ח. וכן אסרו חכמים⁵² לצוד יונים⁵³ בתוך היישוב,
12 מפני שהן של אחרים⁵⁴. ואין פורשין נשביין⁵⁵
13 ליונים, אלא אם כן הרחיק מן היישוב ארבעה
14 מילין⁵⁶. ואם היה ישוב פרמים⁵⁷ - אפילו מאה מיל
15 לא יפרש, שהיונים של בעלי פרמים הם⁵⁸. וכן לא
16 יפרש בתוך השוכבין, אף על פי שהן שלו⁵⁹ או של
17 עובד פוככים⁶⁰ או של הפקדן⁶¹, ואף על פי שהרחיק
18 מן היישוב מאה מיל, מפני שהיונים⁶² באות לישוב
19 השוכבין⁶³.

(52) משנה בבא-בבא-בבא עט: (53) עלידי העמדת מלכודות. (54) ולא של הפקר. (55) מלכודות לצוד צפרים. (56) שמונת אלפים אמה. במרחק פחות מארבעה מילין אסור, כי מגיעות לשם יוני השוכבים. (57) דברי רב יוסף, שם פג. (58) והן הולכות מכרם לכרם למרחק גדול. (59) ואין לחשוש ליוני שוכבים שלא ילכדו ברשתות, שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 84) מכיון שלוקח ממון ברצון הגוי, וחכמים אסרו רק בממון של ישראל. 85) במלאכה ובעבודת האדמה. איסור זה קיים גם במשחק בקוביא בלי ממון.
- 1 יב. מצודות חיה ועופות⁸⁶ ודגים שגפלו מיני החיה
2 לתוף המצודה, ובא אחר ונטלן - הרי זה גזל
3 מדבריהם⁸⁷, מפני שעדין לא הגיעו ליד הזוכה⁸⁸
4 בזה.
- 86) משנה, גיטין נט: 87) מתקנת חכמים מפני דרכי שלום, שלא יבוא לידי ריב. 88) ועל כן עדיין לא זכה, ואין זה גזל מדאורייתא. הגמרא מפרשת (שם) שמדובר במצודות בלי תוך, ועל כן לא זכו הבעלים עד שיגיעו החיות לידו ממש. אבל כשיש להן תוך, קנו הבעלים, כי כליו של אדם קונים לו בכל מקום.
- 5 יג. נהר המושף⁸⁹ ומעיינות הנובעין - הרי הן של
6 כל אדם⁹⁰. עני המנקף בראש הזית⁹¹ זיתים של
7 שכחה⁹², ובא עני אחר ונטלן מעל הארץ - הרי זה
8 גזל מדבריהם⁹³. ואם היה העני מקפץ בידו⁹⁴ בראש
9 הזית ומשליך לארץ - הרי זה גזל גמור⁹⁵; שהרי
10 הגיעו ליד הזוכה בזה.
- 89) עירובין מו. 90) ולא של האדם שהנהר עובר בתוך רשותו, ולפיכך אין בהם משום גזל. 91) העני עומד בראש הזית וחובט את הזיתים, והם נופלים למטה על הארץ, משנה גיטין נט: 92) ששכחום הבעלים, ושייכים לעניים. 93) מפני דרכי שלום, ולא מן התורה. כי עדיין לא הגיעו הזיתים ליד המנקף, ולא זכה בהם. 94) שם סא. 95) והמנקף יכול להוציא מידו בדיינים.
- 11 יד. הדבורים⁹⁶ אינן ברשותו של אדם⁹⁷ כמו
12 תרנגולים ואנזים, ואף על פי כן יש בזה קנן
13 מדבריהם⁹⁸. והגזל נחיל דבורים⁹⁹, או שמנעו
14 מבעליו¹⁰⁰ אם בא¹⁰¹ לרשותו - הרי זה גזל
15 מדבריהם. לפיכך¹⁰², מי שיצא נחיל של דבורים
16 מרשותו ושכן ברשות חברו - יש לבעל הנחיל¹⁰³
17 להלך בתוף שדה חברו¹⁰⁴ עד שיטל את נחילו. ואם
18 הזיק - משלם מה שהזיק. אבל לא יקץ את שוכה¹⁰⁵
19 על מנת לתן דמים¹⁰⁶.
- 96) בבא-קמא קיד. 97) והפקר הן. 98) מפני דרכי שלום, שם קיד: אמרו "קנין דרבנן הוא". 99) קבוצת דבורים עם האם (המלכה). 100) מלקחתה. 101) הנחיל. 102) משנה, שם קיד. 103) רשות. 104) אף-על-פי שידוע שזיק את התבואה או את הנטיעות. 105) ענף. 106) נתיישבו הדבורים על ענף חבירו, וירא ליטלן אחת אחת שלא תברחנה, לא יקוץ את הענף כדי להוליכן כולן ביחד, ואפילו על-מנת ליתן דמים, מכיון שלא יצמח ענף אחר במקומו, הרי זה נזק שלא ניתן לתקן.
- 20 טו. נאמנת אשה או קטן¹⁰⁷ לומר: מכאן יצא נחיל
21 זה¹⁰⁸. והוא¹⁰⁹, שיהיו משיחין לפי תמון¹¹⁰, ויהיו
- הבעלים מרדפיין¹¹¹ אחר הנחיל ושואלים היכן חוננה. ואף על פי שאין אשה או קטן פני עדות, הואיל וקנן דבורים מדבריהם¹¹², האמינו אותם בו¹¹³.
- 107) משנה, שם קיד. 108) וזה שלרשותו נכנס הנחיל, חייב להחזירו לבעליו. 109) בתנאי. 110) ושמענו אותם - מבלי שנשאלו - אומרים: מכאן יצא נחיל זה, אבל אם התובע את הנחיל מביא אותם כעדים, ובעל המקום שבו נמצא הנחיל מכחישם - אינם נאמנים. 111) שרגלים לדבר שהנחיל שלו, שם קיד: 112) ואפילו אם יטול נחיל שאינו שלו, אין בזה משום גזל דאורייתא. 113) אבל אם זה היה גזל ממש, לא היו נאמנים, אפילו כשהם משיחים לפי תומם.
- טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם - אינו יוצא מידו בדיינין¹¹⁴. וכן אם פפר בו ונשבע¹¹⁵ - אינו מוסיף חמש כמו שמוסיף על הגזל הגמור¹¹⁶.
- 114) זה נקרא גזל משום שאסרו החכמים לקחתו, אבל אם עבר ולקח ושכנגדו תובעו בדין, אין כוח ביד הדיינים להוציאו מידו, כי אין לבעלים קנין בהם מן התורה, גיטין סא. 115) לשקר. 116) ויקרא ה, כד. ואפילו אם רוצה לצאת ידי שמים - אינו מוסיף חומש.
- יום שישי ה' אייר ה'תשע"ט
- פרק שביעי
- 1) נתבאר בו דיני הגזל ותבעוהו וכפר ונשבע, שהוא חייב בקרן וחומש ואשם, ונתבאר בו הדינים בין בשהגזל קיים בין בשאין הגזל קיים.
- א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי³ וכפר בו ונשבע על שקר⁴ - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שקפר בו ותוספת חמש וחייב בקרבן⁵. והוא הנקרא אשם גזלות⁶.
- 2) משנה בבא קמא קג: 3) כי כתוב בתורה (ויקרא ה, כא) "וכיחש בעמיתו", ועיין להלן הלכה ז. 4) ויקרא שם, כב. 5) לכפר על שבועת השקר. 6) ככתוב "ואת אשמו יביא אלה" (שם כה). ונקרא "אשם" על שום "והיה כי יחטא ואשם" (שם, כג).
- ב. אחר הגזל⁷ או העושק⁸ או הגונב¹⁰, או שהלוהו או שהפקיד אצלו או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה ביניהן שתפות¹¹ ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו¹². כללו של דבר: כל שאלו הודה חייב לשלם¹³ בדיין¹⁴, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש; שנאמר: וכחש בעמיתו בפקדון¹⁵.
- 7) בחזקה, ויקרא ה, כא. 8) אחד ... או, פירושו: בין ובין. 9) המעכב בידו ממון חבירו שהגיע לידו ברצון

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובלין שהיורש משלם קרן בלבד (הלכה ו). (30) כי "אין כפרה למתים" (ראה רש"י בבא קמא ד: דיבור המתחיל ופטורין מן האשם).

- 16 ז. הנשבע לעובד פוככים³¹ - משלם את הקרן ואינו חיב בחמש; שנאמר: וכחש בעמיתו³². וכן הגזול פחות משנה פרוטה וכפר ונשבע - אינו חיב בחמש; שאין פחות משנה פרוטה ממונ³³. כמה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן³⁴. שאם גזל שנה ארבעה ונשבע - משלם חמשה. ואם היתה הגזלה קיימת - מחזיר אותה³⁵ ונותן דמי רכיבי שלה.

(31) היה חיב ממון לגוי וכפר בו ונשבע על שקר. (32) המלה "עמיתו" נדרשת כשתי מלים: "עם - איתו". כלומר, "עם - איתו", כלומר, "עם שאיתך בתורה ובמצוות", להוציא גוי שאינו חיב במצוות (וראה בבא מציעא נט. ושבועות ל.). (33) משנה בבא קמא קג. "הגזול את חבירו שווה פרוטה" וגמרא שם קה. (ראה למעלה פרק א, הלכה ו). (34) זה נקרא "חומש מלבר", כלומר על ארבעה רבעים של הקרן הוא מוסיף רבע הקרן, שהוא חומש מחמשת הרבעים ביחד. זוהי מסקנת הגמרא בקשר למעשר שני, שגם בו כתוב "חמישיתו יוסף עליו" (ויקרא כז, לא). מכאן לומד רבינו על חומש גזל, שגם בו כתוב "חמישיתו יוסף עליו" (שם ה, כד. ראה בבא מציעא נד.). (35) ולא דמיה, אף על פי שנתייאשו הבעלים לאחר שכפר הגזולן ונשבע לשקר (ראה למעלה פרק ב, הלכה א-ב).

- 23 ח. אין הנשבע על פפירת ממונ משלם חמש עד שיודעה מעצמו³⁶, אבל אם באו עדים³⁷ והוא עומד בכפירתו - משלם הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש; שהחמש עם הקרן לכפרה הם באים, ואינו מביאם אלא על פי עצמו³⁸.

(36) משנה בבא קמא קח: "הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם". דין זה מקורו בכתוב (במדבר ה, ז): והתוודו את חטאתם ... וחמישיתו יוסף עליו (ראה פירוש המשניות לרבינו למשנה הנזכרת. שלכאורה משמע מדבריו שלמדו דין זה מהכתוב: והיה כי יחטא ואשם ולא ביאר כיצד, וראה פירוש רש"י לכתוב הנ"ל בתורה). (37) שגזל. (38) כלומר, שהודה וחזר בתשובה.

- 28 ט. הגזול את חברו, אף על פי ששכר בו³⁹, הואיל ולא נשבע⁴⁰, אם חזר והודה - אינו חיב לרדף אחר הבעלים⁴¹ עד שיחזיר להם ממונ שבידו, אלא יהא ביד הגזול עד שיכבאו הבעלים ויטלו שלהן. אבל אם נשבע על שנה פרוטה⁴² ונמלה - חיב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להם, אפילו הם באי היס⁴³; מפני שכבר נתיאשו מאחר שנשבע, ואינן באין עוד לתבעו.

(39) לאחר שתבע ממנו את ממונו. (40) לא נתייאש הנגזל, וישוב לתבוע ממנו את הגזילה. (41) כי הבעלים יבואו אליו. (42) שם. פחות משווה פרוטה אין בה חובת השבת

הבעלים (שם). ראה למעלה פרק א, הלכה ד. (10) הלוקח ממון אדם בסתר, ואין הבעלים רואים, ראה הלכות גניבה, פרק א הלכה ג. (11) ככתוב (שם, כא) "או בתשומת יד" שפירושה שותפות, ראה שם אונקלוס ואבן עזרא. (12) מקרה זה בכלל "עושק" הוא, ראה למעלה פרק א, הלכה ד. (13) למעט קנס, כגון כפל, שאילו הודה פטור מלשלם בהתאם לכלל "מודה בקנס פטור", שבועות לו: (14) ולא לצאת ידי שמים בלבד, השווה משנה וגמרא בבא מציעא לו: (15) דוגמא של ממון שהמודה בו חיב לשלם בדין.

- 1 ג. כמה דברים אמורים¹⁶? פשהיה חיב לשלם מחמת עצמו¹⁷; אבל אם היה חיב לשלם מחמת אביו - אינו משלם חמש¹⁸. כיצד? כגון שגזל אביו או גנב או ששהיה חיב לאחרים, והבן יודע¹⁹, וכפר הבן ונשבע, ואחר כך הודה - משלם הקרן בלבד²⁰; שנאמר: אשר גזל²¹ - על גזלו הוא מוסיף חמש, ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.

(16) שחייב לשלם חומש. (17) כגון שהוא עצמו גזל, או לווה. (18) אף על פי שהבן נשבע לשקר, בבא קמא קד: אם אינו יודע מובן מאילו שהוא פטור מחומש, כי אין זו שבועת שקר, ראה שם קה. (20) אבל את הקרן הוא חיב לשלם, אף על פי שאין הגזילה קיימת, כי דמי הגזילה חוב הם על אביהם, וגובים אותם מן הנכסים שהשאיר לבניו (ראה למעלה פרק ה הלכה ה-ו). (21) מלים אלה מיותרות, כי מספיק היה לכתוב "והשיב את הגזילה", ומשום כך להדגשה באו, שתשלום חומש, בא אך ורק על גזילה שהוא עצמו גזל, בבא קמא קד:

- 8 ד. כמה דברים אמורים²²? בשאין הגזלה קיימת²³; אבל אם גזל אביו ומת, והגזלה קיימת²⁴, וכפר היורש²⁵ ונשבע, ואחר כך הודה - משלם קרן וחמש.

(22) שהבן אינו משלם חומש, אפילו כפר ונשבע והודה. (23) ואפילו כשהגזול הניח קרקע והיא משועבדת לדמי הגזילה, והבן חיב לשלם כמו שנכתב למעלה בפרק ה הלכה ה, אף על פי כן אין לחייבו בחומש, כי הוא אינו חיב מחמת עצמו שהרי הוא לא גזל אלא אביו. (24) ומוטלת על היורש החובה להחזיר את הגזילה. (25) כפר בממון שהוא חיב בו מחמת עצמו.

- 12 ה. גזל האב ונשבע האב והודה²⁶ ואחר כך מת - הרי היורש משלם קרן וחמש.

(26) ונתחייב בקרן ובחומש בחייו.

- 14 ו. גזל ונשבע ומת²⁷, והודה היורש²⁸ - משלם הקרן בלבד. ובין כך ובין כך²⁹ היורש פטור מן האשם³⁰.

(27) ומכיוון שלא הודה, לא נתחייב בחומש. (28) ומכיוון שלא נשבע לשקר, לא נתחייב בחומש אפילו כשהגזילה קיימת. (29) בין שהיורש משלם קרן וחומש (הלכה ה),

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראשונה כפר בקרן וכעת כפר בחומש, וטען שכבר שילם. (56) גם בנוגע לדין שיוליך אחריו, השווה ההלכה הקודמת. (57) לשון רבים. (58) אם יכפור בו ויישבע לשקר ויודה, לא יתחייב בחומש נוסף, כשם שהגזול פחות משווה פרוטה וכפר ונשבע אינו חייב בחומש, ראה למעלה הלכה ז.

יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, ויחזר והודה שהוא אצלו, ויחזר וטען שאבד ונשבע, ויחזר והודה שהוא אצלו - משלם חמשה לכל שבוועה ושבוועה עם הקרן האחד; שנאמר: ויחמשתיו יסף עליו - מלמד, שהוא משלם כמה חמשתיו על קרן אחד.⁵⁹

(59) "התורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת", מימרא של רבא שם. ואינו חייב קרן על כל שבועה ושבועה. גם זה לומדים מאותו הכתוב "וחמישיתיו" היינו קרן אחת, וגם נאמר "עליו" ולא "עליהם".

פרק שמיני

(1) נתבאר בו דיני הגזול ותבעוהו וכפר בו ונשבע הגזול, מהו דינו עם היורשים של הגזול, ובין כשאינו לו יורשים, כגון גזל הגר, וכל משפטי זה הענין על השלמות.

א. הגזול את חברו ומת הגזול² - יחזיר הגזול ליוורשים. ואם אבדה או נשתנית³ - נותן להם דמיה. ואם נשבע לו⁴ ואחר כך מת⁵ - נותן ליוורשים הקרן והחמשה.⁶

(2) משנה בבא-קמא קג. בפרק הקודם דובר על גזול שמת, ובפרק זה - על גזול שמת. (3) שינוי שאינו חוזר לברייתו, וקנה אותה הגזול בשינוי זה. (4) הגזול לגזול. (5) הגזול. (6) בין הודה לגזול עצמו, ובין הודה ליורשים אחרי מיתת אביהם, משנה שם. ראה למעלה פרק ז, הלכה י.

ב. הגזול את אביו⁷ ונשבע לו, ומת האב: אם אין הגזול קנימת או נשתנית⁸ - עושה חשבון עם אביו על הקרן ועל החמש; ואם הגזול קנימת - חייב להוציא הגזול עצמה מתחת ידו¹⁰. לפיכך, נותן את הגזול ואת החמש לאביו¹¹, ועושה עמהן חשבון¹².

(7) משנה, שם קח: (8) ואינו חייב להוציא את הגזילה עצמה מתחת ידו. (9) עליו לתת את הקרן והחומש ליורשים, ומכיון שגם הוא יורש, הוא מנכה את חלקו המגיע לו בקרן וחומש, ואת היתר הוא נותן לאביו (ראה כסף-משנה). (10) ככתוב "והשיב את הגזילה". (11) ואינו מעכב בידו מאומה, אף-על-פי שגם הוא יורש. (12) רק לאחר שקיים מצוות השבת הגזילה, הוא מפעיל את זכותו כיורש. ועושה חשבון עם אביו ומקבל משאר נכסים את חלקו בקרן וחומש.

ג. אם אין לו אחיו¹³, שנמצא זה הגזול לבדו הוא היורש¹⁴ - מוציא הגזול מתחת ידו לבניו¹⁵. ואם אין בנים לזה הבן הגזול - נותנה לבעל חובו¹⁶ או בהלוואתו או לצדקה¹⁷. הואיל ויצאה גזלה עצמה

גזילה, ראה למעלה פרק א הלכה ו. (43) מעבר לים, בארץ רחוקה, ובלשון המשנה: "ויוליכנו אחריו ואפילו למדי".

י. אפילו החזיר הגזלה בלה חוץ משוה פרוטה - חייב להוליכה אחר הנגזל⁴⁴. ולא יתן לא לבנו של נגזל⁴⁵ ולא לשלוהו⁴⁶, אלא אם כן עשה הנגזל השליח בעדים⁴⁷. ואם הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו - הרי זה מביא אשם ומתפטר לו⁴⁸, ובית דין מטפלין בה⁴⁹ עד שתגיע לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזלה וכיוצא בו לבית דין - יצא.

(44) כי דינו כדין הגזול את חברו שווה פרוטה והחזיר לו חצייה (משנה בבא קמא קג.). (45) אלא לגזול עצמו, ככתוב (שם, כד): "לאשר הוא לו יתננו", משנה שם. (46) של הגזול על דעת שייפטר בזה מאחריות הדרך, שהגזול חייב להמציא את הגזילה ליד הגזול עצמו ואחריות הדרך עליו. (47) בנוכחות עדים מינה אותו הגזול לשליח, שילך ויביא לו את הגזילה מן הגזול. במקרה זה מותר לו לגזול למסור את הגזילה לשליח, וקיים מצוות השבת הגזילה וגם נסתלק מאחריותו. זוהי דעת רב חסדא בבא קמא קד. (48) אף על פי שעדיין לא הגיעה הגזילה ליד הגזול. (49) זוהי תקנה שתיקנו החכמים כדי להקל על החוזרים בתשובה ולחסוך להם הוצאות הדרך, שם.

יא. נתן לו את הקרן⁵⁰ ולא נתן לו את החמש, או שמחל לו את הקרן⁵¹ ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות שוה פרוטה בקרן - אינו צריך להוליך אחריו⁵², אלא יבוא הנגזל ויטל את השאר. ואף על פי שהגזלה עצמה קנימת - אין חוששין שמה תתיקר⁵³ ונמצא הנשאר שוה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה חוץ משוה פרוטה בקרן - חייב להוליכו אחריו או לתת לבית דין שבעירו, כמו שבארנו.

(50) לאחר שכפר ונשבע על שקר והודה מעצמו, משנה בבא קמא קג. (51) הגזול מחל לו לגזול את הקרן לאחר שהודה לו, ומחילה הריהי כפירעון. (52) זה הכלל: הגזול חייב ללכת אחרי הנגזל, אם נשארה בידו הקרן משווה פרוטה ומעלה. (53) כדעת היש אומרים בשם רב פפא, בבא קמא קה.

יב. המחזיר את הקרן לבעלים⁵⁴, וכפר פעם שניה בחמש⁵⁵ ונשבע עליו - נעשה החמש בקרן לכל דבר⁵⁶ ומשלם עליו חמש אחר; שנאמר: ויחמשתיו יסף עליו - מלמד, שהוא מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שיקפר בו ונשבע עליו משוה פרוטה⁵⁸.

(54) לאחר שנתחייב בקרן וחומש, משנה שם. (55) בפעם

12 ואם אין לאיש גזל - בגר שמת ואין לו יורשים³⁴
13 הפתוב מדבר³⁵, ואשם זה³⁶ האמור כאן הוא הגזלה
14 או דמיה³⁷. לפיכך, המחזיר גזל הגר בליקלה - לא
15 יצא³⁸; שהרי אשם קראו הפתוב, ואין מקריבין
16 בליקלה³⁹. ואין הפתנים חולקין גזל הגר פנגד גזל
17 הגר⁴⁰, פדרך שאין חולקין בשר אשם נגד בשר
18 אשם אחר⁴¹.

(32) שקיבל תלמיד מפי רבו. (33) חכמינו. (34) שלא
נולדו לו בנים לאחר שנתגייר. (35) "וכי יש אדם בישראל
שאין לו גואלים, אלא בגזל הגר הכתוב מדבר", בבא-קמא
קט. (36) "להשיב האשם אליו, האשם המושב לה' לכהן".
(37) ואין הכוונה לקרבן אשם, כי מיד לאחר מכן נאמר:
"מלבד איל הכיפורים", בבא-קמא קי. (38) מימרא של
רבא, שם. (39) כי כתוב בו "ביום צוותו" (ויקרא ז, לח).
(40) אלא כל גזל הגר לחוד מחלקים בין כל הכהנים. מימרא
של רבא, שם קי: (41) אם יש הרבה קרבנות אשם, אין
אומרים יקח כהן אחד בשר אשם אחד, והכהן חבירו יקח
בשר אשם אחר, אלא כל אשם ואשם מחלקים בין כולם,
אפילו אם יגיע לכל אחד מעט מאד (מנחות עג).

19 ז. כל גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל פהן וכהן
20 מאנשי משמר⁴² - לא יצא המחזירו ידי השבחה⁴³;
21 שגאמר: המושב לה' לפהן - עד שתהיה השבחה⁴⁴
22 לכל פהן. ולמה נאמר בגזל הגר 'איש' ⁴⁵? שהאיש
23 אפה צריך לחקור⁴⁷ ולחזר עליו אם יש לו יורשים⁴⁸
24 או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן⁴⁹ - אי אפה
25 צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשים⁵⁰.

(42) כי בהלכה הקודמת נאמר, שחייבים לחלק כל גזל הגר
בין כל כהני המשמר. על כן יכול להיות, שחלקו של כל
כהן יהיה פחות משהו פרוטה. (43) מימרת רבא, המובאת
כלשונה בבבא-קמא קי. (44) ואין השבחה בפחות משהו
פרוטה. (45) "ואם אין לאיש גואל" (במדבר ה, ח). הלא
אותו דין הוא גם באשה גיורת, וגם בקטן. (46) הגדול.
(47) לפני שאתה מוסר את הכסף לכהן. (48) שנולדו לו
לאחר שנתגייר. "ואם אין לאיש גואל" משמע שחקרו
ונוכחו שאין לו גואל. (49) פחות משלוש-עשרה שנה ויום
אחד. (50) שהרי קטן אינו מוליד, בבא-קמא קט:

26 ח. הפתנים בגזל הגר⁵¹ פמקבלי מתנות⁵² הן.
27 לפיכך, הגזל חמץ מן הגר שאין לו יורשים, ועבר
28 עליו הפסח⁵³ - חייב לתן לפתנים את דמיו בשעת
29 הגזלה⁵⁴; שאם תתנו להן עכשו⁵⁵ - אינה מתנה,
30 שהרי הוא אסור בהנאה⁵⁶. ואילו היה הגר קיים, היה
31 אומר לו: הרי שלך לפניך⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(51) הכהנים המקבלים גזל הגר שמת ואין לו יורשים.
(52) מהקדוש-ברוך-הוא, כיתר מתנות כהונה, ואין דינם
כיורשי הגר, בבא-קמא קי: (53) ונאסר בהנאה.
(54) בעיא שנפסטה בגמרא שם. (55) לאחר הפסח.
(56) ואינו נותן לו מאומה. (57) ומחזיר לו את החמץ גופו,
(58) כמו שבארנו.

1 מתחת ידו - נפטר¹⁸, אף על פי שנתנה מתנה או
2 פרעה בחובו. והוא, שיודיעם ויאמר: זה גזל אבא¹⁹.

(13) שם. (14) ואין למי להשיב את הגזילה. (15) כדי
שהגזילה לא תשאר תחת ידו. הלכה זו מבוססת על דברי
המשנה שם: "הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו".
רש"י שם מפרש "לבניו או לאחיו" של אביו הנגזל, אבל
רבינו מפרש בניו ואחיו של הבן הגזול, וגירסת רבינו
במשנה היא: "לאחיו או לבניו", כי אחיו קודמים, שהם
יורשי הנגזל, ורק כשאין לו אחים והוא היורש היחיד -
הוא מוסר לבניו. בזה מיושבת השגת ה'טור' על רבינו (ראה
הגהות הגר"א למשנה שם). (16) אם אין לו לא אחים ולא
בנים, כך מפרש רבינו את דברי המשנה (שם) "שאין לו",
ורש"י מפרש אחרת. (17) ובלבד שלא ישאיר את הגזילה
עצמה בידו, בבא-קמא קט. (18) מכיון שאין לו אפשרות
להחזיר את הגזילה לנגזל עצמו או ליורשיו. (19) ואני
רוצה להוציא את הגזילה מתחת ידי (רב פפא בגמרא שם).

3 ד. וכן הגזל את הגר²⁰ ונשבע לו, ויחזר והודה לו,
4 וזקף עליו²¹ הכל מלזה²², ואחר כך מת הגר - אף
5 על פי שזכה בגזלה²³, חייב להוציאה מתחת ידו²⁴.

(20) שאין לו יורשים ונכסיו הפקר וכל המחזיק בהם זכה
בהם, ודין זה דומה קצת לנידון בהלכה קודמת, שם.
(21) הגר. (22) את הקרן והחומש, ויצא מתורת גזילה.
(23) מן ההפקר, כי הוא מוחזק בה. (24) בדומה לגזל את
אביו, בדרכים שזוכרו בהלכה הקודמת. זוהי דעת רבי
עקיבא "אין לו תקנה עד שיוציא גזילו מתחת ידו" (גמרא
שם). [לכאורה משמע מלשון רבינו, שאם לא זקף מלוה,
הכל לכהנים אפילו אם הודה לפני מיתת הגר. אבל
המגיד-משנה מפרש, שגם בלא זקפה זכה בה הגזול, ומה
שאמר "וזקף" הוא ללמדנו שאף-על-פי שזקפה מלוה, חייב
להוציאה מתחת ידו].

6 ה. פמה דברים אמורים²⁵ כשהודה פינתים²⁶; אבל
7 אם גזל את הגר שאין לו יורשים ונשבע לו, וימת
8 הגר²⁷ - הרי זה חייב לשלם הקרן וחמש לפתנים²⁸
9 של אותו משמר²⁹, ומביא אשמו³⁰, ואחר כך יתפטר
10 בפי³¹.

(25) שהגזול זכה בגזילה. (26) לפני מות הגר, ונתחייב
לשלם לגר קרן וחומש, ומכיון שאין לגר יורשים, זכה הגזול
מן ההפקר, אלא שחייב להוציא את הגזילה עצמה מתחת
ידו כנ"ל. (27) ואחר-כך הודה. (28) משנה בבא-קמא קי.
לפי הכתוב (במדבר ה, ח) "ואם אין לאיש גואל", שמכונן
לגר שמת שאין לו יורשים, כי איש מישראל אי-אפשר שלא
יהיה לו יורש-גואל. (29) שיקריב את קרבן האשם. עשרים
וארבעה משמרות כהונה היו, ובכל שבוע עבר משמר אחד,
בבא-קמא קט: (30) למזבח. (31) זהו הסדר: קודם ישלם
את הכסף, ואחר-כך יביא קרבן אשם, אבל "הביא אשמו
עד שלא הביא גזילו, לא יצא". משנה שם, וגמרא קיא.

11 ו. מפי השמועה³² למדו³³, שזה שגאמר בתורה:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אף-על-פי שאינו שוה כלום. (58) למעלה פרק ג, הלכה ד. 21
 בציא שנפשה. 22

ט. כהן שגזל גר⁵⁹ שאין לו יורשים ונשבע לו, ומת 1
 הגר⁶⁰ - לא זכה זה בגזלו שמתח ידו⁶¹, אלא יוציא 2
 מתחת ידו לכל אחיו הפהנים⁶² בני המשמרת. 3

(59) בבא-קמא קט: (60) ואחר-כך הודה הכהן, ואפילו 4
 הודה כשהגיע תורו של המשמר שלו לעבוד בקודש. 5
 (61) אף-על-פי שהיא ברשותו. (62) כי ברגע שהודה, 6
 שייכים הקרן והחומש לה, והוא נתן אותם במתנה, כיתר 7
 מתנות הכהונה, לכל כהני המשמר (גמרא שם).

י. הגזל את הגר⁶³ ונשבע לו, ומת הגר, והפריש 4
 אשמו וגזלו להעלותו לפהנים⁶⁴, ומת הגזלן קדם 5
 בפירה⁶⁵ - הרי בני הגזלן יורשים את פסוף הגזלה⁶⁶ 6
 או הגזלה עצמה⁶⁷, והאשם⁶⁸ ירעה עד שיפיל בו 7
 מום⁶⁹, כמו שבארנו במקומו⁷⁰. 8

(63) משנה בבא-קמא קי. (64) בהתאם לנאמר למעלה 9
 בהלכה ה. (65) כי מצד הדין, זכה הגזלן בגזל הגר מן 10
 ההפקר לאחר מות הגר, אבל התורה מחייבת אותו למסור 11
 את הכסף לכהנים ולהביא קרבן אשם, ושניהם באים לשם 12
 כפרה, על שכפר ונשבע לשקר (ראה למעלה הלכה ו). 13
 (66) כי אין כפרה למתים. (67) הכנים שלא גזלו, רשאים 14
 להחזיק את הגזילה עצמה אם זכו בה בדין. ראה למעלה 15
 הלכה ג-ד. (68) שמתו בעליו, ואי-אפשר להקריבו. 16
 (69) ואז אפשר למכור אותו, ורמיו הולכים לעולות נדבה 17
 למזבח. אבל לפני שנפל בו מום, אין קרבן יוצא לחולין. 18
 (70) הלכות פסולי המוקדשין פרק ד, הלכה יד.

יא. נתן הגזלן⁷¹ את הפסוף לאנשי משמר, ומת קדם 9
 בפירה⁷² - אין יורשי הגזלן יכולין להוציא⁷³ מיד 10
 הפהנים; שנאמר: איש אשר יתן לפהן⁷⁴ לו יהיה. 11
 ואפלו היה הגזלן קטן, שאין מתנתו מתנה - אין 12
 יורשים מוציאים מיד הפהנים. 13

(71) משנה בבא-קמא קי. (72) לפני שהקריבו את קרבן 14
 האשם. (73) בטענה שהכהנים לא כיפרו על אביהם בקרבן 15
 אשם. (74) מפני שהכסף מכפר מחצה, זכו בו הכהנים, 16
 גמרא שם קי:

יב. נתן את הפסוף⁷⁵ לאחת מן המשמרות⁷⁶, ואת 14
 האשם למשמרה זו שהיא שבתה⁷⁷ - יחזיר הפסוף 15
 אצל האשם לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה 16
 שלקחה פסוף בלא שבתה לא זכתה, ומוציאין מידה. 17

(75) שם קי. (76) בשבוע שלא היה תורה לעבוד בקודש. 18
 (77) שבוע ימים שתורה לעבוד בקודש. אבל אם נתן הכסף 19
 למשמרה העובדת ואחר-כך נתן את האשם למשמרה שניה, 20
 כשהגיע תורה, זכתה כל אחת במה שקיבלה.

יג. אין מקריבין את האשם⁷⁸ עד שיחזיר הגזלן 18
 הקרן⁷⁹ לפעלים, או לפהנים - אם היה גזל גר שאין 19
 לו יורשים. נתן את הקרן והקריב אשמו - נתפסר 20

(78) משנה, שם קי. (79) "הביא אשמו עד שלא הביא 1
 גזילו, לא יצא" (שם). דין זה לומדים מן הפסוק "האשם 2
 המושב לה' לכהן מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו" 3
 (במדבר ה, ח). "האשם" כוונתו לכסף, כמו שאמרו (גמרא 4
 שם) "אשם זה קרן", ובקרבן אשם כתוב אשר "כפר" 5
 בעתיד, ולא אשר "כיפר" בעבר, משמע שכאשר השיב את 6
 האשם, דהיינו קרבן הכסף, עדיין לא כיפר ולא הביא את 7
 הקרבן. (80) לפסול את קרבן האשם (משנה שם, וגמרא 8
 שם קיא.).

יד. העבדים⁸¹ והשטרות והקרקעות⁸² - אין בהן 23
 תוספת חמש⁸³. שנאמר: וכחש בעמיתו פסקדון. כל 24
 האמור בענין⁸⁴ מטלטלין הוא וגופן ממוין. יצאו 25
 קרקעות ועבדים שהקשו לקרקעות⁸⁵, ויצאו שטרות 26
 שאין גופן ממוין⁸⁶. וכן אם היו גזל⁸⁷ גר שאין לו 27
 יורשים - אינן חוזרים לפהנים⁸⁸. וכן הקרקע אינה 28
 נקנית לעולם לגזלן⁸⁹, אלא ברשות פעליה עומדת⁹⁰. 29
 ואפלו נמכרה לאלף זה אחר זה ונתיאשו הפעלים⁹¹ 30
 - הרי זו חוזרת לגזל בלא דמים⁹². וכל מי שציאה 31
 מתחת ידו חוזר על זה שמכרה⁹³, וחוזר המוכר 32
 השני על המוכר הראשון, עד שיחזיר הלוקח מן 33
 הגזלן על הגזלן ויטל ממנו, כמו שיתבאר⁹⁴. 34

(81) כנענים, שהם עבדי עולם. (82) כל אלו שאין נשבעים 1
 על כפירתם, שבועות מב: (83) אפילו נשבע עליהם. 2
 (84) כל הדוגמאות המובאות שם בענין החומש, כגון פקדון, 3
 תשומת יד, גזל, עושק, אבידה. (85) כי כתוב בהם 4
 "והתנחלתם אותם לבניכם" (ויקרא כה, מו), "הקישן הכתוב 5
 לשדה אחוזה" (קידושין כב:). (86) אלא פיסת נייר 6
 בעלמא, המשמשת הוכחה לממון, וראה בבא-קמא קה. 7
 (87) העבדים והשטרות והקרקעות. (88) כי בגזל הגר 8
 המושב לכהן, מדובר על גזילה שכיזא בה בישראל משלם 9
 קרן וחומש ואשם. וראה הלכות זכיה ומתנה פרק ב. 10
 (89) במטלטלין יכול הגזלן לקנותן על-ידי שינוי, מה-שאין 11
 כן בקרקע, ראה למעלה פרק ב, הלכה א. (90) זוהי דעת 12
 החכמים, החולקים על רבי אלעזר בברייתא בבא-קמא קיז: 13
 (91) לו זה היה מטלטלין, היה הלוקח קונה אותם ביאוש 14
 ושינוי רשות, ראה למעלה שם הלכה ג. (92) במטלטלין, 15
 כשהלוקח חייב להחזיר, כגון שקנה לפני יאוש, חייב הגזלן 16
 לשלם דמים לקונה משום תקנת השוק, אבל הקרקע חוזרת 17
 בלא דמים (ראה למעלה פרק ה, הלכה ז). (93) ליטול 18
 ממנו את דמי הקרקע ששילם. (94) בפרק הבא.

פרק תשיעי

1) נתבאר בו דיני גזילות הקרקעות וכל התלוי בזה. ר"ל 1
 אם מכלה הגזלן הקרקע. ודין הגזלן שלקח שדה מבעלי 2
 באלימות.

א. הגזלן קרקע מחברו והפסידה², כגון שחפר בה³ 35
 בורות⁴ שיחין⁵ ומערות⁶, או שקצץ את האילנות 36

קול, ודינו כמלוה בשטר. (27) גובה מן הלוקח, כי הקרקע שקנה משועבדת לחוב שחייב הגזולן לנגזל, והקונה הפסיד, כי צריך היה לחקור קודם הקניה אם אין חוב על הקרקע, בבא-בטרא קעה: וראה הלכות מלוה ולוה פרק יא, הלכה ד.

ה. גזל שדה ואכל פרותיה²⁸ - משלם כל הפרות²³ שאכל מנכסים בני חורין²⁹. גזל והשפיח³⁰ - שמיין לו³¹ וידו על התחתונה³²: אם השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה³³ בלבד מן הנגזל³⁴; ואם ההוצאה יתרה על השבח³⁵ - אין לו מן ההוצאה³⁶ אלא שעור השבח³⁶.

(28) גיטין מח: וראה שם בפירוש המשנה לרבינו. (29) ואם עמד בדין, גובה גם מנכסים משועבדים, כמו בקרקע שהפסידה בהלכה הקודמת. [כך כתוב במגיד-משנה, אבל מלשונו של רבינו בפירוש המשניות משמע שיש הבדל בין פירות לקרקע]. (30) והנגזל בא ומוציא את הקרקע עם השבח. (31) מעריכים לו לגזולן כמה עולה השבח. (32) כלומר, אם יש רווח לא ינחה. אבל אם יש הפסד, יזקף על חשבונו, כדין היורד לתוך שדה חבריו שלא ברשות והשביחה, בבא-מציא יד: (33) כגון, ההוצאות שהשקיע הגזולן בשדה עולות בסך 100 ש"ח, והעליה בדמי הקרקע כתוצאה מהשקעה זו היא בסך 150 ש"ח. (34) והרווח הנקי נשאר ביד הנגזל, אבל את ההוצאה חייב הוא לשלם, כי הוא נהנה מן השבח שבא על-ידי ההוצאה. (35) כגון, ההוצאה היתה 150 ש"ח, והשבח 100 ש"ח בלבד, כלומר שיש כאן הפסד. (36) הגזולן לא יקבל את כל ההוצאות אלא 100 ש"ח בלבד, והשאר יפסיד.

ו. גזל שדה ומכרה³⁷ והשפיחה הלוקח³⁸, אם השבח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה³⁹ מבעל השדה, והקרן נוטל עם שאר השבח⁴⁰ מן הגזולן⁴¹.

(37) בבא-מציא יד: (38) ומכיון שלא ידע שהקרקע גזולה, שונה דינו מגזולן שהשביח, ויקבל את כל השבח בשלימותו. "אמר רבא, הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח, ואף-על-פי שלא פירש לו את השבח" (שם טו:). פירוש: זה שלקח מן הגזולן מקבל בחזרה גם את הקרן וגם את השבח, ואף-על-פי שהגזולן המוכר לא כתב שהוא מקבל אחריות השבח. (39) הנגזל חייב להחזיר ללוקח את ההוצאות, כי הוא נהנה מן השבח שבא על-ידי ההוצאות, כמו בהלכה הקודמת. (40) כלומר, השבח פחות ההוצאות, וראה ר"ף בבא-מציא ח: (דפוס וילנא). (41) שהוא אחראי לקרן ולשבח.

ז. הקרן⁴² גובה מנכסים משועבדים⁴³, ושאר השבח מנכסים בני חורין⁴⁴. ואם הפיר פה⁴⁵ שהיה גזולה⁴⁶ כשלקחה⁴⁷ - אינו נוטל מן הגזולן אלא הקרן בלבד⁴⁸, ומפסיד שאר השבח⁴⁹ היתר על ההוצאה. היתר ההוצאה יתרה על השבח, בין שהפיר פה⁴⁶ שהיה גזולה בין שלא הפיר - אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח נוטל מבעל השדה, והקרן נוטל מן הגזולן⁵⁰ מנכסים משועבדים⁵⁰.

1 וַשַּׁחַת אֶת הַמְּעִינֹת וְהָרַס הַבְּנִין - חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ
2 בֵּית אוֹ שָׂדֶה כְּשֶׁהָיוּ בַּשָּׂעַת הַגְּזֻלָּה, אוֹ יִשְׁלֹם דְּמֵי
3 מָה שֶׁהִפְסִיד. אָבֵל אִם נִשְׁחָתָה מֵאֲלִיָּה, כְּגוֹן
4 שֶׁשָּׂטְפָה נְהָר⁷ אוֹ נִשְׂרָפָה בְּאֵשׁ שִׁירְדָּה מִן הַשָּׂמִים
5 - אוֹמֵר לוֹ⁸: הָרִי שְׁלֶךְ לַפְּנִי⁹. שֶׁהִקְרַקַּע בְּחִזְקָת
6 בְּעָלִים קִיָּמָת¹⁰, וְאֵין אַחֲרֵיכֶם הַפְּסִידָה עָלֵינוּ¹¹ אֶלָּא
7 אִם כֵּן הִפְסִיד בִּידוֹ. מָה שָּׂאִין הַדִּין כֵּן בְּמִטְלָטְלִין¹²,
8 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹³.

(2) גרם לה נזק. (3) בבא-מציא יד: (4) עגולים. (5) מאורכים. (6) מרובעות. (7) שהיה בקרבתה, משנה בבא-קמא קיז: (8) הגזולן לנגזל. (9) קרקע זו לא שלי היא אלא שלך, ועל כן גם ההפסד שלך הוא. (10) ואינה נקנית לגזולן, ראה למעלה פרק ח הלכה יד. (11) כי אלו הם אונסין, ואין להאשים בהם את הגזולן. (12) שהם ברשות הגזולן וחייב באונסין. (13) למעלה פרק ג הלכה יא. [בספרים שהיו בידי הראב"ד והמגיד-משנה היתה הגירסא במטלטלין או בעבדים, ולכן תמחו על דברי רבינו. ראה שם].

9 ב. גזל שדה¹⁴ ונגזלה ממנו ונטלה מציקים¹⁵ בכח המלך: אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות או פתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 12 הרי שלך לפני¹⁶; ואם מחמת הגזולן נלקחה¹⁷ - 13 חייב להעמיד לו שדה אחרת¹⁸.

(14) משנה בבא-קמא קטז: (15) אנסים גוים. (16) שהרי זה אונס, ודינו כמו בשטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים, שבהלכה הקודמת. (17) כגון שלקחו את כל קרקעות הגזולן, וגם זו הגזולה ביניהן. (18) ודין הגזולן כהפסידה בידיים, בהלכה הקודמת, כי לו היתה ביד הנגזל, לא היו לוקחים אותה.

14 ג. אנס המלך את הגזולן¹⁹ ואמר לו: הריאה לנו כל מה שיש לך, והריאה שדה זו שגזל בכלל שדותי, ונטלה המלך²⁰ - חייב להעמיד לו שדה אחרת²¹ כמותה²¹, או נתן דמיה.

(19) גמרא שם. (20) ולו לא אמר על השדה הנגזלת שהיא שלו לא היה לוקחה, כי התכוון לקרקעות הגזולן בלבד. (21) כי הקרקע נלקחה מחמת הגזולן.

18 ד. גזל שדה והפסידה בידו²², כשבעל השדה גובה את דמי מה שהפסיד הגזולן - גובה אותן מנכסים בני חורין²³, מפני שהיא פמלוה על פה²⁴. ואם עמד הגזולן בדין²⁵ ונתחייב לשלם²⁶ ואחר כך מכר - גובה מנכסים משועבדין²⁷.

(22) זוהי הדוגמה המובאת בהלכה א, ראה בבא-מציא יד: (23) הנמצאים ברשות הגזולן. (24) שאין לו פרסום, והלוקח מן הלוה לא ידע שיש על הקרקע חוב. על כן אין גובים מן הלקוחות אלא מן הנכסים שביד הלוה בלבד, דעת עולא בבא-בטרא קעה: (25) בבא-מציא טו. (26) יש לזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במתנה, על כן ברע שקנה הגזול את הקרקע, עוברת זכות בעלותו על הלוקח או על מקבל המתנה. טעם זה "כדי לעמוד בנאמנותו", נתן רב אשי שם טו: במה דברים אמורים? כשלא ידע הלוקח שהשדה אינה שלו, אבל אם ידע - לא נתקיימה בידו (תוספות שם ד"ה חזר, וראה מגיד-משנה כאן).

י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזול מפי שמוכר לו שדה שאינה שלו, ונתחייב לשלם⁶³, ונתחיל בית דין⁶⁴ להכריז על נכסי הגזול⁶⁵ כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר שהתחילו ההכרזה לקחה הגזול מן הפעלים - לא נתקיימה ביד הלוקח; שמוכר שמהריו על נכסיו⁶⁶ נתגלה שאינו נאמן, ולא לקחה מן הפעלים כדי להעמידה ביד הלוקח⁶⁷.

63 בבית-הדין ולא שילם. 64 לאחר שעברו לא פחות מתשעים יום ממתן פסק-הדין. 65 שהם עומדים למכירה פומבית. הלכה זו היא כדעת רב פפא שם טז. "עד דמתחילן יומי אכרותא", כך פסק גם הרי"ף. 66 ועמד במרדו ולא שילם. 67 ועל כן יוכל הגזול, הבא במקום הנגזל, להוציא את הקרקע מן הלוקח, שקנייתו אינה קניה, ומחזיר לו את מעותיו.

יא. לקחה הגזול מן הפעלים⁶⁸ אחר שמוכרה כשהיא גזולה, וחזר ומכרה לאחר⁶⁹ או נתנה במתנה או הורישתה - הרי גלה דעתו⁷⁰ שאינו רוצה להעמידה⁷¹ ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזול בירשה⁷² - לא נתקיימה ביד הלוקח⁷³.

68 בבא-מציעא טז. 69 וכל-שכן אם מכרה לאחר, לפני שקנה אותה מן הנגזל. 70 על-ידי מעשה המכירה וכו'. 71 כלומר, אומד הדעת שלנו, שקנה את הקרקע מן הבעלים כדי לעמוד בנאמנותו, אינה נכונה, ועל כן לא נתקיימה הקרקע ביד הלוקח. ב"טור' חושן-משפט סימן שעד, מפרש דעת רבינו, שאפילו אם מכרה לאחר אחרי שקנאה מן הנגזל, לא נתקיימה ביד לוקח ראשון, אבל רש"י שם ד"ה זבנה מפרש, שדין זה נאמר רק במקרה שהגזול מכר את השדה קודם שלקח מן הבעלים, אבל אם קנה אותה מן הבעלים לפני מכירה שניה, מיד כשקנאה נתקיימה ביד הלוקח, ואינו יכול שוב למכרה לאחר. ראה כסף-משנה כאן. 72 שמתחילה גזל אותה מאחד ממורישי, ואחר-כך מת הנגזל, גמרא שם. 73 אם קנה אותה הגזול, יש מקום להנחה, שמעוניין לעמוד בנאמנותו, שהרי עשה מאמץ וטרח לקנות את הקרקע, אבל אם נפלה לו בירושה אין הצדקה להנחה זו, כי השדה בא לידו בלי כל טירחה מצדו, והגזול יכול להוציאה מיד הלוקח, ומשלם לו את דמיה.

יב. גבאה הגזול בחובו⁷⁴: אם יש לגזול קרקע אחרת⁷⁵, ואמר לו הגזול: זו אני גובה בחובי⁷⁶ - הרי זה מתפנו להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לגזול קרקע אלא זו - לגבות חובו הוא שנתפנו⁷⁷.

74 לאחר שגזל את הקרקע ומכרה ללוקח, בא לנגזל ואמר

42) שהלוקח גובה מן הגזול. 43) מן הלוקחות שקנו קרקע מן הגזול לאחר שלוקח זה קנה את הקרקע הגזולה, אם לא נשארו נכסים ביד הגזול. הטעם הוא: "אחריית טעות סופר" היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר (גמרא שם). יוצאים מתוך ההנחה, שאדם שקונה קרקע מבטיח את כספו, ומתנה שהמוכר אחראי להחזיר לו את כספו במקרה שיוציאו מידו את הקרקע מכוח תביעות על המוכר. ואם לא כתוב, הרי זו טעות סופר בלבד, ששכח לכתוב בשטר. 44) "אין מוציאין . . . ולשבח קרקעות . . . מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם" (שם יד:). שבח קרקעות הוא דבר שאינו ידוע מראש, ואין הלוקחות יודעים להזהר בכך, ואם ינכו את השבח מן הלוקחות, ימנעו מקניית קרקעות. וראה בבא-קמא צה. צה: 45) הלוקח בקרקע זו. 46) בבא-מציעא טז: 47) אבל אם הכיר בה שהיא גזולה לאחר שלקחה, יש לו שבח. 48) ואת ההוצאה בשיעור השבח הוא מקבל מן הנגזל. 49) כך פסק רבא: "הכיר בה שאינה שלו ולקחה, מעות יש לו, שבח אין לו", גמרא שם. 50) ואת עודף ההוצאה על השבח, מפסיד הלוקח ואינו גובה מן הגזול, כי הוא אינו אחראי להוצאות בלתי משתלמות שהלוקח משקיע על דעת עצמו. ראה רי"ף בבא-מציעא ח:

ח. הגזול שדה ומכרה, ואכל הלוקח פירותיה⁵¹ - מחשבין עליו כל הפירות שאכל ומשלם לבעל השדה⁵², וחזר וגובה אותן מן הגזול מנכסים בני חורין⁵³. ואם הכיר בה⁵⁴ שגזולה היא - אין לו פירות⁵⁵, ואינו גובה מן הגזול אלא הקרן בלבד⁵⁶.

51) הלכה זו מקבילה להלכה ה. שם דובר בגזול שאכל פירותיה, וכאן מדובר בלוקח שאכל פירותיה. 52) מכיון שקרקע אינה נגזלת, ולעולם ברשות בעליה עומדת. על כן "הדרא ארעא והדרי פירי", בבא-בתרא לג: [וגובה מבעל השדה את ההוצאות עד כדי השבח (מגיד-משנה)]. 53) כדין שאר השבח בהלכה הקודמת, וראה בבא-מציעא יד: 54) הלוקח בשעה שקנה אותה שגזולה היא. 55) כשם שאין לו שבח (היתר על ההוצאה) בהלכה הקודמת. 56) ואת ההוצאה, עד כדי דמי הפירות שאכל, מנכה מדמי הפירות שהוא משלם לבעל השדה.

ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא קנה לוקח פלוס⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸. חזר הגזול אחר שמוכרה ולקחה מבעליה - נתקיימה ביד הלוקח⁵⁹ מן הגזול. ואפילו נתנה לו הגזול מתנה⁶⁰ כשהיתה גזולה בידו - פיון שחזר ולקחה⁶¹ נתקיימה ביד זה שקבל המתנה; שמופני זה טרח הגזול עד שקנאה, כדי לעמוד בנאמנותו⁶².

57) ומשום כך לעולם מוציא אותה הנגזל מיד הלוקח. 58) למעלה פרק ח, הלכה יד. 59) כי הגזול מכר ללוקח כל זכויותיו בקרקע, ואפילו הזכות שתבוא לידו אחרי המכירה, כי רוצה אדם - ואפילו גזול - לעמוד בנאמנותו, בבא-מציעא טז: 60) שם טז. 61) הגזול מן הנגזל. 62) שלא יבוא הנגזל להוציא ממנו את הקרקע שנתן לו

טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה על מכר זה⁹³. הואיל והחזק זה גזלן על שדה זו, ואין ראיתו בה ראיה⁹⁴, ואין צריך למסר מודעה. ואין דין גזלן כדין האונס את חברו ותלה אותו⁹⁵ עד שימכר לו, שדה האונס אינו רוצה לגזל⁹⁶ ולא גזלו עדין כלום⁹⁷, לפיכך אם לא מסר המוכר האונס מודעה - ממכרו קנים.

(93) להודיע לעדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס ואין המכירה מכירה, ולמה? הואיל והחזק זה גזלן על שדה זו. (94) על כן אין זו מכירה כלל, ואין צורך להודיע מראש על ביטולה. (95) על עץ, או גרם לו יסורים אחרים, שם. (96) לקחת את הקרקע בכוח בלי כסף. (97) על כן דינו כדין כל אדם, שאם מביא עדי מכירה, מתקיימת הקרקע בידו, אלא אם כן מסר מודעה בפני עדים לפני המכירה, שהוא מוכר מאונס והמכירה מבוטלת. רבינו נטה כאן מדעת הרי"ף שפסק בהלכותיו שאין הבדל בין גזלן לאנס בדין זה. ראה כאן ראב"ד ומגיד-משנה בהלכה יד.

יום ש"ק ו' אייר ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) נכתב בו דיני גוי אנס הגזול קרקע ומכרו לישראל וכל הנמשך לזה. וכן היורד לתוך קרקע חבירו לבנות או להשביח, בין ברשות בין שלא ברשות, וכל הנמשך אחר זה.

א. עובד פוכבים בעל זרוע שאנס² נכסי ישראל ויגר לתוך שדהו, מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת שיש לו נזק ביד זה הישראל, או מחמת שהפסיד ממונו³, ואחר שתקף לו את השדה מכרה לישראל אחר - אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח⁵.

(2) שלקח בכוח על דעת עצמו, ולא על ידי בית הדין. (3) ממונו של היהודי, כגון שורו, גרם נזק לגוי. כך מפרש רבינו את דברי הברייתא שם "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות", וכך פירש רב האי גאון ראה אוצר הגאונים לגיטין עמוד 117, ומגיד משנה כאן. (4) שלקח בכוח. (5) ומקור הדברים בברייתא הנ"ל: "אין בו משום סיקריקין" (דין סיקריקין ראה להלן הלכה ג) ורבינו מפרש, שאין בו דין סיקריקין, והקונה ממנו אפילו לפני י"ב חודש מקחו קיים. וגם אינו משלם רביע לבעלים. וכך פירש רב האי גאון שאמר: "הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקין, והלוקח ממנו מקחו קיים, דכי גבאו בחובו כאילו קנאו ממנו, ואן זה אונס", אוצר הגאונים שם עמוד 123. ורש"י כאן מפרש אחרת. עיין שם.

ב. במה דברים אמורים? בשדהו הבעלים שאמת טען⁷ העובד פוכבים [המוכר, או יעידו עדי ישראל שהאמת טען העובד פוכבים המוכר]. וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שכיכול לכף את העובד פוכבים שמכר לדין, ולא תבעו הבעלים⁸ את העובד

לו: תן לי את הקרקע הגזולה תמורת החוב שאתה חייב לי, והסכים הנגזל, בבא-מציעא טז. (75) שאפשר לגבות ממנה את החוב. (76) גילה דעתו שכוונתו לקיים את הקרקע ביד הלוקח. לו היה בדעתו לגבות את חובו בלבד, הרי יכול היה לגבות גם מקרקע אחרת, ולא דוקא מזו הגזולה. (77) מכיון שאין כל גילוי דעת שרצונו לקיים את הקרקע ביד הלוקח, על כן יוכל להוציא את השדה מידו.

יג. נתנה הבעלים לגזלן מתנה⁷⁸ - קנאה הלוקח⁷⁹. שאלו לא טרח לבעלים - לא היו נותנים לו במתנה⁸⁰; ומפני זה טרח, כדי שייצבה בה בדין, ויעמד בנאמנותו, ותתקיים ביד הלוקח⁸¹.

(78) לאחר שמכרה הגזלן ללוקח, גמרא שם. (79) ואין אומרים, שהמתנה באה מאליה ודינה כירושה (למעלה הלכה יא), שלא קנאה הלוקח. (80) המתנה לא באה מאליה אלא היא פרי מאמציו של הגזלן, ודינה כמכר. (81) בגמרא שם מחלוקת בין רב אחא ורבינא. אחד אומר: מתנה כירושה, ואחר אומר: מתנה כמכר. ורבינו פסק כמאן דאמר מתנה כמכר.

יד. הגזול שדה, ואחר שגזלה והחזק גזלן עליה⁸² חזר ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: אונס הייתי בשעה שמכרתי לו⁸³ ושלא לדעתי מכרתי מחמת גזלותו⁸⁴ - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים⁸⁵ שפגניהם לקחה. ותחזור השדה לבעלים, ומחזירין לגזלן הדמים שנתן⁸⁶.

(82) כדעת רבי יוחנן, שאמר "כגון שהחזק על שדה זו בגזלותא" (בבא-בתרא מז.). (83) מכיון שהגזלן אדם אלם הוא, ולולא מכרתי לו, היה מלשין עלי בפני השלטון, דעת רב כהנא שם. (84) שלא מרצוני הטוב, אלא פחדתי לסרב מפני שהוא גזלן וגבר אלם. (85) גזלן שהביא ראיה אין ראייתו ראיה, ואין מעמידין שדה בידו" (שם מז:). העדים מעידים אמנם שראו את המכירה, אבל מכיון שהלוקח החזק גזלן, והנגזל טוען שלא הסכים למכור לגזלן, הרי אין זו מכירה כלל. (86) ואין קונסים אותו על מעשה גזילה שיפסיד דמיו, "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו", מימרא של רב ביבי בשם רב נחמן, גמרא שם.

טו. במה דברים אמורים⁸⁷? בשעהעידו העדים שמתנה בפניהם את המעות⁸⁸; אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר לגזלן והודה לו בפניהם שנתן לו דמים⁸⁹ כן וכן, והנגזל טוען שלא נתן לו דמים ומחמת יראה הודה לו - אין לגזלן כלום⁹⁰, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני שלא הודה לו אלא מפני הפחד⁹¹ כשטען, הואיל והחזק גזלן עליה⁹².

(87) שמחזירים לגזלן את הדמים שנתן, שם. (88) ועל כן אנו בטוחים שהגזלן שילם לנגזל. (89) אבל הם בעיניהם לא ראו זאת. (90) לא קרקע ולא דמים, שם. (91) כדברי רב כהנא, שאם לא יודה ימסור אותו לשלטון, שם. (92) על כן, בנוגע לקרקע זו שעליה החזק גזלן, אין הוא נאמן, ומאמינים לנגזל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ו' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מטעמי ביטחון) והשדות היו בבקעה. מכאן הביטוי "היורד" לתוך השדה. (17) אילנות. (18) שיפה לאילן יותר מלזרעים. (19) מעריכים לו. (20) לפי שיכולים הבעלים לטעון, שאינם מעוניינים בנטיעות אלא בזרעים, על כן ידו של הנוטע על התחתונה, כלומר, אם השבח עולה על ההוצאה, יקבל דמי ההוצאה, ואם ההוצאה עולה על השבח, יקבל חלק מן ההוצאה בשיעור השבח כלמעלה פרק ט, הלכה ה (מגיד משנה).

ה. אָמַר לוּ בַעַל הַשָּׂדֶה²¹: עָקַר אֵילָנָךְ וְלֹךְ²² - שוֹמְעִים לוֹ²³. אָמַר הַנוֹטֵעַ: הָרִינִי עוֹקֵר אֵילָנִי²⁴ - אֵין שוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּכְחַיִּשׁ אֶת הַקֶּרְקַע²⁵.

(21) שאינו עשוי ליטע, שעליו מדובר בסוף ההלכה הקודמת (מגיד משנה). (22) אני חפץ בשדה אילן אלא בשדה לבן (זרעים). (23) כי השדה מתאימה יותר לזרעים מלאילנות. [ודין זה נאמר גם בארץ ישראל, ואין חוששים בזה משום יישוב ארץ ישראל (ראה ראב"ד ומגיד משנה)]. זה מוכח מהמעשה שבא לפני רב (בבא מציעא שם). וזה נאמר בשדה שאינה עשויה ליטע בלבד, אבל לא בעשויה ליטע. (24) ואיני מסכים שידי תהיה על התחתונה. (25) שהאילנות ינקו מן השדה (שם קא: כלשון האחרון). ולפי טעם זה אין הבדל בין ארץ ישראל לבין חוצה לארץ.

ו. הַחֲצֵרוֹת - הֲרִי הֵן רְאוּיִין לִבְנוֹן וּלְהוֹסִיף בָּהֶן פְּתִים וְעֲלִיּוֹת²⁶. לְפִיכֹךְ הוֹרוּ הַגָּאֹנִים²⁷, שֶׁהַבּוֹנֵה בְּחֶצֶר חִבְרוּ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ - הֲרִי זֶה פְּנוּטֵעַ שָׂדֶה הַעֲשׂוּיָה לְטַע, וְשָׁמִין לוֹ כְּמָה אֲדָם רוֹצֶה לְתֵן בְּבִנְיָן זֶה לְבָנוֹתוֹ. וְהוּא²⁸, שֶׁיִּבְנֶה בְּנֵן הַמוֹעִיל²⁹, הָרְאוּי לְאוֹתָהּ חֲצֵר כְּמִנְהַג אוֹתוֹ מְקוֹם³⁰.

(26) קומה עליונה בבית. (27) ראשי הישיבות בבבל אחרי רבנן סבוראי. (28) בתנאי. (29) המביא תועלת לבעל החצר. (30) סידורי הבניין הפנימיים והחיצוניים וטיב הבניין יהיו בהתאם למקובל באותו מקום.

ז. הַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה חִבְרוּ בְּרִשּׁוֹת, אֶפְלוּ נָטַע שָׂדֶה שְׂאֵינָה עֲשׂוּיָה לְטַע - שָׁמִין לוֹ וְיָדוּ עַל הַעֲלִיּוֹנָה: שְׂאֵם הֵייתָ הַהוֹצָאָה יָתֵר עַל הַשִּׁבְחָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה³¹, וְאִם הַשִּׁבְחָה יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַשִּׁבְחָה³². וּבַעַל בִּנְכָסִי אֲשֶׁתּוֹ³³ וְהַשִּׁתָּה³⁴ בְּשָׂדֶה שֵׁשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ - פְּיֹרֵד בְּרִשּׁוֹת הֵן, וְשָׁמִין לָהֶם וְיָדָם עַל הַעֲלִיּוֹנָה.

(31) וההפסד על הבעלים. (32) כלומר, חלק השבח שנהוג היה לתת לאריסים. ראה מגיד משנה. (33) צריך לומר: "בנכסי אשתו הקטנה" (כסף משנה בשם הרשב"א וכן כתב המגיד משנה). פירוש: יתומה קטנה שהשיא אותה ואחיה ויכולה היא למאן בבעלה ולבטל הנישואין כשתגדל, הואיל ורק לאב ניתנה הזכות להשיא את בתו הקטנה. וכן כתב רבינו בפרק כג מהלכות אישות הלכה י. ומקור הדברים בכתובות פ. ואף על פי שבאשתו הגדולה ידו על התחתונה כמו שאמרו בגמרא שם וכמו שפסק רבינו שם (הלכה ט) -

פּוֹכְבִּים - אֵינָן יְכוּלִּין לְהוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקָח מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן מוֹדִין לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין שֵׁם עֲדִים שְׂאֵמַת טָעַן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים; שֶׁהֲרִי אוֹמֵר הַלּוֹקָח לְבַעֲלִים: אִם גָּזַלְנָה הוּא⁹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, לָמָּה לֹא תִבְעֶתָם אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם¹⁰?

(6) שאין הבעלים יכולים להוציא מיד הלוקח. (7) ועל כן אין לגוי זה דין גזלן. (8) לדין לפני המלך או השר. (9) שלקח את השדה בחזקה, ואין לו כל חוב על בעל השדה. (10) בבתי הדין של המלך או השר, שבכוחם לכוף דינם על הגוי. אלא וודאי טענת הגוי נכונה (ראה אוצר הגאונים שם עמוד 124, המביא את דברי רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל).

ג. הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים הַמַּצִּיקִים לְיִשְׂרָאֵל¹¹ וּמִבְקָשִׁים לְהָרֵגם, עַד שֶׁיִּפְדֶּה עֲצָמוֹ מִיַּד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּשִׂדְהוֹ אוּ בְּבֵיתוֹ וְיִתְּנָהּ לַמַּצִּיק וְאַחֵר כֹּף יִנְיָחֵנוּ, כִּשְׂרִיצָה הַמַּצִּיק לְמוֹכַר אוֹתָהּ הַקֶּרְקַע: אִם יֵשׁ בְּיָד הַבַּעֲלִים לִקַּח מִן הַמַּצִּיק - הֵן קוֹדֵמִין לְכָל אֲדָם; וְאִם אֵין בְּיָד הַבַּעֲלִים לִקַּח, אוּ שֶׁשִּׁתָּה הַקֶּרְקַע בְּיָד הַמַּצִּיק שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ - כָּל הַקּוֹדֵם וְלִקַּח מִן הַמַּצִּיק זָכָה¹². וּבִלְבָד שִׁיתָן לְבַעֲלִים הָרְאוּשִׁים רִבִּיעַ הַקֶּרְקַע אוּ שְׁלִישׁ הַמַּעוֹת. מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַמַּצִּיק מוֹכֵר בְּזוּל, הוּאִיל וְקֶרְקַע שְׂאֵינָה שְׁלֹו הוּא מוֹכֵר - הֲרִי זֶה מוֹכֵר בְּפָחוֹת רִבִּיעַ¹³ אוּ קְרוֹב לוֹ, וְזֶה רִבִּיעַ שֶׁל בַּעֲלִים, שֶׁהֲרִי מַחֲמַת שֶׁהִיא שְׁלֵהֵן מוֹכֵר בְּזוּל. לְפִיכֹךְ, הַלּוֹקָח מִן הַמַּצִּיק בְּשְׁלִשִׁים - נוֹתֵן לְבַעֲלִים עֶשְׂרֶה¹⁴ אוּ נוֹתֵן לָהֶם רִבִּיעַ הַקֶּרְקַע¹⁵ וְאַחֵר כֹּף יִקְנֶה הַכָּל. וְאִם לֹא נָתַן - הֲרִי רִבִּיעַ הַקֶּרְקַע כְּגֹזֵל בְּיָדוֹ.

(11) אלו הם הסיקריקין הנזכרים במשנה (גיטין נה:), שהיו קיימים בתקופת מלחמת הרומאים ביהודה, עד לתקופת המשנה. (12) ואין הבעלים יכולים להוציאה מידו. אבל לפני י"ב חודש ויש ביד הבעלים כסף ליקח - לא זכה הלוקח בשדה והזכות ביד הבעלים להוציאו מידו ולהחזיר לו את הכסף ששילם. ראה אוצר הגאונים שם עמוד 117. (13) אם הקרקע שווה ארבעים דינר, הוא מוכרה בשלושים. על כן ייתן הקונה לבעלים עשרה דינר, שהם שליש המעות ששילם למציק, או חלק מן הקרקע בשווי עשרה דינר, שהוא רבע מן הקרקע השווה ארבעים. (14) שוודאי מחיר הקרקע - ארבעים. (15) "ויד הבעלים על העליונה, רצו בקרקע נוטלין; רצו במעות נוטלין" (בריתא שם).

ד. הַיּוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֶה חִבְרוּ¹⁶ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת וּנְטָעָה¹⁷: אִם הֵייתָ שָׂדֶה הַעֲשׂוּיָה לְטַע¹⁸ - אוֹמְדִין כְּמָה אֲדָם רוֹצֶה לְתֵן בְּשָׂדֶה זֶה לְטָעָה, וְנוֹטֵל מִכַּעַל הַשָּׂדֶה; וְאִם אֵינָה עֲשׂוּיָה לְטַע - שָׁמִין¹⁹ לוֹ וְיָדוּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה²⁰.

(16) בבא מציעא קא. אבותינו בנו בתיהם במקומות גבוהים

באשתו קטנה תקנו חכמים שתהא ידו על העליונה, מפני שחששו פן יפסיד הבעל את השדה, על ידי ניצול מופרז ללא כל השבחה, מאחר שהוא חושש תמיד שמא תמאן בו (גמרא שם). וראה להלן הלכה יב. (34) בבא בתרא מב: "שותף כיורד ברשות דמי".

ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות ונטע או בנה, ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות³⁵, וכיוצא באלו הדברים שפיראין שדעתו נוטה³⁶ למה שעשה זה וברצונו בא הדבר - שמיין לו וידו על העליונה³⁷.

באשתו קטנה תקנו חכמים שתהא ידו על העליונה, מפני שחששו פן יפסיד הבעל את השדה, על ידי ניצול מופרז ללא כל השבחה, מאחר שהוא חושש תמיד שמא תמאן בו (גמרא שם). וראה להלן הלכה יב. (34) בבא בתרא מב: "שותף כיורד ברשות דמי".

ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות ונטע או בנה, ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות³⁵, וכיוצא באלו הדברים שפיראין שדעתו נוטה³⁶ למה שעשה זה וברצונו בא הדבר - שמיין לו וידו על העליונה³⁷.

יא. כל ששמיין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר: נתתי, והיורד לשדה אומר: לא נטלתי - היורד נאמן, ונשבע שלא נתן לו פלוג ונוטל; שהרי אומרים לבעל השדה: עדין לא שמו לך, ולא ידעת כמה אתה חייב לתן, היאך נתת³⁴? אבל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה: תן לו³⁵, ואמר: נתתי, אף על פי שעדין לא נשבע היורד³⁶ - הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת הסת³⁷ שנתן ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה³⁸.

(35) כגון, שעשה גדר סביבן, בבא מציעא קא. (36) שהוא מסכים. (37) כמשמעות הדברים בהלכה ז. ואין מבדילים בין שדה העשויה ליטע לבין שדה שאינה עשויה ליטע.

ט. היורד לתוך הרפתו של חברו ובנאה שלא ברשות - שמיין לו וידו על התחתונה³⁸. ואם אמר בעל הבנין: עצי ואבני אני נוטל³⁹; בבית - שומעין לו⁴⁰, בשדה⁴¹ - אין שומעין לו⁴², מפני שמכחיש את הקרקע. אומר לו בעל הקרקע: טל מה שבנתי⁴³ - שומעין לו⁴⁴.

(54) ועל כן הוא בחזקת שלא נתן. ואם טען שנתן, עליו להביא ראיה, וכל עוד שלא הביא ראיה, אנו מאמינים ליורד, ובלבד שישבע שלא נטל. (55) והסכום כבר נקבע על ידי בית-הדין (מה שכתב רבינו "תן לו" - לא דווקא הוא, שהרי כתב בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה ה, שבין אמרו "חייב אתה ליתן" ובין אמרו "צא תן" - נאמן הוא לומר אחר כך נתתי). (56) כמה הוציא, והרי דינו שאינו נוטל כלום עד שישבע (ראה הלכה הקודמת). (57) בלי נקיטת חפץ, כדין כופר בכל, שחייב שבועה שתיקנו חכמי התלמוד. (58) והיורד הוא המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה.

(38) כי הבעלים השאירו חורבה ולא רצו לבנותה, על כן דינה כשדה שאינה עשויה ליטע, שיד הנוטע על התחתונה, ראה למעלה הלכה ד. (39) ואיני רוצה בתשלום לפי דין "ידו על התחתונה". זה מקביל לטענת הנוטע "הריני עוקר אילני" למעלה הלכה ה. (40) משום שעל ידי הריסת הבניין אינו גורם נזק לבעל הקרקע (גמרא שם קא:). (41) אם בנה בשדה. (42) כי הבניין גורם להכחשת הקרקע שעליו נבנה. ורש"י פירש: בשדה, כלומר בנטיעות, אבל נראה שרבינו פירש אחרת, הבדל זה בין בית לשדה מפורש בגמרא שם. וראה למעלה הלכה ה. (43) כי אינני רוצה בבניין. זה מקביל לטענת בעל השדה "עוקר אילנך ולך" למעלה הלכה ה. (44) מכיוון שהלה ירד לתוך חורבתו שלא ברשות. בזה אין הבדל בין בבית ובין בשדה. בשניהם יכול לומר: "טול מה שבנתי", וראה רי"ף לבבא מציעא שם.

יב. בעל שהוריד אריסין⁵⁹ בנכסיו אשתו⁶⁰ ואחר כך גרשה⁶¹: אם הפעל עצמו אריסין⁶² - נסתלק בעל נסתלקו אריסיו, שלא ירדו לה אלא על דעת הפעל⁶³, ושמיין להם וידם על התחתונה⁶⁴; ואם אין הפעל אריסין - על דעת הקרקע ירדו⁶⁵, ושמיין להם כפאריס.

י. כל מי ששמיין לו⁴⁵, בין שהיתה ידו על העליונה⁴⁶ בין שהיתה ידו על התחתונה⁴⁷ - אינו נוטל פלוג עד שישבע בנקיטת חפץ⁴⁸ במה הוציא. ואם אמר: יבואו הדיינים ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם⁴⁹, וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האמנים בפחות שבשערים⁵⁰ - שומעין לו ונוטל בלא שבועה⁵¹. וכן זה שנוטל השבח בלבד⁵² והיתה ידו על העליונה - אין צריך שבועה⁵³.

(59) פועלים המעבדים את אדמת הבעלים ומקבלים כשכר חלק מן היבול, חצי, שליש או רבע בהתאם למנהג המקום. (60) נכסי מלוג, שהבעל אוכל פירותיהם (מגיד משנה). (61) והאריסים תובעים שכרם מן האשה בעלת הנכסים. (62) בקיא בטיב אריסות ויודע לעבד את הקרקע. (63) ולא על דעת האשה. (64) כדין הבעל עצמו בנכסיו אשתו הגדולה שדינו כיורד שלא ברשות (ראה למעלה הלכה ז). ואפילו אם השדה זקוקה לאריסות, אין דנין כדין שדה העשויה ליטע (הלכה ד). כי לולא הם היה הבעל עצמו מעבד את השדה. (65) כי הקרקע זקוקה להם, ודינם כאילו האשה הורידה אותם [ובגמרא שם משמע, שאם הבעל בקיא בעיבוד הקרקע, אינם נוטלים אפילו הוצאה בשיעור השבח כדין יורד שלא ברשות, אלא "מה שהוציא" - הוציא ומה

(45) את ההוצאה לעומת השבח. (46) כגון היורד לתוך שדה חבירו ברשות ונטע, למעלה הלכה ז. (47) כגון היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, והשדה אינה עשויה ליטע, למעלה הלכה ד. (48) כשהוא אוזח ספר תורה או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ו' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבי שמעון בן שטח, שקנו לו תלמידיו חמור ממשעאלי, ומצאו אבן טובה תלויה בו, והחזירה לישמעאלי, משום שרצה שיתקדש שם שמים על-ידו (ירושלמי בבא-מציעא פרק ב, הלכה ה). (15) כגון שמצאה במקום רוב ישראל, והגוי יחשוב שיהודי גנב ממנו (כסף-משנה). (16) בדין שלמעלה, כשמחזיר, כדי שיפארו את ישראל, לא אמר שחייב להחזיר אלא שאם החזיר מתוך כוונה זו הרי זה משובח, אבל כשיש חשש של חילול השם - חייב להחזיר. דין זה מובא בברייתא בשם ר' פנחס בן יאיר (בבא-קמא ק"ג): המפורסם כמדקדק במצוות השבת אבידה בכלל (ירושלמי דמאי פרק א הלכה ג). (17) אף שאין חילול השם. (18) מן החוץ הביתה. בירושלמי גיטין פרק ה הלכה ט, הגירסא: "ומכבסין כלי גויים", אבל בעבודה זרה פרק א הלכה ג הגירסא: "ומכניסין".

ד. טעות העובד פוכבים¹⁹ - פאבדתו, ומתרת²⁰.
והוא, שטעה מעצמו²¹; אבל להטעותו - אסור²².

(19) היה לו עסק עם ישראל וטעה בחשבון. (20) כשאין חילול השם, כגון שלא הרגיש בטעותו (בבא-קמא ק"ג). (21) ללא תחבולה של היהודי. (22) ראה למעלה הלכות גניבה פרק ז הלכה ח.

ה. פיצד²³? כגון שעשה העובד פוכבים חשבון וטעה²⁴. וצריך שיאמר לו ישראל: ראה שעל חשבונך אני סומך²⁵, ואני יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך. כגון זה מתר²⁶. אבל אם לא אמר לו פן - אסור; שמה יתפון העובד פוכבים לבדקו²⁷, ונמצא שם שמים מתחלל.²⁹

(23) טעות גוי מותרת. (24) ולא שעשה ישראל חשבון והטעה. (25) דברי רב כהנא שם (כפירוש הראשון של רש"י). (26) כי אפילו יגלה הגוי שטעה, לא יבוא לידי חילול השם. (27) את הישראל אם הוא ישר.

ו. עיר שישקלאים ועובדי פוכבים דרין בה, ומחצה עובדי פוכבים ומחצה ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכריז²⁸. ואם בא ישראל ונתן סימניה²⁹ - חיב להחזירה³⁰.

(28) שמא של ישראל היא (מכשירין פרק ב משנה ח). (29) סימנים מובהקים, וראה לקמן פרק יג, הלכה ג. (30) ואין אומרים שהישראל התייאש.

ז. היה רב העיר עובדי פוכבים: אם מצא במקום מן העיר שרוב המצויים שם ישראל³¹ - חיב להכריז³²; אבל אם מצא בסרטיא³³ ופלטאיא³⁴ גדולה, בבתי כנסיות³⁵ ובבתי מדרשות³⁶ שהעובדי פוכבים מצויין שם תמיד³⁷, ובכל מקום שהרבים מצויין שם - הרי המציאה שלו³⁸, ואפלו בא ישראל ונתן סימניה; שהרי נתאש ממנה כשנפלה³⁹, מפני שהוא אומר: עובד פוכבים מצאה. אף על פי שהיא שלו⁴⁰, הרוצה לילה⁴¹ בדרך הטוב והישר⁴² ועושה

שאל - אכל" כבעל עצמו. ונראה שרבינו מתכוון למקרה שלא אכל כלום, שדינו ככל יורד שלא ברשות (משנה כתובות עט.). כך פירש רבינו נסים את דברי רבינו. וראה הגהות הב"ח שם].

פרק אחד עשר

(1) נתבארו בו כללי מצות השבת אבידה למי חייב להחזירה ולמי שהוא פטור מלהחזירה, ובאי זה מקום תמצא. ומי הוא חייב להחזיר אבידה מחמת אי זו סיבה שתהיה, ונסתיים הפרק בדין אבידת קרקע.

א. השבת אבדה לישראל² - מצות עשה, שנאמר: השב תשיכם. והרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תראה את שור אחיך והתעלמת מהם; ובטל מצות עשה³. ואם השיבה - קנים מצות עשה.

(2) ראה לקמן הלכה ג. (3) השב תשיכם.

ב. לקח את האבדה⁴ ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר על שני לאוין: על 'לא תוכל להתעלם' ועל 'לא תגזל'⁵. אפלו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה⁷ לתאבון⁸ וכיוצא בו - מצוה להשיב⁹ לו אבדתו. אבל אוכל נבלה להכעיס¹⁰ - הרי הוא אפיקורוס¹¹; והאפיקורוסים ועובדי עבודת פוכבים ומחללי שבת בפרהסיא - אסור להחזיר להן אבדה, פועבד פוכבים.

(4) מה-שאינ-כן בהלכה הקודמת שנתעלם בלבד. (5) בשעה שנטלה לעצמו, מימרא של רבא בבא-מציעא כו: (6) עובר עבירה. (7) בשר בהמה, חיה ועוף שלא נשחטו כדן. (8) למלא תאוות. (9) זוהי דעת רבי יוחנן שאמר: "לכל אבידת אחיך", לרבות את המומר. והתלמוד מפרש שכוונתו למומר אוכל נבילות לתיאבון, כלומר עובר בקביעות על עבירה זו של אכילת נבילה מתוך תאות היצר (עבודה זרה כו:). (10) את ה'. (11) בגמרא (שם) כתוב: אוכל נבילות להכעיס, מין הוא. ובדפוס רומי ר"מ כתוב: הרי הוא מין. הצנזורה הנוצרית בימי הביניים הכניסה בלבול ועירוב מושגים במונחים "מין", "אפיקורוס", "מומר". וקשה מאוד להעמיד הדברים על מכונם.

ג. אבדת עובד פוכבים - מתרת, שנאמר: אבדת אחיך¹². והמתירה - הרי זה עובר עברה¹³, מפני שהוא מחזיק יד רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה¹⁴ - הרי זה משבח. ובמקום שיש חילול השם¹⁵ - אבדתו אסורה, וחיב להחזירה¹⁶. ובכל מקום¹⁷ מכניסין¹⁸ פליהם מפני הגנבים בכלי ישראל, מפני דרכי שלום.

(12) "וכן תעשה . . . לכל אבידת אחיך". "לאחיך אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לכנעני". מימרא בשם רב, בבא-קמא ק"ג: (13) מימרא בשם רב, סנהדרין עו: (14) כגון

- 1 לַפְּנִים מְשֻׁרֵת הַדִּין - מְחִזֵּיר אֶת הָאֲבֵדָה⁴³ לְיִשְׂרָאֵל
2 כְּשֵׁיתָן אֶת סִמְנֶיהָ.
- 31 כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל. (32) כי דינו כמקום שרובו ישראל (בבא-מציעא כד.). (33) דרך המלך, שרבים מצויים שם. (34) שוק. (35) מקום תפילה. (36) מקום מיוחד ללמוד בו תורה. (37) כלומר, בבתי כנסיות ובתי מדרשות הנמצאים מחוץ לעיר, ומושיבים בהם גוים לצרכי שמירה. ובלשון הגמרא "דיתבי בהו כנענים". כלומר, ישיבת קבע (שם וראה נמוקי-יוסף שם). (38) כי רוב העיר גוים. (39) והגיעה ליד המוצא לאחר יאוש. (40) על-פי הדין. (41) אבל כופים אותו. ראה רבינו חננאל לבבא-מציעא כד: והגהות מיימוניות כאן. (42) אף-על-פי שאינו מצווה מן הדין, על פי הכתוב "ועשית הישר והטוב בעיני ה'" (דברים ו, יח), שבא מיד אחר הכתוב המדבר על מצוות, עדות וחוקים "אשר צוך", וראה רמב"ן לתורה שם, וגמרא בבא-מציעא ל: לה. (43) כמעשה מר שמואל, שם כד:
- 3 ח. מָצָא בְּעִיר זֹו שְׂרָפָה עֹבְדֵי כּוֹכָבִים חֲבִית שֶׁל יֵינ
4 - יֵינָה אֲסוּר בְּהִנָּא⁴⁴, וְנִקְנָה מִתְּר⁴⁵ מְשֻׁם אֲבֵדָה.
5 וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִמְנֶיהָ - מִתְּר בְּשִׁתְּהָ⁴⁶ לְזָה
6 יִשְׂרָאֵל שְׂמָצָאָה⁴⁷.
- (44) משום ספק יין נסך. (45) כדין מציאה במקום שרובו גוים (שם). (46) כי יצא מכלל ספק יין נסך. [וזה דוקא כשמצא סתומה, אבל מצא פתוחה, אסורה בשתיה, שמא ניסך אותה גוי. וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שסתומה אחת מספיקה, ולא הצריכו כאן חותם בתוך חותם (ראה הלכות מאכלות אסורות פי"ג ה"ח), והטעם, שאם פתח גוי את החבית לא היה סותמה]. (47) ואינו מחוייב להתזירה לבעליה, מכיון שרוב גוים, נתיאשו הבעלים (שם).
- 7 ט. עוֹף שֶׁחֹטֵף בְּשָׂר⁴⁸ וְהִשְׁלִיכוֹ בְּחָצֵר אַחֲרָת, אָף
8 עַל פִּי שָׂרֵב הָעִיר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתְּר מְשֻׁם
9 אֲבֵדָה⁴⁹, שֶׁהָרִי נִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ.
- (48) מעשה שהיה, ומסופר בגמרא שם. (49) אבל אסור משום ספק נבילה, כדין בשר שנתעלם מן העין (שם).
- 10 י. הַמוֹצָא אֲבֵדָה בְּזוּטוֹ שֶׁל יָם⁵⁰ וּבְשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁל
11 נְהַר⁵¹ שְׂאִינוּ פּוֹסְק⁵², אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בָּה סִמְנֵן -
12 הָרִי זֹו שֶׁל מוֹצָאָה; שְׁנָאֵמֵר: אֲשֶׁר תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ
13 וּמִצָּאָתָה - מִי שְׂאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ⁵³ וּמִצִּוְיָהּ הִיא אֲצֵל כָּל
14 אָדָם⁵⁴, יֵצֵאת זֹו⁵⁵ שְׂאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם, שְׂזָה
15 וְדָאִי נִתְיָאָשׁ מִמֶּנּוּ.
- (50) כשמי הים גואים, הם נכנסים ליבשה ומכסים שטח מסויים, וכשחוזרים לנקודת השפל הם גורפים אתם כל מה שנמצא בשטח שנשטף. (51) בימות הגשמים, עוברים הנהרות על גדותיהם, וכשהמים חוזרים הם שוללים אתם כל מה שעומד בדרכם, בבא-מציעא כא: פירוש רש"י שם. (52) זרימתו, והחפץ נשטף עם הזרם, והבעלים מתייאשים
- 53) המלא "ממנו" מיותרת, ולהדגשה באה. (54) כגון פרה ורועה בשדה, שכל הרואה אותה יכול ליטלה. (55) זו שנפלה לים, יצאה מכלל אבידות אלה. כל ההלכה הזאת מקורה בברייתא בבא-מציעא כב:
- יא. הַמֵּאבֵּד מִמוֹנוֹ לְדַעַת - אֵין נִזְקָקִין לוֹ⁵⁶. בְּיָצֵד? ¹⁶
הַיֵּינִי פָּרְתוֹ בְּרֶפֶת שְׂאִין לָהּ דָּלֶת וְלֹא קִשְׂרָה וְהִלָּף ¹⁷
לוֹ, הַשְּׁלִיף בְּיָסוֹ⁵⁷ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִלָּף לוֹ, וְכָל ¹⁸
בְּיָצֵא בָּזָה - הָרִי זֶה אֵבֵד מִמוֹנוֹ לְדַעַתוֹ. וְאָף עַל ¹⁹
פִּי שְׂאֲסוּר לְרֹאֶה דָּבָר זֶה לְטַל לְעֵצְמוֹ⁵⁸ - אֵינוֹ זָקוּק ²⁰
לְהַחְזִיר; שְׁנָאֵמֵר: אֲשֶׁר תֵּאבֵד⁵⁹ - פָּרֵט לְמֵאבֵּד ²¹
לְדַעַתוֹ⁶⁰. ²²
- (56) להחזירו לו. (57) דוגמה זו חזקה מן הקודמת. שם הוא מאבד ממנו לדעת, על-ידי-זה שלא שמר על ממנו, וכאן מאבד ממנו לדעת על-ידי מעשה. (58) כי יש בעלים לממון. (59) בלי דעתו. (60) ראה בבא-מציעא כה:
- יב. אֲבֵדָה שְׂאִין בָּהּ שְׂוָה פְּרוּטָה⁶¹ - אֵינוֹ חֵיב ²³
לְהַטְפִּיל⁶² וְלֹא לְהַחְזִירָה⁶³. ²⁴
- (61) "אשר תאבד ממנו, פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה", משום שאינה קרויה אבידה (ספרי תצא, ובבא-מציעא כז.). (62) זה לשון הר"ף כאן (בבא-מציעא טו.). (63) אם לקחה, משום שאינה ממון, והבעלים מוותרים עליה. ראה תוספתא בבא-מציעא פרק ב הוצאת צוקרמנדל עמוד 374.
- יג. מָצָא שֶׁק⁶⁴ או קֶפֶה⁶⁵, אִם הָיָה חֶכֶם או זָקֵן ²⁵
מִכְבֵּד⁶⁶ שְׂאִין דָּרְכוֹ לְטַל כָּלִים אֵלּוּ בְּיָדוֹ⁶⁷ - אֵינוֹ ²⁶
חֵיב⁶⁸ לְהַטְפִּיל בָּהֶן. וְאֹמֵד אֶת דַּעַתוֹ אֵלּוּ הֵיוּ שְׁלֹו⁶⁹: ²⁷
אִם הָיָה מְחִזֵּירָן לְעֵצְמוֹ - כֵּן חֵיב לְהַחְזִיר שֶׁל ²⁸
חֲבֵרוֹ; וְאִם לֹא הָיָה מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ אֲפִלּוּ הָיָה ²⁹
שְׁלֹו⁷⁰ - כֵּן בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר. הָיָה דָּרְכוֹ ³⁰
לְהַחְזִיר כָּלִים כָּאֵלּוּ בְּשִׁדָּה⁷¹, וְאֵין דָּרְכוֹ לְהַחְזִירָן ³¹
בְּעִיר⁷², וּמִצָּאֵן בְּעִיר - אֵינוֹ חֵיב לְהַחְזִיר⁷³; מִצָּאֵן ³²
בְּשִׁדָּה⁷⁴ - חֵיב לְהַחְזִיר⁷⁵ עַד שִׁיגִיעוֹ לְרִשּׁוֹת ³³
הַבְּעָלִים, וְאָף עַל פִּי שֶׁהָרִי נִכְנָס בָּהֶן לְעִיר וְאֵין ³⁴
דָּרְכוֹ בְּכָף⁷⁶. ³⁵
- (64) משנה בבא-מציעא כט: (65) סל גדול. (66) אף-על-פי שאינו חכם, כשמענות לשון המשנה (שם): "וכל דבר שאין דרכו ליטול", ומה שאמרו "זקן ואינה לפי כבודו" לדוגמה נאמר. ראה 'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא כאן. (67) שיש בהם משום בזיון. (68) "והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם . . . הא כיצד . . . או שהיה זקן ואינה לפי כבודו" (ספרי שם, ובבא-מציעא ל.). רבינו אומר "אינו חייב", אבל אם ירצה לפנים משורת הדין יטפל בהם, כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא שם), וראה רבינו חננאל שם, ולקמן הלכה יז, ורא"ש בבא-מציעא פרק ב אות כא. (69) "אמר רבא, כל שבשלו מחזיר, בשל חבירו נמי מחזיר" (בבא-מציעא שם). (70) זהו מובן דברי המשנה "וכל דבר שאין דרכו ליטול" (שם כט:). (71) שאין רואים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ו' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

89 אף-על-פי שהדיר רחוק מבית הבעלים, שהרי הבעלים עצמם הכניסוה שם.

יז. ההולך בדרך הטוב והישר⁹⁰ ועושה לפנים¹⁹ משורת הדין - מחזיר את האבדה בכל מקום, אף על פי שאינה לפי כבודו²¹.

90 ראה למעלה סוף הלכה ז. 91 כמו שעשה רבי ישמעאל ברבי יוסי (בבא-מציעא ל:).

יח. כהן שראה⁹² האבדה בבית הקברות - אינו מטמא להחזירה. שבעת שמקנים מצות עשה של השב אבדה, מבטל עשה של 'קדשים יהיו' ועובר על לא תעשה של 'לא יטמא בעל פעמיו', ואין עשה דוחה⁹³ את לא תעשה ועשה⁹⁴.

92 שם ל. ומשנה שם לב. 93 שם ל. אף-על-פי שבהשבת אבידה יש גם 'לא תעשה' (לא תוכל להתעלם), אבל הכוח לדחות יש ב'עשה' בלבד (ראה רש"י שם ורי"ף). 94 אלא 'לא תעשה' בלבד.

יט. ראה את האבדה⁹⁵, ואמר לו אביו: אל תחזירה - יחזיר, ולא יקבל ממנו⁹⁶. שאם קבל מאביו, נמצא בעת שקנים מצות עשה של 'פבד את אביך', בטל עשה של 'השב תשיבם' ועבר על 'לא תוכל להתעלם'.

95 שם לב. 96 בגמרא שם לב: אמרו נימוק אחר מזה שאמר רבינו כהן: "שנאמר (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו וכו' אני ה' - כולכם חייבים בכבודי".

כ. הרוצה מים⁹⁷ שוטפין ובאין להשחית בגין חברו או שדהו - חייב לגדור⁹⁸ בפניהם ולמנעם⁹⁹; שנאמר: לכל אבדת אחיך - לרבות אבדת קרקעו¹⁰⁰.

97 שם לא. 98 אף-על-פי שהבנין לא יתמוטט, אלא יתקלקל בלבד. 99 אף-על-פי שהכתוב מנה מטלטלין בלבד. 100 מימרא של רבא, שם.

פרק שנים עשר

1) נתבאר בו דיני מי שאבדה ממנו אבידה ופגע באבידה אחרת וכן הדומה לזה. ונמשך לזה דין השותפים שאבדו ושהצילו וכל הנמשך אחר זה.

א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חברו: אם יכול להחזיר את שתייהן² - חייב להחזיר שתייהן; ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן - אבדתו קודמת³. ואפילו לאבדת אביו או של רבו⁵ - שלו קודם לכל אדם⁶.

2) ואל יאמר שלי קודמת, ויניח את של חברו. 3) משנה בבא-מציעא לג. 4) אף-על-פי שהוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום (שם לב). והלכות ממרים פרק ו. 5) שחייב בכבודו ובידתו יותר משל אביו, ראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ב וה. 6) משנה וגמרא, שם לג.

אותו ואינו בוש. 72) שהוא בוש מפני מכריו (שם ל:). 73) כי אין זה לפי כבודו, אף-על-פי שאינו בכלל "אין דרכו ליטול כלים אלו בידו", שנזכר בתחילת ההלכה. 74) זוהי בעיא בגמרא שם, שעלתה בתיקו. 75) מכיוון שהבעיא לא נפתרה, פסק רבינו לחומרא. 76) מכיוון שבשדה דרכו בכך, נתחייב לקחת את הכלי ולהתחיל בהשבתו, ומאחר שהתחיל במצוה, מחייבים אותו לגמור אותה אפילו בעיר, אף-על-פי שאין זה לפי כבודו, בהתאם לכלל של רבה: "הכיסה חייב בה" (גמרא שם). [הרי"ף כתב: בעיא דלא איפשטא - ולא יחזיר בעיר. ומשמע, שבשדה יטול ויכניס לעיר. וראה רא"ש פרק ב אות כ, שלרי"ף היתה גירסא אחרת בגמרא. והרא"ש עצמו סובר שיש להחמיר באיסור זלזול בכבוד התורה, ולכן לא יחזיר. ומובן שזה רק ב"זקן - היינו חכם - ואינה לפי כבודו", אבל "אין דרכו ליטול" מחייב להחזיר, לחומרא. וראה נמוקיי-יוסף שם, רביית יוסף' חושן-משפט סימן רסג].

יד. וכן אם מצא בהמה והכיש⁷⁷ - נתחייב להטפל בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי התחיל במצוה⁷⁸. החזירה וברחה⁷⁹, אפילו מאה פעמים⁸⁰ - חייב להחזיר; שנאמר: השב תשיבם. 'השב' אפילו מאה פעמים משמעו⁸¹. לעולם הוא חייב להטפל בה, עד שיתחזרה לרשות בעליה⁸² למקום המשתמר⁸³; אבל אם החזירה למקום שאין משתמר, כגון גנה וחרפה, ואבדה משם - חייב באחרייתה.

77) מימרא של רבה (שם). 78) ועליו לגומרה. 79) 'ספרי' תצא, ומשנה בבא-מציעא ל: 80) גמרא שם לא. 81) כי זהו מקור, המראה על פעולה מתמדת, דוגמת "זכור" ו"שמור" שנאמר בשבת. וראה פירוש המשנה לרבינו. 82) שהרי כתוב "השב תשיבם לאחריך" (ספרי תצא, ותוספתא בבא-מציעא פרק ב). 83) בבא-מציעא לא. ובבא-קמא נז.

טו. החזיר את האבדה בשחירת⁸⁴ למקום שהבעלים נכנסין ויוצאין שם בשחירת - אינו חייב להטפל בה, שהרי הבעלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו משתמר⁸⁵. במה דברים אמורים? בדרך שאין בו רוח חיים; אבל בבעלי חיים⁸⁶ - לעולם חייב להטפל בה, עד שיתחזרה לרשות הבעלים המשתמרת⁸⁷. ואינו צריך דעת בעלים⁸⁸.

84) בבא-קמא שם, בשחירת הבעלים מצויים בבית. 85) כי האחריות על הבעלים. 86) שם. 87) מכיוון שמלומדת היא לצאת, צריכה שמירה יתירה, גמרא שם. 88) אינו צריך להודיע לבעלים, שהחזיר את האבידה. זוהי הקלה הניתנת למשיב אבידה, שלא להטריח אותו יותר מדי, מה-שאין-כן בארבעת השומרים ובגנב ובגולן, שצריכים דעת בעלים (שם).

טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה למקומה - הרי זה קנים המצוה, ואינו צריך דעת הבעלים⁸⁹.

1 ב. פָּגַע בְּאֲבֵדָתוֹ רַבּוֹ עִם אֲבֵדָתוֹ אֲבִיו: אִם הָיָה אֲבִיו
2 שְׁקוּל כְּנֶגֶד רַבּוֹ⁸ - שֶׁל אֲבִיו קוֹדֶמֶת⁹; וְאִם לֹא -
3 שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת. וְהוּא¹⁰, שִׁיְהִיָּה רַבּוֹ מִבְּהֶקֶל¹¹, שֶׁרַב
4 חֻקְמָתוֹ¹² שֶׁל תוֹרָה¹³ מִמֶּנּוּ לָמַד.

22 שם. (23) ולא דמי חמורו, אף-על-פי שהתנה, מכיון
שלא עשה שליחותו. (24) מקביל לשטף נהר חמורו,
שבהלכה ג. (25) בבא-מציעא ל: לא: (26) "כגון שהיה
חייט, והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונשתתה
בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו באותו יום סלע. לא
יאמר לו, כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע, תנה לי, אלא
משערין שכרו כעת שאין לו מה יתפור ויושב ובטל, אם
יבוא אדם ויאמר לו, הנך יושב ובטל, תקח בתפירת בגד
חצי סלע, או תשאר בטל כל היום, ומה שמתברר שנוטל
בשעה שאין לו תפירה לתפור, הוא שנוטל מבעל האבידה"
(רבינו חננאל, בבא-מציעא לא:). (27) משנה, שם ל:
(28) נתנו לו הרשאה (יפוי-כח) לטפל באבידה לפי התנאי
שהתנה. למעלה בהלכה ג לא נאמר "והרשוהו", מכיון שזה
מובן מאליו, שהבעלים או בית-דין יסכימו לתנאי לתת לו
דמי חמורו שיפה מנה, כדי להציל את של חבירו השווה
מאתיים. אבל בדין זה לא ידוע כמה ייבטל, ולכן הדגיש
רבינו ואמר "והרשוהו". (29) משנה וגמרא שם. מן הדין,
אין הוא חייב להפסיד ממונו כדי להציל ממון חבירו.

22 ה. וְכֵן שְׁנַיִם³⁰ שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּדֶרֶךְ, זֶה בְּחִבָּתוֹ שֶׁל יוֹן
23 וְזֶה בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ, וְנִסְדָּק הַכַּד שֶׁל דְּבִשׁ³¹, וְקָדַם
24 שִׁישְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאַרְצָן שִׁפְפָּף זֶה אֶת יָיִנוֹ וְהִצִּיל אֶת
25 הַדְּבִשׁ³² לְתוֹךְ הַחִבָּת - אֵין לוֹ אֲלֹא שְׁכָרוֹ הָרָאוּי
26 לוֹ³³. וְאִם אָמַר: אֲצִיל אֶת שְׁלֹף וְאֶתָּה נֹתֵן לִי דָמִי
27 שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְנָה בְּפָנָיו בֵּית דִּין - הָרִי זֶה חֵיב לָתֵן
28 לוֹ. וְאִם נִשְׁפָּף הַדְּבִשׁ לְאַרְצָן - הָרִי זֶה הַפְקָרָה³⁴, וְכָל
29 הַמִּצִּיל - לְעֲצָמוֹ מִצִּיל.

(30) משנה בבא-קמא קטו. (31) והדבש מטפטף דרך
הסדק. (32) שדמיו מרובים מדמי היין. (33) אף-על-פי
שבמו ידי שפך את יינו ועסק באיסוף הדבש. והטעם, ראה
למעלה בפירוש להלכה ג. וראה בבא-קמא קטו. (34) שם
קטו: אמרו, שרק במקרה שחישוק כרוך על הכד ומעכב את
שפיכת הדבש אין הדבש הפקר, ומפרש רבינו שהחישוק
מעכב לזמן מסוים את שפיכת הדבש, ומכאן יצא לו שאם
כבר נשפך הרי הוא הפקר. ראה מגיד-משנה.

30 ו. הָיָה זֶה בָּא בְּכַד שֶׁל דְּבִשׁ וְזֶה בָּא בְּקַנְקָנִים רִיקָנִים,
31 וְנִסְדָּקָה כַּד הַדְּבִשׁ, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַקַּנְקָנִים: אֵינִי
32 מִצִּיל לָךְ דְּבִשׁ זֶה קַנְקָנִי עַד שֶׁתֵּתֵן לִי חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ
33 אוֹ כֶּף וְכֶף דִּינָרִין, וְקָבַל עָלָיו בַּעַל הַדְּבִשׁ וְאָמַר לוֹ:
34 הֵן - הָרִי זֶה שְׁחָק בּוֹ³⁵, וְאֵינוֹ נֹתֵן לוֹ אֲלֹא שְׁכָרוֹ
35 הָרָאוּי לוֹ; שֶׁהָרִי לֹא הִפְסִידוֹ כְּלוּם³⁶.

(35) שהרי חייב הוא להציל ממון חבירו, שם קטו.
(36) שם.

36 ז. וְכֵן מִי שֶׁפָּרַח³⁷ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהִיתָה מַעֲבַרְתָּ
37 לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ: הַעֲבִירֵנִי וְאֵנִי נֹתֵן לָךְ דִּינָר,

(7) משנה שם. (8) בחכמה. במשנתנו כתוב: "ואם אביו
חכם" (לענין פדיון שבויים). אבל במשנה בירושלמי, וגם
בריי"ף הגירסא: "שקול כנגד רבו" (לענין אבידה), וגירסת
רבינו כגירסא זו, אולם בפרק ה מהלכות תלמוד תורה הלכה
א, כתוב רבינו: "וכן אם היה אביו תלמיד-חכם, אף-על-פי
שאינו שקול כנגד רבו, משיב אבידתו. . .". וזה סתירה למה
שכתב כאן. דעת הגהות מיימוניות, שבהלכות תלמוד תורה
יש טעות-סופר, והעיקר הוא הנוסח כאן. ובכסף-משנה שם
כתב בשם אחד מבניו של רבינו, ששם מדובר ברבו סתם,
שאינו מובהק, על כן אף-על-פי שאביו אינו שקול כנגד
רבו, כיוון שהוא תלמיד-חכם הוא קודם, וכאן מדגיש
רבינו: "והוא שיהיה רבו מובהק", על כן צריך שיהיה אביו
שקול, ואם לא - של רבו קודם. וראה 'שיטה מקובצת'
לבבא-מציעא סוף פרק ב. (9) "שאביו הביאו לעולם הזה,
ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא" (שם).
(10) בתנאי. (11) לשון עולא, שם. (12) כדעת רבי יהודה,
שם. (13) ולא חכמת אומות העולם.

5 ג. הִנִּיחַ אֲבִידָתוֹ¹⁴ וְהִחְזִיר אֲבֵדָתוֹ חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ אֲלֹא
6 שְׁכָר הָרָאוּי לוֹ¹⁵. מֵיָצֵד? שִׁטְף נְהָר¹⁶ חֲמורוֹ וְחֲמור
7 חֲבֵרוֹ, שֶׁלֹּו יָפָה מִנֶּה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ מְאֵתִים, הִנִּיחַ אֶת
8 שֶׁלֹו וְהִצִּיל אֶת שֶׁל חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ אֲלֹא שְׁכָרוֹ הָרָאוּי
9 לוֹ. וְאִם אָמַר לוֹ: אֲצִיל אֶת שְׁלֹף וְאֶתָּה נֹתֵן לִי דָמִי
10 שְׁלִי, אוֹ שֶׁהִתְנָה בְּפָנָיו בֵּית דִּין¹⁷ - חֵיב לָתֵן לוֹ¹⁸ דָמִי
11 שְׁלֹו. וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲמורוֹ עָלָה מֵאֲלִיוֹ¹⁹ - הוּאִיל
12 וְלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ²⁰, זָכָה בְּמָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ²¹.

(14) לפניו משורת הדין, כי מן הדין שלו קודמת, כלמעלה
בהלכה א. (15) לפי הטירחא והזמן שטיפל באבידת
חבירו, ולא דמי אבידתו שהפסיד, מכיוון שעשה זאת
מעצמו, כדי לזכות במצוה. (16) משנה בבא-קמא קטו:
(17) כגון שבעל החמור לא היה במקום. ראה בבא-מציעא
ל: (18) כי התנאי בפני בית-דין מזכה את המציל לקבל
את מה שהתנה, אף-על-פי שבעל החמור לא היה נוכח שם.
ואם התנה עמו, הריהו חייב לקיים את התנאי, ואינו יכול
לטעון "משטה אני בך" (ראה שם קטו. ופירוש המשנה
לרבינו שם). (19) ולא הפסיד כלום. (20) והפקירו כדי
להציל את של חבירו, דינו כאבוד. (21) גמרא שם. כי
רואים את החמור כאבוד, ומן השמים ריחמו עליו וניצל
חמורו מטביעה.

13 ד. יָרַד לְהִצִּיל וְלֹא הִצִּיל²² - אֵין לוֹ אֲלֹא שְׁכָרוֹ
14 הָרָאוּי לוֹ²³. וְכֵן²⁴ אִם הָיָה עוֹסֵק בְּמִלָּאכָה, וְבִטֵּל
15 מִמִּלָּאכָתוֹ שִׁשְׁוֹה דִּינָר, וְהִחְזִיר אֲבֵדָה שִׁשְׁוֹה מֵאָה
16 דִּינָר - לֹא יֵאמַר לוֹ: תֵּן לִי דִינָר שֶׁהִפְסַדְתִּי, אֲלֹא
17 נֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפֻעֵל בִּטּוֹל²⁵ שִׁיבִטֵּל מֵאֲוֶתָה מִלָּאכָה
18 שֶׁהָיָה עוֹסֵק בָּהּ²⁶. וְאִם הִתְנָה עִם הַבְּעָלִים אוֹ בְּפָנָיו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ו' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְטַרְפָּה⁵⁸, וּפְסָקוֹ עִם הַגִּיס מִמּוֹן וְנָתַנוּ לוֹ - מִחֲשָׁבִין
2 לְפִי מִמּוֹנָם⁵⁹, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי נִפְשׁוֹת⁶⁰. וְאִם
3 שָׁכְרוּ תֵּיִר לְפָנֵיהֶם לְהוֹדִיעֵם הִדָּרָךְ - מִחֲשָׁבִין שָׁכְרוּ
4 לְפִי מִמּוֹן וּלְפִי נִפְשׁוֹת⁶¹. וְאִל יִשְׁנוּ⁶² מִמְּנָה
5 הַחֲמָרִים.⁶³

57 גמרא שם. 58 לבוזה. 59 לפי ערך החפצים, שכל
אחד ואחד מוביל בשיירה. כי כוונת הגייס היתה לביזה.
60 כי לא היו בסכנה. 61 כי בלי התייר, המורה דרך,
צפויה סכנה גם לממונם וגם לחייהם. 62 שאם נהגו לתת
לתייר לפי ממון או לפי נפשות, עושים.

6 יב. וְשָׂאִין⁶³ הַחֲמָרִים לְהַתְּנוֹת בִּינְיָהֶן⁶⁴: כָּל מִי
7 שֶׁתֵּאֱבָד מִמֶּנּוּ חֲמֹר⁶⁵ מִבְּנֵי הַשִּׁירָא - מַעֲמִידִין לוֹ
8 חֲמֹר אַחֶרֶת. וְאִם פָּשַׁע בָּהּ הוּא וְאֶבְדָּה - אִין חֲבִיבִין
9 לְהַעֲמִיד לָהּ⁶⁶.

63 שם. 64 כשכולם רוצים, והתנאי קיים אפילו בדיבור
בלבד, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. 65 כגון שטיטרף
עלידי חיות רעות. 66 כי מקרה פשיעה אינו בכלל
התנאי.

10 יג. אֶבְדָּה חֲמֹרוֹ, וְאָמַר: תָּנוּ לִי דָמִיהָ⁶⁷ וְאִנִּי רוֹצֶה
11 לְקַח חֲמֹר⁶⁸ וְהִרְנִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם⁶⁹ - אִין שׁוֹמְעִין
12 לוֹ⁷⁰; אֲלֹא מַעֲמִידִין לוֹ חֲמֹר אַחֶרֶת, כְּדֵי שִׁזְדָּרוּ
13 עֲצָמוֹ וְיִשְׁמֹר בְּהִמָּתוֹ⁷¹. וְאִפְלוּ הָיְתָה לוֹ בְּהֵמָה
14 אַחֶרֶת⁷² בְּשִׁירָא - אִינוּ דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת לְשׁוֹמֵר
15 שְׁתֵּים⁷³.

67 במקום החמור (שם). 68 ולרש"י פירוש אחר. ראה
שם. 69 מפני החיות והליסטים. 70 שאם יש לו
בהמה, הוא מסייעם לשמור כהוגן. וכשאין לו בהמה, אינו
מזדרז בשמירת ממון אחרים. 71 ועלידיזזה הוא עוזר
בשמירת כל השיירה. 72 ובשבילה הוא מזדרז בשמירה
כחבריו. 73 כי על שתי בהמות הוא שומר ביתר
מסירות-נפש מאשר על האחת, ועל כן אם אמר תנו לי
דמיה, אין שומעים לו, שם.

16 יד. סְפִינָה⁷⁴ שֶׁהָיְתָה מֵהַלֶּכֶת בַּיָּם, וְעָמַד עָלֶיהָ
17 נַחֲשׁוּל⁷⁵ לְטַבְּעָה, וְהִקְלוּ מִמִּשְׁאָה⁷⁶ - מִחֲשָׁבִין לְפִי
18 מִשְׁאָוִי⁷⁷, וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי מִמּוֹן. וְאִל יִשְׁנוּ⁷⁸
19 מִמְּנָה הַסְּפִינִים.⁸⁰

74 שם. 75 גלים סוערים. 76 כדי להצילה מטביעה,
יש הכרח להשליך חלק מן המטען לים. 77 "אם השליך
זה מאה ליטרין זהב, ישליך זה מאה ליטרין ברזל" (רש"י)
כשלשניהם מטען באותו משקל. 78 אם היה לספנים
מנהג אחר, עושים כמנהגם. והדין שלמעלה מחייב כשאין
נוהג קבוע. וכן יש להבין גם הלכה יא.

20 טו. וְשָׂאִין⁷⁹ הַסְּפִינִים לְהַתְּנוֹת בִּינְיָהֶן: כָּל מִי
21 שֶׁתֵּאֱבָד לוֹ סְפִינָה - מַעֲמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֶרֶת.
22 פָּשַׁע בָּהּ וְאֶבְדָּה, או שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם שֶׁאִין הַסְּפִינִים
23 הוֹלֵכֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן⁸⁰ - אִין חֲבִיבִין לְהַעֲמִיד לָהּ⁸¹.

1 וְהַעֲבִירוּ - אִין לוֹ אֲלֹא שָׁכְרוּ³⁹ הָרָאוֹי לוֹ. וְאִם הָיָה
2 צִיד⁴⁰, וְאָמַר לוֹ: בָּטַל מִצְוַתְךָ וְהַעֲבִירָנִי - נֹתֵן לוֹ
3 כָּל מַה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ⁴¹. וְכֵן כָּל פִּיזָא בָּזָה.

37 שם. 38 רפסודה. 39 שמצוה היא להצילו.
40 השולה דגים מן הים, שם. 41 [ואפילו אם התנה עמו
יותר ממה שהפסיד, כן כתב הלחם-משנה. וקשה למצוא את
ההבדל שבין זה ובין הדין שבהלכה ו. ואפשר, משום ששם
לא הפסיד כלום, אבל כאן הפסיד משהו. ודוחק. אמנם
סגנונו של רבינו בהלכה ו מסייע לטעם זה, שכתב: שהרי
לא הפסידו כלום].

4 ח. שִׁירָא שֶׁהָיְתָה הוֹלֶכֶת בְּמִדְבָּר⁴², וְעָמַד עָלֶיהָ
5 גִּיס⁴³ וּטְרַפָּה⁴⁴: אִם אִינֵן יְכוּלִים לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְעָמַד
6 אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל - הַצִּיל לְעַצְמוֹ⁴⁵; וְאִם יְכוּלִין⁴⁶ הֵן
7 לְהַצִּיל מִיָּדָם, וְקָדַם אֶחָד מֵהֶן וְהַצִּיל, אָף עַל פִּי
8 שְׂאֵמֶר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הַצִּיל לְאֶמְצָע⁴⁷.

42 שם קטז. 43 צבא. 44 ובזזה. 45 מכיון
שהבעלים התייאשו, וראה משנה שם קיד. 46 כגון שהם
מרוכבים וחזקים. 47 כל אחד מכיר את שלו ונוטל, מכיון
שלא התייאש.

9 ט. הָיוּ יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדָּחֶק⁴⁸ - כָּל הַמַּצִּיל
10 מַצִּיל לְאֶמְצָע⁴⁹; אֲלֹא אִם בֶּן אָמֶר: לְעַצְמִי אֲנִי
11 מַצִּיל - הָרִי זֶה מַצִּיל לְעַצְמוֹ. שֶׁבִּינֵן שֶׁשְּׁמַעוּהוּ
12 אוֹמֵר 'לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל', הָיָה לָהֶן לְדָחֶק עֲצָמָן
13 וְלִהְצִיל; וְכִינֵן שֶׁיִּשְׁבּוּ וְלֹא הַצִּילוּ - הָרִי נִתְיָאֲשׁוּ מִן
14 הַכָּל.

48 דברי רב אשי, שם. 49 כי הם יכולים לטעון, אילו
אמרת שתציל לעצמך היינו מוסרים נפשנו ומצילים, ר"ף
שם.

15 י. הָיוּ שְׁנֵי שְׂתַפִּין, וְהַצִּיל אֶחָד מֵהֶן - הַצִּיל
16 לְאֶמְצָע⁵⁰. וְאִם אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל⁵¹ - הָרִי זֶה
17 חָלַק מִחֲבֵרָו⁵², וְהַצִּיל לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַשׁוֹכֵר אֶת
18 הַפּוֹעֵל⁵³ לְהַצִּיל - כָּל שֶׁנִּצֵּל הָרִי הוּא לְמַשְׁפִּיר⁵⁴.
19 וְאִם אָמַר: לְעַצְמִי אֲנִי מַצִּיל - הָרִי זֶה חוֹזֵר בּוֹ מִן
20 הַשְּׂכִירוֹת⁵⁵, וְכָל שֶׁנִּצֵּל אַחֵר שְׂאֵמֶר בֶּן הָרִי הוּא
21 שְׂלֵף⁵⁶.

50 ושייך לשניהם יחד. אפילו כשחבירו אינו יכול להציל,
אין אומרים שהתייאש, כי הוא סמך על שותפו, ועל כן לא
יכול הלה לטעון שזכה מן ההפקר. 51 את חלקי.
52 ביטל את השותפות. מכיון שממונו בסכנה, זכאי הוא
לחלוק שלא מדעת חבירו, ולהציל את שלו, בין שחבירו
יכול להציל ובין אינו יכול (גמרא שם). 53 פירושו של
רבא, שם. 54 אפילו כשאין המשכיר יכול להציל, כי
סתמו לבעל הבית הוא מציל. 55 והדין הוא, שפועל יכול
לחזור בו אפילו בחצי היום (שם). 56 אם אין המשכיר
יכול להציל, וזוכה השכיר מן ההפקר.

22 יא. שִׁירָא⁵⁷ שֶׁחֲנָתָה בְּמִדְבָּר, וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(79) שם. הלכה זו מקבילה להלכה יב. (80) אפילו היו
הולכות בו בזמן אחר, כגון שהלך בתשרי סמוך ליבשה ונשברה. (81) כי על-מנת-כן לא התנו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ל' ניסן-ו' אייר תשע"ט

יום ראשון ל' ניסן ה'תשע"ט

הלכות טמאת מת

פרק ששי

(1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסוהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

1 א. עצמות הדג² ועורו, העושה מהן פלים - אינן
2 מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי
3 סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים³ וכיוצא בה.
4 שכל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות
5 פלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר
6 שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה,
7 אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה
8 תחתיו כשאר אהלים⁴.

(2) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו:
"יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או
בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ".
(3) כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים
רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר
בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לעניין
טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית
קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

9 ב. כלי גללים⁵ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן
10 מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים,
11 בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ
12 העשוי לנחת⁶, כגון התבה⁷ והמגדל והפותר, שהן
13 מחזיקין ארבעים סאה⁸ בלח⁹ ויהיה להם שוליים¹⁰ -
14 אינן מקבלין טמאה כלל¹¹ לא מדברי תורה ולא
15 מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הבא
16 במדה.

(5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות
מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון
גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה

לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים
ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ
למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי
ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה
למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש.
(10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם,
למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב
למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב)
"כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק
מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה
הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

ג. כלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³
טמאים. כלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן
טמאין. ואינן טמאין אלא מאוירן¹⁴ או בהסט
הזב¹⁵. אפילו נגע כלי חרש במת מגבו - אינו
מתטמא¹⁶. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו
ואף על פי שלא נגע בו - נטמא. היה כלי חרש
עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה
באוירו. ואם היה מקף צמיד פתיל - הוא ומה
שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה; שאין טמאה
נכנסה לו אלא מפתחו ובהסט הזב¹⁷, שהרי הוא
כמי שנגע בכלו¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה
גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה
השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית
קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באוירו של הכלי ואף על
פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת
כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש
אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו
תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאויר
כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת
הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם
זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע
(פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי
חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש
הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה
בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו
גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס
מגבו אלא מאוירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא
טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה
מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד

- פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באוויר, שהרי הזיזו.
- ד. העושה גולל מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון שהניח על גבי הקבר אבן או כלי אדמה או כלי עץ הבא במדה או כלי חרש המקף צמיד פתיל או עור הדג ועצמו וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת שבעה משום נוגע בגולל. ואם פרשו מלהיות גולל או שהסיר את המת מתחתיהן - הרי הן טהורין. וכן בהמה שפנתה ועשה אותה גולל - הנוגע בה טמא טמאת שבעה כל זמן שהיא גולל. התיר בהמה - הרי היא טהורה כשאר בהמות. וכן חבית¹⁹ שהיא מלאה משקין מקפת צמיד פתיל ועשה אותה גולל למת - הנוגע בה²⁰ טמא טמאת שבעה, והחבית והמשקין טהורין²¹.
- (19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.
- ה. קורה שעשאה גולל לקבר, בין עומדת²² בין מטה על צדה²³ - אין טמא אלא כנגד פתח הקבר בלבד²⁴. והנוגע בקצה המנח חוץ לקבר - טהור. עשה ראשה גולל לקבר²⁵ והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן: הנוגע ממנה בארבעה טפחים סמוך לקבר - טמא משום גולל, ומארבעה ולמעלה - טהור²⁶. במה דברים אמורים? בזמן שהוא עתיד לקץ אותה; אכל אם אינו עתיד לקץ אותה - פלה גולל.
- (22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).
- ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים שעשאן גולל - המאהיל על גבי שתיהן²⁷ טמא²⁸. נטלה אחת מהן - המאהיל על גבי שניה טהור, מפני שיש לטמאה דרך שתצא בו²⁹.
- (27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאחיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).
- ז. גל של צורות שעשאהו גולל לקבר - אין טמא
- א. אלא סדר הפנימי³⁰, שהוא צרכו של קבר; אבל הנוגע בשאר האבנים - טהור.
- (30) הצורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.
- ח. ארון שהוא חקוק בסלע³¹ והניחו בו המת וכסוהו בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום טהור³², והנוגע בגולל טמא. למה זה דומה? לבור גדול מלא מתים, ואבן גדולה על פיה, שאין טמא אלא כנגד חללה. ואם פנה נפש³³ על גבה³⁴ - הרי זו³⁵ כקבר סתום³⁶ ומטמא מכל סביביו. היתה הארון³⁷ החקוקה בסלע³⁸ רחבה מלמטה³⁹ וצרה מלמעלה והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן טהור⁴⁰, ומלמעלה⁴¹ טמא; שהרי הצדדין מלמעלה סמכו על גבי המת ונעשו כגולל. היתה הארון רחבה מלמעלה וצרה מלמטה - הנוגע בה מכל מקום טמא⁴². היתה שורה⁴³: הנוגע בה מטפח הסמוך לקרקעיתה⁴⁴ ולמעלה - טמא⁴⁵, מטפח ולמטה - טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה כמו נגר⁴⁶ - הנוגע בה מכל מקום טהור, חוץ ממקום פתחה.
- (31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצדי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל א' ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. (40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. (41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע זקופים בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.
- ט. מערה שהקבר⁴⁷ בתוכה ויחצר לפני המערה: 45

בַּחֲלוֹן שֶׁהָיָא אַרְבַּעָה¹² עַל אַרְבַּעָה - הַצִּיל¹³ עַל
הַפְּתָחִים כֵּלָן, וְאֵין טָמֵא אֲלָא כְּנֶגֶד הַפְּתָח שֶׁנִּפְתַּח
אוֹ שֶׁחָשַׁב עָלָיו, וְהִשְׁאָר טְהוֹרִין¹⁴, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
נִעְלָוִין¹⁵ וְהָיָה אֵין הַפֶּתַח כְּקֹבֵר סְתוּם¹⁶. וְכֵן אִם
הִתְחִיל לַחְתּוֹר פֶּתַח¹⁷ לְהוֹצִיאוֹ בּוֹ - מִשִּׁיחָתוֹר אַרְבַּעָה
עַל אַרְבַּעָה¹⁸ הַצִּיל עַל הַפְּתָחִים כֵּלָן. הִיָּה שֵׁם פֶּתַח
סְתוּם וְחָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ וְהִתְחִיל לִפְתָּחוֹ - מִשִּׁיחָתוֹר
לִפְתָּח הַצִּיל עַל הַפְּתָחִים כֵּלָן¹⁹. הָיָה בּוֹ²⁰ חֲלוֹנוֹת
הַרְבֵּה²¹ וְכֵלָן מוֹגְפּוֹת - כֵּלָן טְהוֹרוֹת²². נִפְתַּחוּ²³ -
כֵּלָן טָמְאוֹת²⁴, וְלֹא הַצִּילוּ עַל הַפְּתָחִים²⁵. פֶּתַח
קִטְּוֹן²⁶ בְּתוֹךְ פֶּתַח גָּדוֹל²⁷ - הַמַּאֲהִיל עַל גִּבֵּי שְׁנֵיהֶם²⁸
טָמֵא. חָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּקִטְּוֹן - טְהוֹר קִטְּוֹן אֶת הַגָּדוֹל²⁹.
הָיָה שְׁנֵיהֶן מִתְאִמִּין³⁰ - הַמַּאֲהִיל עַל גִּבֵּי שְׁנֵיהֶם
טָמֵא³¹. חָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן - טְהוֹר אֶת
הַבְּרוֹר³². הָיָה לַבֵּית³³ פֶּתַח אֶחָד לְצִפּוֹן וּפֶתַח לְדָרוֹם,
וְחָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּצִפּוֹן, וְאַחֵר כֶּף בָּאוּ אֶחָיו אוֹ
קְרוֹבָיו וְאָמְרוּ: אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֲלָא בְּדָרוֹמִי -
טְהוֹר דָּרוֹמִי אֶת הַצִּפּוֹנִי³⁴, וּבִלְבָד שְׁלֹא יַעֲרִים³⁵. וְאִם
הָעָרִים - שְׁנֵיהֶן טָמְאִים.

(7) שם פ"ז מ"ג. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים.
(9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם
נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו
אומרים הוברר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר
את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן
התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים
מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים.
(11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה.
(14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר
שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן
נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא
"אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובדודאי
יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו.
(16) מפני שלא נפרצו צצימיו. (17) לפתוח פתח חדש.
(18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה,
שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל
(ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל
שמשעתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח
במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחו נעולים.
(21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא
את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם
את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין
דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים
אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציא דרכם
(הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתיים
גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות
גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים.
(28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים
שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב
להוציא בגדול, מפני שאם ייפתח הגדול גם הקטן נפתח

בְּזִמְנָן שֶׁהִחְצֵר לְאוֹר⁴⁸ - הַעוֹמֵד לְתוֹכָה טְהוֹר⁴⁹,
וּבִלְבָד שְׁלֹא יִגַּע בְּמִשְׁקוֹף הַמַּעֲרָה⁵⁰; וּבְזִמְנָן שֶׁהִחְצֵר
מִקְרָה: אִם הָיָה בָּהּ [מִגְלָה בְּצֵד הַמַּעֲרָה] אַרְבַּעָה
טַפְּחִים עַל אַרְבַּעָה טַפְּחִים אוֹ יֵתֶר - הִנֵּכְנָס לְשֵׁם
טְהוֹר; הִיָּתָה פְּחוּתָה מֵאַרְבַּעָה עַל אַרְבַּעָה - הִנֵּכְנָס
לְשֵׁם טָמֵא וְאַף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּע בְּפֶתַח הַמַּעֲרָה.

(47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין
תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על
פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש
לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא:
"במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר
טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא
פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל
שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

יום שני א' אייר ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו
פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד
מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר
מטמא מכל סביבו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה
ובוקעת ויורדת.

א. בֵּית סְתוּם² שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ פֶּתַח
[וּפְרִיץ אֶת פְּצִימָיו]³ וְסִתְּמוֹ - מִטָּמֵא מִכָּל סְבִיבָיו,
וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ מֵאַחֲרָיו אוֹ מִגֵּגוֹ - טָמֵא שְׁבַעָה, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא כְּקֹבֵר סְתוּם⁴. נִפְתַּח בּוֹ פֶּתַח, אֶפְלוּ סִתְּמוֹ,
אִם לֹא פָּרַץ פְּצִימָיו - הַנוֹגֵעַ בּוֹ מֵאַחֲרָיו וּמִגֵּגוֹ
טְהוֹר, וְאֵין טָמֵא אֲלָא כְּנֶגֶד הַפְּתָח. וְכִמְהָ יִהְיֶה
שְׁעוֹר הַפְּתָח? שְׁלֹם הַמֶּת⁵ - פֶּתָחוֹ בְּאַרְבַּעָה
טַפְּחִים⁶, וְכִזִּית מִן הַמֶּת - פֶּתָחוֹ בְּטַפַּח, וְגָדוֹל
מִכִּזִּית - הָרִי הוּא כְּמֵת וּפִתָּחוֹ בְּאַרְבַּעָה.

(2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית
שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא
תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל.
מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי
כל זה אהל. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור.
(3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף
ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך
אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנבאר
למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי.
(5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. (6) ואם אין בו
כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

ב. הַמֶּת בְּתוֹךְ הַבֵּית⁷ וּבוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה, בְּזִמְנָן שֶׁפָּלַם
נְעוּלִים⁸ - כָּלֵם טָמְאִים⁹, וְהַיּוֹשֵׁב בְּצֵד כָּל פֶּתַח מֵהֶן
תַּחַת הַתְּקָרָה הַיּוֹצֵא עַל הַפְּתָח - נִטְמָא¹⁰. נִפְתַּח
אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁחָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאַף עַל
פִּי שֶׁחָשַׁב אַחֵר שְׁמֵת הַמֶּת¹¹, אֶפְלוּ חָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני א' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 כְּנַגְדָהּ מִלְמָטָה אוּ מֵה שְׁהֶאֱהִיל עָלָיו מִלְמָטָה⁵⁶; 16 אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּצִדֵי הַבִּנְיָן - טָהוֹר.

49) אהלות פ"ז מ"א. "הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". 50) פירוש, מבחין, כדין קבר סתום. 51) מקום פנוי למעלה מן הטומאה. 52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. 53) שם. 54) כקבר סתום. 55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אוטמה". 56) שהקבר האהיל עליו.

17 ה. זֶה כָּלֵל⁵⁷ גָּדוֹל בְּטִמְאָת מַת: שֶׁכָּל דָּבָר הַמְטָמֵא 18 בְּאֵהָל מִן הַמַּת, אִם הָיָה רָצוֹן, שְׁאִין לוֹ חָלָל טַפַּח 19 - הָרִי הַטְּמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה עַד לָרְקִיעַ, בּוֹקֶעֶת 20 וְיֹרֶדֶת עַד הַתְּהוֹם, וְאֵינָה מְטָמֵאָה מִן הַצִּדִּין. 21 כִּיצַד? כָּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁵⁸ אוּ גֵל שֶׁל אֲבָנִים וְכִזְיֹת מִן 22 הַמַּת בְּתוֹכוֹ, וְכָלִים בְּצִד הַטְּמֵאָה וְאֵינָן נֹגְעִין בָּהּ - 23 כָּלִים טְהוֹרִין, וְכָל כָּלִי שֶׁבְּתוֹךְ הַגֵּל מִכֵּן כְּנֶגֶד 24 הַטְּמֵאָה מְלַמְעֵלָה אוּ מִלְמָטָה טָמֵא, שֶׁהַטְּמֵאָה 25 בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה וּבּוֹקֶעֶת וְיֹרֶדֶת. וְאִם הָיָה מְקוֹם 26 הַטְּמֵאָה חָלוּל טַפַּח עַל טַפַּח⁵⁹ עַל רוּם טַפַּח - הוּא 27 כְּקֶבֶר סָתוּם וּמְטָמֵא מִכָּל סְבִיבָיו.

57) שם; פט"ו שם. 58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ן. 59) תוספתא שם.

28 ו. בֵּית שְׁמֵלָא⁶⁰ עֶפֶר אוּ צִרְרוֹת⁶¹ - הָרִי זֶה בָּטֵל 29 הַבֵּית⁶² וְהָרִי הוּא כָּגֵל שֶׁל עֶפֶר אוּ צִרְרוֹת, וְאִם 30 הָיְתָה טְמֵאָה בְּתוֹךְ הָעֶפֶר - בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת 31 וְיֹרֶדֶת, וְכָלִים שֶׁבְּצִדֵּיהָ בְּתוֹךְ הָעֶפֶר טְהוֹרִים.

60) שם מ"ז. 61) חצץ. 62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצירורות. ואם נשאר אויר טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אוטמה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צירורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

32 ז. טְמֵאָה שֶׁהִיא רְצוּצָה⁶³ בְּכֹתֵל וְסָמֶךְ סָפָה לְפִתְלָה⁶⁴ 33 - הַסָּפָה טְמֵאָה, שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה הַפִּתְלָל צִד מְצִדֵי הָאֵהָל. 34 וְאִף עַל פִּי שֶׁהַצִּדִּין טְהוֹרִים לְנוֹגֵעַ אֵלָיו לֹא הָיָה 35 עֲלֵיהֶן אֵהָל, אֲבָל מִשְׁנַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶן אֵהָל - הָאֵהָל 36 כָּלוּ טָמֵא, שֶׁהָרִי הַטְּמֵאָה בְּתוֹכוֹ⁶⁵.

63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). 64) "ישם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). 65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

עמו. 30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). 31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. 32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. 33) תוספתא שם. 34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. 35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

1 ג. בְּתִיִּם³⁶ הַפְּתוּחִין לְאַכְסֶדְרָה³⁷ וְהַמַּת בְּאֶחָד מֵהֶן: 2 אִם הָיָה דָּרְכוּ שֶׁל מַת לְצֵאת בְּאַכְסֶדְרָה - הָרִי הַבֵּית 3 שְׁעָרָה³⁸ וְהַבְּתִיִּם טָמֵאִים³⁹; וְאִם לְאוֹ⁴⁰ - בֵּית שְׁעָרָה 4 טָמֵא⁴¹, וְהַבֵּית טְהוֹר⁴². הַחֲדָר⁴³ שֶׁלִּפְנֵים מִן הַבֵּית 5 מוֹנֵף⁴⁴, וְנִכְנָסָה טְמֵאָה לִפְנֵים⁴⁵ דֶּרֶךְ חִלּוֹן⁴⁶ - הַבֵּית 6 הַחִיצוֹן טְהוֹר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה חֹזֶרֶת וְיוֹצֵאת דֶּרֶךְ 7 הַחִלּוֹן שֶׁנִּכְנָסָה בּוֹ⁴⁸.

36) תוספתא שם. 37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. 38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. 39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטומאה לבתים. 40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. 41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. 42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטומאה לבית מספק]. 43) תוספתא שם. 44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. 45) לחדר הפנימי. 46) שבחדר. 47) ואף-על-פי שהטומאה עתידה לצאת דרך פתחו. 48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטומאה לא נכנסה דרך החלון.

8 ד. אֵין הַקֶּבֶר⁴⁹ מְטָמֵא מִכָּל סְבִיבָיו⁵⁰ עַד שִׁיחִיהָ שֵׁם 9 חָלָל טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח⁵¹. אֶפְלוּ הַגְּבִיָּה 10 הַבִּנְיָן עַל גְּבִי חָלָל טַפַּח עַד לָרְקִיעַ - הַכָּל⁵² טָמֵא⁵³, 11 לִפִּי שֶׁהַכָּל כְּקֶבֶר⁵⁴. הָיְתָה טְמֵאָה רְצוּצָה⁵⁵ וְלֹא הָיָה 12 שֵׁם חָלָל טַפַּח - טְמֵאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת 13 וְיֹרֶדֶת, וְאֵין טָמֵא אֵלָא הַנוֹגֵעַ כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה 14 מְלַמְעֵלָה אוּ הַמְּאֵהִיל עָלֶיהָ מִלְמָעֵלָה, אוּ הַנוֹגֵעַ

יום שלישי ב' אייר ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התולוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מצינין.

1 א. שדה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא במגע
2 ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו
3 עצמות פשעורה בתוך עפרה. וכל השדה פלה -
4 המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל -
5 נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד
6 באותה שדה על הקבר הוא מאהל.

(2) אהלות פ"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלם רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פ"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עובדים ושבים. ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדינו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

7 ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה
8 של עליה פנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰,
9 שאפלו [היה] הקבר תחת משקוף הבית - העליה
10 טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו
11 שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכון¹² - אף העליה
12 טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה
13 מאהילה על הקבר¹³.

(7) שם פ"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עודף על פתח הבית לא מכאן ולא מכאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עודף קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובוקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עודף על פתח הבית, היא נכנסת לפניו, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

14 ג. ושדה¹⁴ מתר לזרע בתוכה כל זרע¹⁵, לפי שאין
15 שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁶. אבל אין נוטעין
16 בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד
17 למת. התולוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית
18 הקברות או לדרך בית הקברות, אהד חדשות ואחד
19 ישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים

קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם
איבריהן²⁰. אבל הרחוקות - החדשות טהורות²¹,
והישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שהרבה
או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין
שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם
זוכרו²⁴.

(14) שם פ"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "נזרעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פ"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשונו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. (17) גבעות נמוכות, מלשון תל. (18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. (19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע על זה. (20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. (21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי שהוא - היה הדבר מתגלה. (22) ואז קברו שם נשים נפליהן. (23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברכות הימים נשכח הדבר. (24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ד. שדה בוכים²⁵, והוא המקום הקרוב לבית
הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות, אף על פי
שעפרה טהור, שהרי לא החזקה שם טמאה - אין
נוטעין אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל²⁶ רגל
אדם לשם, שמא יש שם טמאה. מפני שהוא קרוב
לבית הקברות קבר נתיאשו בעליו²⁷ ממנו, לפיכך
אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, מפני זה חששו לו²⁸.
ועושין²⁹ מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא
החזקה שם טמאה.

(25) אהלות שם מ"ד. (26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. (27) מועד קטן ה, ב. (28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. (29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קבר³⁰ הנמצא³¹ - מתר לפנותו³²; ואם פנהו -
מקומו טמא³³ ואסור בהנייה³⁴ עד שיפדק, כמו
שיתבאר³⁵. וקבר הידוע³⁶ - אסור לפנותו³⁷; ואם
פנהו - מקומו טהור³⁸ ומתו בהנייה.

(30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ז, ב, בבבלי סנהדרין מז, ב. ג, ב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"ג, ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שב'ירושלמי'. (31) שלא ידוע שיש שם קבר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ב' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

ח. קָבֵר הַנִּמְצָא⁵⁵ - מִטְמֵא לְמִפְרָע⁵⁶. וְאִם בָּא אַחֵר
וְאָמַר: בְּרִי לִי⁵⁷ שְׁלֹא הָיָה פָּאן קֶבֶר, אֶפְלוּ קֳדָם
לְעֹשִׂים שָׁנָה - אֵינוּ מִטְמֵא אֶלָּא מְשַׁעֵת מִצִּיאָה
וְאֵילָף.

(55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (56) כל הטהרות שנעשו
במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים.
(57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כָּל הַמוֹצָא⁵⁸ קֶבֶר אוּ מֵת אוּ דָּבָר שֶׁמִּטְמֵא בְּאֵהָל
מִן הַמֵּת - חֵיב לְצַיֵּן עָלָיו, כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה תִּקְלָה
לְאַחֲרִים. וּבְחָלוּ שֶׁל מוֹעֵד הָיוּ יוֹצְאִין מִבֵּית דִּין
לְצַיֵּן עַל הַקְּבָרוֹת. אֵין מְצִינִין עַל כְּזוֹת מְצַמְצֵם מִן
הַמֵּת⁵⁹, לְפִי שְׁסוּפּוֹ יַחֲסֹר בְּאַרְצָן⁶⁰. וּבִמָּה מְצִינִין?
בְּסִיד⁶¹. מִמָּה וְשׁוּפָף עַל מְקוֹם הַטְּמָאָה. אֵין
מְעַמִּידִין⁶² אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבִי הַטְּמָאָה⁶³, אֶלָּא יֵהִי
עוֹדֵף מִפָּאן וּמִפָּאן בְּצִדֵּי הַטְּמָאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת
הַטְּהָרוֹת⁶⁴. וְאֵין מְרַחֲקִין⁶⁵ אֶת הַצִּיּוֹן מִמְּקוֹם
הַטְּמָאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁶. וְאֵין
מְצִינִין עַל הַנְּדָאוֹת, שֶׁהָרִי הֵן יְדוּעִין לִפְלִי, אֶלָּא עַל
הַסְּפָקוֹת, כְּגוֹן שְׂדֵה שְׁאֵבֶד בְּהָ קֶבֶר וְהַסְּכָכוֹת⁶⁷
וְהַפְּרָעוֹת⁶⁸.

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין
זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה
אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו
מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר.
(61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב.
(63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא
יגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל
על הטומאה שלא מדעתו. (65) ריחוק גדול. (66) שלא
לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את
הציון. (67) עצים העומדים לפניו מגדר בית הקברות,
וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים
שמה נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר
לחוץ, ושמה צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר
ונעשית כולה אוהל הטומאה.

י. מִצָּא⁶⁹ שְׂדֵה מְצִינָה וְאֵין יְדוּעַ מֵה טִיבָה⁷⁰: אִם
אֵין בָּהּ אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁאֵבֶד בְּהָ קֶבֶר⁷¹; יֵשׁ בָּהּ
אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ בְּהָ קֶבֶר⁷², כְּמוֹ שְׁתִּיבָאָר⁷³.

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו
קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה
למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא
באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם
כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר
מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך
לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו
קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי

(32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח
שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר
לפנותו. (33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא
היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר
כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו
מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. (34) לא אסור בהנאה
ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ירעו שם
בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים,
כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה).
ראה ה' אבן אבן פ"ד ה"ג. (35) לקמן פ"ט. (36) ידוע
שאינן שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה.
(37) מפני שהמת קנה מקומו. (38) הקרקע לא נטמא
וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם
(כסף-משנה).

1 ו. קָבֵר שֶׁהוּא מְזִיק אֶת הָרִבִּים³⁹ - מְפַנֵּין אוֹתוֹ⁴⁰,
2 וּמְקוֹמוֹ טָמֵא וְאִסוּר בִּהְנִיחָה⁴¹.

(39) הקבר הוא במקום שרבים עוברים שם ומיטמאים
באוהל. (40) חובה לפנותו לטובת הרבים. וזהו ההבדל
שבין דין זה ובין קבר הנמצא, שם כתב רבינו "ומותר
לפנותו", וכאן כתב "מפנים אותו". (41) מדובר במת
שנקבר מדעת בעל הקרקע, ולפיכך קנה מקומו ונאסר
בהנאה.

3 ז. הַפּוֹגַע⁴² בַּמֵּת מִצִּוָּה⁴³: אִם מִצָּאוּ בְּתוֹךְ הַתַּחֲנוּם⁴⁴
4 - מְבִיאֵו לְבֵית הַקְּבָרוֹת; מִצָּאוּ חוּץ לְתַחֲנוּם, אֶפְלוּ
5 בְּתוֹךְ שְׂדֵה פְּרוּם⁴⁵ - קָנָה מְקוֹמוֹ, וְיִקְבֹּר בְּמְקוֹם
6 שְׁנִמְצָא⁴⁶. מִצָּאוּ עַל הַמְּצָר⁴⁷ - מְסַלְקוֹ לְצִדֵּי דִין. שְׂדֵה
7 בּוֹר⁴⁸ מִצֵּד זֶה וּשְׂדֵה נִיר⁴⁹ מִצֵּד זֶה - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה
8 בּוֹר⁵⁰. שְׂדֵה נִיר וּשְׂדֵה זֶרַע - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה נִיר. שְׂדֵה
9 זֶרַע וּשְׂדֵה כָרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה זֶרַע⁵¹. שְׂדֵה אֵילָן⁵²
10 וּשְׂדֵה כָרֶם - קוֹבְרוֹ בְּשְׂדֵה כָרֶם⁵³, מִפְּנֵי אֵהָל
11 הַטְּמָאָה⁵⁴. הָיוּ שְׁנִינֵן שְׁוִין - קוֹבְרוֹ לְאִי זֶה צִד
12 שְׁיָרָה.

(42) "ירושלמי" נזיר פ"ז ה"א. (43) שאין לו קוברים, ומצוה
על הפוגע בו לקברו. (44) של בית הקברות, היינו עד
אלפיים אמה. (45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו
כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. (46) זו אחת מתקנותיו
של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם
עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את
הארץ. (47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברנו
שם ייטמא באוהל. (48) שדה שלא נחרש ולא נזרע.
(49) חרוש. (50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד
כמה שאפשר. (51) בכרם, ההפסד יותר גדול. (52) עצי
פרי אחרים. (53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר.
(54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת
ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות
אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם
ויטמאו באוהל המת את המתקברים אליהם. דין זה שנוי
במחלוקת ב"ירושלמי" שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 ומוציא הכל, ושאר השדה בחזקת טהרה כשהיתה
18 קדם שימצא. ועפר זה עם שלש אצבעות שחופר
19 הוא הנקרא תבוסת המת.⁶

(2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך.
(4) אדמה שלא הזיזה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש
אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא
(יחזקאל טו, ו): מתבוססת בדמך.

20 ב. שדה שנהרגו בה הרוגים⁷ - מלקט כל העצמות
21 שבה, והרי היא טהורה⁸. וכן המפנה קברו⁹ מתוך
22 שדהו - מלקט כל העצמות עצם עצם והרי היא
23 טהורה וכן בור שמטילים בתוכו נפלים או הרוגים¹⁰
24 - מלקט כל העצמות שבו עצם עצם והרי הוא
25 טהור¹¹.

(7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם
קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם.
(8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על
מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש
על פי התוספתא שם הלכה ה: "מי שנפחת קברו לתוך
שדהו אומרים לו לקט עצם עצם והכל טהור". פירוש,
שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתגלגל
המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי
כוונה לקוברם שם. (11) בבא זו משמיעה אותנו רבותא,
שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה,
אלא אפילו אם השליכום בכוונה לתוך הבור, אבל בלי
כוונת קבורה, הדין כן.

26 ג. היה חופר ומצא מת משפכ פדרף שקוברין
27 המתים - נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מצא שנים -
28 נוטל כל אחד מהן ותבוסתו עמו, וכל השדה
29 טהורה. מצא שלשה מתים, כל אחד מהן מטל
30 פדרף הנקברין, אם יש בין זה לזה מארבע אמות
31 ועד שמונה, כמלא מטה¹² וקובריה - הרי זה חושש
32 שמא בית הקברות הוא זה¹³, וצריך לבדק מן
33 האחרון עשרים אמה, שהן כשתי מערות וחצר
34 שביניהם¹⁴. ואם לא מצא שם מת אחר - הרי אותו
35 העשרים שבדק טהורות, אף על פי שהן שכונת
36 קברות¹⁵. מצא מת אחד בסוף עשרים אמה - צריך
37 לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, לפי שרגלים
38 לדבר¹⁶. ואם היה אחד מאלו שמצא בתחלה או
39 בסוף הרוג או יושב או משפכ שלא פדרפו, שיהיה
40 ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא
41 נוטלן ואת תבוסתן בלבד; שחזקתן עובדי כוכבים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם
שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם
נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה
אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא
פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו

(תוספות' שם ד"ה יש). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י]
פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע
כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין
מציינים אלא המקומות המטמאים באוהל? ותירצו, כגון
שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה
ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו
בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת
זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן,
שם). (73) שם.

1 יא. מצא⁷⁴ אבן מצינת - תחתיה טמא. היו שתים⁷⁵:
2 אם יש סיד ביניהם⁷⁶ - ביניהם טמא⁷⁷; ואם אין סיד
3 ביניהן, אלא על ראשיהן: אם יש חרש⁷⁸ ביניהן -
4 טהור, שאין זה אלא בנזן⁷⁹; ואם אין חרש ביניהן
5 והיה הסיד מרדד על ראשיהן מכאן ומכאן⁸⁰ - הרי
6 זה ציון וטמא⁸¹. מצא מצר⁸² אחד מציין - הוא
7 טמא⁸³ וכל השדה טהורה. וכן שניה, וכן שלישית.
8 מצא ארבעה מצריה מצינין - הן טהורין וכל השדה
9 בלה טמאה⁸⁴; שאין מרחיקין הציון ממקום
10 הטמאה⁸⁵.

(74) שם ז, א. (75) שתי אבנים מצוינות בסיד. (76) סיד
שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד.
(78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה
לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין
אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד
האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו
בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא
אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין.
(84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על
טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי
השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמיצרים עצמם טהורים,
מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה
בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

יום רביעי ג' אייר ה'תשע"ט

פרק תשיעי

(1) יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או
הרוגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת
מושכ כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך
לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש
תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בודקים, גל טמא שנתערב עם
שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים,
ואם הוא ספק מה דינו.

11 א. מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים בגמא
12 אחת זה על גב זה או זה בצד זה, או שמצא
13 הרוגים, או שמצא מת יושב או ראשו בין ברקיו -
14 אינו חושש שמא מקום זה בית הקברות היה²; אלא
15 נוטל המת שמצא, ונוטל כל העפר התחתון³
16 שתחתיו, וחופר בכתולת קרקע⁴ שלש אצבעות⁵,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ג' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה".
(24) שלא נחרשה מעולם.

ז. אינו צריך לחפור תלם אחד מתחת העשירים עד
סופן, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר
אמה על אמה ומניח אמה, וכן עד סופן; שאין בין
קבר לקבר פחות מאמה.²⁵

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה
בלי בדיקה.

ח. היה בודק והגיע בתוך העשירים לנהר או
לשלווית²⁶ או לדרך הרבים - נפסיק²⁷ ואינו צריך
לבדק, שהרי נפסקה שכונת הקברות.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות
ופרדסים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש
מקום שנקו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים
במקומות אלה.

ט. המוציא²⁸ עפר זה של בדיקה - טהור, אלא אם
כן מצא טמאה במקום שחפר²⁹; אבל קדם שימצא
אוכל בתרומה. והמפקח בגל³⁰ - אינו אוכל
בתרומה³¹; שהרי יודע ודאי שהמתים שם³² תחת
הגל, אלא שאינו מכיר מקומן.

(28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום
טומאה אוכל בדמיו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן
המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמיו - תרומתו.
מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר"
ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו ביכורים,
ו"דמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא
יעמוד במקום הנבדק). (29) שהרי העפר שהוציא משם
טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את
העפר שהוציא. (30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו,
שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח
(הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה
מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה.
(31) מפני שהחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר
הבדיקה שלא החזקה טומאה כלל. (32) בפירושו למשנה
כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר,
שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

י. גל טמא³³ שנתערב בשני גלין טהורין: בדיק אחד
מהן ומצאו טהור - הוא טהור והשנים טמאין; בדיק
שנים ונמצאו טהורים - הן טהורים והשלישי
בחזקת טמא; בדיק שלשתן ומצא טהור - כלן
בחזקת טמא³⁴ עד שיבדק שלשתן עד שיגיע לסלע
או לבתולה ויהיו שלשתן טהורין³⁵.

(33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. (34) הוברר, שלא בדק
יפה. (35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

יא. בור שמטילין לתוכו נפלים - המאהיל עליו
טמא דין תורה. אף על פי שחלדה וברדלס מצויין

בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים
קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה:
במרכז נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות
של שש על ארבע משני צדדיה, ובתלי המערות נחצבו
הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי
אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון.
(15) כלומר, אף על פי שהן בשכונות לקברות, שהרי שכונת
קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון
(כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

ד. העובדי פוכבים אין להם טמאת קברות. הואיל
ואינן מטמאין באהל, הרי הנוגע בקברן טהור, עד
שיגיע בעצמה של טמאה או ישאנה.

ה. מת שחפר¹⁷ איבר שאם ינטל מן החי ימות -
אין לו תבוסה ולא שכונת קברות. ומתים הנמצאים
גלויים על פגי השדה - אין להם שכונת קברות ולא
תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והכל טהור¹⁸.
והנקבר שלא ברשות - יש לו תבוסה¹⁹ ואין לו
שכונת קברות.

(17) תוספת אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו
תבוסה ואין לו שכונת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה
ה שנינו: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם והכול
טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה
טבעית, כרב יהודה בניזר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו
הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם
כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם
במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק
הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים
שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל
בתוספתא שם הלכה ו נגד רבים. בכסף משנה מבאר
שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן
שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון
וראיה אחרונה" והוסיף שגם בביריות הלכה כמותו. [ראה
יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את
הכלל הזה].

ו. אחד המוצא שלשה מתים פדרפן בתחלה²⁰, או
שמצא שלשה פוכין או פוף ונקיע²¹ ומערה²² - הרי
זו שכונת קברות. מצא שנים ואחד היה ידוע - יש
להם תבוסה ואין להם שכונת קברות; שהקבר
הידוע אינו עושה שכונה. ולא אמרו אלא המוצא
שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. כיצד בודק
העשירים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע
לסלע או לבתולה²³, והיא הקרקע שנגראת שאינה
עבירה²⁴. העמיק אפלו מאה אמה ומצא חרש - הרי
זו כבתחלה, וצריך להעמיק עד שיגיע לבתולה.
הגיע למים - הרי זו כבתולה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד
לכוך שהוא חצוב בכותל מערה. (22) שמצא מת במערה

חכמים דין כל קבר שנחרש, כדי שלא יטעו וייטמאו (תוספתא אהלות פ"ז ה"א). (8) משנה שם. שיעור חכמים שעד מאה אמה מוליכה המחרישה את פירורי העצמות. (9) מאה באורך ומאה ברוחב. (10) רבינו לא ביאר דין מקום הקבר עצמו אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו החמורה הראשונה ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא מדרבנן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כח, ב כתבו שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה "מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

ב. כל המרפע¹¹, שהוא בית ארבעת סאין¹², הרי הוא בית הפרס¹³, ועפרו מטמא במגע ובמשא, כמו שפארנו¹⁴, ואינו מטמא באהל¹⁵. וכן המאהיל על בית הפרס הזה - טהור.

(11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה על מאה. (12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין (כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של חמשים על חמשים. (13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאריכו בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (או ממערב למזרח), והשניה מדרום לצפון או בכיוון הפוך, וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים (החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר ממאה אמה אין העודף מטמא, מפני שהמחרישה אינה מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השניה לרוחב מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "וניער את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש מן המקום שניער ולא הולך עמו את העפר שניער, אבל אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנחפס ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו. (14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם וכלים.

ג. התחיל לחרש¹⁶ את הקבר, והיה חורשו והולך, וקדם שיעמור מאה אמה נער את המחרשה¹⁷ או שהטיח¹⁸ בסלע או בגדר¹⁹ - עד שם הוא עושה בית

שם, אין ספק מוציא מידי ודאי³⁶. אבל אם הפילה שם אשה נפל, ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא או לא הפילה³⁷, הואיל וחלדה ובהדלס מציין שם - הרי ספקו טהור³⁸.

(36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמא אכלוהו החיות. (37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה מים או דם. (38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר, שמא הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר המטמא הפילה, שמא גררוהו חולדה וברדלס.

יב. דבר ידוע, שכל אלו הטמאות³⁹ וכיוצא בהן שהן משום ספק - הרי הן של דבריהן⁴⁰. ואין טמא מן התורה אלא מי שנשטמא טמאת ודאי; אבל כל הספיקות, בין בטמאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושפחות - אין להם אלא מדברי סופרים, [נאף על פי כן, דבר שחייבין על דונו פרת - ספקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי]. כמו שפארנו בהלכות אסורי ביאה ובכמה מקומות.

(39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק". (40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני שהוא "ספק ספיקא".

יום חמישי ד' אייר ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או אפוטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד חכמים וכיצד מטהרין אותו.

א. איזהו בית הפרס? זה המקום שנחרש בו קבר. שהרי נתיקדקדק³ עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו⁴ בכל השדה, וגזרו טמאה על כל השדה שנחרש בה הקבר. אפלו חרש על גבי הארון, ואפלו היה משקע ברוכדין⁵ ובאבנים⁶, ואפלו היה על גבי הארון רום שתי קומות, הואיל וחרש על קבר - הרי זה עושה בית הפרס⁷. עד כמה הוא נעשה בית הפרס? מאה אמה⁸ על מאה אמה⁹ ממקום הקבר¹⁰.

(2) אהלות פ"ז מ"א. (3) נשברו לחלקים דקיקים. (4) נתפשטו. אונקלוס מתרגם את הכתוב (שמות מ, יט): "ויפרוש את האוהל", ופרס ית פרסא. ועל שם כך נקרא המקום "בית הפרס" (רבינו בפירושו למשנה. ורש"י נדה נז, א מפרש שבור ופרוס). (5) לוחות שיש שמניחים על הארון. (6) ולא נגעה המחרישה בעצמות המת. (7) השור

הטומאה היא העצם שהולכה המחרישה, ומה ההבדל בין הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם, יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם קנס, מפני שחרש את הקבר וביזה את המת, ולא קנסו את בעל השדה על מעשהו של אדם אחר. (35) תוספתא שם ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנוטעה על-מנת לקבל חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמישים אמה בשדה עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חברו הגובל עם שדהו.

ו. עובד פוכבים שחרש³⁹ קבר בפשעה - אינו עושה בית הפרס, שאין בית פרס לעובדי פוכבים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)", ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכל-שכן לגויים].

ז. שדה⁴¹ בית פרס למעלה ושדה טהורה למטה, וישטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה, אפלו היתה אדמה והלבינה⁴² או לבנה והאדימה - טהורה; שאין בית פרס עושה בית פרס, ולא גזרו טמאה אלא על גוש כבדיתו⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

ח. בית הפרס⁴⁴ הזה מתר לנטע בו כל נטע⁴⁵, לפי שהשרשים יורדים למטה משלשה⁴⁶, ולמטה משלשה בבית הפרס טהור, שהרי הקבר נפרס על פני השדה. אבל אין זורעין בתוכה אלא זרע הנקצר⁴⁷. ואם זרע ועקר - צובר את גרנו בתוכו⁴⁸, וכובר⁴⁹ את התבואה בשתי כבדות⁵⁰, ואת הקטניות בשלש כבדות⁵¹, שמא יש בהן עצם פשעורה. ושוורף את הקש ואת העצה⁵² שם⁵³. גזרה שמא יהיה בהן עצם פשעורה, ואם תתיר לו בהניה - מוציא ומוכרו, ונמצא מרגיל⁵⁴ את הטמאה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד). (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמא תידבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל את התבואה לחצרו. [ויש לשאול, למה התירו לזרוע כל זרע בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמא נדוש הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני החשש שמא תידבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספקא", אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד]. (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע מזה, שהמדובר בכבדות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת

הפרס בלבד, והשאר²⁰ טהור, שהרי לא הגיע אליו במשוף המחרשה²¹. חרש כמו חמשים אמה או יתר וחזר וחרש²² עד שהשלים המאה - הכל בית הפרס²³. היה חורש והולך חוץ למאה אמה - ממאה אמה ולחוץ טהור, שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה.

(16) שם מ"ב. (17) הפך את המחרישה בכוונה, ושפך את העפר שעליה. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר. (19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום הקבר, ואין חוששים שמא לא ניצר יפה ונשארה עצם כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה השניה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הולכה המחרישה את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז). (23) שם.

ד. חזקת העצמות המכסות שהן של אדם, עד שיודע שהן של בהמה; וחזקת העצמות²⁴ המגלות שהן של בהמה, עד שיודע שהן של אדם²⁵. היה שם חריץ מלא עצמות אדם²⁶, או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי קרקע, וחרש עצמות אלו עם השדה, או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] קבר²⁷ - הרי זה אינו עושה בית הפרס; שלא גזרו טמאה²⁸ אלא על שדה שגנחש בה קבר ודאי²⁹. וכן החורש את המת³⁰ בפשעה - אינו עושה בית הפרס; שכל אלו³¹ דבר שאינו מצוי הוא, ולא גזרו אלא בקבר שגנחש שהוא דבר המצוי³².

(24) תוספתא אהלות פי"ז ה"ב. (25) מפני כבוד המת מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש, ויש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש. (30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חריץ מלא עצמות, עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות אדם גלויות או גוף מת.

ה. החורש³³ את הקבר בפשעה שאינה שלו - אינו עושה בית הפרס, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו³⁴. אפלו שתף³⁵ או ארס³⁶ או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בפשעה שלו ושל חברו³⁷ באחד³⁸ - שלו עושה בית הפרס, ושל חברו אינו עושה בית הפרס.

(33) משנה ג שם. (34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב) בשוחט בהמת חברו לעבודה-זרה. [לכאורה אין לדמות לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנוכח ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמא התנדנד ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציא קה, ב. (68) שם. (69) שהרי מכוח כוודו וזה העצם ממקומה.

חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידיה מתפורר העפר שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות נדבקים יותר גושי עפר מביבילי תבואה. (52) קש של קטנית. (53) בשדה. (54) גורם להתפשטות הטומאה. והתבואה והקטנית טהורות מפני שמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד שיוכשרו (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

יב. המטהר בית הפרס צריך לטהרו במעמד שני תלמידיו חכמים⁷⁰. וכיצד מטהרין אותו?⁷¹ כונס את כל העפר שהוא יכול להסיתו⁷² מעל כל פני השדה ונותנו לתוף כברה שנקבקה דקין, וממחה⁷³ ומוציא כל עצם פשעורה הנמצא שם, ויטהרה⁷⁴. וכן אם נתן⁷⁵ על גביו שלשה טפחים⁷⁶ עפר ממקום אחר, או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל מחציו אחד שלשה טפחים ונתן על חציו האחר שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל מעל פניו טפח ומחצה ונתן עליה טפח ומחצה עפר ממקום אחר - לא עשה כלום. וכן אם עזקו⁷⁷ ובדקו⁷⁸ בשעת עזוק מלמטה ומלמעלה - לא עשה כלום. רצפו באבנים שאינן מתנדנדין⁷⁹ מהלוח אדם - הרי זה טהור.

(70) תוספתא שם פ"ז ה"ו. (71) משנה שם פ"ח ד. (72) שיכול להזיזו כשידרוס עליו. (73) מפרר את גושי העפר. (74) ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו. (ראה השלמות). (75) משנה שם. (76) ואין בית הפרס מטמא למטה מג' טפחים. (77) הסיר את האבנים הפזורות באדמה, כדי לשפר יניקת השרשים, מלשון "ויעזקהו" (ישעיה ה, ב). (78) מפני שעיקר כוונתו היא לטובת האילנות, אפשר שלא בדק יפה. (79) מפני כובדן. ובדפוס רומי ר"מ: מתנדנדין.

יום שישי ה' אייר ה'תשע"ט

פרק אחד עשר

(1) יבאר דין אוויר ארץ העמים אם מטמא בטומאת עפרה, עפר חוצה לארץ ועפר בית הפרס שבא בירק וכל הדברים הבאים בחוצה לארץ, המהלך בארץ העמים והנכנס ביניהם מקום טמא, מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל, תרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור עמים, מדור גויים שהיה בו עבד מישראל או אשה או קטן. והמקומות שלא גזרו עליהם, חצר שהיא טמאה משום מדור עמים, עיריות המובלות בארץ ישראל.

א. ארץ העמים² - בתחלה גזרו על גושה³ בלבד כבית הפרס, ולא היו מטמאים אלא המהלך בה או נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אוירה⁴ שייטמא ואף על פי שלא נגע ולא נשא, אלא פיון שהכניס ראשו ורבו לאויר ארץ העמים נטמא. וכן פלי חרש⁵ שהכניס אוירו⁶ לארץ העמים, ושאר פלים שהכניס רבם⁷ לאויר ארץ העמים - נטמאו⁸.

ט. שדה שהחזקה⁵⁵ שהיא בית הפרס, אפלו היא בית ארבעה כורין⁵⁶, ואפלו משוכה ממקום הטיט הרף שאינו נחרש ולא נעשה בית הפרס, ואפלו שדה טהורה⁵⁷ מקפת אותה מארבע רוחותיה - הרי היא בחזקתה⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פ"ז, ה"ד. (56) כור מחזיק שלושים סאה. והטעם, שמא נחרשו בו כמה קברים (זר זהב על התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה. (58) דינה ככל בית הפרס.

י. מצא⁵⁹ שדה מצינת ואין יודע מה טיבה⁶⁰: אם יש בה אילן - בידוע שנחרש קבר בתוכה; אין בה אילן - בידוע שאבד קבר בתוכה, כמו שבארנו. והוא שיהיה באתו מקום זקן או תלמיד חכם⁶¹; שאין כל אדם בקיאים בקר ויודעין שמתר לנטע בזה ואסור לנטע באחרת.

(59) תוספתא שם ה"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה למעלה בפ"ח ה", ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיום: "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה: "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיאים בכך". ואם אין שם חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטע בשדה שאבד בה קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בדינו, שכל מקום שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי חכמים אלא בא לפרשם.

יא. המהלך⁶² בבית הפרס על גבי אבנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או שנקנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שפחן יפה⁶³ - הרי זה טהור⁶⁴. אבל אם הלך על גבי אבנים שמדעזעין בשעת הלך, אף על פי שנשמר⁶⁵ ולא נתנדנד - הרי זה טמא כמי שהלך על העפר עצמו. וכן אם הלך על גבי אדם שפחו רע⁶⁶ עד שתהיינה ארכבותיו נוקשות זו לזו⁶⁷ ושוקיו מרעידות כשהוא נושא, או על גבי בהמה שפחה רע עד שתטיל גללים בשעת רכיבה⁶⁸ - הרי זה טמא וכאלו הלך ברגליו⁶⁹.

(62) משנה אהלות פ"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם הזיזה הבהמה או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ה' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושא.. חזרו וגזרו על אוירה שיטמא בו".

בעניין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" - ארץ ישראל כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב הרמב"ם בסוף הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם, והטהרה בחזקתה לאחר מאות שנים!!

(על"פ דק"ש חלק כ"ח עמוד 280 הערה 9)

(2) בשבת טו, א - מנו טומאת ארץ הגויים בין שמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמיאי על בית הלל. (3) עפר מגובש, ושיעורו מבואר לקמן ה"ג, אבל עפר מפורר לגרידים קטנים - אינו מטמא. (4) שם עמוד ב. ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ב) שארץ הגויים אינה מטמאה באוהל, הכוונה כשהביא לארץ ישראל גוש עפר מארץ הגויים. ראה 'תוספות' שם ד"ה ואאירא. (5) שמטמא מאויר תוכו בלבד. (6) אפילו לא הכניס רובו של הכלי (7) ולמה כלי חרס טמא אף כשהכניס מקצתו? מפני שהאוייר מתערב, משא"כ בשאר כלים. (8) תוספתא, אהלות פ"ח ה"ב. ולמה גזרו טומאה על ארץ הגויים? רבינו (בפירושו למשנה, אהלות פ"ב מ"ג) כתב, מפני שהגויים קוברים מתיהם בכל מקום שהוא, ואינם מייחדים מקומות לבתי קברות (ראה משנה למלך).

ב. טמאת אויר ארץ העמים לא עשו אותה פטמאת עפרה, אלא קלה היא ממנה: ש'על טמאת עפרה שורפין תרומות וקדשים, והמתטמא בגושה⁹ - טמא טמאת שבעה וצריך הדין שלישי ושביעי¹⁰; אבל הנטמא באוירה - אין צריך הדין שלישי ושביעי אלא טבילה¹¹ והערב שמש¹², וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה - תולין, לא אוכלין ולא שורפין¹³.

(9) שם "על גושא לשרוף, ועל אוירה לתלות". (10) כשנשא עפרה. (11) ככל טמא טומאת מת (נזיר נד, א ר"ב). (12) אפילו ביום טומאתו. (13) שקיעת החמה, ולפני שקיעתה נקרא "טבול יום" שדיניו מבוארים במקומם. (14) ומניחים אותם עד שירקבו מאליהם.

ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס מטמאין במגע ובמשא, כמו שבארנו¹⁴. וכמה שערין? כחותם המרצופין¹⁵, והוא¹⁶ כפקה¹⁷ גדולה של סקאין¹⁸. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק¹⁹: אם יש במקום אחד כחותם המרצופין - מטמא, ואם לאו - אינו מצטרף²⁰; שלא גזרו אלא על גוש כבדיות²¹, מעשה²² שהיו אגרות באות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן פסאה וקסאתים חותמות²³, ולא חשו להן משום טמאה, לפי שלא היה כחותם מהן²⁴ כחותם המרצופין.

(15) בהלכה א. (16) שם מ"ה. ופירש רבינו: "כמו נודים (נודות) מעור, ישימו בהם עוברי אורח (הולכי דרכים) בגדיהם וכליהם, יעלו אותם ויחתמו אותם בחותם מטיט". (17) גודל החותם. (18) כדור חוטים העומד לאריגה. (19) עושי שקים. חוטים שאורגים מהם שקים, והם יותר עבים מחוטי שתי או ערב של בגדים, ומתוך כך גם הפיקה של סקאים יותר גדולה (בכורות כב, א). (20) שהובא מחוץ לארץ. (21) כחכמים. (22) כלומר, אפילו אם הדביק יחד את הגושים הקטנים, ויצא גוש כשיעור - אינו מטמא (ראה משנה אהלות פ"ג, דין לבינה). (23) שם. (24) בכלול יחד היה שיעור גדול כזה. (25) לא היה ביניהם אף אחד כחותם המרצופים.

ד. המביא²⁶ תנורים וספלים²⁷ וכלי חרש²⁸ מחוצה לארץ: עד שלא הסקו²⁹ - טמאים משום ארץ העמים³⁰; מששהסכו³¹ - טמאים משום פלי חרס³² שנטמא בארץ העמים³³, שאינו מטמא אדם וכלים, כמו שבארנו³⁴.

(26) תוספתא, שם פ"ז ה"ז. (27) של חרס. (28) כלים קטנים, כגון צלחות וקדירות. (29) לפי שנשרפו ונתקשו אינם ראויים להשתמש בהם. (30) דינם כגושי עפר, ומטמאים אדם וכלים במגע ובמשא. (31) אחרי שנשרפו אין עליהם דין עפר אלא דין כלים, ואינם טמאים מחמת עצמם אלא מפני שנגעו בעפר ארץ הגויים. ואם הוסקו בארץ ישראל ולא נגעו בעפר ארץ הגויים אחרי ההסקה - טהורים (משנה למלך). (32) למעלה פ"ה ה"ו, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה לעולם ואינו מטמא אדם וכלים. ה'תוספתא' מסיימת: "נמצאת אומר, בשעה שהן טמאים משום ארץ העמים - טהורים משום כלי חרס, ובשעה שהן טמאים משום כלי חרס - טהורים משום ארץ העמים".

ה. המהלך³⁵ בארץ העמים בהרים ובסלעים - טמא³⁶ טמאת שבעה; פים ובמקום שהים עולה בזעפון³⁷ - טהור משום נוגע בארץ העמים³⁸ וטמא משום אוירה³⁹. הנכנס⁴⁰ לארץ העמים בשדה תבה⁴¹ ומגדל⁴² הפותחין⁴³ באויר - טמא⁴⁴; שאהל זרוק⁴⁵ אינו קרוי אהל⁴⁶.

(33) משנה, שם פ"ח, ו. (34) אף על פי שאין קוברים שם מתים - טמא, משום שמשתפכת שם לפעמים אדמת ארץ הגויים (רבינו בפירושו, שם). (35) כשהים סוער מאוד, עולים שם הגלים, וכשנח מזעפו מתגלה המקום הזה. (36) מפני שאין קוברים שם מתים, וגלי הים הסוערים שוטפים את העפר שהשתפך שם. (37) טומאה קלה שהיא טומאת יום אחד, ובלי הזאת מי פרה אדומה (ראה למעלה ה"ב). במשנה כתוב סתם "טהור", ורבינו מפרש טהור מטומאת הגוש אבל טמא טומאת אויר (ראה משנה למלך ה"ג, ד"ה תנן). (38) גיטין ח, ב. (39) מרכבה הנישאת בידי אדם או על גבי בהמה (ויש מפרשים - עגלה מיוחדת לנשים). (40) ארגו גדול עשוי בתבנית מגדל. (41) כלומר, שאינם עומדים על הקרקע אלא נישאים באויר. (42) טומאת אויר. (וראה לחם-משנה הל' נזירות פ"ז ה"ג,

23. אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריך בדיקה⁶⁰.
24. ואת מה הן בודקין?⁶¹ את הביבין⁶² העמקים⁶³ ואת
25. המים הסרוחין⁶⁴. וכל מקום שהחזיר והחלדה
26. יכולין להוליך משם⁶⁵ הנפל - אינו צריך בדיקה,
27. מפני שהן גוררין אותם משם. מדור העובדי פוכבים
28. שחרכ - הרי הוא בטמאתו עד שיבדק⁶⁶.

(58 שם. 59) יש לקיים את הגירסה עבד "מישראל" (וכן הגירסה בכת"י תימן, ובדפוס רומא), והכוונה לעבד גוי שנמכר לישראל ומל וטבל לשם עבדות והוא חייב במצוות שהאשה חייבת בהן, והאמינוהו חכמים באיסורי דרבנן (בפסחים ד, ב אמרו: "הימנוהו רבנן דרבנן"). וכן פירשו הרא"ש והר"ש במשנה, שהכוונה לעבד גוי שרבו ישראל. (60) תוספתא, שם. שיערו חכמים שקטן בן תשע אפשר לסמוך על שמירתו, אבל לא על קטן למטה מגיל זה. (61) שם מ"ח. (62) תעלות הביוב. (63) אבל שאינם עמוקים, אפשר לראות את הנמצא בהם בלי בדיקת קפדנית. (64) המכונסים בבורות וכדומה. (65) בית-הלל במשנה, שם. ויש גורסים במשנה: חזיר וחולדה וברדלס, וכן בגמרא נדה טו, ב "שחולדה וברדלס מצויין שם", וברור שהוא הדין לכל חיה אוכלת נבילות. ואין בדין זה ניגוד לבור שמטילים לתוכו נפלים, שמטמא באוהל מדין תורה אפילו אם חולדה וברדלס מצויים שם (למעלה פ"ט ה"א), מפני ששם ידוע ודאי שהיתה טומאה בבור זה, והגיריה היא ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן גזרו חכמים טומאה מפני הספק, שמה קברו נפלים, ולפיכך סומכים על גרירה. (66) תוספתא שם ה"ו. מדובר כשאין חזיר וחולדה מצויים שם. במ"ט שם, אומר רבי שמעון בן גמליאל: "עיר של גויים שחרכה, אין בה משום מדור גויים". ורבינו בפירושו שם, מסיים: ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

י. האצטונניות⁶⁷ - אין בהן משום מדור עובדי פוכבים, לפי שהיא גלויה ואין בה מקום להטמין הנפלים. ועשרה מקומות⁶⁸ אין בהם משום מדור עובדי פוכבים. לפי שאין דירתן קבועה⁶⁹, לא גזרו עליהן טמאה. ואלו הן העשרה מקומות: אהלי הערבים, והספות⁷⁰, והצריפין⁷¹, והפרגניות⁷², והתקרה שעל גפי העמודים ואין לה דפנות, והן פתי הקניץ⁷³, ובית שער⁷⁴, ואוירה של חצר⁷⁵, והמרחץ, ומקום שעושים בו החצים וכלי המלחמה, ומקום הלגיונות⁷⁶.

(67) שם מ"ט. מקום ברשות הרבים על יד הבית, ויש עליו תקרה סמוכה על עמודים ואין לו כתלים. (68) שם. (69) ואין קוברים שם נפלים. (70) בנין עראי בשביל שומרי פירות. (71) אוהל עשוי ממין גומא שנקרא "צריפא" (רבינו בפירושו למשנה) ואין להם גג, אלא הקירות משתפעים כלפי מעלה עד שנוגעים זה בזה. (72) סוכות שמכניסים שם את הפירות. (73) במשנה: "אלקטיות". (74) לפני פתח החצר היו בונים חדר קטן שיושב בו שומר

שצידד לפרש "טמא" משום גושה). (43) אוהל שאינו קבוע בקרקע אלא מיטלטל ממקום למקום. (44) ואינו מפסיק. פסק כרבי שם. מדובר כשהם סתומים מכל צדדיהם. אבל אם הם פתוחים, נטמא האדם טומאת אויר, אפילו לדעת האומרים אוהל זרוק נקרא אוהל (לחם-משנה שם, ומשנה-למלך כאן).

ו. סוויא⁴⁵ - עפרה טמא פחוצה לארץ, ואוירה טהור. לא גזרו על אוירה. לפיכך, אם היתה סמוכה⁴⁶ לארץ וישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק ביניהן לא ארץ העמים ולא בית הקברות ולא בית הפרס⁴⁷ - הרי זה יכול להפגס לה בטהרה בשדה תבה ומגדל, והוא שלא יגע בגוישה. וכן ארץ העמים⁴⁸ הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום טמא - הרי זו נבדקת⁴⁹ וטהרה⁵⁰.

(45) גיטין, שם. (46) אהלות שם מ"ז. (47) כלומר, שדה שאבד בו קבר, אבל נחרש בו קבר אינו חשוב הפסק, שהרי אינו מטמא באוהל (כסף-משנה). [באהלות שם מ"א ומ"ב, קראו "בית הפרס" לשדה שאבד בו קבר]. (48) תוספתא שם ה"א. (49) צריכה בדיקה שמה יש קבר במקום שהוא רוצה ללכת בו (ראה למעלה ה"א). (50) שלא גזרו על אויר ארץ הגויים הסמוכה לארץ ישראל.

ז. מקום⁵¹ ששכנו בו עובדי פוכבים בארץ ישראל - הרי זה מטמא בארץ העמים עד שיבדק, שמה קברו בו נפלים.

(51) אהלות פ"ח מ"ז.

ח. ותרומה⁵² וקדשים שנטמאו מחמת מדור העובדי פוכבים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וקמה ישהו במקום ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי שתתעבר אשה ותפיל נפל שטמא⁵³. אפלו איש שאין עמו אשה, אם שהה ארבעים יום - מדורו טמא עד שיבדק. גזרה משום מדור שתהיה בו אשה. אפלו עבד⁵⁴ וסריס⁵⁵ או אשה⁵⁶ או קטן בן תשע שנים ויום אחד⁵⁷ עושה מדור העובדי פוכבים.

(52) תוספתא שם ה"ג, כתנא-קמא. (53) צורת הוולד נגמרת ארבעים יום אחרי הבעילה, ולפני כן אין עליו תורת וולד (ראה פ"י מהל' איסורי ביאה ה"ב). ולא החמירו חכמים לגזור טומאה מפני החשש שמה באה האשה לשם כשהיא מעוברת. (54) גוי, שגם רבו גוי, ואין עמו אשה. ומשמיענו, שלא תאמר שעליו לא גזרו מפני שאימת רבו עליו ולא יכניס זונה לביתו (תפארת ישראל' שם, בועז יא). (55) שאינו מוליד. (56) שאין עמה איש. (57) בגיל נמוך מזה אינו עושה מדור. ולא נתבאר מה בינו לבין סריס. ואולי, סריס גדול אפשר להחליפו באדם בריא.

ט. מדור⁵⁸ עובדי פוכבים שהיה בו עבד (מישראל)⁵⁹ או אשה או קטן בן תשע משמרין

19 שיש בו טפח על טפח - הרי הן טהורין, מפני
20 שהאהל חוצץ בינם ובין הטמא. הנה למדת,
21 שקשם שהאהל מטמא כל שתחתיו, מציל כל
22 שהוצה לו, וחוצץ בין הטמא ובין כלים שעל
23 גביו. וכן אם היתה הטמא על גביו וכלים תחתיו
24 - הכלים טהורין; שהאהל חוצץ בפני הטמא. הנה
25 האהל פחות מרום טפח, או פחות מטפח על טפח
26 אף על פי שהוא גבוה כמה טפחים - הכלים שפצד
27 הטמא טהורין⁶; וכלים שלמעלה מאהל זה - כל
28 שפגד הטמא טמא, מפני שהאהלו על הטמא
29 ואין שם אהל לחץ בפני הטמא. וכן אם היתה
30 טמא על גבי אהל זה וכלים תחתיו - כל שפגד
31 הטמא טמא, שהרי האהלה עליהן ואין שם אהל
32 שיחץ בפני הטמא. שקל פחות מרום טפח פגיעה
33 הוא חשוב⁷, וטמא שתחתיו טמא רצוצה היא,
34 כמו שבארנו. כמה דברים אמרים? כשלא היה
35 האהל אדם או כלים; אבל אדם או כלים שנעשו
36 אהל על הטמא, בין שהיו הן עצמן אהל בין שהיו
37 עמודי האהל, אפלו היו כלים שאין מקבלין טמא
38 כל עקר⁸ - הרי אלו מביאין את הטמא, ואינן
39 חוצצין בפני הטמא. פיצד? לוח שהיה מנח על
40 גבי ארבעה בני אדם או על גבי ארבעה כלים, אפלו
41 כלי אבנים וכיוצא בהן מפלים שאין למינן טמא,
42 ואין צריך לומר אם היה מנח על ארבעה שפודין
43 או ארבעה קנים שגבוהין טפח, והיתה טמא
44 וכלים תחתיו - הכלים טמאים⁹. ואם היו כלים על
45 גביו, אפלו שלא פגד הטמא - טמאים¹⁰. ואם
46 היתה טמא על גבי לוח וכלים תחתיו - כל כלים
47 שתחת הלוח טמאין. אבל אם הלוח היה מנח על
48 גבי ארבע אבנים או על גבי בהמה ותייה¹¹, והיתה
49 טמא תחתיו - הרי הכלים שעל גביו טהורין.

2 כלומר, צריך שיהיה טפח באורך וטפח ברוחב, ואם מצד
אחד הוא פחות מטפח אף על פי שהשני הוא יותר מטפח
ומשלים את החסר, אינו אהל. (3) אוויר פנוי על גבי
הטמא. (4) לא קבור. (5) וויים דקים עקומים. מפני
שהמדובר בשטח קטן נותן רבינו דוגמאות של כלים זעירים.
(6) שהרי לא נגעו בה וגם לא היו באוהל המת. (7) כאילו
נוגע השטח העליון בשטח התחתון ואין אהל כלל.
(8) כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. (9) שהרי הלוח
האהיל על המת ועליהם. (10) כאילו היו תחת הלוח, כי
הלוח מונח על אדם וכלים אינו חוצץ. (11) חיות.

50 ב. היתה טמא על גביו - הרי כל הכלים שתחתיו
51 טהורין, מפני שהאהל חוצץ בפני הטמא. וכלי
52 גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאים במדה¹² -
53 הרי הם פאהלים ואינם ככלים, ולפיכך חוצצים
54 בפני הטמא¹³.

החצר והוא פתוח לרשות הרבים. (75) פירוש, השטח
הבלתי מקורה שבחצר (דוגמה תמצא למעלה פ"ו ה"ט)
והגוי דר שם. ראה להלן אות עו. (76) מקום מריצות
הפרשים (רבינו, שם).

1 יא. התנות⁷⁷ - אין בה משום מדור עובדי כוכבים,
2 אלא אם כן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמאה⁷⁸
3 משום מדור העובדי כוכבים - הרי בית שער שלה
4 ואוירה⁷⁹ טמאין כמוה. ואין מדור העובדי כוכבים⁸⁰
5 ולא בית הפרס בחוצה לארץ⁸¹.

(77) תוספתא שם פ"ח ה"ו. (78) כגון שדר בשטח
המקורה. (79) טמא גם השטח שאינו מקורה. ונראה
שלפירוש זה התכוון הר"י קורקוס (ראה כסף-משנה שפירש
אחרת, וקשה מאוד ליישב לשונו של רבינו לפי פירושו).
(80) שם. (81) פירוש, בעיירות המובלעות בארץ ישראל
(ראה ההלכה הבאה), שלא גזרו עליהן טומאת ארץ הגויים,
אבל בלתי מובלעות טמאות משום ארץ העמים, שטומאתה
חמורה ממדורות גויים (ר"י קורקוס, מובא בכסף-משנה
כאן).

6 יב. עירות⁸² המבלעות⁸³ בארץ ישראל, כגון סיסית
7 וחרותיה, [אשקלון וחרותיה], אף על פי
8 שפטרות מן המעשרות ומן השביעית⁸⁴ - אין בהן
9 משום ארץ העמים. וחזקת דרכים של עולי בבל
10 טהורות⁸⁵, אף על פי שהן מבלעות בארץ העמים.

(82) שם ה"ג. (83) מוקפות ארץ ישראל משלושה צדדים,
והן אדמת חוץ לארץ. (84) פירות שגדלו בהן בשנת
השמיטה אין עליהם קדושת פירות שביעית. (85) ברור
הדבר שהדרכים טהורות.

יום ש"ק ו' אייר ה'תשע"ט

פרק שנים עשר

1 יבאר שטח על טפח ברום טפח מביא טומאה וחוצץ
בפניה וקרוי אהל, אדם או כלים שהם אהל אם חוצץ,
ונסר שהוא נתון על פי תנור חדש, נסר שהוא נתון על פי
שני תנורים או על פי תנור ישן, אדם שנשא כלי והאהיל
צדו האחד על הטמא, ארונות של עץ שמניחים בהם המת
ויש בהם חלל טפח, קורה שהיא נתונה מכותל לכותל
וטומאה תחתיה, וסאה שהיא מוטה על צדה באויר, עמוד
עגול שהוא מוטל לאויר ומונח על הארץ.

11 א. טפח על טפח מרבע² על רום טפח³ מביא את
12 הטמא וחוצץ בפני הטמא דין תורה. שאין קרוי
13 אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה.
14 פיצד? פזית מן המת מנח לאויר⁴ ופיצד כלים, כגון
15 מחטין וצנורות⁵ וכיוצא בהן, ואינן נוגעים בטמא,
16 אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה
17 גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמא
18 לכלים וטמאין. היו כלים אחרים על גבי אהל זה

24 גִּבְיָה טַפַּח - חוֹצֵץ, וְהַעֲוָמָד עַל גִּבְיֵי הָאָרוֹן טְהוֹר מִן
25 הַתּוֹרָה. וְאֵף עַל פִּי שָׂרָב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בָּהֶן חָלָל טַפַּח,
26 הוֹאִיל וְיֵשׁ שְׁאִינָן שֵׁם חָלָל טַפַּח - גָּזְרוּ עַל כָּל
27 הָאָרְוֹנוֹת שְׁאִינָן חוֹצֵצִין, וְשִׁיחֵיהֶן הַמְהַלֵּךְ עַל גִּבְיֵי
28 הָאָרוֹן כְּנוֹגֵעַ בָּמָת אוֹ בַּקֶּבֶר²⁹.

28 בנוי, שמשמא מכל צדדיו, ודינם ככל דבר המאהיל על
הטומאה. (29) מקור דין זה בברכות יט. "אמר ר' אלעזר
בר' צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת
מלכי ישראל". והוא היה כהן ואסור לו להיטמא למתים.
וביאר שם שמפני כבוד המלכות מותר בטומאות דרבנן,
ומזה למד רבינו, שארונות של עץ אינם כקבר המטמא מן
התורה.

29 ז. קוֹרֶה שֶׁהִיא נְתוּנָה מִפְתָּל לְכַתֵּל וְהַטְמָאָה תַּחְתֶּיהָ: 29
30 אִם יֵשׁ בָּהּ פֹּתֵחַ טַפַּח³⁰ - מְבִיאָה אֶת הַטְמָאָה תַּחַת
31 פְּלֵה, וְכָל הַפְּלִים אוֹ אֶדָם שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְמֵאִים. אֵף עַל
32 פִּי שְׁאִינָן פְּלֵה שְׁוֶה וְקִצְתָּהּ פְּחוּתָהּ מִטַּפַּח³¹, מִפְּנֵי
33 שֶׁקִּצְתָּהּ מִקְצֵת אֲהֵל הוּא. וְאִם אֵין בָּהּ פֹּתֵחַ טַפַּח
34 - טְמָאָה בּוֹקֵצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצֶת וְיִוֵּרְדָתָּ, כְּמוֹ
35 שֶׁבְּאַרְנֹנִי. כִּמְהָ יִהְיֶה בְּהִקְפָּה³² וְיִהְיֶה בָּהּ פֹּתֵחַ
36 טַפַּח? בְּזִמָּן שֶׁהִיא עֲגֻלָּה - שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, וּבְזִמָּן
37 שֶׁהִיא מְרַבֵּעֶת - אַרְבָּעָה טַפָּחִים.

30 (30) הקורה רחבה טפח. (31) וגם הכלים הנמצאים במקום
שאינ בו טפח טמאים. זה למד מלשון המשנה; מביא את
הטומאה "תחת כולה". ואפילו אם הטומאה מונחת תחת
הקורה במקום שאין בו טפח, מפני שזה כשיפועי אהלים.
(32) אורך חוט החוגר את כל עובי הקורה.

38 ח. סָאָה שֶׁהִיא מִטָּה עַל צִדָּה³³ בְּאִוִּיר³⁴ - אֵינָה
39 מְבִיאָה אֶת הַטְמָאָה תַּחַת פְּלֵה עַד שִׁיחֵיהָ בְּהִקְפָּה
40 אַרְבָּעָה טַפָּחִים וּמִחֻצָּה בְּקִרְיָב, כְּדִי שִׁיחֵיהָ גִבְיָה
41 הַצִּד הָעֲלִיוֹן³⁵ טַפַּח וּמִחֻצָּה, וְיִהְיֶה הַטַּפַּח עַל טַפַּח
42 מִמֶּנָּה גִבְיָה מֵעַל הָאָרֶץ טַפַּח³⁶. לְפִיכָּה, אִם הָיְתָה
43 גְּבוּהָה מֵעַל הָאָרֶץ חֲצִי טַפַּח³⁷ וְיִהְיֶה בְּהִקְפָּה
44 שְׁלֹשָׁה - מְבִיאָה אֶת הַטְמָאָה³⁸. וְכֵן עֲמוּד עֲגֻלָּה³⁹
45 שֶׁהוּא מְטֵל לְאוּרִי וּמִנָּח עַל הָאָרֶץ - אֵינוֹ מְבִיא
46 טְמָאָה תַּחַת דָּפְנוֹ עַד שִׁיחֵיהָ בּוֹ הַקָּף עֲשָׂרִים
47 וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים; וְאִם אֵין בְּהִקְפּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
48 טַפָּחִים - טְמָאָה בּוֹקֵצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצֶת וְיִוֵּרְדָתָּ. זֶה
49 שֶׁהֶצְרִיכוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים - עַל הָעֶקְרִין
50 שֶׁסּוּמְכִים עָלֶיהֶן חֲקָמִים בְּחֻשְׁבוֹן כָּל הַמְשַׁפְּטִים:
51 שְׁכָל שֵׁישׁ בְּהִקְפּוֹ שְׁלֹשָׁה - יֵשׁ בּוֹ רַחֵב טַפַּח, וְכָל
52 טַפַּח עַל טַפַּח בְּרַבּוּעַ - יֵשׁ בְּאַלְכָסוֹנוֹ טַפַּח וּשְׁנֵי
53 חֲמִשִּׁין. לְפִיכָּה, אִם הָיְתָה בְּהִקְפּוֹ הָעֲמוּד עֲשָׂרִים
54 וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים - נִמְצָא תַּחַת כָּל דָּפְנוֹ טַפַּח עַל רוֹם
55 טַפַּח מְרַבֵּעַ וְיֵתֵר מֵעֵט, שֶׁחֲשׁוֹנוֹת אֵלוֹ בְּקִרְיָב הֵן.

33 (33) הסאה היא כלי מידה עגול והניחה על צידה העגול ולא
על שוליה. (34) במקום גלוי. (35) הנקודה הגבוהה

(12) גדולים ואינם מיטלטלים ממקום למקום. (13) והוא
הדין לכלי עץ הבאים במידה.

1 ג. נָסֵר¹⁴ שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ¹⁵ וְעוֹדֵף מִכָּל
2 צִדָּדָיו¹⁶ פֹּתֵחַ טַפַּח: הָיְתָה טְמָאָה תַּחַת הַנָּסֵר -
3 כָּלִים שֶׁעַל גִּבְיּוֹ טְהוֹרִין, טְמָאָה עַל גִּבְיּוֹ - כָּלִים
4 שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁתַּנּוּר חֲדָשׁ אֵינוֹ כְּכָלִים
5 לְעֻנְיָן זֶה¹⁷. וְאִם הָיָה יָשׁוּן¹⁸ - הַפֵּל טְמָא¹⁹.

(14) קרש. (15) תנורים שלהם עשויים מטיט בתבנית סיר
גדול. וכל זמן שלא הוסקו באש אין עליהם תורת כלי כלל.
(16) הקרש יוצא ברוחב טפח מחוץ לתנור סביב סביב.
(17) לעניין חציצה ולפיכך הקרש חוצץ. (18) שהוסק כבר.
(19) בין טומאה למעלה וכלים למטה ובין כלים למעלה
וטומאה למטה, מפני שכל האוויר שתחת עורף הנסר מכל
צדדיו נידון כאוהל אחד, והנסר אינו חוצץ מפני שהתנור
מעמידו והוא כעמוד של האוהל.

6 ד. נָסֵר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, אֶפְלוּ יִשְׁנִים,
7 וְעוֹדֵף²⁰ מִחוּצָּה לְתַנּוּר זֶה²¹ וּמִחוּצָּה לְתַנּוּר זֶה,
8 וְהָיְתָה טְמָאָה תַּחְתּוֹ בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּרִים - בִּינֵיהֶן
9 בְּלִבֵּד טְמָא; אֲבָל כָּלִים שֶׁתַּחַת שְׁנֵי הַקְּצוֹת שֶׁחוּצָּה
10 לְתַנּוּרִים - טְהוֹרִים, שֶׁהָיָה הֵן כְּשְׁנֵי אֲהֵלִים²² זֶה בְּצִד
11 זֶה. וְכֵן נָסֵר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר, אֶפְלוּ יָשׁוּן,
12 וְיוֹצֵא מִזֶּה טַפַּח וּמִזֶּה טַפַּח אֲבָל לֹא מִן הַצִּדָּדִין,
13 וְטְמָאָה בְּצִד זֶה - כָּלִים שֶׁבְּצִד הַשְּׁנֵי טְהוֹרִין²³.

(20) טפח. (21) בקצוות, אבל לא מן הצדדים. (22) שאינם
מחוברים. (23) מפני שהתנור מפסיק בין האוהלים.

14 ה. אָדָם שֶׁנִּשְׂאָ כָּלִי, כְּגוֹן מְרַדֵּעַת וּבִיּוֹצֵא בּוֹ,
15 וְהָאֲהֵיל צִד הַכָּלִי הָאֶחָד עַל הַטְמָאָה, אִם הָיָה
16 בְּהִקְפּוֹ²⁴ טַפַּח, אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן בְּרַחְבּוֹ אֶלָּא רַחֵב
17 אֲצִבְעַ וּשְׁלִישׁ²⁵ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַנּוֹשֵׂא²⁶ וּמְבִיא
18 לוֹ טְמָאָה מִדְּבָרֵיהֶם, שֶׁגָּזְרוּ עַל שֵׁישׁ בְּהִקְפּוֹ טַפַּח
19 מִשּׁוּם שֵׁישׁ בְּרַחְבּוֹ טַפַּח²⁷; אֲבָל אֵינוֹ מְבִיא אֶת
20 הַטְמָאָה לְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ וְלִשְׂאֵר אֶדָם שֶׁיֵּאֱהֵיל
21 עָלֶיהֶן וְעַל הַטְמָאָה עַד שִׁיחֵיהָ בּוֹ רַחֵב טַפַּח.

(24) של הכלי. (25) בהתאם לכלל החשבון המקובל
בידיהם: "כל שיש ברחבו טפח, יש בהיקפו שלושה
טפחים" (אין כלל זה מדויק והוא מוסר רק את המספרים
השלמים ולא את שבריהם) והטפח ארבע אצבעות.
(26) טומאת אוהל שבעה ימים וטעון הזאת מי פרה ביום
השלישי וביום השביעי. (27) שהשומע שטימאוהו טומאת
ערב בלבד יחשוב שטימאוהו טומאת אוהל ויטעו ויאמרו
שאוהל מטמא טומאת ערב בלבד, ולפיכך טימאוהו טומאת
שבעה. אבל אדם וכלים שלא נגעו במרדע זה ולא נשאוהו
אלא האהילו טהורים לגמרי, ואין לחוש שמא מת אינו
מטמא באוהל כלל.

22 ו. אַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמִּנְחִיחִין בָּהֶן אֶת הַמָּת - אֵינָן
23 כְּקֶבֶר²⁸, [אֲבָל] (אֶלָּא) אִם יֵשׁ בֵּין כְּסוּי הָאָרוֹן וְהַמָּת

ומביא את הטומאה אפילו למקומות שאינם גבוהים מן הקרקע טפח (ראה למעלה הלכה ז). חשבו חכמים ומצאו, שאם היקפו של העמוד הוא עשרים וארבעה טפחים ולמעלה אפשר לרבע במקום פנוי זה טפח על טפח ברום טפח, מה שאין כן בהיקף פחות מזה. כיצד? נקוט בידך שני כללים: א. הכלל שלמעלה, שהיקפו של עיגול הוא פי שלושה ברחבו (בקוטרו); ב. כל טפח שבצלע המרובע שווה-הצלעות נותן טפח ושני חומשי טפח באלכסונו של המרובע. ויוצא מזה, שאם ההיקף הוא 24 טפחים רוחב העיגול הוא שמונה טפחים. וכאשר תצייר מרובע של 8 על 8 על פני העיגול הזה מבחוץ יהיה אלכסונו של מרובע זה 8 טפחים ועוד 16 חומשים, השמונה מכסים את רוחב העיגול ושש עשרה החומשים עודפים על הרוחב 8 מכאן ו-8 מכאן. ועכשיו תצייר מרובע קטן שהעורף יהיה אלכסונו. מרובע קטן זה יהיה בו קצת יותר מטפח על טפח, שהרי הטפח נותן אלכסון של שבעה חומשי טפח וכאן יש לך 8 חומשים ונשאר עודף קטן של חומש אחד באלכסון, שהוא כשני שלישי חומש במרובע. וזהו שסיים רבינו הלכה זו בכתבו: "ויתר מעט, שחשבונוטו אלו בקירוב הם". אגב, גם שני הכללים עצמם אינם בתכלית הדיוק. יש בהיקף יותר מפי שלושה ברוחב (3,1415) והאלכסון גדול קימעה משבע חמישיות, ולא הטילו חכמים על האדם לחשב חשבונוט הנדסיים מדויקים כל כך.

ביותר מעל פני הקרקע. (36) אם תחתוך את הסאה במקום המרוחק טפח מן הקרקע אפשר יהיה לרבע בשטח החתך טפח על טפח. והחשבון הוא כזה: כשיש בהיקפו ארבעה טפחים וחצי שהם שמונה עשרה אצבעות יהיה רחבו של העיגול (הקוטר) טפח ומחצה היינו שש אצבעות, ואם תחתוך את הסאה באמצע גבהה תקבל שטח עגול שרחבו שש אצבעות וגבהו מעל הארץ 3 אצבעות, וכדי להגיע לרום טפח יש להגביה את נקודת החתך עוד אצבע ומתוך כך יצטמצם הרוחב אצבע מכאן ואצבע מכאן ויישאר רוחב בן ארבע אצבעות (טפח), ויצא לך מרובע של טפח על טפח ברום טפח (על-פי הכסף משנה). (37) תלוייה באוויר ומרוחקת חצי טפח מהקרקע. (38) במקרה זה השטח הרחב ביותר, שהוא טפח על טפח, גבוה חצי טפח מדופנה התחתון של הסאה וממנו לארץ עוד חצי טפח, יוצא לך טפח על טפח ברום טפח. [בשני הדינים האלה המדובר בסאה, שהיקפה שווה בכל אורכה ואינה מתעגלת לא בכיוון שוליה ולא בכיוון פיתחתה]. (39) משנה שם פרק י"ב ז. - ההבדל בין עמוד לסאה הוא, שהסאה חלולה וכשיש בה השיעור שנאמר למעלה הרי היא כאוהל ומביאה את הטומאה, והעמוד הוא גוש אטום והטומאה שתחתיו היא טומאה רצוצה (ראה למעלה הלכה א), אולם, כשהעמוד העגול מונח על הארץ לארכו יש מקום פנוי תחת עיגולו ואם יש במקום זה טפח על טפח ברום טפח דינו כאוהל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' ניסן-ו' אייר תשע"ט

- בכלל כמו שבאר הפתיח. וכבר נתבאר פל' משפטי דין 16
זה בפרק ז' (מבבא) קמא ופרק ח' מסנהדרין ופרק ג' 17
(מבבא) מציצא ובמקומות מעטים בכתבות (ל): וקדושין 18
(נח): ושבועות (מב): 19

יום שני א' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

- המצוה הר"ח — הצווי שנגצטינו לצדק המשקלות 20
והמאזנים והמדות ולהקפיד בדיוקם, והוא אמרו 21
יחזעלה: "מאזני צדק אבני-צדק איפת צדק והין צדק 22
יהיה לכם" (ויקרא יט, לו). ולשון ספרא (פרשת קדושים): 23
"מאזני צדק — צדק את-המאזנים יפה יפה; אבני-צדק 24
— צדק את-המשקלות יפה יפה; איפת צדק — צדק 25
את-האיפות יפה יפה; והין צדק — צדק את ההינים יפה 26
יפה" וכבר ידעת, שאיפה מדת היבש; וההין — מדת 27
הלח. וכל-אלו ענינם אחד, אף-על-פי שנסתנו מיני 28
המדות. לפי שהדבר הזה הנשקל או נמדד אינו אלא 29

יום ראשון ל' ניסן ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלט.

- 1 המצוה הרמ"ד — האזהרה שהזהרנו מלגנוב ממון,
2 והוא אמרו: "לא תגנובו" (ויקרא יט, יא). ובמקלפתא (פרשת
3 משפטים): "לא תגנובו — הרי אזהרה לגנוב ממון".
4 והעובר על לאו זה — חייב בתשלומין שהזכיר הפתיח:
5 או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או התחלת
6 הקרן בלבד (כשהודה). ובספרא (פרשת קדושים): "לפי
7 שנאמר בגנבה: 'שנים ישלם' (שמות כב, ג) למדנו ענש,
8 אזהרה מנזן? תלמוד לומר: 'לא תגנובו' על מנת למקט",
9 כלומר: (אל תגנובו) כדי להרגיז את-הנגנב ולהביאו
10 במבוקה, ואחר-כך תחזיר לו; "לא תגנובו" על מנת
11 לשלם לו תשלומי ארבעה וחמשה". וכבר נתבאר דיני
12 מצוה זו בפרק ז' מבבא קמא.

- 13 המצוה הרל"ט — הצווי שנגצטינו בדין הגנוב
14 שנגנבה ממנו תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה,
15 או להגנובו אם בא במחירת, או נמכרנו, וכל-ענשי הגנב

יום שלישי ב' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמו. רמג.

המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלגנוב
גבולות הקרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו
לבין זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטעון (לעצמו)
את-קרקע זולתו. והוא אמרו יתעלה: "לא תסיג גבול
רעך" (דברים יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אמרו:
"לא תסיג גבול רעך", והלא כבר נאמר: "לא תגזל",
ומה תלמוד לומר "לא תסיג" מלמד שכל-העוקר תחומו
של חברו — עובר בשני לאוין. וכול אף בחוצה לארץ?
תלמוד לומר: "בגנלתך אשר תנחל בארץ" (שם), בארץ
ישראל עובר בשני לאוין; בחוצה לארץ אינו עובר אלא
משום לאו אחד — כלומר: לא תגזל. הנה נתבאר
שלא זה אינו אלא בארץ ישראל.

המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם
מישראל, והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תגנב"
(שמות כ, טו). ולשון המלתא (פרשת יתרו שם): "הרי
אזהרה לגנוב נפש". ובגמרא סנהדרין (פו): "אזהרה
לגנוב נפשות מנין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב",
רבי יוחנן אומר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה,
מב) ולא פליגי (הם אינם חולקים): מר קא חשב (אחד
מתייחס ל)לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה", לפי
שאינן עונשים אותו על כך עד שגנוב וימכור, וכשיעבור
על שני לאוין אלו — חייב חנק. אמר יתעלה: "וגנב
איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טו). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"א מסנהדרין (פה).

יום רביעי ג' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמה.

המצוה הרמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא
לקיימת דבר שאין לנו זכות בו, באנס ובחזקה בגלוי, והוא
אמרו יתעלה: "לא תגזל" (ויקרא יט, יג). וכך פירשו בעלי
הקבלה (בבא קמא עט): "לא תגזל" — פועל שגאמר:
"ויגזל את-התנית מיד המצרי" (שמואל-ב כג, כא). ולא
זה נתק לנעשה והוא אמרו: "והשיב את-הגזלה אשר גזל"
(ויקרא ה, כג), אלא שאפלו בטל (עשה פעולה המונעת קיום
הנעשה שבה — אינו לוקה (שלא בבכל לאו הניתק לעשה),
[שאין אדם לוקה ומשלם] לפי שהוא לאו שנתן [שנתן]
לתשלומין: שאם שרף את-הגזלה או זרקה לים —
משלם מה-שהיתה שוה; ואם פפר בה ונשבע — מוסיף
חמש ומקריב אשם, כמו שנתבאר במקומו (מצות עשה עז),
וכן נתבאר בסוף מכות (טז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ט' ופרק י' מבבא קמא.

שעור פמותו של דבר מסים. וכל-הסוגים האלה, כלומר:
המאננים והמשקלות ומדות הכסף ומדות הלח, נקראים:
מדות. והצווי, שנגצונו לנקפיד בדיוק השעורין
שמשפס עליהם בכל-סוג מהם — נקרא: מצות מדות.
ולשון ספרא (שם): "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ
מצרים — על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות,
שכל-המודה במצות מדות מודה ביציאת מצרים; וכל-
הכופר במצות מדות כופר ביציאת מצרים". וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' (מבבא בתרא פח).

המצוה הרע"א — האזהרה שהזהרנו מלרמות
במידת הקרקעות ובמדות ובמשקלות, והוא אמרו:
"לא-תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמסורה" (שם,
לח), ענין הפסוק כפי שפא בקבלה: "לא תעשו עול"
במשפט המדה. והוא אמרם (ספרא פרשת קדושים) בבאור
ענין לאו זה: "לא תעשו עול במשפט", אם לדין (בבית
הדין) — כבר אמר; אם בן למה נאמר במשפט? מלמד
שהמודד נקרא דין. ושם אמרו: "במדה — זו מדידת
הארץ", כלומר מדידתה וחלוקתה, שיעשה את-זה כפי
מה שמחייבים מופתי התשפרת (חכמת החשבון וההנדסה)
בדיוק המדות וידעית הדרכים הנכונים בהם, ואל יעשה
את-זה בדרכי השערה שאין בהם אמת כדרך שעושים
רב העם. ומשקל — כולל המשקלות והמאננים.

המצוה הער"ב — האזהרה שהזהרנו מלהחזיק
משקלות ומדות חסרים אצלנו בבתינו ואף-על-פי שלא
נשתמש בהם במקח וממכר, והוא אמרו יתעלה: "לא-
יהיה לך בכיסך אגן ואגן גדולה וקטנה" (דברים כה, יג),
וכן איפה ואיפה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה
— למכירה). ולשון גמרא בבא בתרא (פט): "אסור לאדם
שישקה מדה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפלו היא
עביט (כלי) של מימי רגלים". ואל תחשוב שאמרו:
"לא-יהיה לך איפה ואיפה, ולא-יהיה לך אגן ואגן" —
שתי מצות, לפי ששני האוין נאמרו להשלמת דיני
המצוה, כדי לכלול שני מיני המדידה שהם המשקל
(אבן) והמדה (מדת הנפח — איפה), כאלו אמר: לא
יהיו לך שתי מדות לא במשקל ולא במדה, כדרך
שבארנו במצות עשה (רח). ואמרו: "לא-יהיה לך בכיסך
אגן ואגן ולא יהיה לך איפה ואיפה" כמו אמרו:
"לא-תשיך לאחריך נשך כסף נשך אכל נשך כל-דבר אשר
ישך" (שם כג, כ) שהוא לאו אחד, שכלל בו מינים רבים
שדן בכלם ענין אחד עצמו. ואין המצות מתרבות בכפל
ו"לא" אם הענין אחד, כמו שהקדמנו בכלל התשיעי,
וכבר קדם לך דומה לזה במצוה המשלימה מאתים
ממצות לא-תעשה, והוא אמרו: "ולא-יראה לך חמץ
ולא-יראה לך שאר".

יום חמישי ד' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמז.

מאחינו, וזהו אמרו יתעלה: "לא תחמד בית רעך" (שמות
ב, יז). ולשון המקלטה (פרשת יתרו שם): "לא תחמד —
או (אס-כך אולי) אפלו חמוד בדבור? תלמוד לומר:
"לא-תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה),
מה להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן נמי עד שעושה
מעשה", הנה נתבאר לך שלא זו מזוהר מלעשות
תחבולות כדי ששגיג לעצמנו דבר שקמדנו מרכוש
אחינו, ואפלו בקניה ומתן דמים מרבים — שכל-זה
עברה על "לא תחמד".

יום ש"ק ו' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רסו.

המצוה ה'רס"ו — האזהרה שהזהרנו מלתלות (לקשור)
מחשבותינו בחמוד רכוש וזולתנו ולהתאזר לו, לפי שזה
יביא לידי עשיית תחבולה לרבים, וזהו לשון הלאו שבא
בענין זה, אמר: "ולא תתאנה בית רעך" (דברים ה, יח). ואין
שני הלאוין ענין אחד, אלא הלאו הראשון והוא "לא
תחמד", מזוהר מלרכוש קנין וזולתנו (על ידי תחבולות),
והלאו השני מזוהר אפלו על התאנה והחמוד בלבד. ולשון
המקלטה (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רעך" ולהלן הוא
אומר: "לא תתאנה בית רעך" — לחיוב על התאנה
(במחשבה ולב) בפני עצמה ועל החמוד (במעשה) בפני
עצמו". ושם אמרו: "מניין שאם התאנה אדם סופו לחמוד
(בנקיטת פעולות מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאנה ולא
תחמד". מניין שאם חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר:
"ותמדי שדות וגנול" (מכאן, ב). פירוש דבר זה: שאם ראה
דבר יפה אצל אחיו אם השליט מחשבתו עליו ונתאנה לו
— הרי עבר על אמרו יתעלה: "לא תתאנה". ותתחזק בו
אהבת אותו הדבר עד שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל
מלפסו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב
ממנו ויותר יקר. אם עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על
"לא תחמד" כשיחלש אותו הדבר שהיה של חברו שלא
היה לו ענין במכירתו, אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה
עד שהשיגו. ונמצא שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו
(שכל זה גורם). ואם נמצא זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת
חבתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בחזקה ובאנס מחמת
התחזקות אהבת אותו הדבר בנפשו, והרי אז עבר גם על
"לא תגזל". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות
(מלכים א, כא). הנה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא
תתאנה" ובין "לא תחמד".

המצוה ה'רמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלכבוש
(לעכב) את החובות הקבועים (המוטלים) עלינו לכל נחזיק
בהם ולא נשלמם, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעשק
את-רעך ולא תגזל" (ויקרא יט, יג). והוא שהגנבה היא
לקיחת דבר של הזולת בתחבולה ובחסתר, והזהרנו
ממעשה זה באמרו: "לא תגבוי", כמו שבארנו (לא
תעשה רמד); והגזל הוא לקיחת דבר של הזולת באנס
וחזקה בגלוי כמו שעושים שודדי הדרכים, והזהרנו גם
על מעשה זה באמרו: "לא תגזל"; והעשק הוא שיהא
לזולתך אצלך חוב מסים, כלומר: שנקבע לו אצלך
ובאחרייתך ממון ואתה מחזיק בו ואינך מוסרו לו בין
דרך אנס בין שלא דרך אנס, אלא (דוחהו בטענות) בלך
ושוב או ברמיה. והזהרנו גם על מעשה זה באמרו
יתעלה: "לא תעשק את-רעך". ובפרוש אמרו בספרא
(פרשת קדושים): "לא-תעשק — עשק שהוא של ממון,
ואיזה? זה הכובש שכר שכיר" (מעכב שכר הפועל) וכן
כל-הדומה לו. והמשיל בשכר שכיר, לפי שהוא חוב
הקבוע עליך אף-על-פי שלא מסר לך ממון משלו ולא
בא לדרך אתה ממנו שום ממון, ואף-על-פי-כן פיון
שנקבע לו אצלך חוב הזהרת מלהחזיק בו. ויכר נכפל
הלאו בענין זה והביא לרגמא דבר זה בעצמו ואמר:
"לא-תעשק שכיר" (דברים כד, יד), ענינו: לא-תעשוק
את-השכיר לפי שהוא עני ואביון, בדרך שאמר בו:
"ולא-תבוא עליו השמש (בלי שתשלם המגיע לו) פי עני
הוא" (שם, טו). ולשון ספרי (פרשת כי-תצא): "לא-תעשק
שכיר עני ואביון, והלא כבר נאמר: "לא תגזל"? מלמד
שכל-הכובש שכר שכיר — עובר משום: בל תעשק,
ובל-תגזל, ובל-תלין פעלת שכיר, ומשום ביומו תתן
שכרו". ושם אמרו בפרוש ענין אמרו "עני ואביון"
אמרו: "ממהר אני להפריע על-ידי (כשמדובר ב) עני
ואביון". והעובר על העשק דינו בענש ודין הגזלן שוה.
אמר יתעלה: "וכחש בעמיתו בפקדון או-בתשומת יד או
בגזל או עשק את-עמיתו" (ויקרא ה, כא).

יום שישי ה' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רסה.

המצוה ה'רס"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעסיק
מחשבותינו בתחבולות איך לרכוש קנין של זולתנו

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

סֵלֶת - שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת. ומנחת
העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורים, מכל מקום יש בה
מעלה שמעונה שָׁמֶן וּלְבוֹנָה, ובאה גֵרֶשׁ - שמנפים היטב את קמח
השעורים לבל יהיה מעורב בו קליפת השעורה. אבל וזו - מנחת
סוטה, אין בה אף מעלה מאלו המעלות, שכן אינה מעונה לֹא שָׁמֶן
וְלֹא לְבוֹנָה, ובאה מן השעורים, ובאה קמח שאינו מנופה.
התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה, ומביאה הגמרא
ברייתא בענין זה. תנאי, אמר רבי שמעון ברין הוא - היה ראוי
שתהא מנחת חוטא מעונה שָׁמֶן וּלְבוֹנָה, כדי שלא יהא חוטא
נשָׁכָר שיקלו במנחתו. ומפני מה אינה מעונה שמן ולבונה, כדי
שלא יהא קרבנו מהויר. וברין הוא שתהא חטאת חלב - כלומר
כל החטאות, שנקראו חטאת חלב מעונה נסכים בקרבנות נדר
ונדבה, כדי שלא יהא חוטא נשָׁכָר. ומפני מה אמרה התורה
בפרשת נסכים 'לפלא נדר או בנדבה', ללמדנו שאין חוב נסכים אלא
בקרבת הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אינה מעונה נסכים, כדי
שלא יהא קרבנו של החוטא מהויר על ידי הנסכים. וממשיכה
הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי שלא יהיה קרבנו
של החוטא מהויר, אבל חטאתו של מצורע ואשמו מעונין להביא
עם קרבנותיו נסכים, לפי שאין קרבנות אלו באין על חטא, אלא
להשכירו ליתרה, ולכן הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי
קרבנות המצורע אינם באים על חטא, איני, והאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, על שִׁכְחָה דְּבָרִים - חטאים, ננעים באין
וכו' - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים
מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואין אמרו
שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, הָתֵם - במצורע, אין
הקרבן בא על החטא. כיון שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו
מנגיעה, הוא דאיכפר ליה החטא שמחמתו בא הנגע. וכי מיייתי
קרבן - הקרבן שמביא הוא רק כדי לאשְׁתַּרְוֵי בְּקָדְשִׁים הוא דְּקָם
מיייתי - שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא,
אֵלָּא מַעְתָּה לדבריה, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע
הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חטאת נזיר - שמביא הנזיר
חטאת במלאת ימי נזרו תהא מעונה נסכים עם הקרבן, לפי שלא
חטא הנזיר בנזירותו, ונמצא שאינה באה על חטא. עונה הגמרא,
סָבַר לָהּ רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת
הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהויר, כִּרְבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפָר,
דְּאָמַר שְׁנִיזִיר נְמִי חוֹטֵא הוּא - כיון שציער את עצמו מן היין, ואין
לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא צייתה עליו התורה, ויש
חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו
באה על חטא.

שנינו במשנה, רֶבֶן זְמַרְיָא אָמַר בְּשֵׁם שִׁמְעִישָׁה מַעֲשָׂה בַּהֲמָה, כך
קרבנה בו, מביאה הגמרא. תנאי, אמר רבן רבן זְמַרְיָא לְהַבְּרִים,
סוֹפְרִים, הֵנִיחוּ לִי וְאֶדְרָשְׁנָה לָכֵם הֵטַעַם שִׁמְנַת הַסּוּטָה בִּאֲרָה דּוֹקָא
מִן הַשְּׁעוּרִים בְּמִין חוֹמֶר - כמו תכשית שמחברים אותו לשני קצוות
צוארי החלוק לנזיר.

ומקטירו בכלי שרת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה
לאחר שהעלהו בכלי שרת מקטיר ליה, והרי עדיין לא מלחו,
ובהמשך הברייתא מבואר ש'מולחו ונותנו על גבי האש', ומשמע
שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת
הברייתא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, אלא אימא שמעלהו
בכלי שרת על מנת להקטירו לאחר מכן כשמולחו.
מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה ומולחו ונותנו על גבי
האש, אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדְּבָרֵיכָּם "וְכָל קֶרֶבֶן
מִנְחָתְךָ בְּסֵלֶת תִּמְלֹךְ וְגו'".
עוד מבואר בברייתא שלאחר שקרב הקומץ שזריה נאכלין.
שואלת הגמרא, מִנְלֵן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השיריים
לכהנים, ומשיבה, דְּבָרֵיכָּם "וְהַקְטִיר הִכְהֵן אֶת אוֹכְרֵתָהּ וְגו'",
וְכָתִיב בַּפְסוֹק הבא לאחר מכן, "וְהִנְחִיתָ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וְלִבְנָיו" - והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרה הנותרת מן המנחה
לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שקרב הקומץ
ומותרים השיריים באכילה, לִמָּר בְּדִאֲרֵיתָ לִיה וְלִמָּר בְּדִאֲרֵיתָ לִיה -
נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו, דְּאִיתָר בברייתא, הקומץ,
מאימתי נחשב שהוקרב לענין שיהיה מותר את השיריים באכילה,
רבי חנינא אמר, מִשְׁתַּשְׁלוּם בִּלְהָא - ממתי שאחזה בו האש
אפילו מעט, הותרו השיריים באכילה. רבי יוחנן אמר אין השיריים
מותרים אלא מִשְׁתַּרְצֵת הָאוּר בְּרֹבּוֹ.
במשך הברייתא מבואר לגבי שירי המנחה, וְנִשְׂאִין הַכֹּהֲנִים לִיתָן
לְתוֹבוֹ יֵין וְשִׁמֶן וְדָבָשׁ. שואלת הגמרא, מֵאֵי מַעְמָא שהותר לתת
לתוכו יין ודבש, ומשיבה, אָמַר קְרָא לגבי מתנות כהונה 'לך נתתם
לְמִשְׁחָה ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לְגִדּוּלָה, כלומר שיאכלו
את מתנותיהם בדרך גדולה בְּדֶרֶךְ שִׁתְּמֻלְכִים אוֹכְלִין, - ולכן מותר
לתת בשירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.
מה שמבואר בברייתא לגבי השיריים וְאֵין אִסוּרִין אֵלָּא מִלְחָמִין,
מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדְּבָרֵיכָּם "לֹא תֹאכְלָה הָמִין חֶלְקִים",
וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ שְׁדוּרְשִׁים את המילה 'חלקם' אף על
הנאמר קודם לכן, כלומר, שֶׁאֵפִילוֹ חֶלְקִים של הכהנים שניתן להם
לאכילה לֹא תֹאכְלָה הָמִין.
שנינו במשנה כל המנחות טעונות שמן ולבונה בו, שואלת
הגמרא, וכי וְכָל הַמִּנְחֹת מְעוֹנוֹת שָׁמֶן וּלְבוֹנָה חוץ ממנחת סוטה,
וְהַאימָא מִנְחַת חוֹמֵא - דהיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים,
כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות
ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר
'והביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא יִשֶׁם
עֲלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לֶבֶנָה". מתרצת הגמרא, התנא של
משנתנו כשמנה החילוקים בין מנחת חוטא לשאר מנחות, לא מנה
כל חילוק בפני עצמו שונה בכל המנחות ולא במנחת סוטה, אלא
הכי קָאָמַר - כרך כל הדינים יחד, ושנה כך - כָּל הַמִּנְחֹת יש בהן
לפחות אחת מהמעלות הללו, שִׁמְעוֹנוֹת שָׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְכֹאֲתוּ מִן
הַחִטִּין, וְכֹאֲתוּ סֵלֶת. ומפרטת הגמרא, שִׁמְנַת חוֹמֵא, אף על פי
שאינה מעונה שָׁמֶן וּלְבוֹנָה, מכל מקום באה מן החטין ובאה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שמונה עשר לעומר עמ' ב

שבריייתא, שסוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת אף בשני
אנשים, יש להקשות שהרי הָא בְּתִיב תוֹרַת לרבות, ולדבריהם מה
ריבה מקרא זה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּא, בְּאִישׁ אֶחָד וּבְעֵל
אֶחָד - בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיטיר עם אותו
פלוני ונסתרה עמו דְּכִילִי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי בזה, ומודים דְּאֵין
הָאִשָּׁה שוֹתָה וְשׁוֹנָה אחר שנסתרה עם אותו בועל שנית.

אותה שוב. אבל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד - אך אם אותו בעל קינא לה פעם
שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. וְהַבְּרִים אומרים - שיטה
שלישית, אֵין הָאִשָּׁה שוֹתָה וְשׁוֹנָה פעם שניה, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד
שקינא לה שני פעמים, וּבֵין בְּכָל אֲנָשִׁים שונים. שואלת הגמרא,
וְתָנָא קָמָא נְמִי שסבר שהאשה שותה ושונה, ומשמע שאף בבעל
אחד שותה שני פעמים, קשה שהרי הַבְּרִים 'זאת' למעט, ומה ימעטו
מפסוק זה. וכן קשה, וְרַבֵּן בְּתַרְאִי נְמִי - על דעת חכמים

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד א

רש"י

תוספות

ה"ז ומקטירו ס"ד. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה, והכי קא קשיא ליה, מקטירו סיד והכי צדין לא מלחא וספא קתני ומולח ונותנו על גבי האשים, אלקא השתא הוא דמקטר ליה: **אלא אימא** מעלהו להקטירו בכלי שרת. כלומר מעלהו בכלי שרת להקטירו לאחר שימולחנו: קרב הקמין למר בראית ליה וכו'. קרב הקמין דקתני דמתי שירים באכילה מאימת חשיב קריבה להחיר שירים.

לרבי יוחנן בראית ליה משתצת האור ברבו, ולרבי חנינא משתשלוט בו ואפלו מעט: למשה. גבי מתנות בהנה כתיב (ומקד יו) לך נתתיים למשקחה: **לא תאפה חמין חלקם וגו'**, אפלו חלקם שירים לא תאפה חמין, דדרשין ליה האי חלקם דקרא נמי לפניו אלא תאפה: מנחת חוטא. הכא על חטא דמטמא מקדש ושבעת העדות ושבעת בטוי, דכתיב היום ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' (ויקרא כו ח"ק וכו'), כלומר לא קתני מלתא באנפי נפשיה, אלא כרוך והני הכי, כל המקורות טענות שמן ולבונה ובאות חסין. כלומר ושאנים טענות באות מידת חסין ובאות סלת. כלומר קרא מנהי מעלייתא אית בהו, כיצד מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה וכו': **שלא יחא חוטא נשכר**. להקל במנחתו יותר משאר מנחות: **חטאת חלב**. כל חטאת סתם קרי חטאת חלב, דבתיב חלב כתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו (שם טו ג), וכתיב בתריה פרשת חטאת: נסכים. סלת למנחה ועשרון לכבש יין ושמן רביעית ההין כמו שמקריבין לעולה ושלמים: **וספני מה אינם טעונים**. דכתיב בפרשת נסכים (ומקד טו) לפלא נדר או נזבדה, הבא נזבד ונזבדה טען נסכים, ואין חטאת ואשם טעונים נסכים: **הטאתו ואשמו של מצורע**. איתרבו בהדיא לנסכים במסכת מנחות בפרק שתי מדות (ה"ל טז) על שבעה דברים נגעים באין. ומפרש להו בערכין בפרק יש בערכין (ה"ל טז) מנעיה איכפר ליה. וסורים ובשת של נגע כפרו לו על אותו חטא: וכן קא מירתי קרבן לאשתריו בפרשים הוא דמירתי. שיש טמאות שהצריך הכתוב בפרה לטהרתן, זב וזבה וילדת ומצורע וזויר שנטמא: **חטאת נזיר**. שמוביא במלאת ימי נזרו חטאת ועולה ושלמים: **נזיר חוטא**. הוא שצער עצמו מה יחיו: **חטאי**. בוטרי בלע"ז, והוא של זקב. וחותמים בו שני צוארי חלוק לנוי: דשמעיה

ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה. אלא אימא, מעלהו בכלי שרת להקטירו: ומולחו ונותנו על גבי האשים, דכתיב 'וכל קרבן מנחתך במלח המלח וגו'. קרב הקומין שיריה נאכלין: מנלו, דכתיב 'והקטיר הכהן את אוזרתה וגו'', וכתיב 'והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו'. קרב הקומין, למר בראית ליה ולמר בראית ליה, דאיתמר, הקומין, מאימתי מתיר שיריים באכילה, רבי חנינא אמר, משתשלוט בו האור. רבי יוחנן אמר, משתצת האור ברובו: ורשאין הכהנים ליתן לתוכו יין ושמן ודבש. מאי טעמא, אמר קרא 'למשחה' לגדולה, בדרך שהמולכים אוכלין: ואין אסורין אלא מלחמין, דכתיב 'לא תאפה חמין חלקם', אמר רבי שמעון בן לקיש, אפילו חלקם לא תאפה חמין: **כל המנחות כו'**. וכל המנחות טעונות שמן ולבונה, והאימא מנחת חוטא, דרמנא אמר 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה'. הכי קאמר, כל המנחות טעונות שמן ולבונה, ובאות מן החיטין, ובאות סלת. מנחת חוטא, אף על פי שאינה טעונה שמן ולבונה, באה מן החמין ובאה סלת. מנחת העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורין, טעונה שמן ולבונה, ובאה מן גרש, וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, ובאה מן השעורין, ובאה קמת. תניא, אמר רבי שמעון, בדין הוא שתהא מנחת חוטא טעונה שמן ולבונה, שלא יחא חוטא נשכר. ומפני מה אינה טעונה, שלא יחא קרבנו מהודר. ובדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים, שלא יחא חוטא נשכר. ומפני מה אינה טעונה, שלא יחא קרבנו מהודר. אבל חטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים, לפי שאין באין על חטא. איני, והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, על

מעונה נסכים. א"ל דאיה טעונה נסכים משום דאיה נזיר דיל' ה"פ בדין הוא מאחר שהוא חוטא היה צריך לעונשו להביא קרבן גדול אבל בבור ומעשר אינו בדין. **סבר** לה כרבי אלעזר הקפר. הכא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא דהא נזיר טמא היה מביא חטאת העוף ועופות אינם טעונים נסכים כדאיתא בפרק שתי מדות (נמוק דף ט) והכי איתא בהדיא נמי בפרק קמא דנדרים (ה"ל ו) ובפרק ג' דנזיר (ה"ל וי). דאף על גב דקרא בנזיר טמא כתיב אנן אפילו נזיר טהור קאמרין דסבר רבי אלעזר הקפר חוטא הוא והיינו טעמא דכתב קרא בנזיר טמא הואיל ושנה בחטא וקשה משמעטא קמייתא דנזיר (ה"ל ט) דתנן אהא נאה הוא זה נזיר ודלמא אתנאה לפניו במצות קאמר אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר אתנאה נזירא עבדי מילתא דעבירה דאמרין ליה נאה אין אפילו רבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי גבי נזיר טמא דאידי דבעי מיסתר דילמא אתי למיעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרינן ביה ואם תאמר שמואל סבירא ליה היום אליבא דרבי אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא וסתמא דגמרא דהבא דפ"ג דנזיר (ה"ל וי). לאו כשמואל וסתמא דמתניתין דקרי ליה נאה אליבא דרבנן דאמר ליה חוטא לפום סתמא דגמרא אם כן תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר פרק קמא דתענית (ה"ל ט) כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפר ותענית בנזיר טהור הוא דאמרין בפ"ק דנדרים (ה"ל וי) רבי אלעזר הקפר אומר וכו' כמאן שיושב בתענית נקרא חוטא והיום מיירי בנזיר טהור כדפרשיית ומדמי ליה יושב בתענית והשתא אית לן למימר דסתמא דגמי דנדרים נמי דמדמי יושב בתענית לנזיר טהור ולא כשמואל דאידו הוא מדמי ליה דוקא לנזיר טמא לפי שמצער את עצמו מכל דבר שהרי יושב בתענית ומתחרט בנזיר טמא שמתחרט משום צער דבעי מיסתר נזירותיה לבחול נזיר טהור אינו צער מידו תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר בפ"ק (לעיל דף ט) דיושב בתענית נקרא חוטא ובפרק הוצבל (כ"ק דף טז) פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו והתניא יכול נשבע לדורע לעצמו וכו' מה הטבה רשות אף הרעה רשות ומוקי לה שמואל ביושב בתענית דהוא רשות ועוד קשיא מפרק בנזיר דבריות (ה"ל טו) דאמר (וחטא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שנער עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

מייתי קרבן לאו לכפרה מייתי אלא לאחולי עליה נזירות טהרה א"ל למישרי נפשיה בין אלמא דקרבן נזיר לר' אלעזר הקפר לאו לכפרה אתי והבא משמע משום דבא על חטא אינה טעונה נסכים והכי אמר נמי בפ"ג דנזיר (ה"ל ט) דחטאת העוף לר' ישמעאל בא על חטא דאע"ג דבעל מיעקר עקר מייתי ואבתי דהוה מצי למיפרך היום לר' שמעון דהבא ולר' ישמעאל מספק נזיר לר' ישמעאל מספק נזיר טהור ובפרק קמא דשבעות (ה"ל ט) נמי לא מתרץ כמו בבריות דלאו משום כפרה אתי: **סבר** לה כרבי אלעזר הקפר. תימה לי אמאי תלי מילתיה בר' אלעזר הקפר והא אידו גופיה אומר נמי בפ"ק דנדרים (ה"ל ו) אבל בנזירות לא התנדבו שלא יקרא חוטאין שנאמר וכפר עליו מאשר חטא וי"ל אגב שיטפיה דנטק בכל דוכתא הכי נקט נמי הכי כי האי ליטנא: **כמין** חומר. פי' רבי הילל מרגלית ענין אחר ברוש כמו חומרתא דפילון (בבא דף סג) בשמים מעורבין ברושם בלולה דפילא ענין אחר פי' רבינו סעדיה גאון כמין תעשה דבלשון ארמית אומר אדם לחבירו מה חמור כלומר מה מעשיך:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא דאמר בפרק המפלת (נה)

ק' נה. לרבי ישמעאל כל ג' ש' שאינה מופנה כל עיקר למידין ומשיבין ולפי המסקנא דליף ליה מבבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למידין כל עיקר:

מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי כיוור הן מי לא עסקינן שקדש ממנו

כבר יש לומר אפי' אם קידש בהן שיצא מן

הרדיון שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן

בפ"ק דידים (מ"ג) עשה בהן מלאכה או שגלה בהן

פרו פסולין ופא"ר קתני (ס"ט) מים שנחתו להם

מטבל בהן את הגולסוקין פסולין ושחור מדיח בהן

ידיו כשירין אלמא דלא חשיב מלאכה הדרת

ידים אלא הדרת כלים ומי נחתום בדקתני התם:

ומה מים שלא נשתנו. תימה דמאחר דמי כיוור

הן ומי כיוור כשירין במי מקוה ומי מקוה

שנשתנו מראיהן כשר בדרתן במסכת מקואות פ"ו

(מ"ח) דמי צבע אין פסולין המקוה בשינוי מראה

ועוד תימה לרבי מאי שנא דהבא אמר מה מים

שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (ק"ה) לא לא מסיק

דכי גבי ביטול עובדי כוכבים ונראה דהבא נמי

אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירין לתוך כבשן האש מהו.

תימה דמ"ש דקא במעיל ליה הכא

בנראה וחוור ונראה ודא בפ' לולב הגזול (ס"ט) ק'

(ס"ג) קא במעיל לן ולא אפשית ועוד מאי שנא

מהא דאמר בבבבס פ"ב (ק"ה) בגדי כהונה שדיו

מקורעין או מטושטשין ועבר עבודתו פסולה

ואפי' הכי אם כיבס טשטוש וגיעול שלחו חזרו

להתירן כדמייני ברייתא פרק המזבח מקדש (ס"ז)

ק' פה. בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט

אלא מעשה אורג נתגעלו אין מבכסין אותן לא

בנדר ולא באהל ופריבין הא במים מבכסין אמר

אביי ה"ק הוגע למים מבכסין אותן בנדר אלמא

דמבכסין אותן ולא אמר דנדרתו. מ"ד:

והא דתם הדרי ומפשטי. פרש"י מדלא קתני

שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא

קפיד אשינו קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנענים

פרק אין מצורע ר' אליעזר אומר ע"ז ארו ואוב

ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשית בהן

מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהן לר' אליעזר

גופיה:

לרבות

דשמייעיה לרבי מאיר דקאמר, היא האכילתו מעדני
עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה. אמר ליה, התינו
עשירה, עניה מאי איכא למימר. אלא בשם שמעשה
מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה: משנה. היה
מביא פילי של חרם ונתן לתוכה חצי לוג מים מן
הפיו. רבי יהודה אומר, רביעית. בשם שמעט פתח
בד מועט במים. נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה
שם אמה על אמה, ומבילא של שיש ומבדעת היתה
קבועה בה, בשהוא מוגבה ונוטל עפר מתחתיה, ונתן
כדי שיראה על המים, שנאמר וימן העפר אשר יהיה
בקרקע המושבין יקח הכהן ונתן אל המים: גמרא.

תנא, פילי של חרם חדשה, דברי רבי ישמעאל. מאי
טעמא דרבי ישמעאל, גמר כלי כלי ממוצורע. מה להלן
חרם חדשה, אף כן חרם חדשה. והתם מנלן, דכתיב
ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים,
מה מים חיים, שלא נעשתה בהן מלאכה, אף כלי
שלא נעשתה בו מלאכה. אי מה להלן מים חיים
אף כן מים חיים, לרבי ישמעאל הכי נמי, דאמר
רבי יוחנן, מי פיו. רבי ישמעאל אומר, מי מעין הן.
וחכמים אומרים, משאר מימות הן. איכא למיפרך, מה
למצורע שכן טעון עין ארו ואוב ושני תולעת. אמר
רבה, אמר קרא 'בכלי' (חרם) [חרש], כלי שאמרת
לך כבר. אמר רבא, לא שנו אלא שלא נתאכמו פניו,
אבל נתאכמו פניו פסולין. מאי טעמא, דומיא דמים,
מה מים שלא נשתנו, אף כלי שלא נשתנה. בעי רבא,
נתאכמו, והחזירין לתוך כבשן האש ונתלבנו, מהו. מי
אמרין בין דאידיהו אידיהו, או דילמא בין דהדר
הדר. תא שמע, רבי אלעזר אומר, עין ארו ואוב ושני

תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין. והא התם, הדר' ומפשטי. התם, דאיכלוף
איכלופי: נכנס להיכל ופנה לימינו וכו': מאי טעמא, דאמר רב, כל פיוות שאיתה פונה, לא יהו
אלא דרד ימין: מקום היה שם אמה כו': תנו רבנן וימן העפר אשר יהיה יכול יתכן מבחוץ
ויכנס, תלמוד לומר 'בקרקע המושבין'. אי בקרקע המושבין, יכול יחפור בקרדומות, תלמוד לומר
'אשר יהיה'. הא פיצה, יש שם, הבא. אין שם, תן שם. תניא אידיך, וימן העפר אשר יהיה
וגו', תלמוד שהיה מתן מבחוץ ומכנס בקרקע המושבין. איסי בן יהודה אומר, להביא קרקע

שילה

דשמייעיה לרבי מאיר דאמר כו'. בפ"ק (שלי ק"ה) גבי מביא מים מן המדבר: עניה. לא
האכילתו מעדנים, לקח מביא מאכל בהמה: אלא היא עשיתה מעשה בהמה. שהפסוק
עצמה לתשמיש למי שאינה בן זוגה: ותניי ה"ה כמביא. הכהן: פילי. כוס של מים: מן הכיור.
דכתיב מים קדושים (מקדש). ואין קדושים אלא שנקדשו בכלי. הכי תניא בספרי: בשם
שמעון. רבי יהודה בכתב המגלה לקמן במתני,
כך מועט כן במים: וקיום היה שם. נכר מתוך
שאר דפעת ההיכל: טענת כבועה בה. לאחיה
בטבעתה ולהגביהה ממנו ודפעה שדא כלה
באבני יוש: כדי שיראה. צריך לתן שיעור שיהא
נראה ונכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא
כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא
יהא נבלע בתוכן. גמ' מאי טעמא דרבי ישמעאל.
דבעי חדשה: גמר ממוצורע. ושחט את הצפור
האחת אל כלי חרש וגו': שלא נעשה בהן
מלאכה. דהא חיים כתיב: לר' ישמעאל. דפרכת
הא אלביה: הכי נמי. דבעין מים חיים לסוטה, דהא
מן הכיור הוא נוטל, ושמעין ליה לר'
ישמעאל בעלמא דאמר מי כיוור מי מעין הן
דהיינו חיים: משאר מימות הן. אם רצה לתן
לתוכו מי מקוה: ותן איכא למיפרך. בהא גודש
דרבי ישמעאל דגמר כלי כלי ממוצורע. מה
למצורע שכן טעון כו'. לפיכך כלי של חדש,
תאמר בסוטה שאין בה כל אלה: אמר רבה וכו'
בכלי שאמרת לך כבר. הכי משמע ליה לרבה
מדלא כתיב ולקח כלי חרש ונתן בו מים וכתב
בכלי חרש, משמע שבכר חזר כלי זה במקום
אחר, ואמר רחמנא הקא שבאותו כלי שאמרת
לך במקום אחר קח אותם. ומאי ניהו דמצורע:
לא שנו. רבנן דמתני' דבעו חרס ומכשרי בלשון:
אלא שלא נתאכמו. והשחרו פניו על ידי האור:
דומיא דמים. אע"ז דלא גמרי ממוצורע. מיהו
מנה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה, ונהי דמי
סוטה לרבנן לא חיים ניהו דמכשרי בשאר
מימות מידת לא נשתנו, וכלי נמי בעין דלא
נשתנה: תיחזיר לכבשן. של יוצר שמצורעין בו
את הקדרות של חרס חדשות: שהפשיל קפתי
לאחוריו. מדלא קתני שנקדשו בהן מלאכה, ש"מ
אמלאכה לא קפיד, אשאניא קפיד, ואילו נתעקמו
במשאוי: והא [התם] דתמדי ויפשיטי. וקתני
פסולין, אלמא בין דאידיהו אידיהו: דאיכלוף.
שעל ידי המשוי נתקלפו מקלפתן, דשגיא דלא
הדר הוא: דאמר רב. בסדר יומא (ק"ה) נה)
ובשחיתת קדשים (ס"ה) וזלף לה מפונים פונים
דשנים עשר בקר דים שעשה שלמה. וכן העפר
אשר יהיה בקרקע המושבין. אי לא הוה כתיב
בקרקע ודאי בעין בקרקע המושבין ממש, אבל
השתא דכתיב בקרקע משמע דאינו מקדש
אלא שיכניס העפר להיכל: יכול יתכן וימן
עפר מבחוץ ויכניס בהיכל וידו בכניסתו: ת"ל

בקרקע. בקרקעית: אי בקרקע. קא דרשינן ולא כתיב אשר יהיה, יכול לא מצא שם עפר תיחזיר נח לנטל יחפור שם בקרדומות, ת"ל אשר יהיה ומדלא כתיב ומקרקע המושבין יקח
ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מתוך בקרקעית המושבין שעה אחת, הא פיצה יש שם עפר תיחזיר הבא משם: אין שם תן שם. על הקרקעית, וחזרו ונטלו ונתנו לתוך המים: תניא אידיך.
פליגא אהך קמיינתא. ותניא היא בדרקתה בה פלוגתא דתנאי, ודך דלעיל מיתוקמא באיסי בן מנחם: [ואין העפר אשר יהיה] (במשכן). מדלא כתיב [ומקרקע המושבין] יקח אינו מקפיד
אלא שיכניס להיכל, תלמוד שמתן מבחוץ ומכנס מבפנים להיכל ונתן אל המים וא"צ להחזירו בקרקע להיכל: בקרקע המושבין איסי בן יהודה וכו'. בקרקע המושבין למאי אקא בין
דילפין מאשר יהיה דא"צ לטלו מעל גבי בקרקעית: איסי בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים. ד"ג לה בספרי, ולא גרס לרבות שילה וכו' בית עולמים, דשילה משכן
הוא ולא צריך לרבויה דהוא עקר הכתוב, ונב ונבעין אין משקין בה סוטה. דהא במה תנאי ולא הוה שם ארון אלא מזהב הנחשת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת
יחיד שאין לה זמן קבוע בדאמר בשחיתת קדשים (ק"ה) ובמגלה (ק"ה) אבל בית עולמים הצריך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית
עולמים לפי שאין אתר קדשוהו התר במקום אתר נשוב לא שרתה שכינה במקום אחר:

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.
מבאר הגמרא, **אמר רבא** מה ששינו במשנה לדעת רבנן שלא הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול ליטול כלי שנעשה בו מלאכה, לא שנו דבר זה **אלא** בכלי **שלא נתאבמו פניו** - לא הושחרו פניו בשימוש באש, **אבל נתאבמו פניו** מחמת שימוש באש, **פסולין**. שואלת הגמרא, **מאי טעמא** שהדין כן לדעת חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות **דומיא דמים** של סוטה, שהרי נאמר בפסוק "ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש", הוקש הכלי למים, **מה מים שלא נשתנו מראיתם, אף כלי צריך להיות שלא נשתנה מראיתו**.
בצי רבא, לפי המבואר שצריך שישתנה מראיתו של הכלי, מה יהיה הדין אם הכלים נתאבמו, ונתחוררין לתוך כבשן האש - החזיר הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים ונתלבנו, **מהו** האם הכלי כשר או לא. **מי אמרינן בינן דאידיהו** - שנפסל הכלי פעם אחת להשקאת הסוטה, **אידיהו** - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם נתלבנו בשנית, או **דיקלא בינן דהדור הדור** - כיון שחזר למראיתו הראשונה כשר בבתחילה. מביאה הגמרא ראייה ממה שמצינו לגבי מצורע, **הא שמע, רבי אלעזר אומר עין ארו ואוזב ושני תולעת שפשייל בהן קופתו לאחוריו** - שהשתמש בהן והתעקמו, **פסולין** לטהרת המצורע. מדייקת הגמרא, **והא התיב דרבי ופשיטי** - הרי אפשר לחזור וליישרם בבתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם אחת אינו חוזר לכשרותו בבתחילה, וממילא גם כלים שהושחרו אינם חוזרים לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח משם, משום שהתם **דאיכלוף איכלופי** - בברייתא מדובר באופן שמחמת המשווה התקלף העץ מקליפתו וכן האוזב ולא ניתן להחזירם לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללבן את הכלים - יהיה כשר בבתחילה.
שינו במשנה שהבין היה נכנס להיכל ופנה לימינו וכו'. שואלת הגמרא, **מאי טעמא** עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה הגמרא, משום **דאמר מר כל פינות שאותה פונה, לא יהו אלא דרך ימין**, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה מונח על י"ב בקר עשויות מנחתו, ואמר הכתוב שם "עמד על שני עשר בקר ושלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה, ושלשה פנים מזרחה והים ילחם מלמעלה", מנה הכתוב את סדר עמידתם בסדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.
מקום היה שם אמה בו, וכשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה. תנו **רבנן** דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים**, אילו לא היה נאמר **אשר יהיה בקרקע המשכן**, אלא **אשר יהיה במשכן**, **יכול יתכן מבחיון ויבנים** - היינו סבורים שרשאי ליטול עפר מחוץ למשכן ולהכניסו למשכן. **תלמוד לומר** - לכך נכתב **בקרקע המשכן**, ללמד שצריך ליטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס למשכן. ממישיבה הברייתא, **אי בקרקע המשכן** - אילו לא היה נאמר **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן**, אלא **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן**, **יכול יתפור בקרדומות** - היינו סבורים שאם לא מצא שם עפר רך שנוח ליטול, צריך להביא קרדום ולחפור בקרקע המשכן ליטול ממנה העפר. **תלמוד לומר אשר יהיה** שאינו צריך לחפור בקרקע, אלא **הא הו ביצר יעשו**, אם יש שם עפר רך שניתן לקחתו בקלות, **הבא אותו**, ואם אין שם עפר תיחוח, **תן שם עפר** ותיטלו, ונחשב שלקח מהקרקע המשכן. **תנא אידך** - בברייתא שניה נחלקו תנאים בנידון זה. נאמר בפסוק **ומן העפר אשר יהיה וגו'**, מכך שלא נאמר מקרקע המשכן, **מלמד שהיה מתקן את העפר מבחיון ויבנים** להיכל ונתן אל המים, ואין צריך להניחו בקרקע הדיכל. **בקרקע המשכן** - למשיט זו מדוע נאמר בקרקע המשכן, והרי כשר אף אם הכונס למשכן ולא הונח שם, **איסי בן יהודה אומר מקרא זה בא להביא** - לרבות, **קרקע**

דשמעיה רבן גמליאל לרבי מאיר דקאמר לעיל שהטעם שמנחת סוטה באה מן השערורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהיא האבילה - את הבוטל מעדני עולם כדי לפתותו, **לפיכך קרקענה** מקמח שעורים שהוא מאכל בהמה. **אמר ליה רבן גמליאל לרבי מאיר** לא יתכן לפרש שזהו טעם הדבר, משום שהתנינא עשירה, **עניה מאי איבא למימר** - בשלמא באופן שהסוטה עשירה והאבילה את הבוטל מעדני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. **אלא כך הוא טעם הדבר, בשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרקענה מאכל בהמה** - כשם שמעשיה לזנות הוא מעשה בהמה, שמפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.
משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, היה מביא הכהן פילי של חרס - כוס מחרס, ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הפיור - שהרי התורה אמרה 'מים קדושים' ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי. **רבי יהודה אומר** אינו נותן בכלי אלא רביעית מים, **שבשם שמעט בכתב** - שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה אלא מעט פסוקים, **כך שמעט פנים** - שכיון שהכתב מועט אין צריך מים מרובים למחקו, ודי במים מועטים לכך. **נכנס הכהן להיכל ופנה לימינו** - לפי דרשו חז"ל שכל פניות שאדם פונה לא יהיו אלא דרך ימין, ומקום היה שם שניכר ובלט מתוך שאר ריצפת ההיכל, וגודלו אמה על אמה, וטבלא של ישיש וטבעת היתה קבועה בה שעל ידי הטבעת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני ישיש. **בשהוא מנבית את השיש ונוטל עפר מתחתיה, ונותן העפר בכוס המים כדי שיראה על המים** - שהיה ניכר העפר ונראה במים, **שנאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים'** - והיינו ממה שנאמר 'אל המים', ולא נאמר 'ונתן במים', משמע שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.
גמרא. תנא שנינו בברייתא, **פילי של חרס** צריך שיהיה הכוס של חרס חדשה - שלא נעשתה בו כל מלאכה, **דבר רבי ישמעאל**. שואלת הגמרא, **מאי טעמא דרבי ישמעאל** שצריך הכלי להיות חדש. ומשיבה, **גמר כלי כלי ממצורע** בגזירה שוה, נאמר לגבי סוטה 'בכלי חרש', ובמצורע נאמר 'אל כלי חרש על מים חיים', ולומדים מה להלן צריך שיהיה כלי חרס חדשה אף כאן חרס חדשה. שואלת הגמרא, **והתם** - שהמצורע מנולן שצריך כלי חרס חדש. עונה הגמרא, **דכתיב 'ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים'** - הוקש הכלי למים, **מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה** - שהרי 'מים חיים' הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה, **אף הכלי שנאמר במצורע, צריך להיות שלא נעשתה בו מלאכה**, ולומדים בגזירה שוה שאף לגבי סוטה צריך שיהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, **אי כיון שלמד רבי ישמעאל דין סוטה מדין מצורע בגזירה שוה לגבי הכלי, אם כן נלמד דין נוסף, מה להלן** - במצורע, צריך שיהיו מים חיים, **אף כאן בסוטה צריך מים חיים** - שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, **לרבי ישמעאל** הסובר שבסוטה צריך כלי חרס, משום שלמד בגזירה שוה ממצורע, **הכי נמי** - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה. כמו **דאמר רבי יוחנן**, מה הם מי פיור שמדם מכינים מי סוטה, **רבי ישמעאל אומר מי מעיין הן** - כפי שהתבאר שלמד בגזירה שוה ממצורע, **והכמים אומרים משאר מימות הן** - יכולים לקחת אף ממי מקדו.
מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שוה ממצורע, והרי איבא למיפרך גזירה שוה זו, מה למצורע שהחמירה התורה בדינו שכן מעין עין ארו ואוזב ושני תולעת - ולכן החמירה התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה שאין בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, **אמר רבה מכך שאמר קרא לגבי סוטה ולקח מים קדושים בכלי (חרס) (חדש)**, ולא נאמר שצריך כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי ידוע, כלומר כלי שאמרתי לך כבר - שכבר דיבר עליו הכתוב

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפירושו. שואלת הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד
לברו, ומאי שייך עוד, מלבד דהאי שייך - ששייר עפר מי סוטה.
מתרצת הגמרא ששייר מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה, דתניא בברייתא, לגבי התגלחת
השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה.
נאמר בפסוק "והיה ביום השביעי יגלח את כל שעריו את ראשו
ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שער יגלח", ודורשים כך, מה
שנאמר 'את כל שער' הוא כלל, ומה שנאמר 'את ראשו ואת
זקנו ואת גבת עניו' הוא פרט - שפירטה התורה את מה עליו
לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שער יגלח' תור וכלל. והמידה היא,
שכלל ופרט וכלל, אי אתה דן את הכלל האחרון אלא בעין
הפרט. ולכן דורשים, מה הפרט שהוזכרו בפסוק שחייב לגלחם,
מפורש בהם שהם מקום כינוס שער - שיש בהם ריבוי שער,
ונראה - שאינם במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו
כינוס שער ונראה, צריך לגלח את השיער בהם. מבארת הגמרא,
מה רבי הכלל, רבי שיער הרגלים - שיער הערוה שחייב לגלחו.
ומאי מיעט הפרט שאינו חייב לגלח, מיעט השיער דבית השחי
שאנו נראה, ודכחיל גופיה - שער שבורעותיו ושוקיו שאנו
מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני עקרה את מה שנדרש
בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה מנלל את כל גופו
ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק בפירעו, דתני,
פא לו לחקון את המצורע את תגלחתו הראשונה מעצרו
תער על כל שער כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם
וביום השביעי מנלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר
בה 'מעביר תער על כל בשר', ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד
מהכלל ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי
סוטה.
דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שיער,
משום שכי קא חשיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שההלכה
עוקבת הם מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין
ההלכה עוקבת מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדרגתו היא -
עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכלל. רב פפא דוחה באופן אחר
ואמר שאין הדין במצורע נחשב שיער, כי קא חשיב רבי ישמעאל
בברייתא, הם דברים שההלכה עוקבת ועוקרת את מה שנאמר
בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה
ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר - יכול
לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר
ילקח אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפזיזה ממה
שנאמר בתורה. אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפזיזה ממה
שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומספיקת היא - שיהיה מלבד
את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו
ושיער בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא
תוספת. רב אשי דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שהא מתניא - הברייתא
שדרשה מכלל ופרט וכלל שהתגלחת השניה היא רק במקום
הנראה וכינוס שיער, מני - מי הוא התנא ששנאה, רבי ישמעאל
היא דרריש בכל התורה כללי ופרטי, ולדעתו כך הוא הדין,
שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נוב ונבעון ובית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם
נקראים משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. איסי בן מנחם אומר, אינו
צריך פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן
ללמוד זאת מקל חומר, ומה במזמרה קלה - איסור כניסה
למקדש בטומאה שדינו בכרת, לא חלק הכתוב בין המשכן
למקדש. במזמרה אשת איש שנבעלה, שטומאתה חמורה שהרי
מיתתה בחנק, לא כל שכן שהושוו המשכן ומקדש לבדוקה
ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות מקדש, מה תלמוד
לומר - לאיזה צורך נכתב 'בקרנע המשכן', אומר איסי בן מנחם,
שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא די בזה
שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרנע
המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה
הגמרא.
מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו
עפר תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה,
לגבי מצות כיסוי הדם נאמר בתורה 'וכסוהו בעפר', ונחלקו בית
שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו.
אומרת הגמרא, אליבא דבית שמאי לא תיבעי לך - שודאי אין
האפר כשר למי סוטה, כיון דאמר לא מצינו אפר שנקרוי עפר
ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. כי תיבעי
לך אליבא דבית הלל דאמר מצינו לגבי אפר פרה אדומה, אפר
שנקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי ידא הדין לגבי מי סוטה.
האם אף על גב דאיכרי עפר, הקא לגבי סוטה ש'בקרנע המשכן'
כתוב - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרנע המשכן, למעט אפר,
או דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר בעפר,
והיא 'בקרנע המשכן' נכתב או לכדאיסי בן הנהיה - שבא
לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, או ולכדאיסי בן מנחם הוא
דאיסי - ללמוד שצריך להניחו בקרנע, ולא די במה שמכניסו
למשכן. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע שנינו
בברייתא, דאמר רבי יוחנן בשם רבי ישמעאל, בשלישה
מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת - עוקרת את הנאמר
בפירוש במקרא. ואילו הם, התורה אמרה בפרשת כיסוי הדם
'ושפך את דמו וכסוהו בעפר' - שצריך לכסות בעפר דוקא, והלכה
למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בכל דבר. כמו כן התורה
אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, 'כל ימי נזרו תער
לא יעבר על ראשו', שהאיסור הוא לגלח בתער, והלכה למשה
מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בכל דבר.
כמו כן התורה אמרה לגבי גט כריתות 'וכתב לה ספר כריתת נתן
בידה ושלחה מביתו', וספר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה
מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט בכל דבר - אף על עלה של זית
או על הנזיר ועל הלוח של עץ. מבארת הגמרא את הראיה, ואם
איתא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי ישמעאל ליחשוב נמי
האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה,
שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנו במים, וההלכה אמרה שאף אפר
כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שערך ההלכה - ורבי
ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה
שאמרה התורה בפירוש, אלא תנא חלק מהדברים ושייר - לא מנה
עפר מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שבעה עשר לעומר עמ' א

הכבוד "במראה אבן ספיר דמות כסא", הרי שהספיר שהוא
הרקיע דומה לכסא הכבוד.
משנה. המשנה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר
שהוא קלף. אינו בותב אותה לא על הלוח של עץ, ולא על תנייד
העשוי מעשבים שכותשים אותם ומדבקים אותם בדבק, ונעשה
כעור שניתן לכתוב עליו, ולא על

דתניא בברייתא שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה,
שהיה רבי מאיר אומר, מה נשתנה צבע התכלת שנצטוו ליתנו
בציצות יותר מכל מיני צבעוני. מפני שהתכלת דומה מראיתו
ליים, וים דומה הוא במראהו לקרנע, וקרנע דומה לכסא הכבוד.
שנאמר לגבי הרקיע "ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו
במעשה לבנת הספיר ובעצם השמים למחר", וכתוב לגבי כסא

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טז עמוד א

רש"י

אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה נאמא קלה. לכנס בטמאת הגוף למקדש, שאינה במיתת ביד אלא כרת, לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן, שנאמרו בפרשת פרה אדמה שני פסוקים, כי את מקדש ה' טמא (בי) את משכן ה' טמא (ומקדי יט) לא כל שכן, שהשזו מקדש ומשכן לךדקה ולבגדה מותקן: א"כ מה חיל בפרקע שלא יביא מותר קפחו. לתוך כלי ויכניס להחלי, אלא מקרקעיתו ישול, ואם

אין שם יביא ויניח שם ואח"כ ישלם ונתקיים: אשר יהיה ונתקיים בפרקע כדדרשון לעיל. ובספרי לא תני הכי להך ברייתא. ואומר אני מדרש שני הוא בפנים אחרים: פלוגתא דב"ש ובי"ה בשחיטת חזין (הך פס) גבי כסוי הדם אלקא דבי"ה דאמרי אפר קרוי עפר דכתיב (פסוקי יט) ולקחו לשמא מעפר שרפת החטאת, וב"ש אומרים עפר שרפה נקרא, עפר סתמא לא אקרי: **הבא** בפרקע המשכן כתיב. וקרא יתרא הוא. דהא אתרביי מאשר יהיה דאין צריך להפירו משם. הלכך למעוטי אפר אתא ולמדרש דבעינו דומיא דפרקע המשכן: עוקבת. מקפחת את עקבו מעמדו ועוקרת. בג' מקומות חלקה למשה מסיני באה ועוקרת את הפסוק: התורה אמרה **בעפר**. לענן כסוי הדם, ולא הכשיר דבר אחר: והלכה ככל דברי. המגדל צמודים, כגון (הגיר) והתורנית והסיד ותריסות ולבנה שבתשה: התורה אמרה ספר. לענן גט בירתות: והלכה ככל דברי. שכתבו עולין. על עלה של זית על הנזיר וכל הלכות התורה אמרה תעיר. לא יעבור על ראשו כנזיר: והלכה ככל דברי. דתנן (ק"ז ע"ג ט"ז) נזיר שגלח בין בוגו בין בתער או שספספ כל שהוא חייב. וא"ת אין זו עקרה אלא חוספת, איברא עקרה היא, שפולקין אותו על כך, ואסור להכות את ישראל בתנא שדרי אמרה תורה (דברים כט) לא יסוף פני יוסיף. ואע"ג דבבבלי קראי דרשי בשחיטת חזין (הך פס) ובגשין (הך פס) ובנזיר (הך פס) לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי, דוקבת לה דמרבין מניה לרבות כל דבר דריש ליה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בבסח כדרשון לה התם, וכן בלן, אלא אהלכה למשה מסיני סמכין אקסמכא בבלקא דהוא. הלכך שאר מדרשים רבויין דכל התורה כלה לא חשיבי להו ר' ישמעאל בהלכה עוקבת מקרא אלא דני תלת. ובמסכת קדושין ירושלמי מצאתי משנה זו דר' ישמעאל, ואין תער מן השלשה אלא מרצע, והכי תניא התם, התורה אמרה עפר והלכה ככל דבר התלוש, התורה אמרה עפר והלכה ככל דבר המגדל צמודים,

התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול וסירה, והוא נראה בעיני מאד דהך דתער מספת הוא: **ואם איתא**, דאפר נמי כשר ליהשב נמי דבהא הלכה עוקבת מקרא, דהתורה אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר, ומשמעותיה לא משמע לן, דהא לרבי ישמעאל עפר לאו ממשמעותיה מושב נפקא ליה לענן כסוי הדם: **תנא** וישי'. לא חשבינהו לכלדור

מקומות: **שיר** מצורע. בתגלחת שניה, שהוא צריך שני תגלחות דכתיב וכבס המטה את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו'. בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם, דמשמע כל גופו וזרועותיו ושוקיו ובית השחי, שיהא כל גופו חלק כדלעת, ובתגלחת שניה כתב בכלל ופרט, דמשמע מקום כנוס שיער שיהא שם קבוצ שיער הרבה, למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מכנס ונראה, למעוטי בית השחי: **שיער** הרגלים. דאותו מקום, ולשאנ מעלייתא נקט: **והלכה ככל דברי ר' יצחק**. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: **בתנן**. במסכת נגעים (פ"ד מ"ב) להקפו. לגלחו בלו, לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט) מעביר תער על כל בשרו. ובתגלחת ראשונה קאי: **ה"ל** וקתני **סיפא** וביזים השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה. ולא רסיןן יגלחו שתהא תגלחת וכו', דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה, אלקא שניה נמי כדלעת, דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: **אמר** רב נחמן בר יצחק. מצורע לא שיעורא הוא. דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: **רב אשי** **אמר** **הא** **מהניא**. דקתני מקום כנוס שער ונראה דדרש. כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות פ"ג (ט"ז ע"ה) רבי ישמעאל שמש את רבי חנניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שמש את רבנא אש גס וזו שהיה דורש כל התורה ברבויי מיעוטי, וכבר פירשתי כל משמעות

כלל ופרט ורבי מיעוט וחלוקן במס' סנה' פ"ב ה"הליל (הך טז)

לרבות

נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש"י גורס להביא קרקע בית עולמים ושיבש הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סטות משום דהוי מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותימה ששיבשה משום קוריא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים (נחיש י' ק"ה) כל שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדרב מקריבין באהל מועד שבגלגל ואין חילוק ביחד אלא במתו שבראש גגו והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוא:

ובית העולמים. מקשינן אמאי איצטרך לרבות בית העולמים והאמר בפ"ב דשבועות (הך פס) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כי) את משכן ה' טמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריש מסכת עירובין (הך ג' דף) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות והיכל פסולים במקדש משום דמקדש אקרי משכן ואע"ג דושחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב לפני גירסת הספר אחי שפיר דהוי מצד למימר עיקר ריבויא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אנב שיטפיה אבל ר"י פירש האי דאיצטרך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע דהיכא דאיבא קרקע לאפוקי בית העולמים דהואי ריעפה ולא מסתברא משום דמריבואי דקרקע מרבינן ולא תהולמים דאי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפירושו לא הוה צריך למכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' טרף בקלפי (ומה ק"ה מ"ד) דמייחתי ברייתא וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדרב שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ"ק דעירובין (הך ג' דף) אמר דבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל מועד הואיל ומקדש אקרי משכן וכן בפרק אהל מועד שבמדרב שילה ובית עולמים מנין ת"ל וכסה: **ואם** איתא ליהשב נמי הא. תימא דהכי מצי למפשט מדר' ישמעאל דהא בסבירא ליה בבית שמאי דאפר לא איקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמביעי ליה אלא אליבא דבי"ה א"כ ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהבא בקרקע כתיב:

תנא וישי'. ואי קשיא דהכי מצי למימר תנא וישי' והא שלשה קתני ואמר בפ"ק דקדושין (הך פס) גבי הענקה ובי תימא הכא נמי תנא וישי' והא ארבעה קתני ונראה דחתם דוקא כיון דנחת למינציא דוקא הוא משום דקתני בספרא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו' ואם איתא דמיתא האב נמי מוציאה היה יכול לומר ארבעה באשה:

מאי

בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט כדלעיל, דמשמע מקום כנוס שיער שיהא שם קבוצ שיער הרבה, למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מכנס ונראה, למעוטי בית השחי: **שיער** הרגלים. דאותו מקום, ולשאנ מעלייתא נקט: **והלכה ככל דברי ר' יצחק**. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: **בתנן**. במסכת נגעים (פ"ד מ"ב) להקפו. לגלחו בלו, לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט) מעביר תער על כל בשרו. ובתגלחת ראשונה קאי: **ה"ל** וקתני **סיפא** וביזים השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה. ולא רסיןן יגלחו שתהא תגלחת וכו', דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה, אלקא שניה נמי כדלעת, דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: **אמר** רב נחמן בר יצחק. מצורע לא שיעורא הוא. דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: **רב אשי** **אמר** **הא** **מהניא**. דקתני מקום כנוס שער ונראה דדרש. כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות פ"ג (ט"ז ע"ה) רבי ישמעאל שמש את רבי חנניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שמש את רבנא אש גס וזו שהיה דורש כל התורה ברבויי מיעוטי, וכבר פירשתי כל משמעות

כדלעת

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרצת הגמרא **אם כן** - כדעת
 רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיטבילם בדם ומים ואף שאין
 הדם ניכר, **לכתוב רחמנא** רק **יטביל בהם**, שהרי כבר נאמר
 בפסוק הקודם ששוחט את הציפור על המים החיים והדם מעורב
 במים, **בדם ובמים** למה לוי - מדוע חזרה התורה וכתבה כן,
 בהכרח לניכר - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבאר
 הגמרא, ור' **נחמן** שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן,
 משום שאין **כתב רחמנא** **יטביל בהם** ולא היה נכתב 'בדם ובמים',
היה אמנא שאין מערבים את הדם במים, אלא יעשה **האי** -
 טבילה אחת לחודיה בדם, והאי - טבילה נוספת לחודיה במים,
 לכן **כתב רחמנא** **בדם ובמים** ללמדנו שצריך לערבן יחדיו.
 מבאר הגמרא, ור' **ישמעאל** סבר שדין זה שצריך לערבן יחד,
 נלמד מקרא **אחרנא**, שכתוב **ישחט את הציפור האחת** אל כלי
 חרש על מים חיים" וגו' - וכיון ששוחט את הציפור על המים,
 ממילא המים והדם מעורבים. מבאר הגמרא, ור' **נחמן** שהוצרכו
 ללמוד דין זה מ'בדם ובמים', סברו שאין נלמד מההוא - מהפסוק
 'ושחט את הציפור וגו' לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים,
 אלא הוה **אמנא** **לישחטיה** **סמוך למנא** - צריך לשחוט את
 הציפור סמוך לכלי עם המים, ונ' **נחמנא** - יאחז בידי לווידיון של
 הציפור השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא
 ולקבליה לדם **במנא אחרנא** - את הדם מהווידיון יקבל בכלי
 אחר, ויטבול בכל כלי בנפרד, **קא משמע לן** - לכך נאמר 'וטבול
 במים ובדם', להשמיענו שצריך לטבול בשניהם יחד כשהם
 מעורבים.
 מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, **כעא מיניה רבי ירמיה**
מרבי וזרא, כיצד הדין בהאי המצורע ציפור גדולה ויש בה דם
 מרובה, וכשנשפר דמה לכלי עם הרביעית מים, ומדחת את המים
 - נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היה ציפור
 קטנה שדמה מועט, וכשנשפר דמה אל הכלי עם הרביעית מים,
 ונדחת מפני המים - לא ניכר הדם במים, מהו - האם כשרים
 לטהרת המצורע. אמר רבי זירא, לאו אמנא לך - וכי לא
 אמרתי לך כבר, לא תפיק נפשך לבר מהלכתא - אל תהרהר
 אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהסתפקת בו אינו שייך
 במציאות, משום ששיעור רביעית שאמר, בצפור דרור שיעורו
 רבנן, ואין לך צפור דרור גדולה שדמה רב כל עד כדי שמדחת
 את המים - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר שיש
 בתערובת מים, ואין לך צפור דרור קטנה שדמה מועט כל כך,
 שנהיית מפני המים - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר
 הדם במים.
 סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נתן המים בתחילה, ועליו נתן
 את העפר, שכן נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח
 הכהן ונתן אל המים'. ועל כך שנו בברייתא, תנו רבנן, אם הקדים
 ונתן את העפר בכלי קודם שנתן למים, פסול להשקאת הסוטה,
 שנאמר 'ומן העפר וכו' יקח הכהן ונתן אל המים', הרי שנתן את
 העפר אל המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר
 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ללמד שצריך לעשות כסדר
 שנאמר בפרשה. ור' **שמעון** **מכשיר** בדיעבד אף אם נתן את
 העפר קודם שנתן את המים. מבאר הגמרא **מאי מעמא דרבי**
שמעון שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, ודכתיב
 לגבי אפר פרה אדומה 'ולקחו למטא מעפר שרפת החטאת ונתן
 עליו מים חיים אל כלי', ותניא, אמר רבי **שמעון**, מפני מה נאמר
 'עפר' וכי עפר הוא, והלא אפר הוא, אלא שינה הכתוב
 במשמעו וכתב עפר במקום אפר, לר' **הימנו** - כדי שנלמד פרה
 אדומה מסוטה בגזירה שוה, נאמר כאן - באפר פרה אדומה
 עפר, ונאמר להלן - לגבי סוטה עפר, מה להלן - לגבי סוטה,

והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו בקלעת אף
 בתגלחת שניה, אינו משום הלכה למשה מסיני, אלא מני רבי
 עקיבא היא, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל,
 אלא דר' **ירושלמי** **ר' יוחנן** **ומיעוטי** - ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות
 אף דברים שאינם כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח אף מקומות
 שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער.
 ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל
 גופו. ותניא בברייתא, נאמר בפסוק **והיה ביום השביעי יגלח את**
כל שערו **ור' ירמיה** הפסוק שיגלח את כל שערו, ולאחר מכן נאמר
את ראשו ואת וקנו ואת גבת עינו, מיעט הפסוק שאינו צריך
 לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך **ואת כל**
שערו יגלח חזר הפסוק ויר' **ירמיה** שצריך לגלח אף שאר מקומות,
 והכלל הוא שבאופן שהפסוק **ירמיה ומיעט וירמיה**, הריבוי האחרון
 חזר ויר' **הכל**. **מאי ר' ירמיה** בריבוי זה, **ירמיה דכוליה גופיה** -
 שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח.
ומאי מיעט - איזה מקום התמעט מהפרט, מיעט שיער שכתוב
 החוטם - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה,
 כיון שאינו דומה כלל לפרט.
 חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, **מאי הוי עלה** - האם אפר
 כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראיה, **תא**
שמע, דאמר רב הונא פ' ראשי אמר רב, אם אין שם - בקרקע
 המשכן עפר למי הסוטה, מביא ר' **בבית יר** - פירווי יר' שגורב
 והתפורר ונעשה כעין עפר, ומקדש בתנחתו על קרקע המשכן
 ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר
 כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, **ולא היא** - אין הדימוי נכון, אלא
 דוקא ר' **בבית יר** **הוא ההוא עפר** ולכן ראוי למי סוטה, אך אפר
 לא **הוא עפר** ואינו ראוי למי סוטה.
רבי שירא **המים**. תנו רבנן, שלשה דברים שנינו בהם
שצריך שיראו ויניכרם לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי עפר
 סוטה שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. ואמר פ' **ה** -
 כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור
 שיראה האפר על פני המים. ור' **ירמיה** - כשממאן היבם ליבם את
 אשת אחיו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה 'ונגשה
 יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניה',
 וממה שנכתב 'לעיני הזקנים' משמע שהרוק ניכר. משום רבי
ישמעאל אמר, אף דם צפור - הנעשה בטהרת מצורע, צריך
 ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. ושאלת הגמרא, **מאי מעמא**
דרבי ישמעאל שדם הציפור צריך להראות. ומבאר, **דכתיב** לגבי
 טהרת המצורע 'את הציפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת
 שני התולעת ואת האזוב וטבול אותם בדם הצפור וגו'', ותניא
 בברייתא, אם היה נאמר רק **בדם**, יכול - היינו יכולים לפרש
 שיטבילם רק בדם ולא במים, תלמוד לומר - לכך נאמר גם
במים. ואי היה נאמר רק **מים**, יכול - היינו יכולים לפרש
 שיטבילם רק במים ולא בדם, תלמוד לומר - לכך נאמר גם **בדם**,
 הא כיצד מקיים שניהם, מביא מים ומערב בהם דם ציפור, וצריך
 שיהיו המים כשיעור שדם ציפור ניכר בהן ומקיים בזה טבילה
 בדם ובמים. וכן הוא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם -
 ברביעית.
 מבאר הגמרא, ור' **נחמן** שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים
 שצריכים שיראו, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות
 ניכר במים, אלא ההוא - הפסוק הוצרך לגופיה - לעיקר הדין
 שצריך להטביל בדם ובמים, דכתיב **קאמר רחמנא** במה שאמרה
 'וטבול אותם ואת הציפור החיה בדם הציפור השחוטה על המים',
שאמביל בדם ובמים יחדיו, אך אין צריך שיהיה ניכר. מבאר
 הגמרא ור' **ישמעאל**, מנין למד שצריך שיהיה ניכר, הרי הוצרך

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שֶׁהָיָה דְּנִבְיָה דְּרִיבּוּיָא - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלות', שהיא
57 מילה שבאה לרבות - שכותב את האלות, רִיבּוּיָא הִיא - באה
58 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, ואילו הָיָה דְּנִבְיָה
59 דְּמִעֲיָטָא - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלה', שהיא מילה שבאה
60 למעט - שכותב אלות אלו ולא שבמשנה תורה, מִעֲיָטָא - באה
61 למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.
62 שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק
63 'אם לא שכב איש אותך וגו' הנקי, וְהָא לִית לִיה לְרִבִּי מֵאִיר
64 בעלמא, שדי לומר בלשון לאו, ונדע שפִּבְלָל שאמר לֹא אֶתָּה
65 שוֹמֵעַ את הדין - הֵן, וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא
66 נשמעת קללה - שאם שטתה לא תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו
67 במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא הקללות שנאמרו לה אם
68 שטתה. מבאר הגמרא, אֲמַר רַבִּי תַנְחֻם יֵשׁ בַּפְּסוּק זֶה מִשְׁמַעוֹת
69 קללה, כִּיּוֹן ש'הִנֵּק' בְּתִיב בְּכַתִּיב חֹסֵר וְלֹא הִינֵק, ונדרש הפסוק
70 בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי - מלשון
71 נקיות, ואם שטית, הנקי - מלשון חנק.
72 דְּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נְשׂוּאִים שׁוֹבִים - הולכים שניהם
73 בדרך ישרה ואינם גואפים, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּיְהִיָּה, שהרי שמו של
74 הקב"ה נמצא בהם, י"ד באיש וה"א באשה, לֹא זָכוּ - אינם הולכים
75 בדרך ישרה, הקב"ה מסלק שמו מבניהם, ה"יד מהאיש והה"א
76 מהאשה, ונמצא שהם אש ואש, והאש אֵשׁ אוֹכְלָתָן, אֲמַר רַבִּי
77 אֵל לֹא זָכוּ, וְדָאִשָׁה - האש של האשה, עֲדִיפָא - קשה יותר
78 וממהרת לאכול, מִדָּאִשׁ מִשַּׁל הָאִישׁ, (מֵאִי מַעֲרָא), משום שהיא
79 - אש של האשה מִצְרָה - גם לפני שהסתלקה הה"א היו האותיות
80 אש יחד, ולכן נדלקת האש מהר, וְהָאִי - אש של האיש, לֹא מִצְרָה
81 - ה"יד של השכינה הפסיקה באמצע.
82 אֲמַר רַבָּא, מִפְּנֵי כֹה אֲמָרָה תוֹרָה הָבָא עֲפָר לְסוּמָה, לומר שאם
83 זָכְתָה - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן בְּאִכְרָהָם
84 אֲבִינוּ, דְּבִתְרִיב בִּיה "ואנכי עֲפָר וָאֶפֶר", ואם לֹא זָכְתָה - שזינתה,
85 תמות ותחזור לַעֲפָרָה. עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשִׁכְרָא שְׂאֵמֶר אֲבִרָהָם
86 אֲבִינוּ וְאֲנֹכִי עֲפָר וָאֶפֶר, והראה את מידת ענוותנותו, זָכוּ בְּנֵי
87 לֵב' מִצוֹת הַשִּׁיבוֹת לַעֲפָר ואפר, למצות אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה, וְעֲפָר
88 סוּמָה, שואלת הגמרא וכי רק אלו המצוות שייכות בעפר ואפר,
89 וְהָאִיבָא נְמִי מִצוֹת עֲפָר כִּיסוּי הָדָם, ומדוע לא אמר שזכו לזה
90 בזכות אמירת אברהם 'ואנכי עפר ואפר', מתרצת הגמרא, הָתָם
91 בְּמִצְוֹת כִּיסוּי הָדָם, הַבִּשְׂר מִצְוָה אִיבָא - יש בזה קיום מצוה, אֵךְ
92 הַנָּאָה לִיבָא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר פרה ועפר
93 סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת וכן
94 מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו.
95 וכן שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממזרים
96 בישראל, ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בורע וכן מבטלת הלעו מעל
97 בניה.
98 עוד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשִׁכְרָא שְׂאֵמֶר אֲבִרָהָם אֲבִינוּ, "אם מחזיק ועד
99 שְׂרָוֶה נֶעַל ואם אֵקֶח מִכָּל אִשֶּׁר לִי" - שנתרחק מן הגזל, זָכוּ בְּנֵי
100 כְּנַגֵּד זֶה לֵב' מִצְוֹת, כְּנַגֵּד מֵה שְׂאֵמֶר 'מחזיק' זכו לחזות שֶׁל תְּכֵלֶת,
101 וכְּנַגֵּד מֵה שְׂאֵמֶר 'שרוך נעל' זכו לִדְרָצוּנָה שֶׁל תְּפִלִּין, שואלת
102 הגמרא, בְּשִׁלְמָא רַצוּנָה שֶׁל תְּפִלִּין יש הנאה מעצם קיום המצוה,
103 דְּבִתְרִיב "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיד וִירָאוּ מִמֶּךָ",
104 וְתִנָּיִם בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אֹמֵר כִּיצַד רֹאִים שֶׁשֶׁם ה'
105 נִקְרָא עַל יִשְׂרָאֵל, אֵילו תְּפִלִּין שְׂבָרָא - שיש בהם רוב השם של
106 הקב"ה, שהשי"ן כתובה בקמט העור שבבתיים, והדל"ת ברצועות,
107 ועל ידי זה עמי הארץ יראים מישראל וזו היא ההנאה ממצות
108 תְּפִלִּין, אֵלָּא חוֹט שֶׁל תְּכֵלֶת מֵאִי הִיא ההנאה שיש לישראל
109 ממצוה זו, והרי התבאר שלא אומרים 'בשכר וכו' אלא על מצוה
110 שיש הנאה בקיומה. מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו,

1 פרשת סוטה נחלקת לשלושה ענינים. האחד, 'ציוויים' - הפסוקים
2 בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות, אלות
3 וקללות', שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות
4 שיחולו על האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם
5 הפסוקים בהם נכתב שמקבלת האשה על עצמה את השבועות,
6 האלות והקללות שמחיל עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב
7 הכהן במגילת הסוטה ונמחק במים.
8 משנה. בָּא לֹו הַכֹּהֵן לְכַתּוֹב אֶת הַמְּגִלָּה שֶׁל הַסּוּטָה, מֵאִיזָה
9 מְקוֹם - פסוק הוּא כּוֹתֵב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב ב'אֵם(!)אם
10 לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וגו', וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישֶׁךְ הַנָּקִי מִמִּי
11 הַמְרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה". וְאֵינוּ כּוֹתֵב את תחילת הפסוק שנאמר
12 לאחר מכן, וְהַשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבַעַת הָאֵלֶּה ואמר הכהן
13 לאשה, אלא מדגל על חלק זה וְכּוֹתֵב את המשך הפסוק "וְהָיָה ה'
14 אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבִּעָה בַת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה,
15 וְכָאֻ הַמִּים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה כְּמַעֲרָה, לְצַבּוֹת בְּמֶן וְלַנֶּפֶל יִרָד",
16 עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, וְאֵינוּ כּוֹתֵב את מה שנאמר
17 בהמשך הפסוק "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן". רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר
18 מתחיל לכתוב מ'אם לא שכב איש אותך וגו', וְלֹא הָיָה מְפַסֵּק
19 בכתיבת הפרשה כסדרה, אלא היה כותב גם תחילת הפסוק
20 'השביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה', וגם
21 את הקבלה שמקבלת על עצמה "ואמרה האשה אמן אמן". רַבִּי
22 יְהוּדָה אֹמֵר כָּל עֲצָמוֹ אֵינוּ כּוֹתֵב - יזהר הכהן בעצמה, ולא
23 יכתוב אֵלָּא את האלות המפורשות בפסוקים, "וְהָיָה ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה
24 וְלִשְׁבִּעָה וגו'", "וְכָאֻ הַמִּים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה כְּמַעֲרָה וגו'", וְאֵינוּ
25 כּוֹתֵב מה שנאמר בסיום הפסוק "וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן".
26 נִמְרָא. שואלת הגמרא, בְּמֵאִי קָא מִיפְלִגִּי - מה טעמם של התנאים
27 שנחלקו מהיכן היה כותב. ומשיבה, בְּהָאִי קָרָא קְמִיפְלִגִּי - נחלקו
28 כיצד לדרוש המקרא "וְכּוֹתֵב אֶת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּכַסְפָּר", רַבִּי
29 מֵאִיר קָבַר, אם היה נאמר 'וכתב את אֵלֹת', היינו סבורים שאינו
30 כותב אלא את הָאֵלֹת מִפֶּשׁ - המפורשות בפסוקים, לכך נאמר
31 הָאֵלֹת, לְרִבּוֹת - שכותב גם את הַקְּלָלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת בְּרִכּוֹת.
32 ומה שנאמר 'אֵלֶּה' שמשמעו שייכות אלות אלו אלא אחרות,
33 לְמַעֲנֵי - שאינו כותב במגילת סוטה את הַקְּלָלוֹת שְׂבַמְשֻׁנָה תוֹרָה
34 - קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא. ומה שנאמר 'הָאֵלֶּה' ביתור
35 ה"א, לְמַעֲנֵי - שאינו כותב את הַצְּוֹאוֹת שְׁצִיּוּתָה תוֹרָה לַכֹּהֵן
36 להשביע את האשה, וְקִבְּלוֹת האשה, שאומרת אֲמֵן, וְרַבִּי יוֹסִי
37 הסובר שלא היה מפסיק, סַבַּר שְׁבִילָהּ - כל הדרשות נדרשות
38 בְּדִקְאָמְרָה - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר
39 מהד"א של 'האלה' שבא למעט צוואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי
40 וסבר שממה שנאמר 'וכתב את האלות האלה', היתור של 'את' בא
41 לְרִבּוֹת שכותב גם צְּוֹאוֹת וקְבָלוֹת. מבאר הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר
42 שלא דרש כן, הוא משום שְׁאֵתִים לֹא דְרִישׁ בכל התורה. וְרַבִּי
43 יְהוּדָה הסובר שכותב רק מִיִּתְּן ה' אוֹתָךְ, וכן אינו כותב את הקבלה
44 שבסוף הפרשה. טעמו, שְׁבִילָהּ ה"א שנאמר בפסוק כְּמַעֲרָה
45 דְרִישׁ לָהּ - באים למעט, וכך דרש, 'אֵלֹת', אֵלֹת מִפֶּשׁ - שכותב
46 את האלות המפורשות בפסוקים, הָאֵלֹת, ה"א באה לְמַעֲנֵי
47 שאינו כותב קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מִחֻמַּת בְּרִכּוֹת - דהיינו 'אם לא שכב
48 וגו', 'אֵלֶּה' בא לְמַעֲנֵי שאינו כותב את הַקְּלָלוֹת שְׂבַמְשֻׁנָה תוֹרָה,
49 וְהָאֵלֶּה' בא לְמַעֲנֵי צְּוֹאוֹת וקְבָלוֹת.
50 שואלת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר הסובר שהה"א של 'האלות' באה
51 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של 'האלה'
52 באה למעט שאינו כותב קללות שבמשנה תורה, מֵאִי שְׂנָא הָאֵי ה"
53 של 'האלות' דְּרַבִּי בִּיה - שדורש שבאה לרבות, וְכָאֻ שְׂנָא הָאֵי
54 ה"י של 'האלה' דְּמַעֲנֵי בִּיה - שדורש שבאה למעט, ואינו סובר
55 כרבי יהודה ששניהם באו למעט. מבאר הגמרא, סַבַּר רַבִּי מֵאִיר

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יז עמוד א

רש"י

תוספות

1 פתני. כיון לא שָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ. ואם לא שטית טמאה וגו', שהן קללות הבאות מחמת
2 ברכות, דמשמע האם אם שטית לא הקיף, ואת כי שטית טמאה תחת אישך וכי טמאות
3 וגו' יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך וגו' ובאו המים המאֲרָרִים וגו', וכן הן סדורין
4 בפרש, אלא שהשביע הכהן את האשה בשבועה האלה ואמר הכהן לאשה מפסיק
5 בראש יתן ה' אותך, ואינו כותבו דאין אלא
6 צוואה שמצוה הכהן להשביעה, וגם בסוף ובאו
7 המים המאֲרָרִים במעמד לצבות בטן ולנפיל דרך
8 אינו כותב סוף המקרא ואמר האשה, דהיינו
9 בקלה שהאשה תקבל עליה שבועה, ואין זו מן
10 האלות, לא היה מפסיק, משהתחיל אם לא שָׁכַב
11 איש אותך עד אמן אמן, שהיה כותב צוואה
12 דהשביע הכהן את האשה וקבלה דראמיה
13 האשה אמן אמן; כל עצמו, לשנא בעלמא הוא,
14 ויהי בעצמו שלא יהא כותב אלא אלות לבדו,
15 ואפלו אם לא שָׁכַב איש אותך והקיף לא היה
16 כותב, וכי' והשביע הכהן, ואינו כותב ואמר
17 האשה אמן אמן שהוא סוף המקרא הנה; גמ'
18 אלות מפסיק, יתן ה' אותך, ובאו המים המאֲרָרִים
19 האלה במעמד וגו' קללות הבאות וכי' הקיף ממ
20 המרים: אלה, מיעוטא הוא; שבשמינה תורה, דאי
21 כתב קרא וכתב את האלות בספר הנה משמע
22 אלות שבשמינה תורה, יכתב ה' בשמינה, דאֵלָה
23 איקרו דכתיב והיה בשמינה את דברי האלה
24 הזאת וגו' וקרי' סט: צוואות, והשביע הכהן את
25 האשה, דלא תימא לא דילג, הלכך איצטרך
26 למעטינה: וקבלת אמן, ולקמיה פריך מ"ש האי
27 ה"י דמרבך ביה ומ"ש האי ה"י דממעט ביה
28 בלה, ורביא בראמיה, אלות אלות ממש,
29 האלות הקללות הבאות מחמת ברכות, אלה
30 למעטי שבשמינה תורה ושבורת כהנים, אבל
31 ה"י דהאלה לא תדרוש למעטי צוואות
32 וקבלות, דאתא את ותרבינה, וה"י דהאלה
33 אורחיה הוא; ור"י בלה, ההי"ן דקרא מעטי
34 דרש לה: דלגבי רבי, דהאלות דקאי אכתב
35 דלגבי מיעוטא, אלה דמיעוטא הוא, אלה ולא
36 אחרות: והא לית ליה לר"ט מכלל לאו אתה
37 שופע הן, דשמעיה ליה דבעי תנאי בפול, ודגון
38 ר"מ אומר כל תנאי שאינו בתנאי בני גדי רבנן
39 ראובן אינו תנאי, דכתיב ביה אם יעברו ואם לא
40 יעברו, הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן;
41 א"ר תנחום הנקין כתיב, בלא יד, דמשמע
42 הנקי אם לא שָׁכַב, ותדרוש הכי טמאה תחת
43 אישך תנקי, וכן, ללכת בדרך ושרה שלא יהא
44 הוא נואף ולא היה נואפת: שבינה ביניהם, שהרי
45 חלק את שמו ושכנו ביניהן, יד' באיש והי'
46 באשה; לא וכו' אש אוכלתן, שהקביה מסלק
47 שמו מבניהן ותמצאו אש ואש: ודאשה דרישא
48 מדיאש, אש של אשה קשה וממרת לאכול
49 ולפרע משל איש: מאי טעמא האי מוצר, אש
50 של אשה נוזה לה לחיך מרה, שאין אות של שם
51 מפסיק אלא מחבר הוא ונקרא אש, אבל של
52 איש אין אותיות של אש מצטרפות יחד, שהי"ד

53 של שבינה מפסקת: הנאח ליבא, ואין זה קבול שָׁכַב, אבל כאן יש הנאח, בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממורין בישראל אם זוהי היא, ואם נקחה ונזרעה זרע, ומבטלת לעז מעל
54 בגיה, ואפר פרה לטורח ולכות את ישראל ממעשה העגל; בשָׁכַב אם מחוט ועד שרוד נעל, שהקריח עצמו מן הגול; חוט של תכלת, כנגד מחוט, ורצועה של תפלין כנגד שרוד, ודהיינו
55 רצועה; בשלמא רצועה של תפלין, קבול שָׁכַב הוא דאיכא הנאח בכתביו וכו', אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנאח איכא; מה נשתנה תכלת, שהזקיקו החכום לציצית: שהתכלת
56 דומה לים ב', בא ללמדנו שכל המקום מצות ציצית כאלו הקביל פני שבינה, והכי תנאי לה בספרי, וזוהי ציצית כולל כל הני, משום דלא אשכחן קראי אלא בקריע שדומה לכסא הקבוד,
57 הלכך תכלת דומה לים הים דומה לקריע, דתכלת לא דמי לקריע כל כך אלא דומה לדומה, כמו תכלת דומה למראה הים, ואנן קחזינו דים דומה למראה הקריע; ורקייע דומה לכסא
58 הקבוד, קראי קדריש, דכתיב בקריע כמנעשה לבגד הספיר, וכתב בסא הקבוד כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' לוח, של עץ יביר, של עשבים שבוטשין ומדבקין אותן בדבק שקורין
59 גלייד ועושין כמו עור.

1 האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות, תימה לרבי דהבא דריש ר"מ ה"י דהאלות
2 ובפ"ק דהוריות (ד' ט) אמר ר"מ קהל הקהל לא דריש ותו איכא למיתמה
3 דרי' דריש הבא ה"י דריבויא למעט והתם דריש קהל הקהל לרביא ותו קשיא דר' יהודה
4 אדרבי יהודה דהבא משמע דלא דריש את האלות ובפ"ק מנחות (י"א) אמר ר"י סבר
5 את האלות לבנות לרבות וקורטן אהר:

6 **אמר** רבי תנחום הנקי כתיב, הבא פרש"י
7 תדרוש הכי טמאה תחת אישך חניק
8 אבל בסוף פרק שבועה העדות (נשטען דף טו)
9 פירש הנקי בלא יד' כמו חניק וקאי אקרא
10 דבתריא ואת כי שטות דמשמע הכי חניק ממין
11 המרים האלה ואת כי שטות והתם אמר כי לית
12 ליה לר"מ מכלל לאו האה שומע הן בממונא
13 באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה
14 ממונא הוא ונשאל רבי הוא בפ"ק נדרים (ק"י)
15 אמר בגמרא מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא
16 לקרבן מני מתני' א"ר י"מ הא לית ליה מכל לאו
17 והכי דייק נמי בסוף הפרק (ס"ג) ובריש פרק שני
18 (ק"ה) אע"ג דאיסורא גזירתא הוא והשבי רבי
19 דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר
20 ממונא על חבירו:

21 **מפני** שהתכלת דומה לים, בירושלמי דפ"ק
22 דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים
23 דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא
24 והכסא לספיר וכתבי וראיה וזנה (על) [אל]
25 הרקיע וגו' (יחזקאל י):

26 **אינו** כותב וכו' על הנייר אלא על המגילה,
27 תימה בפ' המוציא (שנ"ד דף ע"ה) דתנן
28 קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין
29 שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה
30 דשיעור זוטא טפי אורי' דפרשת סוטה לא
31 שכיח בפרשת תפלין ואמרין התם (ק"ה) כל
32 מילתא דשכיח ולא שכיח אדול רבנן ברכי
33 לקולא: לא על הלוח ולא על הנייר אלא
34 על המגילה, תימה אמאי לא מרבינן כל מילי
35 מוכתב בדאמרין פרק שני דגיטין (ק"ה) ספר
36 אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב
37 מ"מ אם כן מה ת"ל ספר ספר שאין בו רוח
38 חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל
39 דיכא

40 **דכתיב ביה:** "עפר ואפר", לא זכתה, תחזור לעפרה. דריש רבא: בשָׁכַב שָׁאֵמֵר אֲבִירָהּ אֲבִינוּ
41 "וְאֵנֹכִי עֹפֶר וָאֵפֶר" וכו' בְּנֵי לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פֶּרֶה וְעֹפֶר סוּמָה, וְהָאִיכָא נָמִי עֹפֶר בִּיסוּי הַדָּם?
42 הֵתָם הַכֹּשֶׁר מִצְוַה אִיכָא, הֵנָּה לִיכָא. דְּרִישׁ רַבָּא: בִּשְׁכַּר שָׁאֵמֵר אֲבִירָהּ אֲבִינוּ "אִם מְחֻט
43 יַעַד שְׂרֹדָה נַעַל" וכו' בְּנֵי לִשְׁתֵּי מִצְוֹת: חוּט שֶׁל תִּכְלַת וְרִצְעוּהָ שֶׁל תַּפְלִין, בִּשְׁלֵמָא רִצְעוּהָ שֶׁל
44 תַּפְלִין, דְּכֵתִיב "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ" וְתִנְיָא, ר' אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר: אֵלֹ
45 תַּפְלִין שֶׁבְּרָאשׁ. אֵלָּא חוּט שֶׁל תִּכְלַת מָאי הוּא? דִּתְנִיָא, הִנֵּה ר' מָאִיר אָמַר: מֶה נִשְׁתַּנָּה תִּכְלַת
46 מִכָּל מִינֵי בְּצֻעֵנוּ? מִפְּנֵי שֶׁהַתִּכְלַת דּוֹמָה לֵים, וְיָם דּוֹמָה לָרִקִּיעַ, וְרִקִּיעַ דּוֹמָה לְכֶסֶּא הַקְּבוֹד,
47 שְׁאָמַר: "וְיָרָאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתָּה רַגְלֵיו בְּמַעֲשֵׂה לְבָנֵת הַסַּפִּיר וּבְעֶצֶם הַשֹּׁמֵיִם לְמַהֲרִי"
48 וְכֵתִיב: "כְּמִרְאָה אֲבָן סַפִּיר דְּמוּת פֶּסֶא: מִתְנִי' אֵינוֹ כּוֹתֵב לֹא עַל הַלּוּחַ וְלֹא עַל הַנִּיּוֹר, וְלֹא עַל
49 הַדִּיפְתָּרָא

50 של שבינה מפסקת: הנאח ליבא, ואין זה קבול שָׁכַב, אבל כאן יש הנאח, בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממורין בישראל אם זוהי היא, ואם נקחה ונזרעה זרע, ומבטלת לעז מעל
51 בגיה, ואפר פרה לטורח ולכות את ישראל ממעשה העגל; בשָׁכַב אם מחוט ועד שרוד נעל, שהקריח עצמו מן הגול; חוט של תכלת, כנגד מחוט, ורצועה של תפלין כנגד שרוד, ודהיינו
52 רצועה; בשלמא רצועה של תפלין, קבול שָׁכַב הוא דאיכא הנאח בכתביו וכו', אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנאח איכא; מה נשתנה תכלת, שהזקיקו החכום לציצית: שהתכלת
53 דומה לים ב', בא ללמדנו שכל המקום מצות ציצית כאלו הקביל פני שבינה, והכי תנאי לה בספרי, וזוהי ציצית כולל כל הני, משום דלא אשכחן קראי אלא בקריע שדומה לכסא הקבוד,
54 הלכך תכלת דומה לים הים דומה לקריע, דתכלת לא דמי לקריע כל כך אלא דומה לדומה, כמו תכלת דומה למראה הים, ואנן קחזינו דים דומה למראה הקריע; ורקייע דומה לכסא
55 הקבוד, קראי קדריש, דכתיב בקריע כמנעשה לבגד הספיר, וכתב בסא הקבוד כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' לוח, של עץ יביר, של עשבים שבוטשין ומדבקין אותן בדבק שקורין
56 גלייד ועושין כמו עור.

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד ב

חוספות

רשי

היבא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מדי דפי' התם בכלל ופרט וכלל דרשין ליה דחור וכתב ותן לה (ספר כריתות) אבל הבא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט אינ' התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זמני וכתב לה ספר כריתות ובידושלמי מקשה ליה נמי הכא כתיב ספר והבא כתיב ספר הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש והבא את אומר הכין שניא היא הכא דכתיב בספר אבל בגמרא ידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדא אמרת דהוי מרבין כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר"א בן שמעון אמר אין כותבין על עורות בהמה טמאה אמר ר"ש מכין דיתמר למחוקה יתנה למה אינו כותב תני ר"א ובר שמעון אמר רואה אני את דברי ר"א בן שמעון

מדבר אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנו על עור בהמה טמאה ותו התם ר' לר' בר סיס' בעי קמיה רבי מגילת סוטה מודו שחטמא את הידים אל' הרי זו שאלה א"י יוסי אינה שאלה כלום גורו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן וכו' למחוקה נתנה לא צריכא (דלא) הואיל ותנה למחוקה;
שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק. בירושלמי אי מחה יכול במשקה או במי פירות ת"ל וכתב הא כיצד כתב שיכול למחוק ואינו זו דין שכן בו קנקתום והא תני אם מחק מתוך הספר כשר תיפתר כהדיון תניא דתנא אמר ר"מ כל ימי שהיינו למדין אצל ר' ישמעאל (לא) היינו נותנין קנקתום לתוך הדיו;
מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל מעשה סוטה ילפינן מהבא בפ"ב דמגילה (ה' כ:) דהשקאה ביום רש"י פי' מה משפט ביום

בסנהדרין נפקא לן מזהב ביום הנחיל את בניו ולא מסתברא דהא ע"פ התורה כתיב גבי וכן ממרא דמשמתי דיני נפשות ודאי קרא דביום הנחילו משמתי דיני ממונות אלא מזהבוע אותם לן נגד השמש נפקא לן התם דביום ונראה לי דכל דין סוטה בין גמר בין תחילה פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא דיני ממונות דתחילה דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה **דכתיב** וכתב את האלות הדברים כדכתיבא. תימה לרי' לקמן בפרק ואלו נאמרין (ה' כ:) ואיתא נמי בריש פ"ב דמסכת ברכות (ה' י.) ובמסכת מגילה (ה' י:) דק"ש לא יקראה למפרע לרבנן מודיו ולרבי מדברים הדברים ורבנן הדברים לא משמע להו הילכך איצטריך דהוי שלא יקראה למפרע ואמאי לא נפקא להו מהאלה כי הבא הדברים האלה כדכתיב וי"ל כיון דקיבלו וגמרי מרבותינו דשמע את"ל על למדש בכל לשון שאתה שומע אייתר לך דהוי שלא יקראה למפרע והאלה דרשי להו לדרשא אחריית: **קורם** שתקבל עליה שבעה פסולה ירושלמי ר' קרספא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע ואח"כ כותב וחד אמר כותב ואח"כ משביע ומפרש טעמא כדי לסמוך שבעה להשקאה והתם משמע דבכחי פלגי מיד משביע ואח"כ כותב את ליה חוקה ותורה מעבב על הסדר ומאן דאמר כותב ואח"כ משביע אית ליה אע"ג דמעבב אינו על הסדר ותימה א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר' תנחומי בפ' הוציאו לו (י"ח דף ס.) דמשמע דכ"ע סבירא להו היבא דכתיב חוקה מעבב נמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד' מיתות (פסחים דף פ"ט) אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ משבעה סממנין רב פפא סבא משמיה דרב אמר א"ר ד' מיתות ואידך בפלוגתא לא קא מירי רב פפא אמר אף סדר יומא ואידך הווא לחומרא בעלמא דמשמיה הא לאו הכי הוה חשיב ליה ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא איהו הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבעה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ונראה דלא חשיב אלא היבא דשנוין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שדרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוון כמו שפירשנו בראש הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר הוה סדר תמיד לאפקי ממצות חליצה אבל לאפקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפילו בדיעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רש"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איירא משום דנקראת ספר תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמרי בפ"ק דגיטין (ה' א:) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אבהו בר סמבא הוא ועוד הא איהו דשולח ליה לרב יהודה בני אדם העולים משם לכאן וכן קיימו בעצמם ויתנו הילד בנותה הילדה מכרו בין וישתו וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שנים כותבין שלש אין כותבין ואמרין בסוף פרק מצות חליצה (נמוט דף ק"ז) אמר אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרינה לדידה ממאן יבמי עד יבמי ופירש דלא מצי למכתב שלש תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר וזמא שירטט וכתב ליה לכולה פרשתא מתוקף לה מר בר רב אדיי והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר וזמא אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ד"א אע"ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה עצמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה שלא היו המים בודקין על ידה מיהו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה כשירה בבחי או ולא הוא דאמרי בהקומץ רבה (נמוט דף ל"ג) ובמגילה (ה' י"ח) הלכתא מוזהא צריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטט תפילין דאי לא תימא הכי אלא הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מפיסלי א' כתבן בלא שרטוט מיהו צריך לשרטט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט א"כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין עושין מן מוזהא שאין מורידין אותו מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי דהה מצי לשרטט להו הוה מצי למימר במשורטטין שא"מ דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטט להו אבל ר"ת פירש הא דאמרי שלש אין כותבין היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט בד' פאות הגלגלים אע"פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשוב שירטוט אפי' לענין ס"ת אלא משום זה אלי ואנוהו (שמות טו) צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ"ק דמגילה (ה' ט"ז) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה ופירש ר"ה דלא היינו ס"ת אלא מוזהא ולישנא דאמיתה משמע כחידה של תורה דהיינו מוזהא דיש בה על מלכות שמים וכן עיקר דאי ס"ת ממש משתעי הווא קרא דואמת א"כ הא דגרסין בפ"ב דמגילה (ה' י"ט) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בפשתן פסולה מאי איירא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת ונימא צריכה שירטוט ותפירה כאמיתה של תורה אלא ש"מ לשרטוט דמוזהא איצטריך דהתם תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תקשי את דפסקין בהקומץ רבה (נמוט דף ל"ג) ובמגילה (ה' י"ח) הילכתא מוזהא צריכה שירטוט תפילין אין צריכין שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא לפי שאין מורידין הא משום שרטוט לא ומשני תנאי היא מרלא משני במשורטטין שא"מ דאפי' מנהג לכתב הואיל וכן אין צריך לשרטט דגרסין בירושלמי בפרק במה מדליקין (ויצאות השבת) כל הפסוק דברר ועושהו נקרא הדיוט השתא י"ל הא דאין צריכין שרטוט היינו בין השטין אבל בד' פאות צריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא לפירושו לא תריץ מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון דאפילו ס"ת הוא סגי ליה בשירטוט לארבע פאות מצאתי בתוספות רבינו יב"א במסכת גיטין שמעתי מר' אליהו הצרפתי שדחה אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא שרטוט ליכא למיחש דלא כתבין לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא לפרוט בשלום בלשון עברי או לדרב בו בלשון צח אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק כי האי גוונא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן לכתוב בפרושים פסוקים בא שרטוט כשמיא לשום פסוק;

כתבה

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

16 אלא ביום, אף מגילת סוטה דינה להיעשות דוקא ביום.
17 ועוד אמר רבא, אם בכתב - את המגילת סוטה למפרע - מסופה
18 לתחילתה, הרי היא פסולה, דכתיב "וְכָתַבְתָּ אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה",
19 ומגילת "האלה" משמע שיש לכתוב את המגילה ב' דכתיבא -
20 כסדר שנכתבה הפרשה במקרא.
21 ועוד אמר רבא, אם בכתב הכהן - את המגילת סוטה קודם
22 שתקבל עליה הסוטה את השבועה שמשביעה הכהן, הרי היא
23 מגילה פסולה, [שנאמר] תחילה 'וְהִשְׁבִּיעַ' הכהן את האשה וגו',
24 'ואמרה האשה אמן אמן', ואחר כך נאמר 'וְכָתַבְתָּ אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה'
25 הכהן בספר וגו', הרי שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את
26 השבועה.
27 ועוד אמר רבא, אם בכתב הכהן - את המגילת סוטה אינרת - ללא
28 שישרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פסולה, שהרי 'בספר'
29 אמר רחמנא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

1 הדיפתרא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. אלא
2 כותבים על המגילה - קלף שעובד כל צרכו. שנאמר "וכתב את
3 האלת האלה הכהן בפספר", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה
4 באה לבאר באיזה דיו יש לכתוב המגילה, ואינו כותב לא בקוממוס
5 - שרף אילן שמתוכו במים, ולא בקנקנתום - שהוא מין מהעפר
6 המשחיר. ולא בכל דבר שרשם - שנבלע בתוך הקלף ואינו
7 נמחק, אלא בדיו של שרף שרישמו נמחה במים. שנאמר "וכתב
8 את האלת האלה הכהן ומהה אל מי המרים", שמשמע שכותב על
9 הספר בכתב שיכול למחות במים, ולכן אין כותבים בקוממוס
10 ובקנקנתום משום שאינם נמחים.
11 גמרא. אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה בלילה, הרי היא פסולה.
12 מאי טעמא איתא בגזירה שזה תורה האמורה במגילת סוטה,
13 מתורה האמורה במשפט, כתיב חכם - לגבי מגילת סוטה, 'ועשה
14 לה כתבן את כל התורה הזאת', וכתיב חכם - לגבי זקן ממרא,
15 'על פי התורה אשר יודוך ועל המשפט', מה משפט אין דנים

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ' ב

18 שנאמר "ונתן מים חיים אל כלי" הוא בדוקא - שצריך לעשות
19 כסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה שנאמר 'עליו',
20 בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא צריך
21 לערבן - לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן,
22 מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא כסדר זה
23 ועליו בא לומר שיערבם יחד, ואימא להיפר, שמה שנאמר 'עליו'
24 דוקא - ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ריק ועליו יתן
25 את המים, ומה שנאמר 'אל כלי' ללמדנו שתהא חיותן בכלי -
26 ללמדנו שלא יטול המים מהמעין בכלי אחד ויעבירו לכלי שבו
27 עושה את המי חטאת, אלא צריך לטול המים מן המעין באותו כלי
28 שעושה בו את המי חטאת. מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש
29 לדרוש שנותנים תחילה את המים ועליהם את העפר, שכן מה
30 מציינו בכל מקום - לגבי מי סוטה, שתחילה נותן את המים, ואת
31 המכשיר - את העפר נותן למעלה. ולכן מסתבר ללמוד שאף כאן
32 - לגבי פרה, דינו כן שמכשיר למעלה - שנותן את המים תחילה
33 ועליהם את האפר, ולכן דרשו מ'אל כלי' לעכב בסדר הנתינה,
34 ונעליו' שצריך לערב המים והאפר יחדיו.

1 צריך שיתן עפר על גבי מים - ולא מים על העפר, אף כאן -
2 באפר פרה אדומה צריך שיתן העפר על גבי מים. ומאותה גזירה
3 שזה נלמד גם דין סוטה מדין אפר פרה אדומה, ומה כאן - באפר
4 פרה אדומה, אין דין זה לעיכובא, אלא אם הקדים את העפר למים
5 כישר, אף להלן - לגבי סוטה, אם הקדים את העפר למים, בדיעבד
6 כישר. שואלת הגמרא, והתם - באפר פרה, מנלן שאם הקדים את
7 האפר למים בדיעבד כשר. ומישבת, תרי קראי כתיבי בפרה אדומה
8 שלכאורה סותרים זה את זה, כתיב "ונתן עליו מים חיים", אלמא
9 - משמע שנותן את האפר ברישא ועליו נותן את המים, וכתיב
10 'מים חיים אל כלי', אלמא - משמע שנותן את המים ברישא אל
11 הכלי, ואין דבר בכלי החוצץ בין המים לכלי בשעת נתינתם. הלא
12 כיצד מקיימים את שתי המשמעויות הללו, אם רצה ליתן תחילה
13 זה - המים נותן, ואם רצה ליתן תחילה זה - האפר, נותן וכשר.
14 אלא שלומדים בגזירה שזה מסוטה שלכתחילה יתן את המים ועליו
15 יתן את האפר. מבארת הגמרא, ורבנן הסוברים לגבי מי סוטה שאף
16 בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים פסול, סוברים שגם לגבי אפר
17 פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת הפסוקים באופן זה, שמה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ' א

16 שעבר עבירה אין ה' עימו, "ולא יראהו בך ערות דבר ושם מאחריך
17 וגו'" - אם יראה ה' עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה' את עצמו מאותו
18 אדם. והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה
19 תורה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו
20 מידיהם.
21 שואלת הגמרא מאי "בוז יבזו לו". אמר עולא, לא בשמיעון אחי
22 עוריה - תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. ולא ברבי יוחנן דבי
23 נשיא - שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. אלא בהלל
24 ושכנא, דבי אתא רב דימי אמר, הלל ושכנא אחי הוו - אחים
25 היו, הלל עסק בתורה מתוך עוני, שכנא עבד עיסקא - התעסק
26 לפרנסתו. לטון לאחר שהלל כבר למד, אמר ליה שבנא להלל, תא
27 נערו - בא נשתתף, אני אפרנס אותך וליפלוג - ואחלוק עמך
28 בשכר לימודך. יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון
29 ביתו... בוז יבזו לו וגו'" - כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את
30 התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

1 דחלקתא - שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק
2 מתוך השמועות הלכה למעשה.
3 שנינו בברייתא, דבר אחר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר
4 למצוה ובין אור לתורה, עבירה מכבה מצוה - שאור המצוה כבה
5 על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, ואין עבירה מכבה תורה -
6 ואור התורה אינו כבה על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.
7 אמר רבי יוסף, דרשיה רבי מנחם בר יוסי להאי קרא לפסוק כי
8 נר מצוה ותורה אור, ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של
9 התורה כי סיני - כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות
10 התורה בסיני. [ואילמלא] [ואילמלא] דרשית דואג ואחיתופל הכי
11 - ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל לא רדפו בתר דוד - אחר
12 דוד להורגו דכתיב "לאמר אלהים עובד רדפו ותפסוהו כי אין מציל
13 וגו'" - שהיו אומרים, שה' עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת
14 איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן
15 לרדפו ולתופסו. מאי דרשו - איזה פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלא השקפה אותה בסיב - מתוך סיב חלול, מהו - האם שתייה
באופן זה מועילה לבדוקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה
אותה בשפופרת - מתוך צינור, מהו - האם שתייה באופן זה
מועילה לבדוקה או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם
דרך שתיה בכתף מועילה לבדוקה, או אין דרך שתיה בכתף ולא
מועילה לבדוקה. מסיקה הגמרא, תיקו.
בעי רב אשי, אם נשפכו מקצת מהן - ממי המרים, לאחר שמחק
לתוכן את המגילה, ונשתפפו מהן מקצת מהמים, מהו - האם יכולה
להיבדק במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא, תיקו.
אמר רבי ירמיה אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה, למה
הוצרכו, ולא די בשבועה אחת. ומבאר, אחת - את השבועה
הראשונה, משיבוע הכהן קודם שנחקקה המגילה, ואחת - את
השבועה השנייה משיבוע הכהן לאחר שנחקקה. מקשה הגמרא,
מתקין לה רבא, והרי תרתייהו - שני השבועות קודם שנחקקה
המגילה בתיבין בתורה, ומשמע שאת שתי השבועות משיבוע לפני
המחיקה. אלא אמר רבא - חולק על רבי ירמיה ומבאר באופן אחר,
לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אחת שאחת - השבועה
השנייה היא שבועה שיש עמה אלה - מזכיר הכהן בשבועה את
הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, ואחת - השבועה
הראשונה היא שבועה שאין עמה אלה, אלא שבועה בעלמא
שלא זינתה.
שואלת הגמרא, תיבי דמי שבועה שיש עמה אלה - כיצד משיבוע
אותה הכהן את השבועה עם האלה. ומבאר, אמר רב עמרם
אמר רב, שאומר לה משביעני עליך בשמו של הקב"ה שלא
נמאאת, ומוסיף לומר לה שאם אכן נמאאת, יבואו ביד המים
לצבות בטן ולנפל ירך, והאשה אומרת אמן אמן, ומסכימה לשבועה
זו ומקבלת את האלה עליה. דוחה הגמרא, אמר רבא, זה אינו
נחשב 'שבועת האלה', שהרי אלה לחודה קיימא - האלה שאומר
לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק מהשבועה, ושבוועה לחודה
קיימא - השבועה שלא נמאאת עומדת בפני עצמה ואין מזכיר בה
את האלה, ומהלשון 'שבועת האלה', משמע שמשיבוע אותה אף על
האלה. אלא אמר רבא 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני
עליך, שאם נמאאת יבואו ביד, ומקבלת על עצמה את האלה
בשבועה. דוחה הגמרא, אמר רב אשי, גם זה אינו הביאור
ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא שאלה איבא - על הקללה
הוא משיבוע אותה, ואילו שבועה ליבא - על המעשה עצמו אם
נטמאה או לאו, אינו משיבוע אותה. אלא אמר רב אשי, 'שבועת
האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני עליך שנכונים הם הדברים
שאמרת שלא נמאאת, ומוסיף ומשיבוע את האשה, ואם נמאאת
יבואו ביד האלה.
בשבועת הסוטה נאמר 'ואמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה
לקבל על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה
הטעם שכופלת האשה האמן בדבריה.
משנה. שואלת המשנה, על מה היא אומרת בשבועתה
אמן אמן - שני פעמים. ומבאר, שעונה אמן על האלה - מקבלת
על עצמה את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן
אמן על השבועה - מקבלת על עצמה את השבועה שמשיבועה
הכהן, וזרי זה כמי שנשבעת בעצמה. וכן, אמן מאיש זה - נשבעת
שלא זינתה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ומאיש
אחר - נשבעת גם שלא זינתה עם אדם אחר. וכן אומרת אמן שלא
שמייתי - נשבעת שלא זינתה אף בהיותה ארוסה ונשואה, ומכאן
למדו דין לגלול שבועה, שאף שלא היה עליה קינוי כשהיתה
ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילה סוטה על שני דפין
- עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה
פסולה, משום ש'ספר' אחד אמר ר' חמנא - נכתב 'ספר' בלשון
יחיד, ומשמע שצריך לכתובה בעמוד אחד, ולא יכתובה שנים
ושלשה ספרים.
ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה,
ומחק את האות אחת במים, והמשיך וכתב אות אחת שלאחריה
בפרשה, ומחק את האות אחת השנייה, וכן עשה עד סוף הפרשה,
פסולה, אף שנמצא לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד
מ'העמיד את האשה לפני ה' ועשה לה הכהן את כל
התורה הזאת', שצריך שתהיה כולה כתובה יחד.
בעי - הסתפק רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות -
לכל אחת כתב מגילה מיוחדת עבודה, ומחקן - את שתי המגילות
לתוך בוס אחד, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל
אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ולומדים
לסדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות כלל הסוטה שנבדקה, ויש
להסתפק האם בתיבה לשמה בעיני - שרק בתיבה המגילה צריכה
להיות לשמה, וממילא והאיבא - באופן זה יהיו המים כשרים
לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די
שכתיבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי
שהמחיקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר
שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס
אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.
מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
שאכן בעיני נמי שנעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן
הקודם יהיו המים פסולים. מה יהיה הדין אם מחקן - את שתי
המגילות בב' בוסות - כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה
אחת, וחרף לאחר מכן ועירבן - את המים של שני הכוסות יחד, מהו
האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
האם מחיקה לשמה בעיני - המחיקה עצמה צריכה להיעשות
באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא והאיבא - באופן זה
יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות כדינם, וישתו
שתידן מהמים שהתערבו. או דילמא לא די שהכתיבה והמחיקה
יעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים
שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא - הסוטה הזו
אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים
שנעשו לשניה, והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי שותה
אף מימי חברתה המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.
מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
שצריכה הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן
הקודם יהיו המים פסולים כיון שהא לאו דידה קא שתיא, והא לאו
דידה קא שתיא, אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים.
מה יהיה הדין אם לאחר שעירבו את המים שבשני הכוסות, חור
הכהן וחרקן - את המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות
מכוס אחת, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא
את צדדי הספק, האם יש בדיקה - שכשמחלקם, נחשב הדבר כאילו
התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת הם המים שנעשו עבורה,
והמים שניתנו בכוס של השניה הם המים שנעשו עבורה, ויהיו המים
כשרים לבדיקה. או אין בדיקה - אין זה נחשב שהתברר שכל אחת
מהן קיבלה את המים שנעשו עבורה - ויהיו המים פסולים. מסיקה
הגמרא, תיקו - נשאר הדבר בספק.
בעי רבא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי,

על שני דפי'ן. בדפוס של ספר תורה העשויין עמודים: כתב אות אחת ומקרה. על המים וחוץ וכתב אות שלאחריה ומקרה עד שהשלים את קלה פסול. דכתיב את כל התורה עד שתאה קלה פארוי: לשון. בספר לעצמו. דכתיב ועשה לה לשמה: חזיקה נפי'. בבוס לשמה לעצמה, שיש נבר המתיקה שדיא לשמה: חזקה כסבי'. שהוא חלול כדרך עמלניות שותין: שיהא ענין אלה. דכתיב

בְּתוֹכָהּ עַל שְׁנֵי דַפְּנֵי פְסוּלָהּ. "סֶפֶר" אַחֵד אֲמֹר רִחֲמָנִי
וְלֹא שְׁנַיִם וַיִּשְׁלֹשׁ סֶפְרִים. כָּתַב אוֹת אַחַת וּמָחַק אוֹת
אַחַת וְכָתַב אוֹת אַחַת וּמָחַק אוֹת אַחַת פְּסוּלָהּ, וְדִכְתִּיב:
"וַעֲשֵׂה לָּהּ הַכֶּהֱן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". בְּעֵי רֵבָא:
כָּתַב שְׁתֵּי מְגִילוֹת לִשְׁתֵּי סוּטוֹת, וּמָחַקן לְתוֹךְ כּוּס אֶחָד
מֵהוּ? בְּתִיבָה לִשְׁמָה בְּעֵינָן וְהֵאֵיבָא, אוֹ דִּילְמָא בְּעֵינָן
גַּם מִחוּקָה לִשְׁמָה? וְאִם תִּמְצָא לוֹמֵר בְּעֵינָן גַּם מִחוּקָה
לִשְׁמָה, מִחֲקֵן בְּשֵׁתִי כּוּסוֹת, וְחֹזֵר וַעֲיָרְבֵן מֵהוּ? מִחוּקָה
לִשְׁמָה בְּעֵינָן, וְהֵאֵיבָא, אוֹ דִּילְמָא הָא לֹא דִידָהּ קָא
שְׁתֵּינָא? וְהָא לֹא דִידָהּ קָא שְׁתֵּינָא וְאִם תִּמְצָא לוֹמֵר
הָא לֹא דִידָהּ קָא שְׁתֵּינָא וְהָא לֹא דִידָהּ קָא שְׁתֵּינָא,
אִם חֹזֵר וְחִלְקֵן מֵהוּ? יֵשׁ בְּרִידָהּ, אוֹ אֵין בְּרִידָהּ? תִּיקוּ.
בְּעֵי רֵבָא: הִשְׁקָה בְּסִיב, מֵהוּ? בְּשׁוּפָרְתָּ מֵהוּ? דִּרְךְ
שְׁתֵּינָה בְּכֶד, אוֹ אֵין דִּרְךְ שְׁתֵּינָה בְּכֶד? תִּיקוּ. בְּעֵי רֵב
אִשִּׁי: נִשְׁפְּכוּ מִקֵּה, וְנִשְׁתִּירֵיו מִקֵּה מֵהוּ? תִּיקוּ. אֲמֹר ר' 10

18 מתקין לה רבא: תרווייהו קודם שנמחקת כנגילה בתיבין? אלא אמר רבא: אחת שבועה
19 שיש עמה אלה ואחת שבועה שאין עמה אלה. היכי דמי שבועה שיש עמה אלה? אמר
20 רב עמרם אמר רב: "משביעני עליך שלא נטמאת, שאם נטמאת יבואו בידך" אמר רבא:
21 אלה להודיע מיימא ושבועה להודא מיימא? אלא אמר רבא, "משביעני עליך שאם נטמאת
22 יבואו בידך". אמר רב אשי: אלה איפא שבועה ליפא? אלא אמר רב אשי, משביעני עליך
23 שלא נטמאת, ואם נטמאת יבואו בידך: **מתני'** על מה היא אומרת "אמן אמן", אמן על
24 האלה אמן על השבועה, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן שלא שמיתי ארסותי וגשואתי

כתבה על שני דפין פסולה. מקשים לפירוש רש"י (שפי') בדפין של ס"ח מפרק בתרא
דגיטין (דף פז): דתנן שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר
ולא חשיב ליה שני ספרים כיון דבמזמרה כדאמרי' בפרק שני דגיטין (נז:). אהא דהרי זה
גיטתך והנידן שלי אינה מגורשת וכו'. בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין חתיבה לחתיבה מהו
וקפירין ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר
רחמנא ולא שנים לא. צריכא דבמזמרה ובהקבועין
רבה (ומצית דף טז). גבי דמזמרה אמר נמי אמר רב
יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה
מיתביי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין
פסולה הא ספק אחד כשירה ראויה לשני סיפין
קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל
בנחתוכן זה מהו קאמר שאין מעורין להכי
מפרש נמי הכא שני דפין שאין מעורין ופירש
ר"י אהא דאמר נמי בפ' ארואה ב"ד (י"ט ע"ג)
אפי' לרובן דאמרי קרן פרה פסול כיון דאית בה
גילדי כשנים ושלש שופרות דמי ואע"ג דמחברי
התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד דהרי
הוא כמדינא משופר אחר ומדבקו להו דכתנן
דיבק שברי שופרות פסול מפני שמתולדותיו לא
דיתה ברייתא דבת אחת וניכיר ההוספה לה
מהני חיבורו ודמיה כאילו נש כשכבו על דפין
ותפרין יחד דפסול דאחא דוקא כשכתב חצי
מגילת סוטה על דף זה וחציה על דף אחר
אמרין דחשיב שני ספרים והיה אם כתב לה
שתי מגילות ומחוקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט
אם נתן לה שני גיטין אע"ג דכל חד חד שלם
אחד וספר אחד בפני עצמו פסולין ולא מיגרשא
בתרייהו משום שנים אם שלשה ספרים
כדאמרין בפ' שור שנתן (נ"ק ע"ג). כופר ארס
אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרין ובפרק
לולב הגזול (סוכה דף ל"ג). לינקוט תרתי תלת פרי
אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות
ואין להקשות מאי שנא משנתן שופר בתוך
שופר אם קול פנימי שמע יצא ואז חשיב ליה
כשני שופרות דהתם במעשה תלמי מלמלא
הואו לא שמע אלל קול הפנימי:

לא דמי לביריה דמולתא מן הבור פלוגתא דר' אליעזר ב"י ורבנן בשור שנגח (כ"ק ק"ל) דהתם לא הוכר חלקו של אחד מן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ותעטרב וכן ברירה משני לוגין
שני עתיד להפריש דמיית בפ' מרובה (ס"ק ק"ט) נמי לא הוכר העושה מעולם וכן לכלול ברירות דמיית בפ' כל הנת (ענין ק"ט) אבל דמי לביריה דמיית בבבל מערבין (ענין ק"ט) (ס"ה)
שני נשים שלקחו קנינן בעירוב או שנתנו דמי קנינן לכהן איזה שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמר' זו מתכפרת במה שנקח
דמי חבירתה או שתי קנין של שתי חבירות ושל חבירתה לא א"צ איפכא דאמר' ברירה ואע"ג דדמי ליה התם שדהנתו מידו חזין דקא מייתי לה אשאר ברירות אלמא
למאי לאפילוין בין שתי חבירות מתחילה לשאר ברירות וכן הוציא לו (ומא"ל ק"ל) דמיית תמני ר' יהודה ר' חנינא ור' יוחנן כשיקרא שופרות לוקי חובה מפני התעורבות ומסיק מזה
תעורבות דמי חטאת שנתנו בעליה וקא פריך ונברור ד' וזו ונשי במאי דתך לישתור' (ל' ויהיה לית לה ברירה מכלל מיית' יהודא הדלקתן וין מבין הברית ומסיק מזהני אמר' אלא דמי
ברירה דאם בא חכם למורח אע"ג דליכא היכרא מעיקרא לברירה דארבעה וזו דהוכר מעיקרא א"כ באר מאי קא מבעיא ליה דלא פשיט מזהני ומהא נמי דתנן בפ' תרומא דמס' מעילה וק'
לכא פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דברי ר"ע וחכ"א עד שירצא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה ברירה כי האי
גונא דאמר בפרוטה ראשונה הובר הדבר שפרוטה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתברר' לן ההם במאי פליגי ומהא נמי ליכא למפשיט דמיית בבכורות
פרק הלוקח בהמה (ק"כ) סאה תרומה טמאה שנפלה לק' חולין ר"א אומר תירום ויתירקב שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"נ נימא שהחזק של לאה יגיע ללאה דהתם
מקילינן בדרבנן דמדאורייתא חד תבירי בטל וריבאי הקשה בפ' הוציא לו (ומא"ל ק"ט) אהא ונברור ד' וזו חטאת ודוקספתא דמעילה (פ"ה) נדיר שהפריש מעות ואמר אלול לחטאת ואילו
לעולתי ואלו לשמי תעורבו וריש לוקח הון ג' בהמות בין ממוקס אחד בין משלשה ממוקמות מחולל מיהא ודוקספתא וכו' ודוקספתא וכו' ודוקספתא וכו' ודוקספתא וכו' ודוקספתא וכו' ודוקספתא וכו'
לחטאת ונמא דהבר הדבר האלו הוא דמי חטאת לא אמר' מידו מכל זה הוא מזה וברא למיפשט ועוד תימה אי אית לן למימר ברירה כי האי גונא אם כן לא תעורבו שבעולם חזור
ודולק משום ברירה ועוד אמאי לא פשיט ליה מפרק דראש השנה (ק"ה) דקיימא לן דמיפשל לשמן ויין נמצא דאין ברירה דברר לח ובפרק התעורבות (נחמס ק"ט) מייתי ליה פלוגתא
דרי' אליעזר ורבנן שצולחן של חטאת שנפל לתוך (ולתוכה) מים וכו' ונראה דהכא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא אמחינא מן המגילה שתהא נכרת לתוך המים שלה אבל
לתוך כוס אחד איכא למימר כל חיה שתייא מים ללא ידידה לא מחיקה נכרת היא חזר וחלקו הרי מים של כל אחת נכרין מי אמרינן ברירה וכו' הרי דהוכרו מימיה אי ולימאן אין ברירה
כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תעורבות דיו של כתב המגילה לא קפרינן שהרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצרכה וקא
מבעיא ליה אי מיא לא דקא לא משום דלא נמקח בכל הלכתא אי משום דטוהרה היא: **בע"ה** השקה כסיב כדו. ליכא למיפשט שחור דאמר רבא ברקח פסחים (פסחים ק"ט קט"ו) כרכן
כסיב אף יד מצה לא יצא אלמא אין דק' כל כבילה כחן דהתם מפסיק חסיב בין המצה ובין בית הכבילה כסיב כדו. ליכא למיפשט שחור דאמר רבא ברקח פסחים (פסחים ק"ט קט"ו) כרכן
דמסכת שבתות (ק"ה ק"ט) כל העונה אמו ארבעה מוציא שבעה מפיו ובפרק שבתות העדות ספ' ק"ה אמר ש' ש' בקלש' ש' ב' שבעה ש' ב' האומרת דברים:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד ב

תוספות

רש"י

אמן שלא אטמא. ירושלמי לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו אלא בזמנים פקודים בה לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת** יבם שזינתה אסורה ליבמה. פי' אפי' רלבנן דאמרי קידושין תופסין בחיבי לאוין ופליגי אדרי"ע הבא מדרו כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף כג:) דכתיב בה לא תזנה אשת המת החוצה לאיש זר לא תזנה

בה הויה לזר אלמא דקרא משוי לה כעורה דלא תפסי בה קידושין משום דאגיגא ביה הויה כאורסתו שזינתה:

אמרי במערבא לית הילכתא כרב המנונא. בסוף פ"ק דסנהדרין (דף י"ז) מפרש דאמרי במערבא אינו רבי יוחנן ונראה א"ג: דפסיק דלית הילכתא כרב המנונא הילכתא כוותיה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף כג:) דרב סבירא ליה דאין קידושין תופסין ביבמה ושמואל מספקא ליה ואמר בעניינותי צריכה גט ופסיק אמרר כשמואל ורב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב נישואין שי בה בנות כדרב המנונא וכן ר' יוחנן ור' ינאי סבירא להו החם דאין קידושין תופסין ביבמה ופשיט לה ר' יוחנן ממנה דלאחר שיהוה לך יבמין וא"ל רבי ינאי אי לאו דלית לך חספא מי משכחת מריגתא תוהיה וא"ל ר"ל דאי אי לאו דקלסך גברא רבה ד"א מתני' ר"ע ליה ומיורו ר"ל לא פליג אדרי"ע יוחנן דמה מוקד החם באותו חוק (דף כג:) הא דקתני ונתן מנא שבוט שבוט על האיסור קל נאסר האיסור בשומרת יבם וכדרב המנונא ובסוף הדיא גמרא ובשילהי החולץ (ספ דף עט:) אמרנן גמי אביי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל ובפ' חורק בגיטין (דף פ:) פליגי לשיני דגמרא אי מתנה' היא תויבא לארב המנונא אי הוה סייעתיה ויהיה המה סייעתיה בי הכא לאוקמיה מתניתין כר"ע אלא דדחי לה מלישנא דמתני' גופיה בירושלמי מפרש הדיק קילס רבי ינאי לרבי יוחנן שקרא עליו הוליס חוב מכיס בני אל ליוו מעיניך חב בני ושמואל לן תן לחבם ויחבם עדי ישמע חבם ויוסף לקח א"ל ר"ל בתר כל אלו פסוקי קלוסיה יבול הוא פתר ליה כר"ע ותו ידח ליה החם ויקיננהו מה אשתו ממור גבי קינוי התורה אמרה וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו ולפום מסקנא דהחם משמע דלית הילכתא כרב המנונא ויבם גרס החם שומרת יבם שזינתה ר"א אומר מותרת לביתה ר' יהושע על ימי אומר אסורה לביתה רבי ינאי שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה ותני ונעלמה מעיני אישה ולא מעיני יבמה רבי יעקב בן זבדי בשם ר' אבהו מעשה היה וכדנת היתה והותרה לביתה א"ר יוסי בר בון אף לא מכזב אין בה לפי הירושלמי משמע דפליג רבי ינאי ארבי ינאי הא דאמר בהאשה רבה א"ר ינאי בחבורה גמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה גרסי' הכי בירושלמי א"ר שמואל לא פן כ"ר ינאי גמנו שלשים וכמה וקנים מנין שאין קדושין תופסין וכו': **מהו** שיתנה אדם על נישואין הראשונים? על נישואי אחיו מהו? תא שמע זה הפלל, כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה: אמרי במערבא: לית הילכתא פרב המנונא. אלא הא דקתני "שומרת יבם וכנוסה" הא מני ר' עקיבא היא, דאמר: אין קדושין תופסין בחיבי לאוין, ומשוי לה פי' ערוה. בעי ר' ירמיה: מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים? על נישואי אחיו מהו? תא שמע זה הפלל, כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה. הא אסירה הכי נמי דמתנה, שמע מינה ר' מאיר אומר: אמן שלא נטמאתי וכו'. תנאי לא כשאמר ר' מאיר אמן שלא אטמא, שאם תטמא מים בודקין אותה מעכשיו, אלא לבשתטמא מים מערערין אותה ובודקין אותה. בעי רב אשי: מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים? השתא מיהא לא אסירה ליה, או דילמא זימנין דמגורש לה והדר מתדר לה? תא שמע הפל שוין שלא היה מתנה עמה לא על קודם שתתארס, ולא על אחר שתתגרש. נסתרה לאחר ונטמאת ואחר כך החזירה לא היה מתנה, הא החזירה ותיטמא הכי נמי דמתני, שמע מינה. תנו רבנן: "זאת תורת הקנאה" מלמד שהאשה שזתה וזוניה, ר' יהודה אומר "זאת" שאין האשה שזתה וזונה. אמר ר' יהודה: מעשה והעיד לפנינו נחוניא חופר שחיון שהאשה שזתה וזונה, וקיבלנו עדותו בשני אנשים, אבל לא באיש אחד. ויחבמים אומרים: אין האשה שזתה וזונה, בין באיש אחד בין בשני אנשים. ותנא קמא נמי הכתיב "זאת" ורבנן בתראי נמי הא כתיב "תורת" אמר רבא: באיש אחד ובעל אחד דכילי עלמא לא פליגי דאין האשה שזתה וזונה, דכתיב:

וְשׁוֹמֵרֶת יָבָם וְכֹנֶסֶת. אָמֵן שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי, וְאֵם נְטַמְאִיתִי יְבֹאֵא בִּי. ר' מֵאִיר אָמַר: אָמֵן שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי אָמֵן שְׁלֹא אָטַמְא. הַכֹּל שְׁוִין שְׁאִין מִתְנֶה עִמָּה לֹא עַל קוֹדֶם שֶׁתִּתְאַרֵס וְלֹא עַל אַחֵר שֶׁתִּתְגַּרֵשׁ. נִסְתַּרְהָ לְאַחֵר וְנִטְמְאִיתִי, וְאַחֵר כִּד הַחֲזִירָה, לֹא הָיָה מִתְנֶה עִמָּה. זֶה הַפֶּלֶל: כֹּל שֶׁתִּבְעַל וְלֹא הָיְתָה אִסּוּרָה לּוֹ לֹא הָיָה מִתְנֶה עִמָּה: גַּמְ' אָמַר רַב הִמְנוּנָא: שׁוֹמֵרֶת יָבָם שְׁזִינְתָהּ אִסּוּרָה לִיבְמָה. מִמָּאִי? מִדְּקִתְנִי "שׁוֹמֵרֶת יָבָם וְכֹנֶסֶת". אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא אִסּוּרָה, מִשּׁוּם הֵבִי מִתְנֶה בְּהִדָּה, אֲלֵא אִי אִמְרַת לֹא אִסּוּרָה, הֵבִי מִתְנֶה בְּהִדָּה? וְהִתְנֵן, זֶה הַפֶּלֶל: כֹּל שֶׁאִילוּ תִּבְעַל וְלֹא תִהְיֶה אִסּוּרָה לּוֹ לֹא הָיָה מִתְנֶה עִמָּה: אִמְרֵי בְּמַעְרָבָא: לִית הִילְכְתָּא פֶּרֶב הִמְנוּנָא. אֲלֵא הָא דְקִתְנִי "שׁוֹמֵרֶת יָבָם וְכֹנֶסֶת" הָא מִנִּי ר' עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר: אִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחִיבֵי לֹאִין, וּמִשּׁוּי לֵה פִי עֲרוּה. בְּעִי ר' יִרְמְיָה: מַהוּ שְׁיִתְנָה אָדָם עַל נִישׁוּאִין הָרִאשׁוֹנִים? עַל נִישׁוּאִי אַחִיו מַהוּ? תָּא שְׁמַע זֶה הַפֶּלֶל, כֹּל שֶׁתִּבְעַל וְלֹא תִהְיֶה אִסּוּרָה לּוֹ לֹא הָיָה מִתְנֶה עִמָּה. הָא אִסּוּרָה הֵבִי נָמִי דְּמִתְנָה, שְׁמַע מִינָה ר' מֵאִיר אָמַר: אָמֵן שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי וְכו'. תִּנְיָא לֹא כְּשֶׁאָמַר ר' מֵאִיר אָמֵן שְׁלֹא אָטַמְא, שְׁאֵם תִּטְמָא מִים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ מִעֲכָשִׁיו, אֲלֵא לְכַשְׁתַּטְמָא מִים מִעֲרַעְרִין אוֹתָהּ וּבּוֹדְקִין אוֹתָהּ. בְּעִי רַב אֲשִׁי: מַהוּ שְׁיִתְנָה אָדָם עַל נִישׁוּאִין אַחֲרֵינִים? הִשְׁתָּא מִיְהָא לֹא אִסּוּרָה לִיה, אוּ דִילְמָא זִימְנִין דְּמִגְרִישׁ לָהּ וְהָדָר מִתְדַר לָהּ? תָּא שְׁמַע הַכֹּל שְׁוִין שְׁלֹא הָיָה מִתְנֶה עִמָּה לֹא עַל קוֹדֶם שֶׁתִּתְאַרֵס, וְלֹא עַל אַחֵר שֶׁתִּתְגַּרֵשׁ. נִסְתַּרְהָ לְאַחֵר וְנִטְמְאִיתִי וְאַחֵר כִּד הַחֲזִירָה לֹא הָיָה מִתְנֶה, הָא הַחֲזִירָה וְתִיטְמָא הֵבִי נָמִי דְּמִתְנֵי, שְׁמַע מִינָה. תְּנוּ רַבָּנִין: "זֹאת תּוֹרַת הַקְנָאָה" מִלְּמַד שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁזָּתָה וְזוֹנָתָה, ר' יְהוּדָה אָמַר "זֹאת" שְׁאִין הָאִשָּׁה שֶׁזָּתָה וְזוֹנָתָה. אָמַר ר' יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהַעִיד לִפְנֵינוּ נְחוּנְיָא חוֹפֵר שֶׁחִיוִן שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁזָּתָה וְזוֹנָתָה, וְקִיבְלֵנוּ עֲדוּתוֹ בְּשְׁנֵי אַנְשִׁים, אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד. וְיַחֲבִימִים אֹמְרִים: אִין הָאִשָּׁה שֶׁזָּתָה וְזוֹנָתָה, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד בֵּין בְּשְׁנֵי אַנְשִׁים. וְתִנְיָא קָמָא נָמִי הַכְּתִיב "זֹאת" וְרַבָּנִין בְּתֵרָאִי נָמִי הָא כְּתִיב "תּוֹרַת" אָמַר רַבָּא: בְּאִישׁ אֶחָד וּבְעֵל אֶחָד דְּכִילִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְּאִין הָאִשָּׁה שֶׁזָּתָה וְזוֹנָתָה, דְּכִתְבִּי:

שׁוֹמֵרֶת יָבָם וְכֹנֶסֶת. וְאֵם הָיְתָה יְבָמָתָה וְכֹנֶסָה וְקָנָא לָהּ וְנִסְתַּרְהָ, מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָבָם. שׁוֹמֵרֶת יָבָם מְצַחָה וּמְמַנְתָּה לִיבָם שְׁיִבְמָנָה, כְּמוֹ וְאָבִיו שְׁמַר אֶת הַדָּבָר (וְקִלְשִׁית לוֹ), לֹא תִשְׁמָר עַל חֲטָאִית (וְאִין זֶה אָמֵן שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי). הֵיטָן כְּבֵלֶת שְׁבוּעָה, וְאֵם נְטַמְאִיתִי וְכָאוּ בִּי הֵיטָן כְּבֵלֶת אֶלָּה כִּדְרָךְ שֶׁהִשְׁבִּיעָה. כְּדָמַר רַב לְעִיל בְּגִמְרָא מְשִׁבְעִי עֲלִיךְ שְׁלֹא נְטַמְאִיתִי וְאֵם נְטַמְאִיתִי וְכָאוּ בִּי, וְהֵיטָן פִּירִישׁוֹ דְּאָמֵן עַל הַשְׁבוּעָה אֵמֵן עַל הָאֵלָּה דְּתִנְיָא בְּרִישָׁא: אָמֵן שְׁלֹא אָטַמְא. שְׁאֵם תִּטְמָא לְאַחֵר זֶמֶן מִים מִעֲרַעְרִין אוֹתָהּ לְאַחֵר שֶׁתִּטְמָא, כְּדִתְנִיָא בְּבִרְיָתָא בְּגִמְרָא: וְלֹא עַל אַחֵר שֶׁתִּתְגַּרֵשׁ שָׁוִי, וְאִפְּלוּ לִר"מ כְּדָמַר מִתְנֶה עַל הָעֲתִיד: וְנִטְמְאִיתִי בְּגִירוּשָׁיָה, דְּאִינָה נֶאֱסַרְתָּ עֲלִיָּו לְחֻזּוֹר לוֹ אֲלֵא א"כ נִשְׁאֵת עַל יְדִי קִדּוּשִׁיךְ, דְּכִי כְּתִיב (וְקִיִּסְתָּ) לֹא יִזְכַּר בְּעֵלָה הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלַּחָה לְשׁוֹב לְקַחְתָּהּ אַחֵר קִדּוּשִׁין וְנִשְׁאֵין כְּתִיב, דְּכִתְבִּיךְ הָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר וְשִׁנְאָה הָאִישׁ הָאֲחֵר: נָמִי שְׁזִנְתָה. כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָבָם, אִסּוּרָה לִיבְמָה. כְּאִשָּׁה שֶׁזָּנְתָה תַּחַת בְּעֵלָה שֶׁאִסּוּרָה לְבַעֲלָהּ: מִדְּקִתְנִי שׁוֹמֵרֶת יָבָם. שְׁמִשְׁבִּיעָה עַל זִנּוּת שְׁזִנְתָה כְּשֶׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָבָם: אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא. וְהָיָה נֶאֱסַרְתָּ עֲלִיָּו, מִשּׁוּם הֵבִי מִתְנֶה ע"י לְגַלּוֹל אֶף עַל אוֹתוֹ וְנָח, אֲלֵא אִי אִמְרַת בִּי: אִין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין, לֹאשָׁה הָאִסּוּרָה עַל הַמְקַדָּשׁ בְּלֹא. וְרַבָּן פְּלִיגִי עֲלֵיהָ וְאָמַר, בְּחִיבֵי בְּרִיתוֹת הָאֵל דְּלֹא תִפְסִי אֲבָל בְּחִיבֵי לֹאִין תִּפְסִי, אֲלֵמָא לִר"ע מִשּׁוּי חִיבִי לֹאִין תְּמַחֲרוֹת לְעַנְי אִסּוּרִים בְּחִיבֵי בְּרִיתוֹת שֶׁהָיָה מִמּוֹ, וְלִגְבִי לְאִסּוּר עַל בְּעֵלָה נָמִי בִּי חִיבִי דְּהָבָא עַל אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהָיָה בְּכֵרֶת אִסּוּרָה עַל בְּעֵלָה כֵּן הָבָא עַל שׁוֹמֵרֶת יָבָם נָמִי שֶׁהָיָה עֲלִיָּו בְּלֹא תִזְנֶה אִשֶּׁת הַמַּת הַחֲזֵקָה לְאִישׁ זָךְ (וְקִיִּסְתָּ כֵּן) אִסּוּרָה עַל יְבָמָה וּמִשּׁוּי לָהּ. לְחִיבִי לֹאִין: בְּעִי ר' עֲרוּה. דְּנִישְׁאִין הָרִאשׁוֹנִים. בְּגוֹן גְּרִישָׁה וְהַחֲזִירָה וְקָנָא לָהּ וְנִסְתַּרְהָ (עַל נִישׁוּאִי אַחִיו) מַהוּ: מְהִי: לְגַלְגֵּל זִנּוּת שֶׁמַּחֲתָה אַחֶיהָ. דְּהָא דִּתְנֵן בְּמִתְנֵי אֲרוּסָה וְנִשְׁאֵה שׁוֹמֵרֶת יָבָם: וְכֹנֶסֶת לֹא בְּדָא אֶתְהָא קָאִי שִׁשְׁקָנָה יבם וְיִשְׁבְּעָה עַל הָאֲרוּסִין וְנִשְׁאֵין שֶׁן אֶחָד, אֲלֵא מִלִּי מְלִי קִנְיָן, אֵם הִבְעֵל מִשְׁקָה מִתְנֶה עִמָּה. אֲרוּסָה וְנִשְׁאֵה, וְאֵם הִיבָם שֶׁבְּסָקָה מִשְׁקָה מִתְנֶה עִמָּה שׁוֹמֵרֶת יָבָם: וְכֹנֶסֶת: הָא אִסּוּרָה הֵבִי נָמִי דְּמִתְנֵי, וְזוֹ נֶאֱסַרְתָּ עֲלִיָּו בְּנוֹנָה שְׁנִישְׁאִין הָרִאשׁוֹנִים עוֹלָם וְכֵן בְּנוֹנָה נִשְׁאִין אַחֶיהָ. כְּדָמַר בְּפ"ק (פ"ג ד' ו') וְאֵם מִת חוֹלְצָת וְלֹא מִתְבַּיֶּמֶת: לֹא כְּשֶׁאָמַר ר' אֲמֵן שְׁלֹא אָטַמְא. מִקְנָה עַל דְּתֵיב בְּתִרְקָה עֲבָשִׁי עַל הָעֲתִיד: מִעֲרַעְרִין אוֹתָהּ. חוֹזְרִין לָהּ לְחֻזּוֹר גְּרוּנָה בְּאָדָם הַנֶּחָק ע"י מִשְׁקָה נִרְאָה כְּעוֹשֶׂה עֲרָךְ, וְהָא לְשׁוֹן וְעָקֵת שְׁבִי יַעֲזֹרֶה (וְקִיִּסְתָּ וְכו') עַל נִישְׁאִין אַחֲרֵינִים. לִר"מ כְּדָמַר מִתְנֶה עַל הָעֲתִיד מַהוּ שְׁיִתְנָה עִמָּה בְּגַלְגֵּל שְׁבוּעָה שְׁלֹא תִטְמָא אֵם יִגְרֶשְׁנָה וְהַחֲזִירָה וְנִטְמְאִיתִי: וְאֵלָּה כִּד הַחֲזִירָה, טַעְמָא דְּשִׁמְעִין אֶת הָאִשָּׁה וְנִשְׁאֵין מִיתְסַרָּה עֲלֶיהָ, הָא תִטְמָא לְאַחֵר חוֹזְרָה הֵבִי נָמִי דְּמִתְנֵי עֲבָשִׁי: תּוֹרַת הַקְנָאָה. תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַקְנָאוֹת, שֶׁבְּכֵל עֲשֶׂה לָהּ בְּחִזְקָה הַזֹּאת: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר זֹאת. מִיעוּטָא הָזֵה, וְזֹאת אֶחָרָת:

חופר שיחיו. להכניס מים לעולי רגלים בשדות ובדרך: בשני אנשים. צ"ע שהשקעה נשאת לאחר וקנא לה והיא נסתרה, וקבלנו עדותו של נחוניא שהשקעה קבלנו עדותו בשני אנשים. צ"ע דהתם מיירי קודם ששתנה קינא לה מפולגו ונסתרה וקנא לה מפולגו ונסתרה וכן פעמים הרבה משקע בפעם אחת על כולו ומביא מנחה אחת על כולו ונפקא לן דהתם אכל הכהן דרשין תורת לשותה ושונה שחור וקנא לה לאחר שתיה ונסתרה שחורת ושונה שניה: הדרן עלך היה מביא

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הראשונים - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה
ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה
תחתיו בנישואין הראשונים, וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את
היבמה וקינא לה ונסתרה, על נישואי אחיו מהו - האם יכול לגלגל
עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת, מביאה
הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, זה
הכלל, כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה
- על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול לגלגל
ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו
משיביעה, תא אסירה - אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל,
הכי נמי דמתנה ומגלגל עליה כן, שמע מינה - ואם כן יש לפשוט
ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת
עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת
להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו,
שזן בעילות שאסורות.
שנינו במשנה, רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי וכו', תנא
מבאר הברייתא כוונת רבי מאיר, לא בשאמר רבי מאיר - מה
שאמר רבי מאיר שאומרת גם אמן שלא נטמאת - שנשבעת שלא
תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר שאם בעתיד תטמא, היום
בודקין אותה מעכשיו, אלא כך היא כוונתו, לכתחילה - אם
בעתיד תעבור על שבועתה ותזנה, היום ששתתה כשהביאה על
מה שנסתרה מערערין אותה - יחזרו לה לתוך גרונה, ובודקין
אותה - ויבררו שזינתה.
כענין - הסתפק רב אשי, לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא
תזנה בעתיד, מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים - האם יכול
להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן
הנישואין השניים. מבאר הגמרא את צדדי הספק, האם משיבעה
רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה
עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון שהשתא - בזמן
הנישואין הראשונים, מיהא לא אסירה ליה - אף אם תזנה בזמן
הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו
יכול בעת לגלגל עליה שבועה זו. או דילמא, כיון שזימנין דמגרש
לה ויחזור בה, אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף
סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה
הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, הכל שזין
שלא היה מתנה עמה לא על זנות שהיתה קודם שיתאמר, ולא
על זנות שתהיה לאחר שיתגרש ממנו, ולכן אף אם בזמן שהיתה
גרשה נסתרה לאחר ונטמאת - זינתה עם אחר, ואחר כך
החזירה בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון שלא
היה מתנה עמה - לא השביע אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק
על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משיביעה, תא יחזירה
ויתטמא - אך אם תזנה לאחר שיחזירה שוב, הכי נמי דמתני -
יכול לגלגל עליה שבועה על כך, שמע מינה - מוכח כהצד השני
של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.
הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים
אותה במים המאריים. תנא רבנן, נאמר במקרא בפרשת סוטה, "ואת
תורת הקנאות", ו'תורת' ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא
לאשתו יעשה לה כתורה הזאת, ריבוי זה מלמד, שהאשה שותה
ושונה על כל פעם שקינא לה בעלה והיא נסתרה. רבי יהודה חולק
ואומר, מהמילה 'ואת', ממעטים, ולומדים שאין האשה שותה
ושונה - שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא
לה בעלה ונסתרה - אין משקים אותה. אומר רבי יהודה, מעשה
והעיד לפנינו נחוניא חופר שיחין, שהאשה שותה ושונה פעם
שניה, וקיבלנו עדותו לנהוג כן, בשני אנשים - שאם שתה פעם
אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים

ושומרת יבם וכוונתה - אם נישואיה של אשה זו בתורת ייבום הם,
שמת אחיו ללא בנים וייבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל
עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן
שהמתנה ליבום. חולק המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת
הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על
השבועה פירושו שאומרת אמן שלא נטמאתי - מקבלת עליה את
השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, ואם נטמאתי יבואו
כי - מקבלת על עצמה שאם זינתה יבואו עליה הקללות האמורות
במקרא. רבי מאיר חולק ואומר, שמלבד שאומרת אמן שלא
נטמאתי - שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם אמן
שלא נטמאת - מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא,
ואם תזנה להבא, המים ששותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה.
ומבאר המשנה, שהכל שזין - רבי מאיר וחכמים שנחלקו האם
מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים שאין מתנה עמה
- אין מגלגלים עליה שתשבע, לא על כך שלא זינתה קודם
שיתגרש לו. ולא על כך שלא תזנה לאחר שיתגרש ממנו.
כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה נסתרה לאחר ונטמאת -
זינתה עם אחר, ואחר כך החזירה בעלה הראשון, לא היה מתנה
עמה - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה
נאסרת לחזור אליו. ומבאר המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו,
משום שזה הכלל, אין משיביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות
שנאסרה בה על בעלה, אך כל שתיבעל ולא היה אסורה לו -
על זנות שלא נאסרת בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם
שהתארסה לו, לא היה מתנה עמה ומגלגל עליה שבועתה.
גמרא. אומר רב המנונא, שומרת יבם שזינתה בעודה שומרת יבם,
אסורה ליבמה - נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת
הגמרא מפיא למדו שנאסרת עליו, ומשיבה, יש להוכיח כן
ממשנתנו, מדקדקנו שומרת יבם וכוונתה - שאם יבם את אשת אחיו
וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה
בעודה שומרת יבם, אי אסירה בשלמא - אם נאמר שאם זינתה
בעודה שומרת יבם, אסירה - נאסרת להתיבם ליבם, כרב המנונא,
משום הכי מתנה בה - מוכן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו.
אלא אי אסירה שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, לא אסירה -
אינה נאסרת בכך על היבם, הכי מתנה בה - היאך מגלגל עליה
שבועה שלא זינתה בזמן זה, והתנן - במשנתנו, זה הכלל, כל
שאינו תיבעל ולא תהא אסורה לו - על זנות שלא אסרת אותה
על בעלה, לא היה מתנה עמה - לא היה משיביעה. אלא מוכח
מהמשנה כרב המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.
מביאה הגמרא, אמרי במערבא - אמרו בארץ ישראל, לית
הילכתא ברב המנונא, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם.
שואלת הגמרא, ואלא הא דקתני במשנתנו, שומרת יבם וכוונתה
- ומוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה
בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, תא מני - התנא של המשנה רבי
עקיבא היא, דאמר אין קידושין תופסין בתייבי לאוין - אדם
שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן
אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, וקשיו לה - שרבי עקיבא מחשיב
אשה שאסורה באיסור לאו, כי ערה - כאשה שאסורה באיסור
כרת. ולשיתנו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם
עברה על הלאו זינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה
שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא
שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק
כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחייבי לאוין משום
שאינם נחשבים כחייבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה
נאסרת על היבם.
כענין - הסתפק רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וּלְמַדּוּ כֵּן מִדְּכָתִיב 'וְאֵת' כִּמוּ כֵּן בְּשֵׁנִי אֲנָשִׁים וְשֵׁנִי בּוֹעֲלִין - אשה
שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר
והוא קינא לה שלא תיטתר עם אדם אחר, דְּכֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי,
ומודים דְּהָאֵשָׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד
מִדְּכָתִיב 'וְתוֹרָה', ומרבם שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים.
כִּי פְלִיגִי - התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, בְּאִישׁ אֶחָד
וְשֵׁנִי בּוֹעֲלִין - שהיתה נשואה לאחד, וקינא לה שני פעמים, בכל
פעם שלא תיטתר עם אדם אחר. והשני, בְּשֵׁנִי אֲנָשִׁים וּבּוֹעֵל אֶחָד
- שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה
לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיטתר עם אותו אדם. שְׁתֵּנָא קָמָא
כְּכֹר, 'וְתוֹרָה' בא לְרַבּוּנֵי בּוֹלְהִי - שאף בשני האופנים הללו משקין
אותה פעם שנייה, ו'וְאֵת' בא לְמַעוּטֵי שאין משקים שני פעמים, רק
באופן של איש אחד ובוֹעֵל אֶחָד. וְרַבֵּנָן בְּתֵרָאִי כְּכֹר, ש'וְאֵת' בא
לְמַעוּטֵי בּוֹלְהִי - שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה פעם
שנייה, ו'וְתוֹרָה' בא לְרַבּוּנֵי שמשקין פעם שנייה, רק באופן של שְׁנֵי
אֲנָשִׁים וְשֵׁנִי בּוֹעֲלִין. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, ש'וְאֵת' בא לְמַעוּטֵי תֵרָתִי
אופנים, ו'וְתוֹרָה' בא לְרַבּוּת תֵרָתִי אופנים. ומבאר הגמרא,
ש'וְאֵת' בא לְמַעוּטֵי תֵרָתִי האופנים הללו, הראשון, אִישׁ אֶחָד
וּבּוֹעֵל אֶחָד, והשני, אִישׁ אֶחָד וְשֵׁנִי בּוֹעֲלִין - שבשני אופנים אלו
אין משקין אותה פעם שנייה. ו'וְתוֹרָה' בא לְרַבּוּנֵי תֵרָתִי אופנים
הללו, הראשון, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבּוֹעֵל אֶחָד, והשני, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וְשֵׁנִי
בּוֹעֲלִין - שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שנייה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעזרה, ויתבאר בו
ענייני הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים
המרים.
מבשרה. אחר השבעת הסוטה, הָיָה הבעל נוטל את מִנְחָתָה מִתּוֹךְ
כַּפִּיפָה מִצְרִית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, וְנוֹתְנָה
לְתוֹךְ כְּלִי שֵׁרֶת - כדי לקדשה, וְנוֹתְנָה עַל יָדָהּ - של הסוטה כדי
להניף, וְכֵן מִנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחַתָּהּ - תחת ידי האשה וּמְנִיפָה - מוליך
ומביא מעלה ומוריד במזרח, כשידו תחת ידי האשה. הָנִיף וְהָנִישׁ
לקרן מערבית דרומית של המזבח, קָמִין וְהִקְטִיר את הקומץ על
המזבח, וְהִשְׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. בסדר הדברים היה, שתחילה הָיָה
מִשְׁקָה - את האשה מהמים המרים, וְאַחֲרֵי כֵן מִקְרִיב את מִנְחָתָה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן חולק וְאָמַר, שלכתחילה סדר הדברים הוא, שתחילה
מִקְרִיב את מִנְחָתָה, וְאַחֲרֵי כֵן הָיָה מִשְׁקָה - את האשה מהמים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום עשרים לעומר עמ' א

ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הָרַד אֶתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי
עֲקִיבָא, כְּכֹר כְּכֹר - ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה
טהור זה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות הדינים ועוד. אֵלָּא
אֶסְרָה אֶסְרָה - על כך שבבביתא אחת מבואר שרבי ישמעאל
אסר להטיל קנקנתום ובבביתא האחרת נאמר כן על רבי עקיבא,
עדיין קָשְׁיָא. מסיקה הגמרא, קָשְׁיָא.
תֵּנִיָּא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אָמַר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לְכָל - כל כתבי
הקדש מְטִילִין קִנְקָנְתוֹם לְתוֹךְ הַיָּדוֹ

שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך
הידיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובבביתא השניה מבואר
להיפך. עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, בְּשֵׁלָמָא מה שהשינו
שְׁמוֹשׁ אֲשִׁמוֹשׁ - שבבביתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל
רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל לֹא
קָשְׁיָא. שיש לומר, שְׁמַעְיָקָא - תחילה אֶתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי עֲקִיבָא
- ללמוד תורה מפיו, וּבִינָן דְּלֹא מִצִּי קָם אֵלִיפִיָּה - לא הצליח
לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אֶתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְנָמַר
נְקָמָא - ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי שנמסרו מרבי לרבי.

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יט עמוד א

רש"י

תוספות

דרכי יהודה דריש זאת למעוטי שאינה שוטה ושונה על ידי בעל א' אם חזר וקנא לה, ודריש תורת לרבות שוטה פעם שניה על ידי בעל שני, ומדקאמר ר' יהודה דע"י בעל שני חזרת ושוטה, מכלל דלתנא קמא אפלו בעל א' משקה שני פעמים, והיינו דפרבין ותנא קמא דאז כתיב זאת ומאי קא ממעט מניה: דכתיב זאת, ומסתברא דקא מיהת קממעט שלא קנא לה בעל זה פעם אחרת: שני אנשים ושני בועלים. לאחר שהשקה זה מות ונשאת לאחר וקנא לה מבוטל אחר: דכתיב תורת, והא מיהת אתא לרבויה: ור' יהודה, סבירא ליה וכו' דאחר שרבה הכתוב ומיעט ולא פרש מה רבה ומה מיעט, על דרך לא מסרן והכתוב אלא לחכמים לפרש לך לפי חכמתם מה רבה ומה מיעט, ומסתברא דרבוני אשני אנשים קאי ואפלו בבוטל אחד ולא אשני בועלים ובעל אחד, כיון דקנא לה כבר ונמצאת נקיה נראה הדבר שאדם קטן הוא ומתכן להקטיטה, להלך לא שגא מחשד ראשון ולא שגא מאחר:

דכתיב: "זאת". בשני אנשים ושני בועלין דכולי עלמא לא פליגי דהאשה שוטה ושונה, דכתיב: "תורת". כי פליגי באיש אחד ושני בועלין, בשני אנשים ובוטל אחד; תנא קמא סבר: "תורת" לרבוני פולחי, "זאת" למעוטי איש אחד ובוטל אחד. ורפנן בתראי סברי: "זאת" למעוטי פולחי, "תורת" לרבוני שני אנשים ושני בועלין. ור' יהודה "זאת" למעוטי תרתי, "תורת" לרבות תרתי. "זאת" למעוטי תרתי, איש אחד ובוטל אחד, איש אחד ושני בועלין; "תורת" לרבוני תרתי, שני אנשים ובוטל אחד, שני אנשים ושני בועלין.

הדרן עלך היה מביא

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה. הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר נאכל לפניהם. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. ר' שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה משקה, שנאמר: ואחר ישקה את האשה את המים. אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: גמ' אומר ליה ר' אלעזר לר' יאשיה דדריה, לא יתב אפרעך עד דמפרשת לה להא מילתא, מנן למנחת סוטה שפוטנה תנפה? מנא לן? והניף כתיב בה! בבעלים, מנלן? אתאי "יד" "יד" משלמים; כתיב הכא "ולקח הכהן מיד האשה" וכתב התם "ידי תביאנה" מה פאן פהו אף להלן פהו, ומה להלן בעלים אף פאן בעלים. הא ביצד מניח ידו תחת ידי תבעלים ומניף: הניף והגיש קמץ וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה: הא אקריב? הכי קאמר: סדר מנחות ביצד? הניף והגיש, קמץ והקטיר, והשאר נאכל לפניהם. ובהשקאה גופה פליגי ר' שמעון ורפנן; דרפנן סברי: משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ור' שמעון סבר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, שנאמר: "ואחר ישקה" ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: תנו

היה נוטל את מנחתה הבעל, דקא אמרין דאין מצות דקנה במנחות אלא מקמיצה ואילך, והגשה נמי תחלת קמיצה היא שאין וי קרב למזבח, אבל קדוש כלי וציקה וכליל ששענוט שמן בשר בור: ונותנה על ידה. להניח: וכהן מניח ידו מתחתיה, ובגמרא לית דתנופה צריכי יד בעלים ויד כהן, ובעלים דמנחת סוטה היא האשה והניח: לקרן מערבית דרומית דתנא (א) בפירק ב בסדר מנחות וף יט: וכלוה דהך כתיב במנחת סוטה, תנופה והקריב קמיצה והקטיר: והשאר נאכל. שכל הנקמצות שריתן נאכלין דכתיב תורת בסתם מנחה ונאכל, וזאת תורת המנחה בו עד והתורת ממנה וגו' ואח"כ מקריב. בגמרא פריך דאז תנא ליה והקטיר ומה קריב עוד לאחר הקטיר: פלוגתא דרבנן ור' שמעון בגמרא ילפין לה מקראי גמ' לר' יאשיה דדריה. אמורא הוא ובודורו של ר"א בן פרט וכוהן, ועוד היה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יוחנן בבליה גמרא, והיינו דקאמר לר' יאשיה דדריה דלא תימא לרבי יאשיה הניח, דלאו אורח ארעא למימרא ליה הכי, שגדול וזמן ממנו היה: בבעלים מנא לן. לחזירה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו' משלמים. מתנופת חזק וזקוק ואימורין דשלמים: ידיו תביאנה. בבעלים כתיב, וגי תנופה כתיב: מה פאן כהן. בסוטה כתיב כהן בתנופת מנחתה: הא אקריב. קדם השקאה, דקתני קמץ והקטיר והדר תנא היה משקה: הכי קאמר בו, דא

דתנא רישא הניף והגיש קמץ והקטיר לא דקא קדם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל, אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטירה, והכי קאמר בשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה בו, והדר איירי מי קודם או השקאה קדם כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן:

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניח ולא על ידה הוא מניח אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא בפירוש רש"י דפירש דבעל היה נוטל ומצינו למימר דקדוש המנחה כשירה בהן ובורו מיהו מצוה בכחו ליתול המנחה מיהו ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

ובהן מניח את ידו תחתיה. האי דאיתטיך תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכנס את ידו לאשמועינן דתנופה בבחן בירושלמי וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כיעור מניח מפה ואינו חוצץ בביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצויה לשעה תני ר' חייא סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידה אבל בגמרא דידן אמרין בסוף פרק ארוסה (לקמן דף כז.) דגידמת לא היתה שותה ויל

דפליגי אי בעינן קרא בדכתיב: והגיש. בירושלמי יליף הא דאמר בפרק כל המנחות (דף כז.) והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתריה והרים והיכן הוא תנופה כבר קדמה ומהותם יליף גמי דשרייה נאכלין

דכתיב בתריה והתורת מן המנחה לאורן וגו': ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר. פירוש ואע"פ שהקריב מנחתה כבר והוא הדין אי שלא כדן עבוד כהנים דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקריבה דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו דוקא נקט דקרא אתי לרשומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחויו הוא דהא מנעטינהו התם דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרישומו ניכר והוי כתב שאינו יכול למחות אלא עיקר קרא

לאם הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדדריש רבי שמעון והשקה קמא דהכי אמרין בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה והתם דריש אליבא דרבנן ואחר ישקה למעריערין ודג' התם ואחר ישקה על כרחא שלא בטובתה מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר' שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה מה בניהו מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בודקתה ור"ש אומר המים הן בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מוכרת עון מאי טעמא דרבי שמעון וכוהן בה רבנן אמרי כותב מוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמוחקה סמוך להשקאה ותו גריסין התם קריבה מנחתה ואמרה איני שותה מערעין אותה ומשקה אותה בעל כרחא כרבי שמעון ברם רבנן כבר שתי השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשין והשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

ורבי

ה"ג

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף יט עמוד ב

תוספות

רש"י

ורבי

יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה. בפרק ד' מיתות (פסולין דף נב.) פליגי ר"י ורבנן במצות הנשרפין דתנן נותנין סדר קשה לתוך הדרכה וכורז על צוארו זה מושך אילך זה מושך אילך עד שפוחת את פיו וזורק את הפתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידים לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פוחת פיו בצבת וכו' ותימה לר"י מאי שנא הכא ולרבי יהודה בכלבוס והתם בצבת ופי' ר"י

דהבא נמי היו פוחתין פיה בצבת אלא לאחר שפוחתין פיה בצבת היו מטילין לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפץ פיה ורבנן מודו נמי והבא דאין פוחתין פיה על ידי סודרין והתם טעם דרבנן משום דשריפה חמורה מתנחם והיו מקריבין מיתתו ע"י חנק וגמר מיתתו בשריפה משום ואהבת לרעך כמוך אבל הכא אין לקרב מיתתו: **בפי' ר"ה** פי' לפי גי' הספרים וכן פירש הוא שחשקה בתרא מערערין והשקה קמא לגופיה ורבי עקיבא סבר ליה כרבנן שמשקה ואח"כ מקריב מנחתה ומוקשה היכי אמר רבי עקיבא מערערין והא בדוקה ועמדה סבירא ליה ותו מקשה ר' עקיבא בהא מתניתין דפליג עליה רבי שמעון תני מנחה מעכבא אלמא סבירא ליה שמוחקה והשקתה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המנחלה מצי הדרא והכא דפליג בהדי רבי יהודה תני קומץ מעכבא דאלמא הקריבה קודם השקתה כר' שמעון וישנני תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא יירושלמי ולית ליה לרבי עקיבא מערערין לא ליה בשהתחילה לשנותו וצריך לפרש דאם נמחקה מנחלה קודם שיקרב הקומץ דשלא תני עבוד כהנים כיון שהתחילה לשנות מערערין אותה: מנגילה

תנו רבנן, "והשקה", מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר "והשקה"! שאם נמחקה מנגילה ואומרת "איני שותה" מערערין אותה, ומשקין אותה בעל פרה, דבר ר' עקיבא. ר' שמעון אומר: "ואחר ישקה" מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר "והשקה"! אלא אחר פל מעשים כולן האמורין למעלה, מגיד שלשה דברים מעבדין בה עד שלא קרב הקומץ ועד שלא נמחקה מנגילה ועד שלא תקבל עליה שבועה. עד שלא קרב הקומץ, ר' שמעון לטעמיה, דאמר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה. עד שלא נמחקה מנגילה, אלא מאי משקה לה? אמר רב אשי: לא נצרכה לשרישומו ניפר. עד שלא תקבל עליה שבועה, מושקתה הוא דלא שתיא הא מיכתב כתבי לה? והאמר רבא: מנגילה סומה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום! כדי נסבה. במאי קמיפליגי? תלתא קראי כתיבי: "והשקה" קמא, "ואחר ישקה", "והשקה" בתרא, רבנן סבירי: "והשקה" קמא לגופו, שמשקה ואחר כך מקריב את מנחתה, "ואחר ישקה" מיבעי ליה לשרישומו ניפר, "והשקה" בתרא שאם נמחקה מנגילה ואומרת "איני שותה" מערערין אותה ומשקה אותה בעל פרה. ור' שמעון סבר: "ואחר ישקה" לגופו שמשקין את מנחתה ואחר כך משקה, "והשקה"

קמא שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה, "והשקה" בתרא שאם נמחקה מנגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרה. ורבנן, בריעבר לא פתח קרא. וסבר ר' עקיבא משקין אותה בעל פרה? והתניא, ר' יהודה אומר: כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה, שאם נמחקה מנגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל פרה. אמר ר' עקיבא: כלום אנו צריכין אלא לבדוקה והלא בדוקה ועומדת, אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור בה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה. וליטעמיה תיקשי לך היא גופה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה? והלא בדוקה ועומדת, לא קשיא, הא דקהדרא בה מחמת ריתותא, והא דקהדרא בה מחמת ברייתא, והכי קאמר: כל מחמת ברייתא, כלל כלל לא שתיא. מחמת ריתותא, עד שלא קרב הקומץ, לא אמוחוק מנגילה, אי נמי אמוחוק מנגילה, דשלא פדין עבדי כהנים דמחוק, מצי הדרא בה. מצי הדרא בה, משקרב הקומץ, פדין עבדי כהנים דמחוק, לא מצי הדרא בה, קשיא

ראשון אינו נדון אלא לגופו ומקראות יתרות האמורים אחריה נתנו לדרשו, הלכך קמא דוקא לומר שמשקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ונ"ע ואחר ישקה אפי' שכתבה מנחה אקדם הקטרה קאי, ואחר דקאמר אמוחוק קאי הכתובה למעלה. וקאמר רבנן דאם לא נמחקה יפה לא ישקה. והשקה בתרא נמי אקדם הקטרה קאי ולדרשה אקמ ע"כ: ור"ש כבר ואחר ישקה. משמע דדוקא הוא, ודוקא כתיבה לאחר הקטרה, לומר שכל מעבדין בה הקטרת המנחה ורשם הנכר, וכלהו מהבא נפקי דקודמין להשקאה, והשקה קמא לאכשרי דאי עבדי אפיכא: והשקה בתרא שאם נמחקה מנגילה ודוקא אחר הקטרה כדבין אימחוק משקין אותה בעל פרה. והיינו דאיכא בין ר"ע לר"ש, דר"ע לית ליה אם השקה ואח"כ הקריב מנחתה בשרה, הלכך והשקה קמא דריש לבעל פרה, ואפי' דשלא כדבין אימחוק קדם הקטרה. ואחר ישקה לרשמו נכר, והשקה בתרא לגופיה לומר שמשקרב מנחתה ואח"כ משקה דריעבר לא פתח קרא. אין דרך הכתוב לומר בתחלת דבריו שלא בדרך מציאות, אלא בתחלה סדר משפט דבריו, ולבסוף מרבה מקראות לדרשו: כלבוס. שני שנים יש לו, ונתן לתוך פיה וקוה אלא לבדקה. אם שחורה אם טמאה: והלא בדוקה ועומדת, דכיון דקאמר איני שותה מודה שהיא טמאה: יכולה לחזור בה. ולומר איני שותה, ואין אונסין אותה דאם מודה דטמאה היא: משקרב הקומץ וכו', ולקמיה פריי היא גופא קשיא אמאי אינה יכולה לחזור והלא בדוקה ועומדת היא: דקא הדרא חשבת ברייתא. הא דקתני בדוקה ועומדת דקא הדרא בה מחמת ברייתא הוא, שאינה רותנת וקאמרה איני שותה, ודאי טמאה היא ולכך אינה רותנת דסמכא מעשרא ואמרה כי מטינא למשתי לא שתינא, ולא שנא קרב קמץ ולא שנא לא קרב לא שתינא כדמקשר ואילו כל מחמת ברייתא כלל כלל לא שתינא ואפי' קרב הקמץ. והא דמפליג בין קרב ללא קרב, דקא הדרא בה מחמת ריתותא, שאנו רואין אותה רותנת, דאיכא למימר דאינה מאמנת שלא לבדקה המים ואפלו היא שחורה, ורוצה היתה לטמון על סתרתה ולשנותה, ולפיכך היא רותנת וכשמועגת לשנות חזרת בה, הלכך עד שלא קרב

בו, וברייתא קמיתא דלעיל דקתני מערערין אותה במחמת ריתותא קאמר:

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

האחרון. ובוה נחלקו, שרפנן סברי, 'והשקה' קמא הכתוב לפני
ההקטרה. לגופו - לענין ההשקאה עצמה בא. ללמד שמשקה ואחר
כך מקריב את מנחתה - כלומר, מכך שכתבה התורה את
ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים.
והפסוק 'ואחר ישקה' מביע ליה לשרישומו ניכר - ללמד שאין
משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יותר בה
רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המחיקה ישקה' ומ'והשקה'
בתרא לומדים, שאם נמחקת כבר המגילה ואמרת הסוטה איני
שותה, מערערין אותה - פותח את פיה שלא בטובתה וישקה
אותה בעל כרחיה.
ורבי שמעון סבר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני - 'ואחר
ישקה' לגופו - לענין השקאת הסוטה עצמה בא. ללמד שמשקין
את מנחתה ואחר כך משקה - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר
כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת
המגילה לתוך המים באופן שלא יארש רושם. 'והשקה' קמא -
ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה. בא ללמד שאם השקה ואחר
כך הקריב את מנחתה בפרשה - כלומר, אף שלכתחילה נעשית
ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה,
כשר, 'והשקה' בתרא - האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו,
מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד שאם נמחקת מנילה לאחר
כל אלו, ואמרה איני שותה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל
כרחיה. שואלת הגמרא, ורפנן מדוע אינם דורשים את הפסוקים
כרבי שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר
הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, בדיעבד לא פתח קרא
- אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את
סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה
ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה'
הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה' ו'השקה'
האחרון נכתבו לדרשה.
הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי
עקיבא, וסבר - ובי סבר רבי עקיבא שסוטה שאמרה איני שותה
לאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כרחיה, והתניא, רבי
יהודה אומר כלבים - שניים של ברזל משילין לתוך פיה -
פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא
תוכל לסגור, כדי שאם נמחקת מנילה ואמרה איני שותה,
מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה. אמר רבי עקיבא,
כלום אני צריכין את שתית המים אלא לבידוקה אם טהורה היא
או לא, והלא כיון שאומרת איני שותה, בדיקה ועומדת היא, שהרי
בכך מודה שטמאה היא. אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור
בה ולומר איני שותה, ואין משקין אותה בעל כורחה, שהרי זה
כאילו הודתה שטמאה היא, אך משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור
בה. הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כורחה אלא
לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה,
שלאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כורחה.
שואלת הגמרא על המקשה, ולימצימיה - לטעמך שהקשית
מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה
לעיל, תיקשי לה היא גופה - תקשה על הברייתא בפני עצמה,
מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע
משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה, ומחייבים אותה לשתות.
והלא כיון שאמרה איני שותה הרי היא בדיקה ועומדת - שהרי
נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, לא קשיא
- זה אינו קשה, הא - מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ
מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתית המים אינה נחשבת
כחודאה בטומאה, מדובר באופן דקדוקא בה מחמת ריתאי -
שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שחזרה ורתת. וקא - ומה

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מדיכן למד רבי שמעון שהשקאת
הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג' פעמים מוזכרת ההשקאה
בפרשת סוטה בסדר דלהלן. א. לאחר מיתוי מגילת הסוטה במים,
"ורכת את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המים.
והשקה את האשה". ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן
המנחה את אוזרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את
המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו'".
הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. תנו
רפנן, 'והשקה' הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, מה
תלמוד לומר - מה בא ללמדנו, והלא כבר נאמר לאחר הקטרת
המנחה 'והשקה את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה'
משמע ששתית המים נעשית לאחר ההקרה, ואם כן 'והשקה'
האמור לאחר המחיקה לשם מה נכתב, בא ללמדנו שאם נמחקת
מנילה ואמרת איני שותה - כלומר, אף שקודם מחיקת המגילה
יכולה לומר איני שותה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שותה, אין
שומעין לה, אלא מערערין אותה - פותחין את פיה שלא בטובתה
ומשקין אותה בעל כרחיה. דברי רבי עקיבא. רבי שמעון אומר,
'ואחר ישקה' - השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה מה
תלמוד לומר - מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת
המים נעשית לאחר ההקטרה, והלא כבר נאמר - שהרי כבר נאמר
בפסוק שלישי 'והשקה' לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו
שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. אלא ללמד שאין משקים אותה
אלא לאחר כל מעשים בולין האמורים למעלה - קודם לכן
בפרשה. מגיד - ובאה התורה ללמד בכך, שג' דברים מעבדין בה,
כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים, עד שלא קרב הקומץ,
ועד שלא נמחקת מנילה, ועד שלא תקבל עליה שבועה.
הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר
שאין משקים אותה עד שלא קרב הקומץ, הולך בזה רבי שמעון
למעמיה, דאמר במשנתנו, שקודם מקריב את מנחתה ואחר כך
משקה, אך על מה שאמר שאין משקים אותה עד שלא נמחקת
מנילה, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקה
המגילה אלא מאי משקה לה - הלא המים הבדוקים, הם מים
שמחו מגילת סוטה לתוכו, ולפני שמחו אינם מי סוטה. אמר רב אשי
ליישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין משקין אותה לפני
שמחו את המגילה לתוך המים, לא נצרכה - אלא שהוצרך לומר,
לשרישומו ניכר - שאף שכבר מזו לתוכו, אם עדיין נותר רושם
במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחקו באופן שלא יהא רישומו
ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכול לשתות עד שלא
תקבל עליה שבועה יש לשאול, שמדבריו מדיק מישתא הוא דלא
שתאי - שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, הא מיתבת בתבי
לה - אבל לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה
והאמר רבא, מגילת סוטה שבתבה קודם שתקבל עליה שבועה
לא עשה ולא כלום, לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה
לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת
השבועה. מתרצת הגמרא, אכן אין כותבים את המגילה עד שתקבל
עליה שבועה, ומה שאמר שאינה יכולה לשתות עד לאחר קבלת
שבועה, כדי נקבה - בדרך אגב ושלא לצורך אמרו, שהרי גם
כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.
במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה,
לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי
שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא,
במאי קמיפליג? מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, לתא קראי
בתרי, ג' פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשה, 'והשקה' קמא -
ראשון, נכתב לאחר המחיקה וקודם הקטרה, בפעם השניה כתוב
לאחר ההקטרה 'ואחר ישקה', ולאחריו כתוב 'והשקה' בתרא -

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ללמד את בתי תורה כדי שתדע את פרשת סוטה, ושאל יש לה
זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי שאם תשקה - תגיע למצב
שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תדע שהזכות תולה לה - שנית
להיצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכך תשתדל
להרבות זכויות. רבי אליעזר חולק ואומר, כל המלמד בתי תורה
(באילו) לומדה תפלות - דברי הבאי. רבי יהושע אומר רוצה
אשה בקב ותפלות מוט' קבין ופרישות - האשה מעדיפה מזונות
מועטים ושיהא בעלה מצוי עימה, משיחיו לה מזונות מרובים ויהא
בעלה פורש הימנה. הוא היה אומר, חסיד שוטה - אדם המתחסד
יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. ורשע ערום -
שעושה מעשה רשעות בערמה, ואשה פרושה - מכשפה שפועלת
בכשפייה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על
ידי תפילתה וחסידותה נעשים מעשים. ומכבוד פרושין - אדם
שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו
בכותל להראות שהוא עניו וצנוע, הרי אלו מכלי עולם - משחיתים
את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם
בעולם.

גמרא. אמר רבי יהודה אמר שמואל משום - בשמו של רבי
מאיר, בשחייתו למד תורה אצל רבי עקיבא, הייתי מטיל
קנקנתום - סם שהרושם שלו אינו נמחק לתוך הדיו שבו הייתי
כותב את כתבי הקודש, ולא אמר לי דבר. בשפאתי אצל רבי
ישמעאל, אמר ליה בני מה מלאכתך, אמרתי לו לבלל - סופר
אני. אמר לי, בני, הוי וזירי, שפלאכתך מלאכת שמים היא,
שמן תחסיך אות אחת - כגון, שתחסיך את האות א' מהמילה
אמת' שבפסוק 'ה' אלקים אמת', או תתיר אות אחת - כגון,
שתוסיף ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים',
ונמצאת אתה מתיר את כל העולם כולו. אמרתי לו לרבי
ישמעאל, דבר אחד יש לי, שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום
שמו. אמר לי, וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו, הרי התורה
אמרה לגבי מגילה סוטה, "לקח אל מי המרים", הרי שצריך שיהא
הקרב שבו נכתב פרשת סוטה שבתורה, כתב שיוכל לקחות -
שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני הכהן יוכל ליטול מפרשת
סוטה שבספר תורה ולמוחקו לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך
הדיו קנקנתום, לא ינתן למוחות לתוך המים.

שואלת הגמרא, מאי קאמר ליה - מה אמר רבי ישמעאל, ומאי
קא מהדר ליה - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש
בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל
אמר לו שמלאכתו מלאכת שמים, ולכך צריך הוא להיזהר בחסרות
ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום
לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתירות. משיבה הגמרא, הכי
קאמר ליה רבי מאיר לרבי ישמעאל, לא מבעיא בהסירות ויתירות
דבין אנא - ונזהר אני מהם, אלא אפילו למיחש לזכוב דדילמא
אתי ויתיב אתגיה - שמא יבוא זכוב וישב על הגג הימני דדלית
כשעדיין לא יבש הדיו, ומחיק ליה ומשני ליה ר"ש - ומחמת
המחיקה יראה הדלית כמו ר"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי
להיצל מזה, דבר אחד יש לי שאינו נמחק כלל, שאני מטיל לתוך
הדיו, וקנקנתום שמו.

מקשה הגמרא, איני וכי כך היה המעשה, והא תניא, אמר רבי
מאיר, בשחייתו למד תורה אצל רבי ישמעאל, הייתי מטיל
קנקנתום לתוך הדיו ולא אמר לי דבר. בשפאתי אצל רבי
עקיבא, אסרה עלי - להטיל קנקנתום לתוך הדיו שצריך כתב
שיוכל להימחות, קשיא שמוש אשמוש - שבברייתא הקודמת
מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן
הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא השניה מבואר
להיפך, וכן קשיא אסרה אאסרה - שבברייתא הקודמת מבואר,

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ
כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין קשיא דרבי עקיבא אדרבי
עקיבא, שהרי התם - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם,
אמר שמתחילה מבעב - שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה
לומר איני שותה, אלא משקין אותה בעל כורחה, והכא - בברייתא
השניה אמר, קומין מעבב - שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה
לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב. מתרצת הגמרא, תרי תנאי
ואליבא דרבי עקיבא - הברייתות הללו נשנו על ידי שני תנאים
שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.

מסתפקת הגמרא, איפועיא להו, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה
שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב
כדוודא בטומאה, מה הדין אם אמרה איני שותה מחמת בריאותה,
והורה בה לאחר מיכן, ואמרה שותה אני, מהו - האם משקים
אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם כיון דאמרה
בתחילה איני שותה, הרי זה ממש כמי שטמאה אני דאמרה, וכיון
דאחריק נפשה בטומאה - כיון שהחזיקה עצמה בעיניו שזינתה,
לא מציא הדרה בה - אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות.
שהבייר על ידי שתיית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם
בחזקת טומאה. או דילמא, כיון דאמרה - כיון שחזרה ואמרה
שותה אני, גליא דעתה דמחמת ביטולא הוא דאמרה - היא
מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שותה', לא היה זה
משום שמודה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי
עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה.
וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתיה אלא מחמת פחד,
יכולה לחזור בה - ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תלין.

אמר אבונה דשמואל, צריך שינן הכהן דבר מר לתוך המים
המאררים. מבארת הגמרא, מאי מעבב, אומר קרא וכתב את
האלות האלה הכהן בספר ומוחה אל מי המרים, משמע שמוחה
את המגילה למים שפירים בכך לפני המחיקה לתוכם.

משנה. אם עד שלא נמחקה המגילה, חזרה ואמרה איני שותה,
אין מחייבים אותה לשתות אלא מגילתה נגזרת בצידי בית המקדש,
שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגזרים שלא יתבזו.
ומנחתה אינה קרבה אלא מתפורת - נשרפת על הדשן - מקום
בעזרה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. ואין מגילתה של זו
בשרה להשקות בה סוטה אחרת, לפי שהמגילה צריכה להיכתב
לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.

אך אם כבר נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני, המים
נשפכין, שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום
שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה
ועומדת ומנחתה מתפורת על בית הדשן.

ואם נמחקה המגילה חזרה שזינתה אלא שחזרה בה ואמרה
איני שותה, מערערין אותה - פותחים את פיה שלא בטובתה
ומשקין אותה בעל כרחיה. שיתכן שטהורה היא, אלא שמחמת
הפחד מהמים, שחוששת שתינוק מהם למרות טהרתה, אינה מסכמת
לשתות.

סוטה השותה מן המים, אם באמת אינה טהורה, אינה מספקת
לשתות - לגמור את המים, עד ששפיה מוריקות ועיניה בולטות,
והיא מתמלאת גידין - הגידים שבלחיה מתנפחים ונראית מליאה
גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפיחות. והם - הכהנים
אומרים, הוציאוה מעזרת נשים שעומדת בה כדי שלא תטמא
העזרה.

סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אם יש לה זכות
היתה הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יש
זכות שתולה - שמעכבת את עונשה בשנה אחת, יש זכות תולה
ב' שנים, יש זכות תולה נ' שנים. מכאן אומר בן עזאי, תיב אדם

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כ עמוד א

תוספות

רש"י

קשיא דר"ע אדר"ע התם קאמר מחזיקה מעכבא. את האנס, דכל זמן שלא נמחקה אם אמרה איני שותה יכולה לחזור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמחקה המגלה מערערין אותה על ברכה ואפי' לא קרב להקטין, דהא והשקה קמא דקדם הקטרה להכי דרשין, והכא קאמר קמין מעכב את האנס לכל כמה דלא קרב קמין אי אמרה איני שותה לא אנסינן לה להשקותה ויחזרה ואמרה שותה

אני. לר"ע מהו להשקותה מרובנה? שיתן מר. דבר מר: שפרים כבר. קדם מחזיקה, אלמא מחמת דבר אחר הם מרים ואין מירדה על שם קללת בדיקתם נקרא, דהא מקמי מחזיקה לא בני מייבדק נינהו: מתי? מלילה נגנזה. כצד התיבול, דכל כתבי הקדש שאנין ראויין לקרות בהן נגנזין שלא יתבזה על בית חדש. שהיא בעורה ששורפין שם פסולי קדש קדשים ופסולי אימורים שמוציאין לפנים מן הקלעים, כדאמרין בשחיטת קדשים (ף ק): שלשה בית חדש הם, דהואיל וקדשה בכלי נשפרת בעורה, והיא מתפוררת היינו נשפרת כדאמר לקמן (ו' ט.) ואילו שמוציאיהם נשפרות וקא חשיב להא התמורת איני שותה, ואין מגלחה בשדה להשקות בה סוטה אחרת, דבעינן כתיבה לשמה דכתיב ועשה לה הכהן לה לשמה: הפים נשפין. כיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא ומים מקרים לא נטנו אלא לקבר את הספק מערערין אותה, דדלקא טהורה היא ומחמת רתיבותה קאמרה: מתפלאת גידיו. הגידין שבלתייה נותחין ונראות כמלאה גידיו, וגם בשדה נעשית שיטה שיטה של נפיקה, והכי תניא בספרי במין שרביטין מוורקין בה: שלא תפסא העורה, שערי נגזור או עזרת נשים שתצא דרך שם, ולקמיה פריך והא אמרין: בעלמא דשערי נגזור לא נתקדשו וכ"ש עזרת נשים ומת מתר לקנס למחנה לזה: תרע שבות תולה לה. תראה ותלמד בקרשת סוטה שהוכות תולה. דילפון מנקתה ונורעה ורע, ונקתה ע"י זכות כדי ורעית ורע י' חדשים, ויא יומר כדמפרש בגמ': מלפון תפלות מפרש בגמ': דהא יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות. גרסינן, ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פירושין. מפרש בגמ' שפוקה את עצמו בכתלים להראות שהיא עניו ונצונה גמ' לכלל. סופר: אם תתפר אות אחת. כגון א' וד' אלהים אמת (ויקרא א') היתר אות אחת כגון בראשית בראא אלהים: דבר אחר של י' ל' לקמן מפרש מאי תשובה היא זו: כתב שייכל למחות. ורבי ישמעאל סבר מוחזקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה, ואפשרת סוטה לחודה קא קפיד: מאי קאמר ליה ומאי מתיר ליה. מאי קאמר ליה ר' ישמעאל דקא מהדר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שערשר רשם ואינו נמחק, מה ענין קנקנתום אצל הסור התורה: ומשני ליה ר"ש, כגון דלית דאדרה: דבר אחד יש בו, ואינו נמחק לגמרי: קשיא שמוש אשמוש. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר הקא דר"י קודם: לא מצי למיכא אליה. על עקרי טעמיה, שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים: איא לקמיה דר"י: וגבר וקרא. המשניות סתומות כמו שהן, כדגמיר להו מרבו ורבו מרבו: ויחד אהא לקמיה דר"ע למיסב סברא. לעמוד על עקר טעמי המשנה, מפני מה זה טמא וזה טהור, זה אסור וזה מותר, ועל מה כל דבר נסמך ועל איזה מקרא, וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולהבין דבר מתוך דבר כשהיה דבר חדש נשאל בבית המדרש מזהבין וילמדוהו ולאיה משנה דמורה

קשיא דר' עקיבא אדר' עקיבא: התם אמר מחזיקה מעכבא, והכא אמר קמין מעכב? תרי תנאי ואליבא דר' עקיבא. איבעיא להו אמרה "איני שותה" מחמת ברייתא וחזרה ואמרה "שותה אני", מהו? כיון דאמרה איני שותה? "טמאה אני" קאמרה, וכיון דאחזיק נפשה במומאה, לא מציא הדרה בה, או דילמא כיון דאמרה "שותה אני" גליא דעתה דמחמת ביעתותא הוא אמרה, תיקו: אמר אבוה דשמואל: צריך שיתן מר לתוך הפים. מאי טעמא? אמר קרא: "מי המרים שמרים כבר: מתני' עד שלא נמחקה המגילה אמרה "איני שותה" מגילתה נגנזה, ומנחתה מתפוררת על הרשין ואין מגילתה בשדה להשקות בה סוטה אחרת. נמחקה המגילה ואמרה "טמאה אני" הפים נשפין, ומנחתה מתפוררת על בית הרשין. נמחקה המגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה, ומשקין אותה בעל ברחיה. אינה מספקת לשותות עד שפניה מורקות ועיניה בולטות, והיא מתמלאת גידיו, והם, אומרים: הוציאוה, שלא תטמא העורה. אם יש לה זכות היתה תולה לה, יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים. מבאן אומר בן עזאי: חייב אדם ללמד את בתו תורה, שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה. ר' אליעזר אומר: כל המלמד בתו תורה לומדה תפלות. ר' יהושע אומר: רוצה אשה בקב ותפלות, מתעשה קבין ופרישות. הוא היה אומר: חסיד שוטה, ורשע ערום, ואשה פרושה, ומכות פרושין הרי אלו מכלי עולם: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' מאיר, כשהייתי למד תורה אצל ר' עקיבא, הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדין ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל ר' ישמעאל, אמר לי:

מגילתה נגנזה. ירושלמי תני נגנזה תחת צידו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן היה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מהו לגבול בהן את העיט מהו בכה משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחק כמה ימחק תני רבי חנין ב"ש אומרים אחת ובה"א שתיים אי"א אליעאי טעמא דביה כדי לכתוב ייה: (שייך לע"ב) אמר ר' ירמיה למחוק לה מדות איבא בניניהו. תימה לרבי והא בימי ר"מ נפסקו כבר המים המרים כדאמר' בפ' תראא (לקמן פ"ז מה) דר' יוחנן בן זכאי הפסוקי ועד האמר רבא (על ד' פ' מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום א"כ מ"ט דמד' מוחזקין לה מן התורה וליבא למימר מד' מוחזקין לה מן התורה לית ליה דרבא א"כ אמאי אמר לר"ש לעיל (ו' יט.) כדי נסבה לימא לית ליה דרבא אלא הכי משמע דבהא דרבא כ"ע מודו ואיבא למימר מד' מוחזקין לה מדות כגון אם נכתבה אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה אע"פ שהסופר לא נתבין לשם סוטה אלא לשם ס"ת ומה שאין מטילין קנקנתום לתוך הדין לפרשת סוטה אפי' בזמן הזה משום דרביה בה ומהו דבעינן כתב שיכול למחות וכיון דס"ל מוחזקין לה מן התורה ש"מ דקסבר דאאותה פרשה אפילו כתובה בתורה קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקין. לפום האי דיהיב ה"מ למיפרך וכי לית ליה לת"ק א דתנן כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין וכו' ה"מ לתרצו' דילמא עד כאן לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לא לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה סתמא להשקות עומדת כדאמרין בריש מסכת ובזהם (ף ט) א"ע עד כאן לא פסלינן גבי גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו' מיהו היכא דאיתתק לשם רחל לא אמר דהא מתקא ע"י מדיקה לשם רחל ולרבי אחר בר יאשה נמי אע"י דעשייה דידה מחזיקה היא מיהו מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב ומהו לה דרשין ליה נמי אבתיבה דבעינן דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אהני נמי האי דלא

בני מה מלאכתך? אמרתי לו: לכלך אני, אמר לי: בני, הוי וזהו שמלאכתך מלאכת שמים היא, שמוא תחסיור אות אחת או תתיר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם כולו. אמרתי לו: דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדין, וקנקנתום שמו, אמר לי: וכי מטילין קנקנתום לתוך הדין? התורה אמרה "ומחה" כתב שייכל למחות! מאי קאמר ליה ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה לא מבעיא בפסירות ויתירות דבקי אנא, אלא אפילו למיחש לזיבוב, דדילמא אתי ויתבי אתגיה דדל"ת ומחיק ליה ויחשו ליה ר"ש, דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדין וקנקנתום שמו. אינו? והא תניא, אמר ר' מאיר: כשהייתי למד תורה אצל ר' ישמעאל הייתי מטיל קנקנתום לתוך הדין, ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל ר' עקיבא אסרה עלי' קשיא שמוש אשמוש, קשיא אסרה אסרה, בישלמא שמוש אשמוש לא קשיא, מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא, כיון לא מצי קם אליביה, אתא לקמיה דר' ישמעאל וגמר וקרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא סבר סברא. אלא אסרה אסרה קשיא, קשיא. תניא, ר' יהודה אומר, אומר היה ר' מאיר: לכל מטילין קנקנתום לתוך הדין חזין

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

דלא כתב וכתב לה א"ע? דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דידיו דרב נחמן בר יצחק
א"כ האי דקאמר הבא היום וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב
גבי עשייה ודא בפרק כל הגט (גיטין דף קז) מפרש מ"ט פסלין לכל האי גיטין אי כתיב נתן
ספר כריתות ה"א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא
כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האי דלא איתור
כתב לה אבל יש לו ב' נשים דאיתור קא כתב לה
כשר כתב רחמנא וכתב לה דמעטין היו לו שתי
נשים וכו' אלמא דמעוטי ה"א מוכתב גרידא
היכא דנכתב לה אשה אחרת וי"ל דשאני ההם
דלא הוה צריך למיכתב אלא נתן לה ספר
כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי
נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא
הוא האי וכתב הילכך לא דמעטניה מיניה אלא
היכא דלא אכתיב לשם אלוה בעולם כדכתיב
וכתב את האלות: **הא** מני ירע דלא ובכות סבר
לה כרבנן. פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי
ובירושלמי בהדיא דסבר ר' עקיבא זכות תולה
דגס בירושלמי תני ר' טרפון אומר כל זכויות
שנאמרו בתורה לטובה חוץ מוז שהיא של
פורענות אמר לו ר"ע אילו נאמר מזכות עון
והשק הייתי אומר כדברך הא אינו אומר מנחת
זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוי אמר ר"ע
בהדיא דכות תולה הוה מוקף לה כרבי דמתני'
(לפני ד' כג) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה
מצי לאוקמא כרבי דמודספא רבי ירשא לאו רבי
ועד איכא למאן דאמר בפ"ק (נפיל ו' א)
דבמנחתה פליגי רבי ורבנן: **הא** טמא מת אלא
אפי' מת עצמו. קשיא לר' דהכא משמע דמכניס
מת חמור מטמא מת הנכנס ובפרק בתרא
דעירובין בסופו (דף קז) אמר רב טובי בר קיסנא
אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב
שרץ עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו
מי שיש לו טהרה במקדש ומת נמי אין לו טהרה
במקדש ויש לתרץ דהתם מיירי במכניס שרץ שלא
נגע בו ושרץ לא נטמא במנשא ולהכי נקט נמי
שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה
משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא
ה"פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן
הטומאה אלא אפי' מת עצמו דהויא טומאה
בחיבורין במכניס דחמירי טפי מטומאה שלא
בחיבורין בדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף סא)
ביעותותא מרפאי. תימה לר"י ודא בפרק
בתרא דנדה (דף סה) בגמרא ב"ש
אומרים כל הנשים מתות נדות מיט דב"ש אגב
ביעותותא (דמלכאבא) דמותא חזיא וכו' פליגי
עליה וקא מקשה התם אלא הא דתניא ב"ש
אומרים כל הנשים מתות ובין קרי כאן במשור ולא
מתמתא אונסא דא"ל טעמא דב"ש וכו' אלא דלא
אמרי' ביעותותא מרפאי וי"ל ביעותותא דמלאך לא
מרפאי דלא חזי אלא בשעת הרצאת הנפש:
יש זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות
תולה שנה אחת מנכונדצר לקצת ירחין
תרינ עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנן וידי
לשנתיים ימים (מנולא ד') יש זכות תולה שלש
שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה
(מנולא ד' כג) אמר ר' יוסי כל אותן שלש שנים היה
עוסק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק
בתורה: מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט במזומנה
הכי פירוש אימא דמנחת זכרון ליכא למליף
זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרש אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעוטה ררי מוכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
ובכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מוכרת עון אין לה זכות:

חוץ מפרשת סוטה. ואפי' בס"ת משום. של ר"מ: שבמקדש. של כל סוטה וסוטה: **מאי**
בינייהו. כלומר במאי קמפליגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת סוטה שבספר תורה.
לח"ק מחקיקין. לר' יעקב לא מחקיקין כי הני **תנאי**. דאפילו נמי בבתיבה לשמה: **דאיתניק**.
מכל נשים לשמה של זה: **אמר רב נחמן** וכו'. איהו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי,
ופריך לאידך גיסא, ואית ליה נמי דרב פפא
וה"ק איכא למיפריך להאי גיסא ואיכא למיפריך
להאי גיסא: כתב. לא גט לגרש את אשתו ונמלך
מלגרשה: **בן עירי**. ששמו בשמו ודא מאותה
העיר: **שמי בשמך** וכו'. ובני עיר אגרונו גט
זה ראוי לי. תנחו לו ואגרש בו את אשתי: **פסול**
לזה לגרש בו. דדרשין לה לשמה. דכתיב וכתב
לה ספר כריתות. והכא נמי כתיב ועשה לה
הפסוק: **פני**. הא דקתני דבין ששתיה נבדקה.
ר"ש היא דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה
דאי לא אקריב ברישא לא הוה מייבקה עד
שתקרב מנחתה דכתיב מזכרת עון: **הא אמר אין**
זכות תולה. במתני' (לפני ד' כג): **ר"ע**. דאמר
לעיל (ו' יט) משקרב הקמין אינה יכולה לחזור
בה. אלמא מקריב לה קדם שתשתיה: **בשעה**
לזה. בהר הבית. דהא עזרת נשים וגם שער
נקור לא נחקשו בקדשת עזרה. והרי הן כשאר
הר הבית: **עמו**. כמחיצתו. ובמדרב נמי הוי א'
מנחות. לפנים מן הקלעים מחנה שכינה. והלוי
יחזו סביב למשכן העדות (מנחות א'
לזה. והדגלים ג'. פרסאות זה מחנה ישראל,
ומשה היה לו קאמר עמו: **שפא תפרוס** נדה.
אגב ביעותותא דמים הקמרים. והנהיג והוב והנהיג
ובכל קרי אסירי במחנה לזה דלפסוק
בפסוקים בפרק אלו דבריו (ו' סא): **תקרא צמית**.
דאנה שאניה באה פתאום אלא דאנה שפא
בזאז אויבים להקרה צומת את הקמור
מלחוציא דם ואפי' בשעת וסקה. וההיא דנה
דאנה איתמר. דקתני הגיע שעת וסקה ולא
בדקה בטמא מפני שארז בומנו בא. ר"מ אומר
אם דקה במחנה והגיע שעת וסקה לזה בדקה
טהורה. אם בדקה אחרי כן ומצאתה טהורה
ולא אמר ארז בומנו בא. שחררה מסלקת את
הדמים: **ביעותותא**. הכאה פתאום כגון זו שלא
היתה חרדה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת
בצער. וכן באסתר שפאת לה שמעות מרדכי
פתאום: **מרפאי**. תדמים. פותח את הקמור: **פני**
מתני'. דקתני יש זכות תולה ג' שנים: **כדי בדקה**
הקמרי. דדריש ונקמה ע"י זכות כדי ונורעה ורע.
כשיער שהקמרי נגר במעברת: **הראוי לספר**
לחיות ולבא ליד ספור שבחו של מקום: **ואע"פ**
שאין ראיה. גמורה לדבר זכות תולה י"ב חדש.
וכר לדבר. ולקמן מפרש אמאי אינה ראיה. לזמן
מלכא מלכי: **ישפר עליך** וכו'. דנאלא אמן
לנכונדצר כשפטר לו החלום שיהא נטרד מן
האנשים ולהיות עם בהמה ודחיה. לזמן מלכא -
אמנם הפולחן. מלכי ישפר עליך - עצתי תיטב
בעיניך להאמין לעצתי. והפוך בצדקה פרוק.
חטאך ע"י צדקה פדה: **ועניתיך בנתיבות**. ועונותיך
בנתיבות העניים:

הן

יספר ורע הראוי לספר. ר' ישמעאל אומר: שנים עשר חדש ואף על פי שאין ראיה לדבר,
וכר לדבר דכתיב "להן מלכא מלכי ישפר עליך וחסינך בצדקה פרק ועניתיך במהן ענין

הן

זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרש אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעוטה ררי מוכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה
ובכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מוכרת עון אין לה זכות:

מצוה

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, מאי 'עשייה' - מהי העשייה
58 שאמרה התורה מִחִיקָה - שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה
59 של הסוטה ולא שכתבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.
60 שנינו במשנה, אינה מספקת לשתות עד שפניה [ובו].
61 מקשה הגמרא, מני - כמו איזה תנא סובר התנא של משנתנו
62 שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד
63 לאחר שתיית פניה מוריקות, רבי שמעון היא, דאמר מקריב את
64 מנחתה ואחר כך משקה, דכמה דלא קריב מנחתה - שכל זמן
65 שלא קריב המנחה לא כריב לה מים - אין המים בודקים אותה,
66 דכתיב 'מנחת זבדן מוכרת עין' הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה
67 נבדקים עוונותיה וזוכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן
68 מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה
69 מוריקות. אימא סיפא, יש לה זכות היתה תולה לה, אהאן לרבנן
70 הרי שבאנו לשיטת חכמים, דאי רבי שמעון, האמר אין זכות תולה
71 במים המרים. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא,
72 אמר רב חסדא, הא - משנתנו מני, רבי עקיבא היא, דאמר,
73 מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, ולכן אומר התנא ששתיית
74 המים בודקת מיד, ובזכות - אם תולה לה, סבר לה כרבנן -
75 שאומרים שהזכות תולה לה.
76 שנינו במשנה, וזה אומרים להוציאיה וכו' - לאחר ששותה הסוטה
77 מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין
78 והעומדים שם אומרים להוציאיה שלא תטמא העזרה.
79 שואלת הגמרא, מאי טעמא מבקשים להוציא אותה מהעזרה,
80 לכאורה הסיבה היא, דדילמא מיתה, למימרא דמת אסור במחנה
81 ליה - היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים
82 לעזרה). ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש
83 והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה ליה, והתניא, טמא מת מותר
84 ליכנס למחנה ליה, ולא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת
85 עצמו, שנאמר, 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', רעמו
86 משמע, שפחיתו. ובמדרב דיו ג' מחנות, לפניו מן הקלעים, היה
87 מחנה שכינה, סביב מחנה שכינה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה
88 ישראל. ומכך שמשה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות
89 יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה ליה. אם כן קשה, מדוע
90 הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה.
91 מתרצת הגמרא, אמר אביי, לא מחשש מיתה הוצרכו להוציא,ה
92 אלא שטמא תפוס נדה מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית
93 המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה
94 במחנה ליה.
95 שואלת הגמרא, למימרא דבעיותא מרפא - שהפחד מרפה את
96 מקור דמיה וגורם לראית דם. אומרת הגמרא, אין, דכתיב
97 'ותתחלחל המלכה מאד', ואמר רב מהו לשון 'ותתחלחל',
98 שפירסה נדה - היינו, שנתמסס חלל גופה, ופירסה נידה.
99 מקשה הגמרא, והא אנה תנן, חרדה מסלקת דמים - אישה הנתונה
100 בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, פחדא צמית - דאנה
101 מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני
102 אויבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם,
103 ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה.
104 ביעותא מרפא - אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא
105 שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים,
106 ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים
107 בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.
108 שנינו במשנה, יש לה זכות היתה וכו' - פעמים שהמים אינם
109 בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש
110 זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג' שנים.
111 מני מתנינן - שאומרת שיש זכות התולה ג' שנים, לא אבא יוסי
112 בן חנן, ולא רבי אליעזר בן יצחק איש כפר דרום, ולא רבי

1 חוץ מפרשת סוטה בלבד - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה,
2 כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר
3 רושם לאחר מחיקתה. רבי יעקב אומר משמו - של רבי מאיר, חוץ
4 מפרשת סוטה של מקדש - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל
5 סוטה וסוטה.
6 מבררת הגמרא, מאי בינייהו - במה נחלקו, כלומר, מה יסוד
7 המחלוקת בניהם. אמר רבי ירמיה, למחוק לה מן התורה איכא
8 בינייהו - נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא
9 קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה
10 בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת
11 פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה
12 הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך
13 שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. והני תנאי כי הני
14 תנאי - והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן
15 להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה
16 אחרת. דתניא, אין מגילתה - מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו
17 אינה פשיה להשקות בה סוטה אחרת. רבי אחי בר יאשיה
18 אומר, מגילתה - מגילה שנכתבה לשם סוטה זו פשיה להשקות
19 בה סוטה אחרת - שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבבריתא
20 דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה
21 להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי
22 בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה
23 אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר
24 תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא
25 יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת
26 סוטה אחרת.
27 אמר רב פפא לדחות, דילמא לא היא - אין הכרח לומר כן, ואפשר
28 לומר עד כאן לא קאמר תנא קמא ה"ם, שלא ניתן להשתמש
29 במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, אלא בין דאיתניק
30 לשום רחל - שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם
31 לשם רחל לא הדרא מינתקא - לא תחזור שוב להינתק מכל נשים
32 שבעולם להיות מיוחדת לשום אהא שכן התייחדה כבר לשם רחל.
33 אבל תורה - פרשת סוטה שבתורה, דסתמא בתיבה שנכתבת
34 בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם לשם זו ה"י נמי דמחקינן
35 ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.
36 אמר רב נחמן בר יצחק לדחות באופן אחר, דילמא לא היא - אין
37 הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, עד כאן
38 לא קאמר רבי אחי בר יאשיה ה"ם - שניתן להשתמש במגילת
39 סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת אלא במגילה, לפי דאיתניב
40 לשום אלות בעולם, שסוף סוף נכתבה לשם קללה, אבל תורה
41 דלהתלמד בתיבה - שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה ה"י נמי
42 דלא מחקינן.
43 מקשה הגמרא, ורבי אחי בר יאשיה שאמר שניתן להשתמש
44 במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, לית ליה -
45 האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם שכתב גט על מנת לגרש
46 בו את אשתו ונמלך חזר בו מהגירושין. אם מצאו בן עיר, ואמר
47 לו שמי בשמך ושם אשתי בשם אשתך - הרי שם העיר שלי
48 ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם
49 עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך,
50 ואגרש בו אני את אשתי. פסול לגרש בו. שצריך שתהא כתיבת
51 הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר,
52 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה', ודרושים 'לה', 'לשמה', אם כן,
53 גם כאן שנאמר 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת' נדרוש 'לה'
54 'לשמה'. מתרצת הגמרא, אמר, ה"ם - גבי גט 'וכתב לה' אמר
55 רחמנא, כיון שהזכירה התורה כתיבה בעיני בתיבה לשמה.
56 שואלת הגמרא, הקא נמי כתוב 'ועשה לה' ומדוע לא נדרוש

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן
 התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. דבר אחר
 דרך נוספת מדוע המשיח הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור,
 עבירה מכבה מצוה - מעשה עבירה מכבה את שבר המצוה שלא
 תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר.
 ואין עבירה מכבה תורה - שבר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו,
 כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, שנאמר "מים רבים לא יוכלו
 לכבות את האהבה" - "מים רבים" הם משל לעבירות, והאהבה זו
 התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שבר התורה.
 מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל
 כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה
 להניצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה
 בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם
 מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצה הגמרא, אמר רבי יוסף,
 לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, ומצוה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה, מנגן - מגינה עליו מן היסורים ומצילא -
 ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, אגוני מנגן - מן היסורים
 אצולי לא מצילא - ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה
 מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה
 שלא יזיקה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה
 אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל
 תורה בין בעידנה דעסיק בה - בין בשעה שעוסק בה ובין בעידנה
 דלא עסיק בה - ובין בשעה שאינו עוסק בה מנגן ומצילא -
 מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.
 מקשה הגמרא, מתקוף לה רבה, אלא מעתה - אם זכות תורה
 עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דואג
 ואחיתופל שנעשו רשעים, מי לא עסקי בתורה, אם כן אמאי לא
 הגינה עליהם התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים
 גמורים. אלא אמר רבא, חילוק אחר, תורה בעידנה דעסיק בה -
 בשעה שעוסק בה מנגן ומצילא - מגינה עליו מיסורים ומצילה
 אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, בעידנה דלא עסיק בה -
 ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אגוני מנגן אצולי לא מצילא -
 מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילה מן החטא. מה שאין
 כן מצוה, בין בעידנה דעסיק בה בעידנה דלא עסיק בה, אגוני
 מנגן מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה
 על הסוטה, אך אצולי לא מצילא - אינה מצילה מן החטא. ובה
 מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.
 רבינא אמר - מיישב באופן אחר, לעולם הזכות העומדת לסוטה
 היא זכות תורה. וקאמרת - ומה שהקשית שהרי היא אינה
 מצוה ועושה. נהי דפסקי לא מספקא - אמנם היא עצמה אינה
 מצווה ללמוד תורה, אך באגרא דמקורן ומתניין בניהו - בשכר
 שטורחות להביא את בנין לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה,
 ונטרן להו לגבריהו - וממתינות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת
 ללמוד תורה עד דאתו מבי מקדשא - עד שחוזרים מבית המדרש,
 מי לא פלגאן ביהדיהו - וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד
 התורה שלהם, שהוא שבר של מצווה ועושה.
 הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, ופאי הנמשל
 להגיע חזרת למשל המובא בברייתא. ומשיבה, אמר רבי חסדא,
 זה תלמיד חכם ויום מיתה - פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא
 מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק
 אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות
 היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידי של יצר הרע
 להחטיאו. רב נחמן בר יצחק אמר, פרשת דרכים זה משל
 לתלמיד חכם ויראת חטא - שהגיע לידי יראת חטא. מי וזמרא
 אמר, זה משל לתלמיד חכם דסלקא ליה שמעתיא אליא

הן (תהוי) [תהוי] ארבה לשלוחך - ועל ידי הצדקה, היא אורך
 זמן לשלומך, שלא תמחר לפקוד אותך הרעה. ובתיב, "כלא מטא
 על נבוכדנצר מלכא" לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכדנצר,
 ובתיב, "לקצת ירחיו תרי עשר" - לאחר שנים עשר חודש. הרי
 שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו
 שסובר שהזכות תולה ג' שנים. משיבה הגמרא, לעולם התנא של
 משנתנו סובר כשיטת רבי ישמעאל שאמר שהזכות תולה ג' שנים,
 ואשכח קרא - ומצא מקרא כתוב דאמר ותני - שהקב"ה מאריך
 אפו עד ג' פעמים, דבתיב "בה אמר ה' על שלשה פשעי אדם" -
 הרי שער ג' פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות
 עד לאחר ג' פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג' שנים.
 שואלת הגמרא, ופאי - מהו שאמר רבי ישמעאל, אף על פי שאין
 ראה לדבר ובר לדבר, מדוע אין זו ראייה גמורה. ומשיבה, דלמא
 שאני עובדי פובכים כגון נבוכדנצר ואדום דלא מספקי דינא
 עליהו - שאין הקב"ה ממחר להביא עליהם פורענות בעולם הזה,
 אבל עם ישראל מדקדק הקב"ה בעולם הזה וממחר לפרוע מהם
 בעולם הזה.
 שנינו במשנה, ויש זכות תולה ג' שנים בו.
 שואלת הגמרא, זכות דמאי - איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם
 מוזקים לה. אליא זכות תורה - שהיתה עוסקת בתורה. הא
 אינה מצוה ועושה היא - הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון
 שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד
 לה שהמים לא יזיקוה. אלא נאמר שהכוונה היא, לזכות דמצוה
 שעשתה, גם על כך קשה, וכי זכות דמצוה מי מנגן כולי האי
 - האם יש בכוחו להגין כל כך מן הפורענות והתניא, את זו דרש
 רבי נחמן בר יוסף, נאמר "כי נר מצוה ותורה אור", תלה -
 המשיח הלהבות את המצוה בנר, ואת התורה באור, את המצוה
 המשיח בנר, לומר לה מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה -
 להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אף מצוה אינה
 מגינה אלא לפי שעה - ממקצת פורענויות, ואת התורה המשיח
 באור - לומר לה מה אור היום מנין לעולם - מכל הפגעים
 הבאים לו בעולם, אף תורה מגינה לעולם - שמצילה אותו מן
 החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. ואומר - הפסוק שאחריו
 המדבר בענין מעלותיה של התורה, "בהתהלךך תנחה אתך
 ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך וגו'". וכך מתפרש
 הכתוב, 'בהתהלךך תנחה אתך' - זה העולם הזה - שהתורה
 תנחה ובעת עליך בעולם הזה מכל צרות. 'בשכבך תשמור עליך' זו
 מיתה - וזאת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, 'והקיצות
 היא תשיחך' לעתיד לבא - לאחר המיתה תליץ התורה בערך
 להגן מפני יסורי הגיהנם. משל לאדם, שהיה מהלך באישון לילה
 ואפילה ומתירא מג' דברים, א. מן הקוצים ומן הפחיתים -
 גומות ומן הפקנים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב.
 ומחיה רעה ומן הליסמים - שהם סכנות המזדמנות לו באישון
 לילה, ג. ואינו יודע באיזה דרך מהלך - מחמת שאינו בקי מספיק
 בשבילי הדרכים. נדרמנה לו אכזבה של אור, כיון שמאירה לו
 את הדרך העומדת לפניו, ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן
 הפקנים שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי
 שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורענויות. אולם ויעדין ומתירא
 מחיה רעה ומן הליסמים שדרכן ללכת בלילה פן יפגע בו, ועוד
 ואינו יודע באיזה דרך מהלך. בין ששאל עמוד השנה, ניצל
 מחיה רעה ומן הליסמים - כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן
 החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, ויעדין
 אינו יודע באיזה דרך מהלך, עד שהגיע לפרשת דרכים ושם
 הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז ניצל מכולם. וכמו
 כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו
 יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע

טוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף בא עמוד א

רש"י

תוספות

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מנגא אצולי לא מצלא. ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר דרע אינה מגינה כלל אי מן הפרענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן הפרענות מצוה נמי מנגא לעולם ואי דמעלא מיצר דרע הא לא מצלא אלא לפי שעה. זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה ודיאך ניצול מכולן ודלא לא ניצול מיצר דרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועסק בה ומהדר כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה; והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא מצוה אגוני מנגא מן הפרענות אפילו בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהיין מן היסורין קאמר אלא מליטול שבר לעתיד לבא כמו שפרש"י.

בן

המצוה בנר, ואת התורה באור. את המצוה בנר לומר לך: מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה. ואת התורה באור, לומר לך: מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם. ואומר "בהתהלךך תנחה אתך" וגו' "בהתהלךך תנחה אתך" זה העולם הזה, "בשכבך תשמר עליך" זו מיתה, "והקיצות היא תשיחך" לעתיד לבא. משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתעורר מן הקוצים ומן הפחיתים ומן הפרקנים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן הפרקנים, ועדיין מתעורר מחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון ששלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים ניצל מפולס. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, שגאמרי: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה, בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא. תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, מנגא ומצלא. מתקוף לה רבא: אלא מעתה, דואג ואחיותופל מי לא עסקי בתורה? אמאי לא הגינה עליה? אלא אמר רבא: תורה, בעידנא דעסיק בה, מנגא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא. מצוה, בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מנגא, אצולי לא מצלא. רבינא אמר: לעולם וכות תורה, ודקאמרת אינה מצוה ועושה, נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרינן ומתניין בניהו ונטרן להו לגבריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא פלגאן בהדיהו? מאי פירשת דרכים? אמר רב חסדא: זה תלמיד חכם ויום מיתה רב נחמן בר יצחק אמר: זה תלמיד חכם, ויראת חטא. מר וזמרא אמר: זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה. אמר רב יוסף: דרשיה ר' מנחם בר יוסי להאי קרא פי סיני, ואילמלא דרשיה דואג ואחיותופל חכי, לא רדפו בתר דוד, דכתיב: לאמר אלהים עובד וגו'. מאי דרש? "ולא יראה כד ערות דבר" והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. מאי? בוז יבואו לו? אמר עולא: לא בשמעון אחי עזריה ולא בר' יוחנן דבי נשיאה אלא בהלל ושבנא. דכי אתא רב דימי אמר: הלל ושבנא אחי הוו, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא. לסוף, אמר ליה: תא נערוב ולפילוגי, יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון ביתו" וגו':

אומר

הן תהי ארכא לשלוחך. ואז תהא אורך זמן לשלומך שלא יבאו עליך הפרענות. וכן עשה בנכדנצ'ר. היה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו צריכין מנוחה ומפרנסם, ואף דניאל כשהשיאו עצמו לו לכה תכפון, שראה את ישראל בגולה מחזירין על הפתחים. וכתיב בלא חטא. כל הפרענות הגיע על בנכדנצ'ר: לקצת ירחין תרי עשר. אלקא תקל לו הכותב י"ב חרש: לעולם. מתני' דקתני ג' שנים ר' ישמעאל היא: ואשכח קרא דאמר ותני. שונה בהארכת זמן, כלומר מקרא כתוב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים. הלך הו' להו ג' שנים: דלא מפקד דינא עליה. אין ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם בעולם הזה, אבל מיישראל ממחרין לפרע בעה"ז ומקרקין מחייהם: וכות דאמ' מגינה כל קר וכות דתורה. שיתוקה עוסקת בתורה: הא לא מפקדא. דכתיב ולמדמם אותם את בניכם וקדיש יי' ולא את בניתיכם. וכיון דאיהי מקרה אין שברה גדול במצוה ועושה: היא תשיחך. הלכין בערך את זכותה: פחיתים. גמולת: נודמנה לו אבוקה של אור. כך זכה לקים מצוה נצל ממוקצת פרענות: ועדיין מתעורר מחיה רעה ומן הליסטים. שדרכן לילך בלילה פן יפגע בו. דכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער וסוס קד: הגיע עמוד השחר. ואף כאן זכה לתורה נצל מן החטא ומן היסורין: ועדיין אינו יודע בו. שקא יכפנו יצרו לבטל וישיב עליו יצוה"ר ופרענות: הגיע לפרשת דרכים. גמול הכיר את דרכו, ואף כאן הגיע ליום המיתה ולא פרש מן התורה עד יום מותו נצל מכלן. והכי מפרש לה לקמיה: עבירה מכבה. שבר מצוה: ואין עבירה מכבה. שבר מי שעסק בתורה קדם לכן, אלקא מצוה לא מנגא כלי האי לכבות את האהבה. זו תורה דכתיב (פ"ט) הביאני אל בית ה' והגדלו עלי אהבה. מן סוד אמר רב יוסף: לעולם מגינה על היסורין הרבה, ומאי אינה מגינה דקאמר ת"ק ובל"ק מן החטא שלא יתקפנו יצוה"ר קאמר: מצוה בעידנא דעסיק בה. והיינו לפי שעה דאמר מנגא מן היסורין ומצלא מבידור שלא יכשילנו לחטא: בעידנא דלא עסיק בה. מנגא מן היסורין ואינו עוסק בה אגוני מנגא מן הפרענות, אצולי לא מצלא. ודקתני בברייתא עבירה מכבה מצוה, לאו מלהיין מן היסורין קאמר, אלא מליטול שבר לעתיד: אמאי לא תנן עליה. מיצר דרע שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים, כלומר אמאי לא תצילו מן העבירות: לעולם וכות תורה. ולא שעוסקת בתורה, אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקו דמקריאן וסתיגאן. שטורחות על בגינה להביאן לבית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה ונטרן לגבריהו. וממתינות לבעליהן שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה: מאי פירשת דרכים. מהו מדמה להגיע לפרשת דרכים, דהא אבוקה היינו מצוה, עמוד השחר היינו תורה, אלא פרשת דרכים מאי היא: ויום המיתה. והוא תלמיד חכם ביום מותו, ודע שלא פירש לפרוק מעליו על תורה: ויראת חטא. וזה ליצאת חטא אחר שזכה לתורה נצל מכלן, שהתורה מלמדנו דברי מצוה ודברי אסור וממה שהוא צריך לפרוש, ויראת חטא מונעו מלרדוף אחרי יצרו: דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. וד"ק עלה עמוד השחר נצל מן החיה בו, וזה לתורה נצל מבידור מן החטא, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, אם יזכה שישענהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות בהלכה ובמשפט. הגיע לפרשת דרכים, כלומר זכה לכה נצול מפולס: לאמר אלהים עובד, כך היו אומרים עליו, אלהים עובד, שבא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו, רדפו ותפסדו בו אין מצינו, אין לו וכות שיעלנו, שהעבירה בכתה וכותיה: לא יראה קדי, עבירה, ואם יראה ושב מאחריה: שמעון אחי עזריה, תא הוא במשנה קמייאת דרובים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטאי כדי שישלחו בכותו למדו של שמעון, לכה הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן ר' יוחנן למד ע"י הקניא שהיה מפורנס: הלל עסק בתורה. מתוך עני רב דמקריש בבסי' ויקא וף וכו':

למוד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד ב

תוספות

רש"י

בן עזאי אמר דייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא ברא בן עזריה דדריש (תנאין דף ג.)
הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי'
דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה; מטרונה
שאלה את ר' אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל וכן מתין בה ג' מיתות אמר לה אין

אשה חבבה אלא בפלך אמר ל' הורקטס בנו
בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת
ממני ג' מאות כור מעשר בכל שנה א"ל ישרפ
ד"ת ולא ימסור דברי תורה לנשים:

רוצה אשה בקב ותפלות. פ"ח רוצה אשה
שיחא בעלה חמור ויהא מצוי אצל
בכל שבת ללח לא עונתה ולא יביא לה אלא קב
חטים בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך רחוקה
ואינו נוטן לה עונה אלא אחת לשלשים יום
ואע"פ שמביא לה לשכור ט' קבין חביבה עליה
העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות ל'
יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע"י
שליש של יפחות לה מקביום חזקין מן שבת
לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע"פ (מנחות דף כב)
ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (ספ סג.)
מוסיפין על כתובתה ג' דינרים בשבת ושער בינוני
הוא ד' סאין שכלע וסלע ד' דינרים נמצאת סאה
בדינר וג' סאין בג' דינרים שזון י"ח קבין הרי
שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה
בתפלות ועמנו שני קבין מ"ח קבין שפירש
ממנה דקביום אחד מט' ב"ח קבין:

היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינוק
מנענע בגדר אמר לכשאחלוץ תפליץ
אצילנו עד כשהוא חולץ תפליץ הוציא זה את
נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים
זה. הא דרבי אבהו ור' אבהו דרבי יוחנן ומבריה מוונות
מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושה וכו' גרס
התם חד תלמיד מדר' בון הוה לו מאתים וזה חסר
דינר והוה רבי יליף למוכי עמיה חד לחלת שנים
מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין
בישא ומלוון ליה אתא בעי מוכי עמיה דין הדוח
יליף א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת
פרושים נגעו ביה רמז לתלמידיו ואעלונת
לקפלין וחסרונתה חד קרט חכה עמיה דין הדוח

יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ"ט) מי שיש לו חמשים זה והוא נושא ונותן בהן היו לא יטול ובגמרא (ירושלמי) היא אמר חמשים דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים**
שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מוון הבנות אמרין מה שמכרו מכרו אבל לענין מוון האשה כיון דמשועבד לה בעל למוונות בחייו הנכסים בחוקתם שאינם יכולין למכור
כדאמר' בפ' הנושא (מנחות ק.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו' התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי
בית זה עצמו דרה בו בחי הבעל אבל מוונות בכל יום צריכה למוונות ולא דמו מוונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמשועבד לא משתעבדי למוונות
ואמר' בפ' מציאת האשה (ספ סג.) בין מכרו בין משכנו אין מוציאין למוונות האי דנקט בנכסים מועטין אורחא דמילתא נקט ולא מוכין אינש בנכסים משום הפסד מוונות היכא דאיכא נכסים
מרובים רבי פי' בתוספתו דר' יוחנן פליג אהדיא דמסקנן בפרק ב' דיני גזירות (ספ דף קט.) אמר רבי יצחק בן אילעאי שמשיה דדוקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה
במותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (קף קה) ובפרק מי שמת (נ"ב קל"ט) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דדוקיה לפרש כך
אליבא דאדמון טפי מאלבא דרבנן: **אבי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ם פי' ביש נחלץ (נ"ב דף קל"ט) משום דגרם לעבור על דברי הנותן ועירום דאנתו מעשיו דהרי
הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואף על גב דלכתחלה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליט הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא
לפירשו בסוף פרק מי שהיה נשוי (מנחות דף ל"ט) דאמר אביי נכסי לך ואחר כך לפלוגי ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחר כך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי האמר אביי איהו רשע
ערום זה המשיא בו כ' קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתחילה אע"פ דלא נקרא רשע
בדקתין התם אין לו לראשון אבילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל דאביי ס"ל כרשב"ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי
(נ"ט סג) בעל לוקח הוי ואין לאחר כך במקום לוקח כלום וביש נחלץ (נ"ב דף קל"ט) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (יש"ק דף ק"ח) אמר אביי נגטין בעל
בנכסי אשתו צריך הרשאה אע"פ דפירות דידה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחר כך ס"ל לאביי דכקנין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו
כקנין הגוף דמי מתרצין אליביה אחר כך שאני ופי' רשב"ם דאחר כך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי' אחר כך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג וז"ל בעלמא סבירא לן דלאו
כקנין הגוף דמי דכפסקי' בפרק החולץ (יבמות דף ל"ט) הכא אחר כך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין בר"ל פירק החולץ ובהא דאחר כך קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא
לקמיה ולא פליג ר"ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איהו רשע וכו' ולקמן נמי ההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו' אול איהו אקניה לבנו קטן
כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מיהא שמעין דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו כקנין הגוף דמי והא דהיינו טעמא דאחר כך שאני ולא תקשי הלכתא
אהלכתא תימה לר' אמאי לא קא חשבי נמי ההיא דאלו דן ונתפסין (פסחים דף ע"ט) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה בו בנדרת ויש לומר דעני ורשע לא קא

חשיב

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וזכיותו בליבו של הדיין, קשה לסלקו, ואין לדיין את שיקול הדעת
הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על 'לא
תשא שמע שוא', ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא
בא לדון איתו.
רבי אבהו אומר, זה הנותן דינך לעני להשלים לו מאתים וזו -
בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים וזו
אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא יכול לקבל שכחה ופאה ומעשר עני.
היה לו מאתים חסר דינך, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלף נותנין
לו באחת, אם בולם נחוצים לו. הרי זה יכול, והרי הוא רשע ערום
שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה,
וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.
רבי אסי אומר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למבור
בנכסים מועטים - אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים
יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד
שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיונו מהם
הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים
מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות
ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על
הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו
נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות
הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה
מועילה. דאמר רבי אסי אומר רבי יוחנן, יתומים שקדמו ומכרו
בנכסים מועטים - קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים
בחזקתן, מה שמכרו מכרו.
אפי' אומר, רשע ערום, זה המשיא עצה למבור בנכסים כרובין
שמעון בן גמליאל. דתניא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך
ואחריו לפלוגי. - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוגי, אם ירד
הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני - המקבל השני, מוציא את
הנכסים מיד הלקוחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רבן
שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. וכיון
שמכר הנכסים לאחר, איך לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא
מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שיקבל הנכסים,
למכורם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס
לאחר מותו לאחרי' - נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.
רב יוסף בר חמא אומר בשם רב ששת, רשע ערום, זה המכרע
אחרים באורחותיו - מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם
ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני
הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.
רבי ירמיה אומר בשם רב הונא, זה המיקל לעצמו ומחמיר
לאחרים. עולא אומר, זה

שנינו במשנה, אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את זכו' רבי
אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות.
שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך - וכי יעלה על דעתך
שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה
בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, אלא
אימא, כאילו למדה תיפלות - היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי
שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות
ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.
אמר רבי אבהו מאי טעמא דרבי אליעזר - שהמלמד תורה
לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דבתיב "אני חכמה שכנתי
ערמה", חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' - בין
שנכנסה חכמה באדם, 'שכנתי ערמה' - נכנסה עמו ערמומית.
והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי
זנות בהצנע
שואלת הגמרא, ורבנן - בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו
תורה, האי - הפסוק 'אני חכמה' מאי עבדי ליה - מה דורשים
ממנו. משיבה הגמרא, מיבעי ליה לרבנן יוסי דרבי חנינא. דאמר
רבי יוסי דרבי חנינא, אין דברי תורה מתקיימין אלא בפי
שמעמיר עצמו ערום עליהן - היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך
ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה,
שנאמר 'אני חכמה שכנתי ערמה'.
אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקיימין אלא בפי שמשים עצמו
בפי שאינו - עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה
שנאמר 'והחכמה מאין תמצא' - החכמה תמצא תמי שמשים
עצמו כ'אין' - כלום.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה
בקב ופרישות וכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר - מה פירוש דבריו
של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב
ותיפלות עמו - מעדיפה אשה ליוזן במזונות מועטים (קב) ושיהיה
בעלה מצי לה, מתשעת בקבין ופרישות - מליוזן במזונות מרובים
ובשפע גשמי, ולא יאה בעלה מצי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה
של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.
הוא היה אומר חסיד שומע ורשע ערום כו' שואלת הגמרא, היכי
דמי חסיד שומע. משיבה הגמרא, כגון דקא סבבא איתתא
בנהרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא
לאיתכבולי בה ואצולה - אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל
אותה.
שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אומר רבי
יוחנן, זה הממעים דבריו לדיין - משמיע לדיין את הסיבות שיש
לצדד לזכותו קודם שיבא בעל דין כפרו, וכיון שקבע את צדדי

המשך ביאור למסכת סוטה ליום עשרים לעומר עמ' ב

ראיה לדבר שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, וכן לדבר יש,
דבתיב לאחר שפטר דינאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני
אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, "להן מלכא -
אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל
מקום מלכי ישפר עולך - תיטב עצתי בעינך, (וחמיר) (וחמירא)
בצדקה פרק - ופדה חטאך וכפר עליה כדי שלא תתמשש על ידי
שתיתן צדקה, ועיתך במוחן ענין - ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

ישמעאל. דתניא, אם יש לה זכות תולה לה שלשה חדשים, כדי
הכרת העובר, שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, דברי
אבא יוסי בן חנן. רבי אליעזר בן יצחק איש כפר דרום אומר,
אם יש לה זכות תולה לה מ' חדשים, שנאמר לגבי סוטה, "ונקתה
ונורעה דע" וזהו הן הוא אומר "דע יעבדנו יספר", מכאן שהזכות
תולה לה כדי זמן פקידת דע הראוי לספר - היינו, הראוי לחיות
ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט' חודשים. רבי ישמעאל
אומר, אם יש לה זכות תולה לה שלשה עשר חדש. ואף על פי שאין

ירמיה פרק יג כא-כו

כא מה־תאמרי פִּי־יִפְקֹד עָלַי וְאֵת לְמִדַּת אֲתָם עָלַי אֲלֵפִים לְרֹאשׁ הָלֹא חֲבָלִים יֵאָחֲזוּךָ כִּמּוֹ אִשֶּׁת לֵדָה: כב וְכִי תֹאמְרִי בְלִבְכָּךְ מִדּוּעַ קָרָאֲנִי אֱלֹה בֶּרֶךְ עֹנֶךָ נִגְלֹ שׁוֹלֵיךְ נַחֲמָסוֹ עֲקִבְךָ: כג הִיִּהְפֹךְ פּוֹשֵׁי עוֹזוֹ וְנִמְר חֲבֵרְבוֹתָיו גַּם־אֲתָם תּוֹכְלוּ לְהִיטִיב לְמַדִּי הָרַע: כד וְאֶפְיָצָם בְּקִשְׁעוֹכֶר לְיוֹם מִדְּבָר: כה זֶה גּוֹרֶלְךָ מִנֶּת־מִדְּיָךְ מֵאֵתִי נִאֲמַיְהוּהָ אֲשֶׁר שָׁכַחְתָּ אוֹתִי וְתִבְטַחִי בַשֶּׁקֶר: כו וְגַם־אֲנִי חֲשַׁפְתִּי שׁוֹלֵיךְ עַל־פְּנֶיךָ וְנִרְאָה קְלוֹנֶךָ: כז נֶאֱפִיךָ וּמִצְהָלוֹתֶיךָ זִמַּת וְנִתְּךָ עַל־גִּבְעוֹת בַּשָּׂדֶה רְאִיתִי שְׁקוּצֶיךָ אוֹי לָךְ יְרוּשָׁלַם לֹא תִטְהָרִי אַחֲרֵי מָתִי עַד:

רש"י

נגזרו דרכיך, נחמסו כמו ויחמס כגן שוכו (איכה ב): עקבך. טרצ"ש בלעז פסקו עובדי דרכים: (כג) כושי. שם אדם שחור וקורין מא"ר בלעז: ונמר. ליאפר"ט בלעז: חברבורותיו. הנמר מנומר הוא והם החברבורות טק"ש בלעז, ואי אפשר שיהפכו: הרע. כמו להרע: (כה) מנת מדיך. חלק מדותיך מדה כנגד מדה: (כו) חשפתי שולך. גיליתי שיפולי בגדיך להפכם על פניך: (כז) מצהלותיך. כזהלת סוסים נואפים: אחרי מתי. תטהרי עוד:

(כא) מה תאמרי כי יפקוד. הקב"ה עליך: למדת אותם עליך אלופים לראש. שלחתם אליהם מלאכים לכשדיים להביא משם אלילים שלהם לעבדם. כמו שנא' (ביחזקאל כג) ותעגבה עליהם למראה עיניה ותשלח מלאכים אליהם כשדימה, ד"א למדת אותם עליך אלופים חזקיהו שהראה לשלוחי מרודך בלאדן את כל בית נכאתה (ישעי' לט): (כב) שולך. שיפולי הבגדים טי"ש אורלא"ש בלעז, כשמפשיטין את האשה דרך בזיון מהפכין חלוקה מלמטה למעלה: נחמסו עקבך.

מצודת ציון

(כא) יפקוד. ענין השגחה: למדת. ענין ההרגל וכן פרה למד מדבר (לעיל ב): אלופים. שרים וכן מפריד אלוף (משלי יז): חבלים. מכאובי יולדה וכן חבלי יולדה (הרשע יא): (כב) קראני. מלשון מקרה: שולך. הם תחתיות הבגד כמו על שולי המעיל (שמות כח): נחמסו. ענין הסרה, כמו ויחמס כגן שכו (איכה ב): עקבך. עקבי הרגל: (כג) כושי. הם השחורים: ונמר. שם חיה: חברבורותיו. ענין כתמים, וכן חבורה תחת חבורה (שמות כא) כי במקום המכה נראה כעין כתם: למדו. ענין הרגל: (כד) ואפיצם. ענין פיזור: (כה) גורלך. חלקך, לפי שעל פי רוב חולקים בגורל יקרא חלק בשם גורל: מנת. גם זה ענין חלק כמו מנת שועלים יהיו (תהלים ג): מדיך. מלשון מדה: (כו) חשפתי. ענין גילוי כמו וחשופי שת (ישעיה כ): שולך. תחתיות הבגד: קלונך. מלשון קלון ובזיון: (כז) נאופיך. ענין זנות: ומצהלותיך. ענין הרמת קול שמחה של קלות וכן איש אל אשת רעהו יצהלו (לעיל ה): זמת. ענין מחשבה רעה: שקוציך. מלשון שקץ ותעב: מתי. ענין השאלה על הזמן, וכן מתי תנחמני (תהלים קיט):

מצודת דוד

(כא) מה תאמרי. במה תנצל כאשר האויב ישגיח בך לקחת אותך בשבי: ואת למדת. אתה בעצמך הרגלת את הבבלים להיות עליך אלופים להיות ראשים עליך כי על שהראה חזקיהו לשלוחי מרודך בלאדן מלך בבל את כל בית נכאתה הסית לבם אותם להלחם בישראל פעם בפעם לקחת האוצרות: חבלים יאחזוך. בבוא האויב יאחזו אותך חבלים ומכאובים כמו אשה הכורעת ללדת: (כב) וכי תאמרי. וכי תוכל להרהר בלבך מדוע קרה לי הצרות האלה הלא בעבור רוב עוונך בא לך בזיון רב כאשר זונה שמפשיטין חלוקה ומהפכין מלמטה למעלה דרך בזיון ומגלים שולי החלוק בהגבהתה כלפי מעלה: נחמסו עקבך. עקבי רגליך נתגלו והוסרו מן הכסות שעליהם ר"ל קבלת בזיון הרבה ולפי שהמשילה לזונה אמר לשון הנופל בזונה שמפשיטין חלוקה ומולכים אותה ערומה ויחפה: (כג) היהפוך. האם יוכל הכושי להפוך עורו משחורות ללובן, האם יוכל הנמר להפוך הכתמים שבעורו לבל יהיה בו הכתמים הלא הוא דבר שא"א כי המה דבר טבעי בהם: גם אתם. כן גם אתם לא תוכלו להיטיב מפני ההרגל הרע שאתם מורגלים ונעשה אצלכם כדבר טבעי ור"ל כמו שאין הכושי והנמר יכול להשתנות כן גם אתם והוא ענין גוזמא והפלגה, ולומר בקושי רב תשתנו ממעשיכם: (כד) ואפיצם. לכן אפזרם במצרים במהירות רב כמו הקש העובר ממקומו בקלות על ידי הרוח הבא מפאת המדבר שאין שם דבר לעמוד בפני הרוח ולעכבו: (כה) זה גורלך. זה הגמול יהיה חלקך וזהו המנה הניתן לך מאתי מדה במדה על אשר שכחת אותי ובטחת במצרים שהיא שקר לכן אשכחך גם אני: (כו) וגם אני חשפתי שולך. ר"ל על כי זנית אחרי עכו"ם לכן אביא עליך בזיון רב כדרך שמבזין את הזונה ולפי שהמשיל אותה לזונה אמר לשון בזיון הזונה שמפשיטין חלוקה ומהפכין מלמטה למעלה ומגלים שולי החלוק בהגבהתה כלפי מעלה על פניה: ונראה קלונך. בזיון יהיה נראה לכל: (כז) נאופיך. מרבית הניאוף שבך והרמת קול שמחה של קלות ראש ומחשבות זנותך ר"ל הנה כל אלה עדיין הם עמך ולא עזבתם: שקוציך. העכו"ם כמתועב השקץ: לא תטהרי. ר"ל אינך רוצה לטהר אחר שנשמאת כי קשה לך לפרוש מן הטומאה, ואם תאמרי שתטהרי עדיין אמרי אחרי מתי עוד תטהרי וכי אחר שתלך בגולה:

קהלת פרק ב'ג כג

כג כִּי כָל־יָמָיו מִכְאָבִים וְכַעַס עֲנִינוּ גַם־בְּלִילָה לֹא־שָׁכַב לְבֹ גַם־זֶה הֶבֶל הוּא: כד אֵין־טוֹב בְּאָדָם שִׂיאָכֶל וְשִׁתָּה וְהִרְאָה אֶת־נַפְשׁוֹ טוֹב בְּעַמְלֹ גַם־זֶה רֵאִיתִי אָנִי כִּי מִיד הָאֱלֹהִים הָיָא: כה כִּי מִי יֵאָכֵל וּמִי יִחְוֶשׁ חוּץ מִמֶּנִּי: כו כִּי לְאָדָם שְׂטוֹב לִפְנֵי נָתַן חֲכָמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחֲוָטָא נָתַן עֲנָן לְאֶסוֹף וּלְכָנוֹס לַתֵּת לְטוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים גַם־זֶה הֶבֶל וְדַעַת רוּחַ:

קהלת פרק ג' א'ג

א לִפְלֵא זְמַן וְעַת לְכָל־חַפֵּץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם: (פ) ב עַת לָלֶדֶת וְעַת לָמוּת עַת לִטְעַת וְעַת לַעֲקוֹר נְטוּעַ: ג עַת לַהֲרוֹג וְעַת לִרְפוּאָה עַת לִפְרוֹץ וְעַת לִבְנוֹת:

רש"י

זה. אחד מן ההבלים שנתנו לבריות שהם עמלים ואחר נוטל:

(א) לכל זמן, אל ישמח האוסף בהון מהבל, כי אם עכשיו הוא בידיו עוד ירשוהו צדיקים, אלא שעדיין לא הגיע הזמן כי לכל דבר יש זמן קבוע מתי יהיה: לכל חפץ. לכל דבר, כל הדברים קרוים חפצים בלשון משנה: (ב) עת ללדת, לתשעה חדשים: ועת למות, קצב שנות של כל דור ודור: עת לטעת, גוי וממלכה: ועת לעקור, עת יבא להעקר: (ג) עת להרוג, אומה שלימה כשמיגיע יום פקודתה כמו שנאמר (ישעיה סז) ושאריתך בחרב יהרג: ועת לרפא, שברם כענין שנאמר במצרים (שם יט) ושבו עד ה' ונעתר להם ורפאם: עת לפרוץ, חומת העיר כשנגזר עליה שנאמר (נחמיה א) וחומות ירושלים מפורצות: ועת לבנות, שנאמר (עמוס ט) ובניתי כימי עולם:

מצודת ציון

(כה) יחוש. הוא מלשון חשש, הידוע בדברי רז"ל: (כו) ורעות רוח, שבר רצון: (א) חפץ, ענינו כמו רצון: (ב) לטעת, מלשון נטיעה:

(כד) אין טוב באדם, בתמיה וכי אין זה דבר טוב באדם שיאכל וישתה כאות נפשו ולא יקמץ למען הניח העושר לבניו אחריו: והראה, ולהראות טוב לנפשו בהעושר הבא לו בעמל, רוצה לומר לעשות בו צדקה וחסד למען תראה נפשו טובה גמול הנצחי: גם זה, רוצה לומר, אף שזהו ביד האדם, עם כל זה ראיתי בשכלי אשר היא מתנה לאדם מיד האלהים להנטות לבו לזה על כי נראה שרוב בני האדם לא יעשו כן: (כה) כי מי יאכל, מוסב למעלה לומר כי מיד האלהים היא לחשוב כן, ולומר כי מי ראוי לאכול משלי ומי הוא חוץ ממני ראוי לחשוב בשלי שלא ילך לאבוד ולמהר להנות ממנו: (כו) שטוב לפניי, לפניי האלהים הנזכר בענין, ורוצה לומר למי שמעשיו רצוים לפניי האלהים: נתן חכמה ודעת, לעשות בחייו צדקה וחסד: ושמחה, לאכול ולשתות כאות נפשו: ולחוטא, אבל לחוטא נתן בלבו ענין וחשק לאסוף הון רב למען יהיה משומר לאדם צדיק שהוא יקח הכל: גם זה הבל, רוצה לומר, אף שבא ההון שקבץ ליד אדם צדיק, עם כל זה גם זה הבל, כי יותר היה לו תועלת אם היה עושה בו צדקה וחסד בעצמו מרצונו: ורעות רוח, על כי נלקח ממנו בעל־כרחו שלא בטובתו נגד רצונו:

(א) לכל זמן, רוצה לומר, אין שום דבר בא במקרה והזדמן בזמן זולת זמן כִּי־אם בזמנו בא בעבור סיבה הקודמת: ועת לכל חפץ, לכל הדברים שהאדם חפץ בו גם לזה יש עת, כי לא בכל עת יחפץ בדבר אחד כי פעם יחפץ בדבר מה ופעם בחלופו, וכאשר יפרש במקראות שלאחריו: תחת השמים, רוצה לומר, לכל הדברים הנעשים בזה העולם: (ב) עת ללדת, עכשיו מפרש הדברים אשר בעת אחת חפץ בה ובעת אחרת יחפץ בחלופו, ואמר בעת אחת חפץ האדם וחשקו ללדת, ובעת אחת רוצה בחלופו שימות הנוול, וכן כולם עד סוף הענין: לעקור נטוע, לעקור מן הארץ את האילן הנטוע: (ג) להרוג, רוצה לומר, אף להמית מי בידיים: לרפוא, שהוא עצמו ירפאו מן החלי למען לא ימות: לפרוץ, לעשות פרצות בחומה: לבנות, לסתום את הפרצות:

ב הוזרק אֶבֶן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהָרָג – הָרִי זֶה גּוֹלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: אִם מִפְּשִׁיעֵי־אֲתָהּ הָאֶבֶן מִיָּדוֹ הוֹצִיא הִלְזוּ אֶת רֹאשׁוֹ וְקִבְּלָהּ – הָרִי זֶה פְּטוּר. זָרַק אֶת הָאֶבֶן לַחֲצָרוֹ וְהָרָג; אִם יֵשׁ רִשּׁוֹת לְנֹזֵק לְפָנָם לְשֵׁם – גּוֹלָה, וְאִם לֹא – אֵינוֹ גּוֹלָה; שְׁנָאֵמַר (דברים יט, ה): "וְאִשֶּׁר יִבֹּא אֶת־רֵעֵהוּ בִיעֵר", מָה הִיעֵר רִשּׁוֹת לְנֹזֵק וְלִמְזִיק לְפָנָם לְשֵׁם – יֵצֵא חֹצֵר בְּעַל הַבַּיִת, שְׁאִין רִשּׁוֹת לְנֹזֵק (וְלִמְזִיק) לְפָנָם לְשֵׁם. אָבָא שְׁאוּל אָמַר: מִה חֲטָבַת עֲצִים רִשּׁוֹת – יֵצֵא הָאֵב הַמִּפְּכָה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשָׁלַח בֵּית דִּין.

ג הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי הֶבֶן, וְהֶבֶן גּוֹלָה עַל יְדֵי הָאֵב. הַכֹּל גּוֹלִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלִין עַל יְדֵיהֶן, חוּץ מִעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב. וְגֵר תּוֹשֵׁב אֵינוֹ גּוֹלָה אֶלָּא עַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב. הַסּוּמָא אֵינוֹ גּוֹלָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי מֵאִיר אָמַר:

פירוש ברטנורא

ב זרק את האבן לרשות הרבים. ואע"ג דקרוק למיד הוא, שהיה לו לחשוב שבני אדם מצוים ברשות הרבים תמיד, הכא עסקינן באשפה העשויה ברשות הרבים להפנות בה בלילה, ואינה עשויה להפנות בה ביום ומפני דמקרי דיתבי בה, ומשום הכי גולה, דלא פושע הוא ולא אנוס גמור הוא: והוציא הלה את ראשו וקבלה פטור. דכתיב (דברים י"ט) ומצא את רעהו, פרט למצאי את עצמו: אם יש רשות לנזק. שנתן לו בעל הבית רשות ליכנס: מזה חשיבת עצים רשות. דאי בעי עייל לחטוב ואי בעי לא עייל: יצא האב הרודה את בנו. דמזוח קא עביד:

ג האב גולה על ידי בנו. כשלא הכהו ללמדו תורה או מוסר או אומנות: הכל גולים על ידי ישראל. ואפילו עבד או כותי: חוץ מעל ידי גר תושב. שאם הרג בן ישראל בשוגג, אינו גולה אלא נהרג: הסומא אינו גולה. דכתיב (במדבר ל"ה) בלא ראית, פרט לסומא: רבי מאיר אומר גולה. בלא ראות לרבות את הסומא. ואין הלכה כר"מ: השווא. כל שלא דבר עמו שלשה ימים מחמת איבה. ואין הלכה לא כר' יוסי ברבי יהודה ולא כר' שמעון, אלא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

יוס ראשון

משנה זו מוסיפה לפרט אילו הם הגולים ואילו אינם גולים.

הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי הֶבֶן – אב שהרג את בנו בשוגג, ולא משום שהכהו כדי לחנכו כפי שלמדנו במשנה הקודמת, הריהו חייב גלות. וְהֶבֶן גּוֹלָה עַל יְדֵי הָאֵב – וכן הבן שהרג את אביו בשוגג, חייב גלות. הַכֹּל גּוֹלִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל – אפילו עבד כנעני ואפילו כותי שהרגו ישראל בשגגה, חייבים גלות, וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלִין עַל יְדֵיהֶן – וכן ישראל שהרג עבד כנעני או כותי בשוגג, הרי הוא חייב גלות, חוּץ מִעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב – גוי שלא נתנידו אלא קיבל עליו שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח, והן: עבודה זרה, ברכת השם (שלא לקלל את ה'), שפיכות דמים, גילוי עריות, גזל, אבר מן החי, דינים (להושיב בתי דינים ולדון את עובדי עבירה בענין מצוות שנצטוו בהן, וכן כדי למנוע עוול וחמס) – נקרא "גר תושב". לפי שמותר לו לשבת בינינו בארץ ישראל. משנתנו באה ללמד (על פי הגירסה שלפנינו). שאם ישראל הרג גר תושב בשגגה, אינו גולה, שנאמר (דברים יט, ה): "ואשר יבוא את רעהו" – פרט לגר תושב, שאינו רעהו. ברם, רוב המפרשים גורסים "חוץ מגר תושב", וכן הגירסה במשנה שבגמרא, ופירושו: שאם גר תושב הרג את ישראל בשוגג, אינו גולה אלא נהרג, שנאמר (במדבר לה, יב): "והיו לכם הערים למקלט", ודורשים: "זכס" ולא לגרים. והטעם שנהרג, לפי שכן נח אינו צריך התראה, אלא אזהרתו היא התראתו. אבל ישראל שהרג גר תושב בשוגג, הרי הוא גולה (רמב"ם). ויש אומרים, שאף ישראל שהרג גר תושב בשוגג, אינו גולה, כפי שבארנו לעיל (עיין "תוספות יום טוב"). וְגֵר תּוֹשֵׁב אֵינוֹ גּוֹלָה אֶלָּא עַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב – שאם גר תושב הרג גר תושב חבירו בשגגה, הריהו גולה, שנאמר (במדבר לה, טו): "ולגר ולתושב בתוכם תהינה שש הערים האלה למקלט". הַסּוּמָא – שהרג בשוגג, אֵינוֹ גּוֹלָה – שכתוב (במדבר לה, כג): "או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות" – ומשמעו: כאן לא ראה, אבל רואה הוא במקום אחר, פרט לסומא שאינו רואה בשום מקום (רש"י); ויש מוסיפים לבאר הטעם, מפני שהוא קרוב לאונס (רמב"ם הל' רוצח ו, יד); דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי מֵאִיר אָמַר: גּוֹלָה – לפי שכתוב (דברים יט, ד): "ואשר יכה את רעהו בבלי דעת", ואף זה בא למעט, הרי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ומכאן שאף הסומא גולה. והלכה כרבי יהודה. הַשּׁוּמָא – כל שלא דיבר עמו שלשה ימים מחמת איבה (סנהדרין ג, ה), אֵינוֹ גּוֹלָה – אינו נקלט בערי המקלט, שחזקתו שקרוב למזיד הוא. ואם מצאו גואל הדם בכל מקום שהוא והרגו,

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה בבאור דיני ההורג בשגגה.

הַזֹּרֵק אֶבֶן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהָרָג – בגמרא מבואר, שלא מדובר כאן במי שזרק אבן למקום שרבים מצויים שם, שהרי קרוב למזיד הוא, אלא מדובר במשנתנו בזרק אבן לאשפה שברשות הרבים, שרגילים בני אדם להיפנות בה (לעשות צרכיהם) בלילה, אבל לא ביום, וזה זרק שמה אבן ביום, ובמקרה ישב שם אדם ונפגע באבן ונהרג, הָרִי זֶה גּוֹלָה – שהואיל ונפנים שם אנשים לפעמים גם ביום, אין זה קרוב לאונס אלא שוגג גמור. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: אִם מִפְּשִׁיעֵי־אֲתָהּ הָאֶבֶן מִיָּדוֹ הוֹצִיא הִלְזוּ אֶת רֹאשׁוֹ וְקִבְּלָהּ – אם לאחר שנזרקה האבן מידו של הזורק, הוציא חבירו את ראשו מן החלון ונפגע בה ונהרג, הָרִי זֶה פְּטוּר – שכתוב (דברים יט, ה): "ומצא את רעהו ומת, הוא ינוס אל אחת הערים...", פרט למצאי את עצמו (גמרא). זָרַק אֶת הָאֶבֶן לַחֲצָרוֹ – שלו, וְהָרָג – אדם שנכנס לשם, אִם יֵשׁ רִשּׁוֹת לְנֹזֵק לְפָנָם לְשֵׁם – שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס, גּוֹלָה – חייב ההורג גלות, שהיה צריך להזהר, ושוגג גמור הוא. וְאִם לֹא – שאין לניזק רשות להיכנס לשם, אֵינוֹ גּוֹלָה – פטור ההורג מגלות, שְׁנָאֵמַר: "וְאִשֶּׁר יִבֹּא אֶת־רֵעֵהוּ בִיעֵר", מָה הִיעֵר רִשּׁוֹת לְנֹזֵק וְלִמְזִיק לְפָנָם לְשֵׁם – אף כל מקום, שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, ההורג שם בשגגה חייב גלות, יֵצֵא חֹצֵר בְּעַל הַבַּיִת, שְׁאִין רִשּׁוֹת לְנֹזֵק (וְלִמְזִיק) לְפָנָם לְשֵׁם – אם בעל הבית הרג בשגגה אדם שנכנס לחצרו בלא רשות, הריהו פטור מגלות. יש נוסחאות שאין גורסים "ולמזיק". אָבָא שְׁאוּל אָמַר: כְּתוּב (שם): "ואשר יבוא את רעהו ביער לחטוב עצים", מָה חֲטָבַת עֲצִים רִשּׁוֹת – שאם הוא רוצה, הוא בא לחטוב עצים ביער, ואם אינו רוצה, אינו בא, אף כל רשות, שאין חיוב גלות אלא בעושה דבר שהוא רשות ולא מצוה, יָצֵא – מדין גלות, הָאֵב הַמִּפְּכָה אֶת בְּנוֹ – כדי לחנכו ולתורתו לדרך האמת (רש"י). וְהָרֵב הָרוּדָה אֶת תַּלְמִידוֹ – המייסר את תלמידו שישקוד על לימודיו, וְשָׁלַח בֵּית דִּין – המלקה ארבעים למי שנידון למלקות (רש"י). ויש מפרשים שלח בית דין המלקה יותר ממה שאמדהו בית דין (הראב"ד). ולפי הרמב"ם (הל' רוצח ה, ו): שלח בית דין שהכה בעל דין הנמנע מלבוא לדין, – שאם אלו המיתו בשגגה, פטורים מגלות, שהרי המיתו על ידי מעשה מצוה.

גולה. השווא אינו גולה; רבי יוסי בר יהודה אומר: השווא נהרג, מפני שהוא כמועד; רבי שמעון אומר: יש שווא גולה ויש שווא שאינו גולה; זה הפלל: פל שהוא יכול לומר, לדעת הרג – אינו גולה, וישלא לדעת הרג – הרי זה גולה.

ד להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבועבר הירדן ולשלש שבארץ פנעו, שנאמר (במדבר לה, ד): "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן, ואת שלש הערים תתנו בארץ פנעו" וגומר. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל, לא היו שלש שבועבר הירדן קולטות, שנאמר (שם שם, ג): "שש-ערי מקלט תהינה", עד שיהיו ששת קולטות באחד. ה ומכונות להן דרכים מזו לזו, שנאמר (דברים יט, ג): "תכין לך הדרך ושלשת" וגומר. ומוסרין להן שני תלמידי חכמים, שמה יחרגנו בדרך, וידברו אליו. רבי מאיר אומר: אף הוא מדבר על ידי עצמו, שנאמר (שם שם, ד): "וזה דבר הרצח".

פירוש ברטנורא

השווא אינו נהרג ואינו נקלט, שחוקתו שהוא קרוב למורד: ד להיכן גולין לערי מקלט. ומ"ב עיר של לוי נמי כולן קולטות. אלא שאלו שש ערי מקלט בין נכנס שם רוצח לדעת שתקלטו ובין נכנס שלא לדעת, קולטות. ושנים וארבעים עיר, לדעת קולטות, שלא לדעת אינן קולטות, ואם הרגו גואל הדם לשם פטור: ה ומכונות היו להן דרכים. שהיו עושים הדרכים שיהיו מכונות לערי מקלט שלא יהא הרוצח תועה בדרך. ומקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם: וידברו אליו. מדברים לגואל הדם אל תנהג מנהג של שופכי דמים, בשגגה בא מעשה זה לידו: הוא מדבר על ידי עצמו. אין תלמידי חכמים נוקטין לדבר לגואל הדם בעבורו, אלא הוא טוען טענות לעצמו. ואין הלכה כר' מאיר.

משניות מבוארות – קהתי

ד, מא-מג, קולטות – נותנות מקלט לרוצחים בשגגה, שנאמר: "שש-ערי מקלט תהינה" – בא הכתוב לומר: עד שיהיו ששת קולטות באחד – ומפני מה הבדילן משה? אמר: מצוה שבאה לידי אקיימנה (גמרא). מלבד שש הערים הללו, היו קולטות גם כל ערי הלויים, שנאמר (במדבר לה, ו-ז): "ואת הערים אשר תתנו ללויים את שש ערי המקלט אשר תתנו לנוס שמה הרוצח, ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר. כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושתים עיר" – הקישן הכתוב כולן זו לזו, שיהיו כולן קולטות. ברם, יש הבדל בין שש ערי המקלט ובין שאר ערי הלויים, שערי המקלט קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת, כלומר שאפילו נכנס שם הרוצח מבלי לדעת שעיר זו תשמש לו מקלט, הריהו נקלט; ואילו ערי הלויים אינן קולטות אלא לדעת (גמרא מכות י, א). ועוד הבדל ביניהן: שההוצח הדר באחת משש ערי המקלט, אינו משלם שכר דירתו, ואילו הדר באחת מערי הלויים הרי הוא משלם שכר דירה, כמו שנלמד להלן משנה ח בפרקנו.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת בענין ערי המקלט. ומכונות להן דרכים מזו לזו – כלומר שהיו דרכים מתוקנות ומכונות לערי המקלט, שלא יהא הבורח לשם תועה ונכשל בדרך. בגמרא מובאת ברייתא: "מקלט" היה כתוב על פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם, שנאמר: "תכין לך הדרך ושלשת" את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך, והיה לנוס שמה כל רוצח", ופירשו בגמרא: "תכין לך הדרך" – עשה הכנה לדרך, כלומר שלא יהיו מכשולים ותקלות לרוצח הבורח לערי המקלט. ובברייתא בגמרא: (מכות ט, ב) שנו, שערי המקלט "מכונות היו כמין שתי שורות שבכרם: חבורן ביהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן; ו"שלשת" – שיהו משולשין, שיהא מדרום לחבורן כמחבורן לשכם, ומחבורן לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לצפון". ומוסרין להן שני תלמידי חכמים – ללוח את הגולים לערי המקלט, שמה יחרגנו בדרך – שמה יפגשונו גואל הדם בדרך ויבוא להרגו, וידברו אליו – וידברו המלווים לגואל הדם דברי הסבר ופיוס, כגון שיאמרו לו: אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, שהרי בשגגה בא מעשה זה לידו (גמרא). רבי מאיר אומר: אף הוא מדבר על ידי עצמו – לפי הגירסא שלפנינו אין רבי מאיר חולק על תנא קמא, אלא מוסיף שאף הרוצח בעצמו

פטור, כפי שהזכרנו כבר בהקדמה למשנה א בפרקנו. רבי יוסי בר יהודה אומר: השווא נהרג – בבית הדין, מפני שהוא כמועד – כמותרת עליו ועובר על ההתראה, שודאי לדעת הרגו (וש"י). בגמרא מבואר, שלדעת רבי יוסי בר יהודה אינו צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למורד. רבי שמעון אומר: יש שווא גולה ויש שווא שאינו גולה; זה הפלל: פל שהוא יכול לומר – כל שאפשר לומר, לדעת הרג – שהרגו בכוונה, אינו גולה – שאינו נקלט בערי המקלט, וישלא לדעת הרג – ואם ודאי הדבר שלא הרגו בכוונה, הרי זה גולה – והלכה היא, שכל שווא שוהר בשגגה אינו נקלט, ואינו נהרג בבית דין.

יוס טו

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד בענין ערי המקלט, שההורג בשגגה גולה לשם.

להיכן גולין – כל אלו, שנימנו בשלוש המשניות הקודמות, שחייבים גלות? לערי מקלט – לשש ערי מקלט, שנבעו למטרה זו: לשלש שבועבר הירדן – והן: א. בצר במדבר במישור ממטה ראובר, ב. ראמות בגלעד ממטה גד, ג. גולן בבשן ממטה מנשה, ולשלש שבארץ פנעו – והן: א. קדש בגליל בהר נפתלי, ב. שכם בהר אפרים, ג. חברון בהר יהודה (עיי' יהושע כ, ז-ח; דברים יט, ז, מג), שנאמר: "את שלש הערים תתנו מעבר לירדן, ואת שלש הערים תתנו בארץ פנעו", ערי מקלט תהינה". בגמרא מבואר, שלפיכך היו בעבר הירדן שלוש ערי מקלט כמו בארץ כנען, אף על פי שלא התנחלו שם אלא שני שבטים וחצי, משום שבגלעד היו מצויים רוצחים, שכתוב (יהושע ו, ח): "גלעד קרית פועלי און עקובה מדם", מאי עקובה מדם? אמר רבי אלעזר: שהיו עוקבין להרוג נפשות (עיי' תוספות דיבור המתחיל "בגלעד", מכות ט, ב, ועיי' מהרש"א). לפי תפארת ישראל הגירסא בגמרא היא: שהיו עוקבין (אורבים) להורג נפשות, ופירוש הדברים: שהואיל וכתוב בפרשת עיר מקלט (דברים יט, ו): "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח, כי יחס לבבו", ובגלעד שהיו מרי נפש וחמומי לב, היו עוקבים ואורבים להורג נפשות, ויהיה שוגג או מזיד, חוזרים אחרי להרגו, לכן היו צריכים הרבה ערי מקלט, למהר להנצל שמה (עיי' תפארת ישראל; ועיי' רמב"ן על התורה – במדבר לה, יז). עד שלא נבחרו שלש שבארץ וישאל – קודם שנבחרו שלוש ערי המקלט שבארץ ישראל על ידי יהושע, לא היו שלש – ערי המקלט, שבועבר הירדן – שנבחרו על ידי משה רבנו בעבר הירדן (דברים

ו רבי יוסי בר יהודה אומר: בתחלה, אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט, ובית דין שולחין ומביאין אותו משם; מי שנתחייב מיתה בבית דין – הרגוהו; ושלא נתחייב מיתה – פטרוהו; מי שנתחייב גלות – מחזירין אותו למקומו, שנאמר (במדבר לה, כה): "והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו" וגומר. אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרבה בכגדים, ואחד שעבר ממשחתו – מחזירין את הרוצח; רבי יהודה אומר: אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך אמותיהן של פהנים מספקות להן מחיה וכסות, כדי שלא יתפללו על בגיהן שמימותו. משנאמר דינו מת כהן גדול – הרי זה אינו גולה; אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול, ומנו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו – חוזר במיתתו של שני.

פירוש ברטנורא

ו ואחד המרובה בכגדים. שאחר שננטה צלוחית של שמן המשחה לא היה מתחנך להיות כהן גדול אלא בלבית שמונה בגדים: ואחד שעבר ממשחתו. שאירע קרי לכהן גדול ביום הכיפורים ומנו אחר תחתיו. במיתת כל אחד מאלו הוא חוזר, אע"פ שהאחר חי. דשלוש פעמים כהן גדול כתיב בפרשה: רבי יהודה אומר אף משוח מלחמה. דקרא אחרינא כתיב (במדבר לה) לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן. ורבנן, כיון דלא כתיב בההוא קרא הכהן הגדול לא דרשי ליה. והלכה כחכמים: שלא יתפללו על בגיהן שמימותו. והם פשעו, שהיה להם לבקש רחמים על דורם שלא יארע בהן תקלה ולא בקשו: משנאמר דינו. לגלות. דמשנאמר דינו ועומד לגלות כאילו גלה:

משניות מבוארות – קהתי

יומא ז, ח). ואחד שעבר ממשחתו – אם אירע פסול בכהן גדול, היו ממנים אחר תחתיו, וכשעבר פסולו של הראשון, חזר לעבודתו, והשני נקרא "כהן שעבר ממשחתו", – כל שלשת הכהנים הללו מחזירין את הרוצח – שאם מת אחד מהם, חוזר הרוצח מעיר מקלטו לעירו, לפי שכתוב שלוש פעמים "הכהן הגדול" בפרשה: "וישב בה עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כה); "כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול" (שם שם, כח); "ואחרי מות הכהן הגדול ישב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם). רבי יהודה אומר: אף משוח מלחמה – הכהן המדבר אל העם היוצא למלחמה (עיין זבחים כ, ב; משנה סוטה ת, א), אף הוא במיתתו מחזיר את הרוצח – מעיר מקלטו שנאמר עוד בפרשה (שם שם, לב): "לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן". ברם, חכמים אינם דורשים את הפסוק הזה, לפי שלא כתוב בו "הכהן הגדול". והלכה כחכמים שמשוח מלחמה הוא ככהן הדיוט. לפיכך – הואיל והכהנים הגדולים מחזירים במיתתם את הגולה מעיר מקלטו, אמותיהן של פהנים – של הכהנים הגדולים שנימנו לעיל, מספקות להן – לגולים, מחיה וכסות – מזונות ובגדים, כדי שלא יתפללו על בגיהן שמימותו – ויוכלו לחזור לביתם. בגמרא מבואר, שאפשר שתתקבל תפילתם, הואיל והיה להם לבקש רחמים על דורם שלא תארע בו תקלה, ולא בקשו. משנאמר דינו – אם לאחר שנגמר דינו לגלות, מת כהן גדול – קודם שגלה, הרי זה אינו גולה – בגמרא מבואר הטעם, שהדברים קל וחומר: ומה מי שגלה כבר, יצא כעשוי; מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה? שכן לא הגלות מכפרת על הגולה כדי להתחזירו לעירו, אלא מיתת הכהן הגדול מכפרת עליו. ויש מבארים, שאחרי שנגמר דינו הרי הוא כמו שגלה, אף על פי שלא הגיעו עונש הגלות, שמה שנחקקה בדמיונו גלותו גרם לו להיכנע, עד שבכניעתו נחכפר לו במיתת הכהן הגדול (המאירי). אם עד שלא נגמר דינו – קודם שנגמר דינו לגלות, מת כהן גדול, ומנו אחר תחתיו – מינו כהן גדול אחר במקומו, ולאחר מכן נגמר דינו – לגלות, הרי זה חוזר במיתתו של שני – של הכהן הגדול החדש. בגמרא מבואר הטעם, לפי שכתוב (במדבר לה, כה): "וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקודש", וכי הוא מושחו? אלא בא הכתוב ללמד, שחוזר במיתת הכהן הגדול שנמשח בימיו (משנעשה זה רוצח – רש"י); ולמה נענש כהן גדול זה, שמיתתו תחזיר אותו, והלא כשהרג זה עדיין לא היה כהן גדול? שהיה לו לבקש רחמים שייגמר דינו לזכות ולא ביקש (גמרא מכות יא, ב).

מדבר לגואל הדם ומתנצל לפניו על מעשהו שעשה בשגגה בלא כל כוונה; ויש גורסים: רבי מאיר אומר: הוא מדבר על ידי עצמו. כלומר שאין גורסים תיבת "אף", ומפרשים הם, שרבי מאיר חולק על תנא קמא וסובר, שהרוצח בעצמו טוען טענותיו בפני גואל הדם ומשתדל לפייסו, שנאמר: "וזה דבר הרצח" – ומכאן שהרוצח מדבר, אבל תלמידי החכמים שהולכים עמו אינם נזקקים לדבר לגואל הדם. בברייתא בגמרא מוסיפים: "אמרו לו (חכמים לרבי מאיר): הרבה שליחות עושה" (דברים שאינם נעשים על ידי האדם, נעשים ומתקבלים על ידי שלוחים – רש"י). והלכה כחכמים. יש אומרים, שתלמידי החכמים אומרים דברי הסבר אף לאנשי עיר המקלט, כדי שלא ינהגו בו מנהג שופכי דמים לבויותו ולקללו (המאירי).

י ו ש ל י ש ו

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד, כיצד מתקיים דינו של הרוצח בשגגה כדי לחייבו גלות, ומתי חוזר הגולה מעיר מקלטו לעירו.

רבי יוסי בר יהודה אומר: בתחלה – תחילת משפטו של כל רוצח, לפני שהוכח דינו לבית הדין, אחד שוגג ואחד מזיד – בין מי שהרג בשוגג ובין מי שהרג במזיד, מקדימין לערי מקלט – ממהירים לברוח לעיר מקלט, שנאמר ברוצח במזיד (דברים יט, יא): "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האלו", ובית דין – של אותה העיר שהרג בה, היינו סנהדרין קטנה, שולחין ומביאין אותו משם – מעיר המקלט, ודנים אותו, שנאמר (בפסוק הבא, שם): "ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם". מי שנתחייב מיתה בבית דין – שהרג במזיד ובהתראה, הרגוהו – (בהמשך הפסוק, שם): "ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת". ושלא נתחייב מיתה – שיצא זכאי, פטרוהו – שנאמר (במדבר לה, כה): "והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם" (ברייתא בגמרא); מי שנתחייב גלות – שהרג בשוגג, מחזירין אותו למקומו – לעיר המקלט שברח קודם לשם, שנאמר: "והשיבו אתו העדה אל-עיר מקלטו" אשר נס שמה, וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקודש". אחד משוח בשמן המשחה, והם כהנים גדולים שהיו בבית ראשון עד מות יאשיהו, ואחד המרבה בכגדים – מיאשיהו ואילך ובזמן בית שני לא היה שמן המשחה, והכהן הגדול היה מתחנך בריבוי בגדים, שלכהן הדיוט ארבעה בגדים ולכהן הגדול שמונה בגדים, ומכאן נקרא אז הכהן הגדול "המרובה בכגדים" (עיין משנה

ז נגמר דינו בלא כהן גדול, ההורג כהן גדול, וכהן גדול שהרג – אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון, ולא לעדות נפשות; ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה – אינו יוצא משם לעולם, שנאמר (במדבר לה, כה): "אשר-נס שמה" – שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו. כשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט. רוצח שניצא חוץ לתחום, ומצאו גואל הדם – רבי יוסי הגלילי אומר: מצוה ביד גואל הדם, ורשות ביד כל אדם; רבי עקיבא אומר: רשות ביד גואל הדם, וכל אדם אין תיבין עליו. אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפול נוטה חוץ לתחום, או עומד חוץ לתחום ונפול נוטה לתוך התחום – הכל הולך אחר הנוף. הרג באותה העיר – גולה משכונה לשכונה; וכן לוי – גולה מעיר לעיר.

ח (פיוצא בו) רוצח שגלה לעיר מקלטו, ורצו אנשי העיר לכבדו – יאמר להם: רוצח אני. אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי

פירוש ברטנורא

ז נגמר דינו בלא כהן גדול. שלא היה כהן גדול בעולם: לא לעדות מצוה. כגון עדות החדוש: וכל אדם. חוץ מגואל הדם שהרגו חוץ לעיר מקלטו אינו חייב עליו, דכתיב (שם) אין לו דם, וגואל הדם רשות בידו להרגו. והלכה כר' עקיבא. והני מילי, שיצא מיד. אבל יצא שונג, כל אדם שהרגו נהרג עליו: הכל הולך אחר הנוף. בגמרא מפרש דאף אחר הנוף קאמר, שאם היה עיקרו בתוך התחום של עיר מקלט ונפול נוטה חוץ לתחום, כיון שנכנס תחת נופו, נקלט, הואיל ועיקרו לפניו שדין נופו בטר עיקרו. ואי עיקרו בחוץ ונפול בפנים, כי היכי דבנפול לא מצי קטיל ליה, בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה, דשרינא עיקרו בטר נופו לחומרא:

משניות מבוארות – קהתי

שנאמר (סו): "אין לו דם". אבל אסור להם להרגו. ויש גורסים: וכל אדם חייבים עליו (מהרש"ל). והלכה כרבי עקיבא. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו כשיצא הגולה חוץ לתחום במיד, אבל יצא בשונג, כל אדם שהרגו נהרג עליו, והטעם הוא: שלא יהא סופו חמור מתחילתו, מה תחילתו (בשעה שרצח) במיד נהרג, בשונג גולה, אף סופו (כשיצא חוץ לתחום). במיד נהרג, בשונג גולה. אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפול נוטה חוץ לתחום – של עיר המקלט, או שהוא עומד חוץ לתחום ונפול נוטה לתוך התחום – של עיר המקלט, הכל הולך אחר הנוף – לפי מסקנת הגמרא מתפרשת משנתנו: הכל הולך אף אחר הנוף. כלומר, בין שהיה עיקרו של האילן בתוך התחום, אף שנפול נוטה חוץ לתחום, ובין שהיה נופו בתוך התחום, אף שעיקרו היה בחוץ, הרי אילן זה כולו נחשב בתוך התחום של עיר המקלט, וכשנמצא הרוצח תחת נופו או על יד גזעו, הרי הוא בתחום עיר המקלט ואסור להרגו. הרג באותה העיר – רוצח שהרג בעיר מקלטו בשונג, גולה משכונה לשכונה – בתוך אותה העיר, ואינו רשאי לצאת מתוכה, משום רציחתו הראשונה, שנאמר (במדבר לה, כח): "כי בעיר מקלטו ישב", ודורשים: עיר שקלטו כבר (גמרא). וכן לוי – אבל בן לוי שהרג בשגגה בעירו, שהיא עיר מקלט, כפי שהוכרנו במשנה ד, גולה מעיר לעיר – גולה לעיר מקלט אחרת, שהרי רשאי הוא לצאת מהעיר שהוא יושב בה, הואיל ולא גלה לעיר הזאת.

יום רביעי

באור משנה ח

משנתנו, המסיימת את הפרק "אלו הן הגולין", באה ללמד, כיצד מתייחסים תושבי עיר מקלט לגולה.

(פיוצא בו) – בהרבה נוסחאות אחרות חסרות שתי התיבות הללו, ואף רוב המפרשים מגיחים, שתיבות אלו אין מקומן כאן, אלא שמשנתנו שניה גם במסכת שביעית (פרק י משנה ז), ושם היא מתחילה "כיוצא בו" בקשר לענין דומה השני שם ברישא, ומשם הועתקו כנראה תיבות אלו ונכנסו גם למשנתנו. ויש מבארים שפיסקה זו מתייחסת לסוף משנה ה, שדורשים שם את הכתוב "וזה דבר הרוצח", שהרוצח צריך לדבר לגואל הדם; כיוצא בו דורשים את הכתוב הזה אף במשנתנו (תפארת ישראל). רוצח שגלה לעיר מקלטו, ורצו אנשי העיר לכבדו – לחלוק לו כבוד, יאמר להם: רוצח אני – שכן צריך הוא להודיע ולפרסם שהוא נכנע ונעצב על שבאה תקלה

באור משנה ז

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא דנה בענין יציאתו של הגולה מעיר מקלטו.

נגמר דינו – לגלות, בלא כהן גדול – שמת הכהן הגדול קודם גמר הדין ועדיין לא מינו אחר תחתיו, או ההורג כהן גדול – מי שהרג את הכהן הגדול בשונג, וכהן גדול שהרג – או כהן גדול שהרג נפש בשגגה, ואף בשני העניינים האחרונים מדובר, שנגמר דינו קודם שמינו כהן גדול אחר (רמב"ם), – כל אחד מאלו אינו יוצא משם לעולם – כלומר שגולה ואינו יוצא מעיר מקלטו לעולם; ואפילו מינו אחר כך כהן גדול, אין מיתתו של כהן גדול זה מחזירתו מעיר מקלטו, שהואיל ולא היה בשעה שנגמר דינו, אין מיתתו מכפרת עליו כדי להחזירו. ויש מפרשים בהורג כהן גדול, שאפילו מינו אחר תחתיו, ולאחר מכן נגמר דינו אינו יוצא משם לעולם (הרישב"א; המאירי). ואינו יוצא – כל גולה אינו יוצא מעיר מקלטו, לא לעדות מצוה – כגון להעיד עדות החדוש, שראה את מולד הלבנה, וכן לא לדבר מצוה אחר, ולא לעדות ממון, ולא לעדות נפשות; ואפילו ישראל צריכים לו – ואפילו עם ישראל זקוק לו, ואפילו שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה – שכל ישראל צריכים לתשועתו (רמב"ם), אינו יוצא משם לעולם – עד מות הכהן הגדול; ואם יצא, הפקיר עצמו למיתה, שכן גואל הדם רשאי להרגו. ואם הגולה מת בעיר מקלטו קודמים אותו שם, שנאמר: "אשר-נס שמה" – בא הכתוב ללמד: שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו – ואם מת לאחר שנגמר דינו, אפילו קודם שגלה, מוליכים עצמותיו לעיר המקלט. וכשמת הכהן הגדול מוליכים עצמותיו משם לקברי אבותיו (רמב"ם). כשם שהעיר קולטת – את הגולה, שאסור לגואל הדם להרגו כשהוא נמצא בתוך העיר, כך תחומה – אלפיים אמה סביב העיר, קולט – את הגולה, שאסור לגואל הדם להרגו שם. רוצח שניצא – מעיר מקלטו, חוץ לתחום – העיר, ומצאו גואל הדם, רבי יוסי הגלילי אומר: מצוה ביד גואל הדם – להרגו, שנאמר (במדבר לה, כח): "ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח", וכיון שלא כתוב "אם רצח", אלא "ורצח" משמע שזו מצוה. ורשות ביד כל אדם – להרגו. רבי עקיבא אומר: רשות ביד גואל הדם – גואל הדם רשאי להרגו, אבל אין זו מצוה להרגו, שהרי לא כתוב "ורצח" אלא כתוב "ורצח", ומשמעו: אם רצח. וכל אדם אין תיבין עליו – אם הרגוהו חוץ לעיר מקלטו אינם חייבים עליו מיתה,

בן – יקבל מהן, שְׁנָאֹמֶר (דברים יט, ד): "וְהָהָּ דְּבַר הָרִצָּח". מַעֲלִים הָיוּ שָׂכָר לְלוֹוִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אומר: לֹא הָיוּ מַעֲלִים לָהֶן שָׂכָר. וְחוֹזֵר לְשִׁרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אומר: לֹא הָיָה חוֹזֵר לְשִׁרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ.

פ ר ק ש ל י ש י

א וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין: הַבָּא עַל אֲחֻזָּתוֹ, וְעַל אֲחֻזָּת אָבִיו, וְעַל אֲחֻזָּת אִמּוֹ, וְעַל אֲחֻזָּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִשְׁת אָחִיו, וְעַל אִשְׁת אָחִי אָבִיו, וְעַל הַנֶּדֶה; אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט, מְמֻזָּרָה וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְנִתֵּן וּלְמִמּוֹר. אֲלֻמְנָה וְגְרוּשָׁה – חִיבִין עָלֶיהָ מָשׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת. גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה – אֵינָן חִיבִין אֲלָא מָשׁוּם אֶחָד בִּלְבָד.

פירוש ברטנורא

ח מַעֲלִים הָיוּ שָׂכָר לְלוֹוִים. בארבעים ושנים עיר שנים הם קולטות, מעלה הרוצח שֶׂכָר לְכַהֵן"ב שהוא דר בו: רַבִּי מֵאִיר אומר וכו'. ואין הלכה כר' מאיר. ודוקא כמ"ב עיר, אבל בשש עיר מקלט כולי עלמא מודו שאין מעלה שֶׂכָר לְכַהֵן"ב: לֹא הָיָה חוֹזֵר לְשִׁרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ. דכתיב (ויקרא כ"ה) ושכר אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב, למשפחתו הוא חוזר, ואינו חוזר למה שהחזיקו אבותיו. ואין הלכה כר' יהודה:

ג א וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין. אלו לא דוקא, דתנא ושייר לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות, לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות. ותנא אלמנה וגרושה, לאשמועינן אלמנה והיא גרושה חייבין עליה משום שני שמות. ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו, דלא מפרשא אחרת דידהו כהדיא. וכן הקדש שלא נפדה. ואידי דתנא הקדש, תני מעשר שני, דתרווייהו מלקות דידהו משום מחוסרי פרייה. וכן ברוכין איכא צד חידוש: נתינה. מן חבבעונים היא. ומלקות דידה מלא תחתן כם: אלמנה. שנתאלמנה מאיש אחר, והיא גרושה, חייב עליה שני מלקות: משום שני שמות. משום שני אזהרות. ששניהם מפורשות במקרא, ואזהרה אתרווייהו קאמר: גרושה. והיא חלוצה, אינו חייב עליה משום שני שמות. שהחלוצה אינו כתובה, אלא מרביא מיתנין לה, דתנא, גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין, תלמוד לומר ואשה:

משניות מבוארות – קהתי

שמונה עשר: כל חייבי מלקות שאין בהם כרת או מיתה בידי שמים הם מאה ששים ושמונה. נמצאו כל הלוקים מאתיים ושבעה, וסימנן: ילקו "ור" (רמב"ם הל' טהרהין פרקים יז-יט). פרקנו המתחיל "אלו הן הלוקין" אינו בא למנות את כל חייבי מלקות, אלא אלו שיש בהם צד חידוש, כגון חייבי כריתות הנישנות במשנתנו, וכיוצא בזה, כפי שיבואר. ואמנם נימנו בפרקנו אף חייבי מלקות אחרים שאין בהם צד חידוש, אבל אלה נישנו כאן אגב חייבי מלקות אחרים.

וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין – עוברי עבירה שדינם מלקות ארבעים חסר אחת: הַבָּא עַל אֲחֻזָּתוֹ, וְעַל אֲחֻזָּת אָבִיו, וְעַל אֲחֻזָּת אִמּוֹ, וְעַל אֲחֻזָּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִשְׁת אָחִיו, וְעַל אִשְׁת אָחִי אָבִיו, וְעַל הַנֶּדֶה – הבא על אחת מאלו חייב כרת ולא מיתה בית דין (ענין כתובות ג, א), ואם התרו בו למלקות, חייב מלקות, כפי שבארנו לעיל. משנתנו באה להשיע, שיש מלקות בחייבי כריתות; אבל בחייבי מיתות בית דין אין מלקות. אֲלֻמְנָה לְכַהֵן גָּדוֹל – כהן גדול שנשא אלמנה, ועבר על לאו "אלמנה וגרושה..." לא יקח" (ויקרא כא, יז), גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט – כהן הדיוט שנשא גרושה, ועבר על לאו "ואשה גרושה מאישה לא יקחו" (ויקרא כא, ז), או שנשא אשה שחלצה, שהיא אסורה עליו מדברי סופרים, ולוקה עליה מכת מדרות (מלקות מדרבנן); מְמֻזָּרָה וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל – ישראל שנשא ממזרת (שנולדה מאחת העריות), ועבר על לאו "לא יבוא ממזר בקהל ה'" (דברים כג, ג), או שנשא נתינה, מן הגבעונים שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים, וגזר עליהם יהושע ואחר כך דוד, שלא יבואו בקהל ישראל, כלומר שלא להתחתן בהם (ענין יבמות עט, א), ולוקה עליה מכת מדרות. ויש אומרים שחייב עליה מלקות ארבעים, משום שכתוב (דברים ז, ג): "ולא תחתן כם" (כתובות כט, א, תוספות דיבור המתחיל "אלו"); וכן בֵּת יִשְׂרָאֵל שנישאה לְנִתֵּן וּלְמִמּוֹר – כל אלו חייבי מלקות הן, ונימנו במשנתנו משום הסיפא דלקמן. אֲלֻמְנָה וְגְרוּשָׁה – אלמנה שהיא גם גרושה, היינו שלאחר שנתאלמנה נישאה לאיש אחר ונתגרשה ממנו, חִיבִין עָלֶיהָ מָשׁוּם שְׁנֵי שְׁמוֹת – משום שתי אזהרות, שאם כהן גדול בא עליה הריהו חייב מלקות פעמיים, מפני שעבר על שני לאוים. גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה – כהן הדיוט שבא על גרושה שהיא גם חלוצה, דהיינו שנתגרשה מבעלה הראשון, וחלצה לאחר שמת בעלה השני, אֵינָן חִיבִין אֲלָא מָשׁוּם אֶחָד בִּלְבָד – משום לאו אחד בלבד, והוא לאו של גרושה, לפי שאיסור חלוצה אינו אלא מדרבנן, ולכן לוקה פעם אחת מלקות ארבעים משום גרושה, ואינו לוקה מכת מדרות משום חלוצה.

על דיו (המאירי), אָמְרוּ לוֹ – אנשי העיר: אָף עַל פִּי בֶן – אנו רוצים לכבדך, יְקַבֵּל מִהֶן – ולא יאמר להם שנית, שהוא רוצח ואינו ראוי לכבוד, שְׁנָאֹמֶר: "וְהָהָּ דְּבַר הָרִצָּח" – אין לך אלא דיבור הראשון (תוספות מכות ב). מַעֲלִים הָיוּ שָׂכָר לְלוֹוִים – הגולים היו שוכרים דירות מאת הלויים, תושבי ערי המקלט, ומשלמים להם שכר דירה, ויש מפרשים, שהיו משלמים להם מסים וארנוניות (תוספות), דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – בגמרא מבואר, שלא אמר רבי יהודה שמעלים שכר ללויים אלא בארבעים ושנים עיר של הלויים, אבל בשש עיר המקלט אף רבי יהודה סובר, שאין משלמים שכר, שכתוב (במדבר לה, יב): "והיו לכם הערים למקלט", ודרושים: "לכם" – לכל צרכיכם. ומה שכתוב (במדבר לה, ו): "ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר" לא נאמר אלא לענין קליטה, שקולטות כשש הערים, אבל לא לענין שכר. רַבִּי מֵאִיר אומר: לֹא הָיוּ מַעֲלִים לָהֶן שָׂכָר – אף בארבעים ושנים עיר של הלויים לא היו משלמים שכר ללויים, שרבי מאיר דורש: "ועליהם תתנו" – מה שש עיר המקלט לכל צרכיכם, אף אלו לכל צרכיכם. והלכה כרבי יהודה. וְחוֹזֵר לְשִׁרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ – הגולה ששב לעירו, אחרי מות הכהן הגדול, חוזר לשררה שהיה בה קודם גלותו, כגון אם היה נשיא או ראש בית אב וכיוצא, הרי הוא חוזר לגדולתו, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – טעמו מבואר בגמרא (מכות יג, א), שנאמר בגולה (במדבר לה, כח): "ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו", וכתוב בעבר עברי (ויקרא כה, מא): "ואל אחוזת אבותיו ישוב", ולמדים בגזרה שווה "שיבה, שיבה", מה עבר עברי שב למה שהחזיקו אבותיו, אף הרוצח שגלה שב למה שהחזיקו אבותיו. רַבִּי יְהוּדָה אומר: לֹא הָיָה חוֹזֵר לְשִׁרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ – שרבי יהודה דורש: "ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" – לארץ אחוזתו הוא שב, ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו. והלכה כרבי יהודה.

באור משנה א

פרק זה עוסק בחייבי מלקות ובפרטי דיניהם. ושלשה סוגים של חייבי מלקות הם: א. העובר על "לא תעשה" שחייבים עליו כרת, ואין בו מיתה בית דין, כגון האוכל חמץ בפסח, שאם התרו בו למלקות, הרי הוא לוקה. בגמרא מבואר שאין כאן שתי פורעניות, שכן חייבי כריתות שעשו תשובה, בית דין של מעלה מוחלים להם, ונפטרים מכרת. ב. העובר על "לא תעשה" שחייבים עליו מיתה בידי שמים, כגון האוכל טבל. ג. העובר על לאו שיש בו מעשה, כגון האוכל בשר בחלב. כל חייבי כריתות שלוקים הם עשרים ואחד; כל חייבי מיתה בידי שמים שלוקים הם

ב הטמא שאכל את הקדש, והבא אל המקדש טמא, והאכל חלב, ודם, ונותר, ופגול, וטמא; השוחט והמקלה בחוץ, והאכל חמץ בפסח, והאכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסם את השמן, והמפסם את הקמח, והפך בשמן המשחה, והאכל נבלות וטרפות, שקצים ורמשים; אכל מכל ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו; כמה יאכל מן הטבל והא חבי? רבי שמעון אומר: כל שהוא; וחכמים אומרים: פניה. אמר להם רבי שמעון: אין אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חבי? אומר לו: מפני שהיא כבירתה; אמר להן: אף חטה אחת כבירתה.

פירוש ברטנורא

ב המפסם את השמן. העושה שמן דוגמת שמן המשחה. והפך בשמן המשחה. שעשה משה רבינו ע"ה: **אכל טבל.** אזהרתה מלא יחללו את קדש בני ישראל אשר ירימו (ויקרא כ"ב), בעתידין לתרום הכתוב מדבר: **ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו.** שאף הוא כמיתה כמכל, דכתיב (במדבר י"ח) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגו'; **ומעשר שני שלא נפדה.** מעשר שני שנמא ואפילו הוא בירושלים אסור לאוכלו עד שיפדה, והאוכלו בירושלים עד שלא נפדה לוקה. ואזהרתו מולא בערתי ממנו בטמא (דברים כ"ז), בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ומניין למעשר שני שנמא שפדיו אותו בירושלים, שנאמר (שם י"ד) כי לא תוכל שאריו, פירוש, לא תוכל לאכלו, כדכתיב (בראשית מ"ג) וישא משאות מאת פניו: **והקדש שלא נפדה.** לא כתיב ביה לאו בהדיא, אלא אתיא אזהרה דידה גזירה שוה דחטא חטא מתרומה. ואע"ג דמיעט רחמנא ומתו בו, ולא במעילה, ממיתה מיעטיה ולא מאזהרה: **באוכל נמלה שהוא חביב.** משום שרץ השורץ על הארץ (ויקרא י"א), ואע"ג דלית בה כשיעור: **אף חטה אחת כבירתה.** ולית הלכתא כר' שמעון. ולא קרינן בריה אלא לכריה שיש לה נשמה לבדה:

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לפרט חייבי מלקות, ותחילה מונה המשנה חייבי כריתות, כפי הסדר שנישנו במסכת כריתות פרק א, ואחר כך מונה חייבי מלקות שאין בהם כרת.

הטמא שאכל את הקדש – שנאמר (ויקרא ז, ב): "והנפש אשר תאכל מזבח השלמים... וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואזהרתו ממה שנאמר ביולדת (ויקרא יב, ד): "בכל קודש לא תגע", **והבא אל המקדש טמא** – שנאמר (במדבר יט, ג): "את משכן ה' שימא ונכרתה הנפש ההיא מירשאל", ואזהרתו ממה שנאמר (במדבר ה, ג): "אל מחוץ למחנה תשלחם (כל צדונו וכל זב וכל טמא לנפש), ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם"; **והאכל חלב, ודם** – שכתוב (ויקרא ז, כז): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה", ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה", וכן כתוב (שם שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". ואזהרתו ממה שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו" (שם שם, כג); **ונותר** – האוכל בשר קרבן שנותר לאחר הזמן שמותר לאכלו; **ופגול** – קרבן ששחטו אותו או קיבלו או הוליכו או זרקו את דמו על מנת לאכלו חוץ לזמנו הקבוע, שנאמר (ויקרא יט, ו-ח): "ביום זבחכם יאכל וממחרת, והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ואם האכל יאכל ביום השלישי, פגול הוא לא ירצה. ואוכליו עונונו ישא... ונכרתה הנפש ההיא מעמיה"; וכן כתוב (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו עוונה תשא"; פסוק זה מדבר באוכל פיגול, ולמדים בגזרה שווה "עוון, עוון" מנותר, שעונושו כרת. ואזהרתו ממה שנאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא", ואף אזהרת פיגול מפסוק זה (ענין רש"י בגמרא): **וטמא** – האוכל בשר קרבן שנמא, שנאמר (ויקרא ז, יט-כ): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל... והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים... וטמאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה". **השוחט והמקלה בחוץ** – השוחט קרבן או המקריבו חוץ לבית המקדש, שנאמר (ויקרא יז, ד): "ואל פתח אוהל מועד לא יבא... דם יחשב לאיש ההוא דם שפק ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", וכן כתוב (שם שם, ט-ט): "אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אוהל מועד לא יבאנו... ונכרת האיש ההוא מעמיו". ואזהרתו ממה שנאמר (דברים יב, ג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום". ואזהרת שוחט בחוץ יש למדים מהכתוב (ויקרא יז, ז): "ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים", ויש למדים

בגזרה שווה "הבאה, הבאה" ממעלה בחוץ (רש"י); **והאכל חמץ בפסח** – שנאמר (שמות יב, טז): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מירשאל". ואזהרתו (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ"; **והאכל והעושה מלאכה ביום הכפורים** – שנאמר (ויקרא כג, כז-ל): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כפורים הוא... כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה. וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה, והאבדתה את הנפש ההיא מקרב עמה" (בענין אזהרתו של האוכל ביום הכיפורים ענין גמרא יומא פא. א; וענין "תוספות יום טוב"). **והמפסם את השמן** – העושה שמן דוגמת שמן המשחה שבמקדש, שנאמר בשמן משחת קודש (שמות ל, לב-ג): "ובמתכונתו לא תעשו כמותו... איש אשר ירקח כמותו... ונכרת מעמיו". **והמפסם את הקמח** – העושה קטורת דוגמת הקטורת של המקדש, שנאמר (שמות ל, ד-ז): "והקטורת... במתכונתה לא תעשו לכם... איש אשר יעשה כמותו... ונכרת מעמיו". **והפך בשמן המשחה** – שעשה משה במדבר, שנאמר (שם שם, לב-ג): "על בשר אדם לא ייסך... ואשר יתן ממנו על זר, ונכרת מעמיו". כל אלו חייבי כריתות הם. ואם התרו בהם למלקות, הרי הם לוקים. – מכאן ואילך מונה המשנה חייבי מלקות שאין בהם כרת: **והאכל נבלות** – שכתוב (דברים יד, כא): "לא תאכלו כל נבלה", **וטרפות** – שכתוב (שמות כב, ל): "ויבשר בשדה טרפה לא תאכלו", **שקצים ורמשים** – שכתוב (ויקרא יא, יא-ג): "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו... ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם", וכן כתוב (שם שם, מד): "ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" (ענין ב"תוספות יום טוב"). אילו הם שקצים ואילו הם רמשים). **אכל טבל** – תבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות, שחייב מיתה בידי שמים, ואזהרתו ממה שנאמר (ויקרא כב, טז): "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו...", ודרשו: בעתידים לתרום הכתוב מדבר. **ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו** – אכל מעשר ראשון קודם שהופרשה ממנו תרומת מעשר לכהן, שדינו כטבל, שנאמר (במדבר יח, כז-כח): "ואל הלויים תדבר... כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר... והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן" וגו'. **ומעשר שני והקדש שלא נפדה** – האוכל מעשר שני שלא נפדה; בגמרא מבואר שמדובר כאן במעשר שני שנמא, ואפילו הוא בירושלים אסור לאכלו עד שיפדהו, ובאה המשנה להשמיע שהאוכלו בירושלים קודם שנפדה, הרי הוא לוקה, ואזהרתו ממה שנאמר (דברים כו, יד): "ולא בערתי ממנו בטמא", בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא (מכאן יט, ב; וענין "תוספות יום טוב"). וכן האוכל הקדש שלא נפדה,

ג האוכל בפננים עד שלא קרא עליהן, קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם בפסח הטהור – הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור והשובר בפסח – אינו לוקה ארבעים. ד הנוטל אם על הפננים – רבי יהודה אומר: לוקה, ואינו משלח; ורבנן: משלח, ואינו לוקה. זה הפלל:

פירוש ברטנורא

ג עד שלא קרא עליהם. ארמי אובד אבי וגו'. אבל לאחר שקרא עליהם, אינו לוקה אם אכל, לפי שהן ממונו של כהן. וזו דברי ר' עקיבא. אבל חכמים אומרים, ביכורים הנחה מעכבת כהן, קריאה אין מעכבת כהן, והאוכל אחר הנחה בעוה"א ע"פ שעדיין לא קרא עליהן אינו לוקה. והלכה כחכמים. ואזהרתן מדרכתי (דברים י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ותרומת ידך, ואמר מר, ותרומת ידך אלו הביכורים, דאילו תרומת אינה מעונה הבאת מקום. וביכורים נמי אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעוה"א, אבל אכלן בגבולין קודם שיכנסו לירושלים אינו לוקה: קדשי הקדשים חוץ לקלעים קדשים קלים חוץ לחומה. כל הני אזהרות מלא תוכל לאכול בשעריך וגו' וכל נדרך אשר תדור. שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילת שעריך: ומעשר שני. לעיל תנן מעשר שני טמא שלא נפדה, כדפרשנין. והבא תנן מעשר שני טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראו פני ירושלים הוא שלוקה, אבל האוכל מעשר שני בגבולין קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה, דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו, ואח"כ לא תוכל לאכול בשעריך: המותר. אינו לוקה, דכתיב (שמות י"ב) לא תותירו ממנו עד בוקר והגותר ממנו עד בוקר באש תשרוף, בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר אם עברת על לאו, קיים עשה שבה ואינך לוקה. ועוד, לא תותירו הוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: והשובר. עצם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול:

ד לוקה ואינו משלח. דסבירא ליה לר' יהודה שלח תשלח מעיקרא משמע. ואע"כ דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח, לאו למימרא דאם לקחת תשלח,

משניות מבוארות – קהתי

הסובר רבי שמעון. אבל חכמים סוברים: "ביכורים הנחה מעכבת בהם. קריאה אין מעכבת בהן". כלומר שכהן האוכל מביכורים אינו לוקה אלא אם כן אכל מהם קודם הנחתם בעוה"א, אבל האוכלם לאחר הנחה, אף על פי שעדיין לא נקראה הפרשה עליהם, אינו לוקה. והלכה כחכמים. האוכל קדשי קדשים – בשר חטאת או אשם, חוץ לקלעים – של חצר המשכן, וכן חוץ לחומת העזרה במקדש (עין משנה זבחים ה, ג), או האוכל קדשים קלים – כגון בשר שלמים, ומעשר שני – במשנה הקודמת מדובר במעשר שני טמא שלא נפדה, וכאן מדובר באוכל מעשר שני טהור, חוץ לחומה – של ירושלים, הרי הוא לוקה משום "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו'. ברם, במעשר שני אינו חייב מלקות כשאכלו חוץ לחומה אלא אם כן אכלו לאחר שהביאו לירושלים, אבל האוכל מעשר שני בגבולין קודם שהביאו לירושלים אינו לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו", ודרשו חכמים: כל שקוראים בו "לפני ה' אלהיך תאכלנו" קוראים בו "לא תוכל לאכול בשעריך", וכל שאין קוראים בו "לפני ה' אלהיך", אין קוראים בו "לא תוכל לאכול בשעריך"; מכאן למעשר שני שאין חייבים עליו אלא משיראה פני החומה (גמרא). השובר את העצם בפסח הטהור – בקרבן פסח טהור, הרי זה לוקה ארבעים – משום שעבר על לאו "ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, ח). אבל המותר בטהור – שכתוב בתורה (שמות יב, י): "ולא תותירו ממנו עד בוקר, והגותר ממנו עד בוקר באש תשרוף", ובאה המשנה להשיענו, שאם עבר והותיר ממנו עד בוקר, אפילו בקרבן פסח טהור, והשובר בפסח – וכן השובר עצם בקרבן פסח טמא, כלומר בקרבן פסח שמביא קהל שנטמא כולו או רובו, או שהיו הכהנים טמאים (עין פסחים ז, ח), אינו לוקה ארבעים – בגמרא מבואר, שהמותר בטהור אינו לוקה. משום שהלאו "לא תותירו ממנו עד בוקר" הוא "לאו הניתק לעשה", כלומר, לאו שכתובה אחריו מצוות "עשה": "והגותר ממנו עד בוקר באש תשרוף". והדין הוא ש"לאו הניתק לעשה" אין לוקים עליו, שכן הכתוב בא לומר: אם עברת על הלאו, קיים את מצוות "עשה", ואינך לוקה. ועוד טעם בדבר, שהלאו "לא תותירו" הוא לאו שאין בו מעשה, שהרי המותר אינו עושה כל מעשה בידיים, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. השובר בטמא אינו לוקה, לפי שכתוב: "ועצם לא תשברו בו", ודורשים: "בו" – בפסח טהור הוא מזהיר על כך, ולא בפסח טמא.

י ו ש י

באור משנה ד

כתוב בתורה (דברים כב, ו-ז): "כי יקרא קו צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ

הרי הוא לוקה. ברם, אזהרתו אינה מפורשת כל כך, אלא שלמדים מאזהרה של תרומה שכתוב בה (ויקרא כב, ז): "וכל זר לא יאכל קודש" (עין רש"י בגמרא מכות יג, א). פמה יאכל מן הטבל ויהא חייב – מלקות? רבי שמעון אומר: כל שהוא; ורבנן: ורבנן: אומרים: פזית – אבל אם אכל פחות מכזית פטור ממלקות. אמר להם רבי שמעון – לחכמים: אין אתם מודים לי באוכל נמלה פל שהוא – שאין בה כזית, שהיא חייב – מלקות, משום "השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מב)? אמרו לו – חכמים לרבי שמעון: מפני שהיא כפרייתה – כמו שנבראה, ולפיכך יש לה חשיבות, אף שאין בה כזית, והאוכל אותה חייב מלקות. אבל האוכל טבל אינו חייב עד שיאכל כזית. אמר להם – רבי שמעון לחכמים: אף חטא אחת כפרייתה – אף חטא אחת היא כמו שנבראה, ולכן יש לחייב מלקות אף האוכל חטא אחת. ברם, חכמים סוברים שאינה קרויה בריה אלא אם כן יש בה נשמה. והלכה כחכמים.

באור משנה ג

האוכל בפננים עד שלא קרא עליהן – כתוב בתורה (דברים כו): "והיה כי תבוא אל הארץ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך... ושמת בטמא. והלכת אל המקום אשר יבחר ה'... ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה'... וענית ואמרת... ארמי אובד אבי" וגו'; מכאן, שהביכורים טעונים הנחה ("והניחו לפני מזבח ה'") וקריאה ("וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה" וכו'). וכבר שנינו (ביכורים ג, א), שהביכורים, משנכנסו לירושלים, דינם כתרומה, וזר שאכלם במזיד עובר על לאו, וחייב מיתה בידי שמים, שבתרומה נאמר (ויקרא כב, ט-י): "ומתו בו כי יחלוהו... וכל זר לא יאכל קודש". ואף ביכורים נקראים תרומה. משנתנו באה ללמד, שמשביא אדם את ביכוריו לירושלים, כל זמן שלא קרא עליהם את הפרשה "ארמי אובד אבי" וגו', אסורים הם באכילה אף לכהנים; וזהו ששנינו: האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהן – כלומר כהן שאכל קודם שקרא המביא את הפרשה עליהם, הריהו חייב מלקות. בגמרא מבואר הטעם, משום שנאמר (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... ותורמת ידך", ושנינו בברייתא: "ותורמת ידך" – אלו ביכורים (שנאמר בהם: "ולקח הכהן הטנא מידך" – דברים כז, א). אמר רבי שמעון: מה בא זה ללמדנו? אם לאוכלן חוץ לחומה (שהאוכל ביכורים חוץ לחומה יירושלים עובר על לאו). קל וחומר ממעשר הקל! ומה מעשר הקל, האוכלו חוץ לחומה – לוקה, ביכורים לא כל שכן?! הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מביכורים עד שלא קרא עליהם, שהוא לוקה, אבל לאחר שקרא עליהם, הרי הם נכסי כהן. ברם, זו דעת רבי עקיבא

כָּל מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהֶם קוֹם עֲשֶׂה – אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ.

הַקּוֹרֵחַ קִרְחָה בְּרֹאשׁוֹ, וְהַמְּקִיף פָּאת רֹאשׁוֹ, וְהַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֶּת – חֵיב. שָׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֻמְשָׁה מֵתִים, אוֹ חֶמֶשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד – חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. עַל הָרֹאשׁ – שְׁתֵּים, אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן; וְעַל הַזָּקֵן – שְׁתֵּים מִכָּאן, וְשְׁתֵּים מִכָּאן, וְאַחַת מִלְמַטָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם נָטְלוּ

פירוש ברטנורא

אלא לא תקח אבל שלחנה קודם לקיחה. ואין זה לאו הניתק לעשה: והכמים אומרים משלח ואינו לוקח. קסברי שלח לאחר לקיחה משמע, והיו לאו הניתק לעשה. והלכה כהכמים: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה, כגון לא תקח האם על הבנים, ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, ואם באת והעבטת עבוטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו, אם קיים העשה, אינו לוקח. אבל לא קיים העשה, כגון שלח האם על הבנים ושחטה או שמתה, לקח העבוט מביתו ושגרף שאינו יכול לקיים העשה, הרי זה לוקח:

ה הקורח קרחה. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה, מה שא"כ באוכל חלב וחלב, משום הכי תנינהו במתניתין. אבל שאר לאוי גירי שאין בהן חידוש לא תנא: קרחה. על מת. כדכתיב (דברים י"ד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. ואע"ג דבני כהנים לא כתיב על מת, כבר למדו בגמרה שזה מקרחה קרחה, מה בישראל על מת, אף בכהנים על מת. ושיעור קרחה כגרים: המקיף את ראשו. משום צדעיו לאחריו אוננו ופדחתו. ואפילו על גילוח שבמספרים שאין בו השחתה חייב על פאת הראש, דדוקא בוקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער, אבל בפאת הראש הקפה כתיב, בכל ענין שהוא מקיף חייב: שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד. דכתיב (ויקרא י"ט) ושרט לנפש לא תתנו, לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש, ואע"פ שלא היתה שם אלא התראה אחת והיו כל חמש שריטות בבת אחת, חייב: על הראש שתיים. אחת על ימין ואחת על שמאל: ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מכאן. מקום חיבור הסנטר לעצם, אחת מימין הסנטר ואחת משמאלו, ושולת הזקן באמצע, הרי שלש, וחיבור הצדעים מכאן ומכאן הרי חמש. לחי העליון המחובר לצדעים ולחי התחתון שבימין, ולחי העליון והתחתון שבשמאל, הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן,

משניות מבוארות – קהתי

יהא חייב אלא על בין העינים בלבד, מניין לרבות כל הראש? תלמוד לומר: "בראשם" – לרבות כל הראש. ואין לי אלא בכהנים שריבה בהן הכתוב מצוות יתירות; וישראל מניין? נאמר כאן (בישורא) "קרחה", ונאמר להלן (בכהנים) "קרחה" – מה להלן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים, אף כאן חייב על כל קרחה וקרחה, וחייב על הראש כבין העינים; ומה להלן על מת אף כאן על מת. וכמה שיעור קרחה? כגרים, היינו כרי שלושים ושש שערות (עין נגעים ו, א). וְהַמְּקִיף פָּאת רֹאשׁוֹ – שנאמר (ויקרא יט, כז): "לא תקיפו פאת ראשכם". כברייא בגמרא מבואר: פאת ראשו – סוף ראשו, ואיזהו סוף ראשו? זה המשווה צדעיו לאחריו אוננו ולפדחתו. ויש חילוקי דעות בין הפוסקים, אם דווקא בתער או אפילו בלא תער. וְהַמְּשַׁחֵת פָּאת זָקְנוֹ – שנאמר (בהמשך הפסוק הקודם): "ולא תשחית את פאת זקנך", ויבואר להלן במשנתנו. וְהַשּׁוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֶּת – שכתוב (ויקרא יט, כח): "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם"; כל אחד מאלו שנינו כאן במשנתנו חֵיב – מלקות. בענין השורט מבואר כברייא בגמרא: "ושרט" – יכול אפילו שרט על ביתו שנפל, ועל ספינתו שטבעה בים? תלמוד לומר: "לנפש", אינו חייב אלא על המת בלבד. שָׂרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֻמְשָׁה מֵתִים – מחמת צערו על חמישה מתים, או חמש שריטות על מת אחד – מחמת צערו על מת אחד, חֵיב – מלקות, עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – על כל נפש ונפש, או על כל שריטה ושריטה, שנאמר: "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם", בא הכתוב לחייב על כל שרט ועל כל נפש. ואף על פי שלא היתה שם אלא התראה אחת והוא שרט כל חמש השריטות בבת אחת, הרי הוא חייב חמש פעמים מלקות (ברטנורא). עַל הָרֹאשׁ – המקיף פאת ראשו, שְׁתֵּים – חייב שתי פעמים מלקות, לפי שיש בראש שתי פאות, אַחַת מִכָּאן – מצד ימין, וְאַחַת מִכָּאן – מצד שמאל. וְעַל הַזָּקֵן – המשחית פאת זקנו, חייב חמש פעמים מלקות, לפי שיש בזקן חמש פאות, שְׁתֵּים מִכָּאן – מצד ימין, וְשְׁתֵּים מִכָּאן – מצד שמאל, וְאַחַת מִלְמַטָּה – בענין המקומות המדויקים של פאות הזקן ישנן דעות שונות במפרשים, ולכן אין לגלח כלל את הזקן כולו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם נָטְלוּ כָּל פְּצָחָתָא – אם גילח הזקן כולו בבת אחת, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת – פעם אחת מלקות בלבד, שהואיל ולא אחד הוא, הריהו כאוכל חלב בשיעור שני זיתים בהתראה אחת. ואין הלכה כרבי אליעזר. וְאֵינוֹ חֵיב – מלקות משום השחתת הזקן, עַד שִׁטְטִלְנוּ בְּתַעַר – אלא אם כן גילחו בתער. כברייא בגמרא מבואר: "ופאת זקנם לא יגלחו" (ויקרא

אפרוחים או ביצים והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים. לא תקח האם על הבנים. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח י"ד. למען ייטב לך והארכת ימים". משנתנו באה להשמיע מחלוקת רבי יהודה וחכמים, אם לא זה – "לא תקח האם על הבנים" – הוא לאו הניתק לעשה, שהרי כתוב אחריו: שלח תשלח את האם". או שאין זה לאו הניתק לעשה, כפי שיבאר במשנה. וכבר הזכרנו במשנה הקודמת בענין "המותיר בטהור", שלא הניתק לעשה אין לוקים עליו.

הַנוֹטֵל אֶם עַל הַבָּנִים – מקן צפור, ועובר על "לא תעשה", כמו שהזכרנו לעיל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹקֵחַ, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ – לוקח משום שעבר על לאו שבתורה, וכיון שעבר ולקח את האם, אינו חייב לשלח אותה, שרבי יהודה סובר: "שלח" מעיקרא משמע (גמרא וזילין קמא, א), כלומר שמצווה האדם מתחילה לא לקחת את האם אלא לשלח אותה, ופירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"... אלא "שלח תשלח" אותה; ומי שעבר ולקחה, שוב אין לו תקנה. מכאן, שלדעת רבי יהודה אין זה לאו הניתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה, ולפיכך הנוטל אם על הבנים, לוקח ואינו משלח. וְחֻמְשָׁה מֵתִים: מְשַׁלֵּחַ, וְאֵינוֹ לֹקֵחַ – שסוברים חכמים: לאו הניתק לעשה הוא, כי פירוש הכתוב הוא: "לא תקח האם"... ואם עברת ולקחת, "שלח תשלח את האם". כלומר שיכול אדם, שנטל את האם על הבנים, לתקן את הלאו על ידי מצוות שילוח האם אחר כך, ולפיכך משלח ואינו לוקח. זֶה הַכָּלָל: כָּל מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהֶם קוֹם עֲשֶׂה – שאם עוברים עליה, יש לקיים בה מצוות עשה, כמו בענייננו לדעת חכמים, או כגון בענין עבוט, שכתוב (דברים כד, י): "לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו", ואם באת והעבטת, "השב תשיב לו את העבוט" – כיון שמקיימים את מצוות עשה, אֵין חֵיבִין עָלֶיהָ – אין חייבים מלקות על מצוות "לא תעשה", ברם, אם לא קיים מצוות עשה, כגון שלקח את האם ושחטה או שמתה קודם ששלחה, הרי הוא לוקח. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנה זו ממשיכה בחייבי מלקות שיש בהם צד חידוש, כפי שיבאר.

הַקּוֹרֵחַ קִרְחָה בְּרֹאשׁוֹ – על מת, שכתוב (דברים יד, א): "ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", וכן כתוב בכהנים (ויקרא כא, ח): "לא יקרחו קרחה בראשם". בגמרא מובאת ברייתא: "לא יקרחו" – יכול אפילו קרח ארבע וחמש קריחות, לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "קרחה" (תיבת "קרחה" יתירה היא – דשי). לחייב על כל קרחה וקרחה. "בראשם" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (דברים יד, א): "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", יכול לא

פלו פאחת – אינו חיב אלא אחת; ואינו חיב, עד שימלנו בתער; רבי אליעזר אומר: אפלו לקטו במלקט או ברהיטני – חיב.

ו הפותב פתבת קעקע; פתב ולא קעקע, קעקע ולא פתב – אינו חיב, עד שיכתב ויקעקע בדיו, ובכחול, ובכל דבר שהוא רושם. רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב עד שיכתב שם השם, שנאמר (ויקרא יט, כח): "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'".

ז נזיר שהיה שותה ביין כל היום – אינו חיב אלא אחת. אמרו לו: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – חיב על כל אחת ואחת.

פירוש ברטנורה

וסוף הוקן שהשער יוצא ממנו כעין שכולת, לפיכך נקרא שכולת הוקן, הרי זה חמש: אינו חייב אלא אחת. דכיון דלאו אחד הוא, הרי הוא כאוכל שתי זיתים של חלב בהתראה אחת: עד שימלנו בתער. אפאת וקן קאי, דכתיב ביה גילוח והשחתה: מלקט. כלי העשוי כעין מלקחים, ללקט את השער: דרשני. הוא מעצד כלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח. ואין הלכה כר' אליעזר:

א כתובת קעקע. מקרע בסכין על בשרו כעין אותיות, ואח"כ ממלא את הקרעים דיו או כחול: כתב. על בשרו בדיו או בכחול ולא קרע בסכין, או קרע בסכין ולא מילא בדיו או בכחול, אינו חיב, עד שיכתוב ויקעקע. לישנא דקרא נקט, דכתיב כתובת קעקע, כתיבה כרישא והדר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה ואח"כ הכתב. וקרא הכי משמע, וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם: שיכתוב שם השם. בנמרא מפרש דשם עבודה זרה קאמר. הכי מפרש לקרא, לא תתנו בכם שם עבודה זרה, כי אני ה' ולא תשתפו אחרים עמי. ואין הלכה כר' שמעון:

ז אינו חייב אלא אחת. על מה ששתה תוך כדי דיבור של התראה. ואם היה לפניו כלי שיש בו כמה רביעיות יין ואמרו לו אל תשתה כלי זה שיש בו כך וכך שעורים שתלקה כך וכך מלקיות, חיב על כל שיעור ושיעור, אע"פ שלא התרו בו אלא התראה אחת:

משניות מבוארות – קהתי

בו כל הימים (רשי"י). רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון אומר: אינו חיב – מלקות, עד שיכתב שם – בקעקע שבעור בשרו, השם – של עבודה זרה, שנאמר: "וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני ה'" – ודורשים: אני ה', ולא אחר (בריייתא בגמרא), ומכאן שעיקר חיוב מלקות הוא משום השם של עבודה זרה שבכתובת קעקע. ואין הלכה כרבי שמעון, אלא כל כתובת קעקע מחייבת מלקות.

בא (ה) – יכול אפילו גילחו במספריים יהא חייב? תלמוד לומר: "לא תשחית" (ויקרא יט, כז). אי "לא תשחית" יכול אם לקטו במלקט (צבת קטנה ללקיטת שערות ולתלישתן). ורהיטני (מקצוע שבו מחזיקים קורות וקרשים). יהא חייב? תלמוד לומר: "לא יגלחו". הא כיצד גילוח שיש בו השחתה? הרי אומר זה תער. רבי אליעזר אומר: אפלו לקטו במלקט או ברהיטני – כמבואר לעיל, חיב – מלקות, משום "ולא תשחית את פאת זקנך", שלדעת רבי אליעזר, אף אלו עושים השחתה, ודרך בני אדם לגלח בהם. ברם תנא קמא סובר, שאף על פי שמשחיתים, אין דרך בני אדם לגלח בהן. והלכה כתנא קמא.

שבת קדוש

באור משנה ו

כתוב בתורה (ויקרא יט, כח): "וכתובת קעקע לא תתנו בכם". משנתנו באה ללמד פרטי הלאו הזה. כתובת קעקע – סימנים חרותים בעור הגוף, על ידי דקירה או צריבה בעור, וממולאים בדיו או בצבע אחר שאינו נמחה. וזה היה מנהגם של עובדי אלילים, שהיו רושמים עצמם לעבודה זרה, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה (רמב"ם).

הפותב פתבת קעקע – כמו שבארנו לעיל, חיב מלקות. פתב – על העור בדיו או בצבע אחר, ולא קעקע – לא חרת את הכתובת בעור בשרו; או קעקע – חרת בעור בשרו, ולא פתב – לא מילא את החריטות בדיו או בצבע אחר, אינו חיב – מלקות, עד שיכתב ויקעקע בדיו, ובכחול – בצבע עיניים, ובכל דבר שהוא רושם – משנתנו נוקטת לשון הכתוב: "כתובת קעקע" – תחילה כתיבה ואחר כך קעקע, אבל לעולם מקעקע תחילה ואחר כך כותב. ופירוש הכתוב הוא: וכתובת בתוך הקעקע לא תתנו בכם (ברטנורה; רמב"ם). ויש מפרשים: כותב תחילה על בשרו בסם או בסיקרא ואחר כך מקעקע הברש במחט או בסכין, ונכנס הצבע בין העור לבשר, ונראה

באור משנה ז

שלוש מצוות "לא תעשה" ישנן בנזיר: א. לא לשתות יין, ובכלל לא לאכול ולא לשתות מכל היצא מן הגפן. שנאמר (במדבר י, ג-ד): "מזין ושכר יזיר. חזומץ שכר לא ישתה. וכל משרת ענבים לא ישתה. וענבים לחים ויבשים לא יאכל. כל ימי נזרו, מכל אשר יעשה מגפן היין מחוצצנים ועד זג לא יאכל". ב. לא לגלח שער ראשו, שנאמר (שם שם, ה): "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו". ג. לא להיטמא למת, שנאמר (שם שם, ו): "כל ימי הזיור לה, על נפש מת לא יבוא". משנה זו באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בנזיר שעבר ושחה יין.

נזיר שהיה שותה ביין כל היום – ולא התרו בו אלא התראה אחת, אינו חיב – מלקות, אלא אחת – פעם אחת בלבד; והוא שהתחיל לשתות תוך כדי דיבור של ההתראה ולא הפסיק מלשתות כל היום (ברטנורה; "תוספות יום טוב"). אבל אם אמרו לו – לנזיר: אל תשתה, אל תשתה; והוא שותה – שהתרו בו בין כל שתייה לשתיה, ולא נמנע משתיית היין, חיב על כל אחת ואחת – חיב מלקות על כל שתייה ושתייה. וכן אם היה לפניו כלי מלא יין, ואמרו לו: אל תשתה כלי זה, שיש בו כך וכך שיעורים, ותהא חיב מלקות על כל שיעור ושיעור, אף על פי שלא התרו בו אלא התראה אחת בלבד, הריהו חיב על כל שיעור ושיעור ששתה (ברטנורה; רמב"ם בפירושו בשם הירושלמי).

כדי שיוכל להיות עליית התחתונים למעלה הוא עלידי ירידת העליונים למטה, שהיא ההתחלה וה'נתינת כוח' על עליית התחתונים למעלה.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

הכי גרסינן: מאי אמר — כשצעק צעקה גדולה ומרה, מה היה אומר בצעקתו? רב אמר — כך היה צועק. גבה המן מאחשורוש — שמלאו לבו לדבר מה שלא עלה על לב אחשורוש. גבר מלכא עילאה — כינוי הוא להיפוך, בלשון נקיה. ותתחלחל — נתמסמס חלל גופה. שחתכוהו מגדולתו — בימי אחשורוש. שהרי בלשצר השליטו תלתא במלכותו, וכן דריוש המדי, שנאמר "ועלה מנהון סרכיא תלתא די דניאל חד מנהון" (דניאל ו), וכן כורש שנאמר "ודניאל הצלח במלכות דריוש ובמלכות כורש פרסאה" (שם). וכשמלך אחשורוש חתכו מגדולתו. ואלו איהו — דניאל לא אזיל להשיב שליחותו. על הקלקלה — שהיתה אסתר מונעת לבא אל המלך, לפיכך לא השיב התך את שליחותו, ואסתר שלחה דבריה על ידי אחרים. עד עכשיו — נבעלתי באונס. ועכשיו — מכאן ואילך מודעתי. אבדתי ממך — ואסורה אני לך, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה. יום טוב ראשון של פסח — שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב. דעבר ערקומא דמיא — לאסוף היהודים שבעבר השני.

דף יד ע"ב: הגמרא ממשיכה לבאר את פסוקי המגילה: 'וּמִרְדֵּכִי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וְגו' וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיִּעֲקֶה גְדֻלָּה וּמְרָה'. מבררת הגמרא: מאי אמר מרדכי בזעקתו. מבארת הגמרא: רב אמר, כך היה זועק, גִּבְהָ רשעות המן מאחשורוש - עלו על לב המן דברי רשעות שלא עלו על לב אחשורוש. ושמואל אמר, כך זעק, גִּבְר מִלְכָּא עִילָאָה מִמְלָכָא תַתָּאָה - גבר המלך העליון [הקב"ה] על המלך התחתון [המן]. והוא בלשון סגי נהור, כביכול גבר המן על רצון ה'.

'וַתִּתְחַלְחַל הַמֶּלֶכֶת מֵאֹד'. מבארת הגמרא: מאי 'וַתִּתְחַלְחַל' שפירושו שהתמסמסה חלל גופה. אמר רב, שִׁמְחַמַּת הפחד החזק שאחז בה פִּירְסָה נִדְּהָ. וְרַבִּי יִרְמְיָה אָמַר, הפחד גרם לה שְׁהוֹצְרָה לְנִקְבִּיהָ.

'וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתְדָּה'. אמר רב, הִתְדָּה זֶה דְּנִיָּאל, שהיה מסריס המלך החשובים עוד מימי בלשצר והועמד על ידי אחשורוש לרשות אסתר. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הִתְדָּה, משום שְׂבִימִי אחשורוש חֲתָכוֹהוּ [-הורידוהו] מְגֻדֻּלְתּוֹ ושמוהו כאחד הסריסים. ושמואל אמר, לא נדחה דניאל בימי אחשורוש, ונקרא כך, משום שְׂכָל דְּבָרֵי מַלְכוּת נִחְתָּכִין [-מוכרעים] עַל פִּיו.

'וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתְדָּה וְגו' וַתִּצְוֶהוּ עַל מִרְדֵּכִי לַדָּעַת מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה'. אמר רבי יצחק, שְׁלָחָה לוֹ אסתר למרדכי רמז בדבריה, שְׁמָא עָבְרוּ וַיִּשְׂרָאֵל עַל חֲמִשָּׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה, דְּכִתִּיב בָּהֶן (שמות לב טו) 'מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתוּבִים'. וַיִּגִּידוּ לְמִרְדֵּכִי אֶת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר'. ומכך שנאמר 'ויגידו' משמע שאִילוֹ אִיהוּ [-התך] לֹא אָזַל לִנְבִּיָּה - לא הלך למרדכי לומר את דבריה של אסתר שאינה יכולה להכנס לבית המלך. אומרת הגמרא: מִכָּאֵן נִלְמַד מִנָּה דרך ארץ, שְׂאִין מְשִׁיבִין עַל הַקְּלָקְלָה - שלא יחזור שליח למשלחו לומר שלא הצליח בשליחותו. ולכן לא חזר התך למרדכי, ואסתר שלחה דבריה עם אחרים.

'לֵךְ בָּנוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים וְגו' הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עָלַי עַד אֲשֶׁר לֹא בָּדָה'. אמר רבי אבא, שְׁלָא בָּדָה (היה) [כָּל יוֹם וְיוֹם] - שלא כמנהג שנהגתי עמו עד ליום זה, שהיה על פי דת התורה, שְׂבָכָל יוֹם וְיוֹם עַד עַכְשָׁיו נבעלתי למלך בְּאֻנָּס, וְעַכְשָׁיו - מכאן ואילך אבוא אליו בְּרָצוֹן, ואם כן, 'וְכֹאֲשֶׁר אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי, בְּשֵׁם שְׂאֲבָדְתִּי מִבֵּית אָבָא כשנלקחתי לבית המלך, בְּךָ אוֹבֵד מִמֶּךָ - שאסר עליך כדן אשת איש שנבעלה לאחר ברצון שאסורה לבעלה, אולם עד היום, שהיה זה באונס, היתה מותרת למרדכי בעלה.

'וַיַּעֲבֵר מִרְדֵּכִי וַיַּעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צִוְּתָה עָלָיו אֶסְתֵּר', שאמרה להתענות שלשה ימים. הגמרא מבארת מה הכוונה 'ויעבור': אמר רב, שְׁהָעֵבֶר יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח פְּתֻעֵנִית - שעבר על דין תורה וגזר תענית ביום טוב ראשון של פסח. ושמואל אמר, דְּעֵבֶר עֶרְקוּמָא דְּמִיָּא - שלולית של מים מכונסין, והיינו שעבר לצידו השני של הנהר החוצה את שושן, לאסוף את היהודים שהיו שם כדי להתענות.

'וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת'. שואלת הגמרא: 'ותלבש אסתר בגדי מלכות' מִיַּפְעִי לִיָּה לכתוב. אמר רבי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מִלְּמַד שְׁלֹשָׁתָה [-ששרתה עליה] רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, ו'מלכות' הכוונה לרוח הקודש הנקראת מלכות. ושייך לשון לבישה על רוח, דְּכִתִּיב הָכָא 'וַתִּלְבַּשׁ', וְכִתִּיב הָתָם (דה"ב י"א ט) 'וְרוּחַ לִבְשָׁה אֶת עַמְשִׁי' - רוח רצון שרתה על עמשי.

הגמרא מביאה מימרות נוספות שאמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא: וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, לְעוֹלָם אֵל תְּהִי בְּרַבְּת הַדְּיוּט קִלְהָ בְּעִינֶיךָ - אל תזלזל אפילו בברכת אדם פשוט, שְׁהָרִי שְׁנֵי גְדוּלֵי הַדּוֹר בְּרַבּוּם שְׁנֵי הַדְּיוּטוֹת וְנִתְקַיְּמָה בָּהֶן, וְאֵלּוּ הֵן גְּדוּלֵי הַדּוֹר, דּוֹד וְדִנְיָאֵל. מבארת הגמרא: דּוֹד, דְּכִרְבִּיָּה אֲרֻנָּה, דְּכִתִּיב אַחֵר שִׁקְנָה דוד את גִּרְנוֹ של אֲרֻנָּה להקים עליו מזבח, כדי לעצור את המגיפה שנגרמה אחר שמנה את ישראל (שמואל ב' כד כג), 'וַיֵּאמֶר אֲרֻנָּה אֵל הַמֶּלֶךְ וְגו' ה' אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָ, ונתקיימה ברכתו, שנאמר (שם כד כה) 'וַיַּעֲתֶר ה' לְאַרְצָן וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל'. דִּנְיָאֵל, דְּכִרְבִּיָּה דְּרִינֹשׁ, דְּכִתִּיב שאמר לו בעת שהשליכוהו לגוב האריות (דניאל ו יז), 'אֶלְהָךְ דִּי אֲנִי פִלַּח לִיָּה בְּתִדְרָא הוּא יְשִׁיבֶיךָ' - ה' שאתה עובדו תמיד הוא יצילך, ונתקיימה ברכתו וניצל.

57 בראשונה, שמרוב בריאותו הקדים את אחיו, והוא הבכור הניתן
 58 לכהן.
 59 שנינו במשנה: **רבי עקיבא אומר משמנינו כו' ביניהן**, הגמרא
 60 מבארת את דברי רבי עקיבא: **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי**
 61 **יוחנן**, כוונת רבי עקיבא לומר שהכהן נוטל את הכהן ושהוא
 62 **ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן** ובשעה שלמד הלכה ממנו,
 63 **והא אמן** – והרי אנחנו **'משמנינו ביניהן' תנן** – ושנינו, משמע
 64 שחולקים ביניהם בהפרש שהאחד שמן מחבירו, ולא שהישראל
 65 נוטל הכל. **אמר ליה רבי יוחנן לרבי חייא בר אבא**, עד דאכלת
 66 **כפנייתא כבכל** – בעוד שהיית מעדן עצמך באכילת תמרים,
 67 בבבל, **תרגימנא מסיפא** – פירשתי את דברי רבי עקיבא,
 68 ודייקתי לפרש כך, מהסיפא של המשנה, **דקתני סיפא, מת אחד**
 69 **מהן** – מאלו שנולדו ביחד, **רבי מרשון אומר**, ויחלוקו בזה
 70 שנשאר חי. **רבי עקיבא אומר**, המוציא מחבירו עליו הראיה
 71 – הכהן שבא להוציא מיד הישראל, עליו להביא ראיה
 72 שהנשאר הוא הבכור. **ואי סלקא דעתך 'משמנינו ביניהן' דבי**
 73 **הדרי פליגי** – ואם כפי שעלה על דעתך שמשמנינו ביניהן,
 74 הכוונה שחולקים בשוה בשומן שהאחד עורך על חבירו, **הכי**
 75 **נמי ליפליגי גבי הדר** – גם כאן היה להם לחלוק בשוה בזה
 76 שנשאר חי. ומסיים רבי יוחנן את ביאורו בדברי רבי עקיבא, **אלא**
 77 **אם כן מאי** – (מה הכוונה) **'משמנינו'**, **שומן** – מה שאחד שמן
 78 יותר מחבירו, **יהא מוטל בספק ביניהן**, ויבואו לטעון טענותיהם
 79 בבית דין. **דאמר ליה ישראל לכהן אייתי** – (הבא) **ראה דבכור**
 80 **הוא** – שהשמן הוא הבכור, **ושקיל** – ותטול אותו, ומאחר
 81 שהכהן אינו יכול להוכיח שהשמן יצא ראשון, הרי הוא נוטל את
 82 הכחוש.
 83 שנינו במשנה: **והשני שביד הישראל, ירעה עד שישתאב, וחיוב**
 84 **הישראל בו בפתנותו, ורבי יוסי פוטר**. הגמרא מבארת את
 85 מחלוקת התנאים בענין חיוב המתנות. שואלת הגמרא: **מאי**
 86 **טעמא דרבי מאיר** שאמר שהבהמה שביד הישראל חייב
 87 במתנות, והרי הוא ספק בכור, ומספק יש לפטור את הישראל,
 88 שהרי בכור פטור ממתנות. משיבה הגמרא: **אמר רבי יוחנן**,
 89 **הואיל וכהן פא עליו לתבוע ממנו את המתנות משני צדדין** –
 90 משני כוחות, **דאמר ליה הכהן לישראל, אי בכור הוא זה**
 91 **שבידך, פוליה דידו הוא** – כולו שלי, **אי לא בכור הוא** – ואם
 92 אינו בכור, **הב לי מתנות מיניה** – תן לי את מתנותיו.
 93 שואלת הגמרא: **ורבי יוסי מאי טעמא** שפוטרו מן המתנות.
 94 משיבה הגמרא: **אמר רבא**, רבי יוסי סובר שמפני התקנה **עשו**
 95 **חכמים את שאינו זוכה, בזוכה** – כאילו בא לידו ממש, הלכך
 96 הואיל ויש לכהן שייכות לבהמה שביד הישראל, שהרי ספק הוא
 97 שמה הוא שלו, אמרו חכמים שיחשב כאילו כבר זכה בו הכהן,
 98 **ואף על גב דלא מנא ליה** – ואף שלא בא לידו, **כמאן דמנא**
 99 **לידיה** – עושהו כמו שכבר בא לידו, ונפניה לישראל במומיה
 100 – ומכרו לישראל לאחר שהוּמם, לפי שקבל בהמה אחרת
 101 תמורתו, ולפיכך הישראל פטור מן המתנות, מפני שגם בכור
 102 שהוּמם פטור מן המתנות וכמו שנתבאר לעיל (טו).
 103 הגמרא דנה בענין חיוב מתנות בספק בכור שאין חילופיו ביד
 104 כהן: **אמר רבי אלעזר**, **הכל מודים בספק בכור, שאין חליפין**
 105 **ביד כהן** – שלא נטל הכהן כלום תחתיו, כמו אותו ספק ששנינו
 106 בספא. **זכר ונקבה**, אין כאן לכהן כלום, שזכר זה הוא ספק
 107 בכור, כי יתכן שהנקבה נולדה תחילה, ואין כאן בכור כלל,
 108 **שתייב הישראל בפתנותו**. כי במקרה זה אין לומר שעושהו כמו
 109 שזכה בו הכהן ומכרו לישראל, שהרי הכהן לא קבל שום בהמה
 110 שיקנה תמורתה את הבכור לישראל.
 111 הגמרא מקשה על רבי אלעזר. אומרת הגמרא: מה שאמר רבי
 112 אלעזר **'הכל מודים' מאן** – (מי) **הוא**, **רבי יוסי**, שרק במקרה

1 **סבר לה דרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם ביד שמים**
 2 **וכל שכן ביד אדם**, ובדאי שלשית רבי יוסי הגלילי אפשר
 3 לצמצם גם במדידה הנעשית על ידי אדם ולדעת ששתייהן שוות.
 4 אולם ספיקם של דבי רבי ינאי הוא שלשית חכמים שנחלקו על
 5 רבי יוסי הגלילי וסברו שאי אפשר לצמצם ביד שמים, שלדעתם
 6 אפשר שגם ביד אדם אי אפשר לצמצם.
 7 הגמרא רוצה לומר שנחלקו תנאים בנידון שאלתם של דבי רבי
 8 ינאי. אומרת הגמרא: **נימא בתנאי**, ששנינו בברייתא, **נמצא**
 9 **ההרוג מכונן בין שתי עיירות** – שהמרחק בין שתייהן להרוג
 10 **שוה, לא היו עורפין כלל**, כלומר אין אחת מהן מביאה עגלה
 11 ערופה. **רבי אליעזר אומר**, שתייהן מביאות שתי עגלות. **מאי**
 12 **– במה נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר**, **לאו פהא קמיפלגי**,
 13 **דתנא קמא שפטר את שתייהן מלערוף, סבר, אי אפשר**
 14 **לצמצם**, ורק אחת מהן קרובה, ולפיכך אי אפשר לחייב, כי כל
 15 אחת מהן אומרת שלא היא הקרובה. **ורבי אליעזר סבר אפשר**
 16 **לצמצם**, והרי שתייהן קרובות, וגם סובר ש'קרובה' האמורה
 17 בתורה, היא אפילו קרובות.
 18 שואלת הגמרא: **ותיסקרנא** – וכי סבור אתה לומר כן, והלא אי
 19 **קסבר תנא קמא אי אפשר לצמצם, אמאי לא היו עורפין**,
 20 **ביאור שתי העיירות עולה אחת בשותפות, ויתנו** – יעשו תנאי
 21 ויאמרו בני העיר האחת, אם אתם הקרובים יא חלקנו מחול
 22 לכם ותכפר עליכם, ואם אנחנו קרובים מכם, חלקכם יהא שלנו,
 23 ותכפר עלינו.
 24 אומרת הגמרא: **אלא להני תנאי** – התנאים האלו שבברייתא,
 25 **דבולי עלמא** – כולם סוברים **אפשר לצמצם**, ואין מחלוקתם
 26 קשורה לספיקם של דבי רבי ינאי, **והקא בברייתא, בדרשת**
 27 **'קרובה' ולא קרובות, קמיפלגי**, **דתנא קמא** שאמר שאין
 28 מביאות כלל, **סבר 'קרובה' שנאמר בתורה, הוא דווקא כשיש**
 29 **רק עיר אחת שהיא קרובה, ולא אם יש שתי קרובות**, כי אז לא
 30 חייבה התורה כלל להביא. **ורבי אליעזר סבר 'קרובה' האמורה**
 31 **בתורה, ואפילו קרובות** במשמע, וחייבת כל אחת מהן להביא.
 32 הגמרא דנה בהכרעת ההלכה בשאלת דבי רבי ינאי. מבררת
 33 הגמרא: **מאי הוי עלה** – מהי הכרעת ההלכה בשאלת דבי רבי
 34 ינאי. משיבה הגמרא: **אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם**,
 35 **תנא** – שנינו ברייתא, **נמצא ההרוג מכונן בין שתי עיירות, רבי**
 36 **אליעזר אומר**, שתייהן מביאות שתי עגלות. **והכמים אומרים**,
 37 **ביאור עולה אחת בשותפות, ויתנו** – ויעשו תנאי, כפי שנתבאר
 38 לעיל.
 39 מבררת הגמרא: **מאי קסברי רבנן** – מה סוברים חכמים, אי
 40 **קסברי רבנן דאפשר לצמצם**, וגם סוברים **'קרובה' ואפילו**
 41 **קרובות, לייתי תרתי** – שיביאו שתי עגלות, ובאופן זה בדאי
 42 שלא שייך להתנות, שהרי שתייהן שוות וכל אחת מהן נתחייבה
 43 בהבאת עגלה. **ואי** – ואם הם סוברים **'קרובה' ולא קרובות**
 44 ואפשר לצמצם, **אפילו תנא לא לייתי** – שלא יביאו אפילו
 45 אחת, שהרי באופן זה פטרתם התורה מלהביא. **אלא לאו שמע**
 46 **מינה** – וכי לא מוכח מכאן, **דקסברי רבנן, אי אפשר לצמצם**
 47 **ואפילו ביד אדם**, ונמצא שרק אחת מהן קרובה ולא ידוע מי
 48 היא, ולפיכך מביאות שתייהן בהמה אחת בשותפות ומתנים
 49 ביניהן שווה שהיא קרובה תכפר עליה העגלה, וחברתה תקנה לה
 50 את חלקה. מסיקה הגמרא. **שמע מינה** – אכן מוכח מכאן
 51 שלדעת חכמים, כשם שאי אפשר לצמצם ביד שמים, כך אי
 52 אפשר לצמצם ביד אדם, ונפשטה ספיקת דבי רבי ינאי.
 53 שנינו במשנה: **רבי מרשון אומר**, **[הכהן] בורר לו את הניפה**.
 54 שואלת הגמרא: **מאי טעמא דרבי מרשון** שהכהן בורר לו את
 55 הניפה, והרי ספק הוא מי הבכור. משיבה הגמרא: **קא סבר רבי**
 56 **טרפון, הווא דכריא נפק ברישא** – זה שהוא בריא יותר יצא

בבורות. פרק שני – הלוקח עובר פרתו דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצט רש"י

1 סבר לה כרבי יוסי הגלילי – וקא מביעבי לן לרבנן. אי אפשר לצמצם – הילכך
2 לא היו עורפין, דכל אחת אומרת: אני אני קרובה. אפשר לצמצם – ו"קרובה"
3 – אפילו קרובות. ויתנו – כדפרשין לעיל. דכולי עלמא אפשר לצמצם – דכרבי
4 יוסי הגלילי סבירא לה. מאי הוי עלה – אליבא דרבנן. שתי עגלות – דאפשר
5 לצמצם, ו"קרובה" – אפילו קרובות. לייית

6 תרתי – דהא לא מצא לאתנוי, דהא שתיקן
7 שוות. אי אפשר לצמצם – הילכך מצו
8 לאתנוי. ההוא דבריא נפק ברישא –
9 דמרוכ בריאותו קדם את אחיו. הכהן נוטל
10 בחוש – לרבי עקיבא. והא משמינס תנן –
11 דמשמע – מה שיפה השור מחבירו, ואותן
12 דמים יחלוקו. דאכלת בפנייתא בבבל –
13 בעוד שהייתה אוכלת תמרים בבבל ומעון
14 עצמך. תרגימנא – להאי מילתא דרבי
15 עקיבא, ודייקנא לה מסיפא. רבי הירי פליגי
16 – דלתרתייהו יתא חלק בשניהם – הכי נמי
17 יחלוקו את חזי. שומן יתא ביניהן – מה
18 שאחד שמן יפה מחבירו יתא מוטל ביניהם,
19 ועליו יבאו לדין, ויטעון ישראל לכהן. אייתי
20 ראיא בו, כי הוה דסבר רבי עקיבא בסיפא
21 המוציא מחבירו עליו הראיה. מאי טעמא
22 דרבי מאיר – דקתני סתמא דמתניתין: חייב
23 במתנות? אי כבוד הוא בוליה ידי – והאי
24 דשקיל אנא הוי חולין. ומזהרנא לך ניהלך,
25 ושקילנא מתנות מיניה. עשו שאינו זוכה
26 בזוכה – אף על פי שלא זכה כהן בהאיך.
27 דהא לא טעמא לדידיה מעולם – עשאוהו
28 כאילו זכה בו. הואיל ומעיקרא הוה שייבא
29 ביה יד כהן, דשמא ידיה נינהו – שויה
30 רבנן כמאן דמטא לדידיה לשום בבורה. וזבין
31 ליה לישראל במומיה – והדר שקליה
32 לאידך חילופיה. ובכור שמכרו כהן לישראל
33 פטור מן המתנות, דאיתקש לצבי ואיל
34 בפרקא קמא (בבורות יבא). בספק בכור
35 שאין חליפין ביד כהן – שלא נטל כלום
36 תחתיו, כגון דקתני מתניתין: זכר ונקבה אין
37 כאן לכהן כלום. והאי זכר ספק בכור הוא.
38 שמא יצאה נקבה תחלה, וירעה ויבאל
39 במומו לבעלים. שחיבי במתנות – דהא
40 ליכא למימר: עשאוהו כמי שמכרו כהן
41 לישראל, דהא לא בא בחליפין ליד כהן
42 כלום. אי מחייבת ליה – לספק בכור
43 במתנות, אתי למימר: חולין גמור הוא, ואתי
44 למישרי בגיזה ועבודה. ומי מצית אמרת –
45 דטעמא דרבי יוסי משום ניהו ועבודה הוא?
46 ומכאן שייך לעמוד הבא בספק מעשר –
47 כגון שקפץ אחד מן המעשרין לתוכם,
48 דאמרין בפרק בתרא (בבורות נחב): כולם
49 ירעו עד שיתאבדו, ויבאלו במומו לבעלים.
50 ספק מעשר אין כהן בא עליו משני צדדין.
51 דאם מעשר הוא – אין לכהן חלק בו,
52 דמעשר קרב שלמים ונאכל לבעלים. ומי
53 מצית אמרת הכי – דטעמא דרבי מאיר
54 משום שלא תשתכח תורת מתנות?
כל

סבר לה כרבי יוסי הגלילי, דאמר: אפשר לצמצם
בידי שמנים, וכל שכן בידי אדם. ניקמא בתנאי:
נמצא מכונן בין שתי עירות – לא הוי עורפין, רבי
אליעזר אומר: שתיקה מביאות שתי עגלות; מאי לאו
בהא קמפלגי, דתנא קמא סבר אי אפשר לצמצם,
ורבי אליעזר סבר אפשר לצמצם? – ותיסברא?
אי קסבר תנא קמא אי אפשר לצמצם, אמאי לא
הוי עורפין? יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו!
אף להני תנאי דכולי עלמא אפשר לצמצם. והכא
ב"קרובה" ולא קרובות קמפלגי, דתנא קמא סבר:
"קרובה" – ולא קרובות, ורבי אליעזר סבר: "קרובה"
– ואפילו קרובות. מאי הוי עלה? אמר רב תימי
בר אבין אמר רב עמרם, תנא: נמצא מכונן בין
שתי עירות, רבי אליעזר אומר: שתיקה מביאות שתי
עגלות, וחכמים אומרים: יביאו עגלה אחת בשותפות
ויתנו. מאי קסברי רבנן? אי קסברי רבנן דאפשר
לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות – לייית תרתין!
ואי "קרובה" ולא קרובות – אפילו קדא לא לייית!
אלא לאו שמע מינה קסברי רבנן: אי אפשר לצמצם
ואפילו בידי אדם, שמע מינה. "רבי טרפון אומר
בזר לזאת את היפה". מאי טעמא דרבי טרפון? קא
סבר: ההוא דבריא נפק ברישא. "רבי עקיבא אומר
משמין" בו. אמר רבי תימי בר אבא אמר רבי יוחנן:
הכהן נוטל בחושה. אמר ליה רבי תימי בר אבא
לרבי יוחנן: והא אנן מ"שמין ביניהן" תנו! אמר ליה:
עד דאכלת בפנייתא בבבל, תרגימנא מסיפא. דקתני
סיפא: מת אחד מהן – רבי טרפון אומר: יחלוקו,
רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה; ואי
סלקא דעתך מ"שמין ביניהן" דבי הירי פליגי – הכי
נמי לפליגי גבי הירי! אלא מאי מ"שמין? – שוין יהא
ביניהן, דאמר ליה לפה: אייתי ראיא דבכור הוא,
ושקיל. "והשני ירעה עד שיתאבדו ויחייב במתנות,
ורבי יוסי פוטר". מאי טעמא דרבי מאיר? אמר רבי
יוחנן: הואיל וכהן בא עליו משני צדדין, דאמר ליה:
אי כבוד הוא – פוליה ידיה הוא, אי לא כבוד הוא
– הב לי מתנות מיניה. ורבי יוסי מאי טעמא? אמר
רבא: עשו שאינו זוכה בזוכה, ואף על גב דלא מטא
לידיה – כמאן דמטא לידיה, וחגיגה לישראל במומיה.

אמר רבי אליעזר: הכל מודים בספק בכור שאין חליפין ביד כהן – שחיבי במתנות. "הכל מודים" מאן, רבי יוסי? פשימא! עד כאן לא קא פטר רבי יוסי התי – אלא דחליפין ביד כהן,

לצמצם, אותו שקדם הוי עשירי אפילו ישתוק בו. והוה ליה כאילו קרא לעשירי עשירי
ולאחד עשר עשירי, דאין אחד עשר קדוש, שלא נעקר שם עשירי ממנו. וכן בהדיא
דסוף פרק שני דחולין (להב) ד"תחת אמו" פרט ליתום, דאוקימנא בזה פירש למיתה וזה
פירש לחיים. וכן בפרק "במה המקשה" (חולין עא) גבי הא דבעי רבא: הלכו באיברים
אחר הרוב. ויש לדחות ההיא דלקמן בפרק
בתרא (סב), דאפילו סבר אי אפשר לצמצם,
כיון דאין יכול להכיר אי זה קדם משוה לחבירו,
ונתבין לקרות שניהם עשירי, ובבת אחת קראם
– לא דמי לקרא לעשירי עשירי ואחר כך
לאחד עשר עשירי. ובסמוך, דקאמר התיס דכל
בבת אחת תרתייהו קדשי – לאו ממש בבת
אחת בצמצום, אלא כדפרשין. ומיהו קשה
דכעידובין פרק "מי שהוציא אוהו" (גא), ובפרק
שני דקדושין (אא) פריך מהא דרבא: שנים
בעשירי, לרבה דאמר: כל שאינו בזה אחר זה,
אפילו בבת אחת אינו. ומשמע דקשה ליה דהוה
לן למימר דבין זבוח אחר זה אין האחרון
קדוש – בבת אחת לא יתא קדוש לא זה ולא
זה, כמו מקדש אשה ואחותה. והאיך יכול
להיות זה? דל קריאת שם ידיה מהבא, כיון
דאי אפשר לצמצם, וממה נפשך עשירי מאליו
קדוש! ויש לומר: דבמת א פריך, היאך הוא
הקדוש, כיון דאינו קדוש אלא מחמת דיבורו.
אדאכלת בפנייתא בבבל תרגימנא –
פירש בקונטרס: בעוד שהייתה
אוכל תמרים בבבל ומעון את עצמך טרחה
ליישובה. וכן פירש רבינו שמואל בפרק "בית
כור" (בבא בתרא קוב), וקשה: דהוה ליה
למנקט "תמרים", ד"כפנייתא" הוא לשון
גריעותא, דאמר בריש "בבא מרביך"
(עירובין כחב) דכפנייתא אין ניקוחת בבסא
מעשר! אלא אומר דהכי פירושה: מוטב שיהיה
לך להיות אצלי ולטרוח בהלכה ולפרשה,
משהייתה אוכלת בפנייתא בבבל. עשו את
שאינו זוכה בזוכה – הא דאמר בסוף "כל
הגז" (גיטין לא) גבי מלוה מעות את הכהן
ואת הלוי להיות מפרשי עליהם מחלקם: הא
מניי רבי יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה
בזוכה – ארבי יוסי דהבא קאי. דכולהו את
טעמא הוא. דהתם נמי חליפין ביד כהן, שרי
נתן לו המעות. ולא קאי אדרבי יוסי בפרק
"שנים אחוזין" (בבא מציעא יבא) גבי השוכר
את הפועל ילקט בנו אחריו, דמפרש התיס
טעמא דרבי יוסי משום דעשו שאינו זוכה
בזוכה, דהתם טעמא אחרינא – משום תקנת
עניים, כדמפרשי התיס: עניים גופיהו יתא לאו
ובר, והשתא למאי (דפרקי) ודפרשיתין לא
קשה מידי בהא דפסיק שמואל כרבי יוסי
בהדיא ד"שנים אחוזין", ובגישין לא בעי
לאוקמי מתניתין דהתם כרבי יוסי, אלא
אמרין: לא מוקימין ליה כחידא. שמא דלא
סבר לה כרבי יוסי בגיטין.

הכל

אמר רבי אליעזר: הכל מודים בספק בכור שאין חליפין ביד כהן – שחיבי במתנות. "הכל מודים" מאן, רבי יוסי? פשימא! עד כאן לא קא פטר רבי יוסי התי – אלא דחליפין ביד כהן, דעשו שאינו זוכה בזוכה, אכל אין חליפין ביד כהן – לא! – מהו דתימא, טעמא דרבי יוסי – דקסבר דאי מחייבת ליה במתנות אתי ליה לדי גיזה ועבודה, אף על גב דאין חליפין ביד כהן, קא משמע לן. – ומי מצית אמרת הכי? והתני סיפא: שתיקה רבי יוסי אומר:

כל

הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה כו' – בפרק "המפקיד" (בבא מציעא לז,ב) פריך דרבא אדרבא, אהא דאמר רבא דבשתי כריכות הוה ליה למידק כו'.
שמינית רועה ביניהם ומסתלק – אין זה כי ההוא דגול אחד מחמשה בני אדם, דאמרין: מניח גזילה ביניהם ומסתלק. ופריך בפרק "המפקיד" (בבא מציעא לז,א): ושקלי ליה כולוהו ואולזי והאמר רבי אבא

כו' ובדא: ספק הנוח לכתחלה לא יטול, ואם נטל לא יחזירו ומפרש: "דמניח" דקאמר גבי גול – היינו שניתי בידו או ביד בית דין עד שיתברר של מי הוא. אבל הכא לא חישבין אי שקלי לה כולוהו ואולזי, דמיירי כשהפקידו לו שלא מדעתו, ואינו מוטל עליו לשמור, ולא הוי בספק הדעות. ואי "מסתלק" דהכא בעי למימר שחולקו ביניהם – הוי ממש כמו דרבי טרפון. ואם רוצה לומר: מסתלק, וכל דאלים גבר – צריך לומר דהא דמודמי להא דרבי טרפון לשנים שהפקידו אצל רועה, הכי קאמר: דכיון דהתם כל דאלים גבר, ולא אמרין ביה המוציא מחבירו עליו הראיה – סברא הוא לתקן כמו כן גבי כהן (שחולקו).

אקניו קא מקני ליה מקום בחצרו – ואפילו בלא קנין קא קני, דגמר ומשעבד נפשיה. אי נמי, כמה פעמים הרועה פותח ונועל כדאמר: תחיל אידי ותתור ותפתח, וברשות בעל הבית קא מחזיק.

דחק

כל שחליפיו ביד פהו – פטור מן המתנות, ורבי מאיר מתייב; חליפין ביד פהו – אין, אין חליפין ביד פהו – לא! – מהו דתימא, רבי יוסי לרדכיו דרבי מאיר קאמר ליה: לדידי – אפילו אין חליפין ביד פהו, דאי מתייבתי ליה במתנות – אתי ליה לדידי גיזה ועבודה. לדידך – אודי לי מיהא היכא דחליפין ביד פהו, דעשוי שאינו זוכה פזוכה! ואמר ליה רבי מאיר: לא. ואמר רב פפא: הכל מודים בספק מעשר שפטור מן המתנות. "הכל מודים" מאן, רבי מאיר? פשיטא! עד כאן לא קמתייב רבי מאיר התם אלא בספק בכור, הואיל ובא עליו פהו משני צדדין, אבל ספק מעשר – לא! – מהו דתימא: מעמא דרבי מאיר דלא תשתבח תורת מתנות – אפילו ספק מעשר נמי, קא משמע לן. – ומוי מצית אמרת הכי? והקתני סיפא, שהיה רבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד פהו – פטור מן המתנות, ורבי מאיר מתייב! – מהו דתימא: רבי מאיר אפילו ספק מעשר מתייב, והא

דמיפלגי בחליפין – להודיעך כחו דרבי יוסי, דפטור אפילו היכא דכהן בא עליו משני צדדין, קא משמע לן. "מת אחד מהן רבי טרפון אומר יחלוקו". אמאי יחלוקו? ניחוי, אי שמן מית – דכהן הוא, והאי דאיבא – דבעל הבית; ואי כחוש מית – דבעל הבית מית, והאי דאיבא – דכהן הוא! אמר אמר: חור בו רבי טרפון. "רבי עקיבא אומר המוציא מחבירו עליו הראיה". אמר רבי תיאי: משל דרבי טרפון למה תדבר דומה – לשנים שהפקידו אצל רועה, שמינית רועה ביניהם ומסתלק, ומשל דרבי עקיבא למה תדבר דומה – לאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. – אלא במאי פליגי? רבי עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה, שמינית רועה ומסתלק, ורבי טרפון פליג באחד שהפקיד אצל בעל הבית? אמר רבא ואיתימא רב פפא: הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה – שמינית רועה ביניהם ומסתלק, ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית – שהמוציא מחבירו עליו הראיה. לא נחלקו אלא בחצר בעל הבית ורועה פהו; רבי טרפון סבר: אקניו קא מקני ליה בחצירו, וניחא ליה דליתעביד מצוה, והוה ליה בשנים שהפקידו אצל רועה, שמינית רועה ביניהם ומסתלק, ורבי עקיבא סבר: כיון דאית ליה פסידא – לא מקני ליה מידעם, והוה ליה כאחד שהפקיד אצל בעל הבית, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. **משנה** שתי רחיליו שלא ביפרו וילדו שני זכרים – שניהם לפהו. וזכר ונקבה – הזכר לפהו. שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לפהו. רבי טרפון אומר: הפהו בורר לו את הנקה. רבי עקיבא אומר: משמינין ביניהן. והשני ירעה עד שישתאב. ותייב במתנות, רבי יוסי פוטר. מת אחד מהן – רבי טרפון אומר: יחלוקו, רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות – אין כאן לפהו כלום. אחת ביפרה ואחת לא ביפרה וילדה שני זכרים – אחד לו ואחד לפהו. רבי טרפון אומר: הפהו בורר את הנקה. רבי עקיבא אומר: משמינין ביניהן. והשני ירעה עד שישתאב. ותייב במתנות. רבי יוסי פוטר, שרבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד פהו – פטור מן המתנות, ורבי מאיר מתייב. מת אחד מהן – רבי טרפון אומר: יחלוקו, רבי עקיבא אומר: המוציא מחבירו עליו הראיה. זכר ונקבה – אין כאן לפהו כלום. **גמרא** צריבא, דאי אשמועינן קמיימא – ביהיא קאמר רבי עקיבא, דתרי מחדא, אבל רחיליו שלא ביפרו, דתרי מחדא וחד מחדא – אימא מודי ליה לרבי טרפון דהך דילידא חד שביח טפי. ואי אשמועינן הא – בהא קאמר רבי עקיבא דתרייהו לא ביפרו, אבל אחת ביפרה ואחת שלא ביפרה וילדו שני זכרים – אימא מודי ליה לרבי טרפון, דהך

ומספקא מילתא, והמוציא מחבירו עליו הראיה. אבל שתי רחלים – שילדו שני זכרים ונקבה, דתרי נפקו מחדא וחד מחדא. אימא מודי ליה ל[רבי] טרפון – דכחן בורר לו את היפה, דלפיכך הוא יפה – שיצא יחיד ולא היתה הנקבה עמו, וחדו ודאי בכור גמור. והך דילידא חד שביח טפי – שביח מעולה.

הכחן ואיזה הישראל, וגם נחלקו לגבי חיוב המתנות בבמה
 שביד הישראל, שרבי מאיר מחייב ורבי יוסי פוטר, וזה שנינו
 במשנה, "שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל שְׁחָלִיפִי בִיד כְּהֵן פְּטוּר
 מִן הַמִּתְנָת, וְרַבִּי מֵאִיר מַחְיִיב. וְיֵשׁ לַלְמוּד מִכָּךְ שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל
 רַבִּי מֵאִיר שֶׁמַּחְיִיב הוּא מִשּׁוּם שֶׁבֶא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, שֶׁעַל זֶה
 מוּבָן מִה שֶׁהֵשִׁיב רַבִּי יוֹסִי שֶׁאֵין כָּאֵן שְׁנֵי צַדִּיק, לִפִּי שְׁחָלִיפִי
 נָתַן אֶת חֲלִיפֵי שֶׁל הַבְּכוֹר לְכַהֵן, וְהָיָה כֵּן כִּמוֹ שֶׁהִכָּהֵן מִכָּר לֹא אֶת
 הַבְּכוֹר, וְאֵין הַכָּהֵן יִכּוֹל לִטְעוֹן לִישְׂרָאֵל שֶׁאֵם הוּא בְּכוֹר כּוֹל
 שְׁלִי. אֲבָל אִם נֹאמַר שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר לְחִיב הוּא מִשּׁוּם
 שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנָת, אֵין דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי תְּשׁוּבָה לִטְעֵמוֹ
 שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, שִׁיתָן שְׁגָם רַבִּי מֵאִיר מוֹדָה שֶׁמִּטַּעַם שְׁחָלִיפִי בִיד
 כְּהֵן הִיָּה לָנוּ לְפִטְרוֹ, אֲלֵא הִטַּעַם שֶׁהוּא מַחְיִיב הוּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא
 תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנָת, וּמִכָּךְ שֶׁהַמִּשְׁנָה מְבַאֵרֶת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי
 יוֹסִי כִּנְגַד דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, מִשּׁוּם שְׁחָלִיפִי בִיד כְּהֵן, מִשְׁמַע
 שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהִכָּהֵן בֶּא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק,
 וְאִם כֵּן שׁוֹב קֶשֶׁה מִה הוֹצֵרֵךְ רַב פֶּאֶל לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁבִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר
 רַבִּי מֵאִיר מוֹדָה שֶׁפְּטוּר מִן הַמִּתְנָת, וְהָיָה הַדָּבָר מוֹכַח מִהַמִּשְׁנָה
 עֲצֻמָּה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כְּהֵן דְּתִימָא, שְׂרָבִי מֵאִיר אֶפִּילֹ שִׁסָּךְ מַעֲשֵׂר
 מִחֵיב, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנָת, וְהָא דְּמִיפְלָגִי
 בְּחִלְפִין – וְהִטַּעַם שְׂרָבִי מִסְדֵּר הַמִּשְׁנָה הַעֲמִיד מְחַלְקֶתָם בְּאֹפֶן
 שְׁחָלִיפִי בִיד כְּהֵן, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁבִּדְבָר זֶה הוּא עֵיקַר מְחַלְקֶתָם, כִּי
 רָצָה רַבִּי לְהוֹדִיעַךְ כְּהֵן דְּרַבִּי יוֹסִי דְּפִטְרֵי אֶפִּילֹ הֵיכָא
 (בְּמִקּוֹם) דְּכְהֵן כָּא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, אֲבָל עַדִּין הִיִּיתִי אוֹמֵר
 שְׂרָבִי מֵאִיר עֲצֻמוֹ שֶׁמַּחְיִיב אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁבֶא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק,
 אֲשֶׁר אִם נֹאמַר כֵּן, בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְבֹא עָלָיו מִשְׁנֵי
 צַדִּיק יוֹדָה שֶׁפְּטוּר, אֲלֵא מִשּׁוּם שְׂרָבִי מֵאִיר סוֹבֵר שֶׁחֲכָמִים חִיבֵי
 אֶת הַסֵּפֶק כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנָת, וְלִפְיָךְ גַּם בִּסְפֵּק
 מַעֲשֵׂר יַחֲיִיב, קָא מַשְׁמַע לָן רַב פֶּאֶל שֶׁלֹּא חִיב רַבִּי מֵאִיר רַק
 בִּסְפֵּק בְּכוֹר, וּמִשּׁוּם שֶׁבֶא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, אֲבָל בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר
 הוּא מוֹדָה שֶׁפְּטוּר.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: מֵת אַחַד כְּהֵן, רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר, יִחְלֹקוּ.
 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי טְרַפּוֹן. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִמָּאִי
 אוֹמֵר רַבִּי טְרַפּוֹן יִחְלֹקוּ, וְהָיָה רַבִּי טְרַפּוֹן עֲצֻמוֹ אִמֵּר בִּרְיָא
 כִּשְׁנִינֵיהֶם חַיִּים, שֶׁהִכָּהֵן בּוֹרֵר לֹא אֶת הַיָּפָה, מִשּׁוּם שֶׁסּוֹבֵר שׁוֹה
 שֶׁהוּא בְּרִיא יוֹצֵא רֵאשׁוֹן וְהוּא הַבְּכוֹר, וְאִם כֵּן כָּאֵן שֶׁאֶחָד מֵהֶם
 מֵת, נִחְיִי (נִרְאָה), אִי שְׁמֵן מֵית – אִם הִשְׁמֵן מֵת, שֶׁהוּא
 הַבְּכוֹר, דְּכְהֵן הוּא – הָרִי הוּא שֶׁל הַכָּהֵן, וְהַפְּסִיד הַכָּהֵן אֶת שְׁלֹו.
 וְהָאִי דְּאִיכָא – וְהָא שְׁנֵשֵׁא חֵי וְלֹא מֵת, דְּכְעַל הַבֵּית – הָרִי הוּא
 שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, וְאִי כְּחוֹשׁ מֵית – וְאִם הַכְּחוֹשׁ מֵת, הָרִי דְּכְעַל
 הַבֵּית מֵית, וְהָאִי דְּאִיכָא (וְהָא שְׁנֵשֵׁא חֵי), דְּכְהֵן הוּא. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: אִמֵּר (רַבִּי) אִמֵּי, חוֹר בֹּר רַבִּי טְרַפּוֹן מִמָּה שֶׁסּוֹבֵר
 בִּרְיָא, וְסוֹבֵר גַּם בִּרְיָא כִּשְׁנִינֵיהֶם חַיִּים, שְׁנִינֵיהֶם חוֹלָקִים
 בְּשֵׁתִי הַבְּהֻמוֹת, וְכָל אֶחָד מֵהֶם מִקְבֵּל חֲצִי מִחֲשֵׁמֶן וְחֲצִי
 מִהַכְּחוֹשׁ.
 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: מֵת אַחַד מֵהֶם, רַבִּי טְרַפּוֹן אוֹמֵר יִחְלֹקוּ, רַבִּי
 עֲקִיבָא אוֹמֵר, הַמּוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרָאָה. הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת
 אֶת טַעַם מְחַלְקֶתָם: אִמֵּר רַבִּי חֲזִיָּא, מִשְׁלֵי דְּרַבִּי טְרַפּוֹן, לָמָּה
 הִדְבֵּר דּוּמָה – אִם נִרְצָה לְדַמּוֹת אֶת דִּינוֹ וְסִבְרָתוֹ שֶׁל רַבִּי טְרַפּוֹן
 לְדִין אַחֵר, כְּדִי לְהַבִּין אֶת טַעְמוֹ, וּבִאִיזָה אֹפֶן הוּא מְדַבֵּר, נִדְמָדוּ
 לְשֵׁנִים שְׁחָפְקִידוֹ שְׁתֵּי בְּהֻמוֹת אֶצֶל רוּעָה, וּמִתָּה אַחַת מֵהֶן,
 וְאֵין יָדוּעַ אִיזוֹ מִתָּה, אִם שֶׁל זֶה אוֹ שֶׁל זֶה, שְׁמִנִּית רוּעָה אֶת
 הַבְּהֻמָּה הַנִּשְׁאֵרֶת שִׁיחֲלֹקָה בִּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק. שְׁהָרִי אֵף אֶחָד
 מֵהֶם אֵינוֹ מוֹחֹזק בָּהּ, וְלֹא שִׁיךְ כָּאֵן דִּין 'הַמּוֹצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו
 הָרָאָה', וְכֵן בַּמִּשְׁנָתוֹ שֶׁאִמֵּר רַבִּי טְרַפּוֹן יִחְלֹקוּ, מְדוּבָר שֶׁבִּסְפֵּק
 בְּכוֹר הָחִי נִמְסָר לְרוּעָה וְאֵינוֹ בִּרְשׁוֹת אֶחָד מֵהֶם, וּבִאִים בַּעַל

כָּל שְׁחָלִיפִי בִיד כְּהֵן פְּטוּר מִן הַמִּתְנָת, וּמוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה,
 'וְרַבִּי מֵאִיר מַחְיִיב' בַּמִּתְנָת. מִדִּיּוּקֵת הַגְּמָרָא מְדַבֵּרִי רַבִּי יוֹסִי,
 חֲלִיפִין בִיד כְּהֵן אֵין, אֵין חֲלִיפִין בִיד כְּהֵן לֹא, וְאֵין אִפְשָׁר לּוֹמַר
 שְׂרָבִי יוֹסִי פוֹטֵר אֵף כִּשְׁאֵין חֲלִיפִי בִיד כְּהֵן, עַד שֶׁהוֹצֵרֵךְ רַבִּי
 אֶלְעָזָר לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהוּא מַחְיִיב.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כְּהֵן דְּתִימָא – שְׁמָא תֹאמַר וְבִלֵּא דְּבָרֵי רַבִּי
 אֶלְעָזָר, רַבִּי יוֹסִי לְדְבָרֵי דְּרַבִּי מֵאִיר קָאמַר לִיה – רַבִּי יוֹסִי
 בְּסִיפָא אִמֵּר אֶת דְּבָרֵי לְשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן כּוֹנֵנָה, לְדִידִי –
 לְשִׁיטַתִּי, אֶפִּילֹ בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין חֲלִיפִין בִיד כְּהֵן גַּם כֵּן פְּטוּר הוּא
 מִן הַמִּתְנָת, דְּאִי מַחְיִיבֵת לִיה – שֶׁאֵם תַּחֲיִיבֵנוּ בְּמִתְנָת, אֲתִי
 לִיה (יְבוֹא הוּא) לְדִידִי גִּיזָה וְעֹבְדָה, אֲבָל לְדִידִךְ – לְשִׁיטַתְךָ
 שֶׁאֵינְךָ חוֹשֵׁשׁ שִׁיבֹאוּ לְהַתִּיר גִּיזָה וְעֹבְדָה, אוֹדִי לִי מִיָּהָא –
 תּוֹדָה לִי לַפְּחוֹת, הֵיכָא – בְּמִקּוֹם חֲלִיפִין בִיד כְּהֵן שִׁיְהִיָּה פְּטוּר
 מִן הַמִּתְנָת, מִשּׁוּם דְּעָשׂוֹ שְׁאֵינוֹ זֹכֵר בְּזִכְרָה, וְאִמֵּר לִיה –
 וְהֵשִׁיב רַבִּי מֵאִיר, לֹא – אֵינִי מוֹדָה לָךְ גַּם כִּשְׁחָלִיפִי בִיד כְּהֵן,
 כִּי רַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק גַּם עַל הַסְּבָרָא שֶׁעָשׂוֹ שְׁאֵינוֹ זֹכֵר כּוֹזֵב. [קָא
 מַשְׁמַע לָן – מִשְׁמִיעֵנוּ רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הוּא
 מִשּׁוּם שֶׁעָשׂוֹ אֶת שְׁאֵינוֹ זֹכֵר כּוֹזֵב, וְלִפְיָךְ רַק בְּמִקּוֹם שְׁחָלִיפִי
 בִיד כְּהֵן פְּטוּר, אֲבָל כִּשְׁאֵין חֲלִיפִי בִיד כְּהֵן, כִּמוֹ בִּילְדָה זָכַר
 וְנִקְבָּה, גַּם לְדַעְתּוֹ חִיב הוּא בַּמִּתְנָת].
 הַגְּמָרָא דִּנָּה בַּעֲנֵין חִיב מִתְנָת בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר: וְאִמֵּר רַב פֶּאֶל,
 הִבֵּל מוֹדִים בְּסִפֵּק מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, כִּגוֹן מִה שְׁשִׁנִּינוּ לְהֵלֵךְ (נִתְּן),
 שֶׁאֵם קִפֵּץ אֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁכֵּבֶר קִרָּא עֲלֵיהֶם שֵׁם מַעֲשֵׂר, לְתוֹךְ
 הַבְּהֻמוֹת שֶׁבִּדְרִי, הָרִי כָּל הַבְּהֻמוֹת שֶׁבִּאֻתוֹ הַדִּיר יִרְעוּ עַד
 שִׁיִּסְתַּאבּוּ, מִשּׁוּם שֶׁכּוֹלֵן בִּסְפֵּק שְׁמָא הִיא זֹו שֶׁקִּפְצָה לְתוֹכָן,
 וְיֵאכְלוּ בְּמוֹמֵן לְבַעֲלִים, שְׁהַבְּעִלִים שֶׁל כָּל אַחַת מֵאֵלּוּ, פְּטוּר מִן
 הַמִּתְנָת.
 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל רַב פֶּאֶל: אוֹמֵרֶת הַגְּמָרָא, מִה שֶׁאִמֵּר רַב פֶּאֶל
 'הִבֵּל מוֹדִים, מָאֵן – מִי הוּא זֶה שֶׁאֵלּוּ נִתְּכִין רַב פֶּאֶל, בּוֹדָאִי
 רַבִּי מֵאִיר הוּא, שֶׁאֵף שֶׁאִמֵּר שֶׁבִּסְפֵּק בְּכוֹר חִיב בַּמִּתְנָת, מִכָּל
 מִקּוֹם מוֹדָה בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר שֶׁפְּטוּר מִן הַמִּתְנָת. וְקִשָּׁה, פְּשִׁיטָא –
 הִלָּא דִּין זֶה הוּא פְּטוּר, וּמִה הוֹצֵרֵךְ רַב פֶּאֶל לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁהָרִי עָד
 כָּאֵן לֹא מַחְיִיב רַבִּי מֵאִיר הֵתָם – כָּל מִה שֶׁמִּצְנִינוּ שְׂרָבִי מֵאִיר
 מַחְיִיב בַּמִּשְׁנָתוֹ, אֵינוֹ אֶלֶּא בִּסְפֵּק בְּכוֹר, הוֹאִיל וְכָא עָלָיו כְּהֵן
 מִשְׁנֵי צַדִּיק – מִשְׁנֵי כּוֹחוֹת, שֶׁאִמֵּר לוֹ, אִם בְּכוֹר הוּא כּוֹלֵל שְׁלִי,
 וְאִם אֵינוֹ בְּכוֹר, הָרִי מִתְנָתוֹ שְׁלִי, כִּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר לַעֲלִי (ע"א), אֶכְּלָא
 בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר, שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְבֹא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, שֶׁהָרִי אִם הוּא
 מַעֲשֵׂר אֵינוֹ שֶׁל כְּהֵן, שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה קִרֵּב שְׁלָמִים, וְנֵאכָל
 לְבַעֲלִים, לֹא – בּוֹדָאִי לֹא חִיב רַבִּי מֵאִיר לִיתֵן מִתְנָתוֹ לְכַהֵן.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: כְּהֵן דְּתִימָא – שְׁמָא תֹאמַר, מַעֲמָא דְּרַבִּי
 מֵאִיר – טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בִּסְפֵּק בְּכוֹר שֶׁחִיב בַּמִּתְנָת, אֵינוֹ
 מִשּׁוּם שֶׁבֶא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, אֲלֵא מִשּׁוּם דְּלֹא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת
 מִתְנָת – שֶׁאֵם נִפְטוּר אוֹתוֹ, יְבִיא הַדָּבָר לְכָךְ שִׁיִּזְלֹלוּ בַּמִּתְנָת
 כְּהוֹנָה, שִׁירָאוּ שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר וְדָאִי, מִכָּל מִקּוֹם הוּא
 נִפְטָר מִן הַמִּתְנָת, וּמִטַּעַם זֶה, אֶפִּילֹ שִׁסָּךְ מַעֲשֵׂר נָפִי (גַּם) יֵשׁ
 לְחִיבּוֹ. קָא מַשְׁמַע לָן – הַשְׁמִיעֵנוּ רַב פֶּאֶל שֶׁלֹּא זֶהוּ טַעְמוֹ שֶׁל
 רַבִּי מֵאִיר, אֲלֵא טַעְמוֹ מִשּׁוּם שֶׁבֶא עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, וְלִפְיָךְ
 בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין לּוֹמַר טַעַם זֶה כִּגוֹן בִּסְפֵּק מַעֲשֵׂר, מוֹדָה רַבִּי מֵאִיר
 שֶׁפְּטוּר.
 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל מִה שֶׁרָצוּ לּוֹמַר שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם
 שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִתְנָת. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָמִי מִצִּית אִמֵּרֶת
 הָבִי – וְכִי יִכּוֹל אַתָּה לּוֹמַר שִׁיעֲלָה בְּדַעְתָּנוּ, שֶׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי
 מֵאִיר שֶׁמַּחְיִיב בִּסְפֵּק בְּכוֹר הוּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת
 מִתְנָת, וְהִקְטַנִּי בְּסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה (בַּמִּשְׁנָה לַחֵץ) לִגְבִי מִבְּכֹרֶת
 וְשִׁאֲנָה מִבְּכֹרֶת שִׁילְדוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְאֵין יָדוּעַ מִי הוּא הַזָּכֵר הַגּוֹלֵד
 לְמִבְּכֹרֶת שִׁישׁ לִיתֵנוּ לְכַהֵן, וְדָנוּ שֶׁם הַתְּנָאִים אִיזָה מֵהֶם מִקְבֵּל

ט"ס תחל הברייתא בביאור מדות 'כלל הצריך לפרט', ו'פרט
הצריך לכלל', פותחת היא בביאור מדת 'כלל ופרט': נאמר
בתורה (שמות י"ב) 'קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר', יָבֹול הייתי לומר, 'כל
בכור', אִפִּילוּ נִקְבָּה בְּמִשְׁמַע, תִּלְמוּד לומר – מלמדנו הכתוב
האמור במקום אחר (דברים טו יט) 'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ
וּבְצֹאנְךָ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ, שֶׁרָק זָכַר קָדוֹשׁ בַּקְדוּשָׁת
בְּכוֹרָה, וְלֹא נִקְבָּה. וְהוּא מֵדַת כָּלל וּפְרָט, שְׁתִּיבוּת 'כל בכור' הן
כָּלל, שִׁמְשָׁמֵן אִפִּילוּ נִקְבוּת, ו'הזכר' הוא פְּרָט, שִׁמְמַעַט מֵהַכָּלל
וּמַעֲמִידוֹ עַל הַפְּרָט.
מכאן ואילך מבארת הברייתא את מדות 'כלל הצריך לפרט',
ו'פרט הצריך לכלל': א' 'זָכַר' – אם היה נאמר רק הפסוק 'כל
הבכור וגו' הזכר תקדיש' וגו', יָבֹול הייתי לומר, אִפִּילוּ יִצְתָּה
נִקְבָּה לְפָנָיו דֶּרֶךְ רַחֵם נֶחֱשֶׁב בְּכוֹר, שֶׁהֵייתִי מִפְּרָט 'בכור וגו'
זָכַר' הֵייתִי בְּכוֹר לזִכְרִים, שֶׁלֹּא קִדְּמוּ זָכַר. תִּלְמוּד לומר –
מלמדנו הכתוב (שמות י"ב) 'פֶּטֶר רָחֵם', שֶׁאֵינוֹ נֶחֱשֶׁב בְּכוֹר אֲלֵא
כִּשְׁהוּא רֹאשׁוֹן לרַחֵם, וְהוּא 'כלל הצריך לפרט', כִּי 'בכור' הוּא
כָּלל, וְאֵין יוֹדְעִים אֵת מִשְׁמַעוֹתוֹ, אִם נֶחֱשֶׁב בְּכוֹר אִף שְׁהוּא בְּכוֹר
לזִכְרִים בִּלְבַד אוֹ לֹא, וְהִפְרַט מִפְּרָטוֹ שֶׁצָּרִיךְ שִׁיהֵא בְּכוֹר לרַחֵם.
ועתה מבארת הברייתא מדת 'פרט הצריך לכלל'. א' – אם היה
נאמר רק 'פֶּטֶר רָחֵם', יָבֹול הייתי לומר, אִפִּילוּ יִצְא אַחֵר יוֹצֵא
דוֹפֵן יִהְיֶה קָדוֹשׁ בַּקְדוּשָׁת בְּכוֹרָה, מֵאַחַר שְׁהוּא רֹאשׁוֹן לִלְדִידָה
שֶׁהִיא דֶּרֶךְ רַחֵם. תִּלְמוּד לומר, 'בְּכוֹר', שִׁיהִיהָ בְּכוֹר לְכָל דֶּבֶר,
אִף לולדות. וְהוּא 'פרט הצריך לכלל', שֶׁבֹּלֵא הַכָּלל, לֹא הֵייתִי
יוֹדְעִים אֵת מִשְׁמַעוֹת הַפְּרָט.
הגמרא מקשה סתירה בברייתא: אָמַר לִיה – הִקְשָׁה רַב שְׁרֵבְיָא
לְאַבְיִי, בְּרִישָׁא שֶׁל הַבְּרִייתָא, כְּלוּמַר הַמְצִיעַתָּא, שִׁמְמַעַט אֵת
הַבֵּא אַחֵר נִקְבָּה מִבְּכוֹרָה, לֹא קִנְסִיב לָהּ תִּלְמוּדָא – לֹא תוֹפֵס
הַתִּלְמוּד אֵת דִּרְשָׁתוֹ מִתִּיבַת 'בְּכוֹר', לִמְעַט מִן הַבְּכוֹרָה. אֲלֵמָא
– הָרִי מוֹכַח שְׁסוּבֵר הַתֵּנָא, בְּכוֹר לְדָבָר אֲחֵר הָיוּ וְ– הָרִי הוּא
נֶחֱשֶׁב בְּכוֹר, וּמֵאַחַר שְׁהוּא בְּכוֹר לזִכְרִים שׁוּב אֵין יוֹכִילִים
לִמְעַט מִתִּיבַת 'בכור'. וְאֵילוּ מִיָּפֵא קִנְסִיב לָהּ תִּלְמוּדָא – תוֹפֵס
הַתִּלְמוּד תִּיבַת 'בְּכוֹר', לִמְעַט אֵת הַנוֹלֵד אַחֵר יוֹצֵא דוֹפֵן, אִף
שְׁהוּא בְּכוֹר לרַחֵם, אֲלֵמָא – הָרִי מוֹכַח שְׁסוּבֵר בְּכוֹר לְדָבָר
אֲחֵר, לֹא הָיוּ בְּכוֹר.
אָמַר לִיה – הַשִּׁיב אֲבִי לֵרֵב שְׁרֵבְיָא, לְעוֹלָם בְּכוֹר לְדָבָר אֲחֵר
לֹא הָיוּ בְּכוֹר, כְּמוֹ שְׁמוּכַח מִן הַסִּיפָא, וְרִישָׁא הָכִי קְאָמַר – כִּךְ
יֵשׁ לְגֵרוֹס בְּרִישָׁא, 'אִי זָכַר, יָבֹול אִפִּילוּ יוֹצֵא דוֹפֵן', וְאֵין
לִמְעַט מ'בכור', שֶׁכֵּן הוּא בְּכוֹר לְכָל דֶּבֶר, שֶׁהִי לֹא קִדְּמוּ וְלֹד
אַחֵר. תִּלְמוּד לומר – מלמדנו הכתוב 'פֶּטֶר רָחֵם' שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹיֵת
גַּם בְּכוֹר לרַחֵם.
תִּירֹץ נוֹסֵף עַל הַסְתִּירָה בְּרִייתָא: רַבִּינָא אָמַר, לְעוֹלָם בְּכוֹר
לְדָבָר אֲחֵר הָיוּ וְ– הָרִי הוּא נֶחֱשֶׁב בְּכוֹר, כְּמוֹ שִׁמְשָׁמֵעַ בְּרִישָׁא,
וְסִיפָא שִׁמְמַעַטָּה אֵת הַיּוֹצֵא אַחֵר יוֹצֵא דוֹפֵן, מֵהַמִּילָה 'בכור',
אֵינוֹ מִמְשַׁמְעוֹתָא, אֲלֵא הָכִי קְאָמַר – כִּךְ כּוֹנֵת הַתֵּנָא, אִי סְלִיקָא
דְּעֵתָךְ – אִם כֵּן תִּיבַת 'בְּכוֹר' שִׁמְשָׁמֵעָ, שִׁיהִיהָ בְּכוֹר מִמְשָׁמֵעָ,
בְּכוֹרָה, אִם כֵּן תִּיבַת 'בְּכוֹר' שִׁמְשָׁמֵעָ, שִׁיהִיהָ בְּכוֹר מִמְשָׁמֵעָ,
דְּכֵתֵב רַחֲמֵנָא לְמַח לִי – לִשְׁם מַה הוֹצֵרָכָה הַתּוֹרָה לְכוֹתְבָהּ.

יִתְּךָ דְּלֵא בִּיבְרָה שְׁבִית מִפִּי – כֵּאֵן וְדֵאֵי יֵשׁ לומר שֶׁהַמְשׁוּבַח
נוֹלֵד לזוֹ שֶׁלֹּא בִּיבְרָה, שֶׁכֵּן הוּא דִּרְכָּה שֶׁל בַּהֲמָה מִבְּכֹרָתָהּ,
לִלְדֹת שִׁמּוֹן. צָרִיכָא – לִכְךָ הוֹצֵרָךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁגַם כֵּאֵן חוֹלֵק רַבִּי
עֻקִּיבָא וְסוּבֵר שֶׁאֵין הַכֵּהֵן זֹכֶה בַּה אֲלֵא דִּינוֹ שֶׁהַמוֹצִיא מִמְּכִירוֹ
עָלָיו הָרִיאָהּ.

משנה

נאמר בתורה (שמות י"ב) 'קִדְּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רָחֵם וגו' בְּאֵדָם
וּבְבִקְרָהּ לִי הוּא, וּמִשְׁמַעוֹ, שְׁהוֹלֵד שְׁפוֹתָח אֵת הַרַחֵם תִּחְלִיהָ
קָדוֹשׁ בְּכוֹרָה. פֶּסוּק נוֹסֵף נֵאמַר בְּעֵינֵן בְּכוֹר בַּהֲמָה (דברים טו יט)
'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצֹאנְךָ הַזֶּכֶר תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ'
וגו',
בַּמִּשְׁנָה שֶׁלִּפְנֵינוּ נַחֲלֹק תֵּנָאִים בַּמִּשְׁמַעוֹת שֶׁל שְׁנֵי פֶסוּקִים אֵלֶּה,
אִם כּוֹנֵתָם לומר שֶׁאִפְשָׁר שִׁיהִיהָ בְּכוֹר אִף שֶׁלֹּא פֶטֶר אֵת הַרַחֵם
אוֹ לֹא: יוֹצֵא דוֹפֵן – בְּכוֹר בַּהֲמָה שֶׁלֹּא נוֹלֵד דֶּרֶךְ הַרַחֵם, אֲלֵא
הַרְצִיאָהּ דֶּרֶךְ דוֹפֵן בְּטֵן אִמּוֹ שֶׁנִּחְתְּכָה. וְכֵן הוֹלֵד הָבֵא אַחֲרָיו,
שֶׁנוֹלֵד דֶּרֶךְ הַרַחֵם, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד
שִׁסְתָּאבוּ וְ– עַד שִׁפּוּל בֵּהֶם מוֹסֵ, וְיִאֲכָלוּ בְּמוֹמָן לְעֵלִים,
מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵיהֶם סִפֵּק בְּכוֹרִים הֵם. שְׁרֵבִי טַרְפוֹן מִסּוּפֵק אִם בְּכוֹר
לִלְדִידָה שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר לרַחֵם כְּגוֹן יוֹצֵא דוֹפֵן, אוֹ פֶטֶר רַחֵם שֶׁאֵינוֹ
בְּכוֹר לִלְדִידָה כְּגוֹן הַבֵּא אַחֵר יוֹצֵא דוֹפֵן, קָדוֹשִׁים בְּכוֹרָה אוֹ לֹא.
רַבִּי עֻקִּיבָא אָמַר, שְׁנֵיהֶן – בֵּין הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ דוֹפֵן, וּבֵין הַבֵּא
אַחֲרָיו שֶׁנוֹלֵד דֶּרֶךְ הַרַחֵם, אֵינֵן בְּכוֹר – אֵינֵם קָדוֹשִׁים בַּקְדוּשָׁת
בְּכוֹרָה. הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פֶּטֶר רָחֵם, שֶׁהִי יֹצֵא דֶּרֶךְ דוֹפֵן.
וְהַשֵּׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁקִּדְּמוּ וְלֹא אַחֵר לִלְדִידָה. וְהֵייתִי שְׁרֵבִי עֻקִּיבָא סוּבֵר
שֶׁאֵין קָדוֹשׁ בְּכוֹרָה, אֲלֵא זֶה שְׁהוּא פֶטֶר רַחֵם וְאִף בְּכוֹר לִלְדִידָה.

גמרא

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי טרפון ורבי עקיבא. שואלת
הגמרא: בְּמָאי קָמִיפְלִגי – בַּמָּה נַחֲלֹק רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי עֻקִּיבָא.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, רַבִּי טַרְפוֹן שֶׁאִמַר 'שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבוּ',
מִסְּפָקָא לִיה – מִסּוּפֵק הוּא, בְּכוֹר לְדָבָר אֲחֵר, כְּגוֹן הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ
דוֹפֵן, שְׁהוּא בְּכוֹר לולדות, אִךְ אֵינוֹ בְּכוֹר לרַחֵם, וְכֵן הַנוֹלֵד
אַחֲרָיו, שְׁהוּא בְּכוֹר לרַחֵם וְלֹא לולדות, אִי הָיוּ בְּכוֹר אִי לֹא הָיוּ
בְּכוֹר – אִם קָדוֹשׁ הוּא בַּקְדוּשָׁת בְּכוֹרָה, אוֹ לֹא, וּלְפִיכָךְ אָמַר
'שְׁנֵיהֶם יָרְעוּ עַד שִׁסְתָּאבוּ'. וְרַבִּי עֻקִּיבָא פְּשִׁיטָא לִיה – פֶּשׁוּט
לֹא, שֶׁמִּי שְׁהוּא בְּכוֹר רַק לְדָבָר אֲחֵר, אוֹ לִלְדִידָה אוֹ לרַחֵם, לֹא
הָיוּ בְּכוֹר – אֵינוֹ קָדוֹשׁ בַּקְדוּשָׁת בְּכוֹרָה.
הַבְּרִייתָא שֶׁלִּפְנֵינוּ דִּנָּה בִּשְׁלֹשׁ מִדּוֹת מִתּוֹךְ שֹׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת
שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרַשְׁתָּ בָהֶן, הַשְּׁנוּיּוֹת בְּרִייתָא שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל.
הָרִאשׁוֹנָה הִיא, 'כָּלל וּפְרָט', וְהוּא מַה שֶׁמִּצִּינוּ בַּכְּמָה מִקּוּמוֹת
בַּתּוֹרָה שֶׁנֵּאמַר כָּלל וְלֵאחֲרָיו פְּרָט, וּמִשְׁמַעוֹתוֹ שֶׁבֹא לִפְרָט
וּלְמַעַט מֵהַכָּלל, שֶׁאֵינוֹ כּוֹלֵל הַכָּל, אֲלֵא מַה שֶׁבִּפְרָט. הַשְּׁתִּיתָּ
הָאֲחֵרוֹת הֵן, 'כָּלל הצריך לפרט', כְּלוּמַר, יֵשׁ מִקּוּמוֹת שֶׁהַכָּלל
אֵינוֹ מְפוֹרֵשׁ דִּיו, וְהוּא צָרִיךְ לִפְרָט כְּדִי שִׁיפְרֹשׁוּ. וּמִדָּה נוֹסֶפֶת
הִיא, 'פרט הצריך לכלל', הֵייתִי שֶׁהִפְרַט צָרִיךְ לְכָלל כְּדִי לִפְרֹשׁוּ.
הַבְּרִייתָא שֶׁלִּפְנֵינוּ מִפְּרָט דּוּגְמָאוֹת לִכְךָ: תִּגְנוּ רַבֵּנּוּ, מִכָּלֵל
הַצָּרִיךְ לְפָרֵט, וּמִפְּרָט הַצָּרִיךְ לְכָלֵל, בִּיצֵד הוּא בִּיאָוֹר.

עניין המצוות (ציוויים) הוא שהאדם יקיים את המצוות, והכוונה בזה היא בכדי לצרף את הבריות, בכדי לברר ולזכך ולהעלות הכוחות והאברים של האדם שמקיים את המצווה, וגם את הדברים שבעולם שבהם מקיימים את המצווה ולעשותם כלים לאלוקות. ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

בבורות. פרק שני – הלוקח עובר פרתו דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רג
רש"י
תוספות

משנה יוצא דופן – בבור שיצא דרך דופן, הבא אחריו בבור (לזכרים ולא לרחמים, ולא ללידה, שכבר יצא אחר קודם לו. שניהם ירעו בו" – דספק בבור חן, דמספקא לרבי טרפון בבור לדבר אחד אי הוי בבור אי לא הוי בבור. גמרא מכלל הצריך לפרט – שהכלל צריך שיהא הפרט עמו. מפרט הצריך לכלל

יש שהפרט צריך שיהא הכלל עמו. כיצד קדש לי בו" – הך רש"י לאו פירושה ד"ככלל" הצריך לפרט" הוא, אלא מצינתא וסיפא. כל בבור – כלל, אפילו נקבות. תלמוד לומר זכר – אשר יולד בבקר ובצאן חזק. זהו כלל ופרט השנוי במדה ראשונה של שלש עשרה מדות, שהפרט בא למעט את הכלל ממשמעו ולהעמידו על הפרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט. שהרי זה דומה לכלל ופרט השנוי אצל מדה ראשונה: "מן הבחמה" – כלל, "מן הבקר ומן הצאן" – פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט. אי בבור זכר יכול אפילו יצתה נקבה לפניו – דרך רחם. דהכי משמע "בבור זכר" – בבור לזכרים, שלא קדמו זכר אחר – הוי בבור, ואף על גב דאינו בבור ללידה לרחמים. תלמוד לומר פטר בור – איצטריך האי פרט לפרושי דלא מיקרי "בבור" עד דהוי בבור לרחמים, משום דלא הוה ידעין מאי משמעוהא דכלל. ולא דמי לכלל ופרט, דאהני פרט למעוטי כלל לא פרט לפרושי משמעוהא, כגון רישא דברייתא: "בבור" יכול אפילו נקבה תלמוד לומר: "זכר" – היינו כלל ופרט גמור, דלא איצטריך לפרושי היכי דמי בבור, דהא הנקבה בבור לכל מילי היא, אלא למעוטי, דלא תימא: אף הנקבות קדושות בבכורה. ודכוותה בשחיטת חולין (פסח): "וכסדה בעפר" קרי ליה כלל הצריך לפרט, משום דתרי גוויי כסוי הוי: כגון כפית כלי עליו, ועוד יש כסוי בדבר המתפטר כגון עפר וכיוצא בו. לכך נאמר "עפר" –

למעוטי כסוי דבר שלם, ולא דיינינן ליה בכלל ופרט גמור, דנמעות נמי שחיקת אבנים והניגו והזריק. בבור – דמשמע: בבור לכל מילי בעינן. והיינו פרט הצריך לכלל, ד"זכר" ו"פטר רחם" שהוא פרט – צריכין ל"בבור", שאילו לא נאמר "בבור" הייתי אומר: אף על פי שאינו בבור קדש. ורוב פרטות שבתורה אינן צריכין לכללות שנעמקו, כגון (ויקרא א) "מן הבקר ומן הצאן" לא הוי צריכין שיכתב "מן הבחמה" רבי תנא יתן אש קדוה חמור ואו שורו או שוה" (שמות כב) אינן צריכין ל"כול בהמה", אלא שבא להיות מוסיף על הפרט. כלל הצריך לפרט – שאין אתה יכול להבין מהו אומר עד שיבאר הפרט לפרשו. כגון "בבור זכר", יכול אפילו יצתה נקבה לפניו ד"בבור" שהוא כלל – לא ידענא בבור למאי קאמר, אי לזכרים אף על גב דלא לרחמים, כגון הא; אי לרחמים ולא לזכרים, כגון זכר שיצא פטר רחם אחר יוצא דופן; אי נמי, עד דהוי בבור לרחמים ולולדות. ורישא לא נסיב לה תלמודא בבור – מצינתא קרי "רישא", דקתני: יכול אפילו יצתה נקבה לפניו תלמוד לומר: "פטר רחם". מדלא נסיב לה תלמודא "תלמוד לומר בבור", דמשמע בבור לכל מילי – אלא לא מישתמע ליה דבבור לכל מילי משמע. ולהכי לא נסביה, דלא מימעוט האי מנייה, דכיון דלא יצא זכר לפניו – "בבור" קרינא, דבבור לזכרים הוא. אלא סבירא ליה: "בבור" דקרא – בבור לדבר אחד הוא הוי משמע. יכול אפילו יצא אחר יצא דופן – והוא יצא דרך רחם. וסיפא נסיב לה תלמודא בבור – אלא "בבור" דכתב בקרא – לכל מילי משמע. דבבור לדבר אחד, כגון האי דהוי בבור לרחמים (לזכרים), אלא דלא הוי בבור ולולדות – לא הוי בבור. לעולם בבור לדבר אחד לא הוי בבור – כלומר, דקרא לכל מילי משמע. והאי דלא נסיב תלמודא "בבור" ברישא. הכי קאמר אי זכר יכול אפילו יצא דרך דופן תלמוד לומר פטר רחם – דהשתא לא מצי תלמודא נסיב "בבור" למעוטי להאי, דהא בבור לכל דבר הוא, דהא לא קדמו אחר בעולם. להכי נקט "פטר רחם", וממילא (נמי) אימעוטי נמי יצתה נקבה לפניו מפטר רחם. רבינא אמר בבור לדבר אחד הוי בבור, כלומר, ("בבור" דקרא – אפילו לדבר אחד משמע. וסיפא דנסיב תלמודא "בבור" למעוטי יצא אחר יוצא דופן – לא ממשמעוהא דקרא נפקא, דקרא משמע בבור לדבר אחד. אלא מריביא דקרא. דאי סלקא דעתך כו' בבור דכתב רחמנא – דמשמע שיהא בבור במקצה, למה ליה לכתוב "פטר רחם זכר תקדיש" ולשתוקו

ד"הך שלא ביברה שביח טפי – והכי נמי בפרק קמא דתמורה (ח,ב): מר וזורא איקלע בי רב אשי, חתכי לקמיה בשרא. אמרו ליה: לטעום מר, דמברי משום דבכורא הוא. ו"עגלא תילתא" – לאו היינו שלישי לבטן, כדפירש רש"י, כדאמרין סנהדרין (סח,ב), עבדי ליה עגלא תילתא. אלא ד"תילתא" לשון חשיבות, כמו "ושלישים על כולו" (שמות יד).

ביצד קדש כל בבור – פירש בקונטרס שזהו כלל ופרט, ד"בבור" – כלל, "זכר" – פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט. והך רישא לאו פירושה דכלל צריך לפרט הוא, אלא מצינתא וסיפא. דקתני: אי זכר יכול אפילו יצתה נקבה לפניו תלמוד לומר: "פטר רחם", וזה לא פטר תחלת רחם. והיינו כלל הצריך לפרט, שאין אתה יכול להבין מה הכלל אומר עד שיבאר הפרט ופירושו. לפי שיש לפרט "בבור" לכמה צדדין; בבור לכל חולדות; או בבור לרחמים אף על פי שאינו בבור לחולדות, כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן; או בבור לזכרים אף על פי שיצתה נקבה לפניו דרך רחם. בא הפרט ופירש שאינו קרוי "בבור" אלא אם כן הוא בבור לרחמים, שפטר ופתח את הרחם. וכיוצא בזה שנינו בפרק "כסוי הדם" (חולין פח,ב) אצל "וכסדה בעפר", יכול יכסדה באבן או כיפה עליו הכלי תלמוד לומר: "בעפר". אין לי אלא עפר, מניין לרבות חרסית ונעורת של פשתן כו' תלמוד לומר: "וכסדה". ומקשינן, ואימא: "וכסדה" – כלל, "בעפר" – פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ומשנינן: משום דהוה ליה כלל הצריך לפרט, ואין דנין אותו בכלל ופרט. לפי שיש לפרט כסוי בשני דרכים, אחד בדבר הגס כגון אבן או כלי, ואחד בדבר הדק – לכך כתב "בעפר", ופירש "וכסדה" – בדבר דק הנבלל בו ומכסוהו הכתוב מדבר. עד כאן לשון הקונטרס. והשתא פירושו יתכן לפי דברי רבינא דבסומן, דאמרי:

בבור לדבר אחד הוי בבור. אבל במסקנא דשמעתין אמרין דמחזורתא כאבי, דאמרי בבור לדבר אחד לא הוי בבור. ולאבי לא הוי כלל צריך לפרט לכל דבר, דאי אפשר לפרש "בבור" אלא לצד אחד. ומיהו יש לפרש לאבי, דאי לאו פרט הוה אמינא אפילו יוצא דופן הוא בבור, כיון דהוי בבור לחולדות ואף על גב דלא הוי בבור לרחמים. ורבינא נצחק מפרש: לאבי "בבור" ו"פטר רחם" תרופיהו כלל, ותרווייהו פרט, ותרווייהו צריכי להודי. ובכל אחד אתה מצינן כלל הצריך לפרט, ופרט צריך לכלל, שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד. ד"בבור" משמע אפילו יוצא דופן, ו"פטר רחם" ממעט ליה. ו"פטר רחם" משמע אפילו יצא אחר יוצא דופן, ו"בבור" ממעט ליה. ורבינא תם מפרש: דבין הכא ובין בחולין (שם) הוי בכלל ופרט גמור דבעלמא, ד"בבור" משמע בין הכי ובין הכי, ואתאי פרטא למעוטי. וכן "וכסדה" משמע בין כסוי כלי בין כסוי עפר מה שירצה, ופרטא משמע עפר דקא. ומה שתלמודא חשבו שם כלל הצריך לפרט – לא אכא בפית הכלי דהוהא ברייתא קא, אלא אדרשא אחריתי דדריש התם בריש פירקין (פג,ב) מבי"ד ד"בעפר", דצריך שיתן עפר מלמטה ועפר מלמעלה. דמי"כסדה" לא שמעינן למטה אלא למעלה. ולא משום הפרט חושב שם כלל הצריך לפרט, אלא משום ייתורא דבי"ת דבתיבא בפרט. ובזך שמעתין לפרושי פרט הצריך לכלל קא אתא, כדקתני בסיפא: אי "פטר רחם" יכול אפילו יצא אחר יוצא דופן תלמוד לומר: "בבור", כדפירש בקונטרס. ואף על גב דקתני: "מכלל הצריך לפרט ומפרט הצריך לכלל כיצד", דמשמע דאתא נמי לפרושי כלל הצריך לפרט – עיקר מילתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל. ורישא לא קנסיב ליה תלמודא בבור אלא בבור לדבר אחד הוי בבור – משמע דכיון דבבור לדבר אחד הוי בבור – הוה מחייבין אפילו יצתה נקבה לפניו, אי לא "פטר רחם". ותימיה דרבי טרפון דמספקא ליה – היה לו לחייב מספק, כמו יוצא דופן ויצא אחריו דלא ממעט יוצא דופן מפטר רחם ויש לומר: דהוה דלא מסתבר ליה למעוטי יוצא דופן מפטר רחם, משום דהוי ובכלל וחולדות בין לזכרים בין לנקבות – לכל הפחות אתא למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו. דאי לא הכי – "פטר רחם" דכתב רחמנא למה לי.

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

בבורות. פרק שני – הלוקח עובר פרתו דף יט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן – אין לפרש דיוולדת תוך שתי שנים. אלא דאם
איתא שילדה בשנה שניה – לא היתה חזרת ויולדת בשלישית, אף על גב
דגדולה יולדת בכל שנה. כענין שפירש רש"י בגמרא גבי גדייה, דאמרי: יולדת אינה חזרת
ויולדת תוך שנתה, ופירש בקונטרס: אף על גב שהגדולות חזרות ויולדות בתוך שנתן,
הקטנות היולדות אין חזרות ויולדות בתוך

שנתן, אין לפרש כן, דבהדיא אמרין בריש "אין" 1
מעמידך (עבודה זרה כד, ב) גבי ואת בנייהם כלו 2
בבית: אי בפחותה מבית שלש מי קילדה? והתנן: 3
פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן; שמע מינה: 4
תוך שתיים לא יולדה כלל. **ובגמרא** שלאי 5
ובאשה שפיר ושליא – בפרק "בהמה המקשה" 6
תולין ע"ז, תנן: שלאי שיצתה מקצעתה אסורה 7
באבילה, כסימן וולד באשה – כן סימן וולד 8
בבהמה. משמע שפשוט באשה יותר מבהמה. 9
ותימנה: דהכי תנן הכא בהמה כמו אשה! ואית 10
ספרים דלא גרסי ההם כן, אלא גרסי: סימן וולד 11
באשה סימן וולד בבהמה. ורבי אמור שיש 12
ליישב הגירסא, דמשום דשפיר אינו סימן וולד 13
בבהמה כמו באשה – נקט כי האי לישנא, 14
דמכל מקום שלאי היא סימן וולד בבהמה כמו 15
באשה. **ברובא** דאיתיה קמן כמו תשע 16
חנויות – הוי מצי למימר: ולטעמך מי פליג 17
רבי מאיר היתם? "אחרי רבים להטות" כתיב 18
(שמות כג) ומתהם יליפין תשע חנויות. בפרק 19
קמא דחולין (יא, א). 20

איש כתב רחמנא ומקשינא אשה לאיש – 21
משמע הכא דחליצת קטנה פסולה 22
דאורייתא כמו קטן, ותימנה: דבמתניתין בפרק 23
"מצות חליצה" (יבמות קד, ב) בירושלמי גרסינן: 24
החליצת מן הקטן חליצתה פסולה. קטנה 25
שחליצה תחלוץ משתגדל, ואם לא חליצה 26
חליצתה כשרה. וכן יש במקצת ספרים שלנו. 27
וקאמר בגמרא: וזו דברי רבי מאיר דקאמר "איש" 28
כתב בפרשה, ומקשינא אשה לאיש. משמע 29
דמוה רבי מאיר דחליצתה כשרה דיעבד, אלא 30
לכתחלה אינה חולצת, ולרבנן חולצת אפילו 31
לכתחלה, ובירושלמי נמי מוקים לה רבי מאיר. 32
ברוב ספרים שלנו גרסינן: "חליצתה פסולה", 33
אבל קשה: דאם כן, חלוצה בהדי אינך דהני 34
בבבא דלעיל, חדש וחרשת וקטן, וליתני תנא 35
החדש שנחלוץ והחרשת שחליצה והחולצת מן 36
הקטן וקטנה שחליצה – חליצתן פסולה ועוד: 37
דמאי שנא דגבי קטנה קתני: תחלוץ משתגדל, 38
וגבי קטן לא תני הכין? ועוד: דפשיטא כיון 39
דחליצתה פסולה ותחלוץ משתגדל לכן נראה 40
דגרסינן "כשרה" כמו בירושלמי. וצריך לומר: 41
דדרשא דהכא, דמקשינא אשה לאיש – 42
אסמכתא בעלמא היא. וטעמא – משום דגורנין 43
אשה אטו איש, אי נמי גורנין חליצה אטו יבום. 44
וכן משמע בירושלמי. דקאמר בגמרא דההיא 45
משנה דגרסינן ההם "חליצתה כשרה", רבי 46
שמעון ברבי יוסי בעא קומי רבי: מה בין קטן מה 47
בין קטנה? אמר ליה: "איש" כתב בפרשה. ב"רס דכא – 48
"ונגשה יבמותו אליו לעיני חזקנים" מכל מקום. רבי מנא אמר לה סתם, רבי יצחק בריה דרבי חיאי כהנא בשם רבי יוחנן: דרבי 49
מאיר היא. דאמרי אין חולצין ואין מיבמין את הקטנה, שנא תמצא איילונית. משמע דכולה חד טעמא היא. ומיהו אין נראה, דהא רבנן אמרי ליה: יפה אמרת שאין חולצין כו ואין 50
מיבמין את הקטנה שמתא איילונית, ובירושלמי אין מוכיז כי אם טעם יבום, אבל טעמא דאין חולצין אם הוא מדרבנן הוי גזירה אשה אטו איש. ולמאי דגרסינן בספרים שלנו 51
"פסולה", יש לפרש דלא עריב ליה בהדי חדש וחרשת וקטן, משום דהגדוה ככולי עלמא, ובקטנה איכא פלוגתא. והא דתנא: תחלוץ משתגדל – לאשמועינן דדוקא למאן דאמר פסולה 52
תחלוץ משתגדל, אבל למאן דאמר כשרה – אפילו לכתחלה לא תחזור ותחלוץ. ועוד יש לומר: דלמאן דאמר בריש "כל הגט" (גיטין כה, א) קטן ואנפליא פסולין ואין פוסלין, איצטרך 53
לאשמועינן גבי קטנה תחלוץ, לאשמועינן דחליצה פסולה ופוסלת על האחים. ושמע מינה אינה מתיבמת. **קטן** שמתא ימצא סריס – ואם תאמר: למאן דאמר בפרק "הערל" (יבמות 54
פ, ב) סימני סריס עד שהוא בכולן, נחוי אי משותין עושה כיתו? ויש לומר: דהדיכא דלא היא סימני עד רוב שנותיו חזיב בלא סימני סריס. כדאמרין בפרק "הערל" (שם, ב) 55
ובגדה (מזב, ו) וכי לא עלו סימני סריס עד כמה – עד רוב שנותיו.

אי למעוטי היכא דיצתה נקבה לפניו - מ"פטר 1
רחם **נפקא! אלא שמע מינה: "בכור"** - למעוטי 2
היכא דיוצא אחר יוצא דופן, אמר ליה רב אחא 3
מדפתי לרבינא: אי סלקא דעתך בכור לדרבך אחד 4
הוי בכור, תינה היכא דיוצא זכר יוצא דופן וזכר 5
דרבך רחם - דלא קדוש, דאימיעוט לידה מ"בכור", 6
דבכור לרחמים - אפא, בכור לזכרים - ליכא. אלא 7
היכא דיצתה נקבה דרבך דופן וזכר דרבך רחם - 8
ליקדש, דהא אפא בכור לזכרים ובכור לרחם! אלא 9
מחזורתא פראבין. 10

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

הלוקח בהמה מן הגוי, ואינו יודע אם ביפרה 1
אם לא ביפרה, רבי ישמעאל אומר: עז 2
בת שנתה - ודאי לפנה, מכאן ואילך - ספק. רחל 3
בת שתיים - ודאי לפנה, מכאן ואילך - ספק. פרה 4
וחמור בנות שלש - ודאי לפנה, מכאן ואילך - 5
ספק. אמר לו רבי עקיבא: אילו פוולד בלכד בהמה 6
נפטר - פדבריד, אלא אמרו: סימן הוולד בבהמה 7
דקה - טינוף, ובגמרא - שיליא, ובאשה - שפיר 8
ושיליא. זה הפלל: כל שידוע שביפרה - אין פאן 9
לפנה פלוס, וכל שלא ביפרה - הרי זה לפנה, 10
ואם ספק - יאכל במומו לפעלים. גמרא מין 11
ואילך אמאי ספק? הלך אחר רוב בהמות, ורוב 12
בהמות מתעפרות ויולדות בתוך שנתן גינה, והא 13
ודאי מילד אוליד! לימא רבי ישמעאל פרבי מאיר 14
כבידא ליה, דחייש למיעוטא? - אפילו תימא רבנן, 15
כי אולי בתר רובא - ברובא דאיתיה קמן, קנן 16
תשע חנויות, וסנהדרין, אבל רובא דליתיה קמן - 17
לא אולי רבנן בתר רובא. - והא קטן וקטנה, דרובא 18
דליתיה קמן, וקאולי רבנן בתר רובא. דתנן: קטן וקטנה - לא חולצין ולא מיבמין, 19
דברי רבי מאיר. אמרו לו: יפה אמרת שאין חולצין - "איש" כתוב בפרשה, ומקשינא 20
אשה לאיש; מה טעם אין מיבמין? אמר להם: קמן - שמתא ימצא סריס, קטנה - 21
שמתא תמצא איילונית, ונמצאו פונעין בערוה. ורבנן - זיל בתר רובא קטנים, ורוב קטנים 22
לאו סריסים גינה; זיל בתר קטנות, ורוב קטנות לאו איילוניות גינה! אלא אמר רבא: 23
מחזורתא

רובא 24
משנה הלוקח – בהמה. עז בת שנתה – 25
שילדה בתוך שנתה. ודאי אותו הולד לבחן 26
– דקודם לכן לא יולדה. ספק – ירעה 27
ויאכל במומו לבעלים. ספק של פטר חמור 28
מפרש טלה והוא לעצמו. טינוף – מפרש 29
בגמרא: שמת טפה בתוך שנתה והוי סימן 30
ולד, ונפטרה מן הבכורה. הלכך, אפילו עז 31
בת שנתה ספק היא. שפיר = עור צורת 32
הולד. **גמרא** רבי מאיר חייש למיעוטא – 33
בדקתני לקמן קטן וקטנה. תשע חנויות – 34
כולן מוכרות בשר שחוטת ואחת מוכרת 35
בשר נבילה, ונמצאת חתיכת בשר לשם 36
בקרע – כשרה, דכל דפריש מרובא פריש. 37
והיינו רובא דאיתיה קמן, שהרי החנויות 38
לפנינו. ובסנהדרין – כגון שנים עשר מוכן 39
ואחד עשר מחייבין – זכאי. רובא דליתיה 40
קמן – כגון הכא, דאמרת: הלך אחר רוב 41
בהמות שבכל העולם. פונעין בערוה – 42
דכין דאניה ראיה להוליד – לא קרינן בהו 43
"והיה הבכור אשר תלד", ופקעה מהן תורת 44
יבום, וקיימו באיסור (ביבום) אשת את. 45
רובא 46

ובחמור יפריש כנגדו טלה, ויניחנו לעצמו מספק, שהרי כהן הבא
להוציא ממנו עליו להביא ראיה שהוא בכור וחייב בפדיון.
אמר לו רבי עקיבא לרבי ישמעאל, אילו היה הדין שבגולד
בלבד הבהמה נפטרת, כלומר שרק לידת ולד ממש פוטרת את
הנולדים אחריה מבכורה, אכן היתה ההלכה בברבריך, אולם
האמת היא שלא רק ולד ממש פוטר מבכורה, אלא אמרו
חכמים, סימן הגולד – הסימן המוכיח שהתחיל להיווצר ולד,
ופוטר מבכורה, בהמה נקבה, כגון עז או כבשה, הסימן הוא
מינוח, דהיינו דם היוצא מן הרחם, ודם זה הוא ולד שנימוח
ויוצא, ובהמה נקבה, כגון פרה או אתון, סימן הולד הוא יציאת
שיליא – כעין כיס שהולד מונח בו, ופאשה סימן הולד הוא
יציאת שפיר – עור שיש בו צורת ולד, ושיליא, כלומר או
יציאת שליא. ועו המטנפת יכולה לשוב וללדת בתוך שנה, ולכן
אף שיוולדת בתוך הזמן הנ"ל מכל מקום הולד ספק בכור משום
שיש לחוש שנפטרה מבכורה על ידי טינוף ושוב התעברה. והוא
הדין בשאר רחל ופרה ואתון אף שילדו בזמן הנ"ל יש לחוש
שקדם טינוף ללידה.

אומרת המשנה: זה הכלל, כל שידוע שכבר ביברה אמו אצל
המוכר לפני לידת ולד זה, הן על ידי ולד גמור והן על ידי טינוף,
אין פאן לכהן כלום, וכל שידוע שלא ביברה קודם שקנתה
מהנכרי, ולא יצא ממנה אפילו סימן ולד, הרי זה – הולד
הראשון הולד ביד הקונה, ודאי בכור וניתן לכהן, ואם ספק,
שלא נודע אם ביברה או לא, הולד הנוול אצל הקונה הוא ספק
בכור ואין צריך ליתנו לכהן, אלא ואכל במומו לפעלים – ימתן
הבעלים עד שיפול בו מום, ויאכלנו.

נמרא

שנינו במשנה: עז בת שנתה ודאי לכהן מכאן ואילך ספק. מקשה
הגמרא: מיכן ואילך – כאשר ילדה אחר שעברה שנתה
הראשונה, אמאי הולד ספק בכור, והלא, הלך אחר רוב
בהמות, ורוב בהמות מתעפרות ויולדות בתוך שנתן
הראשונה ניהו, והא – וזו שילדה לאחר שנתה, יש לדון בה
מכאן רוב, שדאי מילד אוליד – שבדאי כבר ילדה בשנתה
הראשונה קודם שקנתה, והולד שנולד עתה בודאי אינו בכור.
מבררת הגמרא: מאחר שרבי ישמעאל פסק שהולד ספק, לימא
– האם נאמר שמכאן מוכח שרבי ישמעאל ברבי מאיר כבידא
ליה דחייש למיעוטא – שדעתו כרבי מאיר והחולק על רבנן
כמוכא להלן, וסובר שאין הרוב מכריע את הדין, אלא חוששים
גם למיעוט, ויש מיעוט בהמות שאינן יולדות בשנתן הראשונה,
ולכן אמר שהולד ספק.

אומרת הגמרא: אפילו תימא רבנן – אפילו אם תאמר שרבי
ישמעאל סבר כרבנן שהולכים אחר הרוב ואין חוששין למיעוט,
אפשר להבין מדוע כאן חשש למיעוט, שכן, בי אולי בתר רובא
– כל מה שאמרו רבנן שהולכים אחר הרוב, הוא דווקא ברובא
דאיתיה קמן – ברוב הנמצא לפנינו, דהיינו שהרוב נקבע לפי
פרטים הנמצאים עתה בעולם, כגון הרוב שמצאנו ביד של
תשע חנויות, באופן המבואר בברייתא (כתובות טו), לגבי עיר שיש
בה עשרה חנויות, שבתשע מהן מוכרים בשר שחווה, ורק באחת
מהן מוכרים בשר נבילה, שאם נמצאת חתיכת בשר בעיר זו,
דינה שהיא כשירה לאכילה, משום שהולכים אחר הרוב ותולים
שחתיכה זו באה מחנות כשירה, וכן הרוב שמצאנו לגבי
סנהדרין, שמכריעים את הדין על פי רוב הדיונים, כמו שנאמר
(שמות כג א) 'אחרי רבים להטות', ובאופנים כגון אלו אמרו חכמים
שהולכים אחר הרוב, משום שמניין הרוב והמיעוט ניכר לפנינו,
אבל רובא דליתיה קמן – רוב שאינו נמצא לפנינו, דהיינו
שהרוב נקבע מחמת דרך העולם ולא תלוי בפרטים הנמצאים

אי למעוטי היכא – אם למעט באופן היוצתה נקבה לפניו דרך
רחם, מ'פטר רחם' נפקא – הרי אפשר ללמוד זאת מ'פטר רחם'.
אלא שמע מינה – אלא באה להשמיעך תיבת 'בכור' היתירה,
למעוטי היכא – למעט מבכורה באופן היוצא אחר יוצא דופן,
נמצא שאינו ממש את היוצא אחר יוצא דופן ממשמות תיבת
'בכור' אלא מיתורה.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבינא: אמר ליה רב אחא מדפתי
לרבינא, אי סלקא דעתך – אם כמו שעלה על דעתך ש'בכור'
אף אם הוא רק לדרב אחר, הוי בכור, תינח – מובן הדבר, שיש
למעט מן הבכורה, היכא – (באופן) היוצא זכר (יוצא) [דרך]
דופן, ואחריו יצא זכר דרך רחם, דלא קדוש – שאינו קדוש
בקדושת בכורה, משום דאימעיט (לידה) – שנתמעט מיתור
תיבת 'בכור', דבכור לרחמים איכא, בכור לזכרים ליכא –
שהוא בכור רק לרחם ולא לזכרים. אלא היכא – אבל באופן
היוצתה נקבה דרך דופן, ואחריה יצא זכר דרך רחם, ליקדש
– היה לו להתקדש בקדושת בכורה, דהא איכא בכור לזכרים
ובכור לרחם – שהרי הוא בכור גם לזכרים וגם לרחם, ואיך
יכול למעטו מ'בכור', שהרי לדברך אין למעט מ'בכור' רק
בתורת ריבוי, ולא ממשמעותו, הלכך יש למעט רק דבר אחד,
ומסתבר למעט את הנוול אחר יוצא דופן זכר, שהוא בכור רק
לרחם, ולא למעט את הנוול אחר נקבה יוצאת דופן, שהוא בכור
גם לזכרים וגם לרחם, ואילו מסתימת לשון הבריתא ששנינו
ולא היוצא אחר יוצא דופן, משמע שממעט כל יוצא אחר יוצא
דופן, בין אם הוא יוצא דופן זכר ובין אם היא נקבה. אלא
מהוההה – מחזור וברור, כדאפי' שאמר, ש'בכור' משמעו,
בכור לכל דבר, לפיכך יש למעט אף את היוצא אחר נקבה
יוצאת דופן.

הדרן עלך הלוקח עובר פרתו

פרק שלישי - הלוקח בהמה

פרק זה, ממשיך לעסוק בדיני בכור בהמה טהורה.

משנה

משנתנו מבררת את דין הקונה בהמה וילדה לו ולד, ואינו יודע
אם הוא בכור, או שמא כבר ילדה לפניו. הלוקח בהמה מן
העובר בוכבים, שאינו נאמן לומר האם ילדה אצלו, והלוקח
אינו יודע אם ביברה אם לא ביברה – האם כבר ילדה אצל
הגוי את בנה הבכור, ועתה ילדה ולד אצל הלוקח, רבי ישמעאל
אמר, אם בהמה זו היא עז, ועדיין היא בת שנתה – בתוך
שנתה הראשונה, ודאי הולד בכור וניתן לכהן, שכן עז אינה
יולדת פעמיים בשנתה הראשונה, ובהכרח שזהו ולדה הראשון,
מכאן ואילך ספק – ילדה אחרי גיל שנה הולד ספק בכור, משום
שיתכן שכבר ילדה אצל הנכרי וזו לידתה השנייה. ואם בהמה זו
שקנה מהנכרי, היא רחל, אם ילדה אצלו קודם שהיתה בת
שנים, הולד ודאי בכור וניתן לכהן, שכן אינה יולדת פעמיים
בתוך שתי שנותיה הראשונות, מכאן ואילך – אם ילדה אחר
גיל שנתיים, הולד נחשב ספק בכור. ואם קנה מהנכרי פרה, וכן
חמור, אם כשקנאם היו בנות שלש – בתוך שנתן השלישית,
הולד ודאי בכור וניתן לכהן, שהרי עד היותן בנות שלש שנים
אינן יולדות כלל, ומוכח שלא ילדו קודם לכן אצל הנכרי, אך
מכאן ואילך – אם קנאם לאחר שמלאו להן שלש שנים ויום
אחד, והתעברו אצלו, הולד הנוול אצלו נחשב ספק בכור,
שלא כבר ילדה ביד הגוי ביום שמלאו לה שלש שנים. ולפיכך
ולד הפרה ירעה עד שיפול בו מום, ויאכל במומו לבעליו.

שְׁתִּים. ובסמוך תבאר הגמרא מה ההבדל בין הלשון שאמר בשם
רבותיו לבין הלשון שאמר בעצמו.
אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי לֹא בָאתִי לִידֵי מִדָּה זֹאת – אינני סובר
כרבי יהושע, אֲלָא לְדַעְתִּי הִכְלָל הוּא, שֶׁבֶל שְׂדֵינָה שְׂבִיבָהּ,
אֵין כָּאֵין לִכְהֵן כָּלֹם, דְּהֵינּוּ הוּלֵד שְׁאֲחֵרֵי וְדָאֵי אֵינוּ בְּכוֹר, וְכָל
שִׂידוּעַ שְׁלֹא בִּיבְרָה חֵרִי זֶה לִכְהֵן, וְאִם סָפֵק אִם בִּיבְרָה, וְאִבֵּל
בְּמוֹמֵי לְכַעֲלִים. וְלַחֲלָן (ע"ב) תבאר הגמרא במה חולק רבי
עקיבא על דברי רבי יהושע.
מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: בְּמָאֵי קְמִיפְלָנִי – במה נחלקו רבי יִשְׁמַעְאֵל
שֶׁאִמְרָא שֶׁזֶה שִׁילְדָה בְּתוֹךְ שְׁנֵתָהּ, וְלֹדָה וְדָאֵי לִכְהֵן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
שֶׁאִמְרָא לֹא שִׁטְעוּת הֵיא בִּידוֹ מְשׁוּם שְׁסִימָן הוּלֵד בְּבִהְמָה דְּקָה
טִינוּף וְכוּ'. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לִימָא בְּטִינוּף פּוֹטֵר קְמִיפְלָנִי –
הֵאֵם נִאֲמַר שֶׁנִּחְלַקוּ אִם טִינוּף נִחְשָׁב כְּלִידָת וְלֹד, וּמוֹעִיל לְפִטְטוֹר
אֵת הוּלֵד הַנּוֹלֵד אַחֲרָיו מִבְּכוֹרָה, שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבֵר טִינוּף
אֵינוּ פּוֹטֵר, כְּלוֹמַר אֲפִילוֹ אִם יָדוּעַ שְׁטִינְפָה אֵינָה נִפְטֶרֶת
מִבְּכוֹרָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר טִינוּף פּוֹטֵר.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא בִּזְהָ נִחְלַקוּ, וּבִדְאֵי אֵי דְּחִינָן דְּטִינוּף – אִם
רָאִינוּ שֶׁבִּהְמָה זֶה טִינְפָה, דְּכֹלִי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי – כּוֹלֵם לֹא
חֹולְקִים דְּטִינוּף פּוֹטֵר, וְהָכָא בְּחֻשְׁשֵׁין לְטִינוּף קָא מִיפְלָנִי –
וְהַמְחִלּוֹקֶת כָּאֵן הֵיא הֵאֵם לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁבִּהְמָה טִינְפָה אֲצֵל הַמוֹכֵר,
רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבֵר אֵין חֻשְׁשֵׁין לְטִינוּף, שְׁהָרִי רֹב בְּהִמּוֹת אֵינָן
מִטְּנִיפּוֹת (אֲלָא כְּאִשְׁרֵי מִתְּעַבְּרוֹת יוֹלְדוֹת), וְאֵילוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר
חֻשְׁשֵׁין לְטִינוּף, וְלִכֵּן וְלֹדָה הֵרָאשׁוֹן הוּא רַק סָפֵק בְּכוֹר.
מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל בִּיאוֹר זֶה: זְכִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לֹא חִיִּישׁ
לְמִיעוּט, וְהָאִמְרָא (וְהָרִי לְעִיל אֲמַר) דְּכָא, מְחִוּרְתָא – דְּבֵר
בְּרוּר הוּא שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כְּרַבִּי מָאִיר סְבִירָא לִיהָ דְּחִיִּישׁ
לְמִיעוּט – דַּעְתּוֹ כְּרַבִּי מָאִיר שֶׁחֹשֶׁשׁ לְמִיעוּט, וְאִם גַּם בְּנִידוֹן
זֶה, יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ לְמִיעוּט מִטְּנִיפּוֹת, וְלֹא יִהְיֶה הוּלֵד אֲלָא סָפֵק בְּכוֹר.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בִּי חִיִּישׁ – מַה שֶּׁמְצִינוּ לְעִיל שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
חֹשֶׁשׁ לְמִיעוּט, הוּא דְּוֹקָא כְּשֶׁהִמְעִיט מְכַרֵּעַ לְחֻמְרָא, לֹמַר
שֶׁהוּלֵד סָפֵק בְּכוֹר וְלֹא דָאֵי פְשׁוּט, אֲבָל לְקוּלָא – כְּאִשְׁרֵי הַחֲשֵׁשׁ
לְמִיעוּט יִגְרוּם לְהִלָּק לֹמַר שֶׁהוּלֵד הַנּוֹלֵד בְּתוֹךְ שָׁנָה אֵינוּ בְּכוֹר
וְדָאֵי אֲלָא רַק סָפֵק, בִּי חִיִּישׁ – לֹא חֲשֵׁשׁ לוֹ, אֲלָא דָן עַל פִּי
הָרֹב, לֹמַר שֶׁהוּלֵד וְדָאֵי בְּכוֹר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בִּיאוֹר נֹסֵף בְּמַחְלּוֹקֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל:
וְאִיבְעִית אִימָא – וְאִם תִּרְצָה תוֹכֵל לְבֹאֵר מַחְלּוֹקֶתָם, שְׂרַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל בֵּין לְקוּלָא בֵּין לְחֻמְרָא חִיִּישׁ לְמִיעוּט, וְהָכָא
בְּמִטְּנִיפּוֹת וְחֻזְרֵת וְיִוְלָדָת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה קְמִיפְלָנִי – וְכֹאֵן נִחְלַקוּ
הֵאֵם בְּהִמָּה יִכְוֹלֶה לְהַסְפִּיק גַּם לְטִנְפָה וְגַם לְלִידָת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה
הֵרָאשׁוֹנָה, דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל סָבֵר, מְטַנְפָת אֵינָה חֻזְרֵת וְיִוְלָדָת
בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה, וְהָאִי מְדַאֲלִיד – וְנִמְמָה שֶׁבִּהְמָה זֶה יִלְדָה מוֹכֵחַ
שְׁנֵדָאֵי לֹא טִנְיָה – שׁוּדָאֵי קוֹדֵם לִכֵּן לֹא טִינְפָה, וְנִמְצָא שֶׁהוּלֵד
שִׁילְדָה בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה, הוּא בְּכוֹר וְדָאֵי, וְאֵילוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבֵר,
מְטַנְפָת חֻזְרֵת וְיִוְלָדָת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה, וְאִם שִׁילְדָה בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה
הֵרָאשׁוֹנָה, עֲדִידִן יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמָּא טִינְפָה אֲצֵל הַמוֹכֵר קוֹדֵם
שֶׁנִּקְנָתָה, וְלִכֵּן הוּלֵד חֻזָּה הוּא סָפֵק.
הַגְּמָרָא מְבִארֶת אֵת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוֹסִיף וְאִמְרָא,
וְאֵנִי אֵינִי אֹמְרָא כֵּן, אֲלָא עֹז שְׁטִינְפָה בְּתַּשְׁשָׁה יוֹלָדָת תּוֹךְ
שְׁנֵתָה, רַחֵל שְׁטִינְפָה בְּתַּשְׁשָׁה יוֹלָדָת בְּתוֹךְ שְׁתִּים. שְׁוֹאֵלֶת
הַגְּמָרָא: מָאִי אִימָא בֵּין גְּמָרִיָּה לְסְבִירָה – מַה הַחִילּוּק בֵּין מַה
שֶׁאִמְרָא בְּשֵׁם רַבּוּתוֹ לְבִין מַה שֶׁאִמְרָא בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְהָרִי בֵּין לְפִי
גְמָרִיָּה וּבֵין לְפִי סְבִירָה חֹשֶׁשׁ שְׁסִימָן לְטִינוּף, וְהוּלֵד הֵרָאשׁוֹן אֵינוּ
נִחְשָׁב בְּכוֹר וְדָאֵי אֲלָא סָפֵק.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הַחִילּוּק בֵּין 'גְּמָרִיָּה' לְסְבִירָה' הוּא בְּאֹפֶן
שֶׁרָאִינוּ שְׁטִינְפָה בְּסוֹף שְׁשָׁה – מִדּ לְאַחַר שֶׁשָּׁה חֻדְשִׁים
כְּלוֹמַר בְּתַחֲלִיל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, וְאִימָא בִּינְיָהוּ דְּעִירִי –

מְחִוּרְתָא – דְּבֵר בְּרוּר הוּא, שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הָאִמְרָא שֶׁהוּלֵד
הַנּוֹלֵד אֲצֵל הַקּוֹנָה לְאַחַר שְׁנֵתָה נִחְשָׁב סָפֵק בְּכוֹר, כְּרַבִּי מָאִיר
סְבִירָא לִיהָ דְּחִיִּישׁ לְמִיעוּטָא – דַּעְתּוֹ כְּרַבִּי מָאִיר הַחֹשֶׁשׁ
לְמִיעוּט, וְכִיּוֹן שִׁישׁ מִיעוּט בְּהִמּוֹת שֶׁאֵינָן יוֹלְדוֹת בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה,
חֹשֶׁשׁ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁבִּהְמָה זֶה מִן הַמִּיעוּט וְעֲדִידִן לֹא יִלְדָה, וְלֹד
זֶה הוּא הַבְּכוֹר.
בִּיאוֹר נֹסֵף: רַבִּינָא אִמְרָא, אֲפִילוֹ תִּימָא – אֲפִילוֹ אִם נִאֲמַר שְׂרַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל סוֹבֵר כְּרַבִּינָא, שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב וְאֵין חֹשֶׁשׁ
לְמִיעוּט, יֵשׁ לֹמַר, בִּי אֵילוֹי רַבָּנִי בְּתַר רֹבָא – כְּאִשְׁרֵי הִלְכוּ
חֲכָמִים אַחֵר הָרֹב, הֵיָה זֶה דְּוֹקָא בְּרֹבָא דְּלֹא תִּלִּי בְּמַעֲשָׂה –
בְּאֹפֶן שֶׁהָרֹב אֵינוּ תִּלִּי בְּמַעֲשָׂה, כְּגוֹן בְּקִטְנָה וְעַנְיָן יוֹבֵם
שְׁנַעֲשִׂים רָאוּיִים לְהוֹלִיד מֵאִלֵּיהֶם בְּלֹא שׁוּם פְּעוּלָה, אֲבָל רֹבָא
דְּתִלִּי בְּמַעֲשָׂה – בְּאֹפֶן שֶׁהָרֹב תִּלִּי בְּמַעֲשָׂה, כְּגוֹן עֵיבוֹר
הַבְּהִמָּה, שֶׁהוּא תִּלִּי בְּהִרְבַּעְתָּה שִׁיעֵלָה עֲלֶיהָ זָכַר וְיֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ
שֶׁמָּא לֹא עָלָה עֲלֶיהָ זָכַר, לֹא הִלְכוּ חֲכָמִים אַחֵר הָרֹב.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁהַמְחִלּוֹקֶת הַמְּחֻכְרֶת בְּמִשְׁתַּנּוּי שְׁנִיָּה
בַּה בְּתַרְחֻבָּהּ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא בְּמַה נִּחְלַקוּ: תִּנְגּוּ רַבָּנִי
בְּבִרְיִיתָא, הַקּוֹנָה עֹז מְנַכְרִי, וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם כְּבֵר יִלְדָה אֲצֵלּוֹ, אִם
יִלְדָה בְּעוֹדָה בְּתַשְׁשָׁה – בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה הֵרָאשׁוֹנָה, בְּהִכְרַח שֶׁלֹּא
יִלְדָה קוֹדֵם לִכֵּן אֲצֵל הַנְּכִרִי וְהוּלֵד וְדָאֵי בְּכוֹר, וְיִנְתֵּן לִכְהֵן, וְאִם
יִלְדָה מִיָּבֵן וְלַחֲלָן – אַחֵר מֵלֵאֵת לֵה שְׁנָה, הוּלֵד סָפֵק בְּכוֹר. וְאִם
קָנָה מִהַנְּכִרִי רַחֵל, הָרִי שֶׁאֵם יִלְדָה אֲצֵלּוֹ בְּעוֹדָה בְּתַשְׁשָׁה –
קוֹדֵם שֶׁמֵּלְאוּ לֵה שְׁנֵתִים, הוּלֵד וְדָאֵי בְּכוֹר, וְיִנְתֵּן לִכְהֵן, מִיָּבֵן
וְלַחֲלָן – יִלְדָה לְאַחֵר מֵלֵאֵת לֵה שְׁנֵתִים, הוּלֵד סָפֵק בְּכוֹר. וְאִם
קָנָה מִהַנְּכִרִי פֶּרָה, אִם כְּשִׁקְנָאָה, הִיתָה בְּתַשְׁשָׁה – לֹא מֵלְאוּ
לֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּהִכְרַח שֶׁלֹּא יִלְדָה קוֹדֵם לִכֵּן אֲצֵל הַנְּכִרִי, וְהוּלֵד
הֵרָאשׁוֹן וְדָאֵי בְּכוֹר וְיִנְתֵּן לִכְהֵן, אֲךָ אִם קָנָה מִיָּבֵן וְלַחֲלָן –
אַחֵר שֶׁמֵּלְאוּ לֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, הוּלֵד סָפֵק בְּכוֹר. וְדִין הַמְּוִרָה דְּרִין
פֶּרָה. רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי יְהוֹדָה אֹמְרָא, אֵין דִּין חֲמוּרָה כְּדִין פֶּרָה,
אֲלָא הַמְּוִרָה בְּתַשְׁשָׁה אֲרָבַע שָׁנִים. דְּהֵינּוּ אָף אִם לִקְחָה בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה
הַרְבִּיעִית, הוּלֵד הֵרָאשׁוֹן וְדָאֵי פִטְר חֲמוּר, כִּי אֵינָה יוֹלְדָת קוֹדֵם
אַרְבַּע שָׁנִים, וְאִם נִקְנָתָה אַחֵר כֵּךְ וְלֹדָה סָפֵק. עַד כָּאֵן דְּכַרִּי רַבִּי
יִשְׁמַעְאֵל.
מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: כְּשֶׁנִּשְׁאֲמָרוּ דְּכָרִים אֲלוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִמְרָא לָהֵן – לְאֹתָם שֶׁאִמְרוּ לוֹ שְׁמוּעָה זֹאת, צָאוּ
אֲמָרוּ לוֹ לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מַעֲיָתָ, שְׁכֵן, אֵילוֹ בְּלִידָת וְיִוְלָד בְּלִבְד
הַבְּהִמָּה נִפְטֶרֶת מִבְּכוֹרָה, כְּלוֹמַר אִם הֵיָה הָרִין שֶׁרַק לִידָת וְלֹד
מִמֶּשׁ פּוֹטֶרֶת אֵת הַנּוֹלִידִים אַחֲרֶיהָ מִבְּכוֹרָה, אֲבָן הֵיָה כְּרַבִּירָה,
(אֲלָא) (אֲבָל אֲמָרוּ) חֲכָמִים, שְׁסִימָן תְּוִלָּד – הַסִּימָן הַמּוֹכִיחַ
שֶׁהַתִּחִיל לְהוֹצֵר וְלֹד, וְעַל יָדוֹ נִפְטֶרֶת הַבְּהִמָּה מִבְּכוֹרָה, בְּבִהְמָה
דְּקָה כְּגוֹן עֹז אוֹ כְּבִשָּׁה, הוּא טִינוּף, דְּהֵינּוּ דֵם הֵיוּצָא מִן הָרֶחֶם,
וְדֵם זֶה הוּא וְלֹד שְׁנִימוֹחַ וְיִוצָא, וְבִּבְהִמָּה נִפְטֶר, כְּגוֹן פֶּרָה אוֹ
אֲתוֹן, סִימָן לֹלֵד הֵיא יִצִּיאַת שְׁלִיָּא – כַּעֲיֵן כִּיס שֶׁהוּלֵד מוֹנֵחַ בוֹ,
וְכִאֲשֶׁהוּא סִימָן הוּלֵד הוּא יִצִּיאַת שְׁפִיר – עוֹר שִׁישׁ בּוֹ צוּרַת וְלֹד,
וְשְׁלִיָּא, כְּלוֹמַר אוֹ יִצִּיאַת שְׁלִיָּא. וְכָל בְּהִמָּה שִׁיצָא מִמֶּנָּה אַחַד
מִסִּימָנֵי הוּלֵד, הוּלֵד הַנּוֹלֵד אַחֲרֶיהָ אֵינוּ בְּכוֹר. וְלִפִּי זֶה הַלּוֹקַח
בְּהִמָּה מִהַנְּכִרִי יוֹלְדָה אֲצֵלּוֹ, אָף שֶׁלֹּא יִתְּכֵן שִׁילְדָה קוֹדֵם לִכֵּן,
מִכֵּל מְקוֹם הוּלֵד הַנּוֹלֵד מִמֶּנָּה הוּא רַק סָפֵק בְּכוֹר, מְשׁוּם שִׁישׁ
חֲשֵׁשׁ שֶׁבְּעוֹדָה אֲצֵל הַנְּכִרִי יִצָא מִמֶּנָּה אַחַד מִסִּימָנִים אֲלוֹ, וְהוּלֵד
שֶׁנּוֹלַד עֲתָה, אֵינוּ הַבְּכוֹר.
וְהוֹסִיף רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְאִמְרָא לְתַלְמִידָיו שֶׁאִמְרוּ לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
שֶׁסְּבִירָא זֶה שְׁמַעְתִּי מִרְּבּוּתִי, וְאִלֵּם אֲנִי, אֵין אֲנִי אֹמְרָא כֵּן –
אֵינִי חוֹלֵק עֲלֶיךָ בִּלְשׁוֹן זֶה, אֲלָא אֵנִי חוֹלֵק עֲלֶיךָ בִּלְשׁוֹן אַחֲרָה,
שֶׁאֵנִי אֹמֵר, עֹז שְׁטִינְפָה כְּשֶׁהֵיא בְּתַשְׁשָׁה חֻדְשִׁים מֵלֵאִים,
דְּהֵינּוּ בְּתַחֲלִיל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, יִכְוֹלֶה לִהְיוֹת יוֹלָדָת בְּתוֹךְ
שְׁנֵתָה, וְכֵן רַחֵל שְׁטִינְפָה בְּתַשְׁשָׁה יוֹלָדָת בְּתוֹךְ

רובא דתלי במעשה — כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה, ואיכא למיחש שמה לא עלה עליה זכר, הילכך ספק, **ואני איני אומר בן** — איני חולק עליך בלשון שמועתי, אלא בלשון אחר. ולקמן מפרש מאי איכא בין סבריה לגמריה. **במאי קמיפלגי** — רבי ישמעאל וגמריה דרבי יהושע, דקניי "אבל אמרו?" **במינוף פומרי פליגי** — דרבי ישמעאל דמשוי ליה ודאי

בכור, סבר דאי נמי טניף בתוך שנתה לא מיפטר. **לחומרא**. — כגון גבי רישא דשמעתא, דאי הוה אזלינן בתר רובא הוה משוינן ליה פשוט ודאי (דהא) מכאן ואילך (הוה), הילכך חייש למיעוט לחומרא ומשוי ליה ספק. אבל הכא, אי חייש למיעוט — קולא הוה, דאפילו בת שנתה משוי ליה ספק. **נפריה** — דאם אמר "אית ליה דועירי". **סבריה** — "ואני איני אומר כן" כו'. **דמינוף בסוף ששה** — שראינוה שהתחילה לטנף בתחלת חודש שביעי. **אין מינוף פחות משלשים יום** — דאינה מקבלת זכר עד שלשים יום. **לגמריה** — דלא ידעינן שטיפתה בת ששה, אדרבי ישמעאל פליג, דאמר: בת שנתה דאי לבחן. וקאמר ליה איהו: אפילו ילדה בתוך שנתה ספק, דלמא טניף בתוך שלשה חדשים או ארבעה משנולד, וחזרה וילדה בתוך שנתה. והיכא דחוינן דלא טניף עד סוף ששה וטינפה בסוף ששה כדאמר רבי יהושע בסבריה — הווא בכור מעליא הוה. דהווא טינוף לאו טינוף גמור הוה. דאם טינוף היה — לא הוה ילדה בתוך שנתה עד יום אחד בשנה שניה. דטינוף הוי כל חדש שביעי, כועירי, וחמשה חדשים ימי העיבור — הרי כלתה שנתה, ולא תלד עד למחר דכל חדש עיבור בעינן שלמים. ואחר כך יולדת למחר. כדאמרין במסכת נדה (לחב.): "ייתן ה' לה הרייון" בגימטריא מאתיים שבעים ואחד. ותשעה חדשים של שלושים יום הוו מאתיים ושבעים ימים, וביזים מאתיים שבעים ואחד כתב קרא דילודת. **לסבריה** — ואף על גב דחוינא דלא טניף עד סוף ששה — נמי ספיקא הוה. דלית ליה דועירי, לגמריה

דרבי ישמעאל סבר: מנפנת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה, והא מדאוליד — ודאי לא מניף, ורבי יהושע סבר: מנפנת — חוזרת ויולדת בתוך שנתה. "ואני איני אומר בן, אלא עז שטיפתה בת ששה" — יולדת תוך שנתה, רחל שטיפתה בת שנתה — יולדת בתוך שנים". **מאי איכא בין גמריה לסבריה** — שטיפתה בסוף ששה. ואיכא בינייהו דועירי, דאמר ועירי: אין מינוף פחות משלשים יום; אית ליה דועירי, לסבריה — לית ליה דועירי. ואיבעית אימא: דכילי עלמא אית להו דועירי, והכא ביולדת למקוטעין קמיפלגי.

מחזורתא, רבי ישמעאל כרבי מאיר סבירא ליה דחייש למיעוטא. רבינא אמר: אפילו תימא רבנן, כי אזלי רבנן בתר רובא — ברובא דלא תלי במעשה, אבל רובא דתלי במעשה — לא. **תנו רבנן: עז בת שנתה — ודאי לפנה, מיפן ולחלן** — ספק. **פרה בת שלש — ודאי לפנה, מיפן ולחלן** — ספק. **חמורה — כפרה**. **רבי יוסי כרבי יהודה אומר: חמורה בת ארבע שנים. עד כאן דברי רבי ישמעאל. כשנאמרו דברים לפני רבי יהושע, אמר להן, צאו אמרו לו לרבי ישמעאל: טעית! אילו בוולד בלבד הבהמה נפטרת — היה כדברך. אלא: סימן הוולד בבהמה דקה — מינוף, ובגסה — שלי, ובאשה — שפיר ושליא. ואני אין אני אומר בן, אלא: עז שטיפתה בת ששה — יולדת בתוך שנתה, רחל שטיפתה בת שנתה — יולדת בתוך שנים. אמר רבי עקיבא: אני לא באתי ליד מדה זו, אלא: כל שידוע שטיפתה — אין כאן לפנה כלום, וכל שלא ביפרה — הרי זו לפנה, ספק — ואכל במזמו' לבגלים. במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי יהושע? לימא במינוף פומרי קמיפלגי, רבי ישמעאל סבר: מינוף אינו פומרי, ורבי יהושע סבר: מינוף פומרי? — אי דחוינן דמינוף — דכילי עלמא לא פליגי דמינוף פומרי. והכא בחוששין למינוף קא מיפלגי, רבי ישמעאל סבר: אין חוששין למינוף, ורבי יהושע סבר: חוששין למינוף. — ולא חייש? והאמר רבא: מחזורתא רבי ישמעאל כרבי מאיר סבירא ליה, דחייש למיעוט! — כי חייש — לחומרא, לקולא — לא חייש. ואיבעית אימא: בין לקולא בין לחומרא חייש, והכא במטפנת וחוזרת ויולדת בתוך שנתה קמיפלגי, לגמריה**

ומכל מקום אין לדקדק מכאן דהא דרבי מאיר חייש למיעוטא — היינו מדאורייתא. מדחייש הכא אפילו להקל, דהיינו שלא נהנו לבחן. דלא אזלינן בממון אחר הרוב. אי נמי, משום דאיכא רוב מתעברות כשמינעות לזמן הראיות להתעבר, כשמייע למיעוט. ובפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה דלר), גבי בגינת בית אונקיה, אמר דרבי מאיר חייש למיעוטא. וגזר רובא אטו מיעוטא, ולא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום. משמע דבאותו מקום נמי לאו מדאורייתא אלא מדרבנן, מטעם גזירה אטו מיעוטא. ובפרק קמא דחולין (נבא) נמי דפריך לרבי מאיר: פסח וקדשים מאי איכא למימר דשרא רחמנא? ולא קאמר: בשר תאזה מאי איכא למימר דשרא רחמנא. משמע דמדרבנן חייש למיעוטא, ואפילו גזר בבשר תאזה — בפסח וקדשים לא גזר, דלא אפשר. ואף על פי שלא יכלו להעמיד שם וזירתם, העמידה היכא דאפשר. הכי נמי בדאורייתא, היכא דאפשר — אפשר, היכא דלא אפשר לבדוק — לא אפשר. דאם איתא דבדאורייתא אין חילוק בין אפשר ללא אפשר — לא היה לחכמים לחוש ולגזור היכא דאפשר, כיון שראו שום מקום שלא חשו. כגון היכא דלא אפשר. ומיהו, היכא דחוקה מסייעת למיעוט, נראה דחייש רבי מאיר למיעוט מדאורייתא. מרסתר גבי תינוק, ועזר רוצה להתייר בפרק "כיסוי הדם" (חולין פ"ב) לשחוט אותו ואת בנו אחר שחטת חרש שוטה וקטן, דאף על גב דאין רוב מעשיהן מקולקלין. ואם תאמר: דבפרק "החוב" (בבא מציעא נהב) גבי חמשה חומשין הן, משמע דדמאי הוי מדרבנן אפילו לרבי מאיר, דקאמר: עשו חיזוק לדבריהם. ולמה אינו טבל דאורייתא? דסמון מיעוט דאין מעשרים לחזקת טבל! ויש לומר: דאין זה חזקה, דדלמא כרבי אושעיא עברה, שהבניסה במיץ (ברכות לאא), ועזר, דאין לחזוק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין.

מחזורתא רבי ישמעאל כרבי מאיר סבירא ליה דחייש למיעוטא — ומטעם סמוך מיעוטא דאין מתעברות, לחזקה דבחותק שלא ילדה, ואיתרע ליה רובא — אין לחושבו ודאי בכור, דלא הוי אלא פלגא ופלגא כדאמר בריש פרק בתרא דיבמות (קט"א), ושם הארבותי. והא דמטהרין בספק טומאה בפרק "כיסוי הדם" (חולין פ"א) היינו משום דילפינן מוטוה ליתר דבר שאין בו דעת לישראל. ולחכי קאמר הוה: אם אמור ספק טומאה לטורח, יאמרו ספק איסור לזהיר! **רבינא** אמר אפילו תימא רבנן — תימא: דלא משני הכי בריש פרק בתרא דיבמות (קט"א) אמתינית דלא תנשא ולא תתייבם עד שתוע שמה (מעוברת) היא צרתה! ויש לומר: דתשמיש דארס לא חשיב תלי במעשה כמו תשמיש דבהמה. דפעמינא דבהמה צריך להרביע, כדאמר ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא זא,א); מותר להכניס כמכחול בשפופרת. **ורבי** יהושע סבר חוששין לטינוף — ואם תאמר: הא קא משנינן לקמן דרבי יהושע לא חייש למיעוטא, כדדייק ממתניתין דיצתה מלאה: רבי יהושע אומר אינה חוששת, ואם כן היכי חייש דכא למיעוטא דמטפנת! ועוד, דרבי האי גונא דהכא אפילו רבי מאיר לא חייש, כדאמר בריש פרק בתרא דיבמות (קט"ב) דהיכא דאיכא רובא וחזקה הוי המיעוט מיעט דמיעוטא. והכא איכא רובא דאין מטפנות, וחזקה שהיא בחזקת שלא ילדה! ויש לומר: דמכל מקום לא הוי ודאי בכור שנינון לבחן, דאיכא חזקת ממנא דיעדיפא, דהומציא מחבירו עליו הראיה. ואפילו לרב דאזיל בממנא אחר הרוב בהדיא דהומכר שור לחבירו ונמנא נגזן (בבא קמא מו,א) היינו משום דאמר: קים לי בנפשאי שאני מן הרוב. אי נמי, יש לחלק בין ממון שאין לו תובעין לממון שיש לו תובעין, ומיהו היא קצת היתרה דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח — חשיב ודאי בכור, דאזלינן בתר רובא וחזקה. ולענין תנייתו לבחן יחשב ספק! ונראה לתרץ: דלחבי חיישין למיעוטא דמטפנת — משום דרוב בהמות מתעברות כשמינעות לזמן הראיות להתעבר (מתעברות). **לקולא** לא חייש — ואפילו לבחן נתנו, כיון דקרב למזבח. ומיהו, גבי חמורה קשה, דהוה לן להעמיד ממון ביד בעלים ולא ניזול בתר רובא, דאפילו רב מודה הכא דאין חולכין בממון אחר הרוב כדפרישתי לעיל! ויש לומר: דגזר חמורה אטו בהמה טהורה. **ואיבעית** אימא בין לקולא בין לקולא דהא חייש — מעיקרא נמי, דהוה בעי למימר לקולא לא חייש, משמע דהיינו לרבי ישמעאל, אבל לרבי מאיר בכל מקום חייש.

הלכ פטר איכא בינייהו — פסק רבינו תם דחלב אינו פטר. דלקמן בפירקין (כדא) מסקין כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר בלוקח בהמה מניקה מגוי דפטורה מן הבכורה, דלא מרחמא אלא אם כן ילדה. אבל מטעם חלב לחוד לא מיפטרא אי לאו דאיכא ולד בהדה, דחזינא דמרחמא ליה ומניקה. ומתוך כך מדרק רבינו תם דהכי הלכתא, דחיישין למיעוטא דהיכא דאיכא חזקה בהדה, כי הכא, שהיא בחזקת שלא ילדה.

ואפילו לא קיימא לן כרבי מאיר דמסדר ביה ליה. דרוב תינוקות מטפחים (נדה יח.) מטעם סמוך מיעוטא לחזקה — להחמיר מידא חיישין. ואף על גב דבפרק קמא דחולין (יא.) משמע דאין הלכה כרבי מאיר אפילו להחמיר, דקאמר: לרבי מאיר דחייש למיעוטא היכי אביל בשרא? משמע דאין הלכה כן, דהיא קאמר "היכי אבילין בישראל", מכל מקום היכא דחזקה מסייעת — חיישין, והכא איכא חזקה, דהעמוד בהמה בחזקת שלא ילדה, וסמוך מיעוטא דחולבות ואף על פי שאין יולדות לחזקה. והא דאמרין: פרק קמא דחולין (ג.) דרוב מצוין אצל שחיטה ממוחין הן, ולא אמרין: סמוך מיעוטא דאין ממוחין לחזקה דבהמה בחזקת איסור עומת עד שלא נשחטה — ההוא רובא מצוי הוא, ושכיח טובא. כענין שמצינו בריש גיטין (ב.ב.) ואפילו לרבי מאיר דחייש למיעוטא — סתם ספרי דייני מגמר גמירי, והמיעוט לא שכיח ולא חייש ליה רבי מאיר, כדאמרין בריש "בנות כותים" (נדה לב.א.) וכן יש לומר בהדיא דיבמות (קכא.ב.) דמים שאין להם סוף, דדיעבד אשתו מותרת, ולא אמרין: סמוך מיעוטא דנמלטין לחזקת אשת איש. ומה שהחמיר שם לכתחלה — משום חומרא דאשת איש. וגוסס נמי לא אולין ביה בתר רובא להיעיד עולין להשיא את אשתו. וגם באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי, ומיעוט מקדשי והדר מסבלי, דאיכא רובא חזקה להתירא — חיישין למיעוטא להחמיר, לפי גירסת רבינו חננאל בקדושין בפרק שני (ב.ב.) יש לתמוה אזא דפרין חבא לרבי יהושע דאמר: חלב אינו פטר, מהא דאמר רבי יהושע ביבמות (קט.א.) יצתה

לגמריה — לא אמרין יולדת למקופטעין, לסבריה - אמרין יולדת למקופטעין. ואיפעיית אימא: לא אמרין יולדת. והכא במקצת היום ככולו קמפלג, לסבריה - אמרין מקצת היום ככולו, לגמריה - לא אמרין מקצת היום ככולו. "אמר רבי עקיבא: אני לא באתי לידי מדה זו אלא כל שידוע" כו'. מאי איכא בין רבי עקיבא לרבי יהושע? אמר רבי חנינא מפסורא: חלב פוטר איכא בינייהו. רבי עקיבא סבר: חלב פוטר; הלך אחר רוב בהמות, ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות. ורבי יהושע סבר: הא איכא מיעוטא דחולבות אף על פי שאין יולדות. - וזו חייש רבי יהושע למיעוט? והתנן: היתה לה חמותה - אינה חוששת; יצאה מליאה - חוששת, רבי יהושע אומר אינה חוששת. ואמרין: מאי טעמא דרבי יהושע? קסבר: רוב מעופרות יולדות, ומיעוט מפילות, וכל היולדות - מחצה וזכרים ומחצה נקבות; סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות - והווי להו זכרים מיעוטא, ולמיעוטא לא חיישין! אלא אפוד. והתנא: חלב פוטר, דרבי רבי יהושע, רבי עקיבא אומר: חלב אינו פוטר. תנו רבנן: גדייה שילדה שלש בנות, וכל בנותיה ילדו שלש שלש - פולין נכנסות לידו להתעשר. אמר רבי שמעון: אני ראיתי שעישרה בתוך שנתה. למה לי למיתני "שלש שלש"? תוליד חד מינייהו חלת, ואיך תרתי תרתי! - אידי דאיכא חדא דלא סגיא בלא שלש, תנא פולחו דילדו שלש שלש. ולמה לי למיתני שלש כלל? לילדו פולחו תרתי, ותיחדר איהי ותוליד בהריה!

לגמריה לא אמרין יולדת למקופטעין — הלכך לא נקט סוף ששה. לסבריה אמרין — דלא גמר בהמה מאשה. מקצת יום אחרון של חדש חמישי לעבורה ככולה, ויולדת בו ביום. הלכך, אפילו אית לן דועירי, ונתעברה במרחשון — יולדת ביום אחרון של אדר, דהוי שנתו. מקצת היום — שגמר חדש חמישי, או של טיטון. הכי גרסינן: לגמריה לא אמרין מקצת היום ככולו. מאי איכא בין רבי עקיבא לרבי יהושע — דבבציר מחבי מן ילדה? חלב פוטר — אם חולבת, אפילו בתוך שנתה. או שנולדה בבית ישראל לא ראינוה יולדת עד לאחר שנתה, והרי היא חולבת. רבי יהושע סבר טיטון פוטר — ולא חלב. היתה לה חמותה — אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ומת בעלה בלא היום ואם אכל לו, ויש לה חמותה במקומה שיצאת משם. אינה חוששת — שמא נולד בן לחמיה והוא זקוקה ליבם. יצאת מליאה — שודתה חמותה מעוברת כשיצתה זו משם — חוששת. ומחצה נקיבות — שאינה זוקקת לייבום. אלא איפוד — תרצא, דרבי יהושע סבר: טיטון פוטר, והוא הדין לחלב. ואתא רבי עקיבא למימר: כל שידוע שבכירה, ואפילו על ידי טיטון — אין כאן לכחן כו', ספק — ואפילו חולבת. והתנא — בניחוחא. גדייה — נקט משום דדרכה לילד ויולדת הרבה בעיבור אחד. אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה — כלומר, בתוך אותה שנה שילדה השלש בנות — חזרו הבנות וילדו, עד שנכנסו כולן לידו להתעשר באותה שנה הן ובנותיהם. ולקמן בעי מאי נפקא מיניה לתנא קמא.

ליבא

אמר רבי שמעון: אני ראיתי שעישרה בתוך שנתה. למה לי למיתני "שלש שלש"? תוליד חד מינייהו חלת, ואיך תרתי תרתי! - אידי דאיכא חדא דלא סגיא בלא שלש, תנא פולחו דילדו שלש שלש. ולמה לי למיתני שלש כלל? לילדו פולחו תרתי, ותיחדר איהי ותוליד בהריה!

ליבא

ומאי קשה? בהדיא דיבמות ליכא חזקה בהדי מיעוטא, אבל בהדי מיעוטא דחולבות איכא חזקה, ולפיכך חיישו ועל כרחין מתנינן דהתם נמי מוכחא דיש חילוק. דרישא דלא חנשא ולא תתייבם כו' מפרש התם מטעם סמוך מיעוט לחזקה, ולא פליג עליה רבי יהושע. דאין לומר דפליג בספא והוא הדין ברישא, דאדרבה הוה ליה לאשמועינן דפליג ברישא ואף על גב דאיכא חזקה, וכל שכן בספא! ויש לומר: כיון דמשבח ברייתא איפכא — לא חש מלחריץ, מיהו תימה דלמאי דמפרץ — כל שכן דחקשי לן, דכאן אמר רבי יהושע: חלב פוטר — אלמא לא חייש למיעוטא ואף על גב דאיכא חזקה בהדה, ובהדיא דיבמות משמע דלא פליג רבי יהושע אלא בספא, אבל ברישא מודה! ואי הוה אמרין דלא חשיב מיעוט, דאיכא חזקה בהדה מה שהיא בחזקת שלא ילדה. שאדריה, העמוד ולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה, שהוא חולין בעמי אמו — או הוה אתי שפיר, וגם הא דצריך לומר "איפוך". אבל קשה, דאם כן רבן שמעון בן גמליאל דסבר חלב אינו פוטר — אלמא חייש למיעוטא, ואף על גב דליכא חזקה בהדה. ובריש "כל הצלמים" (עבודה זרה מ.) משמע דחייש למיעוט, ולא גור שאר מקומות אטו אותו מקום כדגור רבי מאיר מטעם דחייש למיעוט. ועוד קשיא: דבסוף "אין מעמידין" (שם לט.) משמע דרבי יוחנן סבר כרבי מאיר בגבינות בית אונקיי, דסתמא כרבי מאיר. וטעמא דרבי מאיר משום דחייש למיעוט, כדמפרש בהדוא פרקא. ובפרק קמא דחולין (ה.) דרבי יוחנן אבל משחיתות כותי, ולא חייש למיעוט החשודים, כדקאמר רבי מאיר התם גבי יינם, אף על גב דאיכא חזקה בהדה דלא נשחטו! ויש לומר: דאיכא סתמי טובא דלא חיישין למיעוטא. ועוד, דהתם סתם ואחר כך מחלוקת, בריש "כל הצלמים" פלוגתא דרבי מאיר ורבנן. אבל עוד קשה: דלקמן (בכורות כד.) משמע דרבי יוחנן אית ליה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, גבי ההוא דראה חזיר כרוך אחר רחלו! ויש לתרץ: דאין להחזיק כל הכותים כרשעים אלא להרשע לבדו. ועוד קשה: דבפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פ.) גבי רוב תינוקות מטפחים, משמע דרבי יוחנן סבר כרבנן, דקתני: שני בדרים אין בהם דעת לישאל ועשאוה חכמים כמו שיש בהן דעת לישאל! ומיהו מצינו למימר דלעולם כדאמר דמילתיה דרבן שמעון בן גמליאל סבר רבי יוחנן כותיהי בהדיא, דמשמע דמדפטר מטעם דלא מרחמא להניק אלא אם כן ילדה. ובפא מינה, היכא דחזין דהוה לה חלב קודם לידה! ואם אחר כך ראינוה מניקה, דהדיא לא מיפטרא מטעם חלב, אי לאו טעמא דלא מרחמא. ולפי זה אפשר דהוי רבן שמעון בן גמליאל סבר חלב פוטר, ואין ראייה והשתא לרבינו תם למיעוט היכא דאיכא חזקה בהדה מהא דפסקין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומיהו קשה, דרבן שמעון בן גמליאל דאמר: כל ששהה שלשים יום בארם אינו נפל, הא לא ששה — ספיקא הוי. ומפרש (אם לאו כלומר) — אפילו נפל מן הגג או אכלו ארי, אלמא חייש למיעוט נפלים. ובריש "כל הצלמים" לא חייש למיעוט! ובלאו קשיא דרבן שמעון בן גמליאל קשיא נמי הלכתא אהלכתא, דלא חיישין למיעוט. כדמשמע בחולין דלא פריך "היכי אבילין בישראל", ובהדיא דשבת (קל.) קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל, כדמוכח התם ויש לומר: דמן הדין היה לנו לפסוק כרבנן, ואדרבא סמכין בשעת הדחק, כדמוכח ב"החולין" (בבמות לז.) אלא מדרבנן החמירו ביבמה הואיל ומת תוך שלשים. ואף על פי שנפל מן הגג או אכלו ארי, שמא ישתקע הדבר ויאמרו העולם שפידק ומת, ויבא לידו לעו וקלקול, ולכן עשאוה כספק גם לענין אבילות, שלא יבא להקל בעדות. ועוד, שבכל מקום הלכה כדברי המיילל באבל, ובלא ששה שמונה ימים בבמה העמידו כרבן שמעון בן גמליאל, דאי לא — לא קיימא

49 שהיתה חמותה מעוברת, אינה חוששת. ואמרין – ואמרנו
50 בבית המדרש, מאי טעמא דרבי יהושע שאינה צריכה לחשוש
51 שמא ילדה החמות בן, משום דקסבר רוב מעוברות יולדות,
52 ומיעוטן מוזן מפילות, ומתוך כל היולדות, יש מחצת זכרים
53 ומחצת נקבות, סמוך ו- (ערך) מיעוטא דמפילות למחצת
54 דנקבות, והוה להו זכרים מיעוטא – ונמצא שרק מיעוט
55 מהמעוברות יולדות זכרים, ולמיעוטא לא חיישינן – ואין
56 חוששין למיעוט. נמצא מבואר במשנה זו, שרבי יהושע אינו
57 חושש למיעוט, ואם כן קשה, כיצד אפשר לבאר במחלוקתו עם
58 רבי עקיבא ברייתא, שלשיתא חלב אינו פטר, והרי רוב
59 בהמות אינן נותנות חלב אלא אחר שילדו, ואין לחשוש למיעוט
60 בהמות שחולבות קודם שילדו.
61 מתרצת הגמרא: אלא איפוך – אכן צריך להפוך את הביאור
62 במחלוקת רבי יהושע ורבי עקיבא, ולפרש שרבי יהושע סבר
63 שכשם שטינוף פטר, כך גם חלב פטר, ורבי עקיבא אמר שחלב
64 אינו פטר משום שחוששים למיעוט. וביאור דבריו כך הוא, שאם
65 ידוע שביכרה אפילו על ידי טינוף, אין כאן לכהן כלום ובזה אינו
66 חולק על רבי יהושע, ואם ידוע שלא ביכרה הרי זה לכהן, ואם
67 יש ספק, אף אם נותנת חלב ולדה נחשב ספק בכור.
68 הגמרא מביאה ברייתא המסייעת להפיכת הביאור במחלוקת
69 רבי יהושע ורבי עקיבא: והתניא – ואכן כך שנינו ברייתא, חלב
70 פוטר דברי רבי יהושע, רבי עקיבא אומר, חלב אינו פוטר.
71 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בחיוב מעשר בהמה על ולדות
72 בהמה שנולדו בשנה אחת: תנו רבנן, גדיה שילדה שלש בנות
73 בפעם אחת, וכל בנותיה ילדו באותה שנה שלש שלש – כל
74 אחת שלש בנות, נמצא שהבנות ובנותיהן מונות יחדיו שתיים
75 עשרה גדיות, וכיון שכל הבנות ובנותיהן נולדו בשנה אחת פוטרין
76 נכנסות לידו להתעשר. אמר רבי שמעון, אני ראיתי גדיה
77 שעשרה בנות פוטרין שנתה, ובפשוטו כוונתו שראה מקרה כזה
78 שדיבר בו תנא קמא, ובסמוך תבאר הגמרא מה ההבדל בין דברי
79 רבי שמעון לדברי תנא קמא.
80 שואלת הגמרא: למה לי למיתני שלש שלש – מדוע צריכה
81 הברייתא להעמיד שכל אחת מהבנות ילדו שלש בנות, והרי כיון
82 שדי בעשר כדי לחיוב מעשר בהמה, אפשר להעמיד באופן
83 שתוליד חד מיניהו תלת, ואיך תרתי תרתי – שרק אחת
84 מהבנות תוליד שלש בנות, ושתי האחרות יולידו כל אחת שתי
85 בנות, ויחדיו הן שבע נכדות ושלש אמהות, ומחייבות במעשר
86 בהמה.
87 משיבה הגמרא: אידי דאיכא חדא דלא סניא בלא שלש –
88 אגב כך שצריך שלפחות אחת מהבנות תלד שלש בנות, תנא
89 בולחו דילדו שלש שלש – שנה התנא שכולן שילדו שלש
90 בנות.
91 מקשה הגמרא: ולמה לי למיתני שלש בלל – מדוע בכלל
92 הוצרכה הברייתא להעמיד באופן שאחת מן ילדה שלש, והרי
93 יתכן שהיה עשר, באופן דלילדו בולחו תרתי ותיחדר אחי
94 ותוליד בתייהו – שכל אחת מהבנות תלד רק שתי גדיות,
95 והאם עצמה תחזור ותלד עממן עוד בת אחת, ויחדיו יהיו עשר
96 גדיות [ארבע בנות ושש נכדות].

1 למריה לא אמרין יולדת למקוטעין, ונמצא שהמטנפת
2 בתחילת חדר שביעי אינה יכולה ללדת שוב בתוך שנתה, ואם
3 נולד לה ולד אצל הקונה כשהיא עדיין בתוך שנתה, מוכח
4 שהטינוף לא היה טינוף גמור, והולד שנולד עתה הוא ודאי
5 בכור. ואילו לסבריה אמרין יולדת למקוטעין, ואף שילדה
6 בתוך שנתה, יש לחשוש שהטינוף שהיה בתחילת החודש
7 השביעי הוא טינוף גמור, ולכן הולד שנולד בסוף שנתה הוא ספק
8 בכור.

9 ביאור נוסף: ואיפצית אימא – ואם תרצה תוכל לומר שבין לפי
10 'גמריה' ובין לפי 'סבריה' לא אמרין יולדת למקוטעין, אלא
11 יולדת רק אחר חמשה חדשי הריון שלמים, והכא במקצת היום
12 כבולו קמיפלגי – וכאן נחלקו אם מקצת היום האחרון של
13 הריונה הוא כבולו וממילא יכולה ללדת בו ביום שהוא היום
14 האחרון של השנה, או שמא אין מקצת היום כבולו, ויכולה
15 ללדת רק למחרת שהוא היום הראשון של השנה השניה.
16 לסבריה אמרין מקצת היום כבולו, ולכן אף אם ידוע שטינפה
17 בתחילת החודש השביעי, יכולה ללדת בסוף השנה, ויש
18 להסתפק אם הולד שנולד בסוף השנה הוא בכור, ולגמריה לא
19 אמרין מקצת היום כבולו, ולכן אף שידוע שטינפה בתחילת
20 החודש השביעי, מכל מקום הלידה שיוולדת בתוך שנתה מוכיחה
21 שהטינוף לא היה טינוף גמור, והולד שנולד עתה הוא ודאי בכור.
22 שנינו בברייתא: (לעיל ע"א): אמר רבי עקיבא אני לא באתי ליד
23 מדה זו, אלא כל שידוע בו שביכרה, אין כאן לכהן כלום. וכל
24 שלא ביכרה, הרי זה לכהן. ספק, יאכל במומו לבעלים. הגמרא
25 מבררת במה רבי עקיבא חולק על רבי יהושע: מאי איכא בין
26 רבי עקיבא לרבי יהושע.

27 משיבה הגמרא: אמר רבי חנינא מפסורא, חלב פוטר איכא
28 ביניהו – יש מחלוקת ביניהם בבהמה שנתנה חלב קודם שילדה,
29 האם החלב מוכיח שכבר ילדה ופטורה מבכורה, רבי עקיבא
30 שאמר 'כל שידוע שבכרה' סבר שגם חלב פוטר מבכורה, שכן
31 חלב אחר רוב בהמות, ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן
32 יולדות, ומה שאמר 'אני לא באתי ליד מדה זו' פירושו אינו
33 סובר שרק על ידי טינוף מתברר אם ביכרה, אלא גם אם לא ידוע
34 שטינפה יש עוד אפשרות לברר אם ביכרה, והיינו באופן
35 שחולבת. ורבי יהושע סבר שחלב אינו פטר, דהא איכא
36 מיעוטא דחולבות אף על פי שאין יולדות, ויש לחשוש
37 שבהמה זו היא מן המיעוט ועדיין לא ביכרה, ולכן הולד
38 הראשון הנולד אצל המוכר נחשב ספק בכור.

39 מקשה הגמרא: ומי חייש – האם אכן חושש רבי יהושע
40 למיעוט, והתנן – והרי שנינו במשנה (יבמות קט). לגבי אשה
41 שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ומת בעלה בלי בנים, ולא היו
42 לו אחים, אבל היתה לה חמות – (אם בעלה) במקום שיצאה
43 משם, ואין אפשרות לברר האם החמות ילדה אחים נוספים
44 לבעלה, אינה חוששת – אינה צריכה לחשוש שמא ילדה
45 חמותה בן וכיון שהוא אחי בעלה תתחייב ביבום. אבל יצאה
46 מליאה – אם כשהלכה מעם חמותה היתה חמותה מעוברת,
47 חוששת – יש לה לחשוש שמא ילדה חמותה בן, והרי היא
48 חייבת ביבום, ואסורה להינשא. רבי יהושע אומר, אף באופן

התורה שהיא חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, מקומה למעלה, וזה שהתורה ניתנה למטה ונתלכשה בשכל אנושי ובדברים גשמיים, הוא עניין ירידת העליונים לתחתונים.

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

החודש החמישי להריגה, לַתָּנָא קָמָא אִינָה יוֹלְדֵת לְמִקְוָעִין, וּכְיֵן שֶׁהַבְּנוֹת טִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי, וְחֹדֶשׁ אַחֲרָיו לֹא קָבֵלוּ זָכַר, נִמְצָא שְׂאִינָן יֹכְלוֹת לָשׁוּב וּלְלֶדֶת אֲלֵא בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה, וְאִילוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בַּהֲמָה יוֹלְדֵת לְמִקְוָטְעִין, וְלֹכָן יֹכְלוֹת לָלֶדֶת כֹּכֵר 'בְּתוֹךְ שְׁנָתָה', כְּלוּמָר בְּמִשְׁךְ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר וְלֹא דוּקָא בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה.

הַגְמָרָא מְבִיאָה טַעַם נֹסֵף לְמַחְלוּקָתָם: וְאִיכְעִית אִימָא, דְּכֹבֵלִי עָלְמָא – בֵּין לְתַנָּא קָמָא וּבֵין לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בַּהֲמָה אִינָה יוֹלְדֵת לְמִקְוָטְעִין, וְהִכָּא בְּמִקְצֵת הַיּוֹם כְּכֹלֵל קְמִיפְלָגִי – וְכַאֵן נַחֲלֵקוּ הָאֵם מִקְצֵת הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַטִּינּוֹף נַחֲשָׁב כְּיוֹם שֶׁלֹּם וְיִשְׁוֹלָה לַהֲתַעֲבֵר בּוֹ בְּיוֹם, וְכֵן הָאֵם מִקְצֵת הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַהֲרִיין נַחֲשָׁב כְּיוֹם שֶׁלֹּם וְיִשְׁוֹלָה לָלֶדֶת בּוֹ בְּיוֹם, לַתָּנָא קָמָא לֹא אֲמַרְיִין מְקַצֵּת הַיּוֹם כְּכֹלֵל, וּמַעֲתָה, הַבְּנוֹת שְׁטִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי מִקְבֻלוֹת זָכַר אַחֵר שְׁלוּשִׁים יוֹם שְׁלָמִים מַעַת לַעַת, וְאִינָן יוֹלְדוֹת עַד שִׁימְלֹאוּ לָהֶם חֲמִשָּׁה חֹדְשֵׁי הַרְיִין שְׁלָמִים מַעַת לַעַת, וְנִמְצָא שִׁיּוּלְדוֹת בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה, וְאִילוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַרְיִין מְקַצֵּת הַיּוֹם כְּכֹלֵל, וּלְפִיכָךְ בְּמִשְׁךְ יוֹם הַשְּׁלוּשִׁים לַטִּינּוּפָה כֹּכֵר מִקְבֻלוֹת זָכַר, וּבַתְּחִילַת הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל יְמֵי הַרְיֹנָה הִיא יוֹלְדֵת, וְנִמְצָא שֶׁאֵף אִם טִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי, יֹכְלוֹת לָלֶדֶת 'בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה', וְלֹא רַק בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בִּיאור נֹסֵף לְמַחְלוּקָתָם, וּלְפִי בִּיאור זֶה נַחֲלֵקוּ בְּדִין מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה: וְאִיכְעִית אִימָא – וְאֵם תִּרְצֶה תּוֹכֵל לְבָאֵר מַחְלוּקָתָם כִּךְ, דְּכֹבֵלִי עָלְמָא – בֵּין לְתַנָּא קָמָא וּבֵין לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲמַרְיִין מְקַצֵּת הַיּוֹם כְּכֹלֵל, וּמְדוּבָר לְפִי כּוֹלָם שֶׁהַבְּנוֹת נוֹלְדוּ בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה, וְהִכָּא בְּמַחְסֵר וְזִמְן נִכְנָס לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר מִפְּלָגִי – וְכַאֵן נַחֲלֵקוּ הָאֵם בַּהֲמָה שֶׁלֹּא מִלֹּא לָה שְׁמוּנָה יְמִים נִכְנָס לְדִיר לַהֲתַעֲשֵׂר, אֵף שְׁעִדִּין אִינָה רְאוּיָה לְהַקְרִיבָה, לְדַעַת תָּנָא קָמָא מַחוּסֵר זִמְן אִינוּ נִכְנָס לְדִיר לַהֲתַעֲשֵׂר, וְנִמְצָא שֶׁאֵם טִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי כִּיּוֹן שִׁיּוּלְדוֹת בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן בִּשְׁנָה אֵין בְּנוֹתֵיהֶן מַצְטְרָפוֹת לַהֲתַעֲשֵׂר, וְזֶה שְׂאֵמֵר בְּבִרְיָתָא שׁוֹכֵל נִכְנָסוֹת לַהֲתַעֲשֵׂר' הֵיינו בִּשְׁנָה מַעוּבֵרָת. וְאִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאֵמֵר שֶׂרָאָה גְדִיָּה מַתְעַשֶּׁרֶת 'בְּתוֹךְ שְׁנָתָה', סָבֵר מַחוּסֵר זִמְן נִכְנָס לְדִיר לַהֲתַעֲשֵׂר, וְאֵף שְׁנוֹלְדוּ בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן בִּשְׁנָה, נִתֵּן לְצַרְפֵּן בְּאוֹתוֹ יוֹם לְמִנְיָן עֶשְׂרָה צָאן, וְלַהֲתַחֲיִיב בַּמַּעֲשֵׂר.

דְּנָה הַגְמָרָא: לִימָא קָסְכֵר מְנַסֶּפֶת אִינָה חוּזְרֵת יוֹלְדֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתָה – הָאֵם נִאֲמַר שֶׁהַתָּנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא סָבֵר שֶׁבַּהֲמָה הַמְטַנֶּפֶת אִינָה יֹכְלוֹת לָלֶדֶת בְּמִשְׁךְ שָׁנָה אַחֵר הַטִּינּוֹף, וְהוּא הַדִּין שְׂאִינָה יֹכְלוֹת לָלֶדֶת שָׁנָה אַחֵר לִידָה שְׁהָרִי לִידָה הִיא כְּטִינּוֹף.

מִסִּיקָה הַגְמָרָא: אִפִּילוּ אִם תִּימְצֵי לִימָר שֶׁבַּהֲמָה הַמְטַנֶּפֶת חוּזְרֵת יוֹלְדֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתָה, מִכָּל מָקוֹם בַּהֲמָה הַיּוֹלְדֵת וְלֹד גּוֹמֵר וְרָאִי אִינָה חוּזְרֵת יוֹלְדֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתָה, וּכְיֵן שְׂכָאן מְדוּבָר עַל גְּדִיָּה שִׁילְדָה בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, לִכֵּן לֹא נָקַט הַתָּנָא שְׂהִיא עֲצָמָה חוּרָה וְיִלְדָה בַּת נֹסֶפֶת בְּאוֹתָהּ שָׁנָה.

שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא: אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲנִי רְאִיתִי גְּדִיָּה בּו' שְׁעִישְׂרָה בְּתוֹךְ שְׁנָתָה. הַגְמָרָא מְבִרֶרֶת בְּמָה חֻלֵּק רַבִּי שְׁמַעוֹן עַל תָּנָא קָמָא: מָאִי אִיכָא – מָה הַחִילּוּק שִׁישׁ בֵּין תָּנָא קָמָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן.

מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן וְתָנָא קָמָא עֲסָקוּ בְּאוּפֵן שֶׁהַבְּנוֹת טִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי לְלִידָתָן, וְשׁוּב יוֹלְדוֹת בְּתוֹךְ שָׁנָה זֶה, וְלִדְעַת תָּנָא קָמָא יֹכְלוֹת לָלֶדֶת רַק בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה, וְאִילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבֵר שִׁיכּוֹלוֹת לָלֶדֶת גַּם לְפָנֵי הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה, וְלֹכָן דְּקֵדֵק וְאֵמֵר שְׁעִישְׂרָה בְּתוֹךְ שְׁנָתָה, מִשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שֶׁלֹּא הַמֵּתִינוּ לָלֶדֶת בְּיוֹם אַחֲרוֹן לְשָׁנָה לִידָתָן, אֲלֵא יִלְדוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה, וּפְרַט זֶה נֹסֵף בְּדַבְּרֵיו עַל דְּבָרֵי תָנָא קָמָא.

וּמִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא אֵת טַעַם מַחְלוּקָתָם: אִיכָא בִּינְיָהוּ דְּזַעֲרִי – יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין תָּנָא קָמָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּסִבְרַת זַעֲרִי, שְׂאֵמֵר שֶׁבַּהֲמָה שְׁטִינְפָה אִינָה מִקְבֻלוֹת זָכַר עַד מְלֹאֵת שְׁלוּשִׁים יוֹם, תָּנָא קָמָא אִיתִּי לִיה דְּזַעֲרִי – סוֹבֵר כְּדַעַת זַעֲרִי, וְלֹכָן נָקַט שְׂבֹאֲפֵן שֶׁהַבְּנוֹת טִינְפוּ בְּסוּף הַחֹדֶשׁ הַשִּׁישִׁי, אִינָן יֹכְלוֹת לָלֶדֶת אֲלֵא בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, שְׁהָרִי אַחֵר הַטִּינּוֹף צְרִיכָה לְהַמְתִּין חֹדֶשׁ עַד שֶׁתַּעֲבֵר וְעוֹד חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁי עֵיבּוּר, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לִית לִיה דְּזַעֲרִי – אִינוּ סוֹבֵר כְּסִבְרַת זַעֲרִי, וְאֵם כֵּן יִתְכֵּן שֶׁלֹּאֲחֵר הַטִּינּוֹף הַתַּעֲבֵרוּ בְּאֻמְצַע הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, וְנִמְצָא שֶׁחֲמִשָּׁתַּת חֳדָשִׁי הַעֵיבּוּר כָּל בְּאֻמְצַע הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר, וְיֹכְלוֹת לְהוֹלִיד וּלְהַתְעַשֵּׂר כְּמָה יְמִים 'בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה' וְלֹא דוּקָא בְּיוֹם הָאֲחֵרוֹן.

הַגְמָרָא מְבִיאָה טַעַם נֹסֵף לְמַחְלוּקָתָם: וְאִיכְעִית אִימָא, דְּכֹבֵלִי עָלְמָא – שְׁלֹדַעַת כּוֹלָם, בֵּין לְתַנָּא קָמָא וּבֵין לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִית לְהו דְּזַעֲרִי – יֵשׁ לָהֶם אֵת סִבְרַת זַעֲרִי שֶׁבַּהֲמָה שְׁטִינְפָה אִינָה מִקְבֻלוֹת זָכַר עַד מְלֹאֵת שְׁלוּשִׁים יוֹם, וְהִכָּא בְּיּוֹלְדֵת לְמִקְוָטְעִין קָא מִפְּלָגִי – וְכַאֵן נַחֲלֵקוּ הָאֵם יִתְכֵּן שֶׁבַּהֲמָה תִּלְדֵּי קוֹדֵם שְׁנִשְׁלֵם

המשך מעמוד ר"ז

מאתים שנה לאחר זה ובודאי היו מסורות, וגם בכתובים, בנוגע פרטי המאורע, וגם נכדי וצאצאי הד' שבויים היו בחיים, וכו'.

ולחזור לתוכן שיחתנו בנוגע להפצת היהדות בפועל, ומעשה הוא העיקר, והביטוי שהזכרנו בשיחתנו בנוגע לעצם, שעצם בלתי משתנה והוא היפך המקרי בל' חוקרי ישראל - תקותי שנמשך במעשה בפועל, ובפרט אשר כ' חונן בהשפעה על חוג מסויים, שחלק חשוב בו הוא מהנוער וצעירים, שכל השפעה טובה עליהם - קובעת צורה ועד לבנין בית בישראל וכו'.

בכבוד ובברכה.

נ. ב. תקותי שגם להבא ישלח לי פרסומי, ותודה מראש.

ולחעיר בנוגע להמחאה ששלח במכתבו, שאף על פי שכשיהודי נותן צדקה על ידי הרי מובן ששש אנוכי להיות שליח על כל ענין של מצוה, ובפרט בענין צדקה שהיא שקולה כנגד כל המצוות, אבל מוכרחני להעיר מיד שבעניני צדקה הדרישה היא להתרים זה שהוא עשיר בזה ביותר, ובהנוגע לכ' הרי איך שיהי מצבו בנכסי דנידי בודאי שעשיר טפי בערכים רוחניים, ולכן תקותי חזקה שיעניק מנכסים אלו בשטח פעולותיו כאמור לעיל, בתוכן מתאים ובצורה מתאימה, ובדברים היוצאים מן הלב, עצם הלב, שגם הוא אינו משתנה, וכפירוש חכמינו ז"ל על הכתוב אני ישנה ולבי ער, אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ולמצותיו.

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף כא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ריא
רש"י
תוספות

לִימָא קֶסֶר מִטְּנַפּת כּו' בתוך שנתה - כלומר, בתוך שנתה לטינופה. אבל
האי "בתוך שנתה" דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע, לא הוי
אלא בתוך שנתה ללידה שהיא עצמה נולדה, כדפרישית בריש הלכתא. איכא
בנייהו הא דועירי - וקמייירי כגון שטינפו הבנות ביום אחרון של ששה חודשים
ללידתן, ולא ביום תחלת חדש שביעי.

הדשתא, כי יהבת שלשים טינפון וחמשה
חדשים דעיבור, נמצא דילדו ביום אחרון
של שנתן, ונכנסות הן ובנותן לדיר
להתעשר, דבשנה אחת נולדה. ורבי שמעון
לית ליה דועירי - ולהכי קאמר:
"שעשרה בתוך שנתה, כלומר, יום או
יומים או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו.
שלא עיכבו לילד עד יום אחרון של שנתן,
אף על פי שטינפו לסוף ששה. פירוש אחר:
אני ראיתי גדייה שעשרה בתוך שנתה -
כלומר, בתוך אותה שנה שהיא עצמה
נולדה. כיצד? ולאחר שהיה לה חדש
נתעברה, וילדה לסוף חמשה חודשים
שלשה הבנות, וחזרו הבנות ונתעברו ויהי
חדש, וילדו בתוך חמשה חודשים - סוף
שנה. לימא קסבר מטנפת וכו' בתוך
שנתה - כלומר, בתוך השנה שהיא
עצמה נולדה. דמה שילדה לסוף ששה הוי
כטינפו, ולהכי אינה יולדת עוד עד חדש
או עד חדשים בשנה שניה. ותנא קמא

מייירי כגון שעשרה בתוך שנתה שנולדה, כרבי שמעון, ולקמן מפרש במאי
פליגי. רבא "בתוך שנתה" מפרשים כהוא דלעיל, גבי פלוגתא דרבי ישמעאל
ורבי יהושע דאמרינן בריש הלכתא: במטנפת וכו' קמיפליגי. תנא קמא אית
ליה דועירי - אין לך טינפון גדול מלידה, ולהכי לא מציא היא למיהדר
ויליודי בתוך שנתה עד לאחר יום או יומים. ורבי שמעון דלא נחית להכי,
סבר דמשכחת לה הדורא וילדה בתוך שנתה, דלית ליה הא דועירי. והשתא
מצינן למימר דתנא קמא סבר דאפילו יולדת חזרת ויולדת בתוך שנתה. דהאי
"בתוך" מפרשים לעיל בריש פירקין דלאו תוך ממש דוקא, אלא בסוף יום או
יומים. לשון זה אינו עיקר, דאיכא פירכא למאן דדייק ביה: דבנות היכי משכחת
להו דילדו בתוך שנתן - כגון שעברו ביום שלשים ללידתן וילדו לאחר חמשה
חדשים ביום אחרון, אי הכי, נמי משכחת לה דתייהדר ותלד בתוך שנתהו ושיך
לדף כב, והתניא - בניחותא. גדייה שלש בנות - בכרס אחד, וכל בנותיה
ילדו שלש שלש. להכי נקט "ולדו" לשון נקבה - דאי הוו זכרים לא הוו
מתעשרי, דאיכא שלשה בבורות, ושוו לא פיישי עשר. כולן נכנסים וישיך
להתעשר יחד - דכולן יכולין להיות נולדו מאלול לאלול, השלש בנות וישיך
בנותיהן. דאי לא הוו נולדים בשנה אחת - לא הוו מייעשרי אהדדי, דבאחד
באלול ראש השנה למעשר, ואין מצטרפין אותן שנולדו לאחר אלול, כדמפרש
בפרק "מעשר בהמה" (בבורות נ.ב). והנך יכולין להיות בנות שלה בשנה אחת,
כגון שנולדו הבנות באחד באלול ונתעברו לסוף ששה חודשים וילדו קודם
אלול. ולמה לי למיתנא שלש בנות - וילדו כולוהו השלש בנות כו'. לימא
קסבר מטנפת אינה חזרת ויולדת בתוך שנתה - משעת טינפון עד סוף שנה.
והאי נמי אינה יכולה לילד, הואיל וילדה שלש בנות בתחלת השנה. ולהכי
נקט מטנפת - דסלקא דעתך אמינא דמטנפת נמי שוהא לילד כיולדת. ובעי
למפישט נמי מינה סתמא אי תנא קמא אי כרבי יהושע דפליג לעיל במטנפת.
ומשני: אפילו אם תימצי לומר מטנפת חזרת ויולדת - שילדה ודאי אינה חזרת.
דברי הכל היא. איכא בנייהו דועירי - וכגון שטינפו הבנות לסוף ששה ללידתן,
בתחלת חדש שביעי. תנא קמא דלא נקט לישנא ד"תוך" - אית ליה דועירי, דתו
לא מקבלי זכר עד ראש חדש שמיני. וימי עיבורן חמשה חודשים שלימין. אישתבח
דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה. ומשכחת לה אפילו הכי נכנסות יחד לדיר
אימהות ובנות חוץ מן הזקניה - כגון שהיתה שנה מעוברת, דיום אחד בשנה
שנייה שלחן עירין ראש חדש אב. ורבי שמעון דנקט "תוך שנתן" ביום אחרון של
שנה נולדו ומחוסרי זמן עד חדש שבעת ימים. ורבי שמעון סבר: מחוסר זמן עד חדש
דמתעשרי.

והתניא

מימות הלבנה, המוספת - אינה מוספת על ימות החמה. ואחר כך אמר שם: וכל מילתיה דרבי יהושע פליג, דאמר רבי יהושע בן לוי: בקרות של בית רבי, ממנה שוררים

קיימא הא. ועוד, דמשום דהא גופה, שאם נתיר לשוחטו לאוכלו כשהוא בריא - יבול
לשוחטו כשהוא חולה וקורב לפיהוק של מיתה, דהשתא איכא ריעותא. ואין לדקדק
דרבי שמעון בן גמליאל לא חישי למיעוט, מהא דחישי למיעוט רבי עקיבא ורבי טרפון
בפרק קמא דמכות (א.ו.), שמוא במקום סייף הזה נקב, ורבי שמעון בן גמליאל קאמר:
אף הן מרבים שופכי דמים בישראל. דרילמא
התם הוא דלא חישי - משום דחשבין כלא
איפשר, שאם בן לא ידורג אדם לעולם, ואפילו
רבי מאיר מודה כדקאמר בפרק קמא דחולין
(א.ב.), והא דבעי למימר: לרבי עקיבא דחלב
פוטרי, ולא חישי למיעוט - הזה מצי לאקשו
מהדיא דמכות, דחישי שמוא במקום סייף נקב
הזה, ורבן שמעון בן גמליאל קאמר דלא חישי,
אלא דלא רצה להאריך. ועוד, אין רחא
לרבינו תם לפרש בלל טעמיהו משום דחישי
למיעוטא, דבהדיא חשיב לא אפשר בפרק
קמא דחולין (א.ב.), אלא אמרי רבנן, דבשהוי
שואלים לעינים: ראייתם אם במקום סייף נקב
הזה, והם אומרים: אין אנו יודעים - בטלה
ערותם, אף על פי שאם לא הוי שואלין היה
נחרה. מידי דהוה לא אמרי: בסיף הרגו, והא
אומר: בארין הרגו, דאין זה נכון, אף על גב
דאי לא שילינן להו הזה נחרה, ולא חישינן
דרילמא אי שילינן מיניהו הוי מחבישי אהדדי,
ומיהו, אין זה קרישי לחושבו כלא איפשר,
דאיפשר, כגון שנתגלה קרום של מוח וראוהו

עדיין שלם. ובחולין דחשבין ליה לא איפשר - לפי שדוחק להעמיד בו הפסוק, וזמאן
דפטר סבר: שבקיה לקרא דדחוק ומוקים אנפשיה. לימא קסבר מטנפת אינה חזרת
ויולדת תוך שנתה - וכל שכן זו שילדה וולדות גמורים. ובתוך שנתה לאו דוקא,
אלא גם אחר שנתה מעט, דהא לאו באותה שנה נולדה הגדייה, שאם כן תתעשר
עם בנותיה, ותנא קמא לא חשיב לה. אלא כלומר, בת שנתה - יום שאחר שנתה,
ופירש בקונטרס דהוי כרבי ישמעאל, ועדיפא מרבי ישמעאל. והדיון עמו, דהא לרבי
ישמעאל חזרת ויולדת ביום ראשון של שנה שנייה, דהא אית ליה מכאן ואילך ספק.
והקשה בקונטרס: כיון דאינה נכנסת עמון, לוקמה כגון שנולדה היא בניסן וילדה לה
באלול, דאפשר לה לחזור לילד עם בנותיה קודם אלול הבא ולא דק בלישניה. דהא
בסמוך אמרינן דתנא קמא אית ליה דועירי, והוא הדין שאין בהמה מתעברת אחד
שנולדה בפחות משלשים יום. אם כן צריך שלשים יום לבד מחמשה חדשי העיבור
והזה ליה למימר שנולדה בעשרים וחמשה באדר. תנא קמא אית ליה דועירי - גם
כאן פירש בקונטרס דימי עיבורה חמשה חודשים שלמים. משמע שרצה לומר - של
שלשים יום, כמו שפירשנו לעיל. ואי אפשר לומר כן כלל, ולמאי דמוקי פלוגתיהו
במקצת חזות ככולו. דצריך לבנות מאלול לאחד באלול של שנה זו לאחד באלול של
שנה הבאה לשנת הלבנה, דאחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, ולא משכחת
לה בשום ענין אלא אם כן הוי חדשי העיבור כפי חדשי הלבנה. והשתא לתנא קמא
לא אמרינן מקצת היום ככולו, וכשנולדה באחד באלול לא קבלה זכר עד מלאת
שלשים יום שנולדה. דכיון דאמר דועירי אין טינפון פחות משלשים יום - כל שכן
בתה. והשתא שלמי אינהו שלשים יום ביום של תשרי, דבעינן שלשים יום מעת
לעת, כיון דאין מקצת היום ככולו, ואולול חסר הוא. ובו ביום אפשר להתעבר. וחמשה
חדשים של עיבור שלמי יום שני של אדר, ובו ביום ילדה. חָשׁוּב שלשים יום מעת
לעת לבנותיה קודם שיקבלו זכר, ויכלו ביום שלישי של ניסן, ובו ביום נתעברו. ונמצא
שכלו חמשה חדשי עיבורן ביום שלישי של אלול, ובו ביום ילדו. ורבי שמעון סבר
דאמרינן מקצת היום ככולו, וכלים שלשים יום ביום אחד של תשרי, ובו ביום נתעברה.
ונמצא שכלו חמשה חדשי העיבור ביום אחרון של שבט, דמקצת היום ככולו, ובו
ביום ילדה. חשוב שלשים יום לבנות, ויכלו ביום אחרון של אדר שהוא חסר, ובו ביום
נתעברו, ונמצא שכלים בעשרים ותשעה באב חמשה חדשי העיבור. ואין לתמוה על
שפירש דחדשי העיבור של בהמה דקה לפי חדשי הלבנה, דהכי נמי אשכחן בירושלמי
בפרק קמא דנדה, דחמורה אף על פי שאינה יולדת למקוטעין פעמים ששנים עשר
חדשי עיבורן לפי שנת החמה, פעמים לפי שנת הלבנה. דקאמר התם: רבי יחייא בר
אשי הוה יתיב קמיה דרב, חמתיה מבועיה, אמר ליה: מה כן? אמר ליה: חמורתי בעיא
מילא דאנא בעי (מרבנא) שנת חצטן. אמר ליה: אימיתי עלה עליה זכר אחר ליה
ביום פלן, וחישיב אמר ליה: בעיא דהי עד כדון, ותני כן: שפחת - אינה פארת

מימות הלבנה, המוספת - אינה מוספת על ימות החמה. ואחר כך אמר שם: וכל מילתיה דרבי יהושע פליג, דאמר רבי יהושע בן לוי: בקרות של בית רבי, ממנה שוררים ויש

והיה ממנו שילדו עכשיו, פירוש: שילדו למקוטעין, ויש מהן שילדו לאחר זמן. ואחר כך אומרים: כאן בבהמה טמאה כאן בבהמה טהורה. כלומר, לא פליגי. ופרקי: הא כתיב 'הידעת עת לרת יעלי סלע חולל אילות תשומר ירחים תמלאנה וידעת עת לרתה', ופירוש 'תספור ירחים תמלאנה' - דאינה יולדת למקוטעין ומשנה: ויהי טהורה בבהמה טמאה. כלומר, דאינה יולדת למקוטעין.

אבל בהמה טהורה יולדת למקוטעין, ובשעתין פלוגתא בבהמה טהורה. **אף** מחוסר זמן קדוש לפני זמנו - והוא דאמר בתמורה פרק 'אלו קדשים' (ט.ב.): הרי מחוסר זמן דלא חזי, ואמר רבי שמעון: קדוש - היינו במעשר בהמה, כדמוכח הכא, דפליגי רבי שמעון ורבנן. אבל בשאר קדשים מודה אפילו רבי שמעון.

שכן גואל מום כ' - הא דלא קאמר ממי ואין באים מחוצה לארץ כשאר קדשים - משום דפלוגתא היא התם בגמרא תמורה (כא.א.). **אבילה** - פירש בקונטרס: שנאכלין במזמן בלא פדיון. וקצת קשה: הא מכלל "גואל" הוא ונראה לפרש: דמשונה אבילתה משאר פסולי המוקדשין, דאין נשחטין באיטלוז ובמכירה באיטלוז ונשקלים בלשאר.

ומדאורייתא הוא, כדמשמע בפרק קמא דתמורה (ח.א.) ובסוף "חלק" (סנהדרין קי"ב). גבי עיר הנדחת, דממעט בכור ומעשר מדכתיב "בהמה" - מי שנאכל בתורת בהמתך, יצאו בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך. דתנן: כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטלוז חוץ מן הבכור ומעשר. **העברה** העברה גמיר - ואף על גבי דאיכא למילף נמי "תחת" "תחת" מקדשים, כדאמר בפרק קמא (יב.א.) בהמה שיש בה מקצת סימנין, הכא לענין קידוש שייך למילף טפי מהעברה, דמשמע "כל אשר יעבור תחת השטני" לשון קידוש.

אשתבחתי אשתבחתי היה - פירש בקונטרס: שכבר ביכרה, ולא תסתכן בלידה עוד. אבל גוי, אי נמי אמר ליה הכי - אין בדבריו אמת. ויש ללמוד מפירושו, דגוי אפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן, דלהשביח מקחו אומר כן. ועוד יש לפרש: ד'אשתבחתי' דהכא היינו שכבר נפטרה מן הבכורה.

רבי יוחנן אמר חולין דאי - בהלכות גדולות פסק כרבי יוחנן. ובביצה (ד.ב.) אמרין: רב ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן. ובפרק "מי שהוציאורו" (עירובין מ"ב.) אמרין: שמואל ורבי יוחנן - הלכה כרבי יוחנן. **התם** במובן תליא מילתא - שיועד המוכר בלוקח שקונה לשחוט, ועובר בלאו ד'ולפני עור' אם אינו מודיעו. דלוקח לא איבעי ליה לאסוקיה לדעתיה שמכר אמה או בנה. **הכא** בלוקח תליא מילתא - שעליו לחקור בבהמתו אם היא חייבת בבכורה.

בהמה נסה ששפעה חררת דם הרי זו תקבר - אף על פי דתנא בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א.), המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים, כדמפרש התם: משום דנסמון מיעטא דנמנה למחצה דנקבות - הכא שאני, כדמפרש בגמרא: כדי לפרסמה שנפטרה מן הבכורה. ומה שאינו דוחק בגמרא לומר כן אלא משום דרבי חיאי, דקאמר: וכי נאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא אמאי תקבר? ומשנה: כדי לפרסמה כו' - בלאו הכי צריך היה טעם דפרסום. אלא אדאמר רבי חיאי לא ניתא ליה כל כך שתקבר מטעם פרסום, כיון דאפילו יודע שילדה דבר הקדוש לא בעיא קבורה, משום דבטלי.

רבי דאסורה בהנאה, דשמא ולד זכר היה שנימוק, וקדוש בבכורה ביציאתו. **גמרא** אינה מטמאה במגע ובמשא - כנבילה. השתא סלקא דעתך - משום דלא חישינן שמואל ולד ניומוק. אמאי תקבר?

והתניא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: מחוסר זמן נכנס לדיר להחששו. והרי הן כבכור, מה בכור - קדוש לפני זמנו וזמנו אחר זמנו, אף מחוסר זמן - קדוש לפני זמנו וזמנו אחר זמנו. ואיילוף מבכור, גילוף מקדשים? - מסתברא, מבכור הוה ליה למילף, שכן: גואל, מום, תמורה, אכילה. - אדרבה, מקדשים הוה ליה למילף, שכן: זכר, קדוש, במתנות, פשוט! אלא רבי שמעון העברה גמיר. היכי דמי טינוף? אמר רבא, דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן. ושמואל אומר: בעבועי דקמא. וצריך להראותו לחכם. חכם מנא ידע? אמר רב פפא: רועה חכם. אמר רב חסדא, הרי אמרו: יצירת הולד באשה - ארבעים יום. געוי רב חסדא: בבהמה בכמה? אמר ליה רב פפא לאבוי: לאו היינו דועירי, דאמר ועירי: אין טינוף פחות משלשים יום? - והוא לקבל אימתו. מצינו לוקח מגוי, לוקח מישאאל מאי? אמר רב: בכור ודאי, דאם איתא דבכרה - אישתבחתי הוה מישבחתי ליה. ושמואל אומר: בכור ספק, סבר לשחוטא קא געוי ליה. ורבי יוחנן אומר: חולין ודאין. מאי טעמא? אם איתא דלא בכרה, פיון דאיכא איפסורא - אודועי הוה מודע ליה. תניא פוותיה דרבי יוחנן דאמר חולין: אם לא הודיעו - הולך ושחט ואינו נמנע. לימא תיהיו תיובתא דרב ושמואל? - התם - במוכר תליא מילתא, הכא - בלוקח תליא מילתא. משנה רבי אלעזר בן יעקב אומר: בבהמה נסה ששפעה חררת דם - הרי זו תקבר, ופוטרה מן הבכורה. **גמרא** תני רבי חיאי: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא. וימאחר דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אמאי תקבר?

והתניא - בניחוחא. והרי הוא - כלומר, ובדבר זה יש לו דין בכור. מה בכור קדוש לפני זמנו - שהרי קדושתו מרחם. אף מעשר קדוש לפני זמנו - דמחוסר זמן נכנס לדיר. לילף מקדשים - משלמים, שאין יכול להקדיש מחוסר זמן. שאין קדושה חלה עליהן, כדאמרין בתורת כהנים: "ומיום השמיני והלילה ירצה לקרב אשה לה" אף לי אלא אשה, מנין אף להקדיש? תלמוד לומר: "לקרב". שכן גואל מום תמורה אבילה - בכור ומעשר אין נפדיו, דבבכור נאמר (במדבר יח): "לא תפדה" ובמעשר (ויקרא כו): "לא יגאל", אבל קדשים נפדיו במזמן. וקדושתו במזמן קדושה גמורה, מה שאין כן בקדשים, כדאמרין בפירקין דלעיל (יד.ב.) כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדיש כן חוץ מבכור ומעשר. ובכור ומעשר אין תמורת קריבה, דכתיב: "לא תפדה קדש הם את דמם תורוק" וגו', ואמרין: זון קריבין ואין תמורת קריבה, במסכת תמורה בפרק "אלו קדשים" (כא.א.). אבל שאר קדשים תמורת קריבה, כדאמרין בפירקין דלעיל (יד.ב.) ר"ק "שכר" - אלו התמורות. **אבילה** - בכור ומעשר נאכלין במזמן, זה לישראל וזה לבחן, אבל קדשים שנפל בהן מום - נפדיו. פשוט זכר קדוש במתנות - מעשר וקדשים נוהגין בפשוט, ואינם צריכין להיות זכרים, וצריכים להקדישם בידיהם, ואינם ממתנות כהונה, ומעשר ושלמים נאכלין לבעלים, כדמפרש בפרק "מעשר בהמה" (בכורות נ"א.) דמעשר הוי שלמים. אבל בכור לאו פשוט הוא, ואינו נוהג אלא בזכרים, ואין צריך להקדישו, דמרחם קדוש, וממתנות כהונה הוא. **העברה העברה** - "העברה על פטר רחם הזכרים", "כל אשר יעבור תחת השטני" **אצי חיותא** - נעצר רחמיה ונימוק העובר. **בעבועי דמא** - פולטת אבעבועות של דם. להראותו לחכם - לידע אם עובר היה ותיפטר מן הבכורה. **ארבעים יום** - דהמפלת יום ארבעים צריכה לישב ימי טומאה וטהור. בציר מהכא - מיא בעלמא הוא. בבחמה בכמה - שרתה משקבלא זכר עד הטינוף, דנימא: ולד הוא ומיפסר מן הבכורה? לאו היינו דועירי - דסלקא דעתך אמנא דהכי אמר: דשלשים יום שהוה הולד להבראות, וביום שלשים ואחד ניומוק ויוצא. (והכי קאמר ועירי: אין טינוף מעכב בלידה, שאינה מתעברת ולד אחר פחות משלשים יום.) לקבל איתמא - משהפילה את עובר ראשון אינה מקבל זכר עד שלשים יום. אבל בימי יצירת הולד לא איירי. מצינו לוקח מן הגוי מה דינו, כדנני מתניתין. **אשתבחתי** ליה - המוכר אומר: קונה, שכבר ביכרה ואין צריך עוד ליתן ולדה לבחן. **ספק** - והוא דלא אשכחא מוכר בהכי - דסבר: לשחטיה בעי לה. אם לא הודיעו - בארבעה פרקים בשנה, מוכר שמכר פרה לשחוט, ובו ביום מכר בנה לאחר לשחוט - צריך להודיעו: אמה מכרתי לשחוט. ואם לא הודיעו - הולך לוקח ושחט לבן, ואינו צריך לחזור ולשאל אם היום נשחטה האם. התם במוכר תליא רחמא - שצריך להודיעו, כדאמרין בשחטת חולין (ג.ב.). "יום אחד" - יום המיוחד טעון כרוז, דהיינו יום ארבעה פרקים בשנה מיוחדין לכך שישעון מוכר להכריז: אמה מכרתי לשחוט. **הכא** בלוקח תליא מילתא - דכתיב (דברים טו): "בבקר ובצאן", דמי שהבהמה שלו עליו להפריש בכורותיו. **משנה** הרי זו תקבר - החררה. דאסורה בהנאה, דשמא ולד זכר היה שנימוק, וקדוש בבכורה ביציאתו. **גמרא** אינה מטמאה במגע ובמשא - כנבילה. השתא סלקא דעתך - משום דלא חישינן שמואל ולד ניומוק. אמאי תקבר?

שיועד להבחין באיזה טינוף יש ולד.
הגמרא מבררת באיזה שלב נחשב העובר לולד: **אמר רב חסדא**,
הרי אמרו חכמים שהזמן הנדרש ל**יצירת הוולד פאשה** –
מתחילת ההריון עד שנחשב כ'ולד', הוא **אֶרְבָּעִים יוֹם**, ורק אם
הפילה אחר זמן זה, היא טמאה לידה, והולד הבא אחריו פטור
מבכורה, אבל קודם לכן הוא נחשב כמים בלבד. **בְּעִי** –שאלו
רב חסדא, יצירת הולד **בַּבְּהֵמָה בְּכֶמֶה** – כמה זמן לאחר תחילת
ההריון נחשב העובר של הבהמה כולד, שאם הפילתו אמו פטור
את הבא אחריו מבכורה.
רב פפא מנסה לפשוט את הספק: **אמר ליה רב פפא לאבבי**, וכי
לאו היינו דְּזַעֲרִי – האם לא על נידון זה נסובו דברי זעירי,
דְּאָמַר זַעֲרִי אֵין טִינוּף פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, והבין רב פפא
שכוונת זעירי לומר, שאם טינפה קודם שעברו שלושים יום מעת
שבא עליה זכר, אינו נחשב טינוף הפוטר מבכורה, כיון שאין
נוצר במעיה ולד עד שיעברו שלושים יום.
דוחה אבבי: **ההוא לְקַבֵּל אֵיתָר** – דברי זעירי נאמרו לענין
קבלת זכר לאחר הטינוף, שעד שעוברים שלושים יום מטינופה
אין הבהמה מקבלת זכר, אבל אין מדבריו ראייה כמה זמן
מתחילת העיבור נוצר ולד.
משנתינו (לעיל יט) עסקה בלוקח בהמה מן העובד כוכבים ואינו
יודע אם בכרה, מה דין הוולד שנולד אצל הישראל. עתה דנה
הגמרא מה הדין בלוקח משראל, ואינו יודע אם ביכרה אצל
המוכר. אומרת הגמרא: **מַצִּינוּ** מה דינו של הלוקח **מְעוֹבֵד**
בְּזֻבְבִּים. מבררת הגמרא: לוקח מ**יִשְׂרָאֵל**, ואינו יודע אם בכרה,
מֵאֵי – מה דין ולדה הראשון שנולד אצל הישראל.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדיון זה: **אמר רב**, ולדה
הראשון הוא **בְּכוֹר וְדֹאֵי**, והטעם לכך, כיון **דָּאֵם אֵיתָא דְּבִכְרָה**
– אם אכן כבר ילדה ביד המוכר, **אֵיתָבְחוּיָה הָהוּא מִיִּשְׁתַּבַּח לֵיה**
– היה המוכר אומר לקונה שכדאי לו לקנותה כיון שכבר ילדה,
שבכך הוא משיבח את מקחו, שהרי בהמה מסתכנת בלידתה
הראשונה, וכל אדם מעדיף לקנות בהמה שכבר ילדה, וכיון
שלא אמר לו המוכר פרט זה, מוכח שלא ילדה קודם שקנאה.
וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, הולד הראשון הוא **בְּכוֹר סָפֵק**. ואין ראייה מכך
שהמוכר לא השתבח לומר שילדה, שהרי יתכן ששתק משום
שִׁבְר המוכר, שהקונה ל**שְׁחִיטָה קָא בְּעִי לֵיה** – צריך את
הבהמה לצורך אכילת בשרה, ולא כדי ללדת ולדות, ולצורך
השחיטה אין שבח בבהמה שכבר ילדה. ורבי יוחנן **אָמַר**, הוולד
הראשון הוא חולין ו**דֹּאֵין**. **מֵאֵי טַעְמָא** – ומדוע הטעם לכך,
משום **דָּאֵם אֵיתָא דְּלֹא בְּכֶרָה** – אם אכן עדיין לא ילדה את
ולדה הראשון אצל המוכר, **כִּיֵּן דְּאִיכָא אִיסוּרָא אִידוּעֵי הָהוּא**
מוֹדַע לֵיה – כיון שיש בבהמה זו איסור בכורה, בודאי היה
המוכר חושש להכשיל את הקונה באיסור, והיה מודיע לו
שעדיין לא ילדה, ויש לנהוג דיני בכור בולד שיוולד, וכיון שלא
הודיע לו, בהכרח שאינו בכור.
אומרת הגמרא: **תַּנָּא בְּזוּתִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – שנינו ברייתא
המסייעת לדברי רבי יוחנן **דְּאָמַר חוּלִין**. שכך שנינו לגבי איסור
'אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' (ויקרא כב כח), שבארבעה
זמנים בשנה, המוכר בהמה ובנה באותו יום, חייב להודיע ללוקח
שמכר היום את אמה או את בנה לשחיטה, ושמא נשחטו ונתנה
אסור לשחוט בהמה זו, ואומרת הברייתא (חולין פג), **אם לא**
הוֹדִיעֵי – אם לא הודיע המוכר ללוקח שמכר היום את אמה או
את בנה של בהמה זו לשחיטה, הולך הלוקח **וְשׁוּחָט, וְאִינוּ**
נִמְנָע – אינו צריך להמנע מלשחטה ולחזור ולברר אצל המוכר
האם מכר היום את אמה או בנה. ומכאן משמע דברי רבי יוחנן,
שאם היה איסור על הקונה, בודאי היה המוכר מודיע על כך,
ומכך שלא הודיעו מוכח שבדאי אין כאן חשש איסור.

הגמרא מביאה ראייה שלדעת רבי שמעון מחוסר זמן נכנס לדיר
להתעשר: **וְהַתַּנָּא** – וכן שנינו בברייתא, **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹנָה**
אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, מְחוֹסֵר זְמַן נִכְנֵס לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר,
ובדיון זה הרי הוא **בְּכוֹר, מֵה בְּכוֹר קְדוֹשׁ לְפָנֵי זְמַנו** – כשם
שבכור חלה עליו קדושת בכור מיד עם יציאתו מרחם אמו, אף
שאינו ראוי להקרבה עד שיהיה בן שמונה ימים, וקרב לאחרי
זְמָנוֹ – והקרבנו הוא רק לאחר זמן ביום השמיני, אף בדיון
מעשר בהמה, **מְחוֹסֵר זְמַן, קְדוֹשׁ לְפָנֵי זְמָנוֹ וְקָרַב לְאַחַר זְמָנוֹ**.
דהיינו שנכנס לדיר להתעשר אף שהוא מחוסר זמן לענין
הקרבנו.
הגמרא מבארת מדוע למד רבי שמעון, מעשר בהמה מבכור ולא
משאר קדשים. מקשה הגמרא: **וְאֵיךְלִי מְבָכֵר** – עד שרבי
שמעון לומד את דין מעשר בהמה מבכור שקדושתו חלה אפילו
על מחוסר זמן, **נִילִיף** – שילמד מ**קִדְּשִׁים**, דהיינו משלמים, שאין
קדושה חלה עליהם עד שיהיו בני שמונה ימים. וממילא יסבור
שארין מחוסר זמן מתעשר.
מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא מְבָכֵר הָהוּא לֵיה לְמִילָף** – מסתבר
יותר שיש ללמוד את דין מעשר בהמה מדין בכור, שכן הם שווים
בארבעה דברים, א. **נִוָּלָא**, דהיינו, שבכור ומעשר בהמה אינם
נפדים להוציאן לחולין, ואילו שאר קדשים אם נפל בהם מום
נפדים. ב. **מוֹם**, דהיינו, שבכור ומעשר בהמה קדושת הגוף חלה
עליהם אף אם היו בעלי מום קודם שהקדישום, ואילו המקדיש
בעל מום לשאר קדשים לא חלה עליהם קדושת הגוף אלא
קדושת דמים בלבד. ג. **תְּמוּנָתָה**, דהיינו שהממיר בכור ומעשר
בהמה בבהמה אחרת, אף שחלה קדושה על התמורה, מכל
מקום אין תמורתן קריבה על המזבח, ואילו שאר קדשים תמורתן
קריבה כמותן. ד. **אֵכִילָה**, דהיינו שבכור ומעשר בהמה שנפל
בהם מום, נאכלין, הבכור לכהן, והמעשר לבעלים, ואילו שאר
קדשים שנפל בהם מום אינן נאכלין עד שיפדו.
מקשה הגמרא: **אֵדְרָבָה** – יש לומר ההיפך, ד**מִקְדָּשִׁים הָהוּא לֵיה**
לְמִילָף – שהיה לרבי שמעון ללמוד מעשר בהמה משאר
קדשים, שכן מעשר בהמה שווה לשאר קדשים בכמה דברים, א.
זָכַר, דהיינו שמעשר בהמה חל בין על זכר ובין על נקבה, וכן
דינם של רוב הקדשים, ואילו קדושת בכורה אינה חלה אלא על
זכר. ב. **קְדוֹשׁ**, דהיינו שמעשר בהמה אינו קדוש מאליו, עד
שיקדישוהו בעליו ועל ידי העברה תחת השבט, וכן שאר
הקדשים, ואילו בכור קדוש מאליו כשיוצא מרחם אמו. ג.
בְּמִתְנָה, דהיינו שבכור הוא אחד ממתנות כהונה, ואילו מעשר
בהמה ושאר הקדשים, אינם מתנות לכהן אלא קרבנות למזבח.
ד. **פְּשׁוּטָא**, דהיינו שמעשר בהמה חל על כל בהמה אף שאינה
בכורה, וכן שאר הקדשים, ואילו בכורה חלה רק על הולד
הבכור.
מסיקה הגמרא: **אֵלָא רַבִּי שְׁמַעוֹן 'הַעֲבָרָה' 'הַעֲבָרָה' גָּמִיר** –
למד מעשר בהמה מבכור בגזירה שוה, שבשניהם נאמרה לשון
העברה.
שנינו במשנה: סימן הולד בבהמה דקה, טינוף. שואלת הגמרא:
הִיכִי דָּמִי – מה נחשב 'טינוף'. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּא**,
דְּאִמְרֵי רַעוּתָא דְּצִלָּתָא – טינוף כזה שרועי הבהמות של העיר
צלתא אומרים עליו **'אָצַר חִיתָא'** – הרחם נעצר והעובר
שבתוכו נימוק. ו**שִׁמּוּאֵל אָמַר**, טינוף הנראה כמו **בְּעִבּוּעֵי דְּרַבָּא**
– אבעבועות דם שהבהמה פולטת מרחמה. ו**צִרִיף לְהִרְאִיתוּ**
את הטינוף **לְחֻכָּם**, שיקבע האם אכן יש בו מיחוי של ולד, הפוטר
את הולד הבא אחריו מבכורה.
תמהיה הגמרא: **חֲטָא מְנָא יָדַע** – תלמיד חכם מנין יכול לדעת
ולחכמו איזה טינוף נחשב כטינוף ולד. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב**
פָּפָא, 'חכם' שאמרו להראות לו, היינו **רוֹעֵה חֻכָּם** – רועה בקי,

בשיעור 'פיקה' שְׁמַעְתִּי, אַחַת כֶּשֶׁל שְׁתִּי, וְאַחַת כֶּשֶׁל עֶרֶב, 60
וְאַחַת כֶּשֶׁל פִּיקָה גְדוֹלָה שֶׁל סָקָאִין – שְׂקִים הַעֲשׂוּיִים מִחוּטִים 61
עֲבִים, וְאֵין לִי לְפָרֶשׁ. 62
כִּי אֵתָא רַבִּין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פִּירְשָׁה מִשְׁמַיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁל 63
אִשָּׁה כֶּשֶׁל שְׁתִּי – שִׁיעוּר 'שְׁתִּי', נֹאמַר לַעֲנִין אִשָּׁה שְׁמַת עוֹבְרָה 64
בַּמַּעֲיָה, שֶׁאֵם רָאשׁוּ שֶׁל הַנֶּפֶל גְּדוֹל כַּפִּיקָה שֶׁל שְׁתִּי, נִטְמָא הַבֵּית 65
מִשְׁעַת פְּתִיחַת קִבְר הָרַחֵם. שֶׁל כַּהֲנָה כֶּשֶׁל עֶרֶב – שִׁיעוּר 'עֶרֶב' 66
נֹאמַר לַעֲנִין בַּהֲמָה שְׁמַת עוֹבֵר בַּמַּעֲיָה וּנְפִתָח הַקִּבְר, שֶׁאֵם רָאשׁ 67
הַעוֹבֵר גְּדוֹל כַּפִּיקָה שֶׁל עֶרֶב, נִטְמָא הַגּוֹדֵל בּו כְּמוֹ נוֹגַע בַּבִּילָה, 68
לִפִּי שְׁנַחֲשֵׁב כְּנוֹלָד, אֲבָל אֵם אֵין לוֹ גּוֹדֵל זֶה, אֵינוֹ נֶחֱשֵׁב כְּנוֹלָד, 69
וְאֵינוֹ שְׁמָא לִפִּי שְׁחִיָּה טוֹמָאָה בְּלוּעָה. שִׁיעוּר פִּיקָה גְדוֹלָה שֶׁל 70
סָקָאִין, כִּדְתַנִּינָא – נֹאמַר לַעֲנִין מַה שְׁשִׁנְיָנוּ בְּתוֹסַפְתָּא (וְכֵלִים בִּמְ"פ) 71
הָיָא, גּוֹשׁ עֶפֶר הָבָא מִבֵּית הַפָּרֶס – שְׂדֵה שִׁישׁ בַּה סֶפֶק טוֹמָאָה 72
מֵת, [וְ]כֵן גּוֹשׁ עֶפֶר הָבָא מֵאֶרֶץ הָעֲמִים – מִחוּץ לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, 73
וְכֵל עֶפֶר חוּצָה לָאֶרֶץ, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בּו אוֹלִי בֹא הוּא מִמְּקוֹם 74
שְׁחִיָּה בּו קִבְר, שִׁיעוּרוֹ הַנֶּצֶרֶךְ לְגוֹשׁ כִּדִּי שִׁיטְמָא בֹּאֵהֶל, 75
וּשִׁיטְרָפּוּ תְרוּמָה וְקֹדֶשִׁים שְׁנִטְמָאוּ מִחֻמְתּוֹ, הוּא כַּפִּיקָה 76
וְכַפְקַעַת) גְּדוֹלָה שֶׁל סָקָאִין – שְׂקִים, שְׁחוּטִיָּהם עֲבִים, שְׁגוֹדֵל 77
פִּיקָה זֹאת הוּא כְּחֻתָּם הַמְּרֻצְפִּין – כְּגוֹדֵל הַחוּתוֹמֹת שְׁעוּשִׁים 78
עַל הַשְּׂקִים הַגְּדוֹלִים הַשְּׂקִים מְגַמִּי כְּשִׁסּוּרִיל אֹתָם, שִׁיעוּר 79
דוּמָה לִזֶּה בְּגוֹדֵל, יִשְׁנֵנוּ עַם בְּצֵד הַעֲלִיזִין שֶׁל מְגוּפַת הַחֲבִית 80
הַלְחֲמִית – הַכִּסְיוּיִם שֶׁמְכַסִּים בָּהֶם חֲבִית שֶׁל חֹרֵס הַעֲשׂוּיִים 81
בְּבֵית לָחֶם, שְׁמַלְמֵטָה רַחֲבִים הֵם כִּדִּי שִׁיכְסוּ אֶת כֹּל הַחֲבִית, 82
וּמִלְמַעְלָה הוֹלְכִים וּמִתְקַצְרִים עַד רוּחַב שֶׁל בֵּית יָד, כִּדִּי שִׁיכְסוּ 83
לֵאחֹז אֹתָם, וְהַצֵּד הַקָּצֵר, נִקְרָא הַצֵּד הָעֲלִיזִין. וְאֵם אֵין לְגוֹשׁ 84
שִׁיעוּר זֶה, אֵינוֹ מִטְמָא. 85
הַגְּמָרָא דְנָה בֹּאֲפֹר טְהֵרַת צִיר שֶׁל דְּגִים הַנִּיקָה מִעַם הָאֶרֶץ: אִמֵּר 86
רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן וְנִשְׂאָה, הַלּוֹקֵחַ צִיר – מוֹחֵל הַיּוֹצֵא 87
מִן הַדֵּג כְּשִׁמוּלְחִים אֹתוֹ, וּמַעֲרִיבִים אֹתוֹ עִם מִיָּם, מִעַם הָאֶרֶץ, 88
שְׁהוּא טְמָא מִדְּרַבְנָן, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁנֵגַע הָעַם הָאֶרֶץ בְּצִיר וְטִימָא, 89
וְאִמְנָם הַצִּיר אֵינוֹ מִקְבֵּל טוֹמָאָה שֶׁן הוּא 'זִיעָה בַּעֲלָמָא', כְּלוּמֹר, 90
אוֹכֵל גְּרוֹעַ, אֶךְ הַמִּים הַמַּעוֹרְבִים בּו מִקְבֵּלִים טוֹמָאָה, לְפִיכֵן 91
מִשְׁתַּקִּין פָּתִים – מִתְּחַבֵּר אֶת הַצִּיר לְמִי מְקוֹה, וּבִכֵּךְ מְחֹרֵר בְּמָמָה 92
נִפְשָׁךְ, שֶׁן אִי מִיָּא רֹבָא גִּינְהוּ – אֵם הַמִּים הַמַּעוֹרְבִים בְּצִיר 93
מְרֻבִּים מִהַצִּיר וְנִתְבַּטֵּל הַצִּיר בָּהֶם וּמִקְבֵּל טוֹמָאָה כְּמוֹתָם, כִּיּוֹן 94
דְּעֵבִיד לְהוֹ הַשְּׂקָה, מְהֵרִי לְהוֹ – נִטְהָרוּ הַצִּיר וְהַמִּים הַמַּעוֹרְבִים 95
בּו, וְאִי רֹבָא צִיר גִּינְהוּ – וְאֵם הָרֹב הוּא הַצִּיר, שְׁאֵין 'הַשְּׂקָה' 96
מוֹעִילָה לוֹ, מִכֵּל מְקוֹם טְהוֹר מִשּׁוּם שְׁהִצִּיר עֲצוּם לֹא כֵּךְ קְבוּלִי 97
טוֹמָאָה הוּא, שֶׁן אֵינוֹ אֵלָּא זִיעָה הַיּוֹצֵאת מִן הַדְּגִים, מִיָּא אִיכָּא 98
– וְאִיזֵה חֲשֵׁשׁ יֵשׁ, רַק מִשּׁוּם הֵנָּה מִיעוּטָא דְּמִיָּא הָרְאוּיִים לְקַבֵּל 99
טוֹמָאָה וְהֵם מַעוֹרְבִים בְּצִיר, וְאֵין 'הַשְּׂקָה' מוֹעִילָה לָהֶם לִפִּי 100
שְׁנִתְבַּטְלוּ בְּרֹב, הֵנָּה כְּמָלוּ לְהוֹ בְּרֹבָא – מִיָּם אֵלָּא נִתְבַּטְלוּ 101
בְּרֹב הַצִּיר, וּלְפִיכֵךְ אֵין הַתַּעֲרֹבֹת טוֹמָאָה. 102
הַגְּמָרָא מְבַאֵר לַעֲנִין מַה מוֹעִילָה הַהֲשָׁקָה: אִמֵּר רַבִּי יְרֵמְיָה, 103
לֹא שְׁנֵנוּ שְׁמוּעִילָה הַהֲשָׁקָה לְצִיר, אֵלָּא לַעֲנִין שִׁיחָה רִשְׁאִי 104
לְטַבּוֹל כֶּהֵן פִּתֵּי כְּמוֹת שְׁהוּא, אֵכֵל לְקַדִּירָה לֹא – אֲבָל אֵין 105
לְסַמּוֹךְ עַל הַהֲשָׁקָה כִּדִּי לַעֲרֹב בְּקִדְרָה, מִפְּנֵי שְׁכֹאֲשֵׁר מִתְּעַרֵּב 106
עִם הַמִּים שְׁבִקְדִירָה מִצָּא מִין אֶת מִינֵהוּ וְנִיעוּר, כְּלוּמֹר, הַמִּים 107
הַבְּלוּעִים בְּצִיר מוֹצִיאִים אֶת הַמִּים שְׁבוּתָן הַקְדִירָה, וּבִיחֻד הֵם 108
רַבִּים עַל הַצִּיר, וּמִתְחַזְּקִים הַמִּים מִטְמָאִים מִמַּצֵּב הַבִּיטוּל שְׁחִי 109
שְׂרוּיִים בּו, וְחוּזִרִים לְטוֹמָאָתָם. 110
אֲבִי מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה: יְתִיב [וְ]יֵשֵׁב רַב דִּימִי, וְקָאִמֵּר 111
לְהָא שְׁמַעְתָּא – אֶת הַהֲלָכָה הַזֹּאת שֶׁל רַבִּי יְרֵמְיָה, אִמֵּר לִיָּה 112
אֲבִי – הַקְשָׁה אֲבִי רַב דִּימִי, וְכִי טוֹמָאָה שְׁמַעְתָּא חוּרָה 113
וְנִיעוּרָה – וְכִי טוֹמָאָה שְׁנִתְבַּטְלָה בְּרֹב, יִכּוֹלָה לְהַתְעוֹרֵר 114
וּלְהַתְחַזֵּק מִבִּטּוּלָה וּלְחַזּוֹר לְטוֹמָאָתָה. 115
רַב דִּימִי מוֹכִיחַ מִהַמְשָׁנָה כְּדִבְרֵי רַבִּי יְרֵמְיָה: אִמֵּר לִיָּה רַב דִּימִי 116
לְאֲבִי, וְאֵת לֹא תִּסְבְּרָא – וְכִי אֵתָּה אֵינְךָ סָבוֹר שֶׁן הוּא הַדִּין, 117
וְהֵתֵנָּן – בְּמַסְכַּת תְּרוּמוֹת (פ"ה מ"ב) סָאָה תְּרוּמָה מִמָּאָה שְׁנִפְלָה 118

מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לַעוֹלָם יֵשׁ בַּחֲרָה וְלֹד שְׁנִימוּת, וּמִכֵּל מְקוֹם אֵין 1
חֲשֵׁשׁ בְּכוֹרָה עַל הוֹלָד, אֵלָּא שְׁתִּיקֵנוּ לְקִבְרָה, לְהוֹכִיחַ שְׁחִיָּה בַּה 2
וְלֹד, כִּדִּי לְפָרֶסְמָה שְׁהָאֵם נִפְסָרָה מִן הַכְּבֹדָה. 3
תַּמְהָה הַגְּמָרָא: לְמִיָּרָא דְּוִלָּךְ מַעֲלִיא הוּא – שִׁישׁ בַּחֲרָה וְלֹד 4
גְּמוֹר, וְאִמֵּר אֵין מִטְמָא לֹא כְּמִנְעַ וְלֹא כְּמִשָּׂא, וְהֵלָּא הַנֶּפֶל 5
מִטְמָא כְּבִילָה. 6
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם כִּיפּוּל בְּרֹב נִנְעוּ כַּה 7
– הַטַּעַם שֶׁאֵינָה מִטְמָאָה הוּא לִפִּי שְׁהוֹלָד הַנִּימוּת, מִתְבַּטֵּל בְּרֹב 8
הַדָּם וְגִינוּנִים הַיּוֹצִאִים עִמּוֹ מִרְחֹם הָאֵם. 9
הַגְּמָרָא מְבַאֵר שְׁדִּבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן הֵם לְשִׁטּוֹ: וְאִדָּא – [וְ]הֵלֶךְ 10
רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעֲמִיָּה, דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב 11
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְרוּ דְּכֵךְ אֵחָה, שְׁהוֹלָד הַנִּימוּת בְּטֵל בְּרֹב. 12
מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָא הֵיכֵן מִצָּאנוּ שְׁאִמְרוּ כֵן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, 13
הָא דְּאִמְרֵן – שְׁבִיאָנוּ דְּבָרֵי רַבִּי חִיָּיא, שְׁהוֹלָד שְׁבַחֲרָה נִתְבַּטֵּל 14
בְּרֹב דָּם וְגִינוּנִים, וְרַבִּי חִיָּיא אִמֵּר דְּבָרֵי דְּבַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן 15
יעֲקֹב. 16
מִבְּרַת הַגְּמָרָא: רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִיָּא הָיָא מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דִּתֵּנָּן 17
בְּמַסְכַּת נִדָּה (כ"ו), הַשְּׁלִיא – קְרוֹם שְׁהַעוֹבֵר בְּתוֹכּוֹ, שְׁהַפִּילָתָה 18
אִשָּׁה, וְנִמְצָא בְּבֵית וְאֵין לֹד נִיכֵר בַּה, הַבֵּית מְטָא, כְּלוּמֹר, 19
נַעֲשֶׂה אֵהֶל הַמֵּת וּמִטְמָא כֵּךְ מִה שְׁבוּתוֹכּוֹ, לֹא מִפְּנֵי שְׁנַחֲשֵׁב 20
הַשְּׁלִיא וְלֹד, אֵלָּא מִפְּנֵי שְׁאֵין שְׁלִיא בְּלֹא וְלֹד – שְׁכֵל שְׁלִיא אֵחָה 21
בַּה וְלֹד מְחִילָה, וְמָה שְׁלֹא נִמְצָא עֲבָשִׁי, הוּא לִפִּי שְׁנִימוּת אֵחָה 22
שִׁיעָאָה הַשְּׁלִיא מִרְחֹם הַבְּהֵמָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאִמֵּר, וְלֹד 23
נִימוּץ [וְ]נִימוּחַ) עַד שְׁלֹא יֵצֵא – עוֹד מְקוֹדֵם שִׁיעָאָה הַשְּׁלִיא 24
לְבֵית הַחִיצוֹן, וְהַתְבַּטֵּל בְּרֹב הַדָּם שְׁעָמּוֹ, וְלֹא נִטְמָא הַבֵּית. 25
אִשָּׁה שְׁמַת עוֹבְרָה בַּמַּעֲיָה, וּנְפִתָח רַחֲמָה בְּשַׁעָה שְׁחִיחָה בְּבֵית 26
אֲחֵר וְלֹא יִלְדָה שֵׁם וְהַיּוֹצִיאָה מֵאוּתוֹ בֵּית, אֵם הִיָּה לְעוֹבֵר גְּדוֹל 27
מִסּוּיִם נִטְמָא הַבֵּית כֹּאִילוֹ שֵׁם יֵצֵא הַעוֹבֵר הַמֵּת לְאוּרֵי הָעוֹלָם, 28
שֶׁן הַטוֹמָאָה בּוֹקַעַת וְעוֹלָה. הַגְּמָרָא מְבִיָּאָה מִשְׁנָה הַדְּנָה 29
בְּשִׁיעוּר גּוֹדֵל הַעוֹבֵר הַנֶּצֶרֶךְ לְדִין זֶה: הֵנָּה הָתָם בֹּאֵהֶלּוֹת (פ"ה מ"ד), 30
אֵין לְנִפְלִים פְּתִיחַת הַקִּבְר עַד שְׁנִיעִיגְלוֹ רֹאשׁ כַּפִּיקָה, כְּלוּמֹר, 31
אֵין הַנֶּפֶלִים מִטְמָאִים אֶת הַבֵּית מִשְׁעַת פְּתִיחַת קִבְר הָרַחֵם, אֵלָּא 32
אֵם כֵּן הָרֹאשׁ שְׁלֹחַ גְּדוֹל כְּמוֹ 'פִּיקָה'. 33
מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מִיָּא כַּפִּיקָה – מַהִי 'פִּיקָה', מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 34
אִמֵּר רַב הוֹנָא, כַּפִּיקָה וְכִּמוֹ פַּקַּעַת) שֶׁל צִמֵּר. 35
הַגְּמָרָא מְבַרֵּר לְאִיזָה פִּיקָה הַכוּוּנָה: אִמֵּר לִיָּה חִיָּיא כֵּךְ רַב לְרַב 36
הוֹנָא, רַבִּי, פִּירִישׁ – בֹּאֵר לָנוּ, הָאֵם כּוֹוֹנֵתָךְ לְפִיקָה שֶׁל חוּטִי 37
הַשְּׁתִּי [וְ]אוּרֵךְ הַבְּגָד, שְׁחִיָּה קִטְנָה, לִפִּי שְׁחוּטִיָּה דְּקוּת, אוֹ שֶׁל 38
עֶרֶב [וְ]הָרוּחֹב. אִמֵּר לִיָּה רַב הוֹנָא, תְּנָאִים נִחְלָקוּ בֹּזֵה, דִּתַּנִּינָא 39
בְּתוֹסַפְתָּא (אֵהֶלּוֹת פ"ה), אֵין לְנִפְלִים פְּתִיחַת הַקִּבְר עַד שְׁעָגְלוּ רֹאשׁ 40
כַּפִּיקָה שֶׁל שְׁתִּי, דְּכִדִּי רַבִּי מִיָּאִר. רַבִּי יוֹחָנָן אִמֵּר, שֶׁל עֶרֶב, 41
מִמְשִׁיכָה הַתּוֹסַפְתָּא שֵׁם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק חוֹלֵק וְאִמֵּר, 42
אֵף אֵם לֹא הִעִיל רֹאשׁ כַּפִּיקָה, מִטְמָא הוּא אֶת הַבֵּית מִשְׁפִּירָא 43
מִפִּיפִיָּת – מִשְׁעָה שְׁנִתָּח רַחֲמָה שֶׁל הָאִשָּׁה בְּשִׁיעוּר שֹׁאֲפֵשֶׁר 44
לְרֹאוֹת בְּתוֹכָה 'טִפִּיפִיָּת'. 45
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מִיָּא [וְ]מַהוּ פִּירוּשׁ] 'טִפִּיפִיָּת', מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 46
אִמֵּר רַב יוֹחָנָן אִמֵּר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק, 47
כֵּךְ הָיוּ מְפָרְשִׁין בִּירוּשָׁלַיִם, 'טִפִּיפִיָּת' הוּא נוֹטְרִיקוֹן שֶׁל 'פִּיקָה' 48
מִתּוֹךְ פִּיקָה, וּפִירוּשָׁה, כַּפִּירָה שְׁבוּרָעַת לְהַטִּיל מִיָּמִיָּה, וְדִרְכָּה 49
לְכַרְוֵעַ יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַדְּמוּת וְחִיּוֹת, וּמִתּוֹךְ הַכְּרִיעָה נִפְתַּח רַחֲמָה 50
מֵאֵד, וְנִרְאִים הַקְּמִטִּים שְׁבוּתָן הָרַחֵם, וְנִרְאִית פִּיקָה מִתּוֹךְ 51
פִּיקָה – הַעִיגוֹל שֶׁל בֵּית הָרַחֵם נִרְאִית דֶּרֶךְ הַעִיגוֹל שֶׁל בֵּית 52
נְקוּבָתָה שֶׁל הַבְּהֵמָה. 53
הַגְּמָרָא מְבַאֵר כְּמוֹהַ הַלְכוֹת הַתְּלוּיֹת בְּשִׁיעוּר 'פִּיקָה', וּשִׁיעוּרִם 54
שׁוֹנֵה: אִמֵּר רַב הוֹנָא, שְׁמַעְתִּי מִרְבּוּתִי שְׁתִּי פִּיקוֹת – שְׁתִּי 55
הַלְכוֹת הַתְּלוּיֹת בְּשִׁיעוּר 'פִּיקָה' אַחַת מִזֵּן, שִׁיעוּרָה כַּפִּיקָה שֶׁל 56
שְׁתִּי, וְאַחַת – וְהַשְּׁנִיָּה שִׁיעוּרָה כַּפִּיקָה שֶׁל עֶרֶב, וְאֵין לִי לְפָרֶשׁ 57
לַעֲנִין מַה נֹאמְרוּ הַלְכוֹת אֵלּוּ. כִּי אֵתָּא רַב דִּימִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל 58
לְבַבֵּל, אִמֵּר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשׁ פִּיקוֹת – הַלְכוֹת הַתְּלוּיֹת 59

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף כב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רטו רש"י תוספות

ומשני: כדי לפרסמה - לאם שפטורה מן הבכורה. דמדקברין לחררה מחזקין ליה כולד. וקפרי: כיון דפטרת ליה מבכורה - למימרא דולד מעליא הוא. ואמאי אינה מטמאה? ביטול ברוב - להכי אינה מטמאה - שבטל הבשר ברוב דם וגנונים שירצאין עמו. נגעו בה - הא דאמרן דלא מטמא במגע, משום ביטול ברוב. השליא בבית - שהפילה האשה

שליא ואין ולד ניכר בה. הבית טמא - ברכתני טעמא - דאין שליא בלא ולד אלא שנימוק, ואף על פי כן מטמא. רבי שמעון אומר הולד נימוק - ומוקמינן התם, דטעמא דרבי שמעון דאמר הבית טהור - משום ביטול ברוב נגעו בה, במסכת נדה בפרק "המפלת" (כזא). פתיחת הקבר - אשה שמת עוברת במעיה, וישבה על המשבר ונפתח קבר הרחם בבית זה ולא יצא הולד, והוציאזה לבית אחר - טמא הבית הראשון כאילו נולד שם, דטמאה בוקעה. והוא הדין פתיחת הקבר - אינו לנפלים, אלא לנפל שהעגיל ראשו כבר, שעב ראשו. פיקה של צמר = למושיל. רבי פריש - דצריך פיקה של שתי - שקטנה, או פיקה של ערב - שגדולה. אמר ליה תניא - דפליגי בה. משיראו טפיפיות - רבי אלעזר בר צדוק פליג אתנא קמא, ואמר: אף על גב שלא העגילו ראש כפיקה, יש פתיחת הקבר משיפתח רחמה כל כך שיראו בתוך רחמה טפיפיות. כפררה זו שבורעת להטיל מים - ובורעת יותר מבחמה וזיה ומתוך כריעה נפתח רחמה מאד, וגראין קמטים ברחם. פיקה מתוך פיקה - והיינו "טפיפיות" - תרי זימני "פיפי", היינו פיקה. ואין לי לפרש - איני יודע לפרש. של אשה - דין להיות לה פתיחת הקבר. של בחמה - שלא תהא כטמאה כלועה לטומאת מגע משום נבילה של נפל, אם הושיט הרועה יד ונגע בו להוציאו מן הרחם. כשל ערב - משהעגיל ראש כפיקה של ערב. ואי לאו - טמא כלועה היא, ולא מטמיא. כדתנן: בהמה שמת עוברת בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו - טהור, בפרק "בהמה המעשה" (חולין עב, עג). גוש - עפר, שיעורו לטמא באהל ולשרוף עליו תרומה וקדשים. כפיקה גדולה של סקאין - מרצופין, סקאין גדולים של גמי, וכשנעולין אותן חותמין אותן. וישנו בצד העליון של מגופת חבית הלחמית - כלומר, שישנו לאותו חותם בצד העליון של כיסו שעושין לחביות של חרס רחב המלטה לכסות החבית, והולך ומתקצר למעלה כדי שיאחו בידים. ואותו צד שהולך וכלה קרי צד העליון. הלחמית = שעושין בבית לחם. משיקו במים - שמא נטמא מחמת מגע עם הארץ. וטהור - ממה נפשך, דודאי מים מעורבים בו. ואי מיא רובא - ובטיל הציר ברוב, ומקבל טומאה מחמת המים. ומיאי

כדי לפרסמה שפפטרנה מן הבכורה. למימרא דולד מעליא הוא: ואמאי אין מטמא לא במגע ולא במישא? אמר רבי יוחנן: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואודא רבי יוחנן לטעמיה, דאמר רבי יוחנן: רבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון אמרו דבר אחד. רבי אליעזר בן יעקב - הא דאמרן, רבי שמעון מאי היא? דתנן: השליא בבית - הבית טמא. לא שהשליא ולד, אלא שאין שליא בלא ולד. רבי שמעון אומר: ולד נימוק עד שלא יצא. תנן התם: אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה. מאי "כפיקה"? אמר רב הונא: כפיקה של צמר. אמר ליה חייא בר רב לרב הונא: רבי פריש, של שתי או של ערב? אמר ליה, תניא: פיקה של שתי, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: של ערב. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: משיראו טפיפיות. מאי "טפיפיות"? אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי אליעזר ברבי צדוק, כך היו מפרשין פירושלים: כפרירה שבורעת להטיל מים, וגראית פיקה מתוך פיקה. אמר רב הונא: שמעתי שתי פיקות, אחת של שתי ואחת של ערב, ואין לי לפרש. כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש פיקות שמעתי, אחת של שתי, ואחת של ערב, ואחת של פיקה גדולה של סקאין, ואין לי לפרש. כי אתא רבין פירשה משימיה דרבי יוחנן: של אשה - כשל שתי, של בחמה - כשל ערב, פיקה גדולה של סקאין - כדתנן: גוש הבא מבית הפרס, מארץ העמים - שיעורו כפיקה גדולה של סקאין, שהוא כחותם המרצופין, וישנו בצד העליון של מגופת החבית הלחמית. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה גשאה: הלוקח ציר מעם הארץ - משיקו במים וטהור, במה נפשך; אי מיא רובא גינהו - כיון דעביד להו השקה מרחי להו, ואי רובא ציר גינהו - ציר לא פר קבולי טומאה הוא. מאי איבא - משום הנהך מיעוטא דמיא, הנהך קבולי להו ברובא. אמר רבי ירמיה: לא שנו אלא לטבול בהן פיתו, אבל לקדירה - לא, מצא מין את מינו וניעור. יתיב רב דימי וקאמר להא ששענתא, אמר ליה אביי: וכי טומאה שפפלה חורה וניעורה? אמר ליה: ואת לא תסברא? והתנן: סאה תרומה טמאה שפפלה

למאה
סלקא להו טבילה בהשקה, שנותן חבלי במקוה עד שעוברים מי המקוה על פיו, ונושקין עם המים שבתוך חבלי. ואף על גב דאכול ומשקה לית להו טהרה במקוה - מיא סלקא להו השקה, דהוי כמי שזרע וחזר ונטלן. דוריעה מטרהה מטומאה, דתנן (תרומות פרק ט משנה ז): שתילי תרומה שנטמאו ושחלן - טהורין. בתשובת רבינו גרשון מצאנא כר. ציר לאו בר קבולי טומאה - דוריעה בעלמא הוא שירצאה מן הדגים כשמולחין אותן. משום כך מיעוטא דמיא - דמקבלי טומאה, והשקה לא מהניא להו. הואיל ורובא ציר, ובאכול לא סלקא השקה - בטלי להו ברובא, ולא הוי הציר טמא. לא שנו - דבטלו ברוב ומותר הציר, אלא לטבל פיתו. אבל לתקן את הקדירה אסור - שהמים שבתוך הציר מוצאין מים שבקדירה, ומצטרפין יחד, ורבין על הציר ומטמאין אותו. מצא מין את מינו וניעור - מתורת ביטול, וחזר לטומאה. להאי שמעתיא - דרבי ירמיה.

רבי אליעזר ורבי שמעון אמרו דבר אחד - אף על גב דרבנן מודו לרבי שמעון דבטל כשהוציאוהו בספל לבית החיצון, כדאמר בגדה פרק "המפלת" (כזא). מכל מקום לא אשכח "אמרו דבר אחד" אלא מרבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון, דלעניהם בטל בתחלת לידה. ואף על גב דמילתא דרבי אליעזר בן יעקב לא דייקא כלל דבטל, אלא דרבי חייא הוא דקאמר הכי - יש לומר ד"תני רבי חייא" דקאמר, היינו שהיה שונה בה במילתיה דרבי אליעזר בן יעקב דאינה מטמאה במגע ולא במשא. והכי איתא בהדיא בתוספתא.

ער שיעגילו ראש כפיקה - הא דתנן בפרק "המקשה" (חולין עב). בהמה שמת עוברת במעיה, והושיט הרועה ידו טהור - כשלא העגיל כפיקה. וכן איך דתני התם: אשה שמת ולדה במעיה ופושטה הדיה כי האשה טהורה עד שיצא הולד, ומשמע בגמרא דטהורה משום דהויא טומאה כלועה, והדיה טמאה שמא יוציא ולד ראשו חוץ לפרחודור ולאן אדעתה - כשלא העגיל ראש כפיקה גמי איירי. דאין לומר דלעולם הוי כפיקה, וקודם פתיחת הקבר. דהא לא מטמא אלא גזירה שמא יוציא ראשו חוץ לפרחודור. משמע דקודם לכן טהורה, אף על גב דפתיחת הקבר הוא קודם לכן, דהא ביציאת ראש חוץ לפרחודור הוי כילוד לגמרי. בצד העליון של מגופת החבית - יש באתה מגופה כעין בית יד שעושין לאוחזה, והוא עגול כעין אותה שקורין פיל מיילי בלעז. הנהך מיעוטא דמיא בטלי להו ברובא - ולא דמי לשאר איסורין שהיו גבולות טעם. דלא אתמר "טעם כעיקר" לענין טומאה. וכן נבילה בטילה בשחוטה לענין טומאה. אפילו חזר ונתבשל הכל בידו. כמילי להו ברובא - ואפילו הוי מחצה על מחצה, מכל מקום מטעם דלא בטל - סלקא להו השקה.

אבל לקדירה לא מין את מינו וניעור - לא דמי להא דאמרין בפרק "גיד הנשה" (חולין קב). ובפרק "הקומץ רבה" (מנחות כגא). ובפרק בתרא דעבודה זרה (עגא). סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. דהתם אין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערבו ואי אפשר להבדילו, ובכל מקום שישנו - היתיר הוא, לפיכך שייך לומר: סלק. אבל היכא דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים הטמאים - אין שייך לומר בו סלק. וניעורו - פריש הקונטרס: שהמים חוזרים ורובים על הציר ומטמאין אותו. ולא דק, דציר לאו בר קבולי טומאה הוא. אלא זהו ניעור - דמקמי הכי בטל הציר מן המים טומאת משקין מחמת רוב ציר, ועכשיו שהמים ניעורו לכמו שזן תחלה קודם שנתערבו בציר. יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא בר - הקשה הרב רבי אפרים: דהכא אית ליה לרב דימי דאפילו טהרה עוררת טומאה. ובפרק בתרא דעבודה זרה (עגא) אית ליה דאפילו איסור אין עורר איסור. דקאמר: המערה יין

סלקא להו טבילה בהשקה, שנותן חבלי במקוה עד שעוברים מי המקוה על פיו, ונושקין עם המים שבתוך חבלי. ואף על גב דאכול ומשקה לית להו טהרה במקוה - מיא סלקא להו השקה, דהוי כמי שזרע וחזר ונטלן. דוריעה מטרהה מטומאה, דתנן (תרומות פרק ט משנה ז): שתילי תרומה שנטמאו ושחלן - טהורין. בתשובת רבינו גרשון מצאנא כר. ציר לאו בר קבולי טומאה - דוריעה בעלמא הוא שירצאה מן הדגים כשמולחין אותן. משום כך מיעוטא דמיא - דמקבלי טומאה, והשקה לא מהניא להו. הואיל ורובא ציר, ובאכול לא סלקא השקה - בטלי להו ברובא, ולא הוי הציר טמא. לא שנו - דבטלו ברוב ומותר הציר, אלא לטבל פיתו. אבל לתקן את הקדירה אסור - שהמים שבתוך הציר מוצאין מים שבקדירה, ומצטרפין יחד, ורבין על הציר ומטמאין אותו. מצא מין את מינו וניעור - מתורת ביטול, וחזר לטומאה. להאי שמעתיא - דרבי ירמיה.

בכוורת. פרק שלישי – הלוקח בהמה דף כב עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"

תוספות

יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו – ראשון ראשון בטלו ויש לומר: דהבא משמיה דריש לקיש, והתם משמיה דרבי יוחנן. ומידו קשה לרבי יוחנן, דאפילו בטומאה דחולין דקילא, דייקין בסמוך ממתניתין וברייתא דטומאה עוררת טומאה, דקאמר: שמה יביא קב חולין טמאין וכו' – כל שכן דאסור יש לו לעורר אסורא ומילתא דפשיטא היא בבבליה התלמוד דאסור מעורר אסור. ובפרק "הערל"

(יבמות פב.) נמי אמרין דנתן סאה ונטל סאה – כשר עד רובו, אבל יתר ממנו – א, ולא, 2 אמרין ראשון ראשון בטל. ובפרק "נטל" (שבת קמב.) סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין, ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחרת – אסור ומידו, אין משם ראה כל כך, דהתם 3 משום דסאה ראשון נתיי אסור, מכל מקום לא נתבטל, דצריך להדיח. ועוד אשכחן בפרק "הגדר מן הדיק" (גדרים נו.) דרבי יוחנן 4 אית ליה אפילו גידולי היתר מעלין את האסור, ומידו, אין משם קשיא, לפי מה שרגיל רבינו תם לחלק בין היתר דגדל בלא הפסק להיבא דאסור, ומעמיד ההיא דעבודה

זרה במיפסק פסוק. כדאשכחן בפרק בתרא דנדה (עא.) גבי דם תבוסה, דמחולק בין פסק ללא פסק, ובפרק "התערובות" (נבחים עח.) דאמרין: דם לתוך המים ראשון ראשון בטל – התם איירי בפסק. והוא דשמה רבו הנוטפין על הוחולין – היינו שמה ירבו בלא הפסק. ומתוך כך מפרש רבינו תם ב"הגדול" קמא (בבא קמא ק.) ובריש בבא בתרא (בא.) דנקט: נפרצה אומרין לו "גדור" תרי זמני, דאם יש תוספת מאתים בין שני הפעמים – אין מצטרפין לאסור, כיון שיש הפסק. אבל קשה מהא דשמעתין, ובפרק "הערל", דאפילו בלא הפסק אמרין

דחור וניעורין ונראה לרבי, דבכל דהוא ניעור, אפילו בהפסק, וגבי דם תבוסה בפרק בתרא דנדה (עא.) – דברדרגן הקילו, וההיא דתערובות דם – שאני התם, דיש דחוי אצל קשים. דכיון שנודית כל טיפה וטיפה כשנשפלה – שוב אינה חוזרת ונראית. וההיא דרבי יוחנן דעבודה זרה (עבא.) דקאמר: ראשון ראשון בטל – היינו כל זמן שבהיתר ששים על האסור דליכא נתינת טעם. ואסורא משדו דמתניתין דהתם קאי. וזה לשון "ראשון בטל" דין נסך נראה – עד רובו לשל היתר. אבל אם רבה אסור – אסור, שאיסורין המתבטלים חוזרים וניעורין. ונראה דמאן דאית ליה בין נסך החמור באיסורא לוג היתרא ראשון ראשון בטל – כל שכן בשאר איסורין, או שמה בדבר זה הקילו בין נסך יותר מבשאר איסורין, דבשאר איסורין חורו וניעורו כשרבה האסור כל כך שאין בהיתר ששים. ועוד נראה, שגם יין נסך אינו בטל ראשון ראשון עד רובו, אלא עד ששים, וכן שאר איסורין. ואינו חלוקין אלא היבא דנפיש עמודיה טפי מחבית כמו שאפרש, או בהיתרא לוג איסורא. פירוש: שבתחלת התערובות אסור והיתר אין ששים דהיתר לגבי אסור. ובין נסך אם יסוף היתר לתוכו עד עולם – אסור. ובשאר איסורין מותר כשרבה כל כך שיהא ששים של היתר. ושמה אפילו בנפסק לא אמרין ראשון ראשון בטל, כמו בחתיכת בשר שכולעת טעם נבילה, אפילו למאן דמפרש התיבה עצמה נעשית נבילה בשאר איסורין כמו בבשר חלב. דלא אמרין התיבה עצמה נעשית נבילה אלא לשון הויעל לו פליטה, משום דאפשר לטסוק, אבל רביה תועיל. ואם רבינו כיון דלבסוף נמי איכא ששים של היתר, כלכך בטל היתר נסך – מאי אירא משום ראשון ראשון בטל, כיון שגם לבסוף יש ששים? יש לומר: דדוקא נפיש מחבית לבד, דלא נפיש עמודיה כולי האי, ואף על גב דנפיש טפי מצרור. אבל היבא דנפיש עמודיה טובא – אבל בטל, אפילו יש ששים בהיתר. ולהכי קאמר "ראשון ראשון בטל" – שאם נפל בבית אחת אינו בטל, אף על פי שיש ששים יין מן ההיתר. ושמה דוקא יין נסך, אבל טבל אינו בטל בשום ענין במינו. או שמה יין נסך בטל, ומינה שמענין דכל שכן וטבלו, ולרבותא נקטיה. וכן נראה לי עיקר "ראשון ראשון בטל", דדוקא עד ששים דפרישית, באיסורא לוג היתרא. ובהיתרא לוג איסורא – בכל שהוא. אבל בשאר איסורין, אפילו היתרא לוג איסורא – חורו וניעורו היתר כשהוא רבה עד שיהא בו ששים. ומי פירות במקום שמעלין, נתן סאה ונטל סאה עד רובו – אין לתמוה למד בטלין מי פירות ונחשבין כמים, דהכי גמירי לה, דתנן: מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין. וכהאי גוונא דמעלין – הרי הם כמים להעלות, וכי איכא רוב – חורין ונעורין. ולמאי דפרישית, מאן דשרי על ידי "ראשון ראשון בטל" לא שרי אלא עד ששים. אבל נפקא לן מידא אי הלכה כן אי לא, לאותן שנהוגין בעשוי היתר הנאה בשכשוך גוי ובסתם יינם, שהרי פסק רבינו תם שהיון המותר בהנאה, אין לו לומר שאוסר בכל שהוא, ודבר פשוט הוא. ונראה לי דבריו. שלא להחמיר בו חומרא דין נסך לאסור במשדו, כיון דמותר בהנאה באיסורין קלין. ורבינו תם פסק לשם: קיימא לן ברכין דלית ליה "ראשון ראשון בטל", ולא שרי אלא בנפל שם קיתון של מים. ונראין דבריו במה שאומר הלכה ברכין, אם בא לחלוק על רב דמי ורב יצחק, כדאמרין ב"הבא על יבמות" (יבמות סד.) בסופו: אבין בר סמבא, יצחק סומקא לאו בר סמבא, אבין יש לו בחורה. אבל זה אין בידי הלוכית, אם רבין בא לחלוק אם לא. כי יש לומר שלא בא לחלוק, ומה שהעריך ביטול על ידי מים – דוקא היבא דיעידה מחבית לבור לרב יצחק, ולרב דמי – בדנפיש עמודיה טפי מחבית. ואפילו לרבינו שלמה דלא מפרש לרב דמי חבית דוקא, נוכל לומר שאין רבין חולק על רב יצחק. ובמערה מחבית דבר (רבא) ורבין. ולמאן דתנאי ההיא דרב שמואל ברבי יהודה דנפל שם קיתון של מים אמנתאין – מצי סבר רב דמי, ויעמיד משנה ברב דמי בהיתרא לוג איסורא. ולהכי לא בטל כל זמן שאין שם מים. וזה שפירשתי שסבור רב שמואל ברב דמי, יכול להיות אם נפרש דרב שמואל ברבי יהודה לומר דתנאי ליה אמנתא לא בעי תחלה – היינו שאין לרוביה מלתייה דרב שמואל דבעי תחלה. אבל ככל מקום אמר רב דמי, כיון שיש לו תחלה, אבל נאמר דאסור נפרש שחולק על אהר דרבי יוחנן דלמקיה, דמוגן וערסם זה בזה, דמשמע דבעי מוגן תחלה ואחר כך ערבן. אם נפרש כך שוב לא נוכל לומר שסבור רב שמואל "ראשון ראשון בטל". דכיון דבעי מים תחלה סבירא ליה במשדו באיסורא לוג היתרא, אם כן לית ליה לא דרב דמי ולא דרב יצחק. מידו, דאין צריך לפרש כך, אלא כדמשתעי פשוטה דשמעתין, דלא בעי תחלה, ופליג אההיא דרבי יוחנן דמוגן וערבן, אין מני, לא פליג, ובכירא ליה הוא הדין ערב תחלה. ולא נקט מוגנה ברישא דוקא, דהא לא גרסין בפסחים "מוגן ואחר כך ערב", ולדוד משמע לגמרי דוקא, אלא: "מוגן וערב". וכל הני ביטול דההיא דשמעתין, דמוגן וערבן, המערה מחבית לבור, וההיא דשמעתין דשמה יביא קב ממין אחר וקב ועוד ממין זה – יכולין להעמיד בשלא נתכוון לבטל ולהתיר את האיסור או לטורח את הטמא, שאם לא כן לא הוי בטל. ובנפל קיתון של מים תחלה אין לחלק בין נתן במתכוין לנפל. אבל לבסוף למאן דלא בעי תחלה – דוקא נפיש מחבית קאמר. ובההיא דציר, דקיימין דלא קאמר אמרין סלק את מינו כמו שאנו ושאינו מינו רבה עליו ממשטלו – יש לומר דההוא אמורא אית ליה.

תירום ותירק – בירושלמי תני: "תשרף". וקשה: אטו בשופטני עסקינן, שמתורין ליהנות בשריפתן ואינם חפצים. ומניחים אותה לרקב? ואין לנו להשימע במה שאין בני אדם רגילים לעשות! ורבינו תם מפרש: ד"תירק" ר"תשרף" – הכל אחד. והגמרא שלנו מפרש ו"תשרף" דתן – היינו בלא הנאה, כעין רקבון. דאי שרית בהנאה – אתי למיכילה, הואיל וסברא היה להתירה על ידי בטול, כדאמר רבן תעלה ותיאכל בו, והכי קאמר: או תרקב או תשרף. בלא הנאה. ועוד יש לפרש: דמחלוקת של בני בבל ושל בני ארץ ישראל, מהתלמוד שלנו והתלמוד ירושלמי. וכוונן כן בבבא אחרת ששנה באותו פרק, דקתני: אחר שהודו רבי אליעזר אומר תירום ותירשק, קתני בתוספתא: תירום ותירק, ואפשר דאיכא תני דהי ואיכא תני דהי. וכן נמי אשכחן בפרק "מצות חליצה" (יבמות קד.) (שפירש לעיל) גבי קטנה שחליצה, ובפסחים שלנו גרסין: "חליצה פסולה", ובירושלמי גרסין: "כשירה". ובריש "מקום שנהרג" (פסחים ג.) בההיא דכל הספחים אסורין חוץ מספחין כרוב – אין התירסא כן בירושלמי ובמשניות. ואם תאמר: וכיון דתירק ואסירא בהנאה – אמאי תירום? הוי ערלה וכלאי הכרם בטלים באחד ומאתים, ואין צריך להרים. ותרומה באחד ומאה, וצריך להרים משום חזל השבט, ובא, כדי מירם מתסרא וסלקא על חזל השבט – יש לומר דלא מפרש רבן, **תעלה** ותיאכל – פירש כקונטרס: "תעלה" דלא לשון חזקא, ולא לשון חזקא. כדקתני לרבי אליעזר "תירום", ולרבן "תעלה". והא תנן בפרק בתרא של מסכת ערלה: התרומה ותרומת מעשר עולין באחד ומאה, וצריך להרים – התם משום הפסד דכחן, ואי יזיב ליה דמי – שפיר דמי. ותדע, דקתני סיפא: ערלה וכלאי הכרם אין צריך להרים, ואפילו הכי תנינן בהו לשון "עלייה". דתנינן: מי שהיו לו חבלי תלתן של כלאי הכרם בו וקתני: יעלו באחד ומאתים, עד כאן לשון הקונטרס. והדין עמו שפירש הטעם משום הפסד, כדמפרש נמי טעמא בירושלמי משום חזל השבט. ומידו, אף על גב דעיקר תקנת משום זה, היה מסתבר דאין יכול להפטר בדמים, דעד כאן לא פליגי רבי אליעזר ורבן בפרק "נטל" (שבת קמב.) ובפרק קמא דתמורה (יבא.) במדומע, דלרבי אליעזר מדמע בתרומה ודאי, ולרבן לפי חשבון, אבל פשיטא דקדושת תרומה יש בה. ו**כלב**ר, שלא היה במקום אחד כביצה – פירוש: כביצה מן התרומה. שהתרומה היא חלק אחד ממאה ואחר, צריך שלא יהיו (שני) ובעיטה מאה ואחד ביצים, שאם כן היה בה כביצה מהתרומה טמאה, ואין הטמאה יכול ליבטל במאה של טהורה שהוכשר, שהרי טמאתה הבל, ודומה במטעם תרומה ביצים. שהתרומה טמאה שוקרה על ידי בטולה, ומידו, מהאי טעמא לחודה לא הוי מיתסר, דכיון שכבר נתטמאה התרומה והכל חולין מותרת לזרים – מה קפידא יש אם טמא חולין? אלא בעינן שלא יטעה לבטל קב חולין טמאין בקב ועוד, כדמפרש עלה. רמח טעם" דעולא קאי בין ארבי אליעזר בין אדרבן. ואם תאמר: חולין טמאין נמי שנתבטלו ברוב חולין טהורין – נידוש נמי להכי? ויש לומר: דהתם במתבטל מיעוט חולין טמאין ברוב טהורין – ליכא למיחש שמה יביא קב חולין טמאין, וקב ועוד ממין חזק. כי ידוע דשם טומאה לא פקע מן חולין טמאין המעורבין בטהורין, אבל הכא סבור הוא דשם טומאה פקע לגמרי מאחר דשרינן לאכילה לזרים, הכל לרבנן, או המאה לרבי אליעזר, אף על פי שהתרומה מעורבת בהם.

למאה חולין טהורין – שלא הוכשרו ולא סימאתן בנפילתה. **תירום** – ירום משם סאה, ותירקב – כדן תרומה טמאה, שאני אומר בו ותרומה טמאה אסורה באכילה. **תעלה** – תיבטל, ותיאכל עם חוליה. ומשום גזירה יתן דמים לכהנים. או ירים ממנה סאה ותאכל לכהנים. **ניקודים** – ביובש, כמו "בש היה נקודים" (יהושע ט.) דעכשיו, אף על גב שיש בה טמאה וטהרה – אין מטמאה את הטהרה בלא הכשר. וטמאה בטלה בטהרה ותיאכל ניקודים. וקליות – נמי, דלא מיתבשרי ולא מקבלי טומאה. **או** תלוש כמי פירות – כמו מי תפוחים ותותים. דמי פירות אין מכשירין. **אותן חולין לרבי אליעזר מה תהא עליהם** – דלרבנן, הא אמרין בבבליה, בין חולין בין תרומה – יאכל נקודים או קליות. **אלא**

- 1 לְמֵאָה סֵאִין שֶׁל חוּלִין מְהוּרִין, וּבִזְזָה הַתְּבִטְלָה הַתְּרוּמָה
- 2 בַּחוּלִין, שֶׁכֵּן הַתְּרוּמָה עוֹלָה בְּמֵאָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר,
- 3 תִּירוּם – יָרִים סָאָה אַחַת מִתּוֹךְ הַתְּעֵרֻבָּת, וְתִרְקַב – וַיִּנִּיחַ
- 4 אוֹתָהּ לִירְקַב כַּדִּין תְּרוּמָה טִמְאָה שֶׁאִסּוּרָה בִּאֲכִילָה, שְׂאֵנִי
- 5 אָמַר הִיא כְּאֵה שֶׁנִּפְלָה הִיא כְּאֵה שֶׁעָלְתָה, כְּלוּמָר, תּוֹלִים
- 6 שְׁאוֹתָהּ סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה, הִיא הַסָּאָה שֶׁהוֹרְמָה מִתּוֹךְ
- 7 הַתְּעֵרֻבָּת, וְתְרוּמָה טִמְאָה אִסּוּרָה בִּאֲכִילָה, וְלִכֵּן תִּירְקַב,
- 8 וְחֻקִּים אָמְרִים, תַּעֲלֶה – תִּתְבַּטֵּל הַתְּרוּמָה, כְּלוּמָר, נִתְבַּטְּלָה
- 9 הַתְּרוּמָה בְּמֵאָה, וְרֵאִיָּה הִיא לֹאֲכֹל יָחַד עִם הַחוּלִין
- 10 שֶׁנִּתְעַרְבָּה בְּתוֹכָם, וְתִיאָכֵל נִקְוִיִּים – בִּיּוּשׁ, כְּלוּמָר, מִכֹּל
- 11 מְקוֹם יִזְהַר שְׁלֹא יִבּוֹא עַל הַתְּעֵרֻבָּת אַחַד מִשְּׁבַעַת הַמִּשְׁקִים
- 12 הַמִּכְשִׁירִים אֶת הָאוֹכֵלִים לִקְבֹּל טִמְאָה, כִּי שְׁלֹא תִטְמָא
- 13 הַתְּרוּמָה הַטִּמְאָה שֶׁבַּתְּעֵרֻבָּת אֶת הַחוּלִין שְׁבָהּ, אִי קָלִיזָת –

אגרות קודש

ב"ה, ב' אייר, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר גרשון דוד שי' המכונה ד"ר כהן

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו וגם התדפיסים והספר, ותי"ח עבור התשורה, אף שלרגלי הטרדות נתעכב המענה ואתו הסליחה.

כדרך יהודי להוסיף נופך משלו, רצוני לבוא בהערה בהנוגע לתדפיס מאמרו על נושא ד' השבויים שעברתי עליו בחפזה, ובהמשך לשיחתנו כענין זה. והנה מצד אחד פותחין בשבח בנוגע להמצאה וסברות שמביע שם על מקור הנוסח והשיגרה של ד' השבויים והפרטים בזה. ואחרי בקשת סליחתו מוכרחני לומר שאין הענין בכללותו מתקבל אצלי על הדעת, ובהקדם מה שמספרים על גדול בישראל שבשיחה אתו אמרו שכתוב ברמב"ם כך וכך, ואמר לא הוא, והוסיף, לא משום שהוא בקי בכל חדרי הרמב"ם וכל רז לא אניס לי, אלא כיון שהענין לגמרי אינו הולם כל שיטת הרמב"ם אי אפשר שיהי' כתוב אצלו ענין כזה.

ועל דרך זה בנידון דידן, שהביאור שמציע במאמרו שהראב"ד בעל ס' הקבלה הוא המציא הסברה שהיו שבויים, ר' חנוך וכו', ושנשבו והגיעו בעונה אחת למקום פלוני ופלוני וכו'. כי מהשקפה פסיכולוגית [וארשה לי להביע דעתי בחריפות יותר - מבלי גישה קדומה שהכרח להמציא דבר חדש], הרי אין סברא זו מתקבלת בשכל כלל, והטעם פשוט: הרי אין כל ספק שהראב"ד הי' שומר תורה ומצוה וידע הציווי מדבר שקר תרחק, וגם חי בתקופה ובמקום שלא הי' במרחק מופלג בזמן ומקום מתקופת הד' שבויים. ולכן אין הדעת סובלת שהראב"ד המציא הענין של ארבעה השבויים בכדי לחזק סברותיו ושיטתו, ולא עוד אלא שרוב המכריע של בני דורו קבלו חידושו בלי כל פקפוק!

מובן שלא נעלמו ממני הטענות על בעל ספר הקבלה בנוגע תאריכים וכו"ב. אבל זהו על דרך שכמדומה הזכרתי בשיחתנו שאפשר שלא יהי' מדייק דיוק ככל הדרוש בנוגע למקורות ובעלי שמועה וכו' וגם אפשר לטעות ואולי להתאמה בכיוון בנוגע לתאריך במאורע שנמשך משך תקופה, מתחילתו לסופו, וכמו שהזכרתי בשיחתנו, כגון בנוגע לחתימת התלמוד או חתימת המשנה, שכל זה אינו ענין של היפך הציווי מדבר שקר תרחק, אלא שאפשר לתפוס חתימת התלמוד בסוף ימיו של רב אשי, ושני יכול לקשר זה עם רבנן סבוראי, כיון שמובאים מהם מאמרים בש"ס, ועד"ז אפשר להסיק שנחתם התלמוד באמצע ימיו של רב אשי, וכו' וכו'. אבל אינו דומה כלל וכלל לחידוש והמצאה של ענין מעקרו, כמו שמציע כ' במאמרו, שאין דבר זה הולם יהודי שומר תורה, ובפרט אשר כנ"ל שהראב"ד חי לערך

אבי מוסיף להקשות על רבי ירמיה: והאמר רב חסדא, נבילה
 בנילה בשחוקה – חתיכה של בשר נבילה, שנתערבה בשתי
 חתיכות של בשר בהמה שחוטה, ואין ניכר איזו היא הנבילה
 ואיזו היא השחוטה, נתבטלה חתיכת הנבילה שהיא המיעוט
 בחתיכות השחוטה שהן הרוב, ושוב אינה מטמאה, לפי שהיא
 תערובת מין בשאינו מין, שכן אי אפשר (לנבילה שתיעשה
 שחוטה) [לחתיכת הבשר השחוקה שתיעשה – שתחול עליה
 תורת נבילה] לענין טומאה, ולפיכך חשבה ה'שחוטה' כמו
 שאינה ממין הנבילה והנבילה בטילה בה, גם לדעת רבי יהודה
 הסובר (מנחות כג.) שמין במינו אינו בטל. ואם אמרת שהטמאה
 שנתבטלה עדיין חשובה כאילו היא קיימת, קשה נהי [אמנם]
 דבמנע לא מטמא, מכל מקום לטמא במשא, ומדוע סתם רב
 חסדא דבריו שהנבילה בטילה, ולא פירש שבטלה רק לענין מגע.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב דימי לאביי, אתון בדרב חסדא
 מתניתו לה – אתם שונים את ההלכה הזאת בשם רב חסדא,
 ואם רב חסדא אמר כן בודאי שנתכוין לומר שאינה מטמאה לא
 במגע ולא במשא, לפי שרב חסדא אמורא היה, ודרכו של
 אמורא לפרש דבריו, ואם היתה כוונתו לטומאת מגע בלבד,
 היה לו לפרש, אמן בדרב חסדא מתניתו לה – אבל אנחנו
 שונים את ההלכה הזאת בשם רבי חיאי, ואין דרך התנא לפרש
 כל כך, דתני רבי חיאי – שנה רבי חיאי בברייתא, נבילה
 ושחוקה בנילות זו בזו לפי שהיא תערובת מין בשאינו מין,
 ואיתמר עלה – ונאמר על הלכה זאת, אמר רבי יוסי ברי
 חנינא, מהור מלמא במנע אכל מטמא במשא. והטעם בזה,
 לפי שהטמאה שנתבטלה, עדיין חשובה היא כקיימת, ומטעם
 זה גם במים הטמאים שנתבטלו בציר, אם ניתוספו עליהם מים
 טהורים, מצא מין את מינו ונתעוררה הטומאה שנתבטלה.
 מקשה אביי לרב דימי על שיטת רבי ירמיה: והא דתני, רבי
 אליעזר בן יעקב אמר, בהמה נפה שעדיין לא ילדה ששפעה
 חררת דם – שהפילה חתיכת דם, והוא סימן שהיה בה ולד
 שנימוח בה, הרי זו תפקר – קוברים את החררה כאילו היה בה
 בכור ונפטר מה בנכורה – הולד הבא שתלד אין בו דיני בכור,
 ותני [ושנה] רבי חיאי בברייתא, אינה מטמאה לא במנע ולא
 במשא, והתבאר לעיל (כג.) שהטעם בזה הוא מפני שנתבטלה
 ברוב דם וגוונים היוצאים עמה, ולדבריו שהטמאה שהתבטלה
 נחשבת כאילו קיימת, קשה, אמאי – מדוע הדין כן, (ד' נהי
 [ד' במנע לא מטמא, מכל מקום מטמא במשא. אישתיק –
 שתק רב דימי, ולא היתה בידו תשובה על קשיית אביי.
 אבל הגמרא מתרצת: דלמא (ודאי) שאני הכא דהויא לה
 טומאה פרוקה – אולי שונה הדבר כאן בחררה, שהיא טומאה
 סרוחה, כלומר, שהולד שהיה בחררה התעפש ואינו ראוי עוד
 לאכילה, ולכן אינו מטמא.
 מקשה הגמרא על תירוצו זה: הניחא לרב פדא, דאמר טומאה
 פרוקה עד לגר – הנבילה מטמאת טומאה חמורה, שהיא
 טומאת משא, כל זמן שהיא ראויה לאכילה לגר תושב, כלומר,
 לאדם, אבל אם סרחה כל כך עד ששוב אינה ראויה לאכילת
 אדם, שוב אינה מטמאה במשא. וטומאה קלה עד לבלב – אבל
 עדיין מטמאה הנבילה בטומאה קלה, שהיא טומאת מגע, עד
 שתתעפש לגמרי ולא תהיה ראויה אף לאכילת כלב, ולפיכך
 הדבר מובן, שכן הא לא חזיא לגר – חררה זו אינה ראויה
 לאכילת גר לפי שסרוחה היא, ולפיכך אינה מטמאה במשא, וגם
 במגע אינה מטמאה לפי שהולד נתבטל ברוב דם וגוונים
 היוצאים עמה, אלא לרבי יוחנן דאמר,

לרבי אליעזר מה תהא עליה, כלומר, לדעת רבנן הרי שנינו
 שכל התערובת תאכל באופן שהחולין לא יוכלו לקבל טומאה,
 אבל לרבי אליעזר הסובר שיש להוציא מהתערובת סאה אחת
 ותולים שהיא הסאה שנפלה, יש לברר האם צריך להקפיד על
 השאר שלא יוכל לקבל טומאה מן התרומה הטמאה שבתוכה
 או לא. משיבה הברייתא, גם לרבי אליעזר הפירות הנותרים
 יאכלו נקודין, או קלות, או ילושו במי פירות, או תתחלק
 לעיסות ובלבד שלא יהא בפיצה במקום אחד, וכמבואר בדעת
 רבנן.
 ואמר עולא, מה הטעם שצריך להקפיד שלא יקבלו טומאה
 ולא נהגים בתערובת כחולין גמורים, והרי לרבנן התרומה
 הטמאה נתבטלה לגמרי, ולרבי אליעזר מלבד הביטול גם אומר
 שאותה סאה כבר יצאה מהתערובת, נזירה שפא יביא קב
 חולין טמאים במקום אחד, ויערבם בקב ועוד ממין זה –
 מתערובת זו, ספר איכמלינהו ברוכא – וסבור שבכך יוכל
 לבטל את הקב של החולין הטמאים ברוב החולין הטהורים,
 ובאמת אינו כן, שהרי כיון דאיכא האי משוה – מאחר שיש
 בתערובת מעט מן התרומה הטמאה, נמצא שכאשר מערב
 אותה עם קב אחר של חולין טמאים, מצא מין את מינו ונעורר
 – מצטרף המעט תרומה טמאה לקב חולין הטמאים, ומעתה שוב
 אין כאן מיעוט של טומאה רק מחצה על מחצה, ועל ידי כך
 נתעורר אותו משוה מתורת הביטול שהיתה עליו וחזר
 לטומאתו. ומכאן מוכיח רב דימי לאביי שטומאה שנתבטלה,
 יכולה להתעורר ממצב הביטול ולחזור לטומאתה. ולכן מים
 טמאים שנתבטלו בציר, אין לערבם בקדירה, שכן כאשר יצטרפו
 אותם מים עם המים של התבשיל, יתעוררו מתורת ביטולם
 ויחזרו לטומאתם הראשונה, וברבי ירמיה.
 דוחה הגמרא: אמר ליה אביי לרב דימי, וכי אם מצאנו
 שטומאה עוררת טומאה יש להוכיח מכך שגם פרוקה עוררת
 טומאה. כלומר, אין הוכחה מדבריה עולא לדין ציר, לפי שבדברי
 עולא החשש הוא שיביא חולין טמאים, ועל ידם תתעורר
 הטומאה שהתבטלה בתוך התערובת, אבל בציר, המים של
 הקדירה הם טהורים ומניין שבכוחם לעורר את המים הטמאים
 שנתבטלו בציר, ולהחזירם לטומאתם.
 הגמרא מקשה על רב ירמיה, ממשנה הדנה באפר פרה הראוי
 להזאה, שנתערב באפר פסול: איתיה – הקשה אביי לרבי
 ירמיה, שנינו במסכת פרה (פ"ט מ"ז), אפר של פרה אדומה הקשר
 להזאה, שנתערב באפר מקלה – אפר אחר, חולבין אחר הרוב
 לטמא, שאם הרוב הוא מאפר הפרה מטמאה התערובת את
 הנוגע בה כדן נוגע במי פרה. אי רוקא [ואם הרוב] אפר
 מקלה הוא, לא מטמא. ואי אמרת טומאה במאן דאיתיה דמי
 – ואם אתה סובר שהטומאה נחשבת קיימת, ולכן אם מצאה
 טומאה אחרת מצטרפת אליה, נהי דבמנע לא מטמא, לטמא
 במשא – אמנם אפר מעורב זה אינו מטמא במגע, מפני שכל
 הנוגע בו תולין שנגע רק בחלק הטהור שבו, מכל מקום יטמא
 במשא, שכן הנושא את האפר המעורב נשא גם את החלק
 הטמא שבו, ומי חטאת ואפר חטאת מטמאים גם במשא, כמבואר
 במסכת יומא (ד').
 מתרצת הגמרא: הא איתמר עלה – הרי נאמר בבית המדרש
 על משנה זו, אמר רבי יוסי ברי חנינא, מה ששנינו שאם הרוב
 הוא אפר מקלה טהור, ביאור הדבר הוא, שמהור מלמא
 במנע, אכל מטמא הוא במשא. ולכן אין קושיא מכאן על רבי
 ירמיה.

כדי שקיום המצוות יהיה כדבעי – הוא עלידי לימוד התורה, דתלמוד מביא לידי מעשה.

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף כג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ריש"י תוספות

אלא לרבי אליעזר — דאמר: "שאני אומר", מי חשבין להו כטהורין לגמרי וקאמר: יאכלנו נקודים או ילושו. מה טעם — לא חשבין להו חולין גמורין, לרבנן — כיון דבטלה, לרבי אליעזר — הואיל ואית ליה "שאני אומר" גיירה שפא יביא כו' — דאי חשבין להו טהורין לגמרי, איכא למיחש כי הוה ליה

קב שאר חולין טמאן — מייתי לה, ומערב לה בקב ועוד ממין זה, וקסבר: איבעלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד. וכיון דאיכא בהאי קב ועוד משהו אחד מומא טמא מן התרומה טמאה שנפלו שם ובטלין — עכשיו מוצא טמא ראשון את טמא שני, וניעור מתורת טהורה ומצטרף עם זה, והוה להו פלגא ופלגא ולא מיבעל. אלמא, טומאה שבטלה חזרה וניעורה מתורת טהרה! אפר ליה אם טומאה עוררת את טומאה טהרה יעורר את הטומאה — בתמידה. כלומר, מים שבקדרה, שטהורים — והיא יעוררו מים שבציר לטמא אייתיבה — לרבי ירמיה. אפר כשר — של פרה אדומה. אפר מקלה — אפר דעלמא. לטמא — את הנוגע בה, כדכתיב: "הנוגע במי נדה יטמא" (במדבר יט). ואי אמרת טומאה — המתבטלת ברוב לא בטלה לגמרי, אלא כמאן דאיתיה דמי, דאי משכחת טומאה אחריית מעטרפת בהדה. נהי דהאי אפר במגע לא מטמא, דכיון דרובו טהור אמרינן באפר מקלה נגע שהוא הרוב. אבל במשא מיהא ליטמא, דהא מכל מקום הטומאה נשא ודוסטי. וקיימא לן דמי חטאת ואפר חטאת מטמאן במשא בפרק קמא דיומא (דא, ב). בשילהי בשחושא — חתיכת נבילה שנתערבה בשתי חתיכות שחוטות — בטלה נבילה ברוב מלטמא, דמין בשאניו מינו בטל, והאי — מין בשאניו מינו הוא. דאי אפשר לשחושא שתיעשה נבילה — ומאן דגריס "שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטת" — שבשטא דהא, דהא אפשר לנבילה שהתא לה תורת שחוטת, שלא תטמא כלום, כגון כי מסרחא לה — פרחא טומאה מינה, כדאמרינן לקמן. הראיה לגר קרויה "נבילה", והכי מפרש במנחות בפרק "קריאת רבה" (כגא, ב) —

טומאה שבטלה כמאן דאיתא דמיא, דאי משכחת טומאה אחריית חזרה וניעורה — הכי נמי, נהי דבמגע לא מטמא דלא אולינן אחר חתיכת נבילה בשתיים דשחוטת, אינה מטמאה לא כמגע ולא כמשא — ואוקימנא לעיל: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואי טומאה המתבטלת ברוב כמאן דאיתא דמי — תטמא כמשא טומאה חמורה — דהיינו משא. עד לגר — עד שהיא ראויה לאכילת גר תושב. אבל אם סרחה ואינה ראויה לגר — תו לא מטמאה כמשא.

אבל

חבירו ויבטלו, ודייק מינה: שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה. משמע דבהיתר פשיטא לכולי עלמא דמבטל את האיסור, והכי נמי אם נימוחה הנבילה והשחוטת, אף על גב דבמשא טמא — ידחה פטור, אפילו היה אוכל כבדי אכילת פרס, אף על גב דמה נפשך הרי אבל כות נבילה כבדי אכילת פרס. וגבי ניד הנשה פריך בחולין (עטב, ב). לויטל ברובא ומשני: בריה שאני. משמע דאיסור מתבטל ברוב בכל מקום כי לא הוי בריה, או "את שדרכו" וכל שדרכו. ובסוף ביצה (לחא, ב) גבי ליטל מים ומלח לגבי עיסה, מייתי עלה: תנערב קב חזיטן של חבירו בקבים שלו, דנהי דלרבי יהודה לא בטל, לרבנן מיבעל בטיל! ויש לומר: דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה — קמא קמא בטל ברוב היתר. דמלי למגע, כשנגע חזירו ונגע דטהור, ואף על גב דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן, דהא נתבטל ברוב, מכל מקום נהי דגזר רבנן לענין משא — לא גזר לענין איסור, דלא דמי, משמע דפרישת. הנהיא לבר פדא כו' — תימה מאן לא פריך מהדיא דרבי שמעון דלעיל, דנימוק חולל עד שלא יצא? ומשום ביטול ברוב הוא, בדמפרש רבי יוחנן בדרבי "המפלת" (נדר כו, א). ולעיל נמי קאמר דאמרו דבר אחד, משמע דטעמא דרבי שמעון כטעמא דרבי אליעזר בן יעקב. ומזההיה הוה מצי לאקשווי אפילו לבר פדא, דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דראויה לגר. ומדאניה טמאה באהל — אלמא טומאה כמאן דליתא ויש לומר: דהוה מצי לדחויי כריש לקיש דפליג אדריב יוחנן בפרק "המפלת" (שם עמוד ב), דמפרש טעמא משום בלבול צורה. דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות, ולא חולין כמו שפירשתי בנדה. אי נמי, מטעמא דמת שלם יש כאן הוא דמטמאן שפיר. לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה — טהור, דתו ליכא הכא מת שלם. וריש לקיש מטהר ליה מטעם בלבול צורה. ועוד יש לומר: דהוה מצי לשנויי ההיא דנדרה כמאן דאמר: אין מאהיל וחזרו ומאהיל. מומאה חמורה עד לגר — הא דאיצטרך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב — לפי סברתו, דאית ליה: אחת זו ואחת זו עד לכלב. אבל לבר פדא — בלא טעמא דביטול ברוב. מומאה קלה עד לכלב — בטמאה קלה פשיטא ליה לכולהו דעד לכלב. כדנתן טהרות (פרק ח משנה א) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב. ובקונטרס פירש, דטומאה חמורה — משא, וטומאה קלה — היינו מגע. והא דאין חררת דם מטמא במגע — דאמרינן: בדם הלידה נגע, שהוא אב. והשתא לפירוש, אית נמי לבר פדא הא דאמר רבי יוחנן לעיל: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואין נראה, דכל טומאת נבילה, בין מגע בין משא, קרא טומאה חמורה. והוא עד לגר, דהא דריש טעמא בסמוך:

סבר אבטלינהו ברובא — תימה! מה יעיל? הא אין מבטלין [איסור] לכתחלה ואפילו שוגג אם בטלו — אינו מבטל, למאן דאמר בגיטין (נדר, ב). נפלו ונתפצעו, בין בשוגג בין במזיד לא יעלו מידה, איכא למאן דאמר חתם: בשוגג יעלו. ושמה הא חשיב שוגג, כשסבור שמתור לבטל. ואי אמרת טומאה כמאן דאיתיה כו' — מתוך פירוש הקונטרס משמע שבא לדקדק דאין טומאה עוררת טומאה, מדחשבינן טומאה כמאן דליתא, וזה אינה סוגית התלמוד, שביא אביי להקשות על עצמו דפירש דטומאה עוררת טומאה, ועוד, דתיקשי ליה ממתניתין: אלא אפילו לא חשיבא טומאה כמאן דאיתא, מכל מקום בדין הוא על טומאה שעוררת טומאה, דאי נמי לא הוה טומאה כמאן דאיתא.

נבילה בטלה בשחוטת — ומסיק: לענין מגע, אבל לענין משא — מטמא. ועל כרחיך כשיש בנבילה כוית במקום אחד, דאי לאו הכי — במשא לא מטמא. כדמוכח ב"העור הדרוט" (חולין קכד, ב). דשני חצאי יתים ונבילה שנתחבם בקיסם, אפילו חולין וחביא כל היום כולו — טהור, אלא חסד מרודד דרובו זה בזה קצת. ותימה: אי נגע בכל החיטים, אמאי טהור דאפילו נגע בכלול משמע דטהור, דומיא דמשא, ומידה, דיכא דלא נגע כולו בבית אחת, אלא נגע בזה וזהו נגע בזה — אפשר דטהור, כיון דבכל פעם שנוגע אין יודע שיהא נוגע בטמאה, ולא הוי נמי ספק טומאה ברשות היחיד, כיון דבטלה ברוב. ועוד יש לפרש: כשנימוח הכל יחד נבילה ושחוטת, והוי כמו מרודד. ואחאי, אפילו לא ידע הסיטן לרבי עקיבא ד"העור הדרוט" (שם). דאף על גב דפליג התם אפילו במרודד, דלא מטמא במשא — היינו בעור, אבל במרודד בקיסם — אפילו רבי עקיבא מודה, כדקאמר התם: ומודה רבי עקיבא בשני חצאי יתים שנתחבם בקיסם והסיטן שהוא טמא, ומוקי ליה במרודד. ואפילו לא ידע הסיטן דהתם דוקא, אלא אפילו במגע מטמא, דאי במגע לא מטמא — לא הוה מטמא במשא, מכל מקום בהאי דהכא לא מטמא במגע, דבטל ברוב. וקצת תימה: דכיון דחשיב הכא חיבור במרודד בקיסם, מההוא טעמא דמטמא במשא, משום דטומאה כמאן דאיתא דמיא — מההוא טעמא גופיה תטמא במגע ויש לחלק, ואם תאמר: וכיון דלא אתי הכא לכלל מגע, היכי מטמא במשא לרבי עקיבא? ויש לומר: דהני מילי כגון קולית חתומה, שאין יכול ליגע, או כגון שני חצאי יתים על העור, דפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא. אבל הכא, דאיכא שם שיעור טומאה במקום אחד, ובר מגע הוא אלא דאין יודע איזהו — בא לכלל מגע קרינא ביה. ואם תאמר: מאי שנא דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב, משום דסוף סוף הרי נשא כוית נבילה, ולענין איסור מהני דאפילו איסורין מבטלין זה את זה, כדאמר ריש לקיש בפרק "התערובות" (ובחים עתא, ב) דפילת וותר וטמא שבלח זה בזה ואכלן — פטור לכולי עלמא, אי אפשר שלא ירבה מין על

חבירו ויבטלו, ודייק מינה: שמע מינה איסורין מבטלין זה את זה. משמע דבהיתר פשיטא לכולי עלמא דמבטל את האיסור, והכי נמי אם נימוחה הנבילה והשחוטת, אף על גב דבמשא טמא — ידחה פטור, אפילו היה אוכל כבדי אכילת פרס, אף על גב דמה נפשך הרי אבל כות נבילה כבדי אכילת פרס. וגבי ניד הנשה פריך בחולין (עטב, ב). לויטל ברובא ומשני: בריה שאני. משמע דאיסור מתבטל ברוב בכל מקום כי לא הוי בריה, או "את שדרכו" וכל שדרכו. ובסוף ביצה (לחא, ב) גבי ליטל מים ומלח לגבי עיסה, מייתי עלה: תנערב קב חזיטן של חבירו בקבים שלו, דנהי דלרבי יהודה לא בטל, לרבנן מיבעל בטיל! ויש לומר: דלענין אכילה כל משהו ומשהו כשנכנס בבית הבליעה — קמא קמא בטל ברוב היתר. דמלי למגע, כשנגע חזירו ונגע דטהור, ואף על גב דמסתבר דטומאת משא גופיה ליתא אלא מדרבנן, דהא נתבטל ברוב, מכל מקום נהי דגזר רבנן לענין משא — לא גזר לענין איסור, דלא דמי, משמע דפרישת. הנהיא לבר פדא כו' — תימה מאן לא פריך מהדיא דרבי שמעון דלעיל, דנימוק חולל עד שלא יצא? ומשום ביטול ברוב הוא, בדמפרש רבי יוחנן בדרבי "המפלת" (נדר כו, א). ולעיל נמי קאמר דאמרו דבר אחד, משמע דטעמא דרבי שמעון כטעמא דרבי אליעזר בן יעקב. ומזההיה הוה מצי לאקשווי אפילו לבר פדא, דגבי טומאת מת לא שייך טעמא דראויה לגר. ומדאניה טמאה באהל — אלמא טומאה כמאן דליתא ויש לומר: דהוה מצי לדחויי כריש לקיש דפליג אדריב יוחנן בפרק "המפלת" (שם עמוד ב), דמפרש טעמא משום בלבול צורה. דהאי נפל שבשליא אין עליו לא תורת בשר ולא תורת עצמות, ולא חולין כמו שפירשתי בנדה. אי נמי, מטעמא דמת שלם יש כאן הוא דמטמאן שפיר. לפיכך לרבי יוחנן כשנטל כל שהו ממנו בדם הלידה — טהור, דתו ליכא הכא מת שלם. וריש לקיש מטהר ליה מטעם בלבול צורה. ועוד יש לומר: דהוה מצי לשנויי ההיא דנדרה כמאן דאמר: אין מאהיל וחזרו ומאהיל. מומאה חמורה עד לגר — הא דאיצטרך לעיל רבי יוחנן טעמא משום ביטול ברוב — לפי סברתו, דאית ליה: אחת זו ואחת זו עד לכלב. אבל לבר פדא — בלא טעמא דביטול ברוב. מומאה קלה עד לכלב — בטמאה קלה פשיטא ליה לכולהו דעד לכלב. כדנתן טהרות (פרק ח משנה א) כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול לכלב. ובקונטרס פירש, דטומאה חמורה — משא, וטומאה קלה — היינו מגע. והא דאין חררת דם מטמא במגע — דאמרינן: בדם הלידה נגע, שהוא אב. והשתא לפירוש, אית נמי לבר פדא הא דאמר רבי יוחנן לעיל: משום ביטול ברוב נגעו בה. ואין נראה, דכל טומאת נבילה, בין מגע בין משא, קרא טומאה חמורה. והוא עד לגר, דהא דריש טעמא בסמוך:

כשאנינה

כשאנה ראייה לגר אינה קרויה נבילה, והאי טעמא שייך בין למגע בין למשא. וטמאה קלה היא טמאת אוכלין, למעט בו ראשון ושני. ומצינו לשון טמאה חמורה וקלה (בבבא על זה בכריתות (בא.א.) ובגדה בפרק "בא סימן" (ג.ב.) גבי גזל שנפל לגת.

אחת זו ואחת זו עד לכלב – אין לפרש דטעמא דרבי יוחנן: "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותה", דההיא

אבילה (כלב) ולא אכלבו קיימא. אלא יש לפרש, מדכתיב (ב טז): "זאת איובל יאכלו הכלבים בחלק וירעאל" – אלמא אבילת כלבים שמה אבילה. ומינה מוכח בפרק שני דובחים (לא.א.) חדשב על מנת שיאכלוהו הכלבים למחר – הוי פיגול. **ואידך** למעוטי סרוחה מעיקרא דרבי יוחנן – ותימה: דמתוך סוגיא דפרק תרעא דמסכת עבודה זרה (טז.ב.) משמע דרבי יוחנן דסרוחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי, דבההיא דקאמר רבי יוחנן: טעמו וממשו, ואמר רב כהנא: מדברי בולן נלמדו נותן טעם לפגם מותר, דמוקי לה התם כרבי שמעון, ומפרש טעמא דרבי שמעון מהאי קרא דראויה לגר. וקאמר: ואידך, כלומר, מאן דאסר טעם לפגם – הווא למעוטי סרוחה מעיקרא. ואידך, כלומר, רבי שמעון – סרוחה מעיקרא לא צריך קרא ויש לומר: דלענין איסור אבילה דאי לא צריך קרא, מעיקרא עפרא הוא. אבל לענין טמאה הוה אמינא דמיטמא דאף על גב דלא חזיא לאבילה, מידי דהוה אשרץ ושכבת זרע וחיבה.

תנן התם – במסכת מכות (פרק ו משנה ג.) רבי אליעזר אומר: ציר טהור. פירש בקונטרס: כגון שהשיקו במים. והדין עמו, דבציר של עמי הארץ מיידי הבא, כדמוכח שמעתא. ורישא דקרא משנה. ואי אפשר לומר שיהא טהור בלא השקה, דסתמיה הוי רובא ציר, ולא בר קבולי טמאה הוא. דהא אמנן לעיל דבעי השקה. (ועוד מדתנא "ציר טהור", ולא תנא "ציר (טמא) (סתם) שנטהר בהשקה".)

שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא – כדמפרש: נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בציר. וכי נפל ביה כל שהוא – מצא מים מינו, והוא רוב מים על הציר וטמא. ולמאן דלית ליה טמאה בשטלה חזרה ונערה – מוקי ליה שנפלו ביה לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא. כך פירש בקונטרס. והך דפירש מים של עם הארץ, ולא פירש מים טמאים – משום דמתניתין קתני מים סתם. ואם תאמר: ולמאן דמוקי לה שנפלו בו מים של עם הארץ – פשיטא דטמא, כמו מתחלתו, דבעי השקה. דמאיזה טעם בעי השקה מתחלתו? אי רובא ציר – הא אמרו לעיל דמיעוטא מים בטלי ליה ברובא, וכלא השקה נמי טהור אלא חישינן דלמא רובא מיא. ומהאי טעמא גופיה, נפלי ביה לאחר השקה מים טמאים כל שהוא – הוי מים טמאים הללו

אבל טמאה קלה של מגע מטמא עד שתפסל מאכילת כלב – שפיר, דזו אינה ראויה לגר, להכי לא מטמאה במשא. ובמגע נמי לא דאמרנן: בדם הלידה נגע שהוא הרוב. **הא חזיא לכלב** – ותטמא במשא קשיא לרבי ירמיה. **הפריחה מעיקרא** – כגון שנשתברו אבריה מחיים והחליעה. ההיא, אף על גב דחזיא לכלב – לא מטמאה במשא, דהא מעולם לא ירדה לטומאת משא. אבל אי מעיקרא חזיא לגר, ונחתא לה טומאת משא – תו לא סליק מינה עד שתיפסל מכלב. ואי קשיא: לעיל נמי, אמאי מוקמינן לה בקשיא הא הוה ליה לתרוצי: להכי לא מטמא הך חררת דם במשא – דמעיקרא סרוחה היא, ואפילו רבי יוחנן מודה בה! תריץ: לאו סרוחה מעיקרא היא, דהא חזיא לגר אנב אימיה, כל זמן שהיתה בבטן. והכי מוקי לקמן. **ציר טהור** – כגון שהשיקו במים, שנפל לתוכו מים כל שהוא – טמא. כדמפרש: נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בציר, וכי נפל ביה כל שהוא – מצא מין את מינו, ורוב מים על הציר, וטמאים. ולמאן דלית ליה טמאה בשטלה חזרה ונערה, מוקי ליה שנפלו בו לאחר השקה מי עם הארץ כל שהוא. – קרוב למחצה. **טומאת משקין** דרבנן – בפרק קמא דפסחים (טז.א.), **משנה אין חוששין שמא בנה של אחת** היה – שיהא הבא אחריו בכור ספק, דנימא: הך בהמה לא ילדה מעולם, אלא שאהבה זו את בן הבית, ואי משום דיש לה חלב – הא איכא מיעוטא דחולבות אף על גב שאינן יולדות. הא ודאי לא אמרנן, אלא ודאי בנה הוא. ופטורה מן הבכורה. **מבכירות** – בחורות, שלא ילדו אלא עכשיו. **אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל** זו – דליחוש לכולוהו בספק בכורות. אלא ודאי אותם הכרוכים אצל המבכירות הוו בכורות ודאין, ואותן הכרוכים אחר שאינן מבכירות – בוודאי הוו פשוטין ודאין. **גמרא קב ונקי** – לא איצטרך לרב לאשמועינן, קב ונקי – מעט, שלא הוחרב אלא במקומות מועטים, ומה שאמר – נקי הוא, שהלכה כמותו. דרבי יוסי בן יהושע ושער בכור בעל מום – הלכתא נינהו במתניתין, ומפרש לקמן. **לאו פלוגתא היא** – לא חשיבא פלוגתא. וכיון דבמתניתין לא פליגי עליה – הלכתא כוותיה. – הלכה

אחת זו ואחת זו עד לכלב – **הא חזיא לכלב! קשיא. גופא, בר פדא אמר: טומאה חמורה – עד לגר, וטומאה קלה – עד לכלב. ורבי יוחנן אמר: אחת זו ואחת זו עד לכלב. מאי טעמא דבר פדא דכתיב: "לא תאכלו כל נבלה לגר", וגו', הראויה לגר – קרויה נבילה, ושאניה ראויה לגר – אינה קרויה נבילה. – ואידך: למעוטי היכא דהסריחה מעיקרא. – ואידך: הסריחה מעיקרא לא צריכא קרא למעוטי, עפרא בעלמא הוא. תנן, רבי אליעזר בן יעקב אומר: בהמה נסה ששפעה חררת דם – הרי זו תקבר, ונפמרת מן הבכורה; ותני רבי חיאי: אינה מטמאה לא במגע ולא במשא; ואמר רבי יוחנן: משום ביטול ברוב נגעו בה. מאי אידיא משום ביטול ברוב תיפוק לי דלא איתחיו כלל! – הא נמי איתחיו מעיקרא אנב אימיה. תנן התם, רבי אליעזר בן יעקב אומר: ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא – טמא. אומר רב נחמן אומר רבה בר אבבה, זאת אומרת: נחשדו עמי הארץ לערב מחצה בציר. – ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה נמי, והני משהו – הוה ליה פלגא, ופלגא לא בטיל! – אימא: "עד מחצה". איבעית אימא: **טומאת עם הארץ – דרבנן, טומאת משקין – דרבנן, ברובא – גזרו רבנן, בפלגא ופלגא – לא גזרו בה רבנן. משנה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי – אין חוששין שמא בנה של אחת היה. נכנס לתוך עדרו ורעה את המבכירות מניקות ושאין מבכירות מניקות – אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו, או שמא בנה של זו בא לו אצל זו. גמרא אומר רב נחמן משמיה דרב: הלכתא כבבילה פירקין, בר מפלוגתא. אומר רב שישת: אמיןא, פי ניים ושכיב רב אומר להא שמעתא: אחיאי אילימא ארישא – מפליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא! אלא אדרבי אליעזר בן יעקב – משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי! אלא אדרבן שמעון בן גמליאל – מפלג פליג בברייתא! אלא אדרבי יוסי בן המושולם – הא אומר רב חדא זימנא, דאמר רב: הלכתא כרבי יוסי בן המושולם! אלא אשער בעל מום – מפלג פליגי עקיבא בן מהללאל ורבנן! – לעולם אדרבן שמעון בן גמליאל, והא קא משמע לן: דברייתא לא פלוגתא היא. וכיון דאמר רב: הלכתא כבבילה פירקין בר מפלוגתא, הלכה****

חזורים ומטמאין אותן מים הטהורים; ואי לאשמועינן היא גופה, דציר של עם הארץ בעי השקה – בפירוש הוה ליה למיתני: הלוקח ציר מעם הארץ – משיקו במים וטהרו ויש לומר: דלא דמי סופו לתחלתו. דסלקא דעתך: מתחלתו נעשה הציץ במים טמאים – לא יצא מחזקת טמאה על ידי שנחלה לומר שהמים הם מעט. אבל הבא השקה, דמה נפשך טהור – הוה אמינא דשנפלו לו טמאים כל שהוא, משום חשש דשמא מים רוב לא נוציאנו מחזקה. והשתא, למאן דמוקי האי "כל שהוא" מים טמאים הוא, ודייק מינה רב נחמן: זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים ביניהן, כלומר, פעמים שמערבין בו מחצה מים – לאו למימרא שאם היה בו רוב לא היה טמא כשנפלו בו מים כל שהוא. דכמו כן היה טמא בדפרישית. אלא למימרא, שאם מתחלתו לא היו גזילין לערב כי אם מועטים, אם כן (אם) לא היה מטמא מים כל שהוא. דהא אבתי רובא ציר הוא. **אלא** אדרבי אליעזר בן יעקב כו' – ואם תאמר: הא מיפלג פליגי רבנן דרבי שמעון דשילאי דלעיל! ואין לומר דדלמא רב סבר כריש לקיש, דמפרש טעמא בפרק "המפלת" (נדה כז.ב.) משום דנתבלבלה צורתו. דכל שכן דקשה טפי, דאי טעמא דבלבל צורה – אלמא לרבי שמעון בן בטל ברבוב ויש לומר: דדלמא רבי שמעון סבר כמאן דאמר טמאה חמורה עד לגר. דלדידיה לא צריכין לטעמא דביטול ברוב, וכמו שפירשתי לעיל, דכל טמאת נבילה קרי טמאה חמורה, אפילו טמאת מגע. אי נמי, לא חשיב פלוגתא, כיון דלא נחלקו עליו בהדיא באותו דבר עצמו. **משנת** רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי – אף על פי שיש מקומות שפוסק הלכה כרבי אליעזר בן יעקב, כדאשכחן בריש "הדר עם הנכרי" (עירובין סב.ב.) ורב גופיה בפרק "הבא על בבתור" (יבמות ס.א.) – יש דלא מסתבר כותיה, לפיכך הוצרך לפסוק הלכה.

שכבר נתבטלו המים בתוכו מוקדם, מכל מקום בעת שנפל עוד
 משהו מים בציר, נהפכו המים להיות רוב, ועל ידי כן חוזרים הם
 לטומאתם.
 מקשה הגמרא על דברי רב נחמן: וְלִמָּה לִי – למה נקט רב נחמן
 שחשודים לערב מַחְצָה מים בציר, אִפִּילוּ בְּצִיר מִמַּחְצָה נְמִי,
 וְהָיָה מִשְׁהוּ, הֲוָה לִיה פִּלְגָא וּפִלְגָא לֹא בְּטִיל – והרי גם אם היו
 חשודים לערב בו רק פחות ממחצה מים, מכל מקום על ידי
 שנפלו עליהם עוד משהו מים, עד שנהיו המים מחצה ומחצה עם
 הציר, חזרת למקומה הטומאה שנתבטלה, לפי שאין ביטול
 ב'מחצה על מחצה'.
 מתרצת הגמרא: אִימָא, עַד מַחְצָה – אכן כך אמר רב נחמן שיש
 ללמוד מן המשנה שעמי הארץ נחשדו לערב קרוב למחצה מים
 בציר, ולכן אם נפל שם עוד משהו מים נעשו מחצה על מחצה
 ואינם בטלים עוד.
 מתרצת הגמרא תירוצ נוסף: אִיבְעִית אִימָא, בודאי רב נחמן
 דייק מן המשנה שנחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בציר, לפי
 שאם היו מערבים בו פחות מזה, אפילו אם נפל לתוכו עוד מים
 עד שנעשו המים מחצה על מחצה, אין הציר חוזר לטומאתו,
 שכן טוּמְאָתָא עִם הָאֶרֶץ היא גזירה מִדְּרַבְנָן, וכמו כן טוּמְאָתָא
 מִשְׁקָן – הדין שמשקים מקבלים טומאה, הוא מִדְּרַבְנָן, שמן
 התורה אין המשקין מקבלים טומאה, וּבְרִיבָא גְזֵירוֹ רַבְנָן, בְּפִלְגָא
 וּפִלְגָא לֹא גְזֵרוּ בָּהּ רַבְנָן, רק במקום שהמים הם הרוב, גזרו
 חכמים עליהם טומאה, אבל במקום שהם רק מחצה על מחצה
 לא גזרו עליהם טומאה.

משנה

המשנה שלפנינו מבארת דינה של בהמה שאין ידוע אם ביכרה
 או לא, שאם היא מניקה, הוכחה היא שילדה כבר, והולד שיוולד
 לה לאחר מכן אינו בספק בכורה.
 רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, הַלּוֹקֶת – הקונה בְּהֵמָה הַמְּנִיקָה
 את חלבה, לולד הנמצא עמה, מִן הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, ואינו יודע
 אם בנה הוא או לא. אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּנָה שֶׁל אַחֶרֶת הָיָה,
 והיא עדיין לא ילדה כלל, וממילא, הולד שתלד לאחר מכן יהיה
 בספק בכורה, אלא אומרים אנו שודאי בנה הוא, והולד שתלד
 לאחר מכן, ודאי אינו בכור.
 דין נוסף אומרת המשנה בענין בהמה המניקה ולד, שהוכחה היא
 שהוא ולד שלה: וכן אם נִכְנַם בעל הבית לְתוֹךְ עֶדְרוֹ, והיו לו
 בעדר שתי קבוצות של בהמות, שעומדות ללדת. האחת, בהמות
 שעדיין לא ילדו מעולם, והשניה, בהמות שכבר ילדו בעבר.
 וְרָאָה אֶת הַמִּבְכִּירוֹת – הבהמות שזו להם הפעם ראשונה שהם
 יולדות, וולדותיהם בכורות הם, שהם מְּנִיקוֹת מחלבם לולדות
 שעמיהם. וְאֵת שְׂאֵינָן מִבְּכִירוֹת – הבהמות שלידה זו אינה
 ראשונה להם, שגם הם מְּנִיקוֹת מחלבם לולדות שעמיהם. ואינו
 יודע מי מהולדות נולדו מהמבכירות, ומי מהם נולד משאינים
 מבכירות. הדין הוא, שֵׁאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה –
 המבכירה, בָּא לוֹ אֶצֶל זֶה – שאינה מבכירה. או שְׁמָא בְּנָה שֶׁל
 זֶה – שאינה מבכירה, בָּא לוֹ אֶצֶל זֶה – המבכירה. אלא תולים
 שכל ולד כרוך ויונק מאמו, והולדות שעם המבכירות ויונקות
 מהם, הרי הם ודאי בכורות, ואלו שעם שאינן מבכירות, ודאי
 אינם בכורות.

גמרא

הגמרא מביאה שמועה של רב, בענין פסק ההלכה בנידונים
 שבמשניות שבפרק זה, ומתוך כך תתברר ההלכה בנידון
 משנתנו. אומרת הגמרא: אִמָּר רַב נְחֻמִּי מְשַׁמֵּי דְרַב, הֲלִבְתָּא
 בְּבִלְיָה פְּרִיקָן – כל הדינים המוזכרים במשניות שבפרק זה,

אחת זו – בין טומאת משא, ואחת זו – ובין טומאת מגע,
 מטמאה הנבילה עַד שתתעפש לגמרי ושוב לא תהיה ראויה
 אפילו לֹאכִילת פֶּלֶב, קשה, הָא חֲוִיא לְפֶלֶב – הרי עדיין ראויה
 החררה לכלב, ומדוע אמר רבי חייה שאינה מטמאה במשא.
 מסיקה הגמרא: מְשַׁיָּא – אכן קשה הדבר.
 הגמרא מבארת את טעמם של בר פדא ורבי יוחנן: גּוּפָא – נבאר
 את המחלוקת שהובאה בסמוך, בַּר פְּדָא אָמַר טוּמְאָה חֲמוּרָה
 עַד לִגְר וְטוּמְאָה קָלָה עַד לְפֶלֶב, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַחַת זֹו
 ואחת זו עַד לְפֶלֶב. מבררת הגמרא: מַאי מְשַׁמֵּי דְרַב פְּדָא –
 מהו טעמו של בר פדא הסובר שנבילה שאינה ראויה לאכילת
 אדם, אינה מטמאה טומאה חמורה. ומשיבה: דְּכֵתִיב (דברים יד כא)
 לֹא תֹאכְלוּ כָּל נֶבֶלָה לִגְר וְגו' אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵי תִתְּנָה וְאָכְלָה,
 דוורשים, שנבילה הִרְאִיָּה לִגְר – וגר תושב, כלומר, לאכילת
 אדם, קְרִינָה נְבִילָה ומטמאה טומאה חמורה, וְשְׂאִינָה רְאִינָה
 לִגְר – אבל אם אינה ראויה לאכילת גר, לפי שהתעפשה, אִינָה
 קְרִינָה נְבִילָה ואינה מטמאה טומאה חמורה.
 מבררת הגמרא את טעמו של רבי יוחנן: וְאִידֶךָ – ורבי יוחנן,
 מדוע אינו דורש את הפסוק כמו בר פדא. משיבה הגמרא: שלפי
 רבי יוחנן נצרך פסוק זה לְמַעוּטֵי הִיכָא דְּהִסְרִיחָה מְעִיקְרָא –
 למעט נבילה שמעולם לא היתה ראויה לאכילת אדם, כגון
 שבהמה נשרבו אבריה והתליעו, שאינה מטמאה מפני שמעולם
 לא חלה עליה תורת טומאה, ולפיכך אין ללמוד מפסוק זה
 לאופן שמתחילתה היתה ראויה לאכילה ואחר כך התעפשה.
 מבררת הגמרא: וְאִידֶךָ – בר פדא הסובר שמפסוק זה ממעטים
 נבילה שהיתה ראויה לאכילה ונתעפשה, היאך דורש כן, הרי
 פסוק זה נצרך למעט נבילה שמעולם לא היתה ראויה לאכילה.
 משיבה הגמרא: נבילה שִׁהְסְרִיחָה מְעִיקְרָא לֹא צְרִיכָא קְרָא
 לְמַעוּטֵי – אין צריך פסוק כדי ללמד שאין בה טומאה, שהרי
 עֲפָרָא בְּעָלְמָא הוּא – הרי היא חשובה כמו עפר ולא שייכת בה
 תורת טומאה, ולפיכך סובר שבהכרח הפסוק נדרש לענין בהמה
 שהיתה ראויה לאכילה ואחר כך התעפשה ואינה ראויה
 לאכילת אדם, שפקעה ממנה טומאת נבילה.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוחנן: תֵּנִן במשנתנו (לעיל יד כא),
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, בְּהֵמָה נִשָּׂא שִׁשְׁפָּעָה חֲרֹרֶת דָּם,
 הֲרִי זֹו תִקְבֵּר וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכִירוֹת, וְהָיָה וְשִׁנָּה רַבִּי חִינָּא
 בברייתא, שהחררה אִינָה מִטְּמְאָה לֹא בְּמִנְעָ וְלֹא בְּמִשָּׂא,
 ואִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן בביאור דברי רבי חייה, מִשּׁוּם בִּיטוּל בְּרֹוב
 נִנְעוּתָּהּ – מה שאמרו שאינה מטמאה הוא לפי שכשנימוח הולד
 מתבטל הוא ברוב הדם היוצא עמו מרחם האם. וקשה מַאי
 אִידֶךָ – מדוע נקט רבי יוחנן דווקא מִשּׁוּם בִּיטוּל בְּרֹוב, תִּפְסוּךְ
 לִי דִלָּא אִיתְּחוּי כֻּלָּל – הרי גם בלא זה אפשר לפרש שאינה
 מטמאה משום שלא היתה ראויה מעולם לאכילת אדם, שבוה
 גם רבי יוחנן מודה.
 מתרצת הגמרא: הָא נְמִי אִיתְּחוּי מְעִיקְרָא אֲנָב אִימָיָה – גם ולד
 זה המעורב בחררה, היה ראוי מתחילתו לאכילה, שכן אם לא
 היתה הבהמה מפילה את החררה והיו שוחטים אותה, היתה
 החררה ראויה לאכילה יחד עם בשר האם.
 הגמרא חוזרת לדון בדין ציר הניקח מעם הארץ: תֵּנִן הָתָם –
 במסכת מכשירין (פ"ז מ"א), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, צִיר
 מְהוּר – מוחל היוצא מן הדגים כשמולחים אותם, המעורב
 במים, שניקח מעם הארץ, וטיהר אותו על ידי השקה במי מקוה,
 שְׁנִפְל לְתוֹכּוֹ אַחֲרֵי הַהִשְׁקָה מִים כָּל שְׁהוּא, טָמֵא – חזר הציר
 לטומאתו.
 אִמָּר רַב נְחֻמִּי אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהִי, וְאֵת אִמְרָתָא – ממשנה זו
 למדנו, שְׁנִחְשְׁדוּ, כלומר, רגילים עַמִּי הָאֶרֶץ לְעֶרֶב מַחְצָה
 [מים] בְּצִיר שלהם, ולכן חזר הציר לטומאתו, שכן אף על פי

הא הִיבא דְאִילֵּיד - אבל אם ילדה כבר בעבר, חִיִּישִׁין
 לְרַחֲמֵי - חוששים שמא אוהבת היא ומניקה גם וּלְד אחר, אף
 שאינו בנה. וכשקנה בהמה שאוהבת ומניקה וּלְד, חזקה היא
 שוראי ילדה, אבל אין חזקה שולד זה הוא שלה. או דְלִמָּא
 החזקה היא, שרק דִּידָה מְרַחֲמָא - את שלה אוהבת היא
 ומניקה. דְלֵא דִּידָה - אבל ולד אחר, לעולם לא מְרַחֲמָא -
 אינה אוהבתו ומניקתו. ואם כן החזקה היא, שולד זה שלה
 הוא.
 שואלת הגמרא: לְמָא נִפְקָא מִיָּנָה - איזה דין יוצא מספק זה,
 שהרי לפי שני הצדדים בהמה זו ודאי פטורה מבכורה. מיישבת
 הגמרא: אכן לענין בכור אין חילוק בין שני הצדדים, אבל יש
 חילוק לענין לְמָלְמָא עָלָה מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵו - להתחייב
 מלקות אם שחטו גם את הבהמה וגם את הולד שמניקה, באותו
 יום. שאִי אִמְרַת שהחזקה היא, דִּידָה מְרַחֲמָא - שלעולם רק
 את שלה היא אוהבת ומניקה, דְלֵא דִּידָה לא מְרַחֲמָא - וולד
 שאינו שלה אינה אוהבת ומניקה, לָקִי - מתחייב מלקות, לפי
 שוראי בנה הוא. וְאִי אִמְרַת שהחזקה היא רק שילדה כבר,
 ואחר שילדה דְלֵא דִּידָה נִמְי מְרַחֲמָא - יכולה היא לאהוב
 ולהניק גם ולדות שאינם שלה, לא לָקִי - לא יתחייב מלקות,
 מאחר שספק הוא שמא אף על פי שאהבתו והניקתו אינו בנה.
 ולענין זה יש להסתפק, בְּחָזַק - מה היתה כוונתו של רבן שמעון
 בן גמליאל, שאמר הדבר בחזקתו.
 הגמרא מביאה מדברי רבן שמעון בן גמליאל שבמשנתנו
 להוכיח שהחזקה היא שאינה אוהבת ומניקה ולדות אחרים
 כלל. מוכיחה הגמרא: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתנו, רַבֵּן שְׁמַעוֹן
 בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי, הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה הַמְנִיקָה וְלֵד מִן הָעוֹבֵד
 בּוֹכְבִּים, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל אַחֲרֵת הִיא, אלא ודאי בנה
 הוא. הרי מבואר שהחזקה היא שאינה אוהבת ומניקה ולדות
 אחרים כלל. דוחה הגמרא: מִי קָתְנִי - האם כתוב שאין חוששים
 שמא בנה של אחרת הוא - הולד הזה. הרי הִיא קָתְנִי - כתוב
 שאין חוששים שמא בנה של אחרת היה. ואפשר לפרש שְׁהָיָי
 קָאִמְרִי, שלענין פטור בכורה ודאי נפטרה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא
 בְּנָה שֶׁל אַחֲרֵת הוא זה, ואם כן אינה פטורה בודאי מן הבכורה,
 לפי שאין לחשוש שולד זה אינו שלה אֲלֵא אִם בֶּן הִיא לָהּ וְלֵד
 אחר מְעִיקָרָא - מתחילה.
 מוסיפה הגמרא להוכיח: תָּא שְׁמַע, עוד שנינו במשנה בדברי רבן
 שמעון בן גמליאל, נִכְנַם בְּתוֹךְ עֲדָרוֹ וְרָאָה אֶת הַמַּבְכִּירוֹת
 מְנִיקוֹת, וְאֵת שְׂאִינָן מַבְכִּירוֹת מְנִיקוֹת, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה
 שֶׁל זֶה בָּא לוֹ אֲצֵל זֶה אוֹ שְׁמָא בְּנָה שֶׁל זֶה בָּא לוֹ אֲצֵל זֶה. אלא
 אלו שאצל המבכירות, ודאי בכורות הם, ואלו שאצל שאינם
 מבכירות, ודאי אינם בכורות. שואלת הגמרא: לפי הצד שאחר
 שילדה אוהבת ומניקה היא גם ולדות של אחרים, אִמָּאִי - מדוע
 אין חוששין שאחת מניקה ולד שאינו שלה, והרי במקרה זה
 שוכלים ילדו, לִיחֹשׁ דְלִמָּא רַחֲמֵי רַחֲמֵי - יש לחשוש שמא
 אהבה והניקה ולד שאינו שלה. אלא מוכח, שלעולם אינה
 אוהבת ומניקה ולד של אחרים.
 דוחה הגמרא: גם לצד זה, שאחר שילדה, יכולה היא לאהוב
 ולהניק ולד של אחרים, וזה רק כשאין שם אלא ולד של אחרים.
 אבל בְּמָקוֹם דִּידָה - כשנמצא במקום גם ולד שלה, לעולם לא
 שְׁבָקָא דִּידָה - לא תעזוב את בנה, וּמְרַחֲמָא דְלֵא דִּידָה -
 ותאבד ותניק ולד של אחרת. ולכן, באופן זה, שגם הולד שלה
 נמצא במקום זה, ודאי הוא שהולד שהיא מניקה שלה הוא. אבל
 כשילדה בעבר, וכעת אין במקום זה אלא ולד אחר, עדיין יש
 להסתפק אם ודאי בנה הוא, או שמא אהבה והניקה ולד אחר.
 מוסיפה הגמרא להוכיח: תָּא שְׁמַע, מדברי הבריתא. שאחר
 שהובאו דברי רבן שמעון בן גמליאל לגבי לוקח בהמה מניקה,

הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלֵם לָמָּה לִי - מדוע הוצרך רב לומר
 שוב בפירוש, שהלכה כרבי יוסי בן המשולם, והרי דברי רבי יוסי
 בן המשולם בכלל הכלל שאמר שההלכה ככל הדינים השנויים
 בפרק זה ואין בהם מחלוקת.
 מתריצת הגמרא: אִי אִמְרִי רַק שֶׁהִלְכְתָּא בְּכּוֹלִיהָ פִּירְקִין - שכל
 הדינים השנויים בפרק זה, הלכה הם. וְלֵא אִמְרִי גַם שֶׁהִלְכְתָּא
 בְּרַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלֵם. הִנֵּה אִמְנָא, שמה שאמר שהלכה
 כמשניות שבפרק זה, אֲדַרְבֵּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלֵם קָאִי - כוונתו רק
 לדברי רבי יוסי בן המשולם. ואם תקשה, וְמָאִי בְּכּוֹלִיהָ פִּירְקִין
 - אם כן מהו שאמר רב שהלכה בכל הדינים שבמשניות הפרק,
 והרי אין זה אלא דין אחד. יש ליישב, דְרַבִּי יוֹסִי תִּרְתִּי אִמְרִי -
 שרבי יוסי אמר שני דינים. א. שמותר לתלוש את שיער הבכור
 כדי לעשות מקום לשחיטה. ב. שמותר לתלוש שיער הבכור כדי
 לראות את מקום המום. ולענין דברי רבן שמעון בן גמליאל
 שבמשנתנו, היינו טועים לסבור שלא אמר על זה שכן הלכה.
 שכן חולקים חכמים על דבריו בברייתא, וּפְלִגְתָּא דְרַבִּי יִתְנָא
 פְּלִגְתָּא הִיא - אף מחלוקת השנויה בברייתא שמה מחלוקת
 לענין מה שאמר רב 'חוץ מדבר שיש בו מחלוקת'. ולכן הוצרך
 לֹאשְׁמַעֲנִין בפירוש שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלֵם,
 וְלֹאשְׁמַעֲנִין - והשמיענו בזה, שמה שאמר שהלכה כמשניות
 שבפרק זה, דְאֲדַרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קָאִי - כוונתו על דברי
 רבן שמעון בן גמליאל שבמשנתנו, לפי שעל דברי רבי יוסי בן
 המשולם כבר אמר בפירוש שהלכה כדבריו. וּפְלִגְתָּא דְרַבִּי יִתְנָא
 לֵאמֹר פְּלִגְתָּא הִיא - ומחלוקת המוזכרת בברייתא אינה בכלל
 דברי רב 'חוץ מדבר שיש בו מחלוקת'.
 הגמרא מביאה את הבריתא שנחלקו בה חכמים על דברי רבן
 שמעון בן גמליאל. מבררת הגמרא: מָאִי בְרִייתָא - לאיזו
 ברייתא התכוונו, כשאמרו שחכמים חולקים על רבן שמעון בן
 גמליאל בברייתא. מבארת הגמרא: דְתִנְיָא - ששינוי בברייתא,
 הַלּוֹקֵחַ בְּהֵמָה שֶׁהִיא מְנִיקָה וְלֵד הַנִּמְצָא עִמָּה מִן הָעוֹבֵד
 בּוֹכְבִּים, ואין יודע אם בנה הוא או לא, הולד הַבָּא אַחֲרָיו -
 שיוולד מבהמה זו לאחר מכן, הרי הוא בְּכֹר מִסְפָּק. לפי שיתכן
 שעדיין לא ילדה מעולם, ומכך שהיא מניקה אין להוכיח שילדה
 כבר, מִפְּנֵי שְׁמִרְחֻמָּתָא - אוהבת היא גם ולדות אחרים ומניקתם,
 אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה וְזֵלֶת - אפילו שעדיין לא ילדה. רַבֵּן שְׁמַעוֹן
 בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי, הַדָּבָר בְּחֻקָּתוֹ - שחזקה היא מכך שאהבה
 את הולד והניקתו, שכבר ילדה, והולד שתלד לאחר מכן, ודאי
 אינו בכור.
 מוסיפה הבריתא: וְכֵן הִיא רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמְרִי,
 הַנִּכְנַם לְתוֹךְ עֲדָרוֹ פְּלִיגָה, וְרָאָה בְּעֶשֶׂר אוֹ בְּחֵמֶשׁ עֶשְׂרֵה
 בַּהֲמוֹת, וְחִלַּק הֵיוּ מַבְכִּירוֹת - שעדיין לא ילדו מעולם, וחלקם
 שְׂאִינָן מַבְכִּירוֹת - שכבר ילדו בעבר, וראה שכולם יולדות,
 ומחמת החשיבה שכל ילד הבחין מי הוא הולד של כל אחת
 מהבהמות. וְלִמְכָּר הַשֹּׁפְכִים, וּמִצָּא שְׁחֻלּוֹת הַבְּכִירִים תְּלִיּוֹת -
 כרוכות ויונקות בְּשִׂאֵין מַבְכִּירוֹת - מהבהמות שכבר ילדו
 בעבר. וְהוֹלְדוֹת הַנִּקְבּוֹת תְּלִיּוֹת - כרוכות ויונקות בְּמַבְכִּירוֹת
 - מהבהמות שזו להם הלידה ראשונה. אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא בְּנָה
 הוֹכֵר שֶׁל זֶה - המבכירה, בָּא לוֹ אֲצֵל זֶה - שאינה מבכירה, אלא
 ודאי הוא שהוכרים שאצל שאינן מבכירות בניהם הם, ואינם
 בכורות, והנקיבות הם שנולדו מהמבכירות.
 הגמרא מסתפקת בביאור החזקה שיש בבהמה שמניקה לדעת
 רבן שמעון בן גמליאל: אִיפְעָא לָהּ - הסתפקו בני הישיבה,
 דָּבָר בְּחֻקָּתוֹ דְקָאִמְרִי רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל - מה שאמר
 רבן שמעון בן גמליאל שיש חזקה שבהמה שאוהבת ומניקה
 ולד, ודאי ילדה. האם פירוש, דְאֵינָה מְרַחֲמָתָא - אוהבת
 ומניקה ולד אחר, אֲלֵא אִם בֶּן יוֹלְדָתָא - ילדה בעצמה ולד.

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף כד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

הלכה בר' יוסי בן המשולם למה לא הא מהך שמעת מינה דהלכתא כוותיה, דהא לא פליגי רבנן עליה: **אי אמר הלכה בבוליה פירקין** — ולא אמר לקמן "הלכה כרבי יוסי, הוה אמנא: "הלכה בבוליה פירקין" — אדרבי יוסי קאי. **ומאי בבוליה פירקין** — דמשמע טובא — משום דרבי יוסי תרתי מילי אמר במתניתין: עושה מקום לקופין, וכן תולש את השער לראות

את מקום הגומם. אבל אדרבן שמעון לא אמר רב, דהוא אמר "רב מפלוגתא", ואדרבן שמעון איכא פלוגתא בברייתא, ופלוגתא היא. להכי אשמועינן הלכה כרבי יוסי בהדיא. לגלוי ולממירא דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי האי "הלכתא בבוליה פירקין", ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא. מרחמת — אזהרת בן תימיתא. **ומצא זכרים** — שנולים עכשיו תלויין וכורכין ויונקין הזקנות שנוטרו כבר מן הבכורה, ונקבות הגולדות עכשיו מצא תלויות במבכירות. דהשתא אין כאן לכהן כלום, דבוכרים אין שום בכור — שהרי בני הזקנות הן, ונקבות התלויות במבכירות — אין דין בבורות נוהגת בהן. **אין חוששין** — לתחמייר ולמספקן בספק בבורות, ולומר: שמה בנה של זו בא לו אצל זו, וזכרים בני המבכירות. **שאנה מרחמת** — וולד בהמה אחרת. **אלא אם כן יולדת** — אם היה לה וולד מתחלה. להאי ודאי אי נמי לא הוי האי וולד ידדה — פטורה מן הבכורה, דהא הוה לה אחרינא. ומיהו היכא דילדה — חיישינן לרחמא, שמרחמת וולד בהמה אחריני. **למאי נפקא מינה** — הא לענין בבורה ממה נפשך פטורה, דאי האי לאו ידדה — הא הוה לה אחרינא למילק עליה — דהאי שכרוך אחריה, משום "אותו ואת בנו", לא לקי — דלמלא לאו ידדה הוא. **אין חוששין בו** — אלמא בודאי דילה מחזיק ליה, דלא מרחמא אלא ידדה. **מי קתני** — "אין חוששין שמה בנה של אחרת הוא" היה קתני — והכי קאמר: ממה נפשך פטורה מן הבכורה, דאין חוששין שמה מרחמא בן חברתה אלא אם כן היה לה וולד אחר מעיקרא. להלך לענין בבורה דהא פטורה, דלא מליק אול ואת בנו — פסיקא הווי. **דלמא רחומי רחים** — הואיל ולכולן הוי ולדות. אלא ודאי, אפילו ילדה — אינה מרחמת אלא שלחו ומשני: במקום ידדה בו, הדבר בחזקתו וכן — כלומר, דקתני סיפא: (וכך) וכן הוה רבן שמעון בן גמליאל אומר הנכנס בו, מאי לאו מדסיפא דקתני "וכן בו", — דכל חדא אחריה התלוי בה — ידדה הוויא, דהא אמרת: במקום ידדה לא שבקא ידדה ומרחמא דלאו ידדה. רישא נמי דקתני: הדבר בחזקתו — בודאי ידדה מחזקתה לה, ולענין "אותו ואת בנו" נמי לקי **הא כדאינא** —

הלכה פרבי יוסי בן המשולם למה לי - **אי אמר הלכתא בבוליה פירקין, ולא אמר הלכתא פרבי יוסי בן המשולם, הוה אמנא: אדרבי יוסי בן המשולם קאי, ומאי "בבוליה פירקין"** - דרבי יוסי תרתי אמר, ופלוגתא דברייתא פלוגתא היא. **אשמועינן הלכה פרבי יוסי** - לאשמועינן דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי, ופלוגתא דברייתא לאו פלוגתא היא. **מאי ברייתא דתניא: הלוקח בהמה מניקה מן הגוי** - הפא אחריו בכור מספק, מפני שמרחמת אף על פי שאינה יולדת. **רבן שמעון בן גמליאל אומר: דבר בחזקתו, וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הנכנס לתוך עדרו בלילה, וראה פחמש עשרה מבכירות ושאינן מבכירות יולדות, למחר השפים ומצא זכרים תלויות בשאינן מבכירות, ונקבות תלויות במבכירות** - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו. **איבעיא להו: "דבר בחזקתו" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל** - דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת, הא היכא דאוליד - חיישינן לרחומי. או דלמא: ידדה - מרחמא, דלא ידדה - לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה - למלקא עליה משום "אותו ואת בנו", אי אמרת: ידדה מרחמא, דלא ידדה לא מרחמא - לקי, ואי אמרת: דלא ידדה נמי מרחמא - לא לקי. מאי תא שמע, רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מן הגוי - אינו חושש שמה בנה של אחרת יהיה. - מי קתני "הוא" "תיה" קתני; הכי קאמר: אינו חושש שמה בנה של אחרת, אלא אם כן מבכירות מניקות - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו, או שמה בנה של זו בא לו אצל זו; **ומאי ליהוש דלמא רחומי רחים**! - במקום ידדה - לא שבקא ידדה ומרחמא דלא ידדה. **תא שמע: דבר בחזקתו בו**, מאי לאו רישא דמיתא דסיפא מה סיפא - ודאי ידדה, אף רישא - ודאי ידדה! - מידי איניא האי פדאינא, והאי פדאינא. - **ומאי "וכן"** - אפטורה דבכורה. **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ראה חזיר שפרוץ אחר רחל** - פטורה מן הבכורה, ואסור באכילה **"עד יבא ויורה צדק לכם"**. פטור מן הבכורה כמאן - פרבן שמעון בן גמליאל, ואסור באכילה - פרבנן! ותו, אי פרבנן, מאי **"עד יבא ויורה צדק לכם"** **"עד שיודע לך דבר"** מיבעי ליה! וכי תימא: מספקא ליה אי הלכה פרבן שמעון בן גמליאל אי פרבנן, אי מספקא ליה - אמאי פטורה מן הבכורה ותו, מי מספקא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתיו - הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וריאתה אחרונה! - לעולם פשיטא ליה הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת. - אי הכי, עד דאשמועינן חזיר - לאשמועינן טלה, ולמילק עליה משום "אותו ואת בנו"! - חזיר איצטריקא ליה; דאי אשמועינן טלה, הוה אמנא: אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא - דמינה, דלא מינה - לא; אשמועינן חזיר דמרחמת ואפילו דלאו מינה נמי, דאיפא למימר דלמא מרחמא. והיינו דאמר רבי יוחנן, פעי

בלילה, וראה פחמש עשרה מבכירות ושאינן מבכירות יולדות, למחר השפים ומצא זכרים תלויות בשאינן מבכירות, ונקבות תלויות במבכירות - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו. **איבעיא להו: "דבר בחזקתו" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל** - דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת, הא היכא דאוליד - חיישינן לרחומי. או דלמא: ידדה - מרחמא, דלא ידדה - לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה - למלקא עליה משום "אותו ואת בנו", אי אמרת: ידדה מרחמא, דלא ידדה לא מרחמא - לקי, ואי אמרת: דלא ידדה נמי מרחמא - לא לקי. מאי תא שמע, רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מן הגוי - אינו חושש שמה בנה של אחרת יהיה. - מי קתני "הוא" "תיה" קתני; הכי קאמר: אינו חושש שמה בנה של אחרת, אלא אם כן מבכירות מניקות - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו, או שמה בנה של זו בא לו אצל זו; **ומאי ליהוש דלמא רחומי רחים**! - במקום ידדה - לא שבקא ידדה ומרחמא דלא ידדה. **תא שמע: דבר בחזקתו בו**, מאי לאו רישא דמיתא דסיפא מה סיפא - ודאי ידדה, אף רישא - ודאי ידדה! - מידי איניא האי פדאינא, והאי פדאינא. - **ומאי "וכן"** - אפטורה דבכורה. **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ראה חזיר שפרוץ אחר רחל** - פטורה מן הבכורה, ואסור באכילה **"עד יבא ויורה צדק לכם"**. פטור מן הבכורה כמאן - פרבן שמעון בן גמליאל, ואסור באכילה - פרבנן! ותו, אי פרבנן, מאי **"עד יבא ויורה צדק לכם"** **"עד שיודע לך דבר"** מיבעי ליה! וכי תימא: מספקא ליה אי הלכה פרבן שמעון בן גמליאל אי פרבנן, אי מספקא ליה - אמאי פטורה מן הבכורה ותו, מי מספקא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתיו - הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וריאתה אחרונה! - לעולם פשיטא ליה הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת. - אי הכי, עד דאשמועינן חזיר - לאשמועינן טלה, ולמילק עליה משום "אותו ואת בנו"! - חזיר איצטריקא ליה; דאי אשמועינן טלה, הוה אמנא: אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא - דמינה, דלא מינה - לא; אשמועינן חזיר דמרחמת ואפילו דלאו מינה נמי, דאיפא למימר דלמא מרחמא. והיינו דאמר רבי יוחנן, פעי

דדאי, רישא - פסק. **ומאי וכן** - הואיל ולא דמו. ומשני: לפטורא — להא דמו, דכי היכי דסיפא פטורות ודאי, דהא ודאי נקבות תלויות במבכירות, דלא שבקא ידדה דקאי קמו דמרחמת דלאו ידדה, רישא נמי פטורות מן הבכורות ודאי, דאי נמי לא ידדה הוא - י הא יולדת אחרינא. ואינה מרחמת אלא אם כן יולדת. ולעולם לענין "אותו ואת בנו" — פסק, שכרוך אחר רחל — שדבוק אחריה ומניקתו. פטורה מן הבכורה — והבא אחריה לא הוי בכור. כרבן שמעון — לא מרחמא דלא ידדה. והאי חזיר גופיה לא קדוש, דנדה הוא. **ואסור באכילה כרבנן** — דחיישינן לרחומי. דאי כרבן שמעון בן גמליאל, הוה טמא היוצא מן הטהור, ומותר באכילה, כדאמרן בפירקין קמא (בבורות ה.ב.), **עד יבא ויורה צדק לכם** — עד שיבא אליהו ויורה אם מותר אם אסור. **מאי יבא ויורה** — כיון דכרבנן סבירא ליה, דחיישי לרחומי — מאי "בא ויורה" גלוי מילתא הוא, שייגד לנו אם בנה הוא אם לאו. והוראה לא שייך למימר אלא בדבר הלכהו עד שיועד הדבר — אם בנה הוא אם לא. וכי תימא **מספקא ליה בו** — והכי קאמר: עד שיבא ויורה אי הלכה כרבן שמעון ומותר באכילה, אי כרבנן ואסור באכילה מספיקא שמה ריחמתו. לעולם פשיטא ליה הלכה כרבן שמעון — דפטורה מן הבכורה. דדאי אי נמי לאו ידדה הוא, אי לאו דהוה לה ולד — לא הוא מרחמא ליה. ומיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בו" — דחיינו "עד יבא ויורה צדק" — ויעמידנו על טעמו של רבן שמעון בן גמליאל. **יולדת מרחמת** — והאי אסור באכילה. דלענין בבורה מיפטור, משום דאי הוה ידדה — שפיר, ואם לאו ידדה — הוה לה אחרינא. ובאכילה אסור, דאיכא למימר: ולד אחרינא הוה לה, ומית, ורחמתיא להאי. **או אינה מרחמת** — ומותר באכילה, דדאי ידדה הוא. **(דאי) לאשמועינן טלה** — וללקו עליה משום "אותו ואת בנו", ולימא: ראה טלה כרוך ברחל — פטורה מן הבכורה, ממה נפשך: אי האי לאו ידדה — אחרינא הוה ליה, ומית, ורחמתיא האי. משום אותו בנו לא לקי עד יבא ויורה לנו טעמו של רבן שמעון: הוה **אמינא אפילו אם תפיצ לומר** — יולדת מרחמת — דני מילי דמינא, אבל חזיר מותר באכילה, דלאו דמינא לא מרחמא, והא ודאי בנה הוא.

אחאי

דברייתא פלוגתא היא — ואם תאמר: דרבי יוסי בן המשולם נמי פליגי עליה ממה נפשך דברייתא, מדאיצטריך לפסוק הלכה כמותו ויש לומר: דשמא אין מחלוקת שניה לא במשנה ולא בברייתא, אלא דקים ליה דפליגי רבנן עליה. **הנכנס לתוך עדרו בלילה בו ולמחר השכים בו** — תימא: למה ליה למינקט בענין זה? לימא: הנכנס לתוך עדרו וראה זכרים תלויים בו ונקבות בו" ויש לומר: דלרבותא נקט הכי, דאף על גב דודאי היתה תחלת ליתון בלילה, שעדיין אין האמהות מכזיין בוולדותיהן וזרבן לטעות בלילה, ובא לו בנה של זו אצל זו — אפילו הכי לא חיישינן.

ראה חזיר שהוא כרוך אחר רחל — קצת קשה, דנקט חזיר ולא גמל, משום דסבר כרבי שמעון ובבורות ו.ב.) דאסר קלוט היוצא מן הטהור, ואפילו היה ידוע שהוא בנה של רחל היה נאסר באכילה! ומיהו, מצנין למימר דאגב דנקט רחל שהיא בהמה דקה — נקט חזיר, אי נמי, ניחא למינקט למילתא כבולי עצמא. השוחט

בלילה, וראה פחמש עשרה מבכירות ושאינן מבכירות יולדות, למחר השפים ומצא זכרים תלויות בשאינן מבכירות, ונקבות תלויות במבכירות - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו. **איבעיא להו: "דבר בחזקתו" דקאמר רבן שמעון בן גמליאל** - דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת, הא היכא דאוליד - חיישינן לרחומי. או דלמא: ידדה - מרחמא, דלא ידדה - לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה - למלקא עליה משום "אותו ואת בנו", אי אמרת: ידדה מרחמא, דלא ידדה לא מרחמא - לקי, ואי אמרת: דלא ידדה נמי מרחמא - לא לקי. מאי תא שמע, רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה מן הגוי - אינו חושש שמה בנה של אחרת יהיה. - מי קתני "הוא" "תיה" קתני; הכי קאמר: אינו חושש שמה בנה של אחרת, אלא אם כן מבכירות מניקות - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו, או שמה בנה של זו בא לו אצל זו; **ומאי ליהוש דלמא רחומי רחים**! - במקום ידדה - לא שבקא ידדה ומרחמא דלא ידדה. **תא שמע: דבר בחזקתו בו**, מאי לאו רישא דמיתא דסיפא מה סיפא - ודאי ידדה, אף רישא - ודאי ידדה! - מידי איניא האי פדאינא, והאי פדאינא. - **ומאי "וכן"** - אפטורה דבכורה. **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: ראה חזיר שפרוץ אחר רחל** - פטורה מן הבכורה, ואסור באכילה **"עד יבא ויורה צדק לכם"**. פטור מן הבכורה כמאן - פרבן שמעון בן גמליאל, ואסור באכילה - פרבנן! ותו, אי פרבנן, מאי **"עד יבא ויורה צדק לכם"** **"עד שיודע לך דבר"** מיבעי ליה! וכי תימא: מספקא ליה אי הלכה פרבן שמעון בן גמליאל אי פרבנן, אי מספקא ליה - אמאי פטורה מן הבכורה ותו, מי מספקא ליה והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתיו - הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וריאתה אחרונה! - לעולם פשיטא ליה הלכה פרבן שמעון בן גמליאל, מיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בן גמליאל יולדת מרחמת או אינה מרחמת. - אי הכי, עד דאשמועינן חזיר - לאשמועינן טלה, ולמילק עליה משום "אותו ואת בנו"! - חזיר איצטריקא ליה; דאי אשמועינן טלה, הוה אמנא: אם תמצא לומר דסבר יולדת מרחמא - דמינה, דלא מינה - לא; אשמועינן חזיר דמרחמת ואפילו דלאו מינה נמי, דאיפא למימר דלמא מרחמא. והיינו דאמר רבי יוחנן, פעי

דדאי, רישא - פסק. **ומאי וכן** - הואיל ולא דמו. ומשני: לפטורא — להא דמו, דכי היכי דסיפא פטורות ודאי, דהא ודאי נקבות תלויות במבכירות, דלא שבקא ידדה דקאי קמו דמרחמת דלאו ידדה, רישא נמי פטורות מן הבכורות ודאי, דאי נמי לא ידדה הוא - י הא יולדת אחרינא. ואינה מרחמת אלא אם כן יולדת. ולעולם לענין "אותו ואת בנו" — פסק, שכרוך אחר רחל — שדבוק אחריה ומניקתו. פטורה מן הבכורה — והבא אחריה לא הוי בכור. כרבן שמעון — לא מרחמא דלא ידדה. והאי חזיר גופיה לא קדוש, דנדה הוא. **ואסור באכילה כרבנן** — דחיישינן לרחומי. דאי כרבן שמעון בן גמליאל, הוה טמא היוצא מן הטהור, ומותר באכילה, כדאמרן בפירקין קמא (בבורות ה.ב.), **עד יבא ויורה צדק לכם** — עד שיבא אליהו ויורה אם מותר אם אסור. **מאי יבא ויורה** — כיון דכרבנן סבירא ליה, דחיישי לרחומי — מאי "בא ויורה" גלוי מילתא הוא, שייגד לנו אם בנה הוא אם לאו. והוראה לא שייך למימר אלא בדבר הלכהו עד שיועד הדבר — אם בנה הוא אם לא. וכי תימא **מספקא ליה בו** — והכי קאמר: עד שיבא ויורה אי הלכה כרבן שמעון ומותר באכילה, אי כרבנן ואסור באכילה מספיקא שמה ריחמתו. לעולם פשיטא ליה הלכה כרבן שמעון — דפטורה מן הבכורה. דדאי אי נמי לאו ידדה הוא, אי לאו דהוה לה ולד — לא הוא מרחמא ליה. ומיהו מספקא ליה אי סבר רבן שמעון בו" — דחיינו "עד יבא ויורה צדק" — ויעמידנו על טעמו של רבן שמעון בן גמליאל. **יולדת מרחמת** — והאי אסור באכילה. דלענין בבורה מיפטור, משום דאי הוה ידדה — שפיר, ואם לאו ידדה — הוה לה אחרינא. ובאכילה אסור, דאיכא למימר: ולד אחרינא הוה לה, ומית, ורחמתיא להאי. **או אינה מרחמת** — ומותר באכילה, דדאי ידדה הוא. **(דאי) לאשמועינן טלה** — וללקו עליה משום "אותו ואת בנו", ולימא: ראה טלה כרוך ברחל — פטורה מן הבכורה, ממה נפשך: אי האי לאו ידדה — אחרינא הוה ליה, ומית, ורחמתיא האי. משום אותו בנו לא לקי עד יבא ויורה לנו טעמו של רבן שמעון: הוה **אמינא אפילו אם תפיצ לומר** — יולדת מרחמת — דני מילי דמינא, אבל חזיר מותר באכילה, דלאו דמינא לא מרחמא, והא ודאי בנה הוא.

אחאי

השוואה את ההבדל עושה מקום בקופיץ – בגמרם אמרתי: אני "לקופיץ", כלומר, לא צריך קופיץ. שמעתי דרך לשחוט בקופיץ, מילא קניתי בסכין. ותימתי: בפסחים פרק (ע"א) לא משמע כן, גבי סכין שנמצא בארבעה עשר – שוחט בה מיד, והקופיץ – שונה ומטביל. משום דסכין חזי לפסח לשחוט, והטבילולו משלשה עשר, אבל קופיץ לא חזי לשחוט, ויש בו משום

נִתְחַתֵּי בְּרִיבִי: רָאָה חֲזוֹר שְׁכֻרְד אַחֵר רָחֵל, מִהוּ מֵא
וּמִבִּיעָא לִיה אֵילִימָא לִבְכוּרָה, וְקִמְבִּיעָא לִיה אִי
לִבְכָתָא בְּרֵבֵן שְׁמֵעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אִי הִלְכָתָא בְּרֵבֵנִי -
וְיִבְעִי לִיה מִלָּחָה! - כִּי קִמְבִּיעָא לִיה לִבְכוּרָה וְאֵילִימָא
בְּרֵבֵנִי, לֹאכִילָה וְאֵילִימָא בְּרֵבֵן שְׁמֵעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל;
לִבְכוּרָה - וְאִפִּילוּ בְּרֵבֵנִי דְאִמְרִי מִרְחֻמָּא, כִּי מִרְחֻמָּא
דְּמִינָה, דְּלֹא מִינָה - לֹא, אוּ דְלִמָּא דְלֹא מִינָה גְּמִי
מִרְחֻמָּא לֹאכִילָה - וְאִפִּילוּ בְּרֵבֵן שְׁמֵעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל,
הֵם תִּמְצָא לֹאמֵר סָבֵר וְיִלְדָת מִרְחֻמָּא - דְּמִינָה, דְּלֹא
מִינָה - לֹא, אוּ דְלִמָּא דְלֹא מִינָה גְּמִי מִרְחֻמָּא תִּיקוּ.
מִשְׁנָה רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם אוֹמֵר: הַשּׁוֹחֵט אֶת
הַבְּכוֹר - עוֹשֶׂה מְקוֹם בְּקוֹפִיץ מִיָּן וּמִיָּן וְתוֹלֵשׁ אֶת
הַשְּׁעָר, וּבִלְבָד שְׂלֹא יִזְוְנוּ מִמְּקוֹמוֹ. וְכֵן תוֹלֵשׁ אֶת
הַשְּׁעָר לְרֹאוֹת מְקוֹם מוֹם. **גְּמָרָא** אָמַר רַב: הִלְכָה
בְּרִיבִי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם. בְּעוּ מִינִיה מֵרַב הוֹנָא: בְּגִידוֹ
יִזְוֶם טוֹב, מִהוּ טַעֲמָא דְּרִבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם - מִשּׁוּם

קִקְסָבֶּר: תוֹלֵשׁ לֹא הֵינּוּ גּוֹזִין וְכִיּוֹם טוֹב אִסּוּר, דִּהְיָה עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידוּלוֹ. אוֹ דִלְמָא: בְּעָלְמָא סָבֵר רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְשׁוּלָם תוֹלֵשׁ הֵינּוּ גּוֹזִין, וְהֵינּוּ טַעֲמָא דְשָׂרִי דִּהְיָה לֵיהּ דָּבָר שְׂאֵין מִתְכַּוֵּינ, וְכִיּוֹם טוֹב דָּבָר שְׂאֵין מִתְכַּוֵּינ מוֹתֵר אֲמַר לָהּ: זִילוּ שִׁילּוּהָ לָרֶב חֲנַנְאֵל, אוֹ אֲמַר הִלְכָּה פְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְשׁוּלָם, אִיפְשׁוּט לָב לָב: הִלְכָּה פְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְשׁוּלָם. אֵתוּ לְקַמִּיָּה דִּרְ

וקשיא, ודבאלו יום טוב היו יכילין לשאול: את דקתני מותניתין "ותולש את השער" — במתכוין קאמר, משום דתולש לאו היינו גזוז, או שגמא בשאין מתכוין קאמר, וגם שיהא יולד בפסיק רישיה, משום דתולש היינו גזוז! ונראה לפרש: דאפילו (תימצי לומר) תולש לאו היינו גזוז, מכל מקום מדרבנן אסור במתכוין או בפסיק רישיה, גזירה תולש אטו גזוז, ולעולם "ותולש" דקתני מותניתין — בשאין מתכוין ואינו פסיק רישיה קאמר. ולענין כבוד לא מצי למיבעי מידי בפשטה דמותניתין, אם לא לענין מלקות. וקמביעיא לה: כנגדו ביום טוב מהו? דלמא דוקא כבוד, דתולש לאו היינו גזוז, וליכא איסורא דאורייתא — והי דשרי דבר שאין מתכוין, אבל ביום טוב, דאיכא איסורא דאורייתא דעוקר דבר מגידולו — לא שרינן בשאין מתכוין. או דלמא בכבוד לא מצי איסורא דאורייתא, דתולש היינו גזוז, וזו היכי דשרי בכבוד משום דאין מתכוין — שרי נמי ביום טוב. וכן מוכח בסמוך, דקאמר רב: כנגדו ביום טוב מותר. ופרין מרא דאמר רב: הלכה כרב דהורדו, דהא שאלו מתכוין אסור. ומשני: דתולש לאו היינו גזוז, וביום טוב מתכוין עטמא דשרי — דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד. ואם תימצי לומר דאי תולש לאו היינו גזוז, אם כן "ותולש" דקתני במתניתין הוי במתכוין — היכי שרי כנגדו ביום טוב מתכוין דלאחר יד? ולאידך לשנא דאמרנן: רב סבר כרבי יוסי בן המשולם, ורבי יוסי בן המשולם לא סבר כרב — היינו דרב שרי בבכור, דאין מתכוין, משום דתולש לאו היינו גזוז. אבל רבי יוסי בן המשולם מתיר אפילו היינו אומרים דתולש היינו גזוז, דשרי אין מתכוין בכל מקום, כדאשכחן גבי פרה. והא (ורא) דקאמר רב: הלכה כרבי יוסי בן המשולם לעיל, משמע דלא הוי פלוגתא. וכמה תנאי אשכחן דסבירא דבר שאין מתכוין אסור, לקמן במכילתין גבי בכור שאחזו דם (לגב), ובמתניתין דכלאים (פרק ט משנה 1—10), ובביצה (כגב) בביריתא דגרידא ויש לומר: דלמא מטעם דפסיק רב כוותיה, משום דתולש לאו היינו גזוז — לא אשכחן דפליגי. ועוד, כדפרישית לעיל, דלא קרי פלוגתא אלא אם כן בחלקו על אותו דבר עצמו. וכן בחלקו, דהא בשותף נחלקו רבי יוסי ורבנן בחילוף לענין ראשית הגז (ק"ל), דאיכא למאן דמבעי, — שאמא שני "גז צאנך". והוא דתולש דהיינו גזוז, אם לא בחלק בן תולש לשותף דשרי — דהא אמאי? לקמן במיתא דהא שפירא, דסביר רבי יוסי בן המשולם דבר שאינן מתכוין מותר. ומשני: שאני פרה דקדשי בדק הבית היא. ופרין: והא אמר רבי אלעזר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבדהו ומשני: מדרבנן. ופרין: דאיכא איסורא דרבנן? שמע מינה שרוצה לדקדק, דכי היכי דשרי דאין מתכוין בדרבנן — שרי נמי בדאורייתא! ויש לומר דהדיא דמדרבנן לא דמו כלל להני דתולש לאו היינו גזוז, ולעוקר דבר מגידולו כלאחר יד. דאין איסורין הללו דאורייתא בשום מקום, אבל פרה איידי בגיזה גמורה. דאף על גב דמאורייתא אין איסור קדשי בית הבית בגיזה ועבדהו לדבריה, דכל דתקון רבנן — כעין דאורייתא תקון ולגמרי עשו קדשי בדק הבית כקדשי מזבח. וזאיה לדברי מפרק קמא דכתובות (ה,ב), דאיבעיא לה: מהו לבעול בתחלה בשבת? לדם הוא צריך ושרי, פירוש: דמפיק פקיד, או לפתח הוא צריך, ואסור! או תמצא לומר לדם הוא צריך ופתחו ממילא אף הוי, הלכה כרבי יהודה דמקלקל הוא, אצל פתח. אלמא שרי, דאין מתכוין במקלקל, דאף על גב דאיכא איסורא דרבנן במקלקל לזוהיה. והא דאסר רבי יהודה באין מתכוין בגיזהו, ואף על גב דמקלקל הוא, דכוחות בסוף פרק קמא דחגיגה (יא) גבי חופר גומא ואין צריך אליו לעפרה, ובפרק "יום טוב" (ביצה כגא) אסר רב דהורד קידור, משום דרב שראין מתכוין הוי במקלקל בחוצות דם — ש' לחלץ בן במקום מצוה למקום שאין מצוה. אי נמי, גבי גרידה איכא לפרש: שגמא מתקן, שמשוה גומות מצד אחר. וגבי קידור — נתינת הבהמה בחוצות הדם, מידי דהוה אדם הקוה. והוא חזין גבי "וכן תולש את השער לראות את מקום המום", ודביעין לבתחלה או ידעבר, ומסיק לבתחלה קאמר. ומשמע דמתני "וכן" דרישא נמי לבתחלה קאמר כמו בספא — לאו לבתחלה שיתולש במתכוין קאמר, אלא באותן שחתורו משום שחטו — תנינן נמי לבתחלה לראות מקום המום. או ידעבר, כלומר, דאי נמי עשה — לא יזינו ממקומו. כן נראה כמו שפירשתי, ומתיישבת כל הסוגיא. ואם נפרש דאם תולש לאו היינו גזוז שרי אפילו לתולש במתכוין, צריך לומר דלקמן דשרי כנגדו ביום טוב משום דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד.

אמור הלכה כרבי יוסי בן המשולם איפשותו לבו – ואם האמר: מה היה מקפיד בכך? הא בכל ענין כנגדו ביום טוב מותר, או משום דבר שאין מתכוין, או משום עוקר דבר מגידולו כלאחר יד, כדלקמן! ויש לומר: דאם לא היה הלכה כמותו, אלא היה אסרין בבכור, ואף על גב דתולש לאו היינו גזוז. שהחמירו חכמים, ולא התירו משום צורך תיקון שחיטת בכור – כמו כן לא יתירו בעוקר דבר מגידולו כלאחר יד משום צורך תיקון שחיטת יום טוב.

52 מוסיף רבי יוסי בן המשולם: **וְכֵן** יש עוד מקרה שמותר לתלוש
53 ולהניח את השיער מסובך עם שאר הצמר. והוא, **הַתּוֹלֵשׁ אֶת**
54 **הַשֵּׁעַר** של הבכור, כדי שיוכל החכם **לִרְאוֹת** את **מְקוֹם הַמוֹם**
55 המוסתר על ידי השיער, ויורה אם הוא מום קבוע או לא.

גמרא

56 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בדין משנתינו: **אָמַר רַב, הַלֵּכָה**
57 **בְּרֵבִי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם**, שמותר לתלוש את שיער הבכור,
58 לצורך שחיטתו, ולצורך ראית המום הנמצא במקום השיער.
59 הגמרא מבררת אם מותר לתלוש לצורך שחיטה, ביום טוב,
60 ומתוך כך יתברר עיקר טעמו של רבי יוסי בן המשולם: **בְּעֻז**
61 **מִיָּנִיָּה** – שאלו בני הישיבה **מֵרַב הוֹנָא, בְּגִנְדוּ** – באופן הדומה
62 לבדרי רבי יוסי בן המשולם, שהתיר לתלוש לצורך שחיטת
63 הבכור, והוא בבא לשחוט בהמת חולין **בְּיוֹם מוֹב, מָהוּ** – מה
64 דינו, האם גם בזה סובר רבי יוסי בן המשולם שמותר לתלוש את
65 השיער שבמקום השחיטה.

66 מפרשת הגמרא את צדדי הספק: האם **מְעַמָּא** – טעמו **דְּרַבִּי יוֹסִי**
67 **בֶּן הַמְּשׁוּלָם** שהתיר במשנתינו לתלוש לצורך שחיטה, אף
68 שגזיות הבכור אסורה מן התורה, הוא **מְשׁוֹם דְּקִסְכָּר** – שסובר
69 שהתולש ביד, **לֹא הָיִינוּ** – אינו בכלל גזוז בכור שאסרה תורה,
70 שנאמר (דברים טו יט) **וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֶאֱנָךְ**. לפי שגזוז אינו אלא
71 בכלי, אבל כשעושה כן ביד, תלישה היא ולא גזיזה. ולפי זה,
72 **בְּיוֹם מוֹב, אָסוּר** לתלוש את השיער ביד לצורך שחיטה, אף
73 שאינו בכלל גזוז את הצמר, שהיא אחת מל"ט מלאכות, משום
74 **דִּהְיָה לִיה** – שהרי זה עֹקֵר דָּבָר מְגִידוּלוֹ, ותולדה של מלאכת
75 קוצר היא ואסור מדאורייתא. והעד השני הוא, **אוּ דְלִמָּא** –
76 שמא, **בְּעֵלְמָא** – בשאר המקרים בעולם, לענין תלישה ביד,
77 **סָבַר רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם** שהתולש ביד, **הָיִינוּ** – הרי הוא גזוז,
78 ואסור בקדשים. **וְהָיִינוּ מְעַמָּא דְשִׁירִי** – והטעם שהתיר רבי יוסי
79 במשנתינו הוא, משום **דִּהְיָה לִיה** – שהרי זה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן,
80 שבמעשה זה של פינוי המקום מהשערות, אינו מתכוין לתולשם,
81 ודבר שאין מתכוין מותר. ולטעם זה גם **בְּיוֹם מוֹב** כשמפנה
82 המקום משערות לצורך השחיטה, דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן הוא,
83 שאינו מתכוין לא לגזוז ולא לעקור דבר מגידולו, ומוֹתֵר.
84 **אָמַר לָהּ** – השיב להם רב הונא לבני הישיבה, **זִילוּ שְׂיִילוּהּ** –
85 לכו ושאלו לרב **חֲנַנְאֵל** שהיה תלמידו של רב, על עיקר דברי
86 רבי יוסי בן המשולם במשנתינו לענין תלישה לצורך שחיטת
87 בכור, אם אמר רב שהלכה כמותו או לא. **וְאִי אָמַר** – ואם יאמר
88 לכם שהלכה בְּרֵבִי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם לגבי בכור, שובו אלי,
89 **וְאִיפְשׁוּמִי לְכוּ** מה שהסתפקתם לענין יום טוב.
90

91 **אָתוּ** – באו בני הישיבה, **שְׂיִילוּהּ** – ושאלו את רב חננאל, אם
92 הלכה כדברי רבי יוסי בן המשולם. **וְאָמַר לָהּ, הָכִי אָמַר רַב,**
93 **שֶׁהֵלְכָה בְּרֵבִי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם**. **אָתוּ** – חזרו ובאו לְקִמְיָה דְרַב
94 הוֹנָא, ואמרו לו שכך אמר להם רב חננאל בשם רב, שהלכה
95 כרבי יוסי בן המשולם לגבי בכור. **וְאָמַר לָהּ** – ופשט להם רב
96 הונא את מה שהסתפקו, שגם בְּגִנְדוּ – במקרה הדומה לתלישת
97 השיער לצורך שחיטת בכור, שהוא תלישת השיער לצורך
98 שחיטה **בְּיוֹם מוֹב, מוֹתֵר**.
99 מוסיפה הגמרא: **אִיתָמַר נָמִי** – כך גם אמרו בני הישיבה, **שֶׁאָמַר**
100 **רַב חֲנַנְיָה בְּרִי שְׁלֵמִיא, מְשִׁמְיָה דְרַב** – בשם רב, שְׁבִנְדוּ **בְּיוֹם**
101 **מוֹב**,

1 **אֲחָאִי בְּרֵבִי** – שהיה אדם גדול וחשוב בדורה, **רָחַה חוּזִיר**
2 **שְׁבִרְיָה אַחֵר רָחַל** ויונג ממנה, **מָהוּ** – מה דינו, והאם תולים אנו
3 שבנה הוא.

4 שואלת הגמרא: **מָאִי קָמִיפְעִיא לִיה** – לענין מה הסתפק.
5 **אִלְיָמָא** שהסתפק לְבִבְרָה – לענין הולד שתלד רחל זו לאחר
6 מכן, אם בכור הוא. **וְקָמִיפְעִיא לִיה** – וצדדי הספק שלו הם, **אִי**
7 **הֵלְכָתָא בְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל**, שסובר שפטורה מן הבכורה,
8 **אִי הֵלְכָתָא בְּרַבֵּנָּה**, שלדעתם יתכן שמניקה היא ולד של אחר,
9 ועדיין לא ילדה מעולם. דוחה הגמרא: אין לפרש כן, משום שאם
10 כן קשה, **תִּיבְעִי לִיה מָלָה** – מדוע הוצרך להסתפק לענין חזיר,
11 יותר היה לו להסתפק לענין טלה הכרוך אחר רחל. שעל זה
12 נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים.

13 אלא מפרשת הגמרא: **כִּי קָמִיפְעִיא לִיה** – מה שהסתפק אחאי
14 בריבי הוא, לענין שני דברים. האחד, **לְעֵנִי בְּכוּרָה**, אם הולד
15 שתלד רחל זו לאחר מכן בכור הוא. **וְאִלְיָמָא דְרַבֵּנָּה** – וספק זה
16 הוא רק לפי דעת חכמים. והשני, לענין היתר **אֲכִילָה**, אם ולד
17 זה הנראה כחזיר מותר באכילה. וספק זה הוא **אִלְיָמָא** – לפי
18 דעתו **דְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל**.

19 מבאתר הגמרא: מה שהסתפק לְבִבְרָה הוא, שלדעת רבן
20 שמעון בן גמליאל, פשוט הוא, שהולד שתלד לאחר מכן אינו
21 בכור, שהרי לדעתו ודאי אינה מניקה ולד של אחר. והסתפק,
22 שמא **אִפִּילוּ לְרַבֵּנָּה דְאִמְרֵי מְרַחֲמָא** – שבהמה אוהבת ומניקה
23 גם ולד שאינו שלה. שמא **כִּי מְרַחֲמָא**, רק **מִיָּנִיָּה** – ולדות שהם
24 מהמין שלה, אבל **דְּלֹא מִיָּנִיָּה** – ולדות שאינם ממין, **לֹא** –
25 לעולם אינה אוהבת ומניקה. ואם כן חזיר שאינו ממין רחל ודאי
26 ולד שלה הוא, והולד שתלד לאחר מכן, ודאי אינו בכור. **אוּ**
27 **דְלִמָּא, דְּלֹא מִיָּנִיָּה נָמִי מְרַחֲמָא** – אוהבת ומניקה היא גם ולדות
28 ממין אחר, ויתכן שעדיין לא ילדה מעולם. והענין השני
29 שהסתפק הוא **לְאֲכִילָה**, שלדעת חכמים פשוט שאסור הוא
30 באכילה, שמא אינו בנה, אלא ולד בהמה טמאה הוא. והסתפק
31 שמא **אִפִּילוּ לְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל** יהא אסור באכילה.
32 והטעם, משום שאפילו **אִם תִּמְצָא לוֹמָר** שרבן שמעון בן
33 גמליאל **סָבַר, וְיִלְדַּת מְרַחֲמָא** – שבהמה שילדה בעבר, אוהבת
34 ומניקה גם ולדות שאינם שלה יש להסתפק שמא זהו רק בְּמִיָּנִיָּה
35 – בולדות שהם מאותו המין שלה. אבל **דְּלֹא מִיָּנִיָּה** – ולדות
36 שאינם ממין, **לֹא** – ודאי אינה אוהבת ומניקה. ואם כן חזיר
37 הכרוך אחר רחל ודאי בנה הוא. ומותר באכילה. **אוּ דְלִמָּא,**
38 **דְּלֹא מִיָּנִיָּה נָמִי מְרַחֲמָא**, ואין זה ודאי שבנה הוא. וממילא אסור
39 הוא באכילה. מסיקה הגמרא: **תִּיקוּ** – יעמדו שאלות אלו בספק,
40 שלא נפשטו.

משנה

41 המשנה שלפנינו עוסקת בדין ההתעסקות בשיער הבכור
42 ותלישתו באופנים מסויימים. **רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלָם אָמַר, יש**
43 **שְׁנֵי מַקְרִים** שמותר לתלוש את שיער הבכור, הראשון הוא
44 **הַשּׁוֹחֵט** – העומד לשחוט **אֶת הַבְּכוֹר**, והשערות שבמקום
45 השחיטה מעכבות את השחיטה, **עוֹשֶׂה** – מפנה הוא **מְקוֹם**
46 **בְּקוֹפִיץ** – סכין גדולה של טבחים, **מִיָּן וּמִיָּן** – מצדי
47 המקומות הנצרכים לו לשחיטה, **וְכֵן תּוֹלֵשׁ הוּא אֶת הַשֵּׁעַר**
48 שבמקום השחיטה כדי שיוכל לשחוט ללא כל חשש, **וּבִלְכַד**
49 **שְׂלֵא וְיִזְנוּ** לשיער שתלש **מִמְקוֹמוֹ** למקום אחר, אלא יניחנו
50 במקומו מסובך עם שאר הצמר.

כדי שמעשה המצווה (הגוף של המצווה) יהיה כדבעי – הוא על־ידי לימוד גלילאי דתורה (הגוף דתורה).

ממאמר שבת פרשת אמור, ה'תשל"ז

וְנִקְבָּהּ, ואין יודעים אם שני הזכרים בכורים משום שכל אחת
 מהם ילדה זכר, והנקבה נולדה שניה, או שמא אין כאן אלא
 בכור אחד, כי הזכר השני נולד לאחר לידת הנקבה או לאחר
 לידת הזכר. הדין הוא, אֶחָד לוֹ – אחד מהזכרים נשאר אצלו,
 מפני שספק הוא שמא נולד אחר הזכר, או אחר הנקבה ואינו
 בכור. וְאֶחָד נותן לַבֶּהֱן, כי אחד מהם הוא בודאי בכור.
 המשנה מבררת איזה מהם נותן לכהן: רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, הַבֶּהֱן
 בּוֹרֵר לוֹ אֶת הַיָּפָה, שֶׁמֶן הַסֵּתם הִיפָה וְהַבְּרִיא הוּא שְׁנוֹלֵד יְחִידִי,
 או שיצא ראשון. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהּ – מה
 שאחד שֶׁמֶן מַחְבִּירו דָּגִים בִּינְיָהם הַבְּעִלִים וְהַכֹּהֵן, וְנוֹטִלִים
 הַבְּעִלִים אֶת הַשֶּׁמֶן וְהַכֹּהֵן אֶת הַכֹּחוֹשׁ. שֶׁכֵּן הַבְּעִלִים אוֹמְרִים
 לַכֹּהֵן, הֵבֵא רֹאשִׁי שֶׁהַשֶּׁמֶן הוּא הַבְּכוֹר וְתַלְתְּלוֹ, שֶׁהַמוֹצִיא
 מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ. וְהַשְּׂנִי שֶׁנִּשְׁאָר בִּיד הַבְּעִלִים, יִרְעָה עֵד
 שֵׁיִסְתָּאבּ – (שיפול בו מום), משום שהוא ספק בכור, ואסור
 באכילה קודם שיפול בו מום. וְחֵיִיב בַּמִּתְּנֻת – כששוחטים אותו
 הַבְּעִלִים חַיִּיבִים לַתֵּת מִמֶּנּוּ לַכֹּהֵן אֶת הַזֹּרֹעַ הַלְחִים וְהַקֶּבֶה כִּמוֹ
 הַשּׁוֹחֵט בַּהֲמַת חוֹלִין. טַעֲמוֹ נִתְּבָאָר לַעֲלִי (ע"א), משום שהכהן בא
 עָלָיו מִשְׁנֵי צַדִּיק, שְׁאוֹמֵר לוֹ, אִם בְּכוֹר הוּא כּוֹלֵו שְׁלִי, וְאִם אֵינוֹ
 בְּכוֹר, הֵרִי הוּא חַיִּיב בַּמִּתְּנֻת. רַבִּי יוֹסִי פִּיֶּטֶר מִן הַמִּתְּנֻת. וְטַעֲמוֹ
 מִבּוֹאֵר בְּסוּף הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוֹאִיל גַּם אִם הַבְּכוֹר הוּא זֶה שְׁבִיד
 הַיִּשְׂרָאֵל, הֵרִי קִיבֵל הַכֹּהֵן אֶת חִלּוּפֵו, וְתִקְּנוּ חֲכָמִים שִׁיחֲשַׁב
 כִּאִילוּ זֶכֶה הַכֹּהֵן תַּחֲלִילָה בְּבִכּוֹר וְחֹזֵר וְנִתְּנוּ לַיִּשְׂרָאֵל לֵאחֲרֵי שֶׁנִּפְל
 בו מום, שבאופן זה הוא פטור מן המיתנות.
 הַמִּשְׁנָה מְמַסִּיכָה לְדוֹן בַּעֲנִין שְׁנֵי זָכָרִים, כַּשֶּׁמַּת אֶחָד מֵהֶם: מָתַ
 אֶחָד מֵהֶן, קוֹדֵם שֶׁנִּתֵּן לַכֹּהֵן, רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר, יִחְלֹקוּ בִּזְכֹּר
 הַחֵי. שְׂרָבִי טַרְפוֹן חֹזֵר בִּמְמָה שֶׁאִמַּר בַּתַּחֲלִילָה, שֶׁהַבְּרִיא וְהִפָּה
 הוּא הַבְּכוֹר, וְסוֹבֵר שֶׁגַּם מַחְבִּיר הוּא סָפֵק לָמִי שִׁיךְ הַשֶּׁמֶן, וּמִסָּפֵק
 אוֹמְרִים שֶׁלַּכֹּהֵן וְלַיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ חֶלֶק בְּשִׁנְיָהם, כִּיֹּן שֶׁנִּחְשַׁב
 שֶׁהַבְּהֵמָה עוֹמֶדוֹת בַּחֲצֵר שֶׁל שִׁנְיָהם וְכִמוֹ שִׁבְיָרָה הַגִּמְרָא
 לַעֲלִילָה, וְלִפְיֶכֶּךָ כַּשֶּׁמַּת אֶחָד מֵהֶם, חוֹלְקִים שִׁנְיָהם בִּזְה שֶׁנִּשְׁאָר חֵי.
 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ – אֵף טַעֲמוֹ
 נִתְּבָאָר לַעֲלִילָה, שֶׁסוֹבֵר שֶׁנִּחְשַׁב שֶׁהֵם עוֹמְדִים בַּחֲצִירוֹ שֶׁל בַּעַל
 הַבֵּית, וּמֵאחֲרֵי שֶׁהוּא סָפֵק לָמִי שִׁיךְ הַבְּרִיא, אוֹמְרִים הַמוֹצִיא
 מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ, וְכֵן כַּשֶּׁמַּת אֶחָד מֵהֶם זֹכֶה בַּעַל הַבֵּית בַּחֵי.
 מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה לִבְרֵר אֹפֶן נוֹסֵף שֶׁל סָפֵק בְּכוֹר: אִם שְׁתֵּי
 רַחֲלוֹת יִלְדוּ שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי נִקְבּוֹת,
 אֵין כָּאֵן לַבֶּהֱן בְּלוֹם, מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁנֵי אֹפְנִים אֵלוֹ הַסָּפֵק הוּא אִם
 יֵשׁ בָּהֶם בְּכוֹר כָּלָל, שֶׁאִפְּרָם שֶׁהַנִּקְבָּה נולדה תַּחֲלִילָה וְאַחֲרֵי כֵךְ
 הַזָּכָר, וְהַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ.
 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה אֹפֶן נוֹסֵף שֶׁל סָפֵק בְּכוֹר שֶׁנִּחְלָק בו תְּנָאִים:
 אֶחָת בִּיבְרָה וְאֶחָת לֹא בִיבְרָה – שְׁתֵּי רַחֲלוֹת שֶׁאֶחָת מֵהֶן כָּבֵר
 יִלְדָה, וְהַשְּׁנִיָּה עֲדִיין לֹא יִלְדָה, (וְיִלְדָה) [וְיִלְדוּ] שְׁנֵי זָכָרִים, וְהֵרִי
 אֶחָד מֵהֶם בְּכוֹר וְהַשְּׁנִי אֵינוֹ בְּכוֹר, אֵלֹא שֶׁאֵין יוֹדְעִים אִיזָה מֵהֶם
 נולד לַרְחֵל שֶׁלֹּא בִיבְרָה, שֶׁהוּא הַבְּכוֹר. הַדִּין הוּא, אֶחָד לוֹ –
 אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָר אֵצֶל הַבְּעִלִים לַעֲצֻמָּם, וְאֶחָד נוֹתֵנִים לַבֶּהֱן,
 וְנִחְלָקוּ תְּנָאִים אִיזָה מֵהֶם הוּא לַעֲצֻמָּו, וְאִיזָה לַכֹּהֵן. רַבִּי טַרְפוֹן
 אָמַר, הַבֶּהֱן בּוֹרֵר אֶת הַיָּפָה מֵהֶם, שֶׁסוֹבֵר שׁוֹ שֶׁלֹּא בִיבְרָה,
 וְלִדָה מְשׁוּבָה יוֹתֵר. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, מִשְׁמַנֵּי בִינְיָהּ – כִּמוֹ
 שֶׁנִּתְּבָאָר לַעֲלִילָה, שֶׁהַכֹּהֵן נוֹטֵל אֶת הַכֹּחוֹשׁ, וְהַבְּעִלִים מַשְׁחִירִים
 לַעֲצֻמָּם אֶת הַשֶּׁמֶן. וְהַשְּׂנִי – זֶה שֶׁנִּשְׁאָר בִּיד הַבְּעִלִים, יִרְעָה עֵד
 שֵׁיִסְתָּאבּ – (שיפול בו מום) וְיֵאכֵל בְּמוֹמוֹ לַבְּעִלִים, אֲבָל טֶרֶם
 שֶׁנִּפְל בו מום אִסוּר לוֹ לֹאכּוֹלוֹ, כִּי הוּא סָפֵק בְּכוֹר. וְחֵיִיב
 בַּמִּתְּנֻת – הַבְּעִלִים חַיִּיבִים לַתֵּת מִמֶּנּוּ לַכֹּהֵן אֶת הַזֹּרֹעַ הַלְחִים
 וְהַקֶּבֶה. רַבִּי יוֹסִי פִּיֶּטֶר מִן הַמִּתְּנֻת, שֶׁרַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל
 שֶׁחִלּוּפֵו בִּיד הַכֹּהֵן – כָּל סָפֵק בְּכוֹר שֶׁנִּשְׁאָר בִּיד הַבְּעִלִים,

הַבֵּית וְכֹהֵן לַתְּבוּעָה מִהֲרֹעָה, וְכִיֹּן שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶם מוֹחֶזֶק בו,
 לִפְיֶכֶּךָ אֵין לוֹמֵר בְּאֹפֶן זֶה הַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ, אֵלֹא
 יִחְלֹקוּ.
 וּמִשְׁלֵי דְרַבִּי עֲקִיבָא לָמָּה הִדְבֵּר דוּמָה, לֵאחֲרֵי שֶׁהַפְּקִיד בַּהֲמָה
 אֶחָת אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית, וְהַנִּיחָה בַּעַל הַבֵּית בְּתוֹךְ עֶדְרוֹ, וּמִתָּה
 בַּהֲמָה אֶחָת בַּעַדְרוֹ, וְאֵין יָדוּעַ שֶׁל מִי מִתָּה, אִם שֶׁל בַּעַל הַבֵּית,
 או שֶׁל הַמַּפְקִיד, שֶׁהָדִין הוּא, שֶׁהַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ,
 וְכִיֹּן שֶׁבַע הַבֵּית מוֹחֶזֶק בַּהֲמָה הַחֲדָה, עַל הַמַּפְקִיד לַהֲבִיא
 רֹאשִׁי שֶׁשֶׁל בַּעַל הַבֵּית מִתָּה, וְיִטוֹל אֶת שְׁלוֹ. וְכֵן בַּמִּשְׁנָה, שְׂרָבִי
 עֲקִיבָא סוֹבֵר שֶׁהוֹרֵעַ כּוֹחוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן, מִשּׁוּם שֶׁמְדוּבָר שֶׁהַבְּהֵמָה
 עוֹמֶדֶת בְּרִשּׁוֹת בַּעַל הַבֵּית, וְבֹא הַכֹּהֵן לַהֲרֹצִיא מִמֶּנּוּ, וְעָלִיו
 לַהֲבִיא רֹאשִׁי.
 הַגִּמְרָא מַקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי חִיָּיא. מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵלֹא בְּמֵאִי
 פְּלִיגִי – אִם כֵּן בְּמָה נִחְלָקוּ, הֵרִי כָּל אֶחָד מֵהֶם מְדַבֵּר בְּאֹפֶן אֶחָד,
 וּמִסְתַּבֵּר דִּינוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד בְּאֹפֶן מְדַבֵּר, כִּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רַבִּי
 חִיָּיא. הַגִּמְרָא מוֹסִיפָה לַחֲזוֹק אֶת תְּמִיחָתָהּ: וְכִי נִיתֵן לוֹמֵר שְׂרָבִי
 עֲקִיבָא פְּלִיגִי בְּשִׁנְיָהם שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל רוּעָה, שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁשְּׁשׁוֹט
 הוּא שְׁמִנְיָה רוּעָה וּמִסְתַּלֵּק, כְּלוּמָר, הֵאֵם אִפְשָׁר לוֹמֵר שְׂרָבִי
 עֲקִיבָא יֵאמֹר בְּאֹפֶן זֶה, הַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ, בּוֹדָאִי
 שֶׁלֹּא, שֶׁהֵרִי אֵין כָּאֵן מוֹחֶזֶק. וְכֵן הֵאֵם נִיתֵן לוֹמֵר שְׂרָבִי טַרְפוֹן
 פְּלִיגִי בְּמֵאִי שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית, וְסוֹבֵר שִׁיחְלֹקוּ, הֵרִי
 בּוֹדָאִי שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּבֵּר.
 מִתַּרְצָת הַגִּמְרָא: אֶחָד רַבָּא, וְאִיתִימָא וְ–יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִמַּר
 זֹאתוּ רַב פָּפָא, בּוֹדָאִי שֶׁכָּל מוֹדִים – גַּם רַבִּי עֲקִיבָא וְגַם רַבִּי
 טַרְפוֹן, בְּשִׁנְיָהם שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל רוּעָה, שְׁמִנְיָה רוּעָה בִּינְיָהם
 וּמִסְתַּלֵּק, וְאִם הֵרִי מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן שֶׁסָּפֵק בְּכוֹר הֵרִי נִמְסֵר
 לְרֹעֵהוּ, כּוֹלֵם הֵרִי אוֹמְרִים, יִחְלֹקוּ. וְכֵן הַכֵּל מוֹדִים, בְּמֵאִי
 שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית שֶׁהַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ. וְאִם
 הֵרִי מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן שֶׁסָּפֵק הַבְּכוֹר נִשְׁאָר בְּרִשּׁוֹת בַּעַל
 הַבֵּית הֵרִי כּוֹלֵם סוֹבְרִים שֶׁהַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ. לֹא
 נִחְלָקוּ, אֵלֹא כִּשְׁאוֹתוֹ סָפֵק בְּכוֹר עוֹמֵד בַּחֲצֵר בַּעַל הַבֵּית, וְרוּעָה
 בָּהֵן – וְהוֹרֵעָה אֶת בַּהֲמָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית הוּא כּוֹהֵן, שְׂרָבִי
 טַרְפוֹן סָבֵר, בַּעַל הַבֵּית אֶקְנִי קָא מִקְנֵי לִיָּה – לַכֹּהֵן, מִקּוֹם
 בַּחֲצִירוֹ כְּדִי שִׁקְנָה עַל יַד קִנְיָן חֲצֵר אֶת הַבְּכוֹרוֹת מִיד כִּשְׁיוֹלְדוֹ,
 וְגַם נִיחָא לִיָּה – וְנוֹחַ לוֹ לִבְעַל הַבֵּית דְּלִיתְעָבִיד מִצְוָה
 [בְּמִתְּנֻת] – שֶׁתַּעֲשֶׂה מִצְוָה בְּמִמּוֹנוֹ, וְהַבְּכוֹרוֹת שִׁיוֹלְדוֹ יִגְדְּלוּ
 בַּחֲצִירוֹ, וְלִכֹּן מִשְׁאִיל אֶת חֲצִירוֹ לַכֹּהֵן לַצֹּרֶךְ זֶה, וְנַעֲשֶׂה
 הַכֹּהֵן עַל יַד כֵךְ שֶׁתּוֹפֵק שֶׁל בַּעַל הַבֵּית בַּחֲצֵר. וְהָוָה לִיָּה – וְנִידִין
 זֶה הוּא בְּשִׁנְיָהם שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל רוּעָה, שֶׁאֵין אֶחָד מֵהֶם מוֹחֶזֶק
 יוֹתֵר מַחְבִּירו, שְׁמִנְיָה רוּעָה בִּינְיָהם וּמִסְתַּלֵּק. וְכֵן כָּאֵן עוֹמֵד
 הַבְּכוֹר בַּחֲצֵר שֶׁהֵרִי עֲכָשִׁי בְּרִשּׁוֹת שִׁנְיָהם, וְלִפְיֶכֶךָ אוֹמֵר רַבִּי
 טַרְפוֹן יִחְלֹקוּ. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר, כִּיֹּן דְּאִית לִיָּה פְּסִידָא –
 מֵאחֲרֵי שֶׁבְּאֹפֶן שֶׁנִּלְדוּ שְׁנֵי בְּכוֹרִים יִכּוֹל בַּעַל הַבֵּית לְבּוֹא לִידֵי
 הַפֶּסֶד, שֶׁאִם יָמוֹת הָאֶחָד יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁהַכֹּהֵן יִטְעַן שֶׁהַשּׁוֹט מֵת
 וְלֹא הַבְּכוֹר, וְאִם יִהְיֶה הַכֹּהֵן שׁוֹתֵף בַּחֲצֵר יִפְסִיד מִכֵּךְ בַּעַל הַבֵּית,
 שִׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲלֹק עִמּוֹ זָכָר שֶׁנִּשְׁאָר, לִפְיֶכֶךָ לֹא מִקְנֵי לִיָּה מִיָּדָם
 – אֵין בַּעַל הַבֵּית מִקְנֵה לוֹ מֵאוֹמָה, וְהָוָה לִיָּה – וְהֵרִי זֶה בְּמֵאִי
 שֶׁהַפְּקִידוֹ אֵצֶל בַּעַל הַבֵּית, שֶׁבַע הַבֵּית הוּא הַמוֹחֶזֶק בַּהֲמָה,
 שֶׁהַמוֹצִיא מַחְבִּירו עָלֵיו הֵרָאִיהּ.

משנה

מִשְׁנֵינוּ מוֹסִיפָה לְדוֹן בְּאֹפְנִים נוֹסְפִים שֶׁל סָפֵק בְּכוֹר: שְׁתֵּי
 רַחֲלוֹת שֶׁלֹּא בִיבְרָה – שֶׁעֲדִיין לֹא יִלְדָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים,
 שִׁנְיָהם לַבֶּהֱן, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד הוּא בְּכוֹר וְדָאִי לֵאמֹר. וְאִם יִלְדוּ
 זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר לַבֶּהֱן, שֶׁבְּכוֹר הוּא. וְאִם יִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים

דוחה הגמרא: **א' מִסְפָּקָא לִיה** – אם הסתפק שמא הלכה כחכמים, **אִמְרֵי** – מדוע אמר שפְּטוּרָה מִן הַכְּבוֹרָה בודאי, והרי לדעת חכמים הולד שתלד לאחר מכן ספק בכור הוא. וְתוֹ – ועוד יש לדחות פירוש זה, **מִי מִסְפָּקָא לִיה** – האם אפשר לומר כן שהסתפק אם הלכה כרבן שמעון בן גמליאל או כחכמים, **וְהָאִמְרָא רַבָּה בְּרַב כְּרַחֲמֵי שְׁאִמְרָא רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מְקוֹם שֶׁשָּׁנָה** – שהביא רבי (שסידר את המשניות) את דברי רבן שמעון בן גמליאל בְּמִשְׁנֵיתוֹ, הִלְכָּה בְּמִוְתוֹ, חוץ מִהָדִין שאמר במסכת בבא בתרא (קע"ג) לענין עֶרֶב. וְכֵן חוץ ממה שאמר במסכת גיטין (עד) לענין מעשה שהיה בצידו, וְכֵן חוץ מלענין מה שאמר במסכת סנהדרין (לא) לגבי בעל דין שאמר שאין לו רִאיוֹה או עדים להביא כדבריו, ולאחר זמן מביא ראייה או עדים, שמקבלים את דבריו. ודין זה הוא הנאמר שם במשנה בַּאֲרֻזָּה. מסיקה הגמרא בביאור דברי רבי יוחנן: **לְעוֹלָם פְּשִׁימָא לִיה לרבי** יוחנן, שֶׁהִלְכָּה בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מִיְהוּ מִסְפָּקָא לִיה – אלא שהסתפק במה שנסתפקו בני הישיבה, **א' סָבֵר** – האם סובר רבן שמעון בן גמליאל, שאמר שיש חזקה שאין בהמה מניקה ולד שאינו שלה, שאין זה אלא בבהמה שעדיין לא ילדה, אבל יולדת – אם היא כבר ילדה, מִרְחֻקָתָא ומניקה היא גם ולד של אחרת, והחזקה אינה מוכיחה אלא שילדה כבר בעבר, ואם כן אין זה ודאי שהוא בנה. **א' שְׁלֹדַעַת רבן שמעון בן גמליאל אֵינָה מִרְחֻקָתָא כָּלל**, וודאי בנה הוא. ולפי הצד הראשון ולד זה הדומה לחזיר, אסור באכילה, אף שהרחל פטורה מן הבכורה, לפי שיש לחוש שמא אינו בנה של רחל זו. ועל זה סיים רבי יוחנן ואמר עד שיבא אליהו ויורה דין צדק לפשוט הספק, אם החזקה היא שאינה אוהבת ומניקה ולד של אחרת כלל, וממילא היא ולד זה מותר באכילה, או שאם ילדה כבר יכולה היא לאהוב ולהניק גם ולד של אחרת, וישאר הולד אסור מספק, שמא אינו בנה, אלא ולד של חזיר הוא.

מקשה הגמרא: **א' הָכִי** – אם זהו פירוש דבריו של רבי יוחנן, עַד דְּאִשְׁמַעְיִין חֲזִיר – מדוע הוצרך להשמיענו הספק בדעת רבן שמעון בן גמליאל לענין רחל המניקה ולד הדומה לחזיר שברוך אחריה. יותר היה לו לִישְׁמַעְיִין – להשמיענו ספקיו לענין רחל המניקה טַלָּה הכרוך אחריה, ולענין לְמִילָתִי עָלֶיהָ מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ – להתחייב מלקות אם שחטו את שניהם ביום אחד, וכמו שפירשו בני הישיבה לעיל את הדין היוצא מספק זה.

מתרצת הגמרא: **חֲזִיר אֵיצְמִירִיָּא לִיה** – רבי יוחנן הוצרך להשמיענו את הספק לגבי רחל המניקה חזיר, משום דְּאִשְׁמַעְיִין לענין טַלָּה ולגבי חיוב מלקות משום אותו ואת בנו, הוּא אֵמִינָא, שֶׁאִם תִּמְצָא לִמֵּר – שאפילו אם תרצה לומר כמו הצד דְּסָבֵר רבן שמעון בן גמליאל, יולדת מִרְחֻקָתָא – שבהמה שכבר ילדה, אוהבת היא ומניקה גם ולדות שאינם שלה. וזה דוקא דְּמִינָה – בולדות שמאותו המין שלה הם, כגון כבשים ורחל. אבל דְּלֵא מִינָה לֹא – ולדות ממין אחר, אינה מניקה. ולפי זה אם נמצאת אוהבת ומניקה ולד הדומה לחזיר, ודאי בנה הוא. ולכך אִשְׁמַעְיִין את הספק. לגבי רחל המניקה ולד הדומה לחזיר, ללמדנו, (דְּמִרְחֻקָתָא) וְאִפִּילוּ דְּלֹא מִינָה נָמִי – שגם על ולד שאינו ממנה, דְּאֵיבָא לְמִימֵר דְּלֵמָּא מִרְחֻקָתָא – יש צד לומר שאהבה והניקה אפילו שאינו בנה.

מוסיפה הגמרא: **וְהֵינִי** – זהו מה דְּאִמְרָא רַבִּי יוֹחָנָן במקום אחר, **כְּעִי** – שנסתפק

שהכֹּהֵן בְּחֻקָתוֹ ופטורה מן הבכורה, שנינו [וכן] כו' בהיה נכנס לעדרו, וראה את המבכירות ושאינם מבכירות מניקות, אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. **מֵאִי לֹא** – האם אין הפירוש במה שאמר 'וכן', שרִישָׁא דִּימִיָּא דְּסִיפָא – שהדין במקרה הראשון הוא ממש כמו הדין במקרה האחרון. ואם כן, מֵה סִיפָא וְדֵאִי דִידָה – כשם שבמקרה האחרון, אומרים אנו שודאי בנה הוא, לפי שכשנבנה נמצא במקום, ודאי אינה אוהבת ומניקה ולד אחר, אֵת רִישָׁא וְדֵאִי דִידָה – גם במקרה הראשון, בלוקח בהמה מניקה, אומרים אנו שודאי בנה הוא, ולא רק שפטורה היא מן הבכורה. ואם כן, יש לפשוט הספק, שהחזקה היא, שלעולם אינה אוהבת ומניקה ולד אחר, וודאי בנה הוא.

דוחה הגמרא: **מִיָּדִי אֵרִיא** – וכי ראייה היא, הרי יש לפרש, הֵאִי בְּרִיאָתָא וְהֵאִי בְּרִיאָתָא – שבכל מקרה, הדין הוא לפי עניינו, שבמקרה השני, אכן אומרים אנו שודאי בנה הוא, לפי שבמקום שנמצא בנה ודאי לא תאדה ותניק ולד אחר. אבל במקרה הראשון, שאין ראייה שבנה הוא, כיון שאין שם אלא ולד זה, יתכן שאהבה והניקה אף אם אינו בנה, ואין ראייה, אלא שודאי כבר ילדה, ופטורה מן הבכורה. **וְכֵאִי** – ואם תשאל מהו שאמרו וְכֵן, הרי אינם שוים לגמרי. יש ליישב, שלא אמרו כן אלא אִשְׁטוּרָה דְּכְבוֹרָה – לענין זה שפטורה היא מבכורה, שודאי כבר ילדה.

הגמרא מביאה מדברי רבי יוחנן שנראה מהם שגם הוא הסתפק במה שהסתפקו בני הישיבה בפירוש דבריו של רבן שמעון בן גמליאל: **אִמְרָא רַבָּה בְּרַב כְּרַחֲמֵי שְׁאִמְרָא רַבִּי יוֹחָנָן, רַבָּה חֲזִיר שְׁכִירָה** – שהולך ודבוק הוא אַחֵר רַחֵל והיא מניקה, פְּטוּרָה הִרְחֵל מִן הַכְּבוֹרָה – שהולך שתלד לאחר מכן, ודאי אינו בכור. וְלֹד זה הנראה כחזיר, אִסוּר בְּאִכְלָיָהּ, עַד שִׁבְאָא אליהו וְיִוְרָה דִּין צֶדֶק לָכֶם אם מותר הוא באכילה או אסור.

מקשה הגמרא שלכאורה דבריו סותרים זה לזה: מצד אחד אמר פְּטוּר מִן הַכְּבוֹרָה, ודין זה הוא בְּמֵאִי – כדעת מי מהתנאים, ודאי בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, שאמר שלא חוששים שמא אהבה והניקה ולד של אחר, שהרי לדעת חכמים יש לחשוש שמא ולד של אחר הוא, ורחל זו לא ילדה מעולם וואם כן הולך שתלד לאחר מכן, ספק בכור הוא. ואילו מצד שני אמר וְאִסוּר בְּאִכְלָיָהּ, שנראה מזה שפסק בְּרַבָּנָן, שחוששים שמא אינו בנה של רחל זו, אלא בן חזיר הוא, ולכך אסור באכילה. אבל לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאין חוששים שמא בנה של אחרת הוא, מדוע אסור באכילה, הרי כל שנולד מן הרחל, אף שנראה כחזיר, מותר הוא באכילה. כמו ששנינו לעיל (ה) שכל היוצא מן הטהור טהור.

מוסיפה הגמרא להקשות: וְתוֹ, **א' בְּרַבָּנָן** – אם מה שאסור הולד באכילה הוא משום שפוסק כחכמים, **מֵאִי** – מהו זה שסיים את דבריו, ואמר שאסור באכילה עַד יִבָּא וְיִוְרָה צֶדֶק לָכֶם. שמלשון הוראה משמע שיש כאן ספק בדין שאינו ידוע, ואוסר הוא מספק עד שיבא אליהו ויורה דין צדק לפשוט הספק. והרי לדעת חכמים אין כל ספק בדין, אלא הספק הוא אם בנה של רחל הוא או של חזיר, ועַד שְׁיִוְרָה לֵךְ דְּבִי מִיָּעִי לִיה – והיה לו לומר שאסור באכילה עד שיוודע לך הדבר בנה של מי הוא.

מנסה הגמרא לפרש: **וְכִי תִמָּא, שְׁמִסְפָּקָא לִיה לרבי יוחנן, א' הִלְכָּה בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, א' הלכה בְּרַבָּנָן**, ולכך אמר שאסור באכילה עד שיבא אליהו ויפשוט הספק, כמי ההלכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- ח מתר לקפל הפגדים קדם לבישתם ^(עד) כדי שיתפשטו מקמטיהם ויהיו מהדרים עליו כשילבישם ^(טח), והוא
 2 שילבישם בו ביום. וכן אחר שלבישם ופשטם מעליו - יוכל לחזור ולקפלם ^(טו) אם דעתו לחזור וללבישם
 3 בו ביום, שגמץא קפול זה הוא לצורך השבת ^(טז).
 4 אבל אם אין דעתו לחזור וללביש עד למוצאי שבת - אסור לקפלו בשבת (מטעם שיתבאר ^(טז)). ולכן אסור
 5 לקפל הטלית של מצוה שפושטין בשבת שחרית, במקומות שאין חזרין ומתעטפין בהם במנחה ^(טז):

הלכות שבת חלק ב, סימן שב סעיף ח דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

- עד] קודם לבישתם - אפילו יכל לקפל הבגדים במקומם ⁹⁸.
 מערב-שבת ⁹⁶.
 עה] כשילבישם - אף שיש בזה קצת משום מתקן כלי (שמתקן הבגד ללבישה) התירו לקפלם משום כבוד שבת, כדי שלא ילבש בגדים מקומטים בשבת ⁹⁷.
 עו] לחזור ולקפלם - בקיפול בגדים לאחר שפשטם מעליו לא ניכר שעושה זאת לצורך כבוד שבת, שהרי מקפלם כהרגלו בכל פעם שפושט בגדיו ומניחם
- עו] לצורך השבת - אף שקיפל הבגד כהרגלו בכל פעם שפושטו, מכל-מקום כיון שלובשם שוב נמצא שהקיפול נעשה לצורך השבת.
 עה] מטעם שיתבאר - שנראה קצת כמתקן כלי בשבת, ולא התירו אלא משום כבוד שבת ⁹⁹.
 עט] בהם במנחה - אפילו מקפלה לצורך שבת הבאה ¹⁰⁰, ואפילו אינה מקומטת ¹⁰¹.

ציונים והוספות

- קיפול בגד קודם לבישתו.
 ויש שפירשו (קובץ אהלי שם ח"ט ע' רח) שלאחר שלבישם מן הסתם אינם מקומטים והקיפול נועד שלא יתקמטו, והחשש כאן אינו שנראה כמתקן כלי, אלא מכין משבת לחול, אך בפשט שוע"ר לא נרמז חילוק זה, ומסופ' ס"ט משמע שרק מטעם מתקן כלי אתינן עלה.
 (99) כדלהלן סעיף ט, וראה לעיל שיש שביארו שבגד שפשטו מעליו, לרוב אינו מקומט ואין בו אלא איסור מכין משבת לחול (המבואר להלן סעיף י).
 (100) באחרונים הסתפקו האם מותר לקפל הטלית לצורך שבת הבאה, ולעיל ס"ט ש"ד משמע שקיפול הטלית המיוחדת לשבת (עבור השבת הבאה) נעשה במוצאי-שבת (ולכאורה לא מדובר במקום שמתעטפים בטלית במנחה של שבת).
 (101) כמבואר לעיל שאין לחלק בין קיפול בגד מקומט לשאינו מקומט.
- 96) כדי השולחן סי' קיז ס"ק ב: בעיקר הדין שכתב האליה-רבה לאסור קיפול כשהיה אפשר מערב-שבת, אבל בשו"ע אדמו"ר מוכח בפירוש דאפילו בא ללבישן בשבת רשאי לקפלן קודם הלבישה, ומסתבר הטעם כיון דהתירו הקיפול משום כבוד שבת שלא ילך בבגדים מקומטים ובאלה הבגדים שהתירו אין זה תיקון אלא נראה קצת כמתקן כמ"ש אדמו"ר, לכן מותר גם אם ה" אפשר מע"ש, ובגמ' ובפוסקים איתא חמשה תנאים להיתר הקיפול, ולא הוסיפו גם תנאי זה שלא ה" אפשר מע"ש.
 (97) כדלהלן סעיף ט, ודלא כמשנ"ב ס"ק יב שהיתר הקיפול דווקא במקום שאינה מקומטת, ומקפלים מחשש שתתקמט.
 יש שדייקו מכאן שלדעת שוע"ר מותר לקפל בגד שאינו מקומט גם כשאין בזה כבוד וצורך שבת, אך מדלא חילק בזה בשוע"ר משמע שגם בבגד שאינו מקומט ישנה תוספת הידור על ידי קיפולו, ונראה קצת כמתקן כלי.
 (98) לכאורה זהו החידוש בקיפול בגד שפשטו, על פני

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

- עג אם ציפה הבתים בזהב או בעור שאינו כשר לעשות ממנו בתים כגון של בהמה טמאה הרי אלו פסולים:
 עד הלכה למשה מסיני שיהיו התפילין נתפרין בגדי בהמה או חיה הטהורים (לוקחים הגידין שיש בעקב בהמה או חיה שהן גידים לבנים ואם הם קשים מרכנן באבנים עד שיהא עשוי כפשתן וטוין ושזורין אותן) ויש מי שאומר שקבלה בידו מן הגאונים שמצוה לתפור בגידי שור לכתחלה וטוב לחוש לדבריו:
 עה אין לילך לבתי הנכרים לקנות מהם גידים אם ידוע שמקצתן נוטלין אותן מבהמה טמאה אף על פי שהרוב נוטלין מבהמה טהורה לפי שכיון שהוא הולך אצל נכרי בשעה שהם קבועין בבתיהם אין הולכין בזה אחר הרוב שכל הקבוע כמחצה על מחצה אבל אם הנכרי הביא לשוק מותר לקנות ממנו שכיון שפירש ממקום קביעותו אנו אומרים כל הפורש מן הרוב הוא פורש ואם אין ידוע שמקצתן נוטלין אותן מבהמה טמאה מותר לקנות מהם בכל

א אם נקראו מחיצות הפנימיות שבין בית לבית בתפילין
של ראש ומבחוץ כולן קיימין ושלמים אם הם חדשים
כשרים בכל ענין (אלא א"כ נקראו ג' בתים בענין זה) ואם
הם ישנים פסולים אפילו לא נקראו אלא ב' בתים ואפילו
יש מחיצה שלימה ביניהם אלא שנקראו בזה מחיצה של צד
ימין ובזה מחיצה של צד שמאל אבל אם יש ביניהם בית
אחד שלם דהיינו ב' מחיצות שלמות כשרים אפילו הם
ישנים ובלבד שלא נקראו ג' בתים דהיינו כל ג' מחיצות
הנשארות ויש אומרים להיפך שחדשים גרועים מישנים
שכיון שבזמן מועט נקראו כל כך בודאי עור מקולקל הוא
מעיקרו ויש להחמיר כדברי שניהם:

ב יש מי שאומר שהוא הדין בתפירות אם נפסקו ב'
תפירות זו בצד זו או ג' אפילו זו שלא כנגד זו פסולים
במה דברים אמורים בישנים אבל בחדשים כל זמן שעור
מושב הבתים קיים כשרים ואלו הם חדשים כל שאוחזין
מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין והוא חזק
ואינו נפסק אבל אם אינו ראוי לתלות בו אלא הוא נפסק
הרי אלו ישנים ולדברי האומרים שחדשים גרועים מישנים
לענין נקראו הבתים ה"ה שהם גרועים לענין נפסקו
התפירות וטוב לחוש לדבריהם גם בנפסקו התפירות
להחמיר בחדשים כמו בישנים אפילו שנפסקו ב' זו בצד
זו אעפ"י שיש מקילין בזה לגמרי בין בחדשים בין בישנים
אבל שנפסקו ג' אפילו זו שלא בצד זו הם פסולים לדברי
הכל ובמקום שאי אפשר למצוא תפילין אחרים ולא לחזור
ולתפור תפילין אלו יש לסמוך על המקילין בנפסקו ב'
תפירות זו בצד זו בין בחדשים בין בישנים שלא להתבטל
ממצות תפילין:

ג עור הרצועות צריך להיות מבהמה או חיה הטהורים
שלא הוכשרו למלאכת שמים אלא טהורים בלבד וצריך
שיהא מעובד לשמו ואם לאו פסול לדברי הכל ואפילו
להמכשירים בבתים ויכול לעשותן אפילו מקלף כמו
שנתבאר בס"ל:

* * *

ד הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועות שחורות מבחוץ
אבל מצד פנים יעשה מאיזו צבע שירצה חוץ מאדום
שהוא גנאי שלא יאמרו שמדם חטטיו נצבעו והאדימו אבל
הבתים אין צריך להיות שחורות אלא משום נוי מצוה ולא
מהלכה למשה מסיני כמו שנתבאר בס"ל:

ה וכיון שרצועות שחורות הלכה למשה מסיני צריך
שישחירין ישראל לשמן ולא נכרי ואפילו בדיעבד
פסולות ע"י נכרי אלא על דרך שנתבאר בס"ל בביבד
ויש מי שאומר שיש להן תקנה שיחזור וישחירין ישראל
לשמן וטוב להחמיר אבל אם הנכרי השחיר את הבתים
כשרים שהרי אפילו לא השחירין כלל כשרין ומכל מקום
לכתחלה טוב שיחירין ישראל לשמן כמו הרצועות:

ו רצועה שנפסקה אין לה תקנה לא בקשירה ולא בתפירה
שנאמר וקשרתם ודרשו רז"ל קשר תם דהיינו הרצועה
שקושר בה התפילין תהיה תמה ושלמה ולא קשורה או
תפורה בד"א כשנפסקו תוך שיעורן דהיינו בשל ראש עד
הטבור מצד ימין ועד החזה מצד שמאל ובשל יד עד כדי

ענין שרוב בהמות הנאכלים הם טהורים ומאותן שאינן
נאכלין אין נוטלין מהם גידים שבודאי אין הנכרי נוחר
בהמתו בשביל גידיה וכל זה בגידים שאינן טוהין אבל גידים
טוהין אסור לקנות מהם בכל ענין שכיון שהלכה למשה
מסיני הן צריך שתהיה עשייתן לשמן כמו שצריך לעשות
הרצועות שחורות לשמן מפני שהשחרתן היא הלכה למשה
מסיני כמו שיתבאר בס"ל וטוהית הגידים זו היא עשייתן
וצריך להיות לשמה (כמו שחוטף הציצית טוהיתן זו היא
עשייתן וצריך להיות לשמה) ונכרים לאו בני לשמה הן:

עו יש מי שאומר שחוטין הנעשין מן הקלף הן כגידים
עצמן וכשרים לתפור בהן ספר תורה ותפילין ויש
לסמוך על דבריו במקום שאין גידים מצוים לתפור בחוטין
אלו עד שיודמנו להם גידים שלא להתבטל ממצות תפילין:

* * *

עז קבלה ביד הגאונים לתפור י"ב תפירות כנגד י"ב
שבטים ג' תפירות בכל צד וחוט התפירה יהיה סובב
מב' רוחות בכל תפירה ותפירה ואם פיתח מ"ב תפירות או
הוסיף לא פסל וא"צ שתהיה התפירה בתוך הבית אלא
סמוך לבית ומכל מקום צריך שיהיה עור הבית מתפשט
ונכפל בין ב' הכפלים של התיטורא במקום התפירה כדי
שתהיה התפירה גם בעור המתפשט מהבית (שהוא נחשב
מגוף הבית) ונמצא גוף הבית תפור בתיטורא ואם לאו פסול
שהרי הלכה למשה מסיני שתפילין יהיו תפורין והבתים הם
הנקראים תפילין ולא התיטורא שמפני זה צריך לרבע גם
גוף הבתים ולא די בריבוע התיטורא מפני שאמרו תפילין
מרובעות הלכה למשה מסיני והבתים הם הנקראים תפילין
והתיטורא נקראת תיתורא של תפילין:

עח יש מחמירין שאם נפסק חוט התפירה באמצע התפירה
יטלנו כולו משם ויחזור ויתפור מחדש בחוט אחר
שכיון שנפסק בשעת התפירה בודאי אינו חזק וסופו לפסוק
וכל העומד לפסוק כפסוק הוא ואינו כלום אבל אם החוט
קצר מתחלתו ולא נפסק יכול לגמור בחוט אחר וא"צ
שתהיה כל התפירה בחוט אחד:

עט קשר של תפילין הלכה למשה מסיני שלאחר שהכניס
הרצועה לתוך המעברתא יעשה קשר כמין דלי"ת
בשל ראש וכמין יו"ד בשל יד להשלים אותיות שד"י עם
הש"י"ן שבשל ראש וטוב ליהדר להשלים השם כסדרו
שמתחלה יעשה הש"י"ן ואח"כ הקשר של ראש וקשר של
יד אחר כך כסדר אותיות השם והקשר של ראש אין צריך
שיהיה נראה כמין דלי"ת אלא מצד חוץ ולא מצד פנים
שכלפי הראש ויש נוהגין לעשותו בענין שיהיה נראה כמין
דלי"ת מב' צדדין:

פ ונוהגין להעביר עור על הבית של יד לרוחב הזרוע לפי
שהתפילין של יד הם גבוהים וקצרים ומשימין אותן
תחת הבגדים ומתקלקלים תחת הבגדים לכך נהגו להעביר
עליהן רצועה זו לחזקן ובמקצת מקומות אין נוהגין
להעבירה:

סימן לב דין כתיבת התפילין:

* * *

ונמצא שפרשת שמע היא בבית החיצון שמימין המניח
ופרשת קדש בבית החיצון שבשמאלו וסימן לדבר הוא
שינין דהיינו שינין של קדש ושמע אצל שינין שבצדדי
הבתים החיצונים ופרשיות והיה כי יביאך והיה אם שמע
הן באמצע וסימן לדבר הווי"ת סמוכות זו לזו.

ולפי שכתובתן כסדרן לדברי הכל לכן בפרשיות של יד שהן
נכתבות בקלף אחד צריך להניח חלק פרשת והיה אם שמע
ויכתוב תחלה פרשת שמע בקצה הקלף ואח"כ לפניה פרשת
והיה אם שמע וצריך להניח חלק כדי ט' אותיות בסוף
שיטה אחרונה שבפרשת והיה אם שמע כדי שפרשת שמע
שבראש שיטה העליונה שברך שלאחריה תהיה פרשה
פתוחה כמו שהיא פתוחה בתורה וכן צריך להניח בסוף
פרשת והיה כי יביאך להנהיגם להתחיל פרשת והיה אם
שמע בראש שיטה העליונה כשאר הפרשיות אבל
להנהיגם לעשותה סתומה ומניחין לפניה חלק כט' אותיות
בראש שיטה העליונה אין להם להניח חלק כדי ט' אותיות
בסוף פרשת והיה כי יביאך:

* * *

ד והעיקר כרש"י וסייעתו וכן מנהג העולם ואעפ"כ כיון
שתפילין אלו פסולין מן התורה לר"ת וסייעתו ונמצא
שרוי כל ימיו בלא תפילין לכן כל ירא שמים יצא ידי שניהם
ויעשה ב' זוגי תפילין ויניחם יחד ויכוין בהנחתן באותן שהן
כהלכה אני יוצא ידי חובה והשאר הן כרצונות בעלמא כי
מקום יש בראש להניח ב' זוגי תפילין וכן בזרוע ויניח
תפילין של ראש של רש"י למטה לצד הפנים ושל ר"ת
למעלה מהן (וכן בזרוע) ואעפ"כ שהמניח ב' זוגות תפילין
כשרות עובר בבל תוסיף אם הוא מתכוין למצוה בשניהם
ואף אם אינו מתכוין למצוה אלא באחת מהן אעפ"כ אסור
מדברי סופרים מכל מקום כאן שזוג אחד הוא פסול ממ"נ
אין כאן משום בל תוסיף כלל שהרי לא עשה אלא מצוה
אחת ולא הוסיף כלום בגוף המצוה זו שזוג הב' עומד
בפיסולו בפני עצמו ואינו שייך כלל לזוג הכשר אלא
כשהוא מתכוין למצוה בשניהם אסור מדברי סופרים מפני
שנראה כמוסיף כמ"ש סי' תרנ"א:

ה ואם אינו יודע לכוין המקום להניח יחד או שחושש
מפני היותה יניח של רש"י ויברך עליהן שהן העיקר
והן יהיו עליו בשעת קריאת שמע ותפלה ולאחר התפלה
יניח של ר"ת בלא ברכה כדי לצאת לדברי הכל ואם לבו
נוקפו שקרא קריאת שמע בלא תפילין לר"ת וסייעתו והעיד
עדות שקר בעצמו יחזור ויקרא קריאת שמע אחר התפלה
פרשה שמע ופרשת והיה אם שמע שבהן הוזכרו מצות
תפילין וא"צ לומר גם פרשת ויאר:

ך מכל מקום לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול
ולא יעשה כן במקום הרואים אלא מי שמוחזק ומפורסם
בחסידות שכיון שהעולם נוהגים כרש"י נראין להם כיוהרא
מי שחושש להחמיר על עצמו בזה אם אינו מוחזק להם
שמחמיר על עצמו גם כן בשאר דברים:

* * *

שתקיף הזרוע לקשור התפלה עם הזרוע וכדי שתמתח עד
אצבע אמצעית ויכרך ממנה על אותה אצבע ג' כריכות
ויקשור אבל כל יתרון האורך שהיא בשביל שכורך הרצועה
כמה פעמים סביב היד אין קשירה ותפירה פוסלין בו ויש
אומרים שאין קשירה ותפירה פוסלת בו אלא במה שמקיף
הראש בלבד או במה שמקיף הזרוע לקשור התפלה עם
הזרוע שכשיש שם קשר או תפר אין הקשר של ראש או של
יד נקרא קשירה תמה אבל במה שתלוי מן הראש עד החזה
והטבור וכן במה שנמתח מהזרוע עד אצבע אמצעית מועלת
בה קשירה או תפירה ויש מקילין עוד שאפילו במה שמקיף
הראש והזרוע מועלת תפירה כשתופרן מצד פנים שלא יהיה
התפר נראה מבחוץ ותהא נראית כשלימה והוא שיתפרנה
בגידים כשרים ויש מקילין אפילו בחוטים ולענין הלכה יש
להחמיר (בשל תורה) כסברא הראשונה במקום שאפשר ואף
שיש להקל לתפור מבפנים במה שתלוי מן הראש הואיל
ויש מתירים אפילו במה שמקיף הראש מכל מקום קשה
ליזהר שלא תהא התפירה נראית כלל מבחוץ אבל בשעת
הדחק יש לסמוך על דברי המקילין יותר כדי שלא יתבטל
ממצות תפילין ומכל מקום לא יברך שברכות אינן מעכבות:

סימן לג דין תיקוני התפילין ודיני הרצועות:

* * *

א סדר הנחת הפרשיות של ראש בבתים קבלו חכמים קדש
והיה כי יביאך בימין הקורא שהוא האיש העומד כנגד
המניח ושמע והיה אם שמע משמאל הקורא שהוא ימין
המניח ואפילו אם המניח הוא איטור אין הולכין אחר ימין
ושמאל שלו אלא אחר ימין ושמאל של הקורא דהיינו ימין
ושמאל של כל אדם:

ב ואם החליף איזה פרשה שנתנה שלא בביתה המיוחד
לה פסולין:

ג ויש בסדר זה מחלוקת ישנה בין הגאונים הראשונים
ונחלקן ג"כ בזה רש"י ור"ת.

רש"י וסייעתו מפרשים דברי חכמים שמע והיה אם שמע
משמאל שמאל זו התחלתה היא מאמצע ראש המניח שב'
פרשיות הראשונות הן בשמאל ראש המניח שהוא ימין
הקורא ושתי פרשיות האחרונות הן מאמצע הראש לצד
ימינו שהוא שמאל הקורא ותחלת שמאל זו היא פרשת
שמע ואחריה פרשת והיה אם שמע ונמצא שפרשת קדש
הוא בבית החיצון משמאל המניח שהוא ימין הקורא
ואחריה והיה כי יביאך ואחריה שמע מימין המניח שהוא
שמאל הקורא ואחריה והיה אם שמע בבית החיצון ונמצא
שהקורא כשקורא כדרכו מימינו לשמאלו קורא אותן כסדרן
כמו שהן כתובות בתורה שכמו שכתבתן צריכה להיות
כסדרן כך הנחתן בבתים צריכה להיות כסדרן לגבי הקורא.

אבל ר"ת וסייעתו מפרשים מה שאמרו חז"ל שמע והיה אם
שמע משמאל שמאל זו התחלתה היא בבית החיצון שמימין
המניח שהוא שמאל הקורא ושם נותנין פרשת שמע ואחריה
והיה אם שמע בבית הסמוך לו המתקרב יותר לימין הקורא

19 אין איסורו אלא מדברי סופרים אפילו בקדשי גבוה ולפיכך
20 יכול ליטול רצועה משל ר"ת לשל רש"י כשאין לו אחרת
21 אבל משל רש"י לשל ר"ת אין ליטול בכל ענין):

סימן לד דין הנחת הפרשיות בתפילין:

22 א נהגו במנין השיטין על פי הקבלה ביד הסופרים איש
23 מפי איש לכתוב בשל יד ז' שיטין בכל פרשה ופרשה
24 ובשל ראש ד' שיטין בכל פרשה ופרשה ואם שינה לא פסל
25 ויש להם גם כן קבלה בתיבות ראשי שיטין בשל יד ובשל
26 ראש והסופרים שלנו מודקדים במנין השיטין אבל בראשי
27 השיטין אינן נזהרין ומשנים כאשר יזדמן להם ומי שירצה
28 לדקדק בהם אם יוכל לכיין השיטין בענין זה יעשה אבל
29 לא יאריך ויקצר האותיות כדי לכיין ראשי השיטות:

30 ב אבל יכול להאריך מעט האותיות בשיטה שניה כדי
31 לכיין סופי השיטות ולא אסרו אלא להמשיכן כל כך
32 בענין שיהא נראה לעין שהן גדולות מחברותיהם ונראה
33 הכתב כמנומר כמ"ש ב"ד ס"י רע"ג וער"ה:

סימן לה דין מנין השיטין:

1 ז לא יניח ב' הזוגות בכיס אחד אלא יעשה ב' כיסים וסימן
2 לכל כיס וכיס שלא יתן של זה בזה לפי שזוג אחד מהן
3 הוא חול ואסור להניחו בכיס המיוחד לתפילין אלא אם כן
4 התנה מתחלה עליו כן בשעה שיחדו לכך כמו שיתבאר בסי'
5 מ"ב:

6 ח וכן לא יחליף הבתים והרצועות מזה לזה אלא אם כן
7 התנה מתחלה:

8 ט (במה דברים אמורים במי שמניח שניהם יחד שהוא
9 חושש לברך ולקרות קריאת שמע בשל רש"י לבדו מפני
10 שיש בזה איסור לר"ת וסייעתו יש לו גם כן לחוש לר"ת
11 וסייעתו לענין איסור זה להשתמש חול בקודש אבל מי
12 שמברך על של רש"י ומניח של ר"ת אחר התפלה כיון
13 שסומך על של רש"י וסייעתו לענין איסור ברכה לבטלה
14 מפני ההכרח אע"פ שהוא איסור חמור שהסמיכוהו חז"ל
15 על לאו לא תשא את שם ה' וגו' יכול לסמוך ג"כ במקום
16 ההכרח והצורך לענין איסור זה שגם כן אינו אלא מדברי
17 סופרים שלא אסרה תורה אלא להשתמש בקדשי גבוה של
18 מזבח ושל בדק הבית שמועלין בהן וכל מקום שאין מעילה

ל'קוטי תורה' פרשת אמור - הפרשה החסידית

7 ובין ד'ישראל קא מקדשי, סלקי מתתא לעילא יקרא
8 עילאה, עד דאסתלק ו', רוא דשמים עלאין - לעילא.
9 בין דאינון שמים אסתלקו לעילא, נהיר ההוא 'קדש'
10 בהו, ובין אקרי לעילא 'קדוש' כו.²

11 ופירש ב'פרי עץ חיים', שער הקריאת-שמע, פרק ב', גבי
12 קדושה ד'יוצר אור' וזה לשונו:

13 והנה ענין קדוש הוא: כי תחלה עולה סוד ו' של

ביאור הנ"ל

1 ל'באר הדברים על פסוק (פרשתנו כב, לב) "ונקדשתי בתוך
2 בני ישראל" בענין ג' בתות מלאכים: "בת אחת אומרת
3 קדוש", וזהו ענין השרפים, "וכת אחת אומרת קדוש
4 קדוש כו" - צריך להקדים מה שכתוב ברעיא מהימנא
5 פרשת אמור ד' צ"ג, עמוד א' על פסוק זה ד'ונקדשתי':
6 'קדש' איהו סטר עלאה כו. ומאי דאקרי 'קדוש' כו?

1. (נאמר שבת פרשת בהר-בחזקתי, כ"ב אייר תקס"ג).

2. (נ"שם: "קדש" וכן הוא בפרסו ראשון, מנטובנה, איהו סטר עלאה דאשתבח ראשיתא לכל דרגין. ואף על גב דאיהו סטר טמירא, ואקרי 'קדש', מתמן אתפשט פשיטו, דנהיר בחד שבילא דיקא טמירא, גו אמצעיתא. בין דאתנהיר גו אמצעיתא, בין אתרשים חד ו', דנהיר גו האי 'קדש', ואקרי 'קדוש'. מנאי נהירו אתפשט פשיטו לתקא, סופא דכל דרגין. בין דאתנהיר בסופא, בין אתרשים ננהירו חד ו', ואקרי קדושה, וקא אנקמנא.

ומה דאקרי 'קדוש קדוש קדוש' - דקא 'קדש' מבני ליהו קא דראשיתא (ספרים אחרים: דאיהו ראשיתא) דכלא, הואיל ומתמן אשתבח, ואי הכי אמאי אקרי לעילא 'קדוש' - דקא תמן ו' לא אשתבח.

אלא קא הכי הוא ודאי, וישראל מקדשי לתקא כגונא דמלאכי עלאי לעילא דכתיב בהו: 'קרא זה אל זה ואמר קדוש'.

ובין ד'ישראל קא מקדשי, סלקי מתתא לעילא יקרא עלאה, עד דאסתלק ו', רוא דשמים עלאין - לעילא. בין דאינון שמים אסתלקו לעילא, נהיר ההוא 'קדש' בהו, ובין אקרי לעילא 'קדוש'.

ולבתר נהיר ההוא נהירו עלאה על כורסיא, דאיהו שמים. ואינון שמים תיבין לדוכתייהו, ומתיישבו ביה בההוא נהירו, ובין אקרי 'קדוש'. לבתר נחית ההוא

נהירו, עד דנטיל כלא חד צדיק עלאה דקא יקרא, לקדש כלא לתקא. בין דאיהו נטיל כלא, בין אקרי 'קדוש', וקא איהו קא דכלא.

תרגום: קדש הוא צד עליון שנמצא ראשית לכל הדרגות. ואף על גב שהוא צד נעלם ונקרא 'קדש', משם התפשטה התפשטות, שמאירה בשביל אחר דק ונסתר תוך האמצע. בין שמאירה האמצעית, או נרשמת ו' אחת שמאירה בתוך הקדש הזה, ונקראת 'קדוש'. מהאור הזה מתפשטת התפשטות למטה, סוף של כל הדרגות, בין שמאירה בסוף, או נרשמת באור ה' אחת, ונקראת קדושה וזרי בארניה.

ומה שנקרא 'קדוש קדוש קדוש', שהרי 'קדש' צריך לו, הסוד של ראשית (ספרים אחרים: שהוא ראשית) הכל, הואיל ומשם נמצא, ואם כך, לקח נקרא למעלה 'קדוש', ששם הרי לא נמצאת ו'!

אלא הסוד כך הוא ודאי, וישראל מקדשים למטה כמו המלאכים העליונים למעלה שכתוב בהם: 'קרא זה אל זה ואמר קדוש'.

ובין ש'ישראל מקדשים, הם מעלים ממטה למעלה את הכבוד העליון, עד שמתעלית ו', שהיא סוד של השמים העליונים - למעלה. בין שאותם השמים התעלו למעלה, מאיר בהם אותו ה'קדש', ואז נקרא למעלה 'קדוש'.

ואתר כך מאיר אותו אור עליון על הכסא, שהוא שמים. ואותם שמים שבים

המשכה זו, מאחר שכבר ישנה להמשכה בכלים דו"נ³⁴
 דאצילות, על כן על ידי התורה ומצות, שהם בחינת³⁵
 כלים, ממשיכים המשכה זו שבכלים דו"נ להיות נמשך³⁶
 בבי"ע.³⁷
 (וגם עסק התורה צריך להיות גם כן בבחינת ביטול –
 להיות "ולא תחללו", שלא לעשות חלל והפסק חס ושלום.³⁸
 דאם לא כן, גם "תורה אין לו"³⁹. אלא שעם כל זה הוא
 בבחינת כלי, אבל מסירת נפש היינו לצאת מהכלי
 לגמרי.⁴⁰
 ולפיכך, להמשיך היחוד דו"א ונוקבא, שהוא המשכת⁴¹
 האור שכבר מלוכש בכלי, ממשיכים על ידי העלאת מ"ן דעסק⁴²
 התורה והמצות, שהן הן מבחינת ז"א ונוקבא, שהתורה היא
 בן"א והמצות בנוקבא.⁴³
 ומכל מקום כתב ב"בינונים" סוף פרק כ"ה: "שקיום התורה⁴⁴
 ומצותיה תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על⁴⁵
 יחודו, שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש כו". עיין שם.⁴⁶
 אבל כדי להמשיך יחוד אבא-ואימא, שהוא המשכת⁴⁷
 אור חדש, מה שלא נמשך עדיין בהכלים דאצילות כלל,⁴⁸
 כי אם שצריכים לעורר ולהמשיך אור חדש והמשכה⁴⁹
 חדשה ממש מאור איין-סוף ברוך-הוא, אשר זהו ענין⁵⁰
 יחוד אבא-ואימא;⁵¹
 דאין הפירוש שהתחלת ההמשכה מאבא-ואימא⁵²
 לבד, אלא כי אבא-ואימא מקבלים מכתר, וכתר מעתיק,⁵³
 עד איין-סוף המאציל העליון. כי הוא לבדו יש בו כח⁵⁴
 לחדש תמיד, לפי שאין לו סוף, מה שאין כן בנאצלים⁵⁵
 כו'. אלא שנקרא על שם יחוד דאבא-ואימא, לפי כי⁵⁶
 בהיות האור עדיין למעלה מאבא-ואימא הוא בחינת⁵⁷
 "סתימו דכל סתימין" ונעלם מאד, וראשית הגילוי הוא⁵⁸
 בחכמה וממנה נמשך בבינה.⁵⁹
 (ועיין בהר פרת בשלח, דף ס"ג, עמוד ב' על פסוק (תהלים⁶⁰
 קל, א) "ממעמקים קראתיך";⁶¹
 אמר רבי חזקיה: בד עתיקא, סתימא דכל סתימין, בעי⁶²
 לזמנא ברכאן לעלמין, אשרי כולא, ואכליל כולא בהאי⁶³
 עמיקא עילאָה כו'.⁶⁴

תפארת לקבל הארה מחכמה הנקרא קדש ונעשה¹
 קדוש.²
 ואחר כך מתפשט עד התפארת כו', ונעשה שם קדוש³
 ב'. וזהו שכתוב ברעיא מהימנא שם: 'אינון שמים תיבין⁴
 לדוכתייהו כו'.⁵
 ואחר כך מתפשט ביסוד ונעשה שם קדוש ג' כו',⁶
 ומשם מתפשט במלכות. עד כאן דבריו.⁷
 וזהו שכתוב ברעיא מהימנא שם (והר חלק ג צו, א):⁸
 לבתר נחית ההוא נהירו, עד דנטיל כולא חד צדיק⁹
 עילאָה דרגא יקירא, לקדשא כולא לתתא.¹⁰
 וביאור הענין, יוכן בהקדים מה שכתב ב"עץ חיים",¹¹
 שלצורך יחוד אבא-ואימא צריך להיות העלאת מ"ן¹²
 במסירת נפש ממש בקריאת שמע; ולצורך יחוד זו"נ סגי¹³
 בהעלאת מ"ן על ידי התורה והמצות, שעל ידי זה¹⁴
 ממשיכים יחוד זו"נ. ולכן אפילו מי שתורתו אומנתו¹⁵
 מפסיק לקריאת שמע,¹⁶ ואמר רז"ל (ברכות י, ב): "גדול¹⁷
 הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה כו".¹⁸
 (ואף על גב שב"לקוטי תורה" (להאריך) פרשת בראשית¹⁹
 איתא: ד'מצוה' הוא שם הויה – ששני אותיות מ"צ ד'מצוה' הם²⁰
 בא"ת ב"ש – י"ה. דהיינו, שעל ידי המצוה גורם גם יחוד²¹
 אבא-ואימא, שהם י"ה.²²
 אף מפל מקום, הם אותיות מחולפות במ"צ, להורות שאין²³
 זה גילוי גמור כמו ו"ה שבאו בלא חלופי אתון ב'מצוה'. אבל²⁴
 עיקר יחוד אבא-ואימא, שהם י"ה ממש, זהו הנמשך על ידי²⁵
 העלאת מ"ן דמסירת נפש ב"אחד", וזהו ענין קריאת שמע.²⁶
 והטעם לזה הוא, מפני שמבין שכבר נמשך האור²⁷
 וההמשכה של איין-סוף ברוך-הוא בהכלים דאצילות,²⁸
 ואם כן כבר באה ההמשכה וישנה בבחינת סדר²⁹
 ההשתלשלות, דהיינו בשנמשכה לאצילות לזו"נ, ורק³⁰
 שצריכים להמשיכה משם לבי"ע (אשר זהו ענין יחוד זו"נ,³¹
 שעל ידי יחוד זה נמשך הולדת נשמות מאצילות לעולם³²
 הבריאה.)³³
 לכן על ידי התורה והמצות גם כן יכולים להמשיך

7. כמו שכתב ב"עץ חיים" שער מ"ז, שער סדר אבי"ע, פרקים ד"ה'.

8. (ראה יבמות קט, ב).

9. וכמו שנתבאר כל זה ב"פרי עץ חיים", שער הקריאת שמע, פרק י"א. ומבואר באריכות יותר ב"לקוטי תורה" (להאריך) פרשת ויקרא.

10. (תרגום: אמר רבי חזקיה: כשהעתיק, סתום ונעלם גם מקל הסתומים והנעלמים, רוצה לזמן ברכות לעולמות, משרה את הכל, ומכליל את הכל בעמק העליון החד).

ועיין ב"מקדש מלך" שם בשם האריך"ל.

למקום, והתישב בו באותו האור, ואז נקרא 'קדוש'. אחר כך יורד אותו האור, עד שנטל הכל צדיק עליון אחד הדרגה הנכבדה, לקדש הכל למשה. כיון שהוא נוטל את הכל, אז נקרא 'קדוש', וזהו הסוד של הכל.

3. וכן כתב בשער חזרת העמידה, ריש פרק ג'.

4. (תרגום: אחר כך יורד אותו האור, עד שנטל הכל צדיק עליון אחד הדרגה הנכבדה לקדש הכל למשה).

5. (שבת יא, א. ולהעיר מירושלמי ברכות א, ה).

6. ועיין בפירוש וענין "חלופי אתון" – ב"בינונים", שער היחוד והאמונה פרק י"ב.

בסדר ההשתלשלות, כמו שכתוב (איוב כח, יב): "והחכמה
מאין תמצא"¹⁶. והיינו בחינת יחידה שבנפש¹⁷, שממנה
נמשך הרצון לה' במסירת-נפש. ולכן על ידי זה דייקא
מעורר וממשיך מלמעלה מסדר ההשתלשלות כו'.
(וזהו שכתב ב"פרי עץ חיים", שער הקריאת-שמע, פרק ה':
ד"רוחין ו"נפשין" של הצדיקים הם מ"ן ומ"ד דזו"נ. אף נשמך
לנשמה ו"נשמה" הם מ"ן ומ"ד דאבא ואימא. ועיין מזה בשער
היחודים פרק ח').
והיינו, כי רוח ונפש זהו בחינת האור המלוכש בכלי,
וממשיכים על ידי זה האור שפבר מלוכש בכלים כנ"ל. אבל
להמשיך יחוד אבא ואימא, צריך להיות העלאת מ"ן בבחינת
מאדף" – בלי גבול, שהוא בחינת יחידה. וזהו ענין נשמך
לנשמה, כנודע, דהיינו שהיא למעלה מבחינת נשמות הכלים
(כו').
וזהו ענין קדוש"ה א', דפירש ברעיא מהימנא, שהוא
הסתלקות הני"ח, שהוא ז"א דאצילות, בחכמה שנקרא
קדש". ועליה זה היינו שז"א עולה בבחינת מ"ן בכדי
שעל ידי זה יהיה יחוד אבא ואימא, שבחינה זו נעשה
על ידי המסירת-נפש למטה. ולמעלה הוא גם כן בחינת
ביטול והתפללות ז"א למעלה¹⁸.
ועל ידי זה דייקא נמשך יחוד אבא ואימא: אשר
החכמה נקרא קדש"ה והוא בחינת אין, והבינה נקרא
נ"ש, והיחוד הוא, שיומשך ויתהווה מאין ליש. והוא
המשכת אור חדש, ולא דוקא בחכמה ובינה דאצילות
לבד, כי אם שרש המשכה זו הוא מלמעלה מאצילות,
וגם בעולם העקודים שיומשך מחכמה לבינה כו'.
וזהו "ברוך אומר ועושה"¹⁹: אמירה היא בחכמה
והעשייה בבינה, שהם ל"ב נתיבות ושבילין הנמשכים
מחכמה לבינה, שהם ל"ב שמות אלקים שבמעשה
בראשית²⁰.
וזהו "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד) – בבינה. והוא

ועיין עוד בפרשת ויגש דף ר"י, עמוד א': "תא חזי, בית
פרעה" כו"¹¹. עיין שם.
ועוד יש לומר הטעם שנקרא על שם יחוד דאבא ואימא,
מטעם שכשנמשך האור ומגיע בחכמה ובינה, זהו ההתקשרות
והמשכת הסובב בממלא¹².
ולכן כדי לעורר ולהמשיך מאור אין-סוף ממש צריך
להיות העלאת מ"ן במסירת-נפש, שעל ידי זה ממשיך
מ"עיקרא דכולא" המשכה חדשה. דאם לא כן אינו יכול
לעורר ולהמשיך מבחינת אין-סוף ממש. ולכן לעורר
המשכה זו צריך להיות העלאת מ"ן במסירת-נפש ממש,
שעל ידי זה מעורר וממשיך מעצמות אור אין-סוף
ברוך-הוא, וממשיך משם המשכה חדשה על ידי יחוד
דאבא ואימא¹³.
ויובן עוד ענין זה, ממה שנתבאר במקום אחר, בדבור
המתחיל "פתח אליהו" (תורה אור ח"י שרה יד, ב), שמאצילות
לבי"ע. הגם שהאור נמשך על ידי פרסא, מכל מקום
נקרא "סדר ההשתלשלות". מה שאין כן מאין-סוף
ברוך-הוא לאצילות הוא שלא בסדר ההשתלשלות, רק
על ידי צמצום ומקום פנוי, כי "אין ערוך לה כו"¹⁴, "חד
לא בחושבן כו"¹⁵. עיין שם באריכות.
והנה באדם גם כן יש בחינת השתלשלות ומה
שלמעלה מהשתלשלות. דהיינו:
כי מחכמה ולמטה הוא בחינת השתלשלות – שכל
ומדות, ומחשבה ודבור ומעשה. לכן על ידי זה
ממשיכים גם כן מסדר ההשתלשלות – מאצילות לבי"ע.
אבל להיות המשכת אור חדש מאין-סוף ברוך-הוא
שהוא מלמעלה מסדר ההשתלשלות, זה אינו כי אם על
ידי העלאת מ"ן במסירת-נפש דייקא, שהוא בנפש גם כן
מבחינה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, דהיינו למעלה
מהשכל והטעם;
והשכל לגבי למעלה מהשכל והחכמה הוא שלא

15. (תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

16. ועיין מה שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "כי קרוב אליך הדבר" (לקמן נציבים מו, ג).

17. (ראה בראשית רבה יד, א).

18. (ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "שימיני כחותם" (סידור עם דא"ח ריו, ב ואילך. לקמן שיר השירים מו, ב), בהפרש שבין עליות העולמות ובין עליות ז"א בבחינת עיבור במעי אימא, שעל ידי זה ממשיך מוחין דגדלות כו'. עיין שם).

19. (נוסח "ברוך שאמר").

20. (ראה זהר חלק ג פא, ב).

11. (ידא הוא סימניך לעילא, ביתא דאתפרעו ואתגליין מניה כל נהורין וכל בוצינין, כל מה דהוה סתים, מתמן אתגלי". תרגום: בא ראה, בית פרעה – זה הוא סימן לדבר למעלה, הבית שנופרעים (מוסרים) ההסתרים) ומתגלים ממנו כל האורות וכל המאורות, כל מה שהיה סתום משם התגלה).

12. ועיין מה שנתבאר גבי פסח, בענין "ויציאנו ה' אלקינו" – "אבא ואימא שהלבישו כו" (לעיל צו טו, ב. סידור עם דא"ח דבור המתחיל "עבדים היינו", ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שימיני כחותם" (אולי הכוונה לקמן שיר השירים מו, א). עיין שם).

13. (ועיין מה שנתבאר בזה: בדבור המתחיל "מה יפו פעמיו בנעלים" (לקמן שיר השירים מג, ב ואילך). ובביאור על פסוק "הראיני את מראך" (לקמן שיר השירים יז, ג ואילך).

14. (נוסח ברכת קריאת שמע).

ועל דרך זה "ועד בחלופי אתון" – אחר²⁵ – נמצא, מה
שב"אחר" זהו בחינת אלף, "רישא דאתון" – "בחלופי אתון"
זהו ו', וזהו בחינת "ועד". ולכן בחינת למסור נפשו ב"אחר" זהו
ממעל לוי"ו ד"ועד", כי "ועד" הוא יחידאיתתא מה שאין בן
אחר – יחידאיתלאה כו').

(ובזה יובן מה שכתוב בירושלמי ריש פרק ט' דברכות:

עוביו של רקיע – מהלך ת"ק שנה. טלפי החיות – מהלך
חמש מאות שנה וחמש עשרה – מגין ישרה. (הובא בתוספות
פרק ב' דהגיגה, דף י"ג, עמוד א').

דאינו מוכן: מהו ענין שהרגל הוא חמש עשרה דוקא יותר
מעובי הרקיעים ושני כל רקיע – שהכל מהלך ת"ק שנה?

והענין: כי "ת"ק שנה" נמשך מבחינת ה' מדות שבפסוק
(דברי הימים א' כט, יא) "לך ה' הגדולה, והגבורה, והתפארת,
והנצח, וההוד" שהן עצמיות המדות. מה שאין בן בחינת מדה
הששית, בחינת "כי כל" (שם), הוא ההשפעה, שהוא כללות
דחמשה מדות העצמיים²⁶. ו"שמים" (שם), הם אש ומים²⁷ והיינו
שנמשכו מבחינת מדות עליונות, לכן הם כל אחר ת"ק שנה –
כפי המדות העצמיים שמהם חוצבו.

אמנם עבודת המלאכים, שהם בחינת "עומדים ממעל לו"
– היינו להמשיך האור מיחוד אבא-ואימא, שלמעלה מבחינת
המדות, כי בחכמה מלובש אור איין-סוף שלמעלה מעלה
מבחינת מדות כו'.

ועל כן נאמר (יחזקאל א, ז): "ורגליהם רגל ישרה", אשר מגין
ישרה" הוא בחינת י"ה יותר מבחינת ת"ק, והיינו לפי
שומשיהם מבחינת י"ה בהמדות שהם בחינת ת"ק שנה.
שלחיות מקור ההתחדשות מאין ליש – הוא מבחינת י"ה, וכמו
שכתוב (ישעיה כו, ד): "כי ביה ה' צור עולמים כו'".

ועל דרך זה יובן ענין ט"ו וזין שב"אמת ויצבי, שהם נגד
ט"ו "שיר המעלות", שהוא גם בן להמשיך מבחינת י"ה בבחינת
ו"ה²⁸):

ב. וענין ה"קדוש" הב', דפירש ברעיא מהימנא:
ולכתור נהיר ההוא נהירו עילאה על פורסטיא, דאיהו

מפני שהחכמה נקרא אין ובינה נקרא יש. ולכך
התלבשות אור איין-סוף הוא בחכמה דוקא, מפני
שהחכמה היא בחינת ביטול²¹. והיינו, שהחכמה הוא רק
זה ההשגה עצמה, שמשגת עוצם הביטול איך ד"כולא
קמיה כלל חשיב ממשי, ו"אין עוד", ואיך ד"לית
מחשבה תפיסא ביה כלל²². ולכך נקרא החכמה
אמת²³. אבל בחינת בינה שהוא בחינת ההשגה נקרא
יש.

(וכמו שנתבאר במקום אחר בענין מוחין-דאבא ומוחין-
דאימא, שבחינת מוחין-דאימא זהו מקור סדר ההשתלשלות
מעילה לעילה, אבל מוחין-דאבא הוא מה שלמעלה מסדר
ההשתלשלות²⁴)

וזהו שדוקא על ידי עליית הוי"ו, שהוא בחינת
שמים, ו"א-דאצילות, לבחינת קדש" שהוא חכמה,
שהוא בבחינת ביטול ואין – על ידי זה הוא ממשיך יחוד
אבא-ואימא, שיומשיך המשכה חדשה מאור איין-סוף
ויתנהו ויומשך מאין ליש.

וזהו ענין שרפים עומדים ממעל לו, והם כת אחת
האומרת קדוש פעם אחת, דהיינו בחינת קדוש הא'.
והיינו, שעבודתם הוא ליפלה ולבטל באור איין-סוף
ברוך-הוא, אשר למטה זהו נקרא מסירת-נפש, ולכן
עומדים ממעל לו, פירוש: "לו" נקרא המשכת האור
שנמשכו כבר בכלים, שהוא בחינת הוי"ו ד"קדוש".

(וגם ו' פעמים ו' גימטריא לו. וכמו שנתבאר במקום אחר
לעיל פקודי ד, ג ו, א), בענין מי ברא אלה (ישעיה מ, כו), ד"אלה"
היינו ששה מדות כל אחד כלול משה – בגימטריא "אלה")
אבל ה"שרפים עומדים ממעל לו" – שהם גורמים
גם באצילות עליית הוי"ו לבחינת קדש, מה שלמעלה
מבחינת ו'.

(ועל דרך זה שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "לך
לך" (תורה אור יא, ד), בענין "הוא עשנו ולו אנחנו" (תהלים ק, א) –
ולא באליה, ול"ו בוי"ו.

ועל דרך זה שנתבאר באדרא זוטא דף רצ"ב, סוף עמוד ב'
על פסוק (שמואל א' ב, א) "ולו נתכנו עלילות". עיי' שם.

25. (ראה זהר חלק ב', קלד, א. ובכ"מ). אגרות קודש חלק ב', עמוד קטו ואילך.
אמרי בינה שער הקריאת שמע פרק סב).

26. וכמו שכתב ב"פרי עין חיים" שער כ"ח, סוף פרק א'. וענין מה
שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אתה העבית כל גבולות ארץ" (סדור עם
דא"ח שער ל"ג בעומר).

27. (הגיגה יב, א).

28. (ועיי' מה שנתבאר בדבור המתחיל "ראה אנכי נותן", בענין "יהא
שפיה רבא מברך כו'" (לקמן ראה יח, ד).

21. וכמו שנתבאר ב"ספר של ביונים" פרק ל"ה, בשם המגיד נשמתו
עדין.

22. (ראה זהר חלק ג רכה, א).

23. וכמו שנתבאר מזה על פסוק "ויכתב משה את מוצאיהם כו'" (לקמן
מסעי צא, ד).

24. (עיי' מזה: בדבור המתחיל "מפה זו כו'" (לעיל צו יא, ד). ובדבור
המתחיל "ששים הקו מלכות", גבי "ומעין מבית ה' יצא" (לקמן שיר
השירים לט, א ואילך).

בחינת העלם. וכמאמר הזהר³²: ד"כתר עליון, אף על גב
דאיהו אור צח, אוכם הוא קדם עילת העילות". דהיינו,
שהאור והגילוי דכתר נקרא חשך והעלם לגבי אין-סוף
ברוך-הוא³³.
ונודע, דהכתר נקרא אצילות-שבאצילות. והיינו,
שמה שאצל העשר ספירות נקרא אצילות וגילוי, זהו
באמת בחינת העלם אצלו יתברך, משמע הנ"ל –
שלחיות גילוי זה, הוא על ידי העלם עיקר האור כו'.
ועל דרך זה אמרו רז"ל³⁴: "צמצם שכינתו בין שני בדי
הארון". דלכאורה אינו מובן מהו הפירוש "צמצם
שכינתו בין שני בדי הארון", הלא "לית אתר פנוי
מיניה"³⁵, ו"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ו, ג), "את
השמים ואת הארץ אני מלא" (ירמיה כג, כד)
ופירש המגיד נשמתו עדין:
כי הנה בכל העולם, עם היותו 'מלא כל הארץ', הוא
בבחינת העלם מהעולם, שלכן נקרא 'סתיומו דכל
סתיומין'. רק 'בין בדי הארון' היה אורו יתברך מתגלה
בבחינת גילוי. אך זה הגילוי גופא הוא בחינת צמצום
אצלו יתברך, שהוא יתברך בעצמו הוא 'סתיומו דכל
סתיומין', ואי אפשר להתגלות – רק הארה בעלמא, לךך
כל בחינת גילוי הוא בחינת צמצום אצלו יתברך.
וקצת משל על זה:
כמו על דרך משל כשהרב מעמיק מאד באיזו שכל
עמוק מאד, וכל שכלו ומחשבתו בעמקות השכל ההוא,
ובעת טרדתו בעמקות מחשבתו מדבר אותו בדבור גם
כן.
הנה, אצל הרב, הארת השכל שיצא בדבור ממנו,
הוא בלא חשיב לגבי עיקר עמקות השכל שבמחשבתו,
שלא נמשך ונתגלה כלל בדבור. אבל לגבי התלמיד
השומע, אזי הדבור של הרב הוא אצלו הגילוי,
והמחשבה של הרב הוא ההעלם. ואצל הרב הוא להפך
– שזה הגילוי הוא העלם כו'.
ומכל זה מובן מה שצריכים להמשיך מתפארת
דאימא להיות כתר לז"א:
כי הנה ז"א הוא המדות דאצילות כשמלוכשים
האורות בכלים, ונקרא חג"ת, שהם בחינת סדר הנהגת
העולמות. וזהו צמצום אצלו יתברך, ד"לאו מפל אלן

'שמים', ואינון שמים תיבין לדוכתייהו, ומתיישבין ביה
בההוא נהירו, וכדין אקרי 'קדוש'²⁹.
היינו, מה שאחר כך נמשך מחכמה ובינה לז"א, והוא
ענין שתפארת דאימא נעשה כתר לז"א. פירוש: שעל
ידי עליות הוי"ו ד"קדוש" ב"קדש", שהוא למטה מבחינת
העלאת מ"ן במסירת נפש, שעל ידי זה נעשה יחוד
אבא-ואימא כנ"ל, ואז נעשה מזה אחר כך להיות
תפארת דאימא כתר לז"א. וזהו ה"קדוש" הב'. והמשכה
זו הוא על ידי עסק התורה.
ועיין ב"עץ חיים" שער כ"ב, פרק ג': דנשמת הכתר-דז"א
הוא מתפארת דאבא. וזהו שעל ידי יחוד אבא-ואימא
דייקא נמשך הכתר לז"א.
וביאור הדבר הוא: כי הנה אין-סוף ברוך-הוא –
כשמו בן הוא: אין לו תחלה ואין לו תכלה. וכל
העולמות נאצלו ונבראו במחשבה אחת לבד. וזהו ענין
"צופה ומביט עד סוף כל הדורות"³⁰, והיינו בסקירה
אחת. ולזאת צמצום עצום הוא להיות מצמצם את
עצמו כביכול במחשבה האחת. ובתחלת הבריאה היה
זה מעצמו – "כי חפץ חסד הוא" (מכה ו, יח), אבל עתה
צריך להיות אתערותא דלתתא, להעלות מ"ן, להמשיך
לו יתברך רצון, שיהיה רוצה לצמצם את עצמו להחיות
העולמות.
וזהו ענין ש"ממשיכים להיות הכתר לז"א" – שהכתר
היינו רצון, והוא המשכת הרצון להיות בחינת ז"א-
דאצילות:
כי באמת, גם בחינת אצילות הוא בחינת צמצום
אצלו יתברך. כי אצילות היינו מלשון "ויאצל מן הרוח"
(קח יא, כח), שהוא בחינת הארה והתגלות ממנו יתברך.
ואצל המקבלים נקרא בחינת אצילות גילוי מן ההעלם;
שהוא יתברך אינו מושג, והוא הנעלם – "טמירא דכל
טמירין"³¹, ואצילות הוא מה שנמשך בבחינת גילוי.
אבל אצלו יתברך הוא להיפך, שקמיה יתברך אין
נעלם, ולהיות בחינת אצילות, שהוא הגילוי לגבי
המקבלים, צריך להיות על ידי צמצום עצום, אם כן,
אצילות זה נקרא העלם אצלו יתברך. דהיינו, שעיקר
האור הוא בבחינת העלם ולא נגלה כלל בהאצילות כו'.
אם כן, מה שאצלנו נקרא גילוי, אצלו יתברך נקרא

33. (ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "שחודה אני" – אש שחודה
לקמן שיר השירים ד, ג).

34. (תנחומא ויקהל ו) על הפסוק "ויעש בצלאל". ובשיר השירים א, יד, ג על
פסוק "אשכל הכופר" עיין שם. ועיין בראשית רבה פרשה ה. ויקרא רבה סוף
פרשה י).

35. (תקוני זהר תקון נו דף צא, ב).

29. (תרגום: ואחר כך מאיר אותו אור עליון על הכסא, שהוא שמים, ואותם
שמים שבים למקומם, ומתיישבים בו באותו האור, ואז נקרא 'קדוש').

30. (מוסף של ראש השנה).

31. (זהר חלק ב יתרו פט, ב).

32. (תקוני זהר תקון ע דף קלה, ב).

תהיה לנו כי נשמור כו". וכך למעלה, המשכת האור
לדרגא דצדיק, שממנו נמשך במלכות, מקור דבי"ע, זהו
על ידי המצות מעשיות.

וביאר הדבר, יוכן בהקדים להבין ההפך בין עסק
התורה לקיום המצות:

דהנה, הגם שהתורה אינה רק פירוש על המצות
להורות איך תיעשה המצוה, אם כן העיקר הוא
המעשה; וכן אמרו רז"ל⁴¹: "לא המדרש הוא העיקר
אלא המעשה; וגם מה ש"נמנו וגמרו תלמוד גדול",
היינו משום "שמביא לידי מעשה"⁴².

(ועיין מה שנתבאר על פסוק (שלא יד, יז) "ועתה יגדל נא"
בפרשת שלח (לח, ד), שלך נקראת התורה "לבושיה" (דניאל ג,
ט), שנקראת לבוש לגבי המצוה ורצון העליון עצמו. וכמו
שכתב הרמ"ז פרשת במדבר, דף ק"ח, עמוד א', דאבא הוא
מלבוש הפנימי של אריק כו.)⁴³

אף על פי כן, התורה, שהיא בחינת חכמה, היא נעלה
מהמצות – שממשכת מבחינת הפנימית, שהוא התגלות
חכמה-עילאה ממש; ומעשה המצות ממשיכים רק
מחיצוניות הכתר.⁴⁴

ולכן, על ידי עסק התורה ממשיכים הכתר לז"א –
ד"אורייתא מחכמה נפקת"⁴⁵, ועיקר לימוד התורה הוא
להבינה על בוריה⁴⁶, נמצא הוא המשכת החכמה בבינה,
ומתפארת-דבינה נעשה כתר לז"א. ועל ידי המצות
מעשיות ממשיכים שיהיה כתר לנוקבא, שהוא לבחינת
מלכות, מקור דבי"ע. וזהו שכתוב ברעיא מהימנא שם:
"לקדשא כולא לתתא".

נמצא, ההמשכה שעל ידי התורה היא פנימית,
שהוא המשכת הכתר והרצון בבחינת אצילות. ועל ידי
המצות – שנמשך הכתר לנוקבא מקור דבי"ע – זהו
ההמשכה בחיצוניות.

אף הנה מבואר במקום אחר, שכל בחינה ומדרגה
שהיא נשפלת למטה יותר, שרשה גבוה ונעלה יותר⁴⁷.
וגם, שכל בחינה ומדרגה הנעלה יותר, יכולה לישפל

מדות איהו כלל³⁶, ועל כן צריכים להמשיך לו רצון,
שירצה בזה הצמצום, שהוא הגילוי שבמדות דאצילות,
שבהם התנהגות העולמות.

וזהו ענין הכתר-דז"א, שהוא בחינת רצון שממשיכים
מתפארת-דאימא, כי אימא נקרא אין-סוף בערך ז"א³⁷,
וגם, שהתגלות עתיק, שהוא אין-סוף, הוא בבינה³⁸.

וזהו ענין ה"קדוש" השני. והוא נמשך על ידי עסק
התורה דמחכמה ובינה נפקת. אף היינו אחר העלאת
מ"ן ד"קדוש" הא' – למסור נפשו ב"אחד", שעל ידי זה
ממשיכים יחוד דאבא-ואימא, שהוא המשכת אור חדש
מהמאציל העליון כו, ואזי אחר כך "קדוש" הב' הוא מה
שנמשך מאבא ואימא, הכתר לז"א כנ"ל.

(ופירוש מה שכתוב ברעיא מהימנא: "נהיר ההוא נהירו
עילאה על בורסא דאיהו שמים", יוכן ממה שנתבאר במקום
אחר – בדבור המתחיל "השמים כסאי" (תורה אור בתחילתו):

ש"השמים" היא התורה כמו שנתלבשה במדות חסד
וגבורה. ולהיות התהוות התורה בבחינת "שמים", ש"התורה
קדמה אלפים שנה לעולם"³⁹, דהיינו בחינת "אאלפך
חכמה", "אאלפך בינה"⁴⁰, שלמעלה מבחינת עולם
ומבחינת שמים, הנה זהו נקרא בחינת "כסאי", שהוא
בחינת ישיבה והשפלה. והיינו על ידי אתערותא-דלתתא כו.
עיין שם.

וזהו שכתב הרעיא מהימנא: "לכתר נהיר ההוא נהירו
עילאה על בורסא דאיהו שמים". "בורסא" דייקא, כמו שכתוב
ה"שמים כסאי" כנ"ל. והיינו, מה שנמשך מאבא-ואימא הכתר
לז"א הנקרא "שמים", והיינו על ידי עסק התורה):

ג. וה"קדוש" הג' הוא: כשירד ונמשך עוד למטה,
לדרגא דצדיק, שהוא "סופא דכל דרגין", שהוא בחינת
יסוד. וזה נעשה על ידי קיום המצות מעשיות.

כי פירוש "צדיק", זהו על דרך מה שכתוב באברהם
(ויקרא יח, ט): "ושמרו דרך הויה לעשות צדקה כו",
שהצדקה היא "להחיות רוח שפלים" (ישעיה נה, טו), וגם כל
המצות נקראו צדקה, וכמו שכתוב (ואתחנן ו, כה): "וצדקה

36. (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

37. עיין ב"עץ חיים" שער כ"ה, דרוש ה'.

38. (שנהגלות עתים... הוא בבינה. זהו חלק ג קרח קעה, א. ועוד. וראה לעיל
יא, א).

39. (בראשית רבה ח, ב).

40. (איוב לג, לג. שבת קד, א).

41. (אבות א, יז).

42. (קדושין מ, ב).

43. ועיין מה שנתבאר עוד בדבור המתחיל "אני" דפרשת ציצית, גבי
"שער – בימין, ושער – בשמאל" (לקמן שלח מז, א).

44. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "וידבר" דעשרת הדברות (ראה לקמן
במדבר יז, א ואילך)).

45. (זהר חלק ב משפטים קכא, א. יתרו פה, א).

46. (ראה שלחן ערוך רבנו הזקן הלכות תלמוד תורה פרק ב, הלכה יג).

47. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "וידבר משה אל ראשי
המטות", מענין דצח"מ, שהם על דרך זה (לקמן מטות פא, ב)).

מבירורים דעולם דתהו. עתיק דתיקון לקח ה' ראשונות
דכתר דב"ן כו.

דהיינו, שדוקא מהבירורים של הרפ"ח ניצוצים
שבשביירה יכולים להמשיך הכתר ל' ספירות דתיקון.
דהיינו מטעם הנ"ל, שלאחר שמתבררים, אז הם
מתקברים לשרשם שמעולם התהו – בחינת "נקודים",
שהוא למעלה מבחינת התיקון, שהוא בחינת "ברודים",
לכך בהם ועל ידם נמשך הכתר דתיקון⁵⁴.

ד. ונחזור לעניינינו, בענין מעלת המצות מעשיות:
דהיינו, שלפי שהם נעשים בדבר שגפול תחת ממשלת
קליפת נוגה, שהם מ"שבירת הכלים", כמו קלף התפילין
וצמר דציצית וכן כולם; והם הם בירור והעלאת מהות
הדבר עצמו שגפול בשבירה, לכך הם דוקא ממשיכים
הכתר לנוקבא, שהיא מלכות דאצילות, מקור דבי"ע,
שזהו ענין המשכת הרצון "להחיות רוח שפלים", דהיינו
להשפעת האור והחיות בבי"ע. וזהו צמצום גדול יותר
מהמשכת הכתר לז"א, שאינו עדיין מקור דבי"ע ממשי.
ולכן צריכים להמשיך כתר ורצון זה ממקום גבוה ונעלה
יותר. וכמו שנוכר למעלה, דדוקא כל דבר גבוה ונעלה
יותר יכול לישראל ולירד למטה יותר⁵⁵.

ולכן המשכת כתר לנוקבא זהו דייקא על ידי המצות
מעשיות, שהם בירור מהות הדבר שגפול בשבירת
הכלים, ששרשן גבוה מאד, מס"ג שלמעלה מאצילות,
על כן על ידי בירור והעלאת זה מעוררים למעלה
מעלה, ומשם דייקא נמשך להיות הגלוי למטה במקור
דבי"ע כו.

ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "ביאו לבוש מלכות"
(תורה אור ז, סוף עמוד ד), שהיא במשל האבוקה שמאירה למרחוק
כו, ומאחר שמאיר למרחוק, מוכרח שבמקומו הוא אור גדול
מאד כו. כך, לפי ששרש המצות – למעלה מעלה, על כן נמשך
על ידם האור למרחוק, והוא להיות המשכת הכתר למלכות,
שהיא מקור דבי"ע.

וזהו ענין ה"קדוש" השלישי, שמבואר ברע"א
מהימנא, שנתפשט ונמשך יותר למטה, לדרגא דצדיק,

ולירד למטה יותר. על דרך "ועברתי בארץ מצרים" (בא
יב, יב) – "אני ולא מלאך כו"⁴⁸.

וכמו כן כאן בענין המצות מעשיות: כי הנה המצות
הם הכל בדברים גשמיים – ציצית מצמר גשמי, וכן קלף
התפילין. והיינו לפי ששרשם גבוה מאד נעלה, יותר
מהחכמה. ולכן התורה ד"מחכמה נפקת" לא נשפלה כל
כך למטה כמו המצות⁴⁹.

דהיינו, כי מעשה המצות, הם נשפלו בדברים שתחת
ממשלת קליפת נוגה, שהוא משבירת הכלים, שגפלו
בקליפת נוגה, שהיו קודם השבירה במדרגה גבוה מאד
נעלה, דהיינו מעולם התהו שהוא בחינת "נקודים",
שלמעלה מהאצילות שהוא בחינת "ברודים" כו.

ולכן האדם מקבל חיות וניזון מצומח וחי. ו"אין
התינוק יודע לקרות אבא עד שיטעום טעם דגן"⁵⁰.

וכן אכילת מצה – "מיכלא דמהימנותא"⁵¹. ואף אותן
שנשמותיהם הם מאצילות ממש, ואפילו משה רבנו
עליו השלום, היו צריכים גם כן לאכול מצה. והוא מפני
שהאמונה הנמשכת מאכילת המצה, שהיא "מיכלא
דמהימנותא", היא מלמעלה מבחינת אצילות. והיינו,
לפי ששרשה הוא מעולם התהו כו.

אף עתה לאחר השבירה הם רחוקים מאור אינסוף
ברוך הוא, שגפלו בשבירה בקליפת נוגה, אבל בשם
מתבררים על ידי שם מ"ה המברך, שהוא בחינת
חכמה עילאה כי "בחכמה אתברירו"⁵², והוא על ידי
בחינת "קדוש" הא', שהוא בחינת עליית הו' בקדש
העליון לצורך יחוד אבא ואימא;

ועל ידי זה שמתבררים, הם מתעלים למקורם
ושרשם – שם ס"ג שלמעלה ממ"ה, ואז הם נעלים
מאצילות, שאז מתקברים לאור אינסוף ברוך הוא. ולכן
על ידי עליית מין הנ"ל ממשיכים היחוד דאבא ואימא,
שמקור ההמשכה – מהמאציל העליון, למעלה מעלה
מהחכמה⁵³.

וזהו מה שכתב ב"עץ חיים" (שער עתיק ריש פרק א):
שהמשכת הכתר לעשר ספירות דתיקון, הוא גם כן

48. (הובא ונתבאר בזהר חלק א קי, א)

49. (ועיין ב"אגרת הקדש" וסימן ב, דבור המתחיל "איהו וחייהו",
שהוא כחותם המתהפך כו).

50. (ברכות מ, א. מתנות כהונה לבראשית דבה פרשה טו, ז. מבוא שערים
שער ה' חלק א' רב בהגהת צמח (א)).

51. (מאכל האמונה. זהר חלק ג אמור קג, ב).

52. מזהר חלק ב (רנד, סוף עמוד ב). ובצע חיים שם אנ"ך (פרק ט). ובשער
מוחזין דצלם (ריש פרק ח). ובשער מין ומיד (ריש פרק א – סוף דרוש ג). ובשער
רפ"ח ניצוצין (סוף פרק ה).

53. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ואהיה אצלו אמן" (לקמן
במדבר כ, ב), בפירושו "ממושבותיהם תביאו כו" (אמור כג, יז),
שזהו ענין קריאת שמע – יחוד אבא ואימא, שנמשך דייקא
על ידי ביטול היש, בירור הרפ"ח ניצוצין כו.

54. (ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "וידבר דראשי המטות"
לקמן מטות פב, ג).

55. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ועשית בגדי קדש" (תורה אור
פב, ב). ובביאור על פסוק "יונת", בענין "ועיתי קפת" (לקמן שיר השירים
יח, ב)).

1 "לְקַדְשָׁא כּוּלָּא לְתַתָּא", שְׁהוּא לְהִיּוֹת הַמְשַׁכֵּת הַכֶּתֶר
2 לְנוֹקְבָא, שְׁמַתְפָּאֲרֵת דְּז"א נַעֲשֶׂה כֶּתֶר לְנוֹקְבָא.⁵⁶

3 וְזֶהוּ "וּלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרֵתִיו, אֵף עֲשִׂיתִיו" (ישעיה
4 מג, ז);

5 פִּירוּשׁ: "כְּבוֹד" הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (משלי ג,
6 לה): "כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ", שְׁהַחֲכָמִים הֵם יִנְחֻלוּ אֶת
7 הַכְּבוֹד, שְׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַחֲכָמָה, שְׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר.

8 וְכְמוֹ הַהֶפְרֵשׁ בֵּין "אֹנֹכִי" לִ"אֲנִי": שֶׁ"אֲנִי" הוּא בְּבִחִינַת
9 מַלְכוּת⁵⁷, וְ"אֹנֹכִי", שְׁהוּא גַם כֵּן כְּפִירוּשׁ "אֲנִי", אֵלָּא
10 שְׁהוּא בְּבִחִינַת כְּבוֹד וְהִתְנַשְּׁאוּת, וְלִכֵּן הוּא בְּבִחִינַת
11 כֶּתֶר⁵⁸. וְעַל זֶה מוֹרָה תּוֹסֵפֶת הַכֶּף שֶׁבְּ"אֹנֹכִי" – שְׁהִיא
12 רֹאשׁ תִּיבֵת כֶּתֶר וְתִיבֵת כְּבוֹד⁵⁹.

13 אֵף פִּירוּשׁ "וּלְכַבֹּדִי בְּרֵאתִיו, יִצְרֵתִיו כו'", רוֹמֵז עַל
14 הַמְשַׁכֵּת הַכֶּתֶר לְנוֹקְבָא, שְׁהִיא מְקוֹר דְּבִרְיָאָה יִצִּירָה
15 עֲשִׂיָּה, וְנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מַצּוֹת מַעֲשִׂוֹת.

16 וְזֶהוּ "פִּזֹּר נִתֵּן לְאַבְיוֹנִים כִּי קָרְנוּ תְרוּם בְּכָבוֹד" (תהלים
17 קיב, ט);

18 פִּירוּשׁ: שְׁהַמַּלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת נִקְרָאת "קֶרֶן" עַל שֵׁם
19 שְׁהִיא הַתְחַבְּרוּת אֶצִּילוֹת עִם הַבְּרִיָּאָה. וְזֶהוּ עַל הַדֶּךָ
20 מְשָׁל כְּמוֹ "קֶרֶן זוֹיוֹת", שְׁהוּא הַתְחַבְּרוּת ב' הַכֶּתֶלִּים⁶⁰.
21 וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקוֹם אַחֵר⁶¹;

22 וּפִירוּשׁ "קָרְנוּ תְרוּם בְּכָבוֹד", הֵיינו רוֹמְמוֹת הַמַּלְכוּת,
23 כְּמוֹ שְׁכָתוּב (תהלים קמז, א): "אֲרוֹמְמֶךָ אֱלֹדֵי הַמֶּלֶךְ", וְהֵיינו
24 "בְּכָבוֹד" שְׁהוּא הַכֶּתֶר, וְזֶהוּ הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי "פִּזֹּר נִתֵּן
25 לְאַבְיוֹנִים", שְׁהוּא הַצִּדְקָה, שְׁהִיא כָּלִלוֹת הַמַּצּוֹת
26 כְּנוֹדָע⁶².

27 אֲבָל הַתּוֹרָה, שְׁהִיא הַחֲכָמָה הַמְּבַרֵּר אֶת מַעֲשֵׂה
28 הַמַּצּוֹת, אֲבָל אֵין בָּהּ מְדוּת הַרְפָּח הַנִּיצוּצִים עֲצָמָן
29 הַמִּתְבָּרְרִים מִשְׁבִּירַת הַכֶּלִּים, שְׁזֶהוּ דִּיִּיקָא עַל יְדֵי מַצּוֹת
30 מַעֲשִׂוֹת כְּנ"ל, אֵלָּא ד'עֲקִימַת שְׁפָתֵיו" – מֵה שֶׁ"קוֹרָא

31 וְשׁוּנָה" – "נָמִי הָיָה מַעֲשֵׂה"⁶³, וְהוּא גַם כֵּן בִּירוּרֵי רַפ"ח
32 כו'; אֲבָל מִכָּל מְקוֹם עֵינֵךְ מְדוּת הַעֲלָאת הַרְפָּח נִיצוּצִין
33 הוּא עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה, לְכַף עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הוּא הַמְשַׁכֵּת
34 הַכֶּתֶר לְז"א.

35 וְזֶהוּ "קְרוּב ה'" לְכָל קוֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ
36 בְּאִמָּה" (תהלים קמז, יח), וְ"אֵין אִמָּה אֵלָּא תּוֹרָה"⁶⁴, שְׁעַל יְדֵי
37 עֶסֶק הַתּוֹרָה קוֹרְאִים וּמַמְשִׁיכִים אֶת הַכֶּתֶר לְז"א –
38 דְּאֶצִּילוֹת, אֲבָל כְּדִי לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ הַכֶּתֶר לְמַלְכוּת, וְזֶהוּ
39 דּוֹקָא עַל יְדֵי הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂוֹת מִטַּעַם הַנ"ל.

40 וְעוֹד, כִּי זו"נ הֵן בְּחִינַת יִצִּירָה וְעֲשִׂיָּה שְׁבָאֶצִּילוֹת.
41 וְהֵנָּה בִּי"ע הֵם מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר וּמַעֲשֵׂה. וְעַל כֵּן, עַל יְדֵי
42 עֶסֶק הַתּוֹרָה, שְׁהִיא בְּחִינַת דְּבוּר, מַמְשִׁיכִים הַכֶּתֶר לְז"א,
43 שְׁהוּא יִצִּירָה־שְׁבָאֶצִּילוֹת. אֲבָל שִׁיחָה הַמְשַׁכֵּת הַכֶּתֶר
44 בְּבִחִינַת עֲשִׂיָּה־שְׁבָאֶצִּילוֹת, שְׁהִיא הַמַּלְכוּת, וְזֶהוּ דִּיִּיקָא
45 עַל יְדֵי הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂוֹת.

46 וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶשׁת שְׁלֹחַ (לִקְמוֹן בְּמִדְבַר לַח, א), עַל פְּסוּק
47 "טוֹבָה הָאֶרֶץ מֵאֹד" וְעַל פְּסוּק "וַעֲתָה יִגְדֹּל נָא: שְׁלָכָךְ עַל יְדֵי
48 הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הָאוֹר בְּגִי'עַדִּין הָעֲלִיּוֹן, וְעַל יְדֵי הַמַּצּוֹת נִמְשָׁךְ
49 בְּגִי'עַדִּין הַתְּחַתּוֹן כו'. עֵינֵינוּ שֵׁם.

50 אֵךְ מִכָּל מְקוֹם, הַמְשַׁכָּה זֹו שְׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה הִיא
51 בְּחִינָה פְּנִימִית, וְעַל זֶה אָמְרוּ: "כָּל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּוּ בָּהּ
52 כו"⁶⁵. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקוֹם אַחֵר :

53 ה. וּבִזָּה יוֹכֵן מֵאִמֵּר רז"ל: "כְּשֵׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם
54 בְּלֹא רוּחוֹת כִּף אִי אֶפְשָׁר כו"⁶⁶;

55 וְהֵיינו, שְׁצִרִיךְ לְהִיּוֹת הַמְשַׁכֵּת הַרְצוֹן בְּקִיּוֹם
56 וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת. כִּי הַרְצוֹן פָּשוּט שְׁעֵלָּה בְּרִיצוֹנוֹ
57 לְבָרוּא אֶת הָעוֹלָם, זֶה הִיָּה אוֹתוֹ הַפַּעַם בַּתּוֹרַת נְדִבָּה,
58 בְּלִתִּי הַעֲלָאת מ"ן. אֲבָל אַחֵר בְּרִיאַת הָאָדָם צִרִיךְ לְהִיּוֹת
59 "לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה" (בְּרֵאשִׁית ב, טו) – לְהַעֲלוֹת מ"ן לְהַמְשִׁיךְ
60 הַרְצוֹן. וְהֵיינו עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת, שְׁעַל יְדֵי זֶה

חלק ג סוף עמוד אשא ואילך. ספר המאמרים תשל"ו עמוד 178. תשל"ח עמוד קצא.

62. (ראה ירושלמי פאה א, א). ועיין בזהר פרשת בהעלותך, דף קנ"ד ריש עמוד א', מענין "קרנו תרום כו". וברעזא מהימנא פרשת פנחס, דף רנ"ה עמוד ב': "כתר עלין כו כבוד עילאה כו". ועיין מה שנתבאר עוד בפירושו "ולכבודי בראתיו כו" אף עשיתיו", בביאור על פסוק "מי מנה כו" ומוספר כו" (לקמן בלק סט, ג).

63. (סנהדרין סה, א).

64. (איכה רבתי פתיחה ב. ירושלמי ראש השנה פרק ג הלכה ח. וראה ברכות ה, ריש עמוד ב).

65. (משלי ח, יא. מועד קטן ט, ב).

66. ("לעולם בלא ישראל". תענית ג, ב).

56. ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "ויקח קרח" (אולי הבונה לנדפס בספר המאמרים תקס"ב: חלק א עמוד רכו. חלק ב עמוד תסב).

57. (פרי עץ חיים בתחילתו).

58. (ראה זהר חלק ג ויקרא יא, א).

59. ועיין מה שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "זאת תנוכת המזבח" (לקמן נשא כט, ב).

60. ("והוא עצמו אד").

61. ועיין מזה בזהר פרשת במדבר, דף ק"ך עמוד א'. (ראה מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ עמוד נב ואילך. סידור עם דא"ח סו, א ואילך. באורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קמד, ב ואילך. באורי הזהר לאדמו"ר הצמח צדק חלק א עמוד תסד ואילך. אור התורה ונרא עמוד קא. נ"ך חלק א ישעיה עמוד קלו ואילך. חלק ב שמואל עמוד תשמט. חלק ג תהלים עמוד א'שלו. המשך תעריב

בירור הרפ"ח ניצוצים. ואז יכולים להמשיך מהם ועל
ידם הכתר לעשר ספירות דתיקון.
ובאשר למטה מעלים מ"ן במסירת נפש, כמו כן
נעשה למעלה, שמתעלה הוא ד"קדוש" ב"קדש"
להמשיך יחוד העליון דאבא ואימא. וכן להפך –
מלמעלה למטה, שבשמתעלה למעלה הו' ב"קדש" כו',
כמו כן נעשה למטה כו'. וכמו שנתבאר בביאור על פסוק
"ואהיה אצלו אמון" (לקמן במדבר יט, א), בענין "יעקב חבל נחלתו
כו" 69 (האזינו לב, ט), :

ו. והנה, על פי זה יש לבאר פירוש הפסוק (שיר השירים ג,
יא) "צאינה וראינה כו', בעטרה שעטרה לו אמו". והוא
על דרך מה שכתוב במדרש פרשה קדושים, סוף פרשה
כ"ד, בענין ג' פעמים "קדוש":
משל לבני מדינה שעשו שלש עטרות למלך. מה
עשה המלך? הניח בראשו אחת, ושתיים בראש בניו.
כך בכל יום העליונים מכתירים לפני הקדוש ברוך
הוא שלש קדושות, ואומרים: "קדוש קדוש קדוש". מה
הקדוש ברוך הוא עושה? נותן בראשו אחת, ושתיים
בראשו של ישראל. הדא הוא דכתיב (שמיני יא, מד): "כי
קדוש אני, והתקדשתם והייתם קדושים" 70. עד כאן
לשוננו.

פירוש: העטרה הא' שהקדוש ברוך הוא נותן בראשו
הוא בחינת המשכת הכתר עליון דאצילות, שלמעלה
גם מהחכמה עילאה הנקרא "ראשו" על דרך משל.
ונקרא כתר זה "רעוא דכל רעיון" 71, והוא נמשך על ידי
"קדוש" א' דהשופים, שהוא בחינת למסור נפשו
ב"אחד", שעל ידי זה ממשיכים יחוד אבא ואימא. אשר
המשכה זו הוא מ"מקורא דכולא" ממש, ומשם נמשך
במוחין דאבא ואימא. והוא ענין "נותן בראשו אחת".
והשתיים שנותן "בראשו של ישראל", היינו המשכת הב'
בתרים לזו"ג, שנמשכים על ידי התורה והמצות כ"ל 72.
והנה מבואר במקום אחר 73, דמה שכנסת ישראל
נקראת "אמי", והוא על ידי מסירת נפש ב"אחד", שמשם
מקור התורה, ועל ידי זה הוא ממשיך גילוי התורה. ולכן
נקראת "אמי" – "אם הבנים" (תהלים קט, ט), שהיא היא
המוליד הגילוי כו'. ולכן נאמר: "בעטרה שעטרה לו

ממשיכים ב' בתרים – לז"א ולנוקבא, שהוא בחינת
הרצון להיות עולם האצילות ובי"ע כו'. והוא "אל תקרי
בניך אלא בוניך" – "שעוסקים בבנינו של עולם" 67.
וזהו גם כן ענין העסק בתורה שבכתב ושבועלפה
בליל שבועות – שממשיכים הכתר לזו"ג. כמו שכתב ב"פרי
עין חיים" (שער בג, פרק א).
והוא על דרך משל העטרה והכתר שעושין למלך
בשר ודם מזהב ואבנים טובות, שיש בה שני דברים: הא'
– עצם וגוף הזהב ואבנים טובות. הב' – מה שמתקנים
אותם להיות נקבעים בציור והידור דיותר נאות בהכתר
והעטרה.
וכמו כן יובן על דרך משל זה למעלה, אשר
בהמשכת הכתר יש גם כן ב' בחינות דהיינו תורה
ומצות:
פי על ידי המצות נעשה בירור רפ"ח ניצוצים,
שנמשלו לעצם האבנים טובות, שיקרותן הוא לפי שהוא
דבר הפלא שהאבן שהוא דומם יהיה מאיר – כך הוא
ענין בירור הרפ"ח ניצוצים מקליפת נוגה, שנפלו מאד
למטה, ועל ידי הבירור מאירים מאד על ידי שרשן
הנעלה. אף עם כל זה, כדי שיעלו להיות בבחינת כתר,
זהו דייקא על ידי התורה, שהיא בחינת חכמה אף ומה
יהיה ביורם ועלייתם, כי "בחכמה אתברירו".
וזהו שבכל ימי הספירה הוא בירור רפ"ח ניצוצים –
כנודע מענין עומר שעורים – מאכל בהמה 68, שם ב"ן
כו'. ואחר כך בליל שבועות עוסקים בתורה שבכתב
ותורה שבועלפה, שבאמרו שכל בשר ואם לא כן פסול;
וכן בטהור וטמא; אסור ומותר; חייב ופאי כו', דהיינו
שבאופן זה דייקא יעלו הניצוצים ולא באופן אחר – והוא
ענין ציור הכתר והעטרה על דרך משל, והיינו על ידי
התורה כו'.
אף היסוד והשרש לכל זה הוא ה"קדוש" הא', שהוא
בחינת ה"שרפים", שהוא בחינת העלאת מ"ן במסירת
נפש בקריאת שמע, שעל ידי זה הוא עליית הו'
ד"קדוש", שהוא ז"א דאצילות – ב"קדש", שהוא חכמה
עילאה, לייחד מוחין דאבא ואימא, ו"בחכמה" דייקא
אתברירו". נמצא על ידי זה דייקא – עיקר שלימות

71. (זהר חלק ב רנב, ב. רנח, ב. חלק ג כו, ב. קבט, א. קלו, ב. קלו, ב. רפח, ב).

72. וענין בפירוש הרמ"ז בזהר ריש פרשת שלח, דף קנ"ט, עמוד
א, גבי "תלת עלמין אית ליה לקדושה בריהווא", מה
שפירש שם בענין ג' פעמים "קדוש". והוא קרוב למה
שנתבאר כאן.

73. (ראה דבור המתחיל "דני ושמח" תורה אור מקץ לו, ד).

67. (ברכות סד, א על הפסוק (ישעיה נד, יג): "וכל בניך למודי ה' ורב שלום
בניך").

68. (סוטה יד, א במשנה. מנחות פד, א. ראה לעיל לה, ד).

69. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "שיר השירים" (לקמן שיר
השירים ב, א).

70. (שמיני יא, מד בשינוי הסדר).

9 "בְּכָל מֵאֲדָךְ" בְּלִי גָבּוּל – וְעַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאָר בַּמָּקוֹם
10 אַחֲרֵי בְּבִיאור עֲנִין שֶׁמִּבְּשִׁיר הַשִּׁיר הַשֵּׁנִי שֶׁמִּבְּפִּירֵשׁ רֵאשׁוֹנָה דְּקָרִיאָתָהּ
11 שְׁמַע – שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְמַשְׁכִּים עֲטָרָה זוֹ כו', כִּנ"ל.
12 וְגַם כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמָּקוֹם אַחֲרֵי (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים כב, ב),
13 דְּפִירוּשׁ "צִיאִינָה" הֵינּוּ מִן הַלְבוּשִׁים שֶׁהַנֶּשְׁמָה מְלֻבָּשֶׁת
14 בְּגָזְעָן, כִּי הִיא לְמַעַלָּה מִכַּח הַחֲכָמָה וְהַהֲשָׁגָה כו'. עֵיין
15 שָׁם :

1 אִמּוֹ, פִּירוּשׁ "שְׁעֵטְרָה לִי", הֵינּוּ הָעֲטָרָה הָאֶחָת שֶׁנּוֹתֵן
2 בְּרֵאשׁוֹ. וְעַל זֶה אָמַר הַפִּיט"ז: "וּקְדָשׁ בְּאַחַת מִשְׁלֵשׁ
3 קְדוּשׁוֹת" – הִיא הָאֶחָת הַמִּיּוֹחֶדֶת, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינָה
4 בְּשִׁנְקֵרֶאֶת כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל "אִמִּי" כִּנ"ל. וְעַל שֵׁם הַב'
5 עֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן "בְּרֵאשֵׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל", דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי
6 הַמַּצּוֹת וְהַתּוֹרָה, נִקְרָאת "בְּתִי" וְ"אַחוּתִי"⁷⁴.
7 וְלָכֵן נֶאֱמָר עַל עֲטָרָה זוֹ שֶׁנּוֹתֵן בְּרֵאשׁוֹ – "צִיאִינָה
8 וְרִיאִינָה", פִּירוּשׁ: "צִיאִינָה" מִהַכְּלִי וְהַגָּבּוּל – בְּבִחִינַת

75. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמָּקוֹם אַחֲרֵי, עַל פְּסוּק "רְנִי וְשִׁמְחִי בַת כּו'" (תּוֹרָה
אור לה א וְאִילָךְ).

74. (יִצְחָק יוֹם א' רֵאשׁ הַשָּׁנָה קוֹדֵם קְדוּשָׁה שֶׁל שְׁחִירִית, סוּף דְּבוּר הַמַּתְחִיל
מִלֶּךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

29 פִּרְטִי לִפִּי אֹפֶן אוֹתוֹ הַצִּירוּף לְבַד כו' וּמִתַּחֲבֵר בְּסֹדֶר
30 עִם הַצִּירוּף הַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי כו' וְאִי שֶׁלּוֹ הַבְּנָה בְּגִילּוֹי
31 מִשְׁאֵכִי אִם יִשּׁוּנָה סֹדֶר הַצִּירוּפִּים כִּמוֹ מֵאִמֶּר יֵהִי אֹר
32 אִם יִשּׁוּנָה צִירוּפִּים הָאֵלֶּה אֵין לּוֹ הַבְּנָה וְאֵין זֶה בַּחֲבִי
33 גִּילּוֹי לִהְיוֹת מִזֶּה הַתְּהוּוֹת הָאֹר בְּמִצִּיאוֹת אֹר כו' אֲבָל
34 בַּחֲבִי הַתְּכַלְלֹת כְּלָלוֹת כָּל צִירוּפֵי הָאוֹתִיוֹת הַדִּיבּוּר
35 כְּשֶׁנִּכְלָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה הָאֶחָת שֶׁקֹּדֶמָה לְדִיבּוּר שְׁכוּלָלָת
36 הַכָּל בְּבַת א' מִמֶּשׁ מֵרֵאשׁ לְסוּף וּמִסּוֹ לְרֵאשׁ ה"ז בְּלִי
37 סֹדֶר צִירוּפֵי כָּל בְּקִדְמָה וְאִיחּוּר אֲלָא הַכָּל כֹּא' וְאֵין
38 שֶׁם צִירוּפִּים מִיּוֹחֶדִים כִּמוֹ צִירוּפֵי דִּיהִי אֹר בִּפְ"ע כו'
39 אֲע"פ שְׁבוּדָאִי אֵין כָּל חֹדֶשׁ בְּגִילּוֹי דִּיבּוּר וּמֵאִמֶּר זֶה
40 דִּיהִי אֹר כִּי וְדָאִי עֲלָה בַּמַּחֲשָׁבָה שִׁיחִיָּה מִצִּיָּאָה אֹר
41 כו' אֲבָל לֹא בֹא שֶׁם בַּצִּירוּף בִּפְ"ע אֲלָא נִכְלָל בַּתּוֹךְ
42 כְּלָלוֹת הַמַּחֲשָׁבָה הָאֶחָת הַזֹּאת כו' רַק אַחֲרֵי שֶׁבֹא מִן
43 הַמַּחֲשָׁבָה הָאֶחָת הַזֹּאת לְבַחֲבִי הַתְּחַלְקוֹת בַּצִּירוּפִּים
44 בְּשִׁבִּיל הַדִּיבּוּר הֵנָּה אִזְ נִקְרָא דִּיבּוּר שְׁבַמַּחֲשָׁבָה. פִּי כִי
45 מֵה שִׁשִּׁיךְ וְצִירִיךְ מִן הַמַּחֲשָׁבָה לְבֹא בַּתְּחַלְקוֹת
46 הַדִּיבּוּר כו' שֶׁאִז מִתְּחַלֶּקֶת הַמַּחֲשָׁבָה הָאֶחָת הַנִּי"ל
47 בַּצִּירוּפֵי אוֹתִיוֹת בַּמַּחֲשָׁבָה לְהֵאִיר בְּכָל דִּיבּוּר בִּפְרֵט
48 ע"כ הוּא הַנִּקְרָא דִּיבּוּר שְׁבַמַּחֲשָׁבָה וְנִקְרָא מֵאִמֶּר סֹתוּם
49 אֲבָל מֵאִמֶּר פִּרְטִי הוּא גַם בַּמַּחֲשָׁבָה כו' כִּמוֹ לְמֵאִמֶּר
50 יֵהִי אֹר דִּיבּוּר קֹדֶם לּוֹ מִקּוֹר בַּמַּחֲשָׁבָה בִּפְ"ע וְהוּא
51 מֵאִמֶּר יֵהִי אֹר שְׁבַמַּחֲשָׁבָה וּמֵאִחֲרֵי שֶׁצִּירִיךְ לְחֹשֶׁב זֶה
52 רַק בְּשִׁבִּיל שִׁדְּבֵר א"כ מַחֲשָׁבָה זוֹ לְצוּרֵךְ הַדִּיבּוּר ע"כ
53 הוּא הַנִּקְרָא דִּיבּוּר שְׁבַמַּחֲשָׁבָה וְלֹא מַחֲשָׁבָה הַעֲצָמִית
54 כו' אֲבָל לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר נִמְשָׁךְ וְבֹא בַּחֲבִי הַתְּחַלְקוֹת
55 אוֹתִיוֹת הַמַּחֲשָׁבָה בְּדִיבּוּר בְּכָל דִּיבּוּר בִּפְרֵט כִּמוֹ
56 בְּמֵאִמֶּר יֵהִי אֹר שְׁמֻלּוּבֵשׁ בּוֹ צִירוּף זֶה דִּיהִי אֹר בַּבַּחֲבִי

1 (מ) אֵךְ הֵנָּה יֵשׁ לְהַבִּין ג"כ בִּפִּי שְׁמַע יִשְׂרָאֵל דִּק"ש
2 בַּחֲבִי מְדִרִיגָה הֵא' הַנִּי"ל בְּשִׁמְעִיָּה שֶׁהוּא בַּחֲבִי
3 הַהֲבָנָה וְהַהֲשָׁגָה בְּעֵינֵן הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הֵיטֵב כו' וְקֹא
4 מִפְּרֵשׁ וְאִזֵּל מֵה יִתְבּוֹנֵן כ"כ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד
5 וְצִירִיךְ לְהֵאִירִיךְ בְּדִלִי"ת שֶׁל אֶחָד שֶׁהוּא דִלִי"ת רַבִּית כו'
6 וְכִמֵּאִרִּיךְ תְּמַלִּיכֵהוּ בְּשִׁמְשִׁים וְאַרְץ וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם
7 שֶׁהוּא הַדִּלִי"ת כו'. וְלִהְיוֹן בִּיאור הַדְּבָרִים הֵנָּה יָדוּעַ
8 מֵאִרִּיךְ לְדִבְרֵי מֵאִמֶּר אֶחָד יִכּוֹל לְהַבְרֹאוֹת וְהוּא בַּחֲבִי
9 מֵאִמֶּר דְּבִרָאשִׁית שְׁכוּלָל כָּל הַיּוֹד מֵאִמֶּר כו' אֲלָא
10 שֶׁנִּחְלַק לִי מֵאִמֶּר כו'. וְיִוִּבֵן זֶה עַד"מ הַיָּדוּעַ כִּמוֹ
11 בַּמַּחֲשָׁבָה שְׁבֵאִדֶּם כֹּאשֶׁר חוֹשֵׁב אִיזָה עֲנִין וְדִבֵּר מֵה
12 שְׁמַחֲשָׁבָה זֹאת כּוֹלָלָת הִיא וְדָאִי כִּמָּה עֲנִינִים חֲלוּקִים
13 אֲשֶׁר כָּל עֲנִין בִּפְרֵט כֹּאשֶׁר בֹּא לְבַחֲבִי הַדִּיבּוּר צִירִיךְ
14 לְדִבֵּר אוֹתוֹ כִּכְמָה צִירוּפִּים שׁוֹנִים וְנִמְצָא שְׁבַמַּחֲשָׁבָה
15 אֶחָת שֶׁחֹשֵׁב כּוֹלָל כִּמָּה רִיבּוֹי צִירוּפֵי אוֹתִיוֹת הַדִּיבּוּר
16 עַד שְׁמַחֲשָׁבָה אֶחָת שִׁיחֻשׁוֹב בְּמַעַט רִגַע בִּסְקִירָה א'
17 מִמֶּשׁ כֹּאשֶׁר רֹצֵה לְהַבִּיאָה בְּדִיבּוּר בִּפְהָ יִצְטָרֵךְ לְדִבֵּר
18 שְׁעָה אוֹ שְׁתֵּים וְאֵין כָּל חֹדֶשׁ בְּכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט שְׁבַדִּיבּוּר
19 בְּכָל רִיבּוֹי הַצִּירוּפִּים הַכָּל נִכְלָלוּ בִּסְקִירָה א' בַּמַּחֲשָׁבָה
20 אֶחָת שֶׁקֹּדֶמָה לְדִיבּוּר זֶה וְהִרִי בַּחֲבִי מַחֲשָׁבָה זוֹ הָאֶחָת
21 שֶׁקֹּדֶמָה לְדִיבּוּר רַב זֶה הוּא מִקּוֹר הָאִמִּיתִי שְׁמִמְנוּ
22 נִמְצָאוּ כָּל אוֹתִיוֹת הַדִּיבּוּר אֲח"כ דֶּרֶךְ פֶּרֶט מִפְּנֵי שֶׁהִיא
23 הַכּוֹלָלָת אוֹתָם יָחַד מִקּוֹדֶם שֶׁבֹא הַתְּגִלּוֹת הַדִּיבּוּר
24 מֵרֵאשׁ לְסוּף בְּבַת א' כו' כִּי אֲע"פ שְׁבַהֲתַגְלוֹ הַדִּיבּוּר
25 הִרִי יֵשׁ בּוֹ סֹדֶר מוֹקֵדֶם וּמֵאִחֲרֵי בַּצִּירוּפֵי אוֹתִיוֹת
26 הַדִּיבּוּר בְּעֶרֶךְ זִמֵּן שְׁעָה וְכַה"ג וְאִם יִשְׁנָה הַסֹּדֶר מֵרֵאשׁ
27 לְסוּף וּמִסּוּף לְרֵאשׁ אֵין הַעֲנִין מוֹבֵן כָּלֵל לֹא בִּפְרֵט וְלֹא
28 בְּכָלֵל כִּי בְּכָל דִּיבּוּר פִּרְטִי מֵאִיר אֹר שְׁכָל וּמַחֲשָׁבָה

מאד לגבי כח המחשב' העצמי' וכמו שקשה לאדם
לצמצם כח מחשבתו העצמית להרהר ולחשב רק
מחשבה א' לבד כו' וזהו ענין דלי"ת רבת' דאחד שהוא
מורה על בחי' גדלות ומקור הדיבור כמו שהוא
במחשבה בכלל ואח"כ בפרט בא במחשבה שבדיבור
כו' שזהו ענין בשכמל"ו שהוא בחי' התחלקו' הדיבור
בצירופים שבמלכות (כמ"ש בע"ח דעקבי לאה נכנסים
תוך ראש רחל כו' וזהו מה שעשתה ענוה עקב כו'
עשתה יראה שהוא המל' עטרה לראשה כו' וכמ"ש
במ"א) וענין הע' רבתי דשמע הוא בחי' ז' מדות דבינה
שהמחשבה מלבשת אותם והוא בחי' דלי"ת רבתי
דיבור שבמחשבה הנ"ל בכלל שמלביש אותם ובאים
לידי גילוי בפרט והיינו ז' רקיעי' וארץ וכמו שאמרו
תמליכיהו כו' שקדמו במחשבה לדיבור די' מאמרות
וזהו שאמרו שבמאמר א' יכול להבראו' כו' והוא בחי'
מאמר דבראשית שכולל כל פרטי המאמרות בסקירה
א' והוא בחי' מחשבה א' הנ"ל שנק' דיבור שבמחשבה
בכלל לכלול כל מה שיביא מן המחשבה לדיבור דרך
פרט כו' והיינו צופה ומביט עד סוף כו' מראש לסוף
בבת אחת מבלי קדימה ואיחור בסדר צירופים כו' כנ"ל
ולכך נאמר בראשית ברא את השמים כו' דאע"פ
שבדבר ה' שמים נעשו ויש לו צירוף מיוחד יהי רקיע
וכן כל צבא השמים יש להם צירופי' מיוחדי' כמ"ש
וברוח פיו כל צבא' כו' וכן הארץ וכל אשר בה יש בהן
צירופי' רבי' כמו תדשא הארץ תוצא הארץ כו' אבל
במאמר זה דבראשית נכללו כולם בסקירה אחת כמו
שבמחשבה א' כולל מה שצריך לדבר שעה כו' כנ"ל
ולכך אמר בראשית כו' השמים והארץ וכל צבא'
בכללות מבלי קדימה ואיחור כו' הכל כאחד כו' ואח"כ
נחלק ובא דרך פרט ויאמר אלקי' יהי אור מאמר בפ"ע
בסדר הצירוף כו' כי מאמר הכללי שבמחשב' נחלק
בפרט לבא אל הדיבור בפרט כנ"ל אך גם בחי' מאמר
זה הכללי דבראשית נקר' מאמר ג"כ כמ"ש ז"ל
בראשית נמי מאמר הוא רק שהוא כולל את כל הפרטי'
והוא בחי' צימצום לגבי בחי' מחשבה העצמית שאינה
באה כלל לבחי' דיבור גם לא בבחי' כלל לפרט כו'
וע"כ נקרא בראשית גם כן מאמר עכ"פ כו' וד"ל:

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

מחשבה שחושב בשעה שמדבר דיבור זה דיהי אור
אע"פ שנקרא ג"כ מאמר סתום לגבי הדיבור דיהי אור
אבל הוא כבר בא למטה בהתלבשות בדבור זה ע"כ
נק' מחשבה שבדיבור ולא דיבור שבמחשבה כי הרי
בדיבור הוא מאיר ולא במחשבה שקודם לדיבור
משא"כ בחי' דיבור שבמחשבה הנ"ל גם שבאה
בהתחלקו' צירופים במחשבה בשביל הדיבור אבל
קודם הדיבור הוא על כן נקרא דיבור שבמחשבה ממש
עדיין רק שהיא מחשבה שלצורך הדיבור היא ולא
מחשבה העצמית כנ"ל וגם בה יש שני מדריגות
הראשון בחי' התחלקו' אותיות המחשב' בשביל
הדיבור והשני בחי' מחשבה כוללת שכוללת עדיין כל
צירופים אותיות הדיבור שבמחשבה בסקירה א' הנ"ל
דהיינו גם מה שרוצה להביא מן המחשבה בשביל
הדיבור הנקרא דיבור שבמחשבה אינו דרך פרט עדיין
רק דרך כלל בבחינת מחשבה א' כללית לבד ועכ"ז גם
מחשבה כללית זו אינו נקרא מחשבה עצמית שאינה
בשביל הדיבור כלל אבל מחשבה זו הכללית אינו רק
בשביל גילוי הדיבור שצריך לגלות כללו' מחשבה זו
אח"כ בדיבור שעה ושתי' כנ"ל ע"כ נקרא גם היא
דיבור שבמחשבה לבד כו' וד"ל והיינו בחי' דלי"ת
רבתי דאח"ד שכולל מעלה ומטה וד' סטרי' כו' להיות
ידוע דפי' אות ד' מורה על בחי' הדיבור ובדיבור יש
ב' מדריגות קטנות וגדלות קטנות הדיבור הוא הדיבור'
הבא בגילוי שהמחשבה מצומצמ' בו להיותו בבחי'
התחלקות צירופי' מצומצמי' מאד כו' אבל בחי' גדלות
הדיבור היינו כמו שהוא בבחי' המחשבה עצמה שקדם
לדיבור הנקרא דיבור שבמחשבה הנ"ל שהוא הצריך
לבוא מן המחשבה אל הדיבור בכלל ובפרט כנ"ל
שממנו נמשך אח"כ לבוא התגלות המחשב' בדיבור
בהתחלקות הנק' מחשבה שבדיבור כנ"ל ואמנם הנה
נקראין גדלות הדבור ולא גדלות המחשבה עדיין כי
אינו רק בחי' גדלות ומקור ההתפשטות של הדיבור
בשרשו ומקורו מן המחשבה אבל אין זה בחי' גדלות
המחשבה עצמה כלל אלא אדרבה היא בחי' קטנות
המחשבה עצמית להיות שגם המחשבה זו הכללית
הנ"ל שבשביל הדיבור ה"ז בחי' מחשבה א' מצומצמ'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

היא הימני' ועט' דגבורה השמאלי' ומתקשרים יחד
בערפו כמין קשר סוד ת"ת וקשר זה הוא בצורת ד'

(ב) והנה הרצועות היוצאים מתש"ר ומתחלקים לב'
הם המדות חג"ת נ"ה דהיינו עט' דחסדים

ממנו הארה זו הנק' אות ומזלא והרי הוא מקיפה ממעל
מכל רוחותיה כידוע, (והאותיות אלו הן ההמשכה
לחו"ב והן אותיות שלמעלה מהשכל וכמ"כ בהמשכה
שמהשכל למדות הוא ג"כ ע"י אותיות וז"ס התפילין
שהם מוחין דז"א וכשנבקע יסוד אימא מתהו"י בחי'
אותיות כנראה בחוש שכשהאדם טרוד בהשכלת
המושכל אין שם בחי' אותיות באותו השכל אך אחר
שנבקע יסוד אי' שהוא התקשרות המושכל כידוע אזי
יחשוב במחשבה בבחי' אותיות והשרש להתהוות
האותיות במחשבה הוא הנק' פתוחי חותם שהוא ענין
בקיעת ופתיחת החותם דאימא ולכן נק' הבינה ספר
כמ"ש בס"י בענין סופר וספר וסיפור שהם חב"ד
וכמ"ש במ"א ע"פ אמר עם הספר (מג"א ט' כ"ה) והנה
מאותיות דבינה הנ"ל נמשכים במדות להיות להם
מוחין והוא ענין ד' פרשיות הכתובים בבחי' אותיות
שנק' ספר כו'), אבל עור הבתים הוא למעלה מהאותיות
דהיינו שהוא מבחי' מקיפים וכמ"כ הרצונות שהם
כשרים מקלף כנ"ל והנה הרצונות הם המדות ולכן
תליין על לבא והנה הם יוצאים ונמשכים ג"כ מן סיום
מקום הפרשיות שהם המוחין כנ"ל ואעפ"כ יש בהם
ג"כ מעלה יתירה מן הפרשיות והוא היותם קלף פשוט
שהוא בחי' שגבוה מן האותיות כנ"ל ולכאורה הוא
פלאי שהרי השכל גבוה מהמדות וכנ"ל באורך בענין
קדש מלה בגרמי', אך כ"ז יובן בהקדים ענין א' והוא
בענין התהוות המדות כדי שיובן עדי"מ למעלה
במדותיו ית' הנק' זעיר אנפין, כי הנה לכאורה אנו
רואים שחיות המדות הוא מהשכל שהשכל הוא
המוליד אותם והמופת לזה אנו רואים בחוש ממה
שלפי שכלו יהולל איש דהיינו שלפי ערך השכל כך
ערך המדות שהתינוק שדעתו קצרה מדותיו מצומצמים
מאד לאהוב דברים פחותי הערך לשחוק באגוזים
וכשיגדל שכלו קצת יגדלו מדותיו ויתבזה אצלו
הדברים הנ"ל ויאהב לקחת הממון וכשיהי' גדול קצת
יותר יתאוה למה שהוא נכבד מזה שיהי' ראש ודיין
ויכבדוהו בנ"א וכיוצא וכשיהי' שלם בשכלו אזי יגדלו
מדותיו ויהי' אצלו התכלית לימוד החכמה וידעת ה'
בלבד ולה יתאוה הרי שהמדות נולדים וחיים מהשכל.
אך הנה אנו רואים סתירה גדולה לזה דא"כ לא הי'
ראוי להיות ערך גידול המדה וכזה רק כפי ערך כח
השכל ולמה אנו רואים שיש התפעלות המדה בלב
בהתגברות התשוקה והתאוה מה שלא נמצא כלל בערך
כח התפעלות זאת בשכלו עד שאין האהבה תלויה
אח"כ בדבר השכל ואיך ובמה יהי' יפה כח הבן מכח
האב, אלא מוכרח לומר מחמת זה שאין התחלת עיקר
המדות מן השכל בלבד שא"כ לא הי' כחם רב מכח

לפי שהארבע מוחין שהם התפילין בחזרתם נתלבשו
במל' דתבונה הנק' ד' כו' ומן הקשר ולמטה חוזרים
האורות להתחלק א' לימין ז"א בחי' נצח שבו וכנגדו
לשמאלו הודו כו': ביאור זה וגם סוד הקלף שעליו
כותבי הפרשיות ומארו"ל כל אות שאינו מוקף גויל
מד' רוחותיו פסול (מנחות כ"ט א' ע"ש) והרצונות
כשרים ג"כ מן הקלף כמ"ש בספר התרומה אלא שצ"ל
שחורות, הנה יובן בהקדים ענין א' הידוע אצלינו בסוד
ההשתלשלות עפ"י מאמר דאלי' רבון עלמין דאנת הוא
חד ולא בחושבן עד ולא מכל אינון מדות כלל,
שא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה רבבות מדריגות לאין
קץ גם מבחי' הח"ע ואינו ממהות שכל כלל לא מיני'
ולא מקצתי' ולא שייך כלל לומר הוא הידוע והוא
הדיעה כי אינו בבחי' וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא
למעלה מעלה עליו רב עד אין קץ וכדאי' בלק"א ח"ב
ספ"ט בהג"ה וכמו שהאריך בזה איש האלקים קדוש
הוא הר"י ליוא מפראג בהקדמת ספרו גבורת ה' כי
החכמה היא ידיעת דבר מה ולא יתכן שיהי' זה מהותו
ח"ו רק שהחכמה היא ככלי אומנותו אצלו ומה מאד
צדקו דבריו בזה, ומ"מ דברי הרמב"ם במ"ש שהוא
הידוע והוא הדיעה עצמה ג"כ אמת לאחר שנאצלה
ממנו כלי זה הנק' חכמה אזי מתלבש אורו ושפעו
הפשוט בתוכה ומתייחד עמה ג"כ עד שהוא הידוע
והוא המדע והוא הדיעה עצמה כו', ולפי שאין ערוך
כלל בין החכ' למהותו ועצמותו ית' לזאת המשכת
ההארה לחכמה היא בדילוג הערך מאד ונק' בלשון
הקבלה שערות אבא יונק ממזלא שענינם המשכה
הבאה בצמצום עצום כמ"ש בדרוש הציצית, ובחי'
שערות אלו הן על האמת אותיות ואינן כמו אותיות
שלנו ח"ו אלא כמו שגילוי השכל והמדות לזולתו הוא
ע"י אותיות ונק' לכך בשם זה מל' אתא בקר (ישעי')
כ"א י"ב) כלומר ביאת האור כמ"כ גילוי השפע
למעלה נק' אותיות ונק' ג"כ שערות כנ"ל והם הם
האותיות דד' פרשיות דתפילין כמ"ש בפ' קדש למען
תהיה תורת ה' בפין (שמות י"ג ט') דהיינו שנמשך בזה
חיות לבחי' ח"ע הנק' תורה דאורייתא מחכמה נפקת
וכעד"ז בפ' והי' כי יביאך למוח הבינה שנו' בה יצי"מ
שהוא בבניה עלמא דחירו ובשמע והא"ש למוחין
חו"ג, ומקור המשכת האותיות והשערות הוא מהקלף
שהוא לבן רומז בזה על בחי' הארת אא"ס ב"ה
שלמעלה מעלה מהחכמה כנ"ל והיא הנק' בספרי
הקבלה גלגלתא וחיוורתי דע"י שממנה נמשכים הארות
מצומצמות הנק' שערות ואותיות להאיר לחו"ב כו'
כנ"ל ולזאת צ"ל האות מוקף מן הקלף הלבן בסוד
הארת א"ס ב"ה הסובב ומקיף העליון שהוא המאיר

ואריך שהם בחי' תחתונה שבהארת א"ס ומשם שרש
המדות לאהוב דבר הרצוי והמעונג ולשנוא היפוכו וכו'
אלא שבעודם באיבם ושרשם הן למעלה מן השכל
לגמרי ואח"כ בהמשכתם למטה נשפלו יותר להיות
למטה במדריגה מבחי' חב"ד ואז כשנמשך להם מוחי'
מחב"ד הוא מעלה ומדריגה יתירה וחשובה למאד וכפי
שנת"ל. וז"ס הרצועות שהם עצמן ג"כ מן הקלף וכבר
נת"ל שהקלף רומז על בחי' עתיק יומין שממנו נאצלה
החכמה בבחי' שערות ואותיות לבד ומשם שרש המדות
דז"א שהם הרצועות רק שעוברים דרך השכל והוא ענין
כניסתם במעברתא אך שאעפ"כ הרצועות צ"ל שחורות
והקלף הוא לבן שהרי נת"ל שכפי שנמשכו המדות
למטה נשפלו במדריגה מבחי' חב"ד וע"ז מורה
השחרות כי גוון הלבן הוא מורה על יסוד הפשוט
שאינו מורכב בשום דבר והוא בחי' ע"י בחי' תחתונה
שבא"ס פשוט בתכלית הפשיטות יחיד ומיוחד וכמבוא'
אצלינו בענין בגדי לבן של כה"ג ביוהכ"פ, משא"כ
בחי' שחרות שהוא גוון ודבר נוסף על העצמות וגם
מורה על בחי' הגבורות וצמצומים וירידת המדריגה
מטעם הנ"ל שאין ערוך בין הארת ע"י שבמדות לכפי
שהוא בעצמותו בחי' קלף לבן חיוורתי כו' ומ"מ תליין
על לבא בבחי' מקיף כי הארה זו הנמשכת מע"י למדות
דז"א היא בבחי' מקיף על המדות שכלב הנק' ז"א,
(וענין קשר של דלי"ת סוד המחשבה המקבלת ממדות
שבשכל ואח"כ נז"ה כליות יועצות איך להשפיע בדבור
דהיינו בחי' פרצוף רחל עלמא דאתגליי' ע' במאמר
הזהר פ' פנחס ע"פ אנכי אשמח):

מצות תפילין

השכל כנ"ל אלא שרש ומקור הראשון שלהם הוא
מלמעלה מהשכל דהיינו בחי' רצון הפשוט והתענוג
שהם כחות הנפש שלמעלה מהשכל אלא ששם הוא
שרשם בלבד אבל גילויים בלב לצאת אל הפועל אינו
אלא ע"י שעוברים דרך השכל ולזה אנו רואים שהשכל
מולידם אלא שהוא דרך מעבר לבד, דהיינו שכן
הטביע הבורא ית' שלא יתפעל האדם במדות בלתי
השכל שהשכל הוא כמו מראה מקום ואומר שראוי
להתפעל באהבה לפי שהדבר טוב או להתפעל בשנאה
לפי שהדבר רע, ונתן לו ה' ית' שליטה זו על המדות
כי מוח שליט על הלב אבל לא שהשכל מוליד כל
מהותם הא למה הדבר דומה לאדם המגיד לחבירו
שבמקום פלוני נטמן איזו אוצר ועי"ז נתפעל חבירו
בתשוקה רבה לחפש את האוצר הרי אין לומר שהמגיד
הזה הוליד התפעלות זו בלבו כי ההתפעלות יש בלבו
להתאוות אלא שהוא הראה מקום שלאותו מקום ראוי
לגלות התפעלותך כן השכל מראה מקום להמדות
שכאן ראוי להתפעל כו', ולזה שניהם אמת שהמדות
יש בהם כח רב מהשכל מצד שרשם ברצון הפשוט
ואעפ"כ כפי שהם למטה השכל שולט עליהם, והנמשל
מזה מובן למעלה שהמדות עליונות ב"ה האצולות
ממנו ית' שהם הנקראים בס' קבלה ז"א מטעם שנתבאר
במ"א שרשם באמת למעלה מן השכל האצול ממנו ית'
הנק' בשם חב"ד וכמ"ש באדרא דז"א בעתיקא אחיד
ותליא והיינו כי נת"ל שעצמותו ית' אינו מערך החכמה
כלל וכבר נאצלו כמה וכמה כחות עליונים ונכבדים מן
החכמה ומכללם הרצון ותענוג עליון הנק' בשם עתיק

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ונעשה לנו שם שרצו להפליג ולהפריד שלא יומשך
שם הוי' בשם אלקים וכמ"ש במ"א. וע"כ הצדיק
שענינו להמשיך שם הוי' בשם אלקים, ע"ד ושמרו
דרך הוי' לעשות צדקה, הרי זהו כנגדם ממש, ולכן
מתגברים להלחם עמו, וע"כ כל הגדול מחבירו יצרו
גדול ממנו, והוא ע"ד לא יבוזו לגנב כי יגנב למלאות
נפשו כו'.
וזהו ענין רבות רעות צדיק שפי' המדרש רבה על
אלופי עשו שהם י"א אלופים י"א קליפין
היונקים משם אלקי' ע"ד מלך אלקים על גוים, שהם
גם עובדי כוכבים י"א קליפין הנ"ל שמרומזים בס"ת

והנה עיקר ענין צדיק הוא מלשון צדקה דהיינו מ"ש
ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה שהיא דרך הוי'
דוקא להמשיך גלוי שם הוי' בשם אלקים להיות ייחוד
הוי' באלקים ולא יהי' הסתר. והיינו מ"ש שמש ומגן
הוי' אלקים, שאזי הוא בבחי' מגן ע"י שנמשך בש'
אלקי' משם הוי' כו' (ועמ"ש בלק"ת בשה"ש בד"ה
מי יתנך כאח לי, ובד"ה שובה ישראל, דרוש הראשון
בענין וידעת כו' כי הוי' הוא האלקים בשמים ממעל
וכו'). והנה ע"י גלוי זה מתבטל יניקת הקליפות
שיניקתם רק מההסתר דשם אלקים כשאין מאיר בו
היחוד העליון דשם הוי'. ולכן דור ההפלגה אמרו

12 חו"ב ויחוד תו"מ וגם אותיות תופר כו' היפך ומשם
13 יפרד כו', ולכן הקליפות עמדו כנגדו, אך לא יכלו לו,
14 כי מכולם יצילנו הוי'. ועמ"ש ע"פ והנה עלה זית טרף
15 בפיח, כי זית הוא צדיק ששמנו אגור בתוכו, ולהוציא
16 שמנו זהו ע"י שסובל כמה עינויים שטוחנין אותו כו',
17 כמ"ש במדרש פ' תצוה, וע"ז רומז ענין טרף כמ"ש כן
18 גבי יוסף, ואזי מוציא שמנו שמן למאור ע"ד לכו
19 ונלכה באור הוי' כו', וז"ש ותשב באיתן קשתו בחי'
20 איתן האזורי, כל האזרח בישראל שעתיד להזריח
21 ולהאיר. וזהו וצדקה כנחל איתן והיינו ע"י הצדיק
22 ושמרו דרך כו' כנ"ל].

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

1 רבות רעות צדיק כו' ונק' רבות שהם אלופים, אך
2 ומכולם יצילנו הוי', הוי' דוקא, כי הרי מה שהם
3 נלחמים עם הצדיק עיקר כוונתם נגד שם הוי' שלא יהי'
4 גילוי שם הוי' למטה והוא הנק' צדיק חי העולמים,
5 ולכן אם תגביהי כנשר משם אורידך נאום הוי' (וכמ"ש
6 הפי' בד"ה ויאבק איש בת"א פ' וישלח, ועמ"ש ע"פ
7 הוי' איש מלחמה, ומ"ש ע"פ כי תצא למלחמה כו'
8 ונתנו הוי' אלקיך בידך).
9 ומכ"ז יובן ענין וימררוהו ורבו שנאמר גבי יוסף
10 שהי' צדיק עליז המקשר ומחבר שם הוי'
11 בשם אלקים ע"ד בן פורת ב' פעמים שממשיך יחוד

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

19 אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה⁴, שֶׁהִתְהוּוּת הִיא מִבְּחִינַת חָפֵץ
20 וְרִצּוֹן ה', וּפְעַם כְּתִיב: "בְּדִבְרֵי הוֹי' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ"⁵,
21 וּכְמֵאמֶר: "בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם"⁶, שֶׁהִיא
22 מֵאֲמֶר וְדְבוּר וְלֹא נִבְרָא בְּחָפֵץ וְרִצּוֹן לְבַד.
23 וְהַעֲנִין הוּא:
24 כִּי הִנֵּה נִודַע, שֶׁלְּכָל דָּבָר יֵשׁ חוֹמֶר וְצוּרָה, שֶׁהַחוֹמֶר
25 הוּא עֵצָם גּוֹף הַדָּבָר בְּכֻלּוֹ, כְּמוֹ הַשָּׁמַיִם בְּכֻלּוֹ אוֹ הָאָרֶץ
26 בְּכֻלּוֹ, וְצוּרָה הוּא צִיּוּר וְתוֹמֹנֶת הַדָּבָר, כְּמוֹ מֵה
27 שֶׁהַשָּׁמַיִם הוּא כְּדוּרִי⁸, וְכֵן הַצִּיּוּר בְּמֵרָאָה כו'.
28 וְהִנֵּה הַחוֹמֶר נִבְרָא "בְּדִבְרֵי ה'" ו"בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת",
29 שְׁבַמֵּאֲמֶר "יְהִי אוֹר"¹⁰ נִתְהוּוּת הָאוֹר מֵאִין לִישׁ, וְכֵן
30 בְּמֵאֲמֶר "יְהִי רְקִיעַ"¹¹ נִתְהוּוּת הָרְקִיעַ מֵאִין לִישׁ, אֲבָל
31 אוֹפֵן צוּרַת הָרְקִיעַ בְּדִמּוּתוֹ וּבְצִלְמוֹ – הוּא נַעֲשֶׂה בְּחָפֵץ
32 ה', שֶׁלֹּא בָּא לְכֻלּוֹ גִּילּוֹי בְּדְבוּר אוֹ מֵאֲמֶר.
33 וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב "כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עֲשֶׂה", דִּהְיִינוּ בְּחִינַת
34 צִיּוּר כֹּל נִבְרָא וְנִבְרָא בְּנִבְרָאִים שְׁלֵמִטָּה, שֶׁזֶּהוּ מִבְּחִינַת
35 חָפֵץ ה' כו'.
36 וְזֶהוּ גַם כֵּן מִה שֶׁכְּתוּב "כּוֹלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי"¹²,

1 "כִּי נִרְמָזוּ וְתוֹרָה אוֹר וְדָרְךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר"¹.
2 וְצִרִיךְ לְהִבִּין מֵהוּ עֲנִין "וְדָרְךְ חַיִּים" – אֵיזֶהוּ "דָּרְךְ
3 חַיִּים" מִלְּבַד הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה הָאֲמֹרִים קוֹדֵם?
4 וְהִנֵּה מֵה שֶׁהַמִּשְׁלִיל הַמִּצְוָה לְנֶר וְהַתּוֹרָה לְאוֹר, פִּירֵשׁ
5 בְּשִׁל"ה בְּתַחֲלּוֹתוֹ, דְּפִירוּשׁ "נֶר" הִיִּינוּ נֶר יְחִידִי, שֶׁזֶּה נִקְרָא
6 נֶר, ו"אוֹר" הוּא מְדוּרָה גְּדוּלָּה.
7 וְעַל דָּרְךְ זֶה אֲמָרוּ רַז"ל בְּסוּטָה דף כ"א עמוד א':
8 "דָּרֵשׁ רַבִּי מִנְחֵם בְּרַבִּי יוֹסִי: 'כִּי נִרְמָזוּ וְתוֹרָה אוֹר'
9 – תֵּלָה הַכְּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בִּנֶר' וְאֵת הַתּוֹרָה בִּ'אוֹר', אֵת
10 הַמִּצְוָה בִּנֶר' – לֹמֵר לָךְ, מֵה נֶר אֵינָה מְגִינָה אֶלָּא לְפִי
11 שְׁעָה, אֵף מִצְוָה אֵינָה מְגִינָה אֶלָּא לְפִי שְׁעָה. וְאֵת הַתּוֹרָה
12 בִּ'אוֹר' – לֹמֵר לָךְ, מֵה אוֹר מְגִין לְעוֹלָם, אֵף תּוֹרָה מְגִינָה
13 לְעוֹלָם כו'".
14 וּלְפִי זֶה מִשְׁמַע ד'אוֹר' הִיִּינוּ אוֹר הַיּוֹם, וְכֵן מִשְׁמַע
15 מִמֶּה שֶׁכְּתוּב שָׁם: "כִּיִּין שְׁעָלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר כו'". וְעִיִּין
16 שָׁם בְּפִירוּשׁ רַש"י². וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשִׁל"ה – "מְדוּרָה"
17 – דְּאוֹר הַיּוֹם עֲדִיף גַּם מִמְדוּרָה גְּדוּלָּה.
18 וְלִהְיִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה³ מֵה שְׁפַעֵם כְּתִיב: "כֹּל

6. אבות ה, א.

7. ראה דבור המתחיל "הנו רבנו נר חנוכה" תורה אור מקץ מא, א. פרק א.

8. שְׁתִּשְׁמִינִים הוּא בְּדוּרִי: יְרוּשְׁלַיִם עֲבוּדָה וְרָה ג, א (והובא בתוספות דבור המתחיל

"כְּדוּר" – עֲבוּדָה וְרָה מא, א). במדבר רבה פרשה יג, יד. זמר חלק ג י, א.

9. "ובששטח". תורה אור שם.

10. בראשית א, ג.

11. בראשית א, ו.

12. תהלים קד, כד.

1. משלי ו, כג.

2. ובכרש"י שם דבור המתחיל "הגיע עמוד השחר": "ואף כאן, וזה לתורה – ניצל מן החטא ומן היסורין".

3. וְלִהְיִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה רָאָה גַּם כֵּן תּוֹרָה אוֹר דְּבוּר הַמִּתְחִיל "נֶר חֲנוּכָה מִצְוָה". דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וַיִּקָּם עֲדוּת בְּעֶקֶב" דְּשֵׁנִת ש"ת – הַעֲרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמָר.

4. תהלים קלה, ו.

5. תהלים לג, ו.

כו', לפי שהיה מקבל מבחינת חכמה, שהוא בחינת ביטול, "איהו וחייהו חד"²¹.

רק עיקר גילוי ה'ש הוא על ידי דבר ה', "כי הוא צוה ונבראו"²², פירוש "צוה" – מלשון "מצות המלך"²³.

(יש לומר, דענין הצווי שיירי במי שמתנשא ויש לו ממשה ושליתה. וכמו כן הוא ענין "באשר דבר מלך שלטון"²⁴, שמצוה וגזור אומר. והדוגמא למעלה הוא בחינת הדבור עליון דבחינת מלכות).

כי "מלכותך מלכות כל עולמים"²⁵, "אין מלך בלא עם"²⁶, שבחינת מלכות הוא בחינת התנשאות והסתלקות בו. והיינו שלא יאיר ויתגלה אלא בחינת "שם" בלבד בו.

(והגם דבחינת "דבר ה'" הוא שבא בבחינת פנימיות בנבראים, והוא ענין כח הפועל שבנפעל, והיינו הארת אלקי שמהווה את הנבראים בפועל בו, וכמו שנתבאר במקום אחר²⁷;

מכל מקום, זה שהדבור פועל פעולת ההתהוות, והו מצד הרוממות וההתנשאות שבמלכות. וכמו "בדבר מלך", הרי מה שהדבור והציווי שלו פועל במדינה, והו מצד ההגברקה וההתנשאות שלו, שמושל ושלט עליהם בו.

ובדוגמא זאת הוא למעלה, שזה שנעשה ההתהוות בפועל על ידי הדבור, והו מצד הרוממות דמלכות. ונמצא דעיקר²⁸ כח ההתהוות הוא מבחינת הרוממות דמלכות, ובכח זה נעשה ההתהוות מבחינת דבר ה' בו.

וענין ה"שם", נראה לומר שהן אותיות דבור העליון, ד"שם" הוא אותיות.

יותר נראה, דהשם הוא בחינת האור מקיף שמאיר מבחינת הרוממות, שזה עיקר כח ההתהוות, ובחינת "דבר ה'"

דהיינו גם כן בבחינת ציור הדבר שהוא מבחינת חכמה, וכמו "אשר יצר את האדם בחכמה"¹³. והיינו, דהמשכת בחינת חפץ ורצון הוא על ידי בחינת חכמה בו. כי בכדי שמבחינת חפץ ורצון ה' יהיה נעשה פעולה ממש בנבראים, ובבחינת התחלקות דוקא, שחלוקים בדמותם ובצלמם בו, הוא על ידי התלבשות בחינת הרצון בבחינת חכמה בו. אמנם דוקא בחכמה שלמעלה מפל העשר ספירות, והוא בחינת "כח מ"ה"¹⁴, שבבחינת שורה אור אינסוף ברורה הוא בו.

ושרש החכמה למעלה הוא בחינת "בוצינא דקרדוניתא"¹⁵, "קו המדה"¹⁶ בו, "מי מדר בשעלו מים"¹⁷ בו, שעל ידי החכמה נעשה המדידה איך ומה יהיה כל נברא ונברא כפי בחינת חפץ ורצון ה' בו.

ובזה יובן מה שכתוב ב"עץ חיים"¹⁸, ד"יחוד אבא ואימא הוא תדירי כדי להחיות העולמות תמיד", דלכאורה אינו מובן, שהרי חיות העולמות הוא על ידי דבר ה', ומה נצרך לזה היחוד תדירי דאבא ואימא? ולפי הנה"ל יובן, כי "כולם בחכמה עשית", שמשם נמשך הצורה בו.

וזהו ענין "ואתה מחיה את כולם"¹⁹, ופירש בזהר ריש פרשת תצוה דף קעט עמוד ב: "נהורא עילאה ונהורא תתאה כליל כחדא"²⁰, דהיינו שהיו"ו הוא המשכה מבחינת חפץ ה' וחכמה עילאה אל בחינת הדבור הנקרא "אתה" להיות "מחיה את כולם".

והנה מה שנברא החומר במאמר ודבור ולא נברא הכל בחפץ ה' ורצונו בלבד, הוא מפני שאז לא היה גילוי מאין ליש, רק שהיה העולם בטל במציאות ממש כמו עולם האצילות, וכמו עלמין דאתכסיא בכלל, שבטלים במציאות, ולא היה בבחינת נבראים דעלמא דאתגליא

13. נוסח ברכת "אשר יצר".

14. חכמה – בנדרת זהר חלק ג צו ד, א. תקוני זהר בהקדמה דף ד, א.

15. זהר חלק א בראשית טו, א חלק ג אדרא וזוטא רצב, ב. ובתקוני זהר ריש תקון זה: "בוצינא דקרדוניתא בד מדיד משיחא". וראה תורה אור פרשת מקץ ביאור לדבור המתחיל "המגביהי": "ולכן נקרא 'קו המדה' – 'בוצינא דקרדוניתא', מלשון 'חשי קרדוניתא' (פסחים ז, א. כא) שהוא ענין קריות ושהירות, שצריך להיות מדה וגבול – עד כאן בחינת חכמה, ועד כאן בחינת בינה בו. שכל זה הוא חשך ולא אור". ובאור התורה ויחי דף תתשיח ב דהפירוש "קשים וזקנים".

16. ירמיה לא, לח.

17. ישעיה מ, יב.

18. ראה עץ חיים שער הכללים פרק יג.

19. נחמיה טו, ו.

20. אור העליון ואור התחתון כלולים באחד.

21. תקוני זהר בהקדמה ג, ב.

22. תהלים קמח, ה.

23. מלכים ב' יח, לו. אסתר ג, ג. ועוד.

24. קהלת ח, ד.

25. תהלים קמח, יג.

26. בחי' וישב לח, ל. ספר החיים, ספר גאולה פרק ב. עמק המלך שער שעשועי המלך ריש פרק א. וראה פרקי דרבי אליעזר פרק ג. תניא שער היחוד והאמונה פרק ז.

27. תניא שער היחוד והאמונה פרקים א"ב. אגרת הקדש סימן כח.

28. ונמצא דעיקר: ראה חוספות לתורה אור ריש פרשת ויקהל. דבור המתחיל "החודש הזה לכם" ש"ת – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

28 חפץ ורצון הוי', ובכח זה יוכל להיות ביטול היש הנמשך
29 מן הדבור בו.

30 וזה שבישראל נאמר לשון "יצירה", כמו שכתוב
31 "ויצרך ישראל"³⁷, שמוזה נמשך להיות "פי שרית עם
32 אלקים בו"³⁸. וזהו שכתוב "ויצר ה' אלקים את
33 האדם"³⁹ – בשם מלא, לפי שהצורה נמשך מבחינת חפץ
34 ה' ובחינת חכמה עילאה בו, ועל ידי זה יכול להיות
35 בחינת ביטול היש בו.

36 (ועיין מה שנתבאר מכללות הענין הזה בדבור המתחיל
37 "בשעה שהקדמיו" רס"ג, בענין החיות שמבחינת חכמה – שם
38 בדבור המתחיל "החכמה תעוז לחכם בו"⁴⁰).

39 ומה שכתוב באדם "ויצר" בשני יודין⁴¹, היינו לפי
40 שהצורה שבאדם נמשך מלמעלה מעלה, וכמו שכתוב
41 באדרא רבא דף קסא עמוד ב: "ויצר – בתרין יודין, רזא
42 דעתיקא קדישא ורזא דז"א". (ובספר "פני מלך" בשם הרב
43 חיים ויטאל ז"ל דהיינו "דעתיקא קדישא צייר ז"א כמוהו").

44 ולפיכך עיקר "ביטול היש" בהאדם, שכדי להיות
45 הביטול נמשך גם בהיש, צריך להיות מקור ההמשכה
46 מלמעלה מעלה. ועיין מה שנתבאר ב"לקוטי תורה" דבור
47 המתחיל "שובה ישראל עד בו" פ"ק ג'⁴² :

48 **קיצור.** נמשלו המצות לנר והתורה לאור. יקדים אשר בריאת
49 החומר הוא על ידי מאמר ודבור, בריאת הצורה – על ידי חפץ
50 ורצון בהתלבשותם בחכמה. גילוי היש על ידי הדבור (שם,
51 דבור), והתכלית – שיהיה בטל לאין. היכולת בזה – על ידי
52 שצורתו היא מבחינת חפץ ורצון.

קונטרס עץ החיים פרק א

1 וזה הארה מבחינת "שמו" שמהוה כנ"ל בו. וזהו "פי נשגב
2 שמו"²⁹, שגם השם הוא "נשגב" ורק "הודו בו".

3 וזה פירוש "יש מאין", דהיינו שהמשכת החיות אשר
4 בהעלמות הוא בבחינת אין והארה בעלמא, שהוא
5 בחינת שם בלבד, ומזה נעשה גילוי היש בו.

6 אף תכלית בריאת יש מאין הוא כדי להיות היש בטל
7 לאין, וזהו תכלית הפונה בבריאת העולמות, משום
8 ש"נתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה
9 בתחתונים"³⁰, דהיינו שהנבראים התחתונים יהיו בבחינת
10 "כלי" ו"מכון לשבתו" יתברך, ובבחינת "דירה" אליו
11 יתברך. והיינו שיהיו בבחינת ביטול עד שיהיו כלי ודירה
12 אליו יתברך, ויאיר ויתגלה אור ה' למטה בו, ו"כתפארת
13 אדם לשבת בית"³¹, כמו כן בביכול יהיה לו יתברך
14 "דירה בתחתונים", שיהיה גילוי אלקות למטה, ונגלה
15 כבוד ה'"³² למטה כמו למעלה. וכמו שיהיה לעתיד
16 לבוא: "כי עין בעין יראו בו"³³ (דעיקר הגילוי יהיה לעתיד.
17 ומעין זה מאיר גם עתה לכל אחד ואחד בנפשו ובחלקו בעולם
18 בו, וכמו שנתבאר במקום אחר).

19 וזה תלוי בעבודתו כל ימינו, שעל ידי העבודה
20 דעבשיו, על ידי זה יהיה הגילוי לעתיד לבוא, ד"היום
21 לעשותם, ולמחר לקבל שכרם"³⁴, ו"מי שטרח בערב
22 שבת – דוקא – יאכל בשבת"³⁵ בו, ו"כל ישראל יש להם
23 חלק לעולם הבא"³⁶, וצריך כל אחד ואחד לפעול
24 בעצמו בחינת ביטול היש, ולהמשיך בחלקו בחינת גילוי
25 אור ה' בו.

26 והיינו על ידי ש"כל אשר חפץ ה'" נמשך ו"עשה" גם
27 "בשמים ובארץ", שכולם יש להם ציור ותמונה מבחינת

29. תהלים קמז, יג: כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים".

30. תנחומא נשא טז. וראה שם בחקותי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר
רבה פרשה יג, ו.

31. ישעיה מד, יג.

32. ישעיה מז, ה.

33. ישעיה נב, ח.

34. ואתחנן ז. יא. ערובין כב, א.

35. עבודה זרה ג, א.

36. סנהדרין י, א.

37. ישעיה מג, א.

38. וישלח לב, כט.

39. בראשית ז, ז.

40. ספר המאמרים תרס"ג חלק א עמוד קו ואילך.

41. ויצרך בשני יודין: ראה גם פן תורת חיים סוף דבור המתחיל "ויצר". לקוטי
תורה ביאור "זנותי" סעיף ד. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

42. לקוטי תורה שבת שובה טו, ד.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

בכל לבבך - מצד השגת אלקות, שמחיה העולמות והנבראים. בכל נפשך - ע"י התבוננות בסובב כל עלמין, שמובדל מעולמות, רוצה ליכלל באור א"ס, כי מצד טבעה נמשכת לשרשה, נר הוי' נשמת אדם

אָמְנָם הָאֱהָבָה ד' בְּכָל נַפְשָׁךְ" הִיא כְּמֵאמַר רַבּוֹתֵינוּ
וְ"לֹא פָלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשָׁךְ", דָּאֱהָבָה זֶה
הָרִי אֵינָה דּוֹמָה לָלֵךְ לְהָאֱהָבָה הַקּוֹדֶמֶת ד' בְּכָל לִבְכָּךְ",
ד' וְאֶהְבֶּתְּ בְּכָל לִבְכָּךְ" הִיא בְּמִמְלָא כָּל עֲלָמִין, שְׁזֵהוּ
מִצַּד הַשְׁגָּה שְׁמִשְׁיג אֱלֻקוֹת, וְהִינוּ דְּכָשֵׁם דָּאֱהָבֶת חֲזִי
נִפְשׁוֹ הִיא מִפְּנֵי שְׁמִרְגִּישׁ טוֹב-טַעַם בְּעֵנִין הַחַיּוֹת,
וְלִהְיוֹתוֹ מְרַגֵּשׁ טוֹב-טַעַם בְּעֵנִין הַחַיּוֹת, לָכֵן הוּא אוֹהֵב
אֶת נִפְשׁוֹ וְחַפֵּץ בְּמֵאֹד בְּגִלּוּי וְהַתְּפַשְּׁטוֹת חַיּוֹתוֹ, וְכִמּוֹ
כֵּן הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת בְּעֵנִין אֱהָבֶת הַוּי' וְדִסְבֶּת הָאֱהָבָה הִיא
הַטוֹב-טַעַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּאֱלֻקוֹת, וְהוּא עַל יְדֵי הָאוֹר וְחַיּוֹת
אֱלֻקֵּי הַמַּחֲיָה אֶת הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, וְהִינוּ עַל יְדֵי
פְּרִטֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת ב' מֵה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךְ הַוּי' ו' מֵה גִדְלוֹ
מַעֲשֵׂיךְ הַוּי', שְׂבָא לִידֵי הַשְׁגָּה גְּמוּרָה, וְכָל הַשְׁגָּה שִׁנְךָ
רַק בְּחִינַת מִמְלָא כָּל עֲלָמִין, שְׁזֵהוּ הָאֱלֻקוֹת
שְׁמַתְצִמָּצֵם וּמַתְּלִבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת, שְׂבָבָה שִׁנְךָ הַשְׁגָּה, אֲכַל
הָאֱהָבָה ד' בְּכָל נַפְשָׁךְ" הִיא עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בָּאוֹר
אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, שְׁמִפְּלֵא וּמִבְדֵּל

מִהָעוֹלָמוֹת, וְעַל יְדֵי טִיב הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּהִרְגֵּשׁ הַפְּלֵאָת
אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא מִהָעוֹלָמוֹת הֵנָּה נַעֲשֶׂה הִרְצוּא
בְּחִינַת עֲלִיָּה וְהַתְּפַלְלוֹת שְׁרוּצָה לְהַפְלֵל בָּאוֹר אֵין סוֹף
בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים כה, א) "אֵלֶיךָ הַוּי'
נִפְשִׁי אֲשָׁא" בְּחִינַת מְסִירַת נִפְשׁ. דִּהְנֵה בְּמִסִּירַת נִפְשׁ
הָרִי לֹשׁ שְׁנֵי בְּחִינּוֹת וְאֶפְנֵי מְסִירַת נִפְשׁ, הַמְּסִירַת נִפְשׁ
דְּנִפְשׁ הָאֱלֻקִּית, וְהַמְּסִירַת נִפְשׁ דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית,
דִּהְמְסִירַת נִפְשׁ שֶׁל הַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית דְּרוּצָה לְהַפְלֵל בָּאוֹר
אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, דִּזֶּה מֵה שֶׁהַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית רוּצָה
לְהַפְלֵל בָּאוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הֵנָּה עֵנִין זֶה הוּא עֵנִין
טְבָעִי בְּהַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית, שְׂבָטְכָּעָה הִיא רוּצָה לְהַפְלֵל
בָּאוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְטַעַם וְסִבָּת הַדְּבָר הוּא,
דְּשִׁרְשׁ הַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית הוּא מַעֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ
הוּא, וְטַבַּע כָּל דְּבָר הוּא לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ לְמִקּוּרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ,
אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַם בְּהַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית לְהִיּוֹתָהּ חֵלֶק אֱלֻקָּה
מִמַּעַל מִמַּשׁ, לָכֵן הֵנָּה בְּטַבָּעָה הִיא נִמְשָׁכָה לְאוֹר אֵין
סוֹף בְּרוּךְ הוּא.

ביסוד האש יש טבע העליה, כי הוא יותר דק ורוחני, ובקירוב למקורו. בהתלבשות נה"א
בנה"ב יש סכנה לחלישות בנה"א. אבל מצד עצם הנשמה, הקירוב לא"ס הוא תמידי
ונרגש בה אור א"ס, ובשני אופנים: אהבה רבה ואהבה בתענוגים. וזוהי המסירות נפש
של נה"א

וְזֵהוּ דְּכִתִּיב (מְשִׁלִּי כ, כז) "גַּר הַוּי' נִשְׁמַת אָדָם",
וְכִמּוֹ לְהַב הַגַּר שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ תָּמִיד לְמַעְלָה
שֶׁהוּא יְסוֹד הָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁנִמְשָׁךְ לְמִקּוּרוֹ, דְּטַבַּע זֶה
הוּא פֶּאֶשׁ דְּוָקָא, וְהִינוּ דְּעַם הַיּוֹת דָּאֵשׁ הוּא אֶחָד
מֵהַד' יְסוֹדוֹת שֶׁהֵם אֵשׁ רוּחַ מִים עֶפֶר, הֵנָּה בְּזֵה
הֵנָּה יְסוֹד הָאֵשׁ הוּא חֲלוּק מִשְׁאָר הַיְסוֹדוֹת, דְּכִיּוֹסוֹד
הָאֵשׁ דְּוָקָא הֵנָּה יֵשׁ טַבַּע הַעֲלִיָּה, וְטַעַם הַדְּבָר הוּא
לְפִי דִּיּוֹסוֹד הָאֵשׁ הוּא דֶּק וְרוּחָנִי יוֹתֵר מִשְׁאָר הַג'
יְסוֹדוֹת²³, וְלָכֵן הוּא בְּקִרּוֹב יוֹתֵר לְמִקּוּרוֹ, וְהוּי כְּמוֹ
שְׂבָבָה נִרְגָּשׁ מִקּוּרוֹ, דְּכָל הַיְסוֹדוֹת יֵשׁ בָּהֶם טַבַּע

הִירִידָה, לְהִיּוֹתָם מְרַחֲקִים מִמִּקּוּרָם וְאֵין מִקּוּרָם נִרְגָּשׁ
בָּהֶם, לָכֵן הֵנָּה בָּהֶם הוּא טַבַּע הִירִידָה, אֲכַל בִּיּוֹסוֹד
הָאֵשׁ שֶׁהוּא בְּקִרּוֹב לְמִקּוּרוֹ וְנִרְגָּשׁ בּוֹ מִקּוּרוֹ, לָכֵן
הֵנָּה טַבַּעוֹ טַבַּע הַעֲלִיָּה. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא בְּהַנִּפְשׁ
הָאֱלֻקִּית, דְּמִצַּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה הָרִי יֵשׁ לָהּ קִרּוֹב לְאוֹר
אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, דִּהַנִּפְשׁ הָאֱלֻקִּית הֵנָּה
בְּהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוֹף וּבְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, הֵנָּה כָּל הַדְּרָכִים
בְּחִזְקַת סִפְנָה²⁴, וְכַעֲנִין שְׁנֵים הַלּוֹחֲמִים, אֲשֶׁר לְבַד
זֹאת אֲשֶׁר הֵם מִתְּאַבְּקִים זֶה עִם זֶה, הֵנָּה כָּל אֶחָד
פוֹעֵל בְּזוּלָתוֹ, וְכִמְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר²⁵ בְּבָאוֹר עֵנִין

קהלת רבה פרשה כ, ב. וראה לקוטי תורה אחרי כה, ג. ספר
המאמרים תרצ"ז עמוד 141. ועוד.
(25) ראה [מאמר] דיבור המתחיל פדה בשלום לאדמו"ר
האמצעי (בשערי תשובה חלק א) פרק ד (ג, ג ואילך). המשך פדה

(22) ברכות נד, א במשנה. ספרי ופירוש רש"י על הפסוק.
(23) ראה במאמר שלפני זה (דיבור המתחיל יפה שעה אחת)
ובהערה 40 שם.
(24) על פי לשון חז"ל - ירושלמי ברכות פרק ד הלכה ד.

15 הנה עבודתו היא בהרצוא שרופה להפלה, ובהתנועה
16 דאחבה בתענוגים היא דכל כף נרגש בה האור אין סוף
17 ברוך הוא, עד שהיא בבחינת כליון בדרך ממלא, והינו
18 דלא זה מה שרק היא רופה להפלה, אלא מה שהיא
19 בבחינת כליון בדרך ממלא, דכל זה הוא בטבע הנפש
20 האלקית שנגרש בה האור אין סוף ברוך הוא, ומתענגת
21 על האור אין סוף ברוך הוא, ויש לה רצוא וכליון לאור
22 אין סוף ברוך הוא. וענין הטבע פרש רבנו נשמתו עדן
23 בפרק יט (במנא) זה הוא שם המשאל לכל דבר שאינו
24 בבחינת טעם ודעת, והינו דהגם שתהיה אין ואפס
25 ותתבטל שם במציאות לגמרי, ולא ישאר ממנה מאומה
26 ממהותה ועצמה הראשון, אף על פי כן זה רצונה
27 וחספה בטבעה, שהוא ענין המסירת נפש דנפש
28 האלקית.

1 כל המתאבק כו'²⁶, דזהו פעלת המתברר על המברר,
2 ועד שלא גמר עבודתו בהברור וזכוף הנה רשם
3 המתברר פועל עליו, דזהו גם כאשר מנצח את
4 המלחמה, ומלבד זאת הרי יכול להיות שלא ינצח,
5 ולכן כל ענין העבודה בירידת הנשמה למטה היא דרך
6 סכנה, ולכן הנה לפעמים יכול להיות איזה חלישות
7 בהנפש האלקית, והעקר בענין הקרוב לאור אין סוף
8 ברוך הוא, אבל מצד עצם הנשמה הרי הקרוב לאור
9 אין סוף ברוך הוא הוא תמיד ונרגש בה אור אין סוף,
10 לכן יש בה טבע העליה לאור אין סוף ברוך הוא, וזה
11 בא בשתי תנועות, אם בהתנועה דאחבה רבה שהיא
12 בתקף הרצוא שרופה להפלה באור אין סוף ברוך הוא,
13 או בהתנועה דאחבה בתענוגים להתענג על הוי' עד
14 כלותה ממש, דהתפרש הוא דבהתנועה דאחבה רבה

29 מסירות נפש דנה"ב: בכל לבבך - בשני יצריך, כי זה היפך טבעה לצאת מחומריה.
30 עבודת נה"א שנה"ב תפעל לפי השכל, ואז הנה"ב שכל ענינה בטעם ועונג, תהנה
31 מהתבוננות בענין אלקי, עד שתמאס בתאוות גופניות, וזו מסירות נפש בפועל מצד נה"ב

53 לתפס בזה, הנה יכול להיות דהנפש הפהמית תרגיש
54 הטוב טעם דאלקות, דענין הרגשת התענוג, פיהלין א
55 געשמאק און א פארגינגין, הנה חוש זה הוא בהנפש
56 הפהמית ביותר, דהנה בטעם הרי יש ב' ענינים, א'
57 טעם ועצה, ב' טעם וענג²⁷, הנה החוש דטעם ועצה
58 הוא בהנפש האלקית ביותר, והחוש דטעם וענג הוא
59 בהנפש הפהמית ביותר, דהנפש הפהמית יש לה יתרון
60 בהרגש ענג, וכמו שאנו רואין במוחש בטבעי בעלי
61 הנאה שהם נהנים גם מדבר קטן ביותר, מדבר גדול
62 וענין נעלה הרי הכל נהנים בתענוג גדול, וענין הפעלי
63 הנאה הוא דגם מדבר קטן וקל הערך הרי הם מתענגים
64 מזה בתנאה מרבה ותענוג גדול, דלהיות זהו יתרון
65 הנפש הפהמית שיש לה חוש להתענג ולהרגיש טוב
66 טעם במה שהיא חפצה, וכאשר מודפכת על ידי
67 העבודה וברור דנפש האלקית, הנה היא יוצאה
68 מחמריה, אבל עצם מהותה דיש לה חוש בתענוג,
69 אשר בדבר שהיא חפצה בו הנה גם אם הדבר ההוא
70 בעצמו הוא דבר קל שאין בו ממש, הנה הנפש
71 הפהמית להיותה בעל הנאה להתענג מכל, הנה גם
72 מדבר הקל היא נהנית ומתענגת במאד, וכאשר יוצאה
73 מחמריה ונסותה, וחוש התענוג נשאר בה, הרי

32 והנה המסירת נפש הב' היא המסירת נפש דנפש
33 הפהמית, ד"ואחבת את הוי' בכל לבבך בשגי
34 יצריך", הנה כאשר הנפש הפהמית באה באחבה
35 לאלקות, הנה היא מסירת נפש ממש. וענין המסירת
36 נפש הוא לפי שהיא הפוף טבעה לגמרי מכל וכל, והוא
37 לאחר שהנפש הפהמית באה לכלל דקות שיוצאה
38 מחמריה ונסותה. דהנה כאשר הנפש האלקית
39 מתלבשת בהנפש הפהמית לבררה ולזכרה, הנה ראשית
40 העבודה של הנפש האלקית היא להוציא את הנפש
41 הפהמית מחמריה ונסותה ולפעל בה איזה דקות,
42 דזה הוא ענין העבודה לעשות ולשנות מגפות לדקות,
43 פון גראב מאכין איידילי, שהוא הברור וזכוף כללי,
44 ואחר כך בהברור פרטי בענין רע וגילוחיו ורע מדותיו,
45 אשר המדות רעות הוא דוחה אותן לגמרי וחוקק בה
46 מדות טובות, ופועל בה להיות הנהגתה על פי השכל,
47 ועם היות דהנפש הפהמית עקרה מדות ומכל מקום
48 הנה יש בה שכל גם כן, והוא השכל שבמדות, ופועל
49 בה הנפש האלקית דהנהגת מדותיה יהיו על פי השכל,
50 דעל ידי זה נעשה דקות בהנפש הפהמית, ואז הנה
51 כאשר הנפש האלקית מתבוננת בענין אלקי בלבושי
52 השגה דשכל אנושי, דגם שכל הנפש הפהמית יכולה

(26 תניא פרק כח (לה, ב).
27 ראה גם ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 21. תרנ"ט סוף
עמוד ח. תר"ס עמוד טו. תרס"ג עמוד כז. ועוד.

בשלוש תרנ"ט (ספר המאמרים תרנ"ט עמוד קסב); תש"ד (עמוד
106). [מאמר] דיבור המתחיל ולאחותו הבתולה באור התורה
אמור (כרך ב) עמוד תקצח ואילך. [מאמר] דיבור המתחיל הנ"ל
תרכ"ז; תרכ"ט; תרנ"ח.

15 שֶׁהַהֲנֵפֶשׁ הַבְּהֵמָה אֵין לָהּ דַּעַת לְהַשְׁכִּיל בְּהַמְצָאת הַשָּׁנָה
16 הַתַּעֲנוּגִים, וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה הוּא מִשְׁכִּיל וּמִתְחַכֵּם
17 בְּתַחבּוּלוֹת שׁוֹנוֹת אֵיךְ לְהַשִּׁיג תַּאוּתָיו, עַד אֲשֶׁר בָּא
18 לִידֵי גִזְלָה וּרְצִיחָה בְּשִׁכִּיל לְמִלֵּאת תַּאוּתָיו, הִנֵּה לְבַד
19 זֹאת הִרְי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ יִרְאָת הַעֲנֵשׁ עַל כָּל פְּנִים,
20 וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה גַּם יִרְאָה זֶה אֵין לָהּ, וְטִבְעָה נִמְשָׁךְ אַחֵר
21 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַתַּעֲנוּגִים, דִּהְלֹא גַם כַּח הַמִּתְאַוֶּה שֶׁבִּנְפֶשׁ
22 הַבְּהֵמָה שֶׁבִּעֲצָם אֵינָה רַע, הִרְי גַּם הִיא יֵשׁ לָהּ נִטְיָה
23 עֲצָמִית לַעֲנִינִים הַחֲמָרִים וְהַגִּשְׁמִיּים, אִם כֵּן הִנֵּה זֶה מָה
24 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה לֹא תִרְצָה בְּעִנְיָנִים הַגִּשְׁמִיּים, וְעוֹד
25 זֹאת כִּי יִמָּאס וְיִקְרָץ בְּתַעֲנוּגִים גּוֹפְנִיּים הוּא נִגְדַּ טִבְעָה,
26 וּבִפְרָט זֶה מָה שֶׁתִּרְגֵּשׁ טוֹב-טַעַם בְּעִנְיָן אֱלֹקִי הוּא
27 הַפּוֹךְ טִבְעָה מִמֶּשׁ, וְכֹאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה בָּאָה בְּאֶהֱבָה
28 לַהוֹי' הִיא אֵינָה אֱלֹא מִסִּירַת נֶפֶשׁ בִּפְעֵל.

1 כִּשֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה מְבִינָה אוֹתָהּ הַהֲשָׁגָה בְּאֵלֶקוֹת
2 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מְבִינָה וּמִשָּׁנָה בְּעִנְיָן אֱלֹקִי בְּלִבּוֹשִׁי
3 הַשָּׁגָה דְּשִׁכָּל אָנוּשִׁי, הִרְי אִזְ הִנֵּה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה יְכוּלָה
4 לְהִרְגִּישׁ הַטוֹב-טַעַם דְּעִנְיָן הָאֱלֹקִי וּלְהִתְעַנֵּג בּוֹ עַד אֲשֶׁר
5 לֹא תִרְצָה בְּעִנְיָנִים הַגִּשְׁמִיּים, וְיִמָּאס בְּתַאוּת גּוֹפְנִיּים
6 שֶׁזֶהוּ נִגְדַּ טִבְעָה שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, דְּטִבְעָה הִיא שְׂרֹוּצָה
7 בְּעִנְיָנִים גִּשְׁמִיּים שֶׁנִּמְשָׁכָה אַחֵר הַחֲמָרִיּוֹת, וּמִתְאַוֶּה
8 לַתַּעֲנוּגִים גּוֹפְנִיּים לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם תַּעֲנוּג אֵין קֵץ, דְּלִכֵּן
9 נִקְרָאת "נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה", לְהִיּוֹת עֲנִינָה מַעֲשֵׂי בְּהֵמָה,
10 כְּמוֹ הַבְּהֵמָה דְּלֹא יִדְעָה שִׁבְעָה, וְכָל חֲיָה הוּא רַק
11 בְּמִלּוֹי צָרְכֵי גּוֹפָה, וְאֵין לָהּ דַּעַת כָּלֵל לְחִשָּׁב מַחֲשָׁבוֹת
12 בְּעִנְיָנִים שְׁכִלִיּים, אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַם בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה
13 אֲשֶׁר כָּל עֲנִינָה הֵם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיּים וְהַתַּאוּת גּוֹפְנִיּים,
14 וְהוּא עוֹד גָּרוּעַ בִּכְמָה עֲנִינִים מִהַבְּהֵמָה, דְּלִבַּד זֹאת

29 כִּשְׁנֵה"ב מִתְנַהֶגֶת ע"פ שְׁכָל אֱלֹקִי, נַעֲשֶׂה כְּלִי לַעֲנִין אֱלֹקִי, וְזֶה מִצַּד הַקִּירוּב. מִצַּד הַרִיחוּק
30 - כִּשְׁמִתְבּוֹנֵן עַל רִיחוּקוֹ מִהַטּוֹב דְּאֵלֶקוֹת וּשְׁגָרָם לָאָדָם לַחֲטוּא, מִצַּר לוֹ מֵאֵד וְצוּעֵק
31 מִעוֹמָקָא דְּלִבָּא, עַד שְׁמוּאֵס בַּחֲיִיו מִמֶּשׁ. וְזֶה פּוֹעֵל בְּנֵה"א אַהֲבָה כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ, הִיפֵךְ טִבְעָה
32 דְּאִהֲבָה כְּמִים

56 הוּא מִשְׁכִּיל וּמִתְחַכֵּם בְּעִנְיָנִים שֶׁל הֶכָּל וּמָה בְּכֹף,
57 בְּדְבָרִים בְּטָלִים, וְלִפְעָמִים גַּם בְּעִנְיָנִים הַכִּסִּים מִמֶּשׁ,
58 וּבְאֹתוֹ הֵלֵב שֶׁמִּרְגִּישׁ הַטּוֹב-טַעַם דְּעִנְיָן הָאֱלֹקִי
59 וּמִתְפַּעֵל עָלָיו בְּאֶהֱבָה וְקִירוּב, הִנֵּה בְּאֹתוֹ הֵלֵב מְקוֹם
60 מִשְׁכָּן מְדוּתָיו הֵלֵב טוֹבִים, הִנֵּה לְבַד זֹאת, הִנֵּה מִתְבּוֹנֵן
61 בִּפְרָטִיּוֹת מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁהוּא מְרַחֵק מִעִנְיָנֵי אֱלֹקוֹת,
62 וְכֹאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה מִתְבּוֹנֶנֶת בְּגִדֵּל עֲצָם רַחוּקָה
63 מֵאֱלֹקוֹת בְּכָלֵל, וּבִפְרָט כֹּאֲשֶׁר נִטְמָאָה נִפְשׁוֹ בְּאֵינָה
64 חֲטָא וְעוֹן, וּמִשְׁכִּיל לְהִתְבּוֹנֵן בְּזֶה כִּי הוּא, אֵיךְ הוּא,
65 אֲשֶׁר גָּרָם לְהִתְאָדָם לַחֲטָא, אִם כֵּן הִנֵּה מְלַבֵּד זֹאת אֲשֶׁר
66 חֲטָא וְאָשָׁם, הִנֵּה הוּא עוֹד מִחֲטָא, הִנֵּה זֶה מִצַּר לוֹ
67 בְּמֵאֵד, עַם מֵאֲכָט אִים זִייעַר עֲנָג אֵין זִייעַר גִּיט גוֹטִי
68 וּמִתְמַרְמֵר עַל זֶה, וְהִנֵּה דְּבִהַטּוֹב דְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה
69 שֶׁמִּרְגִּישׁ הַטּוֹב-טַעַם דְּאֱלֹקוֹת, הִנֵּה בְּהִרְגֵּשׁ זֶה עֲצָמוֹ
70 נִרְגֵּשׁ לוֹ אֵיךְ כִּי רַע וְמוֹר עָזְבוּ אֶת הוֹי', וְכֹא בְּצַעֲקָה
71 גְּדוּלָה מִעוֹמָקָא דְּלִבָּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קז, ה)
72 "וַיִּצְעֲקוּ אֶל הוֹי' בְּצַר לָהֶם", עַד כִּי מוּאָס בְּכָל הַעֲנִינִים
73 הַגִּשְׁמִיּים וּמוּאָס בַּחֲיִיו מִמֶּשׁ, וְכֹא בְּאֶהֱבָה לַהוֹי' בְּתִקְוָה
74 גְּדוּלָה וּבְהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוּלָה, דְּהִתְעוֹרְרוֹת זֶה פּוֹעֲלֵת עָלֶיהָ
75 גְּדוּלָה בְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁמִּתְעוֹרְרָת בְּאֶהֱבָה כְּרַשְׁפִּי
76 אֵשׁ, הַפּוֹךְ טִבְעָה שֶׁהִיא בְּאֶהֱבָה כְּמִים, דְּהִנֵּה הִד'
77 יְסוֹדוֹת אֵשׁ רֹחַ מִים עֶפֶר, הִרְי יְסוֹד הָעֶפֶר הוּא הַכֶּבֶד
78 בְּיוֹתֵר, וְיְסוֹד הַמִּים עִם הִיּוֹתוֹ קֵל מִיְסוֹד הָעֶפֶר, אֲכָל

33 וְהִנֵּה הַמִּסִּירַת נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה הִיא בָּאָה עַל פִּי
34 שְׁתֵּי סְבוֹת, סִבַּת הַקִּירוּב וְסִבַּת הַרִיחוּק, דְּכֹאֲשֶׁר
35 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה מְזַדְּכֶכֶת וְיוֹצֵאָה מִחֲמָרִיּוֹתָהּ לְהִיּוֹת
36 מְנַתֵּק מִתַּעֲנוּגִים גִּשְׁמִיּים וּמִתְנַהֶגֶת עַל פִּי הַשְׁכָּל בְּכָלֵל,
37 וּבִפְרָט כֹּאֲשֶׁר הִנֵּהגְּתָה הִיא עַל פִּי שְׁכָל אֱלֹקִי, אִזְ נַעֲשֶׂה
38 כְּלִי לְקַבֵּל עֲנִין אֱלֹקִי, דְּעַר הָעֵרִין גַּעֲטִילִיכְקִיטִי, וּבְהִיּוֹת
39 לָהּ חוּשׁ הַתַּעֲנוּג לְהִתְעַנֵּג בְּדְבָר שֶׁהוּא חִפְץ בּוֹ, הִנֵּה
40 עֲנָג זֶה עֲצָמוֹ מַעֲמִידָה בְּמַעֲלָה עָלִינָה יוֹתֵר, וְאִם כֵּן
41 הַמִּסִּירַת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהּ בָּאָה בְּסִבַּת הַקִּירוּב, הִנֵּה הִרְגֵּשׁ
42 הַטּוֹב-טַעַם בְּעִנְיָן אֱלֹקִי, וְהִרְגֵּשׁ זֶה מְבִיָּא אוֹתָהּ שֶׁתִּרְצָה
43 בְּאֵלֶקוֹת, דְּרִצּוֹן זֶה וְאֶהֱבָה זֶה הֵם מִסִּירַת נֶפֶשׁ בִּפְעֵל,
44 וְכֹא בְּסִבַּת הַקִּירוּב. וְהַסִּבָּה הִב' הִיא סִבַּת הַרִיחוּק,
45 דְּכֹאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה מִרְגִּישׁ טוֹב-טַעַם בְּעִנְיָן אֱלֹקִי,
46 עַר דְּעַר הָעֵרִין אֶ גַּעֲטִילִיכְקִיטִי וּמִתְעַנֵּג
47 עַל זֶה בְּמֵאֵד מֵאֵד, אֲכָל עִם זֶה הִנֵּה הוּא עוֹד מִמֵּאֲרִי
48 דְּחוּשְׁבְּנָא טוֹ לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ הַפְּרָטִי כְּמָה הוּא
49 מְרַחֵק מִהַטּוֹב הַלֵּזָה דְּאֵלֶקוֹת, דְּזֶהוּ עֲנִין "אֲדַעֲתִיָּה
50 דְּנֶפֶשִׁי" טוֹ שֶׁצִּירֵךְ לְהִיּוֹת בְּעִבּוּדָה, דְּאַחֵר שֶׁמִּתְבּוֹנֵן
51 בְּעִנְיָן אֱלֹקִי וּמִכִּינוֹ בְּטוֹב-טַעַם שֶׁהָעֵנִין הִהוּא מִתְיָשָׁב
52 בְּמִחוֹ וּבְלִבּוֹ, וּמִתְפַּעֵל עָלָיו בְּעִבּוּדָה שֶׁכָּלֵב בַּעַת
53 תְּפִלָּתוֹ, הִנֵּה צִירֵךְ לְהִיּוֹת הַחֲשׁוֹבֵן פְּרָטִי בְּמַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ
54 כְּמָה הוּא מְרַחֵק מִהַטּוֹב הַלֵּזָה דְּאֵלֶקוֹת, וְהִנֵּה דְּלִבַּד
55 זֹאת אֲשֶׁר בְּאֹתוֹ הַמַּחֲ שֶׁמִּבִּין וּמִשִּׁיג עֲנִין אֱלֹקִי הִרְי

יג. לחוש (לקלוט) אלקות. יד. הוא מפנים תענוג באלקות. טו. מבעלי החשבון. טז. על דעת עצמו (עם ובתוך עצמו).
יז. זה מיצר לו מאוד, וגורם לו (להרגיש) לא טוב. יח. מעומק הלב.

ממהרת בהלוקה עד שהמים נגזרים אחריה, כמו כן
הוא פאשר הנפש האלקית פועלת שהנפש הפהמית
באה באהבה להנ' במסירת נפש ובהתעוררות גדולה,
עד אשר על ידי התעוררות זו הנה גם הנפש האלקית
מתעוררת בעבודת אהבה פרשפי אש, דזהו הפוף טבע
האהבה הנפש האלקית שהיא פמים.

גם הוא יסוד פבד, אלא שאינו פכלבד העפר, וטבע דבר
הפבד הוא דכאשר נופל מגבה לנמוף מלמעלה למטה,
הנה ימהר בהלוכו מכומו דבר הקל, וכמו שאנו רואין
במחשך בענן המים אבנים ועפר, והנה באמת המים
פשוטתמין אותה באבנים ועפר והמים בוקעים את
הסתימה והיא הולכת עם השטף הזה מצד פבדה,

שלהבת י"ה - ציור כללי דקדושה. שלהבת דגיהנום - ציור כללי דהיפך הקדושה. עבודת
המלאכים אהבה כרשפי אש. עבודת הנשמות - אהבה כמים, ואין נוגעים זה בזה. ע"י
שלהבת של גיהנום - הסתר הנה"ב למטה, פועל עילוי בנה"א - אהבה כרשפי אש.
אברהם אבינו היה למטה כמו למעלה: אהבה כמים

למטה, והנפש האלקית מתלבשת בהנפש הפהמית
לכורה ולזככה, הרי פהכרח דגם הנפש הפהמית פועלת
בהנפש האלקית, וכנ"ל בענן שנים המתאבקים. ומוכן
זה היטב מהמשל דאמת המים והסתימה, דתחלה
הסתימה פועלת בהמים לעפב הלוכן, אשר בעפוב זה
הנה הסתימה פועלת בהמים גלוי כח פנימי, דעקר
הפעלה היא על ידי הכבד שבהסתימה, דהסתימה מצד
גדל פבדה אינה נותנת להמים לעבר, דכל מה שהסתימה
היא ביותר, הנה זה פועל בהמים גלוי אור פנימי יותר,
ואחר כך הנה פאשר המים מתגברים ובוקעים את
הסתימה, הנה המים פועלים בהסתימה הפוף טבעה,
והוא ההלוף שהוא הפוף העמידה פכח, אכל מבין
שהסתימה היא נזוה ממקומה, הנה מצד הכבד שלה היא
ממהרת ללכת, דכמו כן הוא פעבודת הרוחנית, אשר על
ידי הסתר הגוף והעלם הנפש הפהמית שפסתיירים
ומעלימים על אור הנשמה, והנפש האלקית מלפשת
בגוף ונפש הפהמית, הנה סתימה זו פועלת בהנפש
האלקית גלוי כח פנימי יותר עד אשר פעבודתה פועלת
פקיעת הסתימה דהגוף ונפש הפהמית, ואז הנה פאשר
הנפש הפהמית באה באהבה להנ' בתקף גדול כנ"ל,
הנה זה פועל עליו בהנפש האלקית דבאה לידי רשפי
אש. וזהו שפרש רש"י "רשפים של אש חזקה פבאה
מכח שלהבת של גהנום", דשלהבת היא רק הלהב פללי
של הדבר ולא עצם הדבר, דחטא ועון הוא אש של
גהנום, ופללית ציור הנפש הפהמית נקראת "שלהבת של
גהנום", לפי דטבעה שנמשכה אחר החמירות ומתאנה
לתענוגים גשמיים, ולהיות דהעלוי של הנפש האלקית
באהבה פרשפי אש באה על ידי העבודה בזכוף הנפש
הפהמית, לכן פרש רש"י "רשפים של אש חזקה פבאה

וזהו "רשפיה רשפי אש שלהבת י"ה", דישנו שלהבת
י"ה, ולעמתו שלהבת של גהנום. דבכללות הם
הציור דקדושה וציור ההפוף. דשלהבת הנה היא אינה
עצם הדבר, כי אם להב פללית הדבר, וכמו שאנו רואין
בטבעי בני אדם, דכאשר האדם רואה או שומע פתאם
איזה דבר טוב, הנה פניו מתאדמים, דאזיל חורא ואיתי
סומקא²⁸, אף פאשר האדם רואה ושומע פתאם דבר
המצטער או מפחיד, דפניו מתלבנים, דאזיל סומקא
ואיתי חורא²⁸, הרי האדם הנעשה מראית או שמיעת
דבר הטוב, אינו עצם דבר טוב, וכן הלכן הנעשה מראית
או שמיעת דבר המפחיד, אינו עצם דבר הלא טוב, רק
שהם להב פללי של הדבר ההוא. וכן הוא פשלהבת י"ה,
שהיא הציור פללי דקדושה, ושללהבת של גהנום היא
הציור פללי דלא טוב שהיא הפוף הקדושה, והנפש
האלקית הנה עבודתה היא באהבה פמים. וזהו דאש של
מעלה אין האש מככה למים ואין המים מכבין לאש,
להיותם שני אפני עבודה פעבודת הנ', והם עבודת
הנשמות ועבודת המלאכים, דעבודת המלאכים היא
עבודה פרשפי אש, דזהו ענן השרפים שהם נשרפים
פעבודתם²⁹, ועבודת הנשמות היא עבודה באהבה
פמים, וכמו פשתיוב (תהלים כג, ד) "על מי מנוחות
ינהלני", שהוא ענן התענוג להתענג על הנ' שיש
בהנפש האלקית בטבעה כנ"ל, ואין האש מככה למים,
דאין עבודת המלאכים נוגעת לעבודת הנשמות, ואין
המים מכבים לאש, דאין עבודת הנשמות נוגעת לעבודת
המלאכים, להיותם שני אפני עבודה חלוקים זה מזה.
אמנם פל זה הוא בהנשמה כמו שהיא למעלה קדם
ירידתה למטה בשביל להתלבש בגוף ונפש הפהמית,
דאז הנה עבודתה היא באהבה פמים, אכל בירידתה

(28) ראה בבא מציעא נח, ב.

(29) ראה לקוטי תורה פנחס עז, ד. ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 118. ושם נסמן.

אָדערבאָרען זיין ביי די קינדער, אַזוי אַז די קינדער זענען
האַלדן זיך צו די קינדער, און די קינדער זענען
האַלדן זיך צו די קינדער, און די קינדער זענען
האַלדן זיך צו די קינדער, און די קינדער זענען
האַלדן זיך צו די קינדער, און די קינדער זענען
האַלדן זיך צו די קינדער, און די קינדער זענען

ל"ג בעומר תרצ"ז

מפני שלחכת של גהנום. וזה שאברהם אבינו עליו
השלים היתה אהבתו באפן המים, הוא לפי דגם בהיותו
למטה היתה בדגמא של מעלה, והינו שלא היתה על ידי
התגברות ההסתרים וההעלמות, ועם היותה במסירות
נפש, מפני מקום לא היתה על ידי הסתר והעלם כלל, אלא

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלח"ק

- למדריכים של "מסיבות שבת" -

ולדברים בטלים, הרי הוא מחטיא ח"ו את הרבים.
אומרים: אם בן תורה מבזבז את השעות הקדושות
של השבת לטיולים ולדברים בטלים - מה יעשו
יהודים פשוטים? אלא אם כן כשמדברים בלימוד
בשעת הטיולים יכולים לקיים במשך חצי שעה או
שעה.
גם עבודת החינוך שלכם בשבת במסיבות עם
הילדים צריכה להיות באופן שמיני' מתברכין כולא
יומיא; כלומר, שההתנהגות הטובה של יום השבת
תשפיע על הילדים למשך כל השבוע, שההתנהגותם
תהיה כפי הנדרש.
עבודתכם בהזכרת הילדים תוסיף לכם חיזוק
ביהדות ובכוחות ותזכו להיות ממזכי הרבים, אתם
עצמכם שתצליחו בלימוד וביראת שמים, והוריהם
ומשפחותיהם יחיו יהיו מאושרים בגשמיות
וברוחניות.

יום ראשון, י"ט אדר, ה'תש"ב*

השבת של בן תורה צריכה להיות בת עשרים
ושש שעות מלאות. המספר עשרים וששה הוא כנגד
שם הוי'. כלומר, על עשרים וארבע השעות הקדושות
של שבת קודש, יש להוסיף שעה אחת מלפניהן,
מחול על הקודש, וכן שעה אחת מלאחריהן, להמשיך
את עונג שבת בימי החול הבאים.
על שבת קודש כתוב¹ מיני' מתברכין כולא יומיא
מהשבת הקדושה מתברכים כל ימי השבוע.
כשומרים על השבת כראוי, הרי זה מביא ברכה
בכל ימי השבוע.
את עשרים ושש השעות של השבת צריך בן
התורה לנצל בקדושה, בתורה ובעבודה, גם ללמוד
בעצמו וגם להשפיע על אחרים ללמוד. מובן הדבר
שצריכים גם לאכול ולישון, אך את הזמן הנותר
צריכים לנצל לתפלה וללימוד.
כשבן תורה מנצל את השבת הקדושה לטיולים

(1) זח"ב סג, ב. פח, א.

* נדפס ב"לקוטי דיבורים" ח"ג תקלג, א. ואילך [במהדורות לה"ק
כרך ה, עמוד 9811 ואילך].

אגרות קודש

ב"ה, כ' אייר תרצ"ה
ווארשא

ידידי מחות' ווי"ח אי"א מוהר"ר חיים
יוסף שי' ראזענבלום

החסיד ר"ש נ"ע, הי' בשנת תרס"ו בערך, ושמעתי ממנו
הרבה סיפורים ממה שבעצמו ראה ושמע מאת הוד כ"ק
אבותנו רבותנו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, במשך שנות
ימי שבתו בלויבאוויטש. ואתענין לדעת מפרטית מצבו
ומצב ב"ב שי'.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א, מזכיר

יחזקאל פייגין

שלום וברכה.

נהניתי לשמוע פ"ש מבנו שי' של חסיד פנימי ומקושר
וידיד נאמן לבית הוד כ"ק אבותנו רבותנו הק'
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בגי' דורות, כי ראשית ביאתו של

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

פרשת אמור

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא
בְּעַמּוּיוֹ: ^בכִּי אִם־לְשֹׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לֵאמֹר
וּלְאָבָיו וּלְבָנָיו וּלְכֵתוֹ וּלְאֶחָיו: ^גוְלֹא־חֵתוֹ
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטְמָא: ^דלֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוּיוֹ לְהַחֲלוֹ: ^ה
כְּתִיב לֹא־יִקְרָחַה קרי לֹא־יִקְרָחוּ קְרָחַה בְּרֹאשָׁם
וּפָתַת זָקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבְכַשְׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ
שְׂרָמַת: ^וקֹדְשִׁים יִהְיוּ לֹא־לְהִיָּהֶם וְלֹא יִחָלְלוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשִּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מִקְרִיבִים וְהָיוּ קֹדֶשׁ: ^זוְאִשָּׁה זֹנָה וְחֻלְלָה
לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ
כִּי־קֹדֶשׁ הוּא לֹא־לְהָיוּ: ^חוְקִדְשָׁתוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהִיד הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּד כִּי קֹדֶשׁ
אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם: ^טוְכַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תַחַל
לְזִנוּת אֶת־אִבִּיתָהּ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשְׂרָף: ^י
וְתַכְּתֹן תְּהַדּוּל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוֹצֵק עַל־רֹאשׁוֹ |
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדָיו לְלִבֹּשׁ אֶת־
הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבִגְדָיו לֹא יַפְרֹם:
^{יא}וְעַל כָּל־נִפְשֹׁת מוֹת לֹא יָבֹא לְאָבָיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטְמָא: ^{יב}וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִיל אֶת
מִקְדָּשׁ אֱלֹהָיו כִּי גֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה: ^{יג}(יִשְׂרָאֵל) וְהוּא אִשָּׁה בְּבִתּוּלָה יִקַּח:
^{יד}וְאִלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְחֻלְלָה זֹנָה אֶת־אִלָּה לֹא יִקַּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מַעֲמִיו יִקַּח אִשָּׁה: ^{טו}וְלֹא־יַחֲלִיל

זֶרַעו בְּעַמּוּיוֹ כִּי אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשׁוֹ: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2)קוטר שיחות זכ"ז ע' 165

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לְשׁוֹן זֶהר וְאֹר, וּמִכָּאן הַנִּרְאָה
שֶׁכָּאֲשֶׁר הַגְּדוּלִים מְשַׁפְּעִים עַל הַקְּטָנִים, צְרִיכִים הֵם לַעֲשׂוֹת
זֹאת בְּאֶפֶן שֶׁל 'זְמִין' - מִקְרָבָת' דְּרָף שֶׁל זֶהר וְאֹר. וְלִמַּעַט
בְּהַשְׁפָּעָה בְּדְרָף שֶׁל 'שְׁמַאל' - דּוּחָה. עַל פִּי זֶה יִמָּתֵק לְשׁוֹן

הַפְּסוּק "אָמַר.. וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דִּבֶּר", כִּי 'דְּבוּר' הוּא לְשׁוֹן
קִשָּׁה, מִה־שְּׂאִי־כֵן אֲמִינָה הִיא לְשׁוֹן רַבָּה.

שְׁנֵי ^{טו}וְיִדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{יז}דִּבֶּר אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזֶּרַעְךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה
בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו: ^{יח}כִּי
כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֵב אִישׁ עוֹל אוֹ
פֶּפֶח אוֹ חֶרֶם אוֹ שְׂרוּע: ^{יט}אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בּוֹ שֹׁכֵר רִגֵּל אוֹ שֹׁכֵר יָד: ^כאוֹ־גִבֵּן אוֹ־דָק אוֹ
תְּבַלְל בְּעֵינָיו אוֹ גֶּרֶב אוֹ יִלְפֹת אוֹ מְרוּחַ אֲשָׁד:
^{כא}כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשִּׁי יְהוָה מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהָיו לֹא יֵגֵשׁ לְהַקְרִיב: ^{כב}לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקְדָּשִׁי
הַקְּדָשִׁים וּמִן־הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל: ^{כג}אֵד אֶל־
הַפְּרִכָּת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ כִּי־מוֹם
בּוֹ וְלֹא יַחֲלִיל אֶת־מִקְדָּשִׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מִקְדָּשָׁם: ^{כד}וְיִדְבֶּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בָּנָיו יִשְׂרָאֵל: ^{כה}**כב** וְיִדְבֶּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כו}דִּבֶּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וַיֹּצִרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם
קֹדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מִקְדָּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: ^{כז}אָמַר
אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרֵב מִכָּל־
זֶרַעְכֶם אֶל־הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדָּשׁוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְיְהוָה וּמִמָּאֲתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִלִּפְנֵי אֲנִי יְהוָה: ^{כח}אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא
צְרוּע אוֹ זָב בְּקִדְשִׁים לֹא יֹאכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר
וְהִנָּגַע בְּכָל־טָמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תִּצָּא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע: ^{כט}אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־
שְׂרֵץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ אוֹ בְּאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לּוֹ
לְכָל טָמְאָתוֹ: ^לנֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגְעֶבּוּ וּמִמָּאָה
עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכֵל מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשֶׁר בַּמַּיִם: ^{לא}וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחֲרַיִם יֹאכֵל
מִן־הַקְּדָשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא: ^{לב}נִבְלָה וּטְרֵפָה לֹא

יֹאכֵל לְטִמְאָה־בָּהּ אָנִי יְהוָה: ❶ וְשִׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמֶרֶתִי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וּמָתוּ בּוֹ כִּי
יַחְלִלְהוּ אָנִי יְהוָה מִקִּדְּשָׁם: ❷ וְכִלְיוֹר לֹא־יֹאכֵל
קֹדֶשׁ תּוֹשֵׁב בָּהֶן וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכֵל קֹדֶשׁ: ❸ וְכֹהֵן
כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן בִּסְפוֹ הוּא יֹאכֵל בּוֹ וְיִלִּיד
בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ❹ וּבֵת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה
לְאִישׁ זָר הִוא בְּתוּמַת הַקִּדְּשִׁים לֹא תֹאכֵל:
❺ וּבֵת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֲלֻמָּנָה וְגִרוּשָׁה וְזָרָע אֵין
לָהּ וְשִׁבָּה אֶל־בֵּית אֲבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אֲבִיהָ
תֹאכֵל וְכִלְיוֹר לֹא־יֹאכֵל בּוֹ: ❻ וְאִישׁ כִּי־יֹאכֵל
קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וַיִּסַּף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
אֶת־הַקֹּדֶשׁ: ❼ וְלֹא יַחְלִלּוּ אֶת־קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לַיהוָה: ❽ וְהִשְׂיִאוּ אוֹתָם עֵין
אֲשָׁמָה בְּאֹכְלָם אֶת־קֹדְשֵׁיהֶם כִּי אָנִי יְהוָה
מִקִּדְּשָׁם: ❾

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 151)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַם לִשׁוֹן זֶהר וְאוֹר, לְלַמֵּדנוּ שְׂבָאֶשֶׁר
מִשְׁפִּיעִים הַגְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים, נֹסְפִים תּוֹסְפוֹת שֶׁל זֶהר
וְאוֹר בְּגִדּוּלִים עֲצָמָם.

שְׁלִישִׁי ❶ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ❷ דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֵל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־גִּדְּרֵיהֶם
וְלְכָל־גִּדְּבוֹתָם אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה לַעֲלֹתָ:
❸ לְרִצְוֹנָם תָּמִיד וְזָכַר בַּבֶּקֶר בִּשְׂשֻׁבִים וּבַעֲוִיִּם:
❹ כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן
יְהִיָּה לָכֶם: ❺ וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים
לַיהוָה לְפֶלֶא־נִדְרָו אוֹ לְנִדְבָה בַּבֶּקֶר אוֹ בַצֹּאן
תָּמִיד יְהִיָּה לְרִצְוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:
❻ עֹרֹת אוֹ שְׂבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֶרֶב
אוֹ יִלְפַת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָּה לַיהוָה וְאִשָּׁה

לֹא־תִתְּנוּ מִמֶּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: ❸ וְשׁוֹר וְשֵׂה
שְׂרוּעַ וְקִלּוֹט נִדְבָה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנִדְרָו לֹא
יִרְצֶה: ❹ וּמִעֹוד וְכֹתוֹת וְנִתּוּק וְכֹרוֹת לֹא
תִקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ❺ וּמִיד
בֶּן־נָכַר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־
אֵלָּה כִּי מִשְׁחַתֶּם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ
לָכֶם: ❻ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ❼ שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׁב אוֹ־עֵז כִּי יוֹלִיד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים
תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצֶה לְקָרְבַּן
אִשָּׁה לַיהוָה: ❽ וְשׁוֹר אוֹ־שֵׂה אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו לֹא
תִשְׁחָטוּ בַּיּוֹם אֶחָד: ❾ וְכִי־תִזְבְּחוּ זִבְח־תּוֹרָה
לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחוּ: ❿ בַּיּוֹם הַהוּא יֹאכֵל
לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אָנִי יְהוָה:
⓫ וְשִׁמְרֹתֶם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אָנִי יְהוָה:
⓬ וְלֹא תַחְלִלּוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָנִי יְהוָה מִקִּדְּשָׁכֶם: ⓭ הַמוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אָנִי
יְהוָה: ⓬

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 679)

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם (כא, א)

אָמַר, וְאָמַרְתֶּם - לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים (רש"י)

בְּג' מְקוֹמוֹת בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוּלִים (בְּדַעַה) עַל
קְטָנִים (בְּדַעַה): דָּם - אֵף שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂטוּפִים בְּדָם
לֵאכְלוֹ, אֵל יֹאמַר מַה תּוֹעִיל הַשְׁתַּדְּלוּתִי בַּחֲנוּךְ טוֹב, כִּיִּן
שִׁמְשָׁקַע בְּתַאֲוֹת לְבוֹ. שְׂקָצִים - אֵף שֶׁהָיוּ כֻּלָּם עוֹשֵׂה זֹאת
רַק לְהַכְעִיס, כִּי גַם נֶפֶשׁ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוּרָה מַה תִּקְנֶה יֵשׁ
בְּדַבּוֹר אֱלִינוּ. טְמֵאָה כֹהֲנִים - עֲנִין הַטְּמֵאָה וְהַשְׁתַּהֲרָה הוּא דָבָר
שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשִׁכְלִי, וְאִם כֵּן יֹאמַר הַמַּחֲנִיף אֵיךְ יוֹכֵל
לְהַסְבִּיר עֲנִין זֶה? לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה שָׂאֵל נֹאמַר נֹאשׁ, וְכָל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׂיחָהּ, מִזְהִירִים עָלָיו לְהַשְׁתַּדֵּל כָּכָל
הָאֶפְשָׁרִי לְהַצְמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֵמֶת וְלַעֲזוֹר נִקְדַּת הַיְּהוּדוֹת
אֲשֶׁר בּוֹ.

רְבִיעִי ❹ כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרִצְוֹן
יְהִיָּה לָכֶם: ❺ וְאִישׁ כִּי־יִקְרִיב זִבְח־שְׁלָמִים
לַיהוָה לְפֶלֶא־נִדְרָו אוֹ לְנִדְבָה בַּבֶּקֶר אוֹ בַצֹּאן
תָּמִיד יְהִיָּה לְרִצְוֹן כָּל־מוֹם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ:
❻ עֹרֹת אוֹ שְׂבוֹר אוֹ־חֲרוּץ אוֹ־יִפְלֹת אוֹ גֶרֶב
אוֹ יִלְפַת לֹא־תִקְרִיבוּ אֵלָּה לַיהוָה וְאִשָּׁה

מועדי: גששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא-קדש כל-מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבתיכם: פ - אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר-תקראו אתם במועדם: ה בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה: ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליהוה שבעת ימים מצות תאכלו: ז ביום הראשון מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו: ח והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא-קדש כל-מלאכת עבודה לא תעשו: פ ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: י דבר אל-בני ישראל ואמרת אלם כי-תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירה והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הכהן: יא והניף את-העמר לפני יהוה לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן: יב ועשיתם ביום הניפכם את-העמר כבש תמים בן-שנתו לעלה ליהוה: יג ומנחתו שני עשרונים סלת בלולה בשמן אשה ליהוה ריח ניחח כתיב ונסכה קרי ונסכו יין רביעת ההין: יד ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה עד הביאתכם את-קרבן אליהם חקת עולם לדתיתכם בכל מושבתיכם: טו וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאתכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה: טז עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: יז ממושבתיכם תביאו ו לחם תנופה שתים שני עשרונים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה: יח והקרבתם על-הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה

ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחח ליהוה: יט ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: כ והניף הכהן אתם על לחם הפפרים תנופה לפני יהוה על-שני כבשים קדש יהיו ליהוה לפהן: כא וקראתם בעצם י היום הזה מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם בכל-מושבתיכם לדתיתכם: כב ובקצרכם את-קציר ארצכם לא-תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקור שיחות ח"ו ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)

איש איש - לרבות את הגויים, שנודרים נדרים ונדבות כישראל (רש"י פס' ה')

בנוגע לבנין בית המקדש, ההלכה היא שאסור לשטף גוים בבניית הבית, ואף לא בתרומות לבניית הבית, והספקה לכך, בית המקדש נועד לשם השקאת השכינה בבני ישראל בלבד, ואין לגויים חלק בזה. מה-שאין-כן בנוגע להקרבת קרבנות, יכולים כל הגוים להשתתף ולהביא קרבנות, וטעם הדבר, המזבח - שעליו מקריבים את הקרבנות - נקבע מקומו ועומד מתחלת בריאת העולם, כמו שאמרו חז"ל ששם נברא אדם הראשון והקריב שם קרבנות, קרבנותיהם של קין והבל היו שם, וגם נח פשיצא מהמבכה הקריב שם. לכן גם שאר אמות העולם צאצאיהם של אדם ונח, יכולים להקריב שם קרבנות.

חמישי כ וידבר יהוה אל-משה לאמר: כז דבר אל-בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון וכוון תרועה מקרא-קדש: כח כל-מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה: כט וידבר יהוה אל-משה לאמר: לו אך בעשור לחדש השביעי יהיה יום הפפרים הוא מקרא-קדש יהיה לכם ועניתם את-נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה: כה וכל-מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי

יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם: כי כל־הנפש אשר לא־תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה: וכל־הנפש אשר תעשה כל־מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי את־הנפש ההוא מקרב עמיה: כל־מלאכה לא תעשו חקת עולם לדורתיכם בכל משבתיכם: שבת שבתון הוא לכם ועניתם את־נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד־ערב תשבתו שבתכם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התועדויות תשמ"ט ח"ב ע'

(364

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כב, לב)

מוסר עצמך וקדש שמי (רש"י)

על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל" אומרים חז"ל "מה שהוא עושה, אומר לישראל לעשות", דהיינו שהקב"ה מקים בעצמו את המצוות שמצווה על ישראל לעשות. כמו כן מצוונו בענינו, במצוות 'מסירת נפש': כאשר משקים אשה סוטה, מוחקים את שמו של הקב"ה במים. הקב"ה - כביכול - מוסר את נפשו, כדי להשקין שלום בין איש לאשה בבני ישראל.

ששי וידבר יהוה אל־משה לאמר: אל־בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליהוה: ביום הראשון מקרא־קדש כל־מלאכת עבודה לא תעשו: שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא־קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליהוה עצרת הוא כל־מלאכת עבודה לא תעשו: אלה מועדי יהוה אשר־תקראו אותם מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה זבח וגסכים דבר־יום ביומו: מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם ומלבד כל־נדריכם ומלבד כל־נדבותיכם אשר תתנו ליהוה: אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את־תבואת הארץ תחגו

את־חג־יהוה שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר פת תמרים וענף עץ־עבת וערבי־נחל ושמחתם לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים: וחגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורתיכם בחדש השביעי תחגו אותו: בסוכות תשבו שבעת ימים כל־האזרח בישראל ישבו בסוכת: למען ידעו דורתיכם כי בסוכות הושבתי את־בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם: וידבר משה את־מערי יהוה אל־בני ישראל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חכ"ז ע' 82)

וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו (כג, כא)
בכל חג יש את המצוה המיוחדת לו, רק בחג השבועות אין שום מצוה מיוחדת. וטעם הדבר, בכל חג יש בטוי לקשר מסים בין הקב"ה ובני ישראל, ואת הקשר הזה מבטאים במצוה מסוימת. חג השבועות מבטא את עצם הקשר בין הקב"ה לבני ישראל - בחירתו של הקב"ה בבני ישראל, ואת עצם הבחירה בבני ישראל אי אפשר לבטא ולצייר זאת בשום מצוה מיוחדת. לכן בחג השבועות אין מצוה מיוחדת.

שביעי כד וידבר יהוה אל־משה לאמר: דצו את־בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וך פתית למאור להעלות נר תמיד: מחוץ לפרכת העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד־בקר לפני יהוה תמיד חקת עולם לדורתיכם: על המנורה הטוהרה יערוך את־הנרות לפני יהוה תמיד: פ ולקחת סלת ואפית שתים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת: ושמית אותם שתים מערכות שש המערכת על השלחן הטוהר לפני יהוה: ונתת עליהמערכת לבנה זפה והייתה לחם לאזכרה אשה ליהוה: ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה

וּבְזֶמַן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עָלְמַיָּא. עֲלַמְיָא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלֵּל, שְׁמֹה דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאֲמִירָן בְּעֵלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 163. ע"פ ביאורי החומש)

וְסִמְכוּ כָּל הַשְּׁמַעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ (כד, יד)
אומרים לו: דַּמָּךְ בְּרֹאשְׁךָ, וְאִין אָנוּ נַעֲנֵשִׁים בְּמִיתְתְּךָ,
שְׂאֵתָה גְרַמְתָּ לָךְ (רש"י)

אחד התנאים ההכרחיים לחיוב מיתה הוא ההתנאה - אין אדם חביב מיתה אלא אם כן התרו בו בשעת החטא, והודיעו לו שאם יעשה כן יהיה חביב מיתה. במקרה המקלל לא יכולה להיות התנאה, כי בשעת החטא בני ישראל לא ידעו את ענשו. ואף על פ"כ צוה הקב"ה להמית את המקלל. לכן דוקא דין "סמיכה" נאמר בנוגע למקלל, לומר "אין אנו נענשים במיתתך, שאתה גרמת לך" - מאחר ומדבר במקרה שבו לא הייתה התנאה, ואלולא הוראת השעה המיוחדת לא היה המקלל חביב מיתה.

מפטיר בא ומכַּח בַּהֲמָה וְשִׁלְמָנָה וּמִכַּח אָדָם יוֹמָת: כַּ מְשַׁפֵּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כַּאֲזִיחַ יִהְיֶה כִּי אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כַּ וְיִדְבֵּר מִשָּׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת-הַמְּקַלֵּל אֶל-מַחֲוֵן לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אָבֵן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פַּפֵּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ו ע' 166. ע"פ ביאורי החומש)

הוצא את המקלל . . ורגמו אותו כל העדה (כד, יד)
כל העדה - במעמד כל העדה (רש"י)

מצינו בדברי רש"י, שחטאו של המקלל התחיל בכך שרצה להקים את אהלו בתוך מחנה ישראל, על-אף שהיה "בן איש מצרי". לכן היה גם ענשו מדה כנגד מדה: הוא בקש להקים את אהלו שלא בדין בתוך המחנה, ובכך להפך לחלק מ"כל העדה" - ועל כך נענש בסקילה מחוץ למחנה, ובמעמד "כל העדה".

תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ט וְהִיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלָהּוּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי יְהוָה חֲקִיעוֹלָם: ס וַיֵּצֵא בֶן-אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן-אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי: ז וַיָּקֶב בֶּן-הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת-הַשֵּׁם וַיִּקְלֵל וַיִּבְיֹאוּ אוֹתוֹ אֶל-מֹשֶׁה וְשֵׁם אָמֹו שְׁלֹמִית בַּת-דָּבָרִי לְמִטַּה-דָּן: ח וַיִּנָּחֶהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֹשׁ לָהֶם עַל-פִּי יְהוָה: ט וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: י הוֹצֵא אֶת-הַמְּקַלֵּל אֶל-מַחֲוֵן לַמַּחֲנֶה וְסִמְכוּ כָּל-הַשְּׁמַעִים אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁוֹ וַרְגְּמוּ אוֹתוֹ כָּל-הָעֵדָה: יא וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלֵל אֶלְהֹו וְנָשָׂא חֲטָאוֹ: יב וְקֶבֶט שֵׁם-יְהוָה מוֹת יוֹמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ-בּוֹ כָּל-הָעֵדָה כָּגֹל כַּאֲזִיחַ בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמָת: יג וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל-נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת: יד וּמִכַּח נֶפֶשׁ-בַּהֲמָה וְשִׁלְמָנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ: טו וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶּן יַעֲשֶׂה לוֹ: טז שֹׁבֵר תַּחַת שֹׁבֵר עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹם בְּאָדָם בֶּן יִתֵּן בּוֹ: יז וּמִכַּח בַּהֲמָה וְשִׁלְמָנָה וּמִכַּח אָדָם יוֹמָת: יח כַּ מְשַׁפֵּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כַּאֲזִיחַ יִהְיֶה כִּי אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יט וְיִדְבֵּר מִשָּׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ אֶת-הַמְּקַלֵּל אֶל-מַחֲוֵן לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אָבֵן וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: פַּפֵּה

קכ"ד פסוקים, עוזיא"ל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִי־חִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְלָהָ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֶּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֶּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה הֵיא עַל הַכֹּל לַשְׁמוּעַ הַהִפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבִּסְפָּר תּוֹרָה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם מוֹכִיִּם וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשֶּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִיִּם הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

מִן וְהַפְּתָנִים הַלּוּיִם בְּנֵי צִדּוֹק
הִכְתוּ שִׁשְׁמֹשׁ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר
שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי וְלֹא
זָוּ מַעֲבֹדֹת הַמָּקוֹם וְלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדֹת־
זָרָה בַּחֲזָקָה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי
הַמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ
לְפָנַי כָּכָל עֲנִי הַמְּהוּזָה לְהַקְרִיב לִי
חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה: מִזֶּה
וְגַם הַמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי
וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שְׁלַחְנִי
לְשִׁרְתָּנִי וְהִזֵּי סִדּוּר לָחֶם הַפָּנִים
וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי כָּכָל דִּבְרֵי
הַעֲבוּדָה: יוֹ וְהִזֵּה בְּבֹאֵם הַפָּנִים
הַגְּדוֹלִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶל־שְׁעָרֵי
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית הוּא הַיִּחַדֵּל תִּקְרָא
חֲצֵר לְעֻמַּת קֶדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, בְּגָדֵי
פְּשָׁתִים וְלִבָּשׁוּ הֵם בְּגָדֵי הַלְבָּשׁ שֶׁבִּן

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק מד

מִן וְהַפְּתָנִים הַלּוּיִם בְּנֵי צִדּוֹק
אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי
בַּחֲזָקָה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעַלִּי הַמָּה יִקְרְבוּ
אֵלַי לְשִׁרְתָּנִי וְעַמְּדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי
חֶלֶב וְדָם נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה: מִזֶּה הַמָּה
יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־
שְׁלַחְנִי לְשִׁרְתָּנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי:
יוֹ וְהִזֵּה בְּבֹאֵם אֶל־שְׁעָרֵי הַחֲצֵר
הַפְּנִימִית בְּגָדֵי פְּשָׁתִים וְלִבָּשׁוּ וְלֹא־

שי למורא

מִן וְהַפְּתָנִים הַלּוּיִם, הַפָּנִים
שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט לֵוִי בְּנֵי צִדּוֹק, צִדּוֹק
הָיָה הִכְתוּ הַגְּדוֹל הָרִאשׁוֹן שִׁשְׁמֹשׁ
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שִׁנְיָה שְׁלֹמֹה, לְכֹן
נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ. אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וְגו',
בְּפָסוּקִים שֶׁלִּפְנֵי זֶה אָמַר הַבַּיִת
שְׁאוֹתָם הַפָּנִים שֶׁהִקְרְבוּ לְעֲבוֹדָתִי
זָרָה לֹא יִשְׁוּ לְעֲבוֹדַת הַתְּקַבֵּנוֹת
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שְׁאוֹתָם
שֶׁלֹא תִעָזוּ וְשִׁבְבוּ לְסִדּוּר עֲבוֹדָתָם.
מִזֶּה אֵל שְׁלַחְנֵי לְשִׁרְתָּנִי, הוּא
סִדּוּר לָחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשְּׁלָחַן בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ. יוֹ בְּבֹאֵם אֵל שְׁעָרֵי
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, בַּיּוֹם
הַהוּא, כְּשִׁנְיָאוּ הַפָּנִים הַגְּדוֹלִים
אֵל שְׁעָרֵי הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, כְּלֹמֶר,
שְׁעָרֵי הַיִּחַדֵּל, וְלְעֻמַּת קֶדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים

עטרת מרים

גדול משמש בהן ביום הכפורים לעבודת פנים ולא יעלה עליהם צמר כי בפנים לא יעשו עבודה בשמנה בגדים שיש בהן צמר בשרתם בשערי החצר הפנימית וביתיה ובפנים בחלל הבית בין בחיכל בבית קדש הקדשים: יח פארי מנגעו פשתים יהיו על־ראשם ומכנסים פשתים יהיו על־מתיניהם לא יחגרו ביזע במקום שמועין: יט ובצאתם הפתנים, מהעזרה שלהם אל־החצר החיצונה לא לעזרת נשים, כִּי־אם אל־החצר החיצונה אל־העם והיא עזרת אנשים, יפשוטו את בגדיהם בגדי כהנה אשר־המה משרתם בם והניחו אותם בלשכת הקדש העומדים בתחתית ההר ומפעל ולבשו הכהנים בגדים אחרים בגדי חול ולא יקדשו את העם את בגדיהם בבגדיהם של הכהנים, בחשבם אם יעו בהן בני העם כאלו הם קדושים כמו הכהנים: כ וראשם שער ראשם לא יגלחו להעביר את כל השער ופרע לא ישלחו גידול שער לא ירבו פסום יכסמו את־ראשיהם ישו את הגולת ולא יגלחו מכל וכל ולא ישלחו פרע: כא ויין לא־ישתו כל־בתן בין בתן גדול בין בתן הדיוט, בבואם אל־החצר הפנימית הוא תחיל: כב ואלמנה וגרושה לא־יקחו להם הכהנים הגדולים לנשים כי אם־בתולת מזרע בית ישראל והאלמנה אשר־תהיה אלמנה מבתן והיא בת בתן, וגם בעלה הראשון היה בתן או יקחו: כג ואת עמי יורו ולמדו הכהנים להכדיל בין קדש לחל ובין־טמא לטהור ודיעים: כד ועל־ריב המה והעם יעמדו למשפט במשפטי ישפטו ואת־תורתם ואת־חקתם ילמדו כי הכהנים יהיו בסנהדרין לדון דיני ממונות ונפשות במשפטי התורה ואת־תורתה ואת־חקתה הנהוגים בכל־מועדי ח' בדבר

הקדושות ישמרו הם לעשותם ואת־שבתותיהם יקדשו בדבר הקדושות הבאים חובה ליום: כה ואל־ימת אדם לא יבוא לטמאה את עצמו כי הכהנים ולמדו את העם, להכדיל בין קדש לחל וגו'. (כד) במשפטי ישפטו, הם ישפטו לפי משפטי התורה, ולא לפי אגדת דעתם. ואת תורותיה

שי למורא

נקרא כאן "החצר הפנימית". בגדי פשתים ילבשו, הם בגדי הלבוש שבהן גדול לובש בשעת העבודות שעושה בפנים. ולא יעלה עליהם צמר, המעיל והאבנט, שהיה בהם צמר, לא ילבשם הכהן הגדול ביום הכפורים בעבודת פנים. וביתיה, ולפנים מן השערים האלו, דהינו בחיכל ובקדש הקדשים. יח פארי פשתים, מנגעו עשויות מפשתן. ונקראו "פארי" על שם הכתוב "ומנגעו" מעשה להם לכבוד ולתפארת" (שמות כח, ט). ונאמר "פארי המנגעו" (שמות לט, כח). לא יחגרו ביזע, לא יחגרו את האבנט במקום שמועין. לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם, אלא כנגד אצילי ידיהם (כנגד הפרפק). יט אל החצר החיצונה אל העם, כשיצאו אל עזרת ישראל ששם מקום עמידת העם. יפשוטו את בגדיהם וגו', כמו שכתוב בתורה "ופשט את בגדי הכהן אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם" (ויקרא יט, כג). ולבשו בגדים אחרים, ילבשו בגדי חל. ולא יקדשו את העם בבגדיהם, כדי שלא יתערבו עם העם בבגדי הכהנה הקדושים ויקבלו טמאה מנגיעה בבגדי העם. שאין בגדי חל מהורים אצל בגדי הקדש. כ וראשם לא יגלחו, שלא יגלחו להעביר את כל השער. ופרע לא ישלחו, שלא ירבו לגדל שער, (יותר משלשים יום). פסום יכסמו את ראשיהם, כמו הפסטה שסדורה בשבלת, ראשו של זה בצד עקרו של זה, (וזה מדרג בכהנים גדולים). כא כל בתן, בין בתן גדול בין בתן הדיוט. כב ואלמנה וגו', כהנים גדולים אסורים גם באלמנה, וגו' שאים רק בתולות. והאלמנה אשר תהיה אלמנה, אלמנה שתהיה רק אלמנה, אבל לא

שתהיה חלוצה שמת בעלה בלא בנים וחלוצה נעל של אחי המת. ואף שאסור זה הוא מדרבנן, רמזה וחקאל, שאסורה גם לכהן הדיוט. מבתן יקחו, מקצת כהנים מתרים באלמנה, דהינו בתן הדיוט. כג ואת עמי יורו ואת־שבתותיהם יקדשו: כה ואל־ימת

וגו', התורות והתקנים בדבר הקרבות של המועדים והשבתות. **כו) ואחרי מטהרתו**, אחרי שיפרש מן המטה. **כז) וכיום בואו אל הקדש**, כל בנות שבא תחלה אל הקדש להתחנך לעבודה. יקריב חטאתו, זו עשירית האפה שצריך להקריב, כמו שכתוב "זה קרבן אהרן וקניו אשר יקריבו לה' ביום הקדש אותה, עשירית האפה סלת מנחה תמיד, מחציתה בבקר ומחציתה בערב" (ויקרא ויג). **כח) והיתה להם לנחלה**, הנחלה תהיה להם לנחלה. אני נחלתם, כלומר, מותר הקרבות ויהיה נחלתם.

אם לא יבוא למטאפה כי אם לא יבוא וללאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר ימנאו: כו ואחרי מטהרתו אחר פרישתו מן המטה שבעת ימים יספרו לו אחיו הכהנים וזוהי מנעו שבעה ימים: כז וכיום בואו אל הקדש בתחלת ביאת הכהן להתחנך בעבודה אל החצר הפנימית

היא עזרת כהנים אשר שם המזבח לשרת בקדש יקריב חטאתו עשירית האפה שהיו הכהנים מקריבים ביום החנוך שלהם נאם אדני יהוה: כח והיתה להם הנחלה לנחלה אני נחלתם מותר קרבו יהיה נחלתם, ואחזה חלק ונחלה לאתתנו להם בישראל כי אני אחזתם: כט שני המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל חרם כל הקדשות בישראל להם יהיה: ל וראשית כל ראשית המז ומקלות ותרומה ותרומת מעשר כפורי כל כפורים וכל תרומות כל כל תרומות כולן בין דגן בין תירוש ויצהר מכל תרומותיכם מכל הדברים שאמנם חכים להפריש מהם תרומה לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם חלה חתנו לבתו להניח ברכה אל ביתך: לא לפי שהתרה להם מלוקת חטאת העוף שהיא נבלה וטרפה, לכן אני מזהיר כי כל נבלה וטרפה מזה העוף ומזה הבמה לא יאכלו הכהנים:

אדם לא יבוא למטאפה כי אם לא יבוא וללאם ולבן ולבת לאח ולאחות אשר לא היתה לאיש ימנאו: כו ואחרי מטהרתו שבעת ימים יספרו לו: כז וכיום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקריב חטאתו נאם אדני יהוה: כח והיתה להם לנחלה אני נחלתם ואחזה לאתתנו להם בישראל אני אחזתם: כט המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום וכל חרם בישראל להם יהיה: ל וראשית כל כפורי כל וכל תרומות כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם לתנו לבתו להניח ברכה אל ביתך: לא פל נבלה וטרפה מזה העוף ומזה הבמה לא יאכלו הכהנים:

וכניו אשר יקריבו לה' ביום הקדש אותה, עשירית האפה סלת מנחה תמיד, מחציתה בבקר ומחציתה בערב" (ויקרא ויג). **כח) והיתה להם לנחלה**, הנחלה תהיה להם לנחלה. אני נחלתם, כלומר, מותר הקרבות ויהיה נחלתם. **כט) המנחה וגו'**, כלומר, שני המנחה וכו', וכל חרם, וכל הקדשות שמייעדים לכהנים. **ל) כל כפורי כל**, אלו הכפורים, וכל תרומות כל וגו', וכל תרומה מכל מין שחייב בתרומה. **ו ראשית עריסותיכם**, חלק ראשון מעשה (מבצק), לפני שתאכלו ממנה, תפרישו חלה לבתו. להניח ברכה אל ביתך, כל זה יהיה להשרות ברכה בביתך, ולא יחסר לך, אלא עוד יסוף. **לא) לא יאכלו הכהנים**, לפי שהתרה להם מלוקת חטאת העוף, שהיא נבלה וטרפה, הצריך להזהירם על שאר נבלות וטרפות.

לאחר שמסיים ההפטרות יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַסְפַּרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים
שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנִים
תִּשְׁעַת יָרֵבָעִים שָׁנָה: וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים
תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצֵכֶם: וְקִדְשְׁתֶּם אֶת
שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְצָן
לְכָל־יִשְׂבִּיָּהּ יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וּשְׁבַתְּם אִישׁ
אֶל־אַחֲזָתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תֵּשְׁבוּ: יוֹבֵל
הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ
וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־גִּזְרֶיהָ:
כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן־הַשָּׁדָה
תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאַתָּהּ: בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת
תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אַחֲזָתוֹ:

קְרִיאת הַתּוֹרָה לְמִנַּחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
כַּח "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהָר סִינַי לֵאמֹר:
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ
שַׁבָּת לַיהוָה: שִׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וּשִׁשׁ שָׁנִים
תִּזְמֹר פְּרִמֶּךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאַתָּהּ: (ל"ד) וּבִשְׁנָה
הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה
שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וּכְרִמֶּךָ לֹא תִזְמֹר: הָאֵת סְפִיחַ
קִצְיֹרֶךְ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֵנְבֵי גִזְרֶךָ לֹא תִבְצֹר
שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: וְהִיְתָה שַׁבָּת הָאָרֶץ
לָכֶם לֹא־כֹלֶה לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ וּלְשִׁכְיֹרְךָ
וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: וּלְבַהֲמֹתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר
בְּאַרְצְךָ תְּהִיָּה כָל־תְּבוּאַתָּה לֶאֱכֹל: ס (ישראל)

המשך מעמוד 10

ועפ"ז י"ל שהפירוש ב"יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו", אינה רק שבכוחם של ישראל להמשיך את "חסד" העליון ב"עולם" התחתון, אלא שהם ממשיכים "חסדו" – חסד שלו, שלמעלה מהשתלשלות²⁷, ששם "כחשיכה כאורה"²⁸, שגם הוא יומשך ב"עולם" התחתון. ובזה גופא, גילוי זה יומשך דוקא לישראל (ע"ד²⁹ בקשת משה רבנו³⁰ "ונפלינו אני ועמך וגו'"), שהם המקום הראוי להמשכה זו³¹.

(27) ראה תו"א בשלח סא, א. אוה"ת בראשית רפח, א. קונטרס ומעין מאמר ח ואילך. ועוד.

(28) תהלים קלט, יב.

(29) ראה תו"א הוספות קכג, ג. סידור (עם דא"ח) רצט, ג. סה"מ תר"ל ע' קז. ועוד.

(30) תשא לג, טז.

(31) מד"ה הודו להוי' כי טוב ה'שכ"ב.

פרק ב משנה ח

רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי קִבֵּל מִהֶלֶל וּמִשְׁמַאי. הוּא הֵיךְ אֹמֵר, אִם לְמִדַּת תּוֹרָה תִּרְבֶּה, אֶל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמָךְ, כִּי לְכָךְ נּוֹצְרֶת.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלא - אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה"? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לביתה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר, שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה, ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה".

זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה, החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף, ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך - כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת מנחם - התוועדות תשמז, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולם - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל?!

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסורה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר, שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גדול ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל. לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

רסב לוח זמנים לשבוע פרשת אמור באה"ק (קדושים בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:53	5:48	8:36	8:33	9:13	9:11	10:23	10:21	13:11	13:11	19:23	19:27	19:50	19:55	19:06	20:06
חיפה (ק)	5:50	5:44	8:33	8:30	9:11	9:09	10:21	10:19	13:11	13:11	19:28	19:32	19:53	19:58	19:01	20:09
ירושלים (ק)	5:50	5:45	8:34	8:30	9:11	9:09	10:21	10:19	13:10	13:10	19:27	19:31	19:50	19:54	18:50	20:06
תל אביב (ק)	5:52	5:47	8:35	8:32	9:13	9:10	10:22	10:21	13:11	13:12	19:24	19:28	19:52	19:57	19:08	20:08
אוסטריה, וינה (ק)	5:30	5:21	8:13	8:06	9:09	9:04	10:25	10:21	13:28	13:28	20:13	20:22	20:51	21:01	20:02	21:17
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:04	7:09	9:01	9:03	9:38	9:41	10:32	10:34	12:47	12:47	17:30	17:24	17:59	17:53	17:07	18:04
אוקראינה, אודסה (ק)	5:38	5:29	8:22	8:15	9:14	9:10	10:29	10:26	13:30	13:31	20:11	20:19	20:47	20:56	19:59	21:12
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:05	4:56	7:48	7:41	8:44	8:39	9:59	9:56	13:02	13:03	19:47	19:55	20:25	20:34	19:36	20:50
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	5:15	5:06	7:58	7:50	8:54	8:49	10:10	10:06	13:13	13:14	19:59	20:08	20:38	20:47	19:48	21:04
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:35	5:25	8:16	8:08	9:17	9:12	10:33	10:30	13:39	13:40	20:30	20:39	21:11	21:21	20:20	21:39
אוקראינה, קייב (ק)	5:27	5:17	8:08	7:59	9:09	9:04	10:26	10:22	13:32	13:32	20:24	20:33	21:04	21:15	20:13	21:32
איטליה, מילאנו (ק)	6:06	5:58	8:51	8:44	9:41	9:37	10:56	10:53	13:56	13:56	20:37	20:44	21:10	21:18	20:25	21:33
אקוודור, קיטו (ח)	6:08	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:10	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:32	7:37	9:33	9:35	10:09	10:12	11:04	11:06	13:20	13:20	18:09	18:04	18:36	18:31	17:47	18:42
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:36	8:42	10:27	10:30	11:07	11:10	12:00	12:02	14:12	14:12	18:47	18:41	19:18	19:12	18:24	19:24
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:03	5:57	8:48	8:44	9:31	9:28	10:43	10:41	13:38	13:38	20:03	20:09	20:35	20:41	19:50	20:54
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:50	5:43	8:35	8:30	9:19	9:16	10:32	10:29	13:28	13:28	19:56	20:02	20:28	20:35	19:43	20:48
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:50	5:43	8:35	8:30	9:20	9:16	10:32	10:30	13:28	13:28	19:56	20:02	20:29	20:35	19:43	20:49
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:22	6:15	9:07	9:02	9:54	9:50	11:07	11:04	14:04	14:05	20:36	20:42	21:09	21:16	20:23	21:30
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:36	6:31	9:18	9:15	9:55	9:52	11:04	11:02	13:52	13:52	20:02	20:06	20:28	20:33	19:47	20:44
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:59	5:54	8:43	8:39	9:22	9:19	10:32	10:30	13:23	13:23	19:39	19:43	20:07	20:12	19:24	20:24
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:41	6:37	9:23	9:20	9:58	9:55	11:06	11:04	13:51	13:51	19:54	19:58	20:20	20:24	19:39	20:34
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:44	5:37	8:29	8:24	9:15	9:11	10:27	10:25	13:24	13:24	19:53	19:59	20:26	20:33	19:40	20:46
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:14	6:08	8:59	8:54	9:44	9:40	10:56	10:54	13:52	13:52	20:19	20:25	20:51	20:58	20:06	21:11
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:42	5:35	8:27	8:22	9:13	9:09	10:26	10:23	13:23	13:23	19:53	20:00	20:26	20:33	19:41	20:47
בוליביה, לה-פס (ח)	6:45	6:47	9:05	9:05	9:35	9:36	10:35	10:35	12:59	12:59	18:13	18:11	18:37	18:35	17:53	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:09	5:58	8:49	8:40	9:52	9:47	11:09	11:06	14:17	14:17	21:11	21:20	21:52	22:03	21:00	22:21
בלגיה, בריסל (ק)	6:10	6:00	8:51	8:42	9:53	9:48	11:10	11:06	14:17	14:17	21:10	21:19	21:51	22:01	20:59	22:19
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:29	6:32	8:42	8:43	9:14	9:15	10:12	10:12	12:33	12:33	17:42	17:39	18:03	18:00	17:21	18:09
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	6:16	6:18	8:30	8:30	9:02	9:03	9:59	10:00	12:21	12:21	17:27	17:23	17:52	17:49	17:06	17:58
בריטניה, לונדון (ק)	5:26	5:15	8:06	7:56	9:10	9:04	10:27	10:23	13:35	13:35	20:31	20:41	21:12	21:23	20:24	21:41
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:27	5:16	8:04	7:52	9:15	9:09	10:33	10:29	13:44	13:44	20:45	20:56	21:30	21:42	20:39	22:03
גרמניה, ברלין (ק)	5:28	5:18	8:07	7:56	9:14	9:09	10:32	10:28	13:42	13:41	20:41	20:51	21:23	21:34	20:31	21:54
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:55	5:46	8:37	8:29	9:37	9:32	10:53	10:50	13:59	14:00	20:50	20:59	21:30	21:40	20:40	21:58
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:33	6:36	8:44	8:45	9:16	9:18	10:14	10:14	12:34	12:34	17:41	17:38	18:00	17:57	17:20	18:07
הודו, מומבאי (ח)	6:09	6:06	8:48	8:46	9:20	9:18	10:26	10:25	13:07	13:07	19:02	19:04	19:27	19:29	18:46	19:39
הודו, פונה (ח)	6:05	6:03	8:44	8:42	9:16	9:15	10:23	10:22	13:03	13:03	18:57	19:00	19:22	19:24	18:41	19:34
הונגריה, בודפשט (ק)	5:21	5:13	8:05	7:58	8:59	8:54	10:14	10:11	13:17	13:17	20:00	20:08	20:38	20:47	19:49	21:03
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:54	4:47	7:39	7:34	8:24	8:20	9:36	9:34	12:32	12:33	19:01	19:07	19:33	19:40	18:48	19:53
יוון, אתונה (ק)	6:25	6:19	9:10	9:05	9:52	9:48	11:03	11:01	13:57	13:57	20:19	20:25	20:50	20:56	20:06	21:08
מולדובה, קישינב (ק)	5:44	5:35	8:27	8:21	9:21	9:16	10:36	10:33	13:38	13:38	20:20	20:28	20:57	21:06	20:09	21:22

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור באה"ק (קדושים בחו"ל) בערים שונות בעולם

רסג זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:05	8:42	8:44	9:17	9:15	10:23	10:22	13:05	13:05	19:00	19:02	19:25	19:27	18:44	19:37
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:29	7:36	9:13	9:16	9:56	9:59	10:47	10:49	12:56	12:56	17:23	17:15	17:56	17:49	16:58	18:02
נפאל, קטמנדו (ח)	5:22	5:17	8:04	8:01	8:39	8:37	9:48	9:46	12:34	12:34	18:40	18:43	19:06	19:10	18:25	19:21
סין, בייג'ין (ח)	5:10	5:04	7:55	7:50	8:39	8:35	9:51	9:49	12:46	12:46	19:12	19:18	19:44	19:50	18:57	20:03
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:27	9:26	9:57	9:56	11:00	10:59	13:32	13:31	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	4:59	4:48	7:38	7:28	8:44	8:39	10:02	9:58	13:11	13:11	20:08	20:18	20:51	21:02	19:58	21:21
פרו, לימה (ח)	6:16	6:17	8:38	8:38	9:08	9:09	10:08	10:09	12:35	12:35	17:54	17:52	18:18	18:16	17:35	18:25
צרפת, ליון (ק)	6:23	6:15	9:07	9:01	9:58	9:54	11:13	11:10	14:14	14:14	20:53	21:00	21:28	21:37	20:41	21:52
צרפת, פריז (ק)	6:24	6:15	9:07	8:59	10:04	9:59	11:20	11:17	14:24	14:24	21:13	21:22	21:50	22:00	21:02	22:17
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:43	8:17	8:16	8:47	8:46	9:50	9:50	12:24	12:24	18:02	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:05	5:57	8:49	8:44	9:38	9:34	10:51	10:49	13:50	13:50	20:27	20:34	20:59	21:06	20:15	21:21
קנדה, מונטריאול (ק)	5:37	5:29	8:21	8:15	9:12	9:08	10:26	10:24	13:27	13:27	20:07	20:14	20:41	20:50	19:55	21:05
קפריסין, לרנקה (ק)	5:51	5:46	8:35	8:31	9:15	9:12	10:25	10:23	13:16	13:17	19:34	19:38	20:03	20:08	19:20	20:20
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:09	4:57	7:42	7:26	8:59	8:53	10:19	10:15	13:32	13:32	20:38	20:49	21:25	21:38	20:29	22:00
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:39	4:27	7:08	6:46	8:31	8:25	9:51	9:47	13:05	13:06	20:19	20:30	21:04	21:18	20:11	21:41
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	5:00	4:51	7:43	7:36	8:37	8:32	9:52	9:49	12:54	12:55	19:37	19:45	20:14	20:23	19:26	20:39
שווייץ, ציריך (ק)	6:04	5:55	8:47	8:40	9:41	9:37	10:57	10:53	13:59	13:59	20:47	20:55	21:19	21:28	20:36	21:44
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:55	5:53	8:32	8:30	9:03	9:02	10:08	10:07	12:47	12:46	18:35	18:36	18:59	19:00	18:18	19:10

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפִצָּנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוֹ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00679
05/05/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

